

H. gr.

1191

O

ΔΙΗΓΗΣΙΣ
ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ

ἀπὸ τὰ 1770 ἕως τὰ 1836.

Ἰπαγόρευσε

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

Τύποις Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως.

(Παρά τῆ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς).

1846.

ψ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ (1).

Ἄν δυνηθῶ νὰ ἀπεράσω εἰς τὴν ψυχὴν σας, Κύριοι ἀκροαταί, τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς μου, γράφοντάς τὰ προλεγόμενά μου εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ἐλπίζω νὰ γλυκοπεράσετε τὴν ὥραν σας, καὶ νὰ μὴν μετανοήσετε τιμῶντας με σήμερον μὲ τὴν ἀκρόασίν σας. — Πηγὴ ἀγαλλιᾶσεως εἶναι· πῶτος ὁ συνθέτης τοῦ βιβλίου, καὶ εἰς ποίους στόχατοῦς δίνει ἀφορμὴν τὸ περιεχόμενό του; Ἄφου ἐνόησα τὸν κόσμον, σεβαστοὶ ἀκροαταί, δύο πρόσωπα ἀνδρῶν ἔμειναν διὰ παντός εἰκονεῖσμένα εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, ὁ σιρκτηγὸς Ἰζούρτζ καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, δοξασμένοι ἀπὸ τὴν τότε γνώμην τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἓνας διὰ τὸν φιλελληνισμόν του, ὁ ἄλλος διὰ τὸν ἑλληνισμόν του, αὔξανε χάριν εἰς τὸν ἓνα ἡ εὐμορφὴ φυσιογνωμία, ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐνδύματος, — σὲ ἄρπαξε ἡ ἀγριὰδα τοῦ ἄλλου καὶ τὸ μίλημα, ἡ κεφαλὴ καὶ τῶν δύο, τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ ἑνὸς, τὰ μαῦρα τοῦ ἄλλου ἐστολίζοντο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν περικεφαλαίαν τῶν ἀρχαίων· ἦτον καὶ οἱ δύο πάλαι εἰς τὴν ἀνδρικήν τους ἡλι-

---

(α) Τὴν 25 Μαρτίου ἀεγνώσθησαν εἰς τὸ ἀναγνώσιθριον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Τυπώνονται δὲ μὲ δλίγας προσθαφαιρέσεις. Οἱ δύο πρόεδροι Γερουσίας καὶ Βουλῆς ἐτίμησαν τὴν ἀνάγνωσιν μὲ τὴν παρουσίαν τους.

κίαν, νεώτερος, Τζούρτζ, αγαπημένοι, πιστοί, αγαπούσε
 ο Κολοκοτρώνης την γενέσκειαν και την προκοπήν του
 Τζούρτζ, και-δὲ Τζούρτζ, τὴν δύναμιν τοῦ νοός, καὶ τὴν
 εὐγένειαν τῆς καρδίας, εἰς ἄνδρα λογγίσσιον. — Ῥιμ-
 μένοι καὶ εἰ δύο, ὡς φαίνεται, εἰς ἓνα Νησί Ἑλ-
 ληνικὸν, εἰς τὴν χαραυγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ὡς
 προοιμάδια τῆς μετέπειτα ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐ-
 ρωπαίων χάριν τοῦ ἐπαινεμένου ἀγῶνος. Ὁ Τζούρτζ, καὶ
 ὁ Γυίλφορδ, ἄλλος ἐπίσημος τότε φιλέλληνας, ὠμοίαζαν
 ἐπίτροποι, ποῦ εἶχαν διαμοιρασθῆ τὴν ἐπιστᾶσιαν τῆς πε-
 ριουσίας τῶν ὄρφανῶν, ὁ Τζούρτζ ἐπιμελιοῦνταν τὰ ἄρ-
 ματα τὰ Ἑλληνικὰ, ὁ Γυίλφορδ τὰ βιβλία τὰ Ἑλληνικὰ,
 νὰ ἀνθίσουν, νὰ δώσουν καρπὸν.

Χρόνοι σαράντια σχεδὸν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀπέ-
 ρασαν, καὶ τριάντα ἀπὸ τὰ πρῶτα κινήματα τοῦ ἐθνι-
 κοῦ πολέμου ἕως σήμερον ποῦ δημοσιεύεται τὸ βιβλίον
 τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ἀρχίζει ἡ διήγησίς του ἀπὸ
 τὰ 1776, παύει εἰς τὰ 1836, εἰς ἔτη ἔπειτα τὸ χῶμα τῆς
 γῆς ἐσκέπαζε τὸν Ἑλληνα πολεμιστὴν εἰς τὸ κοιμητή-
 ριον τῶν Ἀθηναίων. Καλὴ ἡ μοῖρα τοῦ τάφου του!

Ποῖα νὰ προταραδιάσωμε χαρμόσυνα αἷτια ὅσα τὸ
 νέο βιβλίον περιέχει!

— Ἐμπρώτοις εἶναι βιβλίον συνθεμένον ἀπὸ Ἑλλήνων,
 τὸ κείμενόν του ἔργα Ἑλλήνων, καὶ ἡ φωνὴ του, φωνὴ
 γνήσια γνήσια, καθαρὴ τῆς ἡμέρας μας, ὅθεν ἡ Ἑλ-
 ληνικὴ φυλὴ θὰ χαρῆ, θαρβῶ, εἰς τὴν ἐμφάνισίν του, ὡς χαί-
 ρεται νεόπανδρο ἀνδρόγυνο ἂν τοὺς ἐγεννήθη πρωτότοκο
 θρέφος ἀγῶρι, ὁμοιάζει κατ' ἐντέλειαν τῶν γονέων,
 γελᾷ τὸ ἀχέλι του ὡς τῆς μητρός του, καὶ ὄλη του ἡ
 φυσιογνωμία εἰκονίζει τὸν πατέρα, εἶναι σῆμα ἀπὸ τὰ φυλ-

λοκάρδιά τους, ὁμοίως καὶ τὸ νέον βιβλίον εἶναι γηνησιότατον τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἔχει ἀμφίβολα γεννητάτα, καὶ ὡς γέννησις ἀνθρώπου δὲν μοιάζει γραμμένο με μελάνι, ἀλλὰ με αἷμα, ὅσο ἐχύθη παλικαρῖσια διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς φυλῆς. — Ἄν τι εὐφραίνει περισσότερο τὴν ψυχὴν, εἶναι τὸ θέαμα τῆς ἀνδρίας εἰς ὑπηρεσίαν τιμίου καὶ ἐσίου σκοποῦ, καὶ ἂν ἐπειτα ἀπὸ κινδύνου πολλοῦ, ἀπὸ θανάτου ἀνδρῶν, ἀπὸ ναυμαχίας, τὸ ποθούμενο λάμψη με τὰ στέρανα τῆς νίκης, τότε δὲν ἔχει ἄκρην θαυμασμὸς καὶ χαρὰ, ὁ νοῦς μας σμίγει με τὸν ἔπαινον τοῦ ἀνθρώπου τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πιστὸς σύμμαχος τῶν ἐναρέτων πράξεων.

Τέτοια εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τὸ θέμα τοῦ νέου βιβλίου. Βέβαια δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ φανῆ τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρῶνῃ διὰ νὰ ἐνθυμηθούμε ταῖς δόξαις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ὁ μακαρίτης με τὸ βιβλίον του νὰ μᾶς ἤρχετο μηνυτῆς ἀγνώστων πραγμάτων, ἀλλὰ τὸ νέον βιβλίον δίδει ἀφορμὴν νὰ ζωντανεύσωμε εἰς τὸ μνημονικὸ μας πολλὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ· λησμονιὰ συχνὰ μαραίνει τὰ ἐνδοξότερα ἔργα, πότιζε τὴν γάστρα νὰ κοκκινίσῃ τὸ φύλλον τῆς τριανταφυλλιᾶς. — Καὶ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ εἶναι ἡ κίνησις φωτισμένων ἐθνῶν καὶ Βασιλέων πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα ἀπὸ κυματισμοὺς διαφόρους, ἄνεμος ἀγάπης τέλος ἐφύσησε βίαιος, βοθητικὸς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας.

Εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν κινδύνων ὁ Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας θανατωμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν, λιθοβολισμένος εἰς τοὺς δρόμους, θαλασσοπεταμένος ἐντα-

φιάζεται εις Ὀθησὸν ἀπὸ τὸν θεοσεβῆ Ἀυτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας μετ' τιμαῖς Ἡγεμόνος, καὶ ἀγίου. Ἀπὸ 32 ἔθνη ἦλθαν νέοι φιλοπόλεμοι εἰς τὰ χῶματα Ῥούμηλης καὶ Μωρέως, ἄλλοι ἔπεσαν σφάγια τῆς μάχης, ἄλλους ἔφαγε κακοπάθεια καὶ λοιμικὴ, ἄλλοι ζοῦν δακτυλοδεικτούμενοι μετ' σέβας ἀπὸ τοὺς εὐεργετημένους (1). Ὅπου ἦτον ναοὶ σοφίας, πανεπιστήμια καὶ ἐκκλησιαίς Χριστιανῶν εἰς Εὐρώπην, καὶ Ἀμερικὴν, ἠχολόγησαν οἱ ἄμβωνες ἀπὸ εὐχαῖς καὶ ἐγκώμια τῶν νέων Ἑλλήνων παρθενικὰ κορσάκια τῆς Γαλλίας ἐκέντησαν μετὰ τὰ εὐμορφα χέρια τρυφαῖς σημαῖαις τῶν φιλελλήνων πολεμιστῶν (2)· πλούσιοι, πτωχοὶ καὶ ἀλλόθρησκοι ἐπρόσφεραν εἰς ταῖς φιλελληνικαῖς ἐταιρίαις φόρον βοηθείας κατὰ δύναμιν εἰς σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Τέλος, τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου ταῖς 8 Ὀκτωβρίου ἶδαν τὸ ἀνδραγάθημα τῶν τριῶν ναυάρχων ὅταν ἐβυθίσαν εἰς τὴν πελάγη τὸ ἀκαταμάχητον πλεῖον ἀπὸ Ἑλληνικὴν δύναμιν χιλιάρμενο τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ἐπρομήνυε μέγαν κίνδυνον εἰς τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἡρωϊκὴν Ὑδραν. Ἀραξε εἰς τὸ Πεταλίδι, καὶ ὁ Γαλλικὸς στόλος μετὰ τὸ στράτευμα τοῦ εὐλογημένου Καρόλου δεκάτου, τὸ ὅποῖον ἐκαθάρισε τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὸν Ἀραβικὸν τέλος τοῦ τέλους, εἰς Ἀνδριανούπολιν ὁ νικηφόρος Νικόλαος τῆς Ῥωσσίας ἔγραψε μετὰ τὴν λόγχην του τὸ ἄθρονον, οὗ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ

(1) Ἴδε μνημεῖον τῶν φιλελλήνων εἰς Νιζύπλιον ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου συνταγματάρχου Γουρέτ.

(2) Ἡ κόρη τῆς Δούκισσας τῆς Πλακεντίας, ἐχάρισε καὶ 300,000 φρ. ἀπὸ τὴν προῖκά της ὡς ἔχω ἐξ ἀκοῆς.

ἐλευθερία τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, καὶ νὰ παύσῃ ἡ κακὴ θέλησις τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἡ ἀναβολαὶς τῆς Διπλωματίας.

Χαροποιοῦν αὐτὰ τὰ ἐνθυμήματα τοῦ τότε καιροῦ, ἐπειδὴ ἐκείνη ἡ εὐεργεσία δὲν ἔχει τίποτε λυπηρὸν, ὅταν τιμᾶει ἴσῃα εὐεργέτην καὶ εὐεργετούμενον, καὶ τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ εὐεργετούμενος ἀξίζη τὴν γενναιότητα τοῦ εὐεργέτου.

Ἡ ἀξία καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος εἶναι ἡ δικαιοσύνη του. Διὰ ποίαν αἰτίαν μυριοεπαινοῦνται ἡ Θερμοπούλαις, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Βασιλέας, καὶ οἱ σύντροφοί του, εἰμὴ ὅτι εἰς τὸ στένωμα ἐκεῖνο ἐπολεμοῦσαν διὰ τοὺς τάφους τῶν γονέων τους, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, καὶ τὴν δόξαν τῆς φυλῆς; — Πολεμοῦν πολεμοῦν καὶ δὲν νικοῦνται ποτέ, καὶ ἡ φωνὴ τῶν αἰῶνων τοὺς ἐμψυχώνει εἰς τὸ κονταρακτύπημά. — Ὁ Θεὸς ἐπάτησε, πατεῖ ὡς σφραγίδα του τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν αἰωνιότητα εἰς τὰ δίκαια καὶ γενναῖα ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὰ 1821 θάλασσα καὶ στεριά Ἑλληνικὴ ἔγειναν Θερμοπούλαις, ὅθεν ἐξηγεῖται, πῶς λαοί, καὶ οἱ πλέον εὐαίσθητοι ἄνδρες τοῦ αἵωνος ἐδειξαν τόσῃ συμπάθειαν διὰ τὸν ἀγῶνα. Μὰ τὴν ἀλήθειαν ἡ στεγνὴ καρδίαν, καὶ τὸ ῥηχὸ πνεῦμα τοῦ Καστελρί, καὶ τοῦ Μετερνίχ δὲν εἶχαν πέρασιν εἰς ἐκείνην τὴν τρικυμίαν τῆς ἀγάπης, ὅταν ἓνας Σατοβριὰν ἔλεγε ὅτι ἐπιθυμοῦσε μὲ τὸ αἷμα του νὰ γραφθῇ ἡ συνθήκη τῶν Ἡγεμόνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρῶτος ἀπὸ τοὺς πρῶτους φίλους τοῦ ἀγῶνος ἦτον ὁ κληρονόμος τοῦ Θρόνου, ἔπειτα καὶ Βασιλέας τῆς Μπαβαρίας· ὄχι ὅτι ὁ Καστελρί καὶ ὁ ἄλλος δὲν ὤκνευσαν τὸ καλὸν, τὸ ὤκνευσαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐματαιώσαν,

ἀρχὴ καλοῦ μεγάλη ἔγεινε, σώζεται εἰς τὸν κόσμον Βασίλειον Ἑλληνικόν.

Ἡ συνειδήσις τῶν πολλῶν ξανοίγει προσιμότερα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κάλλος τῶν συμβάντων, πρὶν ποῦ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας φέρει τὸν ὄψιμον καρπὸν τῆς κρίσεώς της. — Ἡ Ἑλλὰς βαρβαρωμένη παντάπασι ἀνέδωσε ὅλα τὰ εὐγενῆ τῆς ἀρχαίας της ἀνδρικῆς ἡλικίας, καὶ νεότητός της αἰσθήματα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐρωτώμενος ποῖο τραγοῦδι τοῦ ἀρέσει καλῆτερα, ἐκείνο ἀπεκρίθη ποῦ ἐγκωμιάζει τὴν ἀρετὴν του καὶ ἡ νέα Ἑλλὰς ὠρέχθη νὰ ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι της, καὶ δὲν ἤυρε θέμα ἀρμυδιώτερο ψαλμοῦ εἰμὴ νὰ ξεχμαλωτίσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοὺς ναοὺς τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ θεμελιώσῃ δεδοξατμένην ἐλευθερίαν. Ἄκρος της ἔπαινος εἶναι ὅτι δὲν ἔτυρε τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὸ θηκάρι μόνον ὡς Ἑλλὰς, ἀλλὰ καὶ ὡς Εὐρώπη, ἐπειδὴ ὅλα τὰ κεφάλαια δοκιμασμένης ἀρετῆς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν κατοίκων της πρωτεύει εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, εἶχαν κάμει ἀρχὴν νὰ ζωογονοῦν καὶ τὰ στήθη τῶν νέων Ἑλλήνων, πόθος ἐπιστήμης, ἰσονομία, ἀπέχθεια δεισιδαιμονίας καὶ τὸ φιλοπόλεμο καὶ σέβας πρὸς τὴν σοφὴν ἀρχαιότητα Ἑλλήνων, καὶ Ρωμαίων. Νίκη Ἑλλήνων, νίκη Εὐρώπης ἢ πολιτισμοῦ. — Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις κρατιέται ἀπὸ μίαν ἄλυσσον ἱστορικὴν πολλὰ μεγάλην, καὶ συγγενεῦει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης περισσότερο παρ' ὅτι φαίνεται. Δὲν εἶναι πρὸ αἰῶνων ὁ πόλεμος τῆς Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς; Δὲν βλέπομεν τὴν ἀνθρωπότητα διαμοιρασμένην εἰς δύο ἀκοίμητα στρατεύματα, εἰς τὸ ἓνα στρατόπεδο Ἑλληνες Ῥωμαῖοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Ἀγγλοὶ, Ἴσπανοί,

Ῥῶσσοι, εἰς τὸ ἄλλο Πέρσαι, Αἰγύπτιοι, Φοίνικες, Καρχηδόνοι, Ἀραβες, Ὀθωμανοί;

Ὁ Εὐρυβιάδης, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας, οἱ Σκιπίωνες τῆς Ῥώμης, ὁ Γοδοφρέδος ἐλευθερωτὴς τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ Κάρολος Μαρτέλος, ποῦ ἐνίκησε μελίσσι Ἀράβων εἰς ταῖς πεδιάδαις τῆς Γαλλίας, ὁ Πέτρος τῆς Ῥουσίας μέγας μεταξὺ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν σκηπτρῶν ἡγεμόνων, ὁ Ἰωάννης τῆς Ἀουστρίας ἀρχιναύαρχος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ κόρφου, ὁ νησιώτης Μιαούλης, ὁ Ῥουμελιώτης Μπότζαρης, ὁ Πελοποννήσιος Κολοκοτρώνης, ὁ στρατάρχης φονευμένος εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἶναι Ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ μιᾶς πατρίδος, μιᾶς σημαίας, καὶ μιᾶς πίστεως ἀκόμη, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς εὐλογοῦνται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, καὶ ὡς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ.

Ἐχω ἀκούσει ἀπὸ τοὺς γέροντας, ποῖος, καὶ πόσος ὁ σεισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον. Τότε ἓνας Διάκος Ζακύνθιος ὁ Μαρτελάος ἐτιχοῦργησε τὸν εὐμορφο Παιᾶνα.

Ὅθεν εἰσθε τῶν Ἑλλήνων

Κόκκαλα ἐσκορπισμένα

Στὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μου

Τώρα λάβετε πνοήν.

Διατί νὰ ἀναστηθοῦν ἡ ψυχαῖς τῶν ἀποθραμμένων Ἑλλήνων; διατί νὰ τρέξουν τόσοι Ἕλληνες, ὡς εἶναι γνωστὸν, καὶ νὰ γραφθοῦν εἰς ταῖς σημαίαις τοῦ Ναπολέοντος συστρατιῶται του; Διατί; Ἐπειδὴ ἦτον πόλεμος συγγενικός. Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἐνόησε διὰ πολλοὺς λόγους

τόν ἑαυτόν της νά λαχταρίζη μέσα εἰς ἐκείνην τὴν ἐκστρατειάν· ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκστράτευσε μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Αἴγυπτον; Ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν ἀθάνατον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐρύλαξε πίστιν εἰς τὸ ὄνομά του; Ἐπνεε ἰσθητισμὸν τὸ κίνημα τοῦ Γάλλου στρατάρχου εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ θὰ εὐχαριστηθῆτε ἂν σὰς ἐνθυμίσω τὴν φήμην ποῦ σῶζεται εἰς τὸ Νησί τῆς Κόρσικας, ὅτι οἱ Καλημέριδες κρατιοῦνται ἀπὸ γένος Ἑλληνικὸ, ἀπὸ τὰ Βάτικα τῆς Μάνης.

Ἐτυχα εἰς Παρισίους τὴν ἡμέραν τοῦ ἔτους ὅταν ὡς εἰς πανήγυριν ἐπιστήμης σμίγουν μαζῇ ἡ Ἀκαδημία τῆς Γαλλίας (τὸ institut de France), καὶ διαβάζουσι λόγους οἱ πεπαιδευμένοι, ἠκούσθη φωνὴ ὅτι ὁ Jouffrois ἐπίσημο μέλος τῶν ἀκαδημιῶν μέλλει νά ἱστορίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, - συρροὴ κόσμου πολλή. Ὅταν ὁ σοφὸς διδάσκαλος διηγούμενος, ἀνέφερε τὴν συνδρομὴν τῶν ἑπτανησίων εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἑπαινῶντας αἰτιολογοῦσε, ὅτι οἱ ἑπτανήσιοι εἶναι Ἕλληνες, τὰ μέλη ἐβοηθοῦσαν τὸ ὄλο, ὅτι ἐνοοῦσαν καὶ ἐτιμοῦσαν τὴν συγγενειάν τους μὲ τὴν Ἑλλάδα, τάχα Κύριοι ἀκροῦται, τὸ ἴδιο νόημα ἢ ἐπιχείρημα δὲν ξαπλώνει τὴν ἀλήθειάν του καὶ εἰς ἄλλους λαούς; Στενὴ συγγένεια αἵματος, ἢ πνεύματος, δὲν δένει τοὺς νέους Ἕλληνας μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης; Δὲν εἶναι ἡ Εὐρώπη μεστὴ ἀπὸ Ἑλληνικὴν σοφίαν; Ὁ χριστιανισμὸς φωτίζει τὰ ἔθνη της, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τῶν προγόνων προετοίμασε τὸ πνεῦμά τους νά τὴν δεχθοῦν. Ἅγιοι πατέρες, τέκνα Ἑλλάδος ἐμαρτύρησαν τὴν πίστιν εἰς τὰ χῶματά της συρόμενοι εἰς ταῖς φυλακαῖς, εἰς τὰ δόντια τῶν θηρίων, ἀποκεφαλιζόμενοι ἀπὸ τὸν δῆμιον. Τὰ παραθαλάσ-

σια τοῦ μεσογείου δὲν κατοικήθησαν παλαιότεν ἀπὸ ἀποικί-
 αις Ἑλλήνων; Πνεῦμα ἀχαριστίας, ἄρνησις αἱματος ἦτον·
 τὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, τὸ ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ ἔ-
 βλαψε τὸν ἀγῶνά μας εἰς τὰ προοίμια του, καὶ ἐπρομελειτοῦσε
 τὴν καταστροφὴν μας, καὶ ἔβλαβε ἔπειτα φραγμοῦς εἰς πλατύ-
 τερα σύνορα κράτους Ἑλληνικοῦ. Μὴ γένοιτο, κανεὶς ἀπὸ ἡ-
 μᾶς νὰ ἦναι γνώμης δι' ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἔγραψε τὴν
 Ἰλιάδα, ἐσόλισε μὲ πολύτιμας ζωγραφιαῖς τὴν ποικίλη σοφί-
 τῶν Ἀθηνῶν, ἀρίστευσε εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἔῤῥυσε φῶς πολι-
 τισμοῦ εἰς τὰ ἐσπέρια ἔθνη, πρέπει σήμερον, οἱ λαοὶ τῆς
 Εὐρώπης νὰ μᾶς κυτᾶζουσι εἰς τὰ μάτια, τί θέλομεν. —
 Ἡ λάμψις τῶν προγόνων θεατρίζει τὴν ἀσχημιὰ τῶν τέ-
 κνων, ἂν οἱ μεταγενέστεροι εἶναι ἀνόμοιοι τῶν ἐπαινε-
 μένων ἀρχαίων, ἢ κοιμώμενοι εἰς ταῖς προπατορικαῖς δά-
 φναις ταῖς ἄφησαν νὰ μπραθοῦν καὶ νὰ τριφθοῦν, ἂν μῖσος,
 φθόνος, δεισιδαιμονία, ἀνανδρία, ἐμρῦλοι πόλεμοι ἐξώρι-
 σαν ἐλευθερίαν, καὶ ἀρετὴν· μὴ γένοιτο νὰ τιμοῦνται ὅσοι
 ἀτιμοῦν τοὺς γεννήτορας. Ἄλλ' εἰς τὰ 1821, σὰν σήμε-
 ρα τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ γενεὰ ἐ-
 τόλμησε κίνημα δίκαιο, ἱερὸν, πυκνὸ κινδύνων, ὅθεν με-
 γαλόψυχο, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα θὰ σώζεται ἕως τὴν
 συντέλειαν τῶν αἰώνων.

Ποῖος, Κύριοι, ἦτον ἀκροατὴς τῆς ἱστορικῆς διηγήσεως
 τοῦ Ζουφροά Joffroi; ἓνας τὸν ὁποῖον ἐπικυνοῦν ὄχι ἐγὼ
 ἀλλὰ τὰ ἔργα του, πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἀξιούμνητος, ὅταν
 ἢ προσπάθειά του ἀποβλέπει εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς
 φυλῆς του. Ὁ μέγας Βεζύρης Πρεσιδ-πατᾶς, τότε πρέ-
 σβυς εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Γαλλίας ἦτον ὁ ἀκροατὴς μὲ ἀ-
 τάραχην ὄψιν, τοῦ ἱστορικοῦ Ζουφροά! Πῶς τὸν ἐνοοῦτες
 προσηκτικὸν εἰς τὰ τραγικὰ συμβάντα τῆς πρώτης χρονιάς,

καὶ ὅταν ὁ ἱστοριογράφος ἐλευσιολογόντας ἐδικαιολογοῦσε τὴν σφαγὴν τῆς Τριπολιτζᾶς μὲ ταῖς παλαιαῖς καὶ νέαις ἀδικίαις τῶν κρατούντων, πόση σοφία πολιτικῆ ἔθησαύριζε ὁ ἐπίσημος ἄνδρας! Ὁ καιρὸς θὰ δείξῃ πόσον ἐστᾶθη εὐεργετικὴ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν φυλὴν, θὰ ἔλθῃ ὥρα καὶ ἡμέρα, ποῦ τὰ ἐγκόγια τοῦ Τοπάλ πασᾶ, καὶ τοῦ Κιουτάγια θὰ ἔρχονται ὡς εἰς προσκυνητᾶρι εἰς τοὺς τάφους τοῦ Διάκου, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Νικηταρᾶ, τοῦ Λυκούργου Λογοθέτου, τοῦ Τσαμαδοῦ, τοῦ Βρεσθένης, τοῦ Γερμανοῦ, ὅχι δὲν εἶναι πλείον τὰ ἅγια λείψανα μόνον εἰς τὸ Ἅγιος, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν Ῥώμην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ εἶναι καὶ εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰ περίγυρα τοῦ Μεσολογγίου, τὰ ἀπαντοῦμε εἰς τοὺς δρόμους, μᾶς ὀμιλοῦν, καὶ τοὺς ὀμιλεῦμεν.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης ὡς ἱστορικὸς καταγράφεται μὲ τοὺς πολλοὺς ὅσοι ἱστορίσαν πολέμους Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἀλλ' ὡς Ἕλληνας ἔρχεται μοῦ φαίνεται τρίτος Ὀμήρου καὶ Ἡροδότου, ὁμοιάζουν οἱ τρεῖς, ὡς τρεῖς ἀκτῖνες ἐνὸς κέντρου φωτεινοῦ, ἔχουν οἱ τρεῖς πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, θέμα, πόλεμον Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας, ὀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν, καθένας τὴν φωνὴν τοῦ αἰῶνός του, καίονται ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, ἡ φωνὴ τους εἶναι ψωμομένη ὡς νὰ ἐλέγαμε ἀπὸ τὴν φωνὴν προγενεστεροῦ καιροῦ, ὅχι εἰδωλὸν τῆς φαντασίας τους, ὁμοιάζει ἓνας τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὴν πλοκὴν καὶ εἰς τὴν ἄλυσον τῆς ἰδέας καὶ τὴν παράστασιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων. Εἰς τὸν πεζὸν λόγον τοῦ Ἡροδότου σημαίνει ἡ λύρα τοῦ Ὀμήρου, ἀκοῦς τὸ Μῆνιν αἶδε Θεᾶ, ὡς εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Κολοκοτρῶνη ὅταν ἐπέτυχα γνήσια

γνήσια νά τήν ἀρπάξω ἀπό τὰ χεῖλη του, ἀκοῦς τὸ τρία πουλάκια κάθονται, κατώτερος ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τοῦς δύο προγενεστέρους του εἰς τὴν τέχνην, ὅσον τὸ τρία πουλάκια κατώτερο ἀπὸ τὸ Μῆνιν αἶδε Θεά, ἀλλ' ἀνώτερος πάλι, ἐπειδὴ ὅσα ἔπραξε αὐτὸς καὶ οἱ συνόμοιοί του διηγεῖται, — πρὶν τὰ γράψῃ μὲ τὸ κοντῆλι τὰ ἐχάραξε μὲ τὸ σπαθί του καύχημα ποῦ δὲν ἔχουν οἱ ἄλλοι δύο. — Ὁμοιάζει τῷ ὄντι ὡς ὁ Ἀγαμέμνωνας, ὁ Ὀδυσσεύς, ἢ ὁ Διομήδης νά ἤθελε γράψουν τὸ στρατιωτικόν τους ἡμερολόγιον, καὶ νά ἐσώζετο, ἀν κατὰ τύχην δὲν σώζεται καὶ αὐτὸ εἰς τὸ πολύτιμον χαρτοφυλάκιον τοῦ Σιμωνίδου.

Εἶχα προοιμιάσει, Κύριοι, προλέγοντάς σας ὅτι τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη δίδουν ἀπορρομήν ἡδονῆς καὶ δὲν ψεύδομαι πιστεύω, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὠφέλειαν δίδουν καὶ ὠφέλειαν τῆς ὥρας, καὶ ἀν δὲν σᾶς κακοσυχαρίστητα ἕως τώρα παρακαλῶ, κρατεῖτε ἀκόμη διὰ ὀλίγον τὴν κλωστήν τῆς ὀμιλίας νά ἰδοῦμεν ἀν καὶ εἰς τοῦτο ἀληθεύσω.

Τὸ παράπονον εἶναι εἰς τὰ χεῖλημας, ὅτι δὲν πᾶμε καλά, ὅτι εἶμεθα δυστυχεῖς, ὅχι τάχα δυστυχῆς πᾶς ἕνας, ἐπειδὴ πρόσωπα, πολῖτες ὀλίγοι ἴσως εἶναι, ἡμπορεῖ νά ᾔναι εὐτυχισμένοι εἰς ἕνα τόπον, καὶ ἡ γῆ τῆς πατρίδος νά βραδιάζεται εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀσημασίας ἢ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, τὸ παράπονό μας ἐλεεινολογεῖ τὴν κατάστασιν τῆς νέας μας κοινωνίας. Ὁ ναύτης τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἔμπορος βλέπουν μὲ σταυρωμένα χεῖρια ἀλλοεθνή πλοῖα νά ναυλώνονται, νά ταξειδεύουν, καὶ τὰ δικὰ μας δεμένα εἰς τὸ παλαμάρι τους εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἰδραν, Σκέιζαις, Τριέστι, Ὀδησοῦν καὶ Γαλάττι. Ὁ ὀδοιπόρος

τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος κινδυνεύει ἐπιστρέφοντας εἰς τὰ σπήτια του νὰ μὴν ἔχη χέρι νὰ χαυδέυῃ τὰ τέκνα του, τὴν ποθητὴν του συμβίαν, τοῦ τὸ πῆραν οἱ ληστὰι εἰς τὸν δρόμον, ἡ ληστειὰ φωλεύει εἰς τὰ ἐντόσθια τῆς γῆς μας, ἂν οἷς λέγω ψεύματα ἐρωτήσατε δύο φιλαλήθεις ἄνδρας, τὸν Κύριον Σπανιολάκη καὶ Κύριον Θεοχάρη, ποῦ ἴδαν μύταις καὶ αὐτιά κομμένα, καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἐγλύτωσαν τὰ ἐδικά τους ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Καβουρίνου, ὅταν ἐπῆγαν οἱ δύο νὰ ξεθάψουν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀράπισας. — Παραπονεῖται ὁ νομικὸς ὅτι δὲν νομοθετοῦνται νόμοι καλοὶ, ἢ ὅτι οἱ καλοὶ δὲν ἐκτελοῦνται, παραπονεῖται ὁ κτηματίας, ὅτι τὰ κτήματά του δὲν ἔχουν ἀξίαν, τὰ κτήματα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἡλιοστάλακτο τοῦτο κλίμα, γέλειο γλυκὺ τῆς φύσεως, κλαίουν οἱ γονεῖς ὅτι τὰ τέκνα τους δὲν κρατοῦν συρμὴν σταθερὰν τιμῆς, καὶ κοντολογίᾳ ἐδύνομουν νὰ ἀραδιάσω ὅλαις ταῖς τάξαις τῶν Ἑλλήνων καὶ πᾶσαν ἡλικίαν, καθεμὶ νὰ μαρτυρήσῃ τοὺς πόνους τῆς. Στεκόμεθα μὲ μάτια κλαῖμένα, θεαταὶ περίλυποι τῆς ἐσωτερικῆς ἀδυναμίας μας, καὶ ἐξωτερικῆς ἀνυποληψίας, καὶ ἡ χαρὰ δὲν ζωογονεῖ πλέον τὰ στήθη μας. — Πολλῶν ἔπηξε τὸ αἶμα εἰς τὴν καρδίαν ὡς εἰς αἰφνῆδιον τρόμον, πέρυσι λέγω, ὅταν Ναύαρχος φιλικῆς δυνάμεως ἐβγαίνοντας τὸ ἐσπέρας ἀπὸ τὸ βασιλικὸ συμπόσιον, τὸ πρῶτ ἄναπτε ταῖς μίκαις εἰς τὰ κανόνια του. Εἰς κανένα τῶν Ἑλλήνων ἂς μὴν ἦναι σκοτεινὸ ὅτι ἂν δυσαρεστήσωμε ποτὲ μὲ τὸ ἄδικόν μας κράτος ἀπὸ τὰ μεγάλα, χανόμεθα ἂν θέλῃ νὰ μᾶς πολεμήσῃ, καὶ ἂν πάλοι τὸ δίκαιον ἔχωμεν ἡμεῖς (πλὴν ἀσυνόδευτοι, ἔρημοι ἀπὸ σύνοσιν πολιτικῆν), καὶ ἡ μεγάλη δύναμις θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ βίαν, νὰ

καταπατήσῃ τοὺς ὁμολογουμένους νόμους τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δικαιοσύνη θὰ φωνάξῃ, θὰ θρηνήσῃ εἰς τὰ δεινὰ μας, ἀλλὰ θὰ μὰς φέρει τόσῃν βοήθειαν, ὅσῃν φέρει μᾶνα χελιδονῶν διὰν συντρίβει τὴν φωλεάν τῆς ἀσπλαγχνῆς χερί ἀναισθητῶν παιδιῶν, θρηνολογεῖ, πονεῖ, ὀργίζεται, ἀλλὰ δὲν σώζει τὰ τέκνα τῆς.

Ἐμπειροὶ ἀπὸ τὰ παθήματά μας γνωρίζομεν καὶ τὰ αἰτίαι τῶν κακῶν, ἡ λύπη διδάσκει, ἀδυνατίσει φόβος Θεοῦ, ἐλειψὲ ἔρωσ πατρίδος, μὲ τὴν φυγὴν τῶν δύο στοιχείων λείπει καὶ ἡ συνοδία τους, ἡ καλὴ ὁμόνοια, τὸ φιλότιμο, ἀλήθεια καὶ μεγαλεῖο.

Ὅ, τι συμβαίνει εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ὅταν ὁ ἴσκιος τῆς σελήνης αὐγὴ ἢ μεσημέρι, πλάκονεῖ, τὸν Ἥλιον πέφτουν πυκναῖς σταλαγματιαῖς δροσιῶς, νυχτόνευ ὁμοίως, εἰς κοινῶν ἀμυρτωλῆν, ὁμοιάζει ὅτι ὁ ζωοδότης τοῦ πνεύματος κατεβάζει σκεπὴν εἰς τὸ πρόσωπόν του, χάνομεν τὴν εἰρήσιν δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, μελανιάζει ὁ κόσμος τῶν ψυχῶν.

Ἄν τὰ παρὰ τούτῳ μας ἔχουν ἀλήθειαν, θεραπείαν θὰ εἰροῦμεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέροντος στρατηγῶν, ἐπειδὴ οἱ γέροντες θὰ ἐνθυμηθῶν, καὶ ἡ νέα γενεὰ θὰ ἰδεῖ ὡς εἰς καθρέφτην τὰ ἱερὰ ἔργα τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἀγκαλιὰ δὲν λείπουν καὶ μαυράδικ ἀπὸ τὸν καθρέφτην, πλησίον ὁμῶς εἰς τοὺς μύρους ἴσκιου φεγγαβολεῖ καὶ κάλλος ἀδιήγητο θεοσεβείας καὶ πατριωτισμοῦ, καὶ ποῖος δύναται νὰ ἀρνηθῇ νὰ μὴν σιέξῃ τὴν δύναμιν τῶν ἰστορημένων πραγμάτων εἰς τὰς φρένας καὶ εἰς τὴν καρδίαν νοήμονος ἀναγνώστου; Δὲν γράφει ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὅτι ἀροῦ εἰ νέοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχισαν νὰ διαβάζουσι τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ἐμεγαλύνετο τὸ φρόνημά τους, τὸ ὕψος τοῦ φρονή-

ματος μετέδωσαν εἰς τὰ ἔργα, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ νέοι ἐκεῖνοι ἰδοξάζοντο ὡς πρῶτοι ἀστέρες τῆς φυλῆς; Καὶ ὁ Σαλλούστιος, ἐπαινεμένος ἱστορικὸς Ῥωμαῖος, σημειώνει, ὅτι ἤκουσε ἀπὸ τῶν περιφημοτέρων συμπατριώτας του νὰ λέγουν ὅτι εἰς τὴν νεότητά τους θαυμάζοντας τὰ πρόσωπα τῶν προγόνων εἰς ζωγραφικαῖς ἢ ἀγάλματα, ἐκαίοντο ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ὁμοιάσουν εἰς τὰ ἔργα, ὅχι λέγει ὁ ἱστορικὸς, ὅτι τὰ χρώματα ἢ τὸ μάρμαρο νὰ ἐχάριζαν τόσην μεγαλοψυχίαν, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων, καὶ δὲν καταλάγιαζε ἡ φλόγα τους, ἂν δὲν ἰσοδυναμοῦσαν μὲ ἀνδραγαθήματα τὸν ἱρωϊσμὸν τῶν προγόνων. — Ἄν τόσο καίει τὸ μάρμαρο, τί θὰ κάμει ὁ λόγος; — Καὶ ἡ νέαις τῆς Σπάρτης θύαν ἔμελλον νὰ γεννήσουν ὑποχρεώοντα νὰ βλέπουν συχνὰ εἰς τοὺς ναοὺς, ἢ εἰς ταῖς πλατείας τῆς πόλεως ἀγάλματα Θεοῦ, ἢ Θεᾶς, ὥστε νὰ μεταδώσουν εἰς ταῖς νέαις ψυχαῖς θεῖον κάλλος σώματος καὶ ἀρετῆς, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ νόμου δὲν ἐλαθεύθη. — Ἐγὼ λέγει ὁ Ξενοφῶν ἀφοῦ κατενόησα τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν Σπαρτιατῶν οὐκ ἔτι ἐθαύμαζον, δὲν δυσκολεύομαι δηλαδὴ πλέον νὰ ἐννοήσω, πῶς μικρὰ πόλις ἢ Σπάρτη ἐφάνη δυνατωτάτη καὶ ὀνομαστοτάτη εἰς τὴν Ἑλλάδα — « Λυκοῦργον τὸν θέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, οἷς πειθόμενοι ἠῦδαιμόνησαν, τοῦτον καὶ θαυμάζω, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μάλα σοφὸν ἠγοῦμαι ».

Δὲν εἶναι δίκαιον Κύριοι ἀκροαταί, δὲν τὸ θέλω, νὰ πεισθῆτε μόνον εἰς τὰ λόγια μου, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τοῦ ἱστοριογράφου στρατηγοῦ, ὅθεν θὰ ἀνθολογήσω ὀλίγα τινὰ ἀπὸ τὸ διήγημά του, καὶ ἂν βεβαιωθῆτε ὅτι πνέουν ἀπὸ ἔνθεον ἔρωτα πίστεως, καὶ πατριδὸς καὶ κερδήσω τὴν ψῆφόν σας, θὰ φανῆ πλεῖα φῶς

φανερὰ ὅτι τὸ νέον βιβλίον, εἶναι βιβλίον ἔθνικόν πολύτιμον, θησαυρὸς ἄτρυγος, — διατι ὁμογενεῖς ἀκροῦνται εἰς τὰ 1821 ἐθεμελιώθη διὰ παντός τὸ δίκαιον τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς πατρίδος, — ὡς εἰς συνέλευσιν πανελλήνιον ἐσμιζαν ὄλαις ἢ γνώμας τῆς φυλῆς, καὶ εἶπαν, ὅτι εὐτυχία εἶναι ἡ ἐλευθερία, καὶ ἐλευθερία ἡ μεγαλοψυχία, καὶ οἱ πλέον φιλοκίνδουνοι τῶν Ἑλλήνων ἐχύθησαν εἰς τοὺς πολέμους, δὲν ἐφάνη ἀντικολίτευσις, δὲν ἐλάλησε μειοψηφία, μία διαφωνία ἦτον, καὶ ἐδιαφωνοῦσαν ἐπίσημοι ἄνδρες τοῦ γένους ὡς πρὸς τὸ ἀρμόδιον, ἢ τὸ μὴ ἀρμόδιον τῆς ὤρας τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος, πολλοὶ καὶ ἐφρονοῦσαν ὅτι τὸ ἔθνος θὰ ἀποκτοῦσε τὴν ἐλευθερίαν του βραδύτερα, πλὴν ἀσφαλέστερα μὲ τὰ γράμματα, καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην· ἀλλὰ μὲ μιᾶς ἄστραψε τὸ τουφέκι, ἐβρόντησε τὸ μολύβι, συγχωνεύθησαν ἡ γνώμαις, ἐσβυσε ἡ διαφωνία, καὶ ἐκεινοὶ οἱ ἴδιοι ποῦ ἐπροτιμοῦσαν τὸ ἀσφαλές βραδύτερο, δὲν ἐδειλίασαν εἰς τοὺς κινδύνους καὶ ὑπέφεραν μὲ τὸ κορμί, καὶ μὲ τὴν στέρησιν τῶν ἀγαθῶν τὰ γνωστὰ δεῖνὰ τῶν συμβάντων (1).

Ἄπο τὸ ἀνθολόγι μου, μὴν παραξενευθῆ κανένας τῶν ἀκροατῶν μου, ἀν ἀκούσῃ, ἢ φανῆ ὅτι ὁ Θεόδωρος Κολοκοιτρῶνης ὁμιλεῖ ὡς ἐκεῖνος μόνος του εἰς τὸ πρόσωπό του, εἰς το ὄνομά του, πάρετε τὸ πνεῦμα τῆς ἡμέρας, οἱ καιροὶ τὸ εἶχαν φέρει, ποῦ ὁ ἕνας ἐσυλλογίζετο ὡς εἰ πολλοί, ἢ ἱστορία τοῦ ἑνὸς ἦτον ἱστορία τοῦ ἔθνους, καὶ τοῦ ἔθνους ἡ ἱστορία βιογραφία τοῦ καθενός. Ἄρμονία στοχασμοῦ, πόθου, ἐλπίδων ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα, ὡς βρῆτιδε κατάμεστο εἰς τὸ κλαδί του εἶχε ἀνοίξει τότε ἡ Ἑλληνικὴ καρδία.

---

(1) Ὁ Κυβερνήτης, καὶ ὁ Πατριάρχης.

Εἰς τὴν σελίδα 15 τοῦ βιβλίου θὰ διαβάσετε τὰ μετὰ ἀπὸ χάριν πίστεως καὶ πατρίδος ἀνδρὸς Ἑλληνος λόγια (1).

Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστιο, ἑμιλῶ μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ῥωστικῶν στρατευμάτων, καὶ με λέγει ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν διάταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δούλευσιν ὅσους θέλουν νὰ ἔμβουν καὶ νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν τὸν Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι, ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν Ναπολέοντα ; Ἄν θέλετε ὅμως στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας στρατιώτας· μίξ φορὰ ἐβαπτίσθημεν μὲ τὸ λάδι, βαπτίζόμεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἶμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας.

Καὶ ὅταν τὴν 1 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἐτζακίσθη τὸ στρατεῦμα τὸ Ἑλληνικὸ ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀνέγνωσε τὸ θεοσεβὲς ἀνδρὸς χιτσιανῶ.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπεῖζαντές, Μπουρρας πᾶνε εἰς τὸ Λεοντάρι· ἐμείνα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσις καὶ λέγει ἐνὸς παιδιοῦ· μείνε μαζί του, μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι. Ἐκατῆ εἰς τὸ πού ἐσκαπέησαν μὲ τὰ μπαϊράκια τους, ἀπὲ ἐκατέβηκα κάτω· ἦτον μία ἐκκλησιὰ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Παναγιὰ εἰς τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθησιό μου ἦτον ὁποῦ ἔκλεγα τὴν Ἑλλάδα· Παναγιὰ μου βεήθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοὺς Ἑλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθῶν! καὶ ἐπῆρα ἕναν δρόμο κατὰ τὴν Πιζάνα.

---

(1) Εἰς τὰ ἀκόλουθα τεμάχια παρήλλαξα φράσεις τινὰς χάριν τῶν ἀκροατῶν μὴ συνειθισμένων εἰς τὸ ὕφος τοῦ Κολοκωτριῶνη.

Ἀκούσατε τώρα πῶς τελειώνει ἡ διήγησις τοῦ τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Βαλτέτζι, ὅπου ἐπολέμησαν τόσο ἀνδριωμένα οἱ Καπιτανεῖοι τοῦ Μορέως, καὶ τῆς Μάνης· σελ. 70.

23 ὥραις ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦτον Παρασκευὴ καὶ ἔβαλα λόγον, ὅτι πρέπει νὰ νηστεύσωμεν ὅλοι διὰ ἑοξολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰώνων ἕως οὗ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Μάθετε τα εἰσόδια τοῦ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. σελ. 82, 83.

Τὸ ἄλογό μου ἀπὸ τὰ τεῖχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ... Τὸ ἀσκέρι ὁποῦ ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκότωνε ἀπὸ Παρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκες, παιδιὰ καὶ ἄνδρες 32,000, μία ὥρα ὀλόγυρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐνας Ὑδραῖος ἔσφαξε 90. Ἕλληνες ἐσκοιώθησαν 100. Ἐτὶ ἐπῆρε τέλος. Τεράλη νὰ παύση ὁ σφαγμός.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἐδειξαν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὅπου ἐκρέμαγαν τοὺς Ἕλληνας, ἀνεστίναξα καὶ εἶπα: ἄντε, πόσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ διέταξα καὶ τὸν ἔκοψαν· ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὸν σκοτομὸν τῶν Ἑουρκῶν. Ὡς ἄνθρωπος ἐλεινολογούσα τὴν σφαγὴν.

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ βιβλίου 170—171 θὰ διαβάσετε πῶς διηγείται ὁ φιλόπατρις ἱστορικὸς τὴν εἶδησιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκαμαν γιουρούσι σιτὸ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγίου, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χανιάκια, καθαραριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγεινε θῦμα· μᾶς ἦλθε εἶδησις, μεγάλη Τετράδην, εἰς τὸ λειδίον, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἶμεθα εἰς κάτι ἴσκιους, μᾶς ἦλθε

εἰδησις, οὐ τὸ Μετολόγγι ἐχάθη· ἐτι ἐβάλαμεν τὰ μαῦ-
 ρα ὄλοι, μισὴ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ τοῦ δὲν ἔκρινε κα-
 νένας, ἀλλ' ἐμέτραε καθένας μὲ τὸν νοῦν τοῦ τὸν ἀφα-
 νισμὸν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ
 πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθῶν· τοὺς
 εἶπα οὐ τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη
 αἰῶνας αἰώνων ἢ ἀνδρία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ
 δκνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ
 ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων. Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κά-
 μωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν
 αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυ-
 βέρνησιν πέντε, ἕξ, ὀκτὼ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν,
 καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀντα-
 ποκρίνωμαι μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, τοῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ
 ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ
 τῆς συνελύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ δίδῃ λόγον εἰς τὴν
 Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, νὰ σκορ-
 πίσωμεν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ
 ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοπιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ
 ἐτι τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ
 ἀποφασίσσαμεν ἕνδεκα μέλη, Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ
 πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δε-
 λιγιάνην, Γεώργιον Σισίην, Ἀν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τσα-
 μαδόν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακό-
 πουλαν, Ἀνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἡ διάρκεια
 τῆς Ἐπιτροπῆς, ἕως εἰς τὴν 17 ἡβρίου 1826, καὶ τότε, ἀν-
 γλυτώσωμεν συναζόμεθα καὶ τελειώνομεν τὴν συνέλευσιν.

Ἄξιον μνημείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ ἀγῶνος εἶ-
 ναι καὶ εἰς τὸ φύλλο 207 ἡ ἀπάντησις τοῦ λαοῦ τῆς
 Μεσσηνίας εἰς τὸν Ἱμπρατὴν, ὁ ὁποῖος ἔστειλε στρατεύ-

μα νὰ βάλλουν φωτιά καὶ τζεκούρι εἰς τὰ δένδρα ἂν ὁ λαὸς δὲν προσκυνήσῃ. Ἡ ζωὴ σου ἔλεγε εἰς τὸν Κεχαγιαῖα τοῦ θὰ μοῦ πληρώσει τὴν ζωὴν ὅποιουδήποτε στρατιώτου μου φονεῦθῃ, διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολεμήσῃς, ἀλλὰ νὰ καύσῃς. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Ἱμπραίμη νὰ προσκυνήσουν.

Ὅτι αὐτὸ ὁποῦ μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατι τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιόνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ ἐναντιόνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα, ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ἵπῳ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴν μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς, καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆς μένει δική μας καὶ τὰ ματαχάνει. Μόνον ἕνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπόφασιν ὁ Κεχαγιαῖα τῆς εὐθὺς ἔβαλε τὸ ἔργον του, φωτιά καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στράτευμά του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινιόνταν εἰς πόλεμον, μόνον τὸ ἔργον τους.

Ἀξιοσημεῖωτη εἶναι εἰς τὸ φύλλον 190 ἡ ἀπάντησις τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Ἀγγλον Ἀμιλτον, ἄνδρα φιλέλληνα.

Μιὰν φορὰν ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἤλθεν ὁ Ἀμιλτον νὰ μὲ ἰδῇ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλίς νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ

τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς· Καπετὰν Ἀμιλτον ποτὲ συμβιβαστὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσχλάβωτε μὲ τὸ σπαθί, καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεὰ εἰς γενεά· ὁ βασιλέας μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντονεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα· — μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια; — ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια, ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι καὶ τὰ βουνά· ἐτζι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον.

Ἄς ταιριάσωμεν τέλος εἰς τὸ ἀνθολόγι μας φύλλον 188, καὶ 189 τὸ διηγηματικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου Ῥενιέρη ὡς προέδρου τοῦ Βουλευτικοῦ, δταν ἐμελλε νὰ διαλυθῇ ἡ συνέλευσις τῆς Τροικίης.

Ἐσυνάχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδίστρια ν' ἀποφασίσωμεν πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηφηφορηθοῦν τὰ ἄτομα διὰ τὴν προεδρίαν. Ἐπειάοντιαν σὴν Συνέλευσιν τὸ ὄνομα τοῦ Ζαίμη, τὴν ἄλλην ἡμέρα τὸ ὄνομα τοῦ Μπαρλᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Ἐτὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηφορήσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενον τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόβητος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρις μας κινδυνεύει νὰ καθῆ, καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἐπτά μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα

καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθεν ὁ Μάις, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει, καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκέν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἑλληνας πληρεξουσίους νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὁμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξ' ἄ τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθετο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδος, καὶ πηδάω μέσα ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τῷτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβαλε τὴν φωνήν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἔτιζι διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Ἀκροασθῆτε Κύριοι ἀκροαταί, καὶ σωτήριον παράδειγμα δημοσίας πάνου εἰς τὴν ἀψύτητα τῆς διχονοίας φύλλο 121 καὶ 122.

Τὸν ἴδιον καιρὸν οἱ μεινόμενοι Τούρκοι ἕως 3,000 εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄφηκαν εἰς τὸ Κάστιρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των: Ὁ Ζαίμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζαῖοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχονοίας των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν, καὶ τοὺς ἐπολιόρχησαν εἰς τὴν Ἀκρόατα.

Δὲν δύναμμι τέλος νὰ μὴ προσθέσω καὶ τὰ ἀκόλουθα τοῦ φύλλου 222 καὶ 223.

Μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος . . . εἰς τὸν Ῥιμποπιέρην· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὀμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παρὰξενοφαινεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περῶν ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτοια ἄρχησε καὶ ὁ Ῥίζος νὰ

τοῦ λέγει, πλὴν φοβισμένα ἄλλα πολίται, ἐγὼ τοῦ λέγω: Κύρ 'Ρίζο ἄρῃσέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγὼ ἐξοχώτατε, λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρῃ ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροσθὰ του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαίνεται — καὶ δὲν μᾶς κακοφαίνεται καὶ ἐμᾶς ὅπου τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κάθεται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καὶ τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκείνου θὰ τοῦ κακοφανῇ διατι θὰ περνᾷ ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἶπῃς τοῦ αὐτοκράτορος Νικαλάου, σὲ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἶπῃς.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μοῦ λέει, Θεοδωράκη τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες; — ἂν δὲν ἦναι καλὰ, νὰ μὲ συμπαθῆσετε, τέτοιας λογῆς εἶμαι μαθημένος — ὄχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.

Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς ὁμονοίας ἐλπίζω ὅτι ἡ σημερινὴ ἡμέρα θὰ σᾶς εἶναι καλοθύμητη ἂν εὐχαριστήσθε νὰ ἱστορήσω τὴν συμβολικὴν χέρα τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ὡς τὴν ἤκουσα ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ θὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἄνδρα, ποῦ ξένος γραμμάτων καὶ μελέτης ἱστορίας ἐδυνήθη μὲ τὴν χάριν τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος νὰ γράψῃ εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ σώματος καὶ εἰς τὰ πέντε δάκτυλα τῆς χειρὸς τὰ αἴτια ποῦ ἐδόξασαν νικητὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων τὸν Μωάμεθ Β' καὶ τοὺς προγόνους του, καὶ πάλαι, πῶς ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς δουλείας ὑψώθη φοβερὸ καὶ φιλελεύθερο τὸ πνεῦμα τῶν νέων Ἑλλήνων.

Εἶχα ἀκούσει τινὰ ἀσύγκλωστα διὰ τὴν χέρα ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ μακαρίτου, ὅθεν μίαν αὐγὴ, ὅταν ἐγράφαμεν τὰ ἀπομνημονεύματα, τὸν ἐρώτησα καὶ τὸν παρε-

κάλεσά νά μου εἶπῃ νά καταλάβω τὸ μυστήριον τῆς μηχανῆς του. Μοῦ ἀπεκρίθη χαμογελῶντας, αὐτὰ τὰ ἔλεγα πάνου εἰς τὸ κίνημα τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἂν τὸ ἐπιθυμῆς, καὶ ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι σοῦ λέγω· καὶ ἀνοίγοντας τὰ δύο του μπράτζα ἄρχισε·

Ὁ Σουλτάνος ἦλθε εἰς τὸ ζερβὶ χέρι, καὶ ἔκαμε ζάπι τὴν ἀνατολὴν ἑλλην, ἐκήρυξε τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπανδρίας, φαγητοῦ, ἀρπυγῆς, φόνου, ὅποιοι σκοτώθῃ, 'πεθάνει Μουσοουλμάνος, σώζεται, ὅσα κάμει, ὅ,τι κάμει καλὰ γενάμενα, εὐλογημένα, πάει εἰς τὴν Παράδεισον, πιστεύει τὸν Ἠρώφητην. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο τῆς ἄλλης χειρὸς, ὁ βασιλιάς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ῥωμαίων, ἐρωτοῦσε τὰ δύο δάκτυλα πλησίον του, τὸν κλῆρον, καὶ τοὺς πολιτικούς, τί εἶναι τοῦτο; — ὁ λαὸς ἦτον τότε τὸ λιανὸ δάκτυλο, καὶ τὸ ψηλότερὸ τὸ γειτονικὸ του οἱ ἔμποροι καὶ οἱ σπουδασμένοι. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο λοιπὸν ἐρωτοῦσε τὸν κλῆρο καὶ τοὺς Μινίστρος, τί εἶναι τοῦτο; ἀποκρίνοντο, ὁ Θεὸς θὰ τὸν χάσῃ, ἅς ψάλλωμε τὸ « νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος » καὶ ἄκοπη νύχτα καὶ ἡμέρα ἡ ψαλμωδία τους. Τὰ τροπάρια ὅμως μὴ συντροφευμένα ἀπὸ πέτρας καὶ λιθάρια (1), ἀπὸ ἄρματα δὲν ἐμπόδιζαν τὸν Σουλτάνον νά πηδῆσῃ εἰς τὴν ἄλλην γραμμὴν

---

(1) Φαίνεται μὲ αὐτὴν τὴν φράσιν ὅτι ὁ Γ. Κ. εἶχε κατὰ νοῦν τὸ ἀνέκδοτον — λησταὶ ἐπῆγαν νά ληστεύσουν μοναστήρι, ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, τὸν σταυρὸν σας κάνετε· ἀλλ' ἡ θύραις ἤρχισαν νά κρεμίζονται ἀπὸ τοὺς ληστές, τὰ κεραμίδια νά πετοῦν εἰς τὸν αἴρα, τότε ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, σταυροὺς καὶ λιθάρια, λιθάρια καὶ σταυρούς.

τῆς χειρὸς, καὶ νὰ πάρῃ τὴν Ἀνδριανούπολιν. Ὁ Δοκνος Μωάμεθ Β' ἔστησε ἔπειτα καὶ κάστρο μὲς τὸ βλέφαρο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ στενὸ τοῦ Βοσπόρου, πέντε μίλια ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ ἐχαράτϋονε τὰ καράβια τοῦ ἀρμένιζαν ἀπὸ τὴν μαύρη θάλασσα εἰς τὴν ἄσπρη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄσπρη εἰς τὴν μαύρη. Δὲν ἔπιασαν τὰ ἄρματα νὰ κινηθοῦν πανστρατιᾷ οἱ Χριστιανοὶ ὅταν ἐκτίζετο τὸ κάστρο, ὁ Βασιλεὺς λέγουσιν ὅτι ἤθελε πόλεμον, νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν πολιτείαν ὡς ἀνδρεῖος τοῦ ἦτον νὰ πολεμήσῃ, οἱ Μινίστροι καὶ ὁ κλῆρος τὸν ἀντέκοψαν, θαρευμένοι οἱ πρῶτοι εἰς τὴν ψευδοπολιτικὴν τους, οἱ ἄλλοι εἰς ταῖς ψαλμωδίαις τους. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα χρόνον ὁ Σουλτάνος ἔριχνε τὸ χοντρὸ δάκτυλο, καὶ ἐκάθιζε ἐκεῖνος εἰς τὸν τόπον του. Τὰ τέσσαρα πνίγουν τὸ ἓνα (1), καὶ ἄς ἦναι ὅσο θέλει ἀνδρειωμένο, δὲν ἐσυγγνώμισαν κλῆρος, μινίστροι, ἐμπορικὸ, καὶ λαὸς νὰ καταβάλλουν τὸν Σουλτάνο· οἱ μινίστροι καὶ ὁ κλῆρος ἐμπῆκαν εἰς τὸ πηλάφι μαζῆ τοῦ καὶ ἔτρωγαν· ὁ λαὸς λιανὸς, ἀκέφαλος, οἱ ἐμποροὶ καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἔφυγαν, κέφτοντας ἢ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Δύσης.

Τὴν αὐρινὴ τοῦ ἔπεσε ἢ Κωνσταντινούπολις παρουσιάσθηκε εἰς τὸν Σουλτάνον αἰχμάλωτος μὲ τοὺς θησαυροὺς του, βιὸς πολὺ, ὁ μεγαλύτερος τοῦ παλατιοῦ, ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ τότε καιροῦ, ἀρχιναύαρχος, ναύαρχος εἰς κάτι μπεϊγιατιέδαις δαμασκοενδυμένους τῆς αὐλῆς, ὁ Κύρ Λουκάς Νοταρᾶς, ὡς τὸν εἶδε τοῦ εἶπε ὁ Σουλτάνος, διατὶ δὲν εἶδες αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰ πα-

---

(1) Μοῦ ἔκαμε τὸ σχῆμα πῶς.

ρακάλια τοῦ Βασιλέως σου, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος σου; — Ἦτον δικά σου ἀρέντη μου, καὶ σοῦ τὰ ἐφύλαιτα. — Ἄν ἦτον ἐδικά μου, ἀργησες νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψης, καὶ μὲ ἐβασανίσαιτε μὲ μάταιον πόλεμον, καὶ θρηγῶ θανατωμένους τοὺς ἀνδρειοτέρους στρατιώτας μου. — Τὸ κέϊσμα τῶν ξένων καὶ θάρβος ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σου, ἔλεγε ὁ Νοταρᾶς, — Ἐνοοῦσε τοὺς Γενοέζους, καὶ τὸν Χαλιμπέϊ βεζύρη. — Ἀντίκρυσε τώρα, ἀντίκρυσε, μοῦ λέγει ὁ Κολοκοτρώνης ἄγρια, τὸν πρωθυπουργὸν Νοταρᾶ μὲ τὸν Διάκον τὸν κλέφτη εἰς τὰ 1821. Τὸν Διάκον τὸν ἐπήρανε καὶ σιτὸ σουβλί τὸν βάλαν, — ὀλόρθον τὸν ἐστῆτανε καὶ αὐτὸς χαμογελοῦσε — τὴν πίστιν τους τοὺς ἔβριζε καὶ τὰ λοιπά. Ποῖοι ἐμεῖς, ποῖοι ἐκεῖνοι! σπαθὶ καὶ καιρὸς μᾶς ἔβαλε τιμὴ καὶ γῶσι, ὅμως καὶ ὁ Νοταρᾶς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγαις ἡμέραις ἀπέθνησκε μάρτυρας, ἀποκεφαλίζετο αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του εἰς ἓνα αἶμα. Εἰρήνην εἰς τὰ κόκκαλά τους!

Ἄφοῦ χαλιόντας ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπυκνώθη ὀλοῦθε τὸ σκοιάδι τῆς δουλείας, συνέβη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ὅ,τι συμβαίνει τὴν νύχτα εἰς τὸν κόσμον, ποῦ ἡ ὥρα ἢ πλεόν σκοτεινὴ, ἢ πλεόν θαμπὴ τῆς νυχτὸς εἶναι ἡ ὥρα ποῦ σημόνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀρχισαν τότε ἀπὸ ἀνάγκης τὰ τέσσαρα νὰ συγγνωμίζουσιν, νὰ κατηφορίζουσιν εἰς τὴν ὁμόνοιαν, νὰ ξανοίγουν ἓνα σημάδι· μὲ τζακίσματα ἀλήθεια ἐπῆραν τὸν δρόμον τους, ὀμπρὸς ὀπίσω, δὲν πῆγαιναν σὰν τὸ καθάριο ἄτι εἰς τὴν πηλάλα του, ἀλλὰ σὰν βόϊδι, ποῦ βυθισμένο εἰς τὸ παχνί του ξετυλίεται κοιμησμένο ταῖς αὐγαῖς μουγκρίζοντας, καὶ ἀργοπατάει εἰς ταῖς βοσκαῖς. Ἡ ἄλυσσος ἔσφιξε παρὰ φύσιν εἰς τὸν λαϊμόν μας, καὶ ἐμελλε νὰ κοπῆ. Σοῦ εἶπα πῶς τὸ

λιανὸ δάκτυλο ἦτον ὁ λαὸς, ἔμεινε εἰς τὴν τυραννίαν τῶν τριωνῶν, Σουλτάνου, ἀρχόντων, καὶ κλήρου, οἱ σπουδασμένοι, καὶ μέρος ἐμπόρων ἐσκόρπισαν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ διαβασμένοι μὲ τὴν σοφίαν τῶν προγόνων ἐφώτισαν τοὺς ἄλλοθενεῖς· ἂν ἀπὸ τὸν λαὸν ἐβγαίνει κανέναν προκομμένον, ἔξυπνον, τὸν ἔπερνε τὸ πετραχῆλι, ἢ ὁ προστὸς διὰ γραμματικόν του, ἢ τὸν προσκαλοῦσε εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ θεὸς του, ὁ ἀδελφός του ὁ ἔμπορος, καὶ πάντα ὁ λαὸς ἐλιάνευε, διάφοροι καὶ ἀπὸ διαφορᾶς τάξαις εἴτε ἀπὸ στενοχώρια ἢ δοξομανίαν ἐτούρκευαν, καὶ τὸ γένος ἐφύραινε. Τὰ ἀγκάθια ἐκυμάτισαν εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, ἢ ξακουσταῖς πολιτείαις ἐχορτάρισαν, ἢ ταπεινὴ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ μὲ τὰ ὀλίγα του γίδια ἐλάλει εἰς τὰ περίφημα μνημεῖα τῶν Ἑλλήνων, ἢ πίστις ὁμῶς δὲν ἐχάθη, ἐσώζετο, καὶ ἔρημο ἔωκλήσει ἦτον εἰς τὸν λαὸν παρηγοργιὰ τῶν πόνων. Οἱ κλέφτες ἡμαστέ ἐλεύθεροι, ἀλλὰ τί ζωῆ, τί ἀνθρώποι! Βασιτισμένοι, ἀίτκιωτοι, ἄγριοι εἰς ταῖς σπηλαιῖς, εἰς τὰ βουνὰ, εἰς τὰ χιόνια σὰν τὰ θηρία, μὲ τὰ ὅποια συζούσαμε. Οἱ ἔμποροι εἰς τὰ βασιλεία, καὶ ὅσοι νέοι ἐσπούδαζαν εἰς τὰ πανεπιστήμια, καὶ ὅσοι ἄλλοι ξενιτευόμεθα καὶ μᾶς ἔφρουγε ἢ ἀποκρομάρα καὶ τὸ χατμοριτὸ τῆς δουλείας καὶ ὁ φόβος τῆς τυραννίας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ ἀγαθὰ, τὰ μεγαλεῖα τῶν ἄλλων ἔθνων, ταῖς τιμαῖς, ποῦ ἐχαίρετο ἢ πίστις τῶν χριστιανῶν, ἐμαθαίναμε καὶ ποίους εἶχαμε προγόνους φοβερούς, ὠρεγόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν ἀναγέννησίν μας, καὶ ταῖς παλαιῖναῖς δόξαις τῆς Ἑλλάδος. Ἄρχισαν σχολεῖα εἰς τὸ Ἄϊβαλί, Σμύρνη, Δημητζίνα, Γιάννινα, Ἀθήνας, καὶ ἐβγαῖναν παπάδαις προκομμένοι, καὶ λαῖχοι καλοὶ, καὶ ἐφωτίζετο ὁ λαὸς. — Ὁ

Ῥήγας Φεββῆτιος ἐστάθη ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς φυλῆς μας, τὸ μελάνι τοῦ θαῖ ἦναι πολύτιμο ἐνώπιον Θεοῦ, ὅσο τὸ αἷμά του ἅγιο, ἔγραψε τροπάρια ἄλλο σοῖ, ποῦ ἐβίαζαν τὰ 4 νὰ συγγνωμίσουν, ἐδημοσίευσε καὶ γεωγραφία τοῦ τόπου μας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ Ὀλύμπια, ἄλλα παιγνίδια Ἑλληνικὰ πολεμικὰ εἰς τὸ ξαμίλι, εἶχε ἡ Γεωγραφία τοῦ ζωγραφισμένα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ ἠρώων — Ὡς τότε Παληκάρια νὰ ζοῦμε εἰς τὰ στενὰ, ἀπὸ τὰ πολεμικὰ τοῦ τραγούδια, τὸ τελειότερο, περιέχει μίαν ἐπιθεώρησιν τῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος, ὅλοι εἶναι παρόντες εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, κανένας ἀπὸν, τὰ ξεφτέρια τῶν Ἀγράφων, οἱ σταυραετοὶ τοῦ Ὀλύμπου, τὰ καπλάνια τοῦ Μαυροβουνοῦ, τὰ λεοντάρια Σουλιοῦ, Μάνης, καὶ Μακεδονίας, καὶ τὰ δελφίνια τῆς θαλάσσης εἰς Νησιώτες, καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ Σάβα ποταμοῦ.

Κάλλια γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ,

Ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

Ἐφύλαξεν πίστιν εἰς τὴν παραγγελίαν του, καὶ ὁ Θεὸς μὲ ἀξίωσε, καὶ ἐκρέμασα φούντα εἰς τὸ γένος μου, ὡς στρατιώτης του· χρυσῆ φούντα δὲν ἐστόλισε ποτὲ τὸ σπαθί μου ὅταν ἔπερνα δούλευσιν εἰς ξένα κράτη.

Ἐφάνη καὶ ὁ Κοραῆς ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ῥήγα, ἄνθρωπος μὲ νοῦ, διατὶ ἐπαρακίνας τοὺς σοφοὺς σὰν αὐτὸν νὰ γράφουν ἀπλᾶ νὰ ἀκούῃ ὁ κόσμος, καὶ νὰ μὴν ἦναι ἡ σοφία τους ἥλιος βασιλευμένος. Ὁ Μαρτελάος, (1) ἄστραφτε καὶ ἐβρόντα εἰς τὴν ἀνάληψιν ἀπὸ τὸν ἄμβωνα

---

(1) Σοφὸς Ἑλληνιστῆς Ζακύνθιος.

κή.

τῆς ἐκκλησίας, πῶς ὁ Κοραῆς τοῦ χαλάει τὴν γλῶσσα. Δάσκαλε τοῦ εἶπα μία φορὰ, (ἤμαστε πολλὰ φίλοι); μὴν πικραίνεις τὸ αἷμά σου, οὔτε τὴν χαλάει, οὔτε τὴν φτιαίνει, βάφει μὲ τὴν καλὴν βλαψὴν τοῦ καιροῦ του, ποῦ ἔχει πέρασιν, ζωὴν, χλωρασιὰ εἰς τὴν ἡμέρα του. Ταῖς προ-άλλαις ποῦ μοῦ ἐξήγαγες τὴν ὁμιλίαν τοῦ Βασιλέως ἐκείνου, εἰς τὸν πόλεμον τῆς Γρωάδος, ποῦ λέγει εἰς τὸν πιστεμένον του φίλον· Διατὶ μᾶς τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἔχομε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καὶ τρῶμε ἀπὸ τὸ καλλίτερον φαγί, καὶ μᾶς χάρισαν οἱ λαοὶ κήπους, καὶ ἀμπέλια παρραποταμῆσια; Διὰ νὰ χυνώμεθα πρῶτοι εἰς τοὺς κινδύνους. Μὴν εἰποῦν οἱ ὑπήκοοι ὅτι ὀρίζονται ἀπὸ ἀναξίους, ἄς πολεμήσωμεν, θὰ δοξάσωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας μὲ τὸν θάνατόν μας, ἢ ἐκεῖνοι θὰ μᾶς δοξάτουν θανατωμένοι ἀπὸ τὴν λόγχην μας. Βάρει καλὰ, πολέμα εὐμορφα.

Δὲν ἤξεύρω ἂν τὰ θυμοῦμαι ὅπως μοῦ τὰ ἔπες, ἀλλὰ θὰ καταλάβαινα τίποτες ἐν μοῦ τᾶλλεγες μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν παμπάλαιων ἀνθρώπων; Θὰ στέκομουν σὺν θυμάρει τοῦ βουνοῦ νὰ σε ἀκούω. Ὅταν μοῦ τὰ ἔλεγες, ἔλεγε ἡ ψυχὴ μου, νὰ ἤμουν ἐγὼ σύντροφός του, μὲ τέτοιον Βασιλιά, (εἰς τὰ 1812, ἢ 13 ἦτον ἡ ὁμιλία του μὲ τὸν διδάσκαλον Μαρτελάο) μὲ τέτοιον Βασιλιά θὰ πήγαινα νὰ μπήξω τὸ μπαϊράκι μου εἰς τὸ παλάτι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, μὲ ἔκαψες ὡς μεῦ τὰ ἐξεμυστηρεύθης ἀπλᾶ. Καλλήτερό σου, ἴτως θὰ μοῦ ἔπης, νὰ τὰ ἐκαταλάβαινες καὶ νὰ τὰ ἄκουες μιξοβάρβαρα, διωρθωμένα. Δὲν ἔχουν χάζι, εἶναι ἄψυχα. Δάσκαλέ μου, ὅσα παλαιὰ, ἦτον νέα μία φορὰ, καὶ ὅσα εἶναι νέα, θὰ γηράσουν, ἄφρισε νὰ χαροῦν τὰ νειάτα τους, νὰ ζήσῃ ἢ ζωὴ τους, διατὶ ἀπὸ νηότη καὶ ζωὴ δὲν εἶναι εὐμορφότερο πράγμα

εἰς τὸν κόσμον. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον, ὁ Ρήγας καὶ ὁ Κοραῆς ἦτον ἔμποροι, καὶ οἱ Ζωσιμάδαις, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου, καὶ ἄλλοι βροθηοὶ τοῦ γένους. Ἐμποροὶ ἦτον, καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ οἱ καπιταναῖοι τῆς Ὑδρας, Σπειζῶν καὶ Ψαρῶν, καὶ οἱ νικοκυραῖοι — νέα μεγάλη δύναμις τῆς Ἑλλάδος τὰ καράβια. Ἀπὸ τὸ πάρισμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως ταῖς ἡμέραις μας πολλαῖς φοραῖς μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐπροσπάθησαν τὰ τέσσαρα νὰ πολεμήσουν τὸ ἓνα δάκτυλο τὸ ἀνδρειωμένο, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον, δὲν εἶχαν τὴν θάλασσα, διὰτι ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα, γῆ καὶ πέλαγος, τὸ δεύτερον εἶναι τὸ πολιτιμότερον διὰ ἡμᾶς, φεύγουν ἢ στεριαῖς, ἀπὸ παντοῦ ἀγναντεύομε θάλασσα, καὶ εἰς ταῖς ἡμέραις μας, ποῦ ἔντεσε νὰ ἔχωμεν δύναμιν θαλασσίην, μὲ σιταροκάραβον ἐπολεμήσαμε βασιέλα, ὁ ἄξιος γεμιτζῆς κέρνει τὰ σοβράνα καὶ μάχεται μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀνέμων, καὶ ἄς ἦναι μικρὸ τὸ καυκί του, αὐτὴν τὴν τέχνην ἤξευρε ὁ περίφημος Μιαούλης εἰς ταῖς ναυμαχίαις του μὲ τὸν ἐχθρὸν, μιά φορά μόνον ἔπεσε πολὺ σοτοβέντε ὁ μακρῆτης διὰ δυστυχίαν μας καὶ δυστυχίαν του, ἀλλ' ἄς μὴν ξιοῦμε ταῖς πληγαῖς μας. — Τὸ εἶπε καὶ ὁ Θεὸς τῶν Ἑλλήνων πῶς ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, μὲ τὸν χρησμὸν του νὰ σωθοῦν οἱ Ἕλληνας εἰς τὰ ξυλόκαστρα· δὲν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μαντεῖον, ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ ἐξήγησε, ἂν τάχα ὁ ἴδιος δὲν ἐχάυδευσε τὸν Θεὸν νὰ τὸ ξερωήσῃ, διὰτι ἦτον πολιτικὸς βαθὺς καὶ πατριώτης. — Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Βοναπάρτης ἔκαμαν καὶ ἀνοιξαν τὰ μάτια τους οἱ ἄνθρωποι καλῆτερα, οἱ πόλεμοι μὲ τὰ βιάσανά τους, καὶ μὲ τὰ δάκρυά τους ἐβρίζωσαν τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον, ἐγνωρίσθησαν τὰ ὄρια τῆς ἐξουσίας καὶ

τῆς ὑποταγῆς, οἱ βασιλεῖς δὲν εἶναι πλέον Θεοὶ τῆς γῆς, σὰν πρῶτα, ἔπεσε ἡ μπαρπούτα, τὸ 'κόνιζμα ἔκαμε κατάχρησι τῆς χάρης του, ἡ δικαιοσύνη εἶναι βασίλισσα καὶ θαυματουργὴ εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων, ζῶα λογικὰ, — ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι εἰς τὰ συμβούλια τῆς Βιέννας δὲν ἔγεινε κανένα καλὸ διὰ ἡμᾶς, ἀπελπίσθηκα ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ εἶπα νὰ μὴν ἔχωμεν ἐλπίδα λυτρώσεως ἄλλην παρὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ἀπὸ τὸν Ὑψιστον, — ὡς ἓνα φῶς μεῦ ἦλθε εἰς τὰ μάτια καὶ ἐχάρηκα, ὅταν μία ἡμέρα ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἰς τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ διάφορα στρατεύματα Ἀγγλίας, Ῥωσίας, Γαλλίας, Ἀουστρίας θὰ ἦτον βέβαια σκόρπιοι, μισθωτοὶ 20000 Ἑλληνας πολεμικοί. — Ἐμέστιστε καὶ ἡ ἑταιρία, ἡ φιλικὴ ἑταιρία ἡ ὅποια ἐχρησίμευσε ὡς μία σύνοδος οἰκουμενικὴ τῆς Ἑλλάδος, πλησίον εἰς τὸν ἱερέα ἦτον ὁ λαϊκὸς, καθήμενοι εἰς ἓνα σκαμνὶ πατριάρχης καὶ τζοπάνης, ναύτης καὶ γραμματισμένος, ἰατροὶ καὶ ἄρῤῃστοι, κλεφτοκαπητιανέοι προεστοὶ καὶ ἔμποροι, ἡ σύνοδος ἐργάζετο ἄκοπα· ἄγιο τὸ χῶμα ἐκεινῶν ποῦ τὴν ἐφεύρηκαν! ἔπεσε εἰς τὰ 4 δάκτυλα ὡς μία βροχὴ, καταπαντισμός, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας. Ἐγὼ ὅταν μοῦ ἦλθε ἡ προκύρηξις τοῦ Ὑψηλάντη, ἡ σάλπιγξ τῆς πατρίδος σὰς κράζει, μοῦ φάνη καὶ ἀντιλάλησε γῆ καὶ οὐρανός, καὶ ἔβαλα στραβὰ τὸ φέσι μου, καὶ ἔχωσα τὴν χούφτα μου εἰς τὴν χούφτα τοῦ σπαθιοῦ μου, καὶ ἔγραψα μὲ γράμματα πύρινα εἰς τὴν καρδιά μου τὸ ἀθάνατο, τὸ εὐλογημένο ὄνομα, Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Τὰ ἄλλα τὰ ξέρεις.

Μὲ τὴν δμιλίαν μου τόσο τιμωμένην ἀπὸ τὸ φιλήκοον τῆς ἀκροάσεώς σας δὲν σαλπίζω σάλπιγμα πολεμιστήριον, ἀλλὰ σαλπίζω καὶ κηρύττω, ὅσον ἡ δύναμις μου τὸ κα-

λει, ταῖς ἀρεταῖς ποῦ καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς εἰρήνην στερεόνουν καὶ δοξάζουν λαοὺς καὶ βασιλεία. Εἰς ὧραν πολέμου ὄργανον τῆς δικαιοσύνης, τῆς μεγαλοψυχίας τοῦ πολίτου εἶναι τὸ σπαθὶ εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· εἰς καιρὸν εἰρήνης ὄπλον τοῦ πολίτου, ἐρμηνεία τῆς δικαιοσύνης του, τοῦ θάρρους του, τοῦ χριστιανισμοῦ του εἶναι ὁ λόγος, ἡ σοφία τοῦ λόγου εἰς τὰ συμβούλια τοῦ βασιλέως του, εἰς τὸ βῆμα τῶν βουλῶν, εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Θείμης. Καλὴν εἰρήνην, φιλίαν μὲ ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς χαίρει τῶρα τὸ νέον Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς εἰρήνην ἓνα εἶναι τὸ μονοπάτι τῆς τιμῆς, μία ἡ δύναμις τῆς πατρίδος, ἡ ἀρεταῖς ὅσαις ἐπανηγυρίσαμεν. Ἡ φώτισις τῶν ἀρετῶν ὑψώνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ὑψίστου, καὶ ἡ μεγαλοδυναμία του μᾶς φιλοδωρεῖ τὸ πνεῦμά του καὶ ταῖς εὐλογίας του. Ἡ μὴν ἀγαπᾶτε τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, (καὶ ποῖός τῶν Ἑλλήνων δὲν τὸ ποθεῖ;), ἢ νὰ μὴν φεύγωμεν τὸν ἰδρώτα καὶ τὴν καλλιέργειαν δικαιοσύνης, λατρείας πίστεως καὶ μεγαλοψυχίας. Πέρα, μικρὰ πᾶσα ἀπελπισία ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, ἡ μητέρα δύναται νὰ ἀλητμονήσῃ νὰ βυζάσῃ τὸ νεογέννητο βρέφος της, ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἀλητμονᾷ, δὲν μᾶς ἀποστρέφεται, ἀν' ἐνθυμηθοῦμε μὲ πόσα ἀγαθὰ μὲ ποίαν θείαν ἔμπνευσιν εὐεργέτησε τοὺς προπάτοράς μας καὶ ἐμᾶς. Μὴν ἀμριβάλετε, ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἔχει γραμμένη εἰς τὴν παλάμην του τὴν ἡμέραν τῆς εἰκοσιπέντε Μαρτίου ἔτους 1821. — Ἄς στρέφωμεν συχνὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτὴν τὴν θαυμαστὴν ἡμέραν, καὶ ἃς ᾔηται τόσα ἔτη ὁ ἥλιος της βασιλευμένος, ἡμέραν ποῦ ἔδουτε, ἐπειδὴ ἀγναντεύοντάς την θὰ μᾶς συμβῆ ὅ,τι συνέβη εἰς ἀρχαίαν τινὰ φυλὴν τῆς

Ἄσας, ἡ ὁποία ἐκήρυξε ὅτι ὁποῖος πρωτοειδεῖ τὸν ἥλιον θὰ λάβῃ τὸ σκήπτρον τοῦ τόπου. Συνάχθησαν πρωῖνοι, ἐρρασταὶ πολλοὶ τῆς βασιλείας, καὶ ὅλοι ἐκύταζαν πρὸς τὴν Ἄνατολήν· ἕνας, ὁ πλέον ξυπηγὸς, φαίνεται, ἐβλεπε πρὸς τὴν Δύσιν, καὶ ἴδς ταῖς πρώταις ἀκτίνας τοῦ φωτός νὰ χρυσόφουν τὴν κορυφὴν ἑνὸς Πύργου, ἐφώναξε, καὶ ἔλαθε διάδημα καὶ θρόνον. — Κανέντις ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ γίνεῖ Βασιλιάς διὰ τὸν ἔχοντα, ἀλλὰ θὰ ἀποχτήσωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας τὴν Βασιλείαν τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν Βασιλείαν δὲν εἶναι ἄλλη μεγαλύτερη εἰς τὸν κόσμον.

Ἐδὼ τελειώνει τὸ πρῶτον μέρος τῶν προλεγομένων μου, εἶχα κατὰ νοῦν σήμερον ὅλα μου τὰ προλεγόμενα νὰ σᾶς διαβάσω, καὶ τὴν ἱστορίαν, τὸ κείμενον τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη νὰ δημοσιεύσω, δείχνοντάς σας τὰ ἄνθη στολισμῶν τοῦ δένδρου του, ἐπειδὴ τὰ φημισμένα ἔργα εἰς τὸ βιβλίον εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρας 25 Μαρτίου, τῆς ὁποίας ἐσπτάζομεν φέτος τὴν τριακοστὴν πανήγυριν. Δὲν εὐτύχησα εἰς τὸν πόθον μου, ὠκνευσαν τὸ ἔργον μου περιστατικὰ, ἐπιφυλάττομαι ὅμως νὰ τελέσω τὸ ποθοῦμενον τὴν 29 Μαρτίου, ἡμέρα πένθιμος διὰ τὴν χριστιανοσύνην, ὡς μία ἀποζημίωσις τὰ ἀναπερόμενα εἰς τὸ βιβλίον ἀνδραγαθήματα, ὡς ἀρχὴ ἀποζημιώσεως λέγω τοῦ θρήνου τῆς 29 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1453.

Δὲν ἔχω καρδίαν νὰ χωρήσω ἀπὸ τόσον σεβαστὴν ὁμῆγυριν, ἂν δὲν σᾶς δώσω, μάλιστα εἰς τοὺς νέους, ἕνα τύπον τοῦ χαρακτῆρος, τῆς ἠθικῆς φυσιογνωμίας τοῦ γέροντος στρατηγοῦ, ζωγραφίζοντάς σας μὲ δύο του ἀνέκδοτα,

πόσον ὁ μακαρίτης λές καὶ ἔσπερνε μὲ μίαν ἄλυσον μαζῆ
του τὸ σοβαρὸ καὶ τὸ φιλόγελο, καὶ τοῦτο θέλω νὰ τὸ
κἄμω διὰ νὰ προετοιμάσω ἀπὸ τώρα τοὺς ἀναγνώστας
του εἰς τὴν σφιστὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου του γνωρίζοντας
τὸν ἄνδρα. — Ἀκούσετε τὰ δύο ἀνέκδοτα, καὶ τελειώ-
νομεν.

Νέος πολὺ, καὶ σπουδαστὴς τῆς μαθηματικῆς ὁ Κύριος
Σ. Π. (συσχολίτης του ἦτον, καὶ ὁ μακαρίτης Πᾶνος Κο-
λοκοτρώνης), ἐνθυμεῖται δι: ἐπῆγε, ὁ τότε Μαγιόρος Κο-
λοκοτρώνης πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ ἀξιοτίμου διδασκάλου
Νικολάου Καλύβας, ἐκάθισε καὶ ἀκροάζετο τὴν παράδο-
σιν. Ἐί εἶναι τοῦτα, λέγει μὲ μιᾶς, ποῦ διδάσχεις τὰ παι-
διὰ τώρα, — τοῦτο νὰ τὰ φωτίσης, — καὶ ἐχύθη μὲ
γελούμενο πρόσωπο νὰ σχίσῃ ἓνα Βόλφιον ἰν φόλιο, με-
γάλο βιβλίον, νὰ δείξῃ πῶς φυάνουν τὰ φυσέκια. Ὁ δι-
δάσκαλος διὰ νὰ σώσῃ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον ἔπεσε
μὲ τὰ στήθη του εἰς τὸ ἰν folio — Τὰ παιδιὰ ἐγελοῦ-
σαν καὶ ἐκεῖνα, ὡς εἶδαν πιασμένους καθηγητὴν καὶ γέρο
Κολοκοτρώνην — ὁ ἓνας νὰ φυλάξῃ τὸ βιβλίον του ὁ ἄλ-
λος νὰ τὸ κάμῃ φυσέκια.

Ὁ ἰατρὸς Καλύβας ἦτον θερμὸς ἐταιριστὴς καὶ οἱ κίν-
δυναι τοῦ ἰν folio τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1820.

Τὸ ἄλλο ἀνέκδοτο.

Τὴν ἀρχιχρονιὰ τοῦ ἔτους 1843, ἔτους τοῦ θανάτου
του, ὁ γέρο Κολοκοτρώνης ἀνέβηκε εἰς τὸ κορφινότερο μέ-
ρος τῆς νεοκτισμένης κατοικίας του, νὰ ἀποφύγῃ τοὺς πολ-
λοὺς χαιρετισμοὺς τῆς ἡμέρας — ἀπὸ τὰ γερατειὰ, καὶ
τὰς ἀσθενείας ἐπεθύμει ἀνάπαυσιν· ἀγνάντευε ἀπὸ τὰ πα-

ράθυρα, καὶ τὴν πρασινάδα τῶν ἐληῶν, καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ στενοὶ τοῦ γνώριμοι ὁμῶς ἀνέβαιναν καὶ ἐκεῖ νὰ τοῦ εὐχηθῶν τὴν καλὴν χρονιά. Ὁ Κύριος Σ. Π. θεατῆς ἄλλοτε εἰς τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν τῶν κινδύνων τοῦ Βολφίου ἐπῆγε πρὸς χαιρετισμόν· εἶχε μαζὴ τοῦ καὶ νέον νεοφερμένον ἀπὸ ταῖς ἀκαδημαίαις τῆς Γερμανίας. Κατὰ πῶς ἄρχισεν ὁ φίλος τὴν εὐχὴν τοῦ ἔτους, καὶ ὁμιλίαν διὰ τὸν σπουδασμένον νέον, κατὰ τύχην ἐπερνοῦσαν λείψανον νεκροῦ ἀπὸ τὸν δρόμον. Ἡ ψαλμωδία τοὺς ἔσυρε εἰς τὰ παράθυρα. Εἶπε τότε ὁ γέρος, Ἄν εἶχαμεν ἐδῶ τὸν Περσιάνον φιλόσοφον, θὰ μᾶς ἔλεγε ἂν πάγη εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν Παράδεισον. Εἶναι καμμία ἱστορία; εἶπεν ὁ φίλος. — Εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ γέρος. — Θὰ μᾶς τὴν εἰπέις; — Μετὰ χαρᾶς. — Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἕνας περιηγητῆς φιλόσοφος τῆς Περσίας, τὸν συναναστρέφοντο οἱ ἐκλεκτοὶ Ἀθηναῖοι, ἀγαποῦσε τὴν συντροφίαν τους, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐδικὴν του. Μία φορὰ καθήμενοι εἰς τὰ μεντέρια τους, ἐπέρασε λείψανον, καθὼς τώρα — μακρὰ ἀπὸ σᾶς ποῦ εἴσθε νέοι, καὶ ἐγὼ ἔφαγα τὸ ψωμί μου — καὶ ὡς ἐδιάβαινε ἀκόμη ὁ νεκρὸς, χτυπάει ταῖς παλάμαις τοῦ ὁ περιηγητῆς φιλόσοφος, ἔρχεται ὁ γραμματικὸς τοῦ· πῆγαινε τοῦ εἶπε, νὰ ἰδῆς, ἂν ὁ ἀποθαμμένος πηγαινῆ εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον· ἐπῆγε ὁ γραμματικὸς, ἐπέστρεψε. — Πᾶσι Κυρίε μου, εἶπε, εἰς τὴν κόλασιν. — Ἐπῆγες ἕως εἰς τὸ κοιμητήριον: — Ἐπῆγα. — Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ ρύσει περιέργοι πολὺ, πλὴν διὰ νὰ μὴν προδώσουσιν ἀμάθειαν εἰς ἕνα βάρβαρον, ὡς φιλότιμοι ἐφύλαξαν σιωπὴν, καὶ δὲν ἐρώτησαν τὸν φιλόσοφον, πῶς πηλὸς τῆς γῆς ἀκόμη, καὶ ξένος τῶν Ἀθηναίων μαντεύει τὰ κρύφια, καὶ ἄδεια·

ὡς φρόνιμοι ἀπέδιδαν εἰς τὴν σοφίαν του, ὄχι τοῦ ψυχουοῦ του τὴν δύναμιν τῆς προγνώσεως. Ἐπειτα ἀπὸ καιρὸν τυχαίνοντας πάλι μαζῇ οἱ ἴδιοι φίλοι, καὶ περῶντας λείψανο, ὁ Περσιάνος μὲ τὰ παλαμάκια ἐφώναξε τὸν γραμματικὸν, τὸν ἔστειλε νὰ μάθῃ τὴν πορείαν τοῦ νεκροῦ. Ἐπῆγε, ἐπιστρέφει, τοῦ λέγει, Παγαίνει εἰς τὴν παράδεισον. — Καλὸ φθάσιμο, εἶπε, μὲ πρόσωπο χαρούμενο καὶ σοβαρὸ ὁ φιλόσοφος. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστενοχωρήθησαν τότε ἀπὸ τὴν περιέργειαν, καὶ τὸν εἶπαν, Δὲν σ' ἐρωτήσαμεν τὴν πρώτην φοράν, σ' ἐρωτοῦμεν τώρα, πῶς ἐσὺ μαντεύεις τὴν τύχην, διαβάξεις τὸ γραπτὸ τῆς ἀθανασίας τοῦ καθενός; ποῖον μυστικὸν γνώρισμα, ποῖον τηλεσκόπιον χαρίζεις εἰς τὸν ὑποτακτικόν σου; — Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλὸ, ἀπεκρίθη· ἡ ὀργὴ τοῦ κόσμου, ἡ κατάρα τῶν συμπολιτῶν συνοδεύει εἰς τὴν θανάην τοὺς τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, πρόδρομος τὰ ἀναθέματα τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἡ εὐλογίας τῶν ἀνθρώπων συνοδεύουν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας, καθένας διηγεῖται μὲ δάκρυα τὰ ἀγαθοεργήματά τους, καὶ ρίχνει μὲ τρέμουσαν παλάμην χῶμα εἰς τὸν τάφον τους.

Τελιόνοντας ἡ ἱστορία τοῦ Περσιάνου, ὁ Γεροκολοκοτρώνης εἶπεν εἰς τὸν φίλον, ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν πρώτην μας ὀμιλίαν, ἐπειδὴ ὁ ἀποθαμμένος μᾶς εἶχε πάρει τὸν λόγον. Μοῦ ἔλεγεσ ὅτι ἡ εὐγενεία του ἔρχεται ἀπὸ ταῖς Ἀκαδημαίαις τῆς Εὐρώπης, τί ἐσπούδαξε; ἐσπούδαξε, ἀπάντησε ὁ φίλος, ποῖα μονοπάτια πᾶνε ἀπὸ τὸν κόσμον εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον. Εὐγέ του, εἶπε ὁ γέρος, ἀλλὰ φυσικὰ δὲν θὰ στένει τὸ τζατήρι του εἰς τὸν ἕναν δρόμον ἢ τὸν ἄλλον ἀδιάφορα, ἀλλὰ θὰ ἀηδιάζει τὸν πρῶτον καὶ θὰ ὀρέγεται τὸν δεῦτερον. — Βίβαια, εἶπεν ὁ

λς'

φίλος. — Ἄν ἦναι ἐτι, ἄς ἀκούσῃ καὶ ἐμὲ τὴν γυνάμην, ποῖο εἶναι τὸ καλὸ μονοπάτι, καὶ ἄς μὴν ἦμαι φιλόσοφος· ἀφοῦ ἤλθε πρωτοχρονιάτικα νὰ με εὔρη, νὰ τοῦ δώσω Ἀἰθιοπία. Βίς τὴν Εὐρώπην ἐμάζωνε Ἀἰθιοπία ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς του, χρυσάφι καθαρὸ, τὸ δικό μου εἶναι σμιγμένον μὲ χῶμα πολὺ, ἂν τοῦ φανῆ πῶς ἀξίζει, ἄς τὸ παστρέψῃ, ἄς τὸ καθάρῃ νὰ δείξῃ τὴν λαμπρηάδα του. Βλέπετε τοῦτον τὸν ὄντα, εἶναι ἀστόλιστος, καθίσματα δὲν ἔχει, οἱ τοῖχοι ξεροὶ, — τούτη εἶναι ἡ Ἑλλάδα καθὼς ἐμεῖς σᾶς τὴν παραδόσαμεν, ἐμεῖς οἱ γέροι εἰς τοὺς νέους. Ἐμεῖς εἰς τὰ 1821 ἐκαθαρίσαμεν τὸν τόπον, ἐκουβαλίσαμεν τὰ λιθάρια, ἐκτίσαμεν τὴν οἰκοδομὴν, ἐσεῖς θὰ ἐντύσετε τὰ γυμνὰ τεῖχη, θὰ φέρετε ταῖς πολύτιμας ζωγραφιαῖς, θὰ στήσετε τὰ εὐμορφα τραπέζια καὶ τοὺς καθρέφτας, τούτο θὰ κάμῃ ἡ προκοπὴ σας καὶ τὰ γράμματα, — καὶ ἡ εὐχαῖς τῶν συμπολιτῶν σας, καὶ τὰ ἔργα σας θὰ σᾶς ἀνεβάσουν εἰς τὰ λιμέρια ἀθάνατα τῶν δικαίων. Κύριε Μ., ὡς μοῦ λέγει ὁ φίλος, εἶται ἀπὸ νησι γνωστὸν μου διὰ τὴν φιλογένειάν του (1) φέρε εἰς τὸ ἔθνος σου τὴν μάθησιν τῶν Εὐρωπαϊῶν, ἡ ἰδοῖα, ὡς ἄκουσα ἀπὸ τοὺς καλητέρους μου, εἶναι καὶ ἐπιστήμη Ἑλληνική. — Ἀπὸ ταῖς στεριαῖς τῆς γεννήσεώς μας ἐφύσησε ἐκεῖ ἀέρι εὐτυχισμένο σοφίας, φέρε εἰς τὰ ἐπιστρόφια τὴν νύμφη. Ἔτσι ἔκαμε ὁ σοφὸς ὁ Ῥήγας, ἔτσι ὁ Κυβερνήτης, διὰτὶ ἀγαποῦσαν τὸ γένος τους, καὶ εἰς κολυμβήθρα αἵματος ἐβαπτίσθησαν τέκνα πιστὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἄνθρωποι τοὺς βράβευσαν βραβεῖον θανάτου, ἀλλὰ τὸ τελεσκόπιον τοῦ φιλοσόφου τῆς

---

(1) Κεφαλληνίαν.

Περσίας δὲν ἀγναντεύει εἰς τὰ ἴδια καθίσματα φονεῖς καὶ ἀθώους. Ἡ φιλοσοφία εἶναι φῶς τῆς ψυχῆς, ἐρχεται εὐ-
θὺς ἔπειτα ἀπὸ τὴν θρησκείαν φῶς φοτεινότερο. Τὰ πρω-
τεῖα εἰς τὸν σταυρό! καὶ δόξα αἰῶνας αἰῶνων εἰς τοὺς
σταυρωμένους διὰ τὴν πίστιν καὶ διὰ τὸ γένος! Σᾶς μοί-
ρασα τὰ στρενιάτικα, δὲν ἔχω ἄλλα, τὰ ἔσωσα. Καλὴ
μας χρονιά, μὲ ὑγείαν.

Ἀποχαιρετήθηκαν οἱ δύο φίλοι ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη
μὲ θαυμασμὸν ἀγάπης διὰ ταῖς ὀρμήναις του, ἣ τὸ Ἀϊ-
βασιλιάτικο φίλευμα.

Δύο μῆνες ἔπειτα, οὔτε, ὁ Κύριος Σ. Π. ταῖς 4 Φε-
βρουαρίου εἶδε μὲ τὰ φυσικώτερα χρώματα ἱστορημένην
τὴν σοφίαν τῶν λόγων τοῦ ξένου φιλοσόφου, καὶ τοῦ
διερμηνέως τοῦ στρατηγοῦ, ὅταν τὸ πένθος ὄλων τῶν Ἑλ-
λῆνων, ἣ εὐχαῖς, τὰ ἀπαρηγόρητα κλάϊματα ἐπρόσφεραν
εἰς τὸν οὐράνιον δικαστὴν τὰ πιστότερα πιστοποιητικὰ
τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρώτων τοῦ καλοῦ Ἑλλήνος
διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Ἄν τὰ προλεγόμενά μου, σεβαστοὶ ἀκροαταί, δὲν σᾶς
φαίνονται ἐπιζήμια εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, κα-
λαῖς ἀντάμωσες πάλαι, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς, ταῖς 29 Μαΐου.

Ἀθήνησι 25 Μαρτίου 1851

Γ. Τερζέλης.

1281 10/20/21 75 10/20/21

10/20/21

Ένας από τὸ Ρουκάκι, πλησίον τοῦ χωρίου Τσουρκό-
λάκα, ἀφοῦ ἐχάλασε τὸ χωρὶό του, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε
εἰς τὸ Λιμπούσι εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου, ἐδῶ κ' 300
χρόνους· αὐτὸς ἐφάνη ἔξυπνος καὶ ὁ Δημαγέροντας τὸν ἐ-
κάμε γαμβρὸν καὶ κληρονόμον τῆς κατὰστασεώς του ὅλης,
ἐλέγετο Τζεργίνης. — με αὐτὸ τὸ ὄνομα εὑρίσκονται μιά
ἐξηνταρὰ οἰκογένεια εἰς τὴν Μέσσηνίαν. — Αὐτὸς εἶχε
κάμει ἕνα ὠραιότατον παιδί καὶ τὸ εἶχε πιάσει ἕνας Μπου-
λουμπάσης Ἀρβανίτης καὶ τὸ ἀλυσοῦσε, ἐλέγετο Δημητρά-
κης. Οἱ Ἀρβᾶται δ' αὖ τὸν φύλαγον ἐπιδουῶσαν εἰς τὰς
τρεις καὶ ὁ Μπουλουμπάσης τοῦ εἶπε, ἂν πηδᾷ νὰ τοῦ
βγάλῃ τὰς ἀλύτους· ὁ Δημητράκης ἀπεκρίθηκε, ὅτι πηδᾷ
καὶ με τὰς ἀλύτους, καὶ ἂν τοὺς περάσῃ νὰ τὸν ἀφίνη ἐλεύ-
θερον· ὁ Ἀρβανίτης τὸν ὑποσχέθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἂν
προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους πηδῶντας, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ὑπεσ-
χέθη ὡς ἀνέλπιστον. — Ἐπήδησε, τοὺς ἐπέρασε καὶ τὸν
ἄφηκεν ἐλεύθερον. Αὐτὸς ἐπανδρεύθηκε. ἔκαμε τρία παιδιὰ,
ὀνομαζόμενα Χρόνης, Λάμπρος καὶ Δήμος· αὐτοὶ ἦσαν
νοικοκυραῖοι με τὰ χωράφια τους με 500 πρόβατα καὶ
60 ἀλογογάλαδα· ἐπιάσθησαν με τοὺς ἀντιζήλους των καὶ
ἐσκοτώθηκαν. Ἐπέρασαν εἰς τὴν Ρούμελην 12 χρό-
νους ἔκαμαν με τοὺς κλέφτας, ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Πε-
λοπόννησον με 15 Ρουμελιώτας· οἱ Τοῦρκοι τὸ μανθά-
νουν, τοὺς πολιορκοῦν, σκοτόνουν ἕνα, καὶ οἱ ἄλλοι ἐγ-
λύτωσαν· ὁ Δήμος ἐπῆρε διὰ γυναϊκά του τὴν θυγατέρα τοῦ
Καπετᾶν Χρόνη ἀπὸ Χρυσοβίτσι, μεγάλο σπῆτι. Τότε

ἦταν, ὅταν ὁ Μοροζίνης ἐκυρίευσε τὸν Μωρέα. Καὶ ἐπὶ Βενετζάνων δὲν ἦτο παρὰ Καπεταναῖοι· τὸ παιδί αὐτοῦ τοῦ Δήμου ὠνομάσθη Μπότσικας καὶ ἄφησε τ' ὄνομα τῆς φαμίλιας του, ὅπου εἶχαν, τζεργιναῖοι· ὠνομάσθη τοιοῦτος, διότι ἦτο μικρὸς καὶ μαυροδερδός. Ἐἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μπότζικα ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι εἰς Μωργιά· οἱ Χρυσοβιτσιῶται, Λιμποβισιῶται, καὶ οἱ Ἀρχουροδεματῖται ἐπῆγαν καὶ ἐπολέμησαν εἰς τοῦ Ντάρρα τὸν Πύργο 6000 Τούρκους· αὐτοὶ ἐχάλασθησαν καὶ ἐγλύτωσε ὁ Μπότζικας· αὐτὸς εἶχε ἓνα παιδί Γιάννη, καὶ ἓνας Ἀρβανίτης εἶπε βρέ τί Μπιθεκούρας εἶναι αὐτός· Δηλαδή πόσον ὁ κῶλός του εἶναι σὰν κοτρόνι, καὶ ἐτζί τοῦ ἔμεινε τὸ ὄνομα Κολοκοιτρώνης. Ὁ Μπότζικας ἐσκοτώθη, ὁ Γιάννης ἐκρεμάσθη εἰς τὴν Ἀνδρούσαν· ὥστε ἀπὸ τὰ 1553 ὅπου ἐφάνηκαν εἰς τὰ μέρη μας Τούρκοι, ποτὲ δὲ ταῦς ἀνεγνώρισαν, ἀλλ' ἦσαν εἰς αἰώνιον πόλεμον.

Ἐγεννήθηκα εἰς τὰ 1770 Ἀπριλίου 3 τὴν δευτέραν τῆς
Λαμπρῆς. Ἡ ἀποστασία τῆς Πελοποννήσου ἔγινε εἰς τὰ
1769. Ἐγεννήθηκα εἰς ἓνα βουνὸ εἰς ἓνα δένδρον ἀποκά-
τω, εἰς τὴν παλαιὰν Μεσσηνίαν, ὀνομαζόμενον Ῥαμαβοῦνι.
ὁ πατέρας μου ἦτον ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν εἰς τὴν Κόριν-
θον· Κάθεται ἐκεῖ 4 χρόνους· ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κόρινθον διὰ
τὴν Μάνην· ἐβγαίνειν ἀπὸ τὴν Μάνην καὶ ἐκυνηγοῦσε τοὺς
Τούρκους· Εἰς τοὺς 79 ἦλθεν ὁ Καπετάμπεης μετὸν Μαυρο-
γέννην, καὶ ἐρχόμενος ἐβρίξεν εἰς τοὺς Μύλους καὶ Ἀνάπλι·
Ἔστειλεν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον μπουγιουρτί, (προ-
σκυνοχάρτι) καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐπροσκύνησαν τὸν Καπετά-
μπεη εἰς τοὺς Μύλους. Εἰς τὸν πατέρα μου ἔστειλε χω-
ριστὸ μπουγιουρτί, νὰ ἐλθῆτε νὰ βγάλουμε τοὺς Ἀρβα-
νίταις καὶ νὰ εὐρῆ ὁ ῥαγιᾶς τὸ δίκιο του. Ὁ πατέρας μου
ἐκίνησε μετὰ χίλιους στρατιώτας, καὶ ἐπιασε τὰ Τρίκορφα,
εἰς τὴν Τριπολιτσάν· δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸν Καπετάμπεη
διότι ἐφοβεῖτο. Ὁ Καπετάμπεης ἐσηκώθηκεν ἀπὸ τοὺς Μύ-
λους, ἐπῆρεν 6,000 ταγκαλάκια, καὶ τοὺς κλέφταις 3,000
καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Δολιανὰ, Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐβρίξεν τὸ
δρδί. Ὁ πατέρας μου σὰν ἦτον εἰς τὰ Τρίκορφα, τοῦ ἔ-
στειλεν ὁ Καπετάμπεης· νὰ πάγη σὲ δαύτονε διὰ νὰ τὸν
προσκυνήσῃ. Ὁ πατέρας μου ἀποκρίθηκε δὲν εἶναι και-
ρὸς νὰ ἐλθῶ νὰ προσκυνήσω· οἱ Ἀρβανίταις εἶναι εἰς τὴν
Τριπολιτσᾶ, ἡμποροῦν νὰ πιάσουν τὸν ἄγριον τόπον, καὶ
νὰ σκορπίσουν τότε μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ
χοῦν τὸν τόπον. Τότε τοῦ ἔστειλεν 20 μπιρνί-

σια γιὰ τοὺς Καπεταναίους κι' ἕνα καπότο διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Τὸν καιρὸν 'ποῦ ἐζύγωσε τὸ στράτευμα τὸ Τούρκικο εἰς τὴν Τριπολιτσάν κι' ἐπολιορκούσε τοὺς Ἀρβανίταις, ἐχώρισαν 4,000 Τούρκοι ἄρβανίτες νὰ τὸν ἐβγάλουν ἀπὸ τὰ ταμπύρια, καὶ αὐτὸς ἀντεστάθηκε καὶ τοὺς ἐκυνηγοῦσε, καὶ ἐμβήκαν πίσω. Ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ Τούρκικα τοῦ Καπετάμπεη ἕως τὸν ἅγιον Σώστην· πάλι ἔβγαίνον 6,000 διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ αὐτὸς πάλι τοὺς ἀντέκρουσε. Εἶδανε ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ βασιτάξουν οἱ ἄρβανίτες μέσα εἰς Τριπολιτσά, διαὶ δὲν ἦτον τότε τειχογυρισμένη· ἐαυνάχθησαν ὅλοι καὶ πᾶνε εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ αὐτὸς τοὺς ἐστάθηκε μὲ ὄρμη, καὶ τοὺς ἐγύρισε κατὰ τὸν κάμπρον· ἐνώθησαν καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι· ἐμβήκαν εἰς τὰ χωράφια, εἰς τὸν κάμπρον τοὺς ἐσκότωσαν ἢ καβάλα ὡς οἱ θεμιστάδες· ἔπεσε ἡ καβαλαριά μέσα καὶ τοὺς ἐθέρισαν· ἀπὸ τὴν μὴν μεριᾶν, ἢ καβαλαριά, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ πατέρας μου. Ἀπὸ 12,000, ἐπιταχόσιν ἀπέρασαν εἰς τὸ Δαδί. Ὅταν τοὺς ἐπολέμητε ὁ πατέρας μου τοῦ ἔλεγαν. Κολοκοτρώνη δὲν κάμεις ἰσάφι — τί νισάφι νὰ σᾶς κάμω ὁποῦ ἤλθετε κι' ἐχαλάσατε τὴν πατρίδα μου, μᾶς ἔπρητε σκλάβους καὶ μᾶς ἐκάματε τόσα κακὰ τοῦ ἀπεκρίθησαν — ἐφέτο 'δικό μας, τοῦ χρόνου 'δικό σου. Τὰ κεφάλια τῶν Ἀλβανῶν ἔφριξαν πύργον εἰς τὴν Τριπολιτσά.

Ἠσύχασεν ἡ Πελοπόννησος. Τοὺς 80 ἐκατέβη ὁ ἴδιος ὁ Καπετάμπεης καὶ ἔχασε τὸν πατέρα μου καὶ τὸν Παναγιώταρον Βενετζιμανάκη. Ἦλθεν ἡ ἀρμάδα εἰς τὸ Μαραθωνῆσι· τὰ στρατεύματα στεριᾶς καὶ θαλάσσης. Ἡ καστανίτζα ἀποικία, ὅπου ἦτον ὁ Κολοκοτρώνης κι' ὁ Παναγιώταρος, ἔξη ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὸ Μαραθωνῆσι. Ἐρχοντας ἡ ἀρμάδα, ὁ Παναγιώταρος, ὡς Μανιάτης, ἐπροσχάλεσε βοή-

~~Οι δὲ καὶ οἱ Μανιάταις, καὶ οἱ Μανιάταις~~ ὑποσχέθηκαν δι-
 πᾶνε βοήθεια· καὶ ὁ δραγουμάτος ὁ Μαυρογένης ὡς Ἕλληνα
 καὶ τεχνίτης ἔλαβε τὸν Μιχάλη - Τροπάκη Μπέη καὶ διὰ τὴν
 τὸν κάμη Μπέη ἀλεκώτισε τὴν βοήθεια καὶ ἐπέηξε τὸ Κάστρο.
 Ἐπῆγε τὸ ἀσκαῖρι 14,000, καὶ τοὺς ἐπολιόρησε, μί-
 ὡρα σιράτα ἀλάργα ἔστησε τὸ ὄρδι. Ἐστειλεν ὁ Σερασκέρης
 Ἄ λ ή μ π ε η ς ἕνα γράμμα διὰ τὴν προσκυνήσουν καὶ τὴν
 τοῦ δάσσου ἐνέχειρα ἕνα παιδί ὁ ἕνας καὶ ἕνα ὁ ἄλλος, καὶ
 τὴν τραβίξη χέρι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ· αὐτοὶ ἀπεκρίθησαν: δὲν προ-
 σκυνούμεν, θέλομε πόλεμο καὶ ὁποῖος μείνει νικημένος ἄς
 προσκυνήσῃ. Αὐτὸς ἤλπικε ἀπὸ τὴν Μάνην βοήθεια. Τοὺς
 ἐπολιόρησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα, ἔβγαλαν κανόνια
 καὶ βόμβαις, τοὺς πολεμοῦσαν ἡμέρα καὶ νύκτα· οὔτε ἡ
 βόμβες τοὺς ἔκαναν φόβον οὔτε τὰ κανόνια, ὁμοῦ ἐπολέμησαν
 12 ἡμέραις καὶ 12 νύκταις μὲ ἀνδρεία καὶ γενναϊότητα. Ὅ-
 ταν εἶδαν διὰ βοήθεια δὲν ἔρχεται, ἀπαφάσισαν νὰ φύγουν
 ἀπὸ τοὺς πύργους· οἱ πύργοι ἦτον δύο, καὶ ὁ ἕνας ἦτον τοῦ
 πατέρα τοῦ Παναγιώταρου, καὶ ὁ ἄλλος ἦτον τοῦ Πατέρα
 μου καὶ τοῦ Παναγιώταρου· ὁ Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου
 ἦτον 80 ἐτῶν ὡς καὶ ἡ μητέρα του, καὶ μὴν ἠμπορῶντας νὰ
 φύγουν εἰς τὸ γιουρρῶσι μὲ τὰ ἄλλα γυναικόπαιδα, εἶπε
 τοῦ Παναγιώταρου καὶ τοῦ πατέρα μου, βάλτε φωτιά
 εἰς τοὺς ἄλλους πύργους, ἐγὼ μένω ἐδῶ· ἔμεινε μὲ ἕνα δοῦλο
 καὶ μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ δοῦλα μὲ σκοπὸν νὰ πολεμήσῃ
 ἐλπίζοντας νὰ ἔλθῃ βοήθεια ἀπὸ τὰ παιδιά του ἔπειτα. Ὁ
 πόλεμος του ἦτον μὲ τὸν δοῦλον, ἡ τέχνη του μεγάλη· εἶχε
 φωτὶλι νὰ γυρίσῃ μαζί μὲ τοὺς Τούρκους. Αὐτοὶ ποῦ ἐπολε-
 μοῦσαν μέσα ἔπεσαν εἰς τὸ ὄρδι τοῦ Σερασκέρη, μὲ τὰ
 σπαθία εἰς τὸ χέρι, μόνον τρεῖς ἐσκοτώθηκαν ἄνδρες, καὶ
 μέρος γυναῖκες, καὶ ἔμειναν πολλὰ παιδιά σκλάβοι· καὶ

ἔτι ἔμειναν δύο ἀδελφιά μου σκλάβοι, τὸ ἓνα τριῶν χρόνων, καὶ τὸ ἄλλο ἑνός· ἄλλα δύο ἐσκλαβώθηκαν, καὶ ἔπειτα ἐλευθερώθηκαν. Ὅταν ἔκαμαν τὸ γιουρούσι ἔπρασαν τὰ βουναὶ οἱ Τοῦρκοὶ διὰ νυκτός· ἐβασίλευσε τὸ φεγγάρι εἰς τὴν μέσην νύκτα, καὶ βασιλεύοντας τὸ φεγγάρι ἐβγήκαν νύκτα μικρὴ καὶ δὲν ἔλαβαν καιρὸν νὰ φύγουν κατὰ τὴν Μάνη ἐπῆγαν σ' τοὺς λόγχους κ' ἐπῆρε ἡμέρα. Τὸν Παναγιώταρον ζωντανὸν τὸν ἔπρασαν κ' ἔπειτα τὸν ἐσκότωσαν οἱ Μπαρδουινῶτες. Ὁ πατέρας μου ἐσκοτώθηκε μὲ δύο τοῦ ἀδελφία, Ἀποστόλη καὶ Γεώργη, ὁ ἓνας εἰς τὸν λόγχον, ὁ ἄλλος μοναχός του διατι ἐλαβώθηκε· ἐγλύτωσεν ἓνας μπάρμπας μου Ἀναγνώστης ἀπὸ τοὺς κλεισμένους τέσσαρους ἀδελφοὺς Κολοκοτρώνη. Ἐγὼ, ἡ μάνα μου, ἡ ἀδελφή μου ἐγλύτωσαν μὲ τὰ παληκάρια τοῦ πατέρα μου. Εἰς τὸ γιουρούσι ἐλαβώθηκε μὲ σπαθί ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρώνης, καὶ μὲ προδοσίᾳ ἑνὸς Τοῦρκου φίλου ἐσκοτώθηκε, δὲν ἐφάνη τὸ κεφάλι του· οἱ φονεῖς του τὸν ἐσχάτωσαν καὶ τὸν ἐκρυψαν διὰ τὸ βρό του, ὅσα εἶχεν ἀπάνω του· σὲ τρία χρόνια τὸν ζέθαψαν τὸν Κολοκοτρώνη Κωνσταντῆ ἀπὸ τὸ μικρὸ δάκτυλον τὸν γνῶρισαν ὁποῦ εἶχε γυρισμένο ἀπὸ μία σπαθιά τουρκικὴ τὸν εἶχαν κρύψει εἰς μίαν τροῦπα τῆς Ἀρνης καὶ Κοτζατίνας, τὸν ἔθαψαν ἔπειτα εἰς τὴν Μηλιά· ἦτον μελαψότερος, μονοκόκκαλος, δυνατός, ὀγλήγωρος, μὲ ἓνα καθόριο ἄτι δὲν τὸν ἐπιανε· 33 χρόνων, μέτριος, μαυρομμάτης, λιγνός· οἱ Ἀρβανῖται τὸν εἶχαν τόσο τρομάξη ποῦ ἔκαμναν ὄρκον : νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ σπαθί· 700 μπουλουκτζιδαῖς ἐσκότωσε πρὶν.

Ὁ Παναγιώταρος ἦτον Γίγαντας, νέος, μαῦρα μαλλιά, σὸ ἄνθρωπος ἄσπρος, 37, 38 χρόνων. Εἰς τὴν Ἀνδρούσαν ἐσκοτώθη ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρώνης, ἔπειτα τὸν ἐκδίκησε

ὁ υἱὸς του. Ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρώνης, τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια καὶ τὸν ἐχρέμασαν. Ὁ γέρον Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου ἐπολέμαε ἀπὸ τὸν πύργον καὶ ἐμαρτύρησε τὸ φυτίλι ὁ δοῦλος πεῦ ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν γέροντα τὸν ἐπίασαν ζωντανόν. Ὁ Καπετάμπεης ἐρώταε: διατί δὲν προσκυνάει; — τῶρα προσκυνῶ, προσκυνημένο κεφάλι δὲν κόβεται; — τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια, τὸν κατράμισαν.

Ἐμείναμεν εἰς τὴν Μάνην ἡμεῖς εἰς τὴν Μηλιᾶ, μετὸν θεῖόν μου τὸν Ἀναγνώστη ἐξαγόρασα τὰ σκλαβομένα παιδιὰ, τὸ ἓνα ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὸν Γιάνη καὶ τὸν Χρήστο, καὶ ἐκάτζαμεν 3 χρόνια εἰς τὴν Μάνη. Εἶχαμεν ἑλληεῖφεις, ἦλθαν οἱ ἄλλοι οἱ μπαρμπάδες μας ἀπὸ τὴν Μάνη μου λεγόμενοι Κοτζακαῖοι καὶ μᾶς ἐπῆραν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν. Ἐπῆγαμεν ἀγνώριστοι, μᾶς ἔμαθον ἔπειτα καὶ ἐφοβοῦμεθα τοὺς Τούρκους. Ὁ Μπάρμπασμου ὁ Ἀναγνώστης ἦλθε, ἔπειτα εἰς τοῦ Λεονταριῦ τὴν ἐπαρχίαν, εἰς τὴν ἄκραν τῆς Μάνης, Σαμπάζικα. Ἐκαμε συμπθεριδὸ μετὸν ἓναν ἰτόπιον προεστὸν, τοῦ τουφεκιοῦ ἄνδρα, τὸν ἔλεγαν Γεωργάκη Μεταξᾶν. Ἐδῶκε τὴν θυγατέρα του, ἐφτίασε σπῆτι. Μανθάνοντας ὅτι ὁ θεῖός μου ἔκαμεν ἀποικίαν εἰς τὸ Ἀκοβον, ἐφύγαμε καὶ ἐπήγαμε ἐκεῖ. Σὲν ἐκαθόμαστε ἐκεῖ, ἄλλα μπουλούκια κλέφταις μ' ἔβηλαν ἀρματωλὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λεονταριῦ κατὰ τῶν κλεφτῶν, καὶ ἐμπόδιζα τὸ Βιλαέτη μετὰ χατήρι. — 15 χρόνων ἤμουν τότε — Ἐγεινα 20 χρόνων, ὑκανδρεύθηκα καὶ ἐπῆρα ἐνὸς πρώτου προεστοῦ τοῦ Λεονταριῦ, τὸν δοπιον τὸν ἔχλασε ἓνας Πατᾶς εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐκτίσα σπήτρια, ἐπῆρα προικιδὸ ἑλαιῖς, ἀμπέλι, ἔγεινα νοικοκύρης, ἐφύλαγα καὶ τὸ Βιλαέτη ἔστεκόμαστε πάντοτε μετὰ τοῦ τουφεκι. μᾶς ἐρθόνησαν οἱ Τούρκοι καὶ ἦθελαν νὰ μᾶς

σκοτώσουν, δὲν ἠμποροῦσαν ἄλλως, διότι ὁ ἄλλος ἦταν ἐν κρη· καὶ ἐπολεμοῦσαν (νὰ μᾶς χαλάσουν) μὲ κάθε τέχνη· ἔστειλαν μία καὶ δύο φοραὶς ἐκατὸν καὶ διακόσιους στρατιώτας διὰ νὰ μᾶς κτυπήσουν· δὲν μᾶς εἶχαν εἰς τὸ χέρι καὶ δὲν μᾶς 'πέραξαν. Εἶδαν ὅτι δὲν εἶχαν διαφορὰ μὲ τὴν τέχνη· ἐβγήκαν φανερά· ἐπήραμε χαμπέρι, ἐφύγαμε. Οἱ Τούρκοι ἀφάνισαν ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας, καὶ ἔδωσαν διαταγὴν· ὅπου ἀκουσθῶμε νὰ μᾶς χαλάσουν. Ἐμμεῖνα μὲ δώδεκα Κολοκοτροναίους μικρῶτεροι εἰς τὴν ἡλικίαν ἐπήγαμεν εἰς τὴν Μάνην, ἀφήκαμεν ταῖς φανιλικαὶς μας καὶ ἔπειτα ἐγυρῆσαμε, ἐσηκωθήκαμε φανερά, ἐσυνάξαμε στρατιώτας πότε 60 πότε ὀλιγωτέρους. Ἐμείκαμε 2 χρόνους κλέρταϊς· ἔπειτα εἶδαν πῶς δὲν ἔμποροῦν νὰ μᾶς κάμουν τίποτε καὶ μᾶς ἔβαλαν πάλαι ἀρματωλοὺς· εἶχα τὸ Λεοντάρι καὶ τὴν Καρύταινα, ἕκαμα, 4, 5 χρόνους ἀρματωλός. Ὁ Ἀναγνώστης Κολοκοτρώνης δίδεται εἰς τὴν μέθην διὰ νὰ ἀληθμονήσῃ τὰ συμβάντα. Τὸν μεγαλύτερον τοῦ πατρός μου ἀδελφὸν τὸν ἐσχότωσαν εἰς τὸ Λεοντάρι ἔπειτα, καὶ τοῦ ἐπῆραν τὸ κεφάλι (χέρι κομμένο εἰς τὴν νεότητά του). Ἀπὸ 40 χρόνων ἀρχήμισε, καὶ ἀπόθανε εἰς τὰ 52. ἄρῃσε παιδιὰ 3 ἀρσενικὰ, Γιαννάκη, Δημητράκη, Γεωργάκη· ἄρῃσε καὶ ἐπὶ θηγατέρας. Ἔνας ἀπόθανε ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἀπὸ ἔζη ἀδελφῆ τοῦ Πατρός μου.

Ὅτανε ἡμεθα ἀρματωλοὶ, τὰ παιδιὰ μας ἦταν εἰς τὴν Μάνην, εἰς τὴν Καστανιά τὴν μεγάλην· εἰς τὴν Μάνην ἐπηγαίναμε εἰς ταῖς σημαντικαῖς ἡμέραις ὅταν εἡμεθα ἀρματωλοὶ. Εἰς τὴν Μάνην πάντοτε ἐπηγαίναμεν βοηθίαι εἰς τὸν Μπεῖ Κουμουτουράκη, εἰς ταῖς χρεῖαις τους καὶ ἐβοηθῶσαμε τὰ μέρος τους. Ὁ Κεπετάνιος Κωνσταν-

τῆς Δουράκης, φίλος τοῦ Πατρὸς μου καὶ οἱ Κυπριοὶ ἀνοίγουν πολέμους. Ἡμεῖς μεντάτι. Εἶχαμεν κλεισμένον μίαν φορὰν τὸν Νικόλαον Κυτρινιάρη, τὸν πολιορκήσαμεν, καὶ σὰν ἐτρώγονταν ἀδελφοῦ ἀδελφὰ ἐξήρχαν τουφέκια εἰς, τὸν ἀέρα. Οἱ Μανιάτες τὸν ἔσειοχώρησαν καὶ ὠμίλησε νὰ παραδοθῆ, καὶ ἐζήτησε ἐμέ, δὲν ἦτον νὰ παραδοθῆ, ἀλλὰ νὰ μὲ σκοτώσῃ μὲ ἀπιστιὰ· ἐβγήκε ἐξω εἰς τοῦ Πύργου τὴν πόρτα, καὶ εἶχε βάλει τοὺς ἀνθρώπους μέσα, νὰ παραδοθῆ. Οἱ ἀνθρώποι του μὲ ἄδρασαν ἐξῆ τουφέκια· ἐγὼ ἤμουν κορτὰ καὶ δὲν μ' ἐπῆραν, ἐπεσα ἀποκάτω ἀπὸ τὸν θόλον τῆς πόρτας τοῦ πύργου, οἱ δικροὶ μου ἐνόμισαν ὅτι μὲ σκότωσαν καὶ ἤθελαν νὰ σκοτώσουν τοὺς αὐγενοεῖς τοῦ Κυτρινιάρη . . . ἄλλοι λέγουν, ὄχι, νὰ πάρωμε τὸν Θεόδωρον. Ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυτρινιάρη, καὶ τὸν ἔπῃρα εἰς τὸν ὦμον, κ' ἐπροφυλάχθηκα, καὶ τὴν νύκτα ἔβαλα φωτιὰ εἰς τὸν πύργον καὶ ἐπαραδόθηκα· ὁ ἀδελφὸς μου ἦτον μὲ ἡμᾶς. Τότε τὰ ἀδελφιά τους μὲ εἶπαν : νὰ χάμω ὅ,τι θέλω εἰς ἐκείνους διὰ τὴν ἀπιστιὰ. Ἐγὼ εἶπα, ὅτι ἐάν ὁ Θεὸς μ' ἐφύλαξῃ, τοὺς χαρίζω τὴν ζωὴν. Ὁ Ζαχαριᾶς ἐβοηθοῦσε τοὺς ἄλλους· ἐπολεμούσαμε καὶ ἐπειτα ἐστρίγαμην ἐξω· ἐγὼ ὑπετήριζον τὸν Μπέιν. Ὁ Μούρτζινος ἀντιφέρετα μὲ τὸν Μπέιν καὶ μὲ τὸν Καπετάνιο τὸν φίλον μου. Ἐνα ἢ δύο μῆνες τὸ καλοκαίρι ἐπρεπε νὰ βοηθῆται τοὺς δικρούς μου.

Εἰς τοὺς ἐξῆ χρόνους ἐπάνου, ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου εἰς ἓνα χωρὶὸ Γιάνιτσα πλησίον τῆς Καλαμάτας, διατι μοῦ ἤρχετα καλῆτερα διὰ τὴν ζωατροφίαν. Ἡ Μάνη ἐρθόνησε τὸν Μπέι· ἦλθε καὶ ὁ Σερμετ—μπέις, διὰ νὰ βάλουν τὸν Ἀντωνόμπει Γληγοράκη. Ἦλθε ὁ Μπέις ὁ Κουμουντουράκης εἰς τὴν Καλαμάτα μὲ 60 ἀνθρώπους, ἐγὼ

είχα 18. Μὲ ἐμπόδιζαν νὰ βοηθήσω τὸν Κουμουντουράκη, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τὸν βοηθήσω ἐξ αἰτίας τῆς φιλικῆς 3,000 Γούρκοι καὶ Μανιάται πηγαίνουν κατὰ τοῦ Κουμουντουράκη. Βλέπω μακρὰν μπαϊράκια εἰς ταῖς Καπετανάις (ψυχικὸ)· συμβούλευσα νὰ μὴν πᾶμε μέσα εἰς τὴν Μάνη, ἠθέλαμε νὰ πιάσωμε τὸ Κάστρο τοῦ Κουμουντουράκη 4 ὥραις μακρὰ ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Οἱ Καπετανάκιδες καὶ ἄλλοι Μανιάτες μᾶς πολέμησαν, ἐλαβώθηκα . . . . τὸ ἄλογον . . . . λάφυρα . . . . πιάνωμεν ἓνα πύργον . . . . ὁ Κουμουντουράκης. Ἐπιάσαμε τὸν πύργον, ἔπειτα διὰ νυκτὸς ἀνέβημεν εἰς τὸ Κάστρο. Ἡ πατζαοῦρες (τῆς λαδωματιᾶς) ἦτον μέσα. Ὁ Παναγιώτης Μούρτζινος καὶ ὁ Χριστέας φίλοι πατρικοί, τοὺς γράφω ἓνα γράμμα: μὲ κάθε συμβιβασμὸ νὰ ἔβγω, νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Μάνην νὰ γιαιτρευθῶ. Οἱ Μούρτζινοι λέγουν εἰς τὸν Σερεμέτ—μπεϊ, νὰ ἔβγάλουν τοὺς κλέφταις διὰ νὰ ἀδυνατίσῃ ὁ Κουμουντουράκης, καὶ ἐτζι ἐγέλασαν τὸν Σερεμέτ—μπεϊ νὰ ἔβγω ἐγὼ ἀπὸ μέσα, καὶ μοῦ εἶπαν νὰ ἔβγω μὲ ὄλους μου τοὺς ἀνθρώπους· ἀνέβαλα διὰ νὰ ἔβγουν καὶ οἱ ἀνθρώποι μου. Οἱ ἀνθρώποι μου μένοντας ὀπίσω, ὁ Πετρουνῆς ἐγείνει μεσίτης νὰ προσκυνήσῃ ὁ Κουμουντουράκης καὶ δὲν παθαίνει τίποτε, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα: ὅταν ἔλθῃ ὁ Πετρουνῆς νὰ μὴ τὸν ἀκούσετε, ἀλλέως θὰ σᾶς φάγῃ μὲ ἀπιστιᾶ. Ὁ Κουμουντουράκης δὲν ἠθέλησε. Ἐκαμε τρατιτάτο, ἔβγηκαν οἱ δικοίμας. Ὁ Κουμουντουράκης ἐπαραδόθηκε καὶ τὸν πῆρε ἡ ἀρμάδα σκλάβων· ἐγιαιτρευθῆκα, ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ ἀρμυτωλίκι μου. Μοῦ ἔπρσαν οἱ προεστοὶ καὶ ὁ Κύρ Γιάνης (Δεληγιάννης), καὶ μοῦ λέγουν: δὲν εἶναι καλὸν νὰ κινδυνεύς εἰς τὴν Μάνην, καὶ νὰ φέρῃς τὴν φαμίλιαν σου εἰς τὴν Καρύταινα. Τὰ ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου

εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ ἐκατοίκησα εἰς ἓνα χωρὶδ Στεμνίτζα.
 — Ἐβγήκε φερμάνι νὰ μᾶς σκοτώσουν καὶ τοὺς δύο Πετι-
 μεζᾶ κι' ἐμέ, 1802. — Ἐνας βρόιβοδας τῆς Πάτρας ἐνήρ-
 γησε αὐτὸ — τὸ φερμάνη ἔλεγε: Ἡ τοὺς δύο ἡμᾶς ἢ τὰ κε-
 φάλια τῶν Κατζακασίδων. Ὁ βεζύρης τῆς Τριπο-
 λιτζᾶς κράζει τὸν Πατέρα τοῦ Ζαίμη καὶ τὸν Κύρ
 Γιάνη. Ὁ Ζαίμης ἐπῆγε, ὁ Κύρ Γιάνης ἐφοβεῖτο· ὁ Πα-
 σῆς τοὺς ἔκαμεν ὄρκον ὅτι δὲν εἶναι τίποτες διὰ αὐτοὺς·
 ἐγὼ ἐσυντρόφωσα τὸν Δελιγιάνη ἕως εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 καὶ ὅταν ἀναχώρησε μὲ εἶπε ὁ Δελιγιάνης . . . . ., τοῦ εἶπα:
 δὲν τὸ πιστεύω, διὰ ἡμᾶς εἶναι τὸ φερμάνι· μοῦ ἀποκρίθηκα:
 μὴν φοβεῖσθε. Ἐκραξε μόνον τοὺς δύο ὁ Πασιᾶς, τοὺς ἰδέ-
 βασε τὸ φερμάνι. Νὰ μᾶς δώσης μουχλέτι (διορία) γιὰτι
 ταῦτοι εἶναι ἄγριοι ἄνθρωποι. Ὁ Γ. Ζαίμης, Ἀσημάκης,
 τὸν εἶχε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ χέρια του, διατὶ ἐπῆγαινε, καθη-
 μερινῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπῆγαινα εἰς τὴν
 Καρύταινα, εἰς τὸ Χασαμπᾶ. Εἶπαν οἱ δύο οἱ προεστοί, νὰ
 βάλλουν τὸν ἄγριον εἰς τὸ χέρι, καὶ ἔπειτα τὸν ἡμερον εὐ-
 κολα. Ὁ Δελιγιάνης, ὀρκώνει δύο προεστοὺς νὰ μὲ σκο-
 τώσουν· ἦτον δύσκολο, διότι ἡμουν πολλὰ προφυλαχτικός·
 ἐσυνακούεθσαν μὲ τὸν Βελεμβίτζα, τὸν ὄρκωσαν πρῶ-
 τα· αὐτὸς ἀπεκρίθηκα: δὲν τὸν βλέπω τὸν σκοτομόν τους,
 βα χαλάσωμε τὸ Βιλαέτι, αὐτοὶ δὲν ἔβγαπαν ἀπὸ τὴν
 γνώμην τους. — εἶχαν φέρεῖ ἕναν Μπουλούμπαση μὲ
 Ἄρβανῆταις εἰς τὴν Καρύταιναν· ὑποπιεύθηκα· ἐπῆγα νὰ
 χαιρετήσω ἕναν προεστὸν εἰς τὴν Στεμνίτζα, τοῦ λέγω:
 τί τὸν θέλετε τὸν Ἄρβανίτη Ππουλούμπαση, δὲν θέλει γένει
 ἡ γνώμη σας. Εἰς τὴν Στεμνίτζαν πᾶνε Ἄλβανοί . . . . .
 Ἰπάγω καὶ ἐγὼ μὲ 50. Ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Μπουλούμ-
 παση, τοῦ εἶπα: θὰ μᾶς βάλλουν νὰ τ'ἰσχύσουμε τὰ στουρ-

νάρια, τὰ ἡμέρα δὲν θὰ διώξουν τὰ ἄγρια· εἴλα φεύγουν ὁ σπουργίτης πάντοτε μένει.

Τῆς τύχης ἡ περίστασις ἐκείνη ἔφερε· ὁ γέρο Κόλιας νᾶρχεται μὲ τὸν υἱὸν του (τὸν Κολιόπουλον) == ἤρχετο εἰς τὰ πισιτρόφια ἡ νόμφη του. ἐγείναμε διακόσιοι· εἰς τὰ μαγούλια ἀνταμώνονται οἱ ἄνθρωποι μας. Ὁ πρέσβις Ἀναγνώστης Μπακαλής ἀπὸ τὸ Γ α ρ ζ ε ν ί κ ο, ἐγέλασε τὸν Τούρκο, . . . καὶ μὲ ἔδωσαν εἰθῆσιν· γράφω εἰς τοὺς πρεσβυτέρους νὰ μὲ στείλουν εἰθῆσιν ὅν μὲ ἐπιβουλεύονται· κέρνω ἀπὸ τὸν Δ η μ ῆ - τ ρ η φουσέκια, στυρνάρια == μὲ γράφουν ψεύματα. Μὲ τὰ σπερώματα, μὲ 200 νομάτους ὁ Μπουλούμπασης μᾶς ἠλάκωσε εἰς τὴν Κερκενή μόνον 40 εἰμεθα, ἐτραβήχθηκα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἐξω· κλείομαι εἰς ἓνα μοναστήρι εἰς τὴν Κερκενή (ἀναλήφθηκα, μ' ἔχασαν)· ἐπιάσα τὸν ἄγριον τόπον· ἐσκότωσαν τότε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ Καλάβρυτα, καὶ ἔστειλαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Εἰς τὰ Μαγούλιανα ἐσκοτώσαμεν τοὺς Τούρκους (ἔλαϊα τὰ χωριά). Οἱ πρεσβυτεροὶ βάζουν τὸν Κόλια, διὰ νὰ προσπέσῃ νὰ συμβιβασθοῦμε, νὰ ἡσυχάσομε. Μᾶς ἔδωσαν τὸ ἀρματωλίκι. Περάτοντας τρεῖς, τέσσαρτους μῆνες ὁ Δελιγιάννης ἤθελε νὰ μᾶς χαλάσῃ, κλὴν δὲν ἤμπόρουνε.

Τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ἐπῆρα τὸ ἀρματωλίκι. Ὁ Δελιγιάννης ἤβρε τρόπον. — ἔῤιχε φίλον εἰς τοῦ Ἀλάα τὸν Χασάνωγα Φεδᾶ, καὶ τὸν ἔβαλλε νὰ μᾶς σκοιῶσῃ (μὲ τὴν ἀπιστίαν ὅτι εἰμεθα ἀρματωλοί). Ταῖς φαιμελιαῖς μας ταῖς εἴχαμε εἰς τοῦ Παλοῦμπα, καὶ ὁ Γεροκλειῆς ἐξάνοιξε τὴν προδοσίαν ὅτι ἤρχοντο οἱ Ἀλααῖοι· ἔστειλε μᾶς εἶπε ὅτι θὰ ἔλθουν οἱ λαλαῖοι λαμβάνοντας καὶ τὴν εἰθῆσιν, ἡμῶν εἰς ἓνα χωριὸ, λεγόμενον Τουρκοκερκενή· ἐσυλλογούμεν

τι τρόπο νὰ φανερωθῆ τούτη ἡ μυστικὴ κίνησις διὰ τὰ
 μᾶς βαρβάρους· ἐμείνα δὴν τὴν νύκτα συλλογισμένους. Οἱ
 Τούρκοι ἤλθαν κ' ἔκρασαν δύο δρόμους, 200, καὶ 200, νὰ
 βαρβάρουν μὲ χωσιὰ, εἶχον κ' ἓνα Ἕλληνα προδότην,
 καὶ ἤρχετο καὶ μᾶς εὔρισκε, ἀν κινῶμε ἢ ἂν κ σ ι μ ὡ μ α -
 σ θ ε τὸ πρῶτ ἤθελα νὰ στελιῶ καταπατητάδες. Τὸ πρῶτ
 μᾶς ἐκλείσαν εἰς τὸ χωριό. Ἐγὼ εἶχα δώσει τὰ σκο-
 πιά μου εἰς ἓνα ψυχογιόν. Χαράζοντας τὴν αὐγὴν, βλέπω
 τοὺς τούρκους — ἐπιάσαμε τὸ τουφέκι — κινῶντας νὰ πι-
 σω τὴν βάρχην κέρνουν τὸν ψυχογιόν μου 8 βόλια· ὁ ἀδελφός
 μου ὁ Γιάνης λαβόνται· κλειόμεθα σὲ τρία σπήτια· εἰ-
 μεθα 38. — Ἐκλείσθηκα εἰς χαμῶγεο. — ἔρχονται Οἱ ἄλ-
 λα 200, μᾶς ἀπέκλεισαν· πολεμοῦμε δὴν τὴν ἡμέραν —
 Ἰσκοπούσαμε καὶ ἡμεῖς τὸ βράδυ κάνομε γιουρούσι καὶ
 ἐρύγαμε. — Τὸν Μάρτην 7 μᾶς ἔβρεσαν ε' τὰ 1804·

Εἰς τὰ 1805 πηγαινῶ εἰς τὴν Ζάκυνθον· ὁ Αὐτοκρά-
 τωρ Ἀλέξανδρος κάμνει πρόκλησιν διὰ νὰ γραφθοῦν εἰ
 Ἕλληνας εἰς τὰ στρατεύματα.

Κάμπομεν εἶποι μία ἀναφορὰ, Σουλιῶται, Ρουμελιῶται
 καὶ Πελοποννήσιοι εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ζητοῦμεν
 βόθθειαν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν τόπον μας· ὁ Ἀνα-
 γνωστὰς ἐνήργησε νὰ γίνῃ ἡ ἀναφορὰ οἱ Σουλιῶται, Ρου-
 μελιῶτες ἦτον ἐπὶ τὴν Πάργαν. Ὁ Ἀναγνωσταρὰς ἦλθεν
 εἰς . . . . καὶ ἐγράφθησαν 5000 στρατιῶται Πελοποννήσιοι
 εἰς τὰ ἄρματα· ἦλθε ἡ ἀπάντησις, τότε ἐπῆγα εἰς τὴν
 Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστο δμιλῶ μὲ τὸν Ἀρ-
 χηγόν τῶν Ρωστικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ λέγει, ὅτι ὁ
 Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δουλεύσειν
 ὅσους θέλων νὰ ἐμβουν καὶ νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουσ τὸν
 Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δὲν

ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔγωγὰ κάμω μὲ τὸν Ναπολέοντα; Ἄν θέλετε ὁ μὴ στρατιώτας διὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας στρατιώτας· μία φορὰ ἐβαπτισθήκαμεν μὲ τὸ λάδι, βαπτίζόμεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἷμα καὶ ἄλλη μίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας. μένω 15 ἡμέρας εἰς τὴν Ζάκυνθον, δὲν συμφωνῶ, ἀφίνω 28 ἀπὸ τοῦ συντρόφου μου καὶ τὸν Νικήτα ἀνεψιὸ μου καὶ τοῦ Γιάννη Κολοκοτρώνη αὐτοῦ. Τὰ ἄλλα Ἑλληνικὰ στρατεύματα γράφονται καὶ πηγαίνουν εἰς τὴν Νεάπολιν. Οἱ Τούρκοι βλέπουν αὐτὰ τὰ κινήματα καὶ γράφουν ἀναφοράς εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ τοῦ ἐξηγοῦν τὰς ὑποψίας των. Ὁ Σουλτάνος λαμβάνει τὴν ἰδέαν τὴν κόψη τὸν λαόν. Ὁ Πατριάρχης κάμνει παρατηρήσεις καὶ λέγει τί πταίει ὁ λαός; τὴν σκοτώσωμεν τοὺς πρωταιτίους, τοὺς καχοὺς, καὶ τὸν ἀντισκόβη. Ἡ ἀναφορὰ τῶν Τούρκων συμφωνεῖ μὲ τὰς πληροφορίες τοῦ Καμπιπέτου τῆς Γαλλίας, ὅτι τὴν χαλάσουν τοὺς Καπεταναίους τοὺς λεγομένους κλέφτας καὶ τοὺς Καπεταναίων τῶν καρabiῶν, διὰ τί μία ἡμέρα εἰμποροῦν τὴν κάμουν ἐπανάστασιν. Τότε κάμνει ἕνα φερμάνι ὁ Σουλτάνος τὴν σκοτώσουν τοὺς κλέφτας. Ἀφοριστικὸν ἔρχεται τοῦ Πατριάρχου διὰ τὴν σηκωθῆ ὁλος ὁ λαός, καὶ ἐτὶ ἐκινήθηεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος Τούρκοι, καὶ Ῥωμαῖοι κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων. Τὸν Αὐγούστον ὑπῆγα εἰς Ζάκυνθον τὸν Σεπτέμβρι ἐβγήκα ἔξω, καὶ Ἰαννουάριον 1806 ἦλθε τὸ διάταγμα καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν. ὁ Πετιμεζᾶς, ὁ Γιαννιᾶς καὶ ὁ Ζαχαριᾶς ἦτον χαϊμένοι προτῆτερα, καὶ εὔρεθηκα μὲ μόνον 150.

Ἐπήγαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι, Βελανιδιά, πλησίον τῆς Καλαμάτας, καὶ ἀπεκεῖ ἔστειλα ἕνα γράμμα τοῦ Ἡγού-

μενου δια να μου στείλουν ζωστροφίας· τὸ γράμμα τὸ ἔπαισαν οἱ Τούρκοι· καὶ ὁ Δελιαχμέτης ἤλθε καὶ μᾶς ἐπολεόρηκε μετ' 1000, ἐτραβίξαμεν τὰ σπαθιά καὶ τοὺς ἐχαλάσαμεν· τοὺς ἐπήραμε κυνηγώντας ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα, ἐπήραμε τὰς σημαίας τους καὶ ἐσκοτώσαμεν πολλούς.

Αὐτὸς ὁ Δελιαχμέτης ἦτον περίφημος εἰς τὴν Προύμελη, ἐκατατρέχθη ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ κ' ἐκατέφυγε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Πασᾶς τοῦ τόπου τὸν ἔδωκε 500 χάρτζια (μισθοῦς) διὰ νὰ κυνηγᾷ τοὺς κλέφτας· ἐγὼ σὺν τῷ ἔμαθα εἶχα 80, καὶ ἐπήγα ἐπίτηδες διὰ νὰ δοκιμάσω τὴν δύναμίν του εἰς τὸν Ἄκοβο (Σαμπάζικα), καὶ ἐφοβήθηκε νὰ πολεμήσῃ μετ' ἡμᾶς. Ἐπήγαμε εἰς τὴν Βλαχοκερασιὰ καὶ τὴν ἐχαλάσαμε ὡς ἰδιοκτησίᾳ τοῦ Χασεκῆ, ὅπου ἔκαψε τὰ σπήτιά μας. Ἄλλῃ μίᾳ φορᾷ ἐπήγαμεν εἰς τοῦ Τζεφερεμίνῃ καὶ μᾶς ἔμαθαν οἱ Τούρκοι τῆς Ἄνδρουσας καὶ ἐκίνησαν μίᾳ ἑκατοστῇ διὰ νὰ μᾶς κυτῆσουν, καὶ ἐβγήκαμεν, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν καὶ ἐτρόμαξαν νὰ γλυτώσουν· τὸ ἴβιον ἐτάθη καὶ εἰς τοῦ Μήλια, τὸ παλιό-καστρο, ἀνάμεσα Μήλια καὶ Μπουτζα (τῆς Μεσσηνίας). Ὅλ' ἡμέρα ἐπολεμήσαμεν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐφύγαμε. Ἄλλῃ μίᾳ φορᾷ ἐφάνηκαν εἰς τοῦ Μαρμαριᾶ (Βρουστοχωριᾶ). Ἦλθαν μᾶς· πλάκωσαν ἀπὸ ὄλαις ταῖς κοντιναῖς ἐπαρχίας ὅλοι οἱ Τούρκοι, μᾶς ἐκλείσαν εἰς ἓνα βουνό, ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐφύγαμεν. Εἰς τὸν Ἄκοβο, ὅπου δὲν ἠθέλησαν νὰ πολεμήσουν, ἦτον ὁ ἀναμὸς τοῦ Ντελι-Ἀχμέτη, καὶ ἀφοῦ ἐγύρισεν εἰς τὸν μπάραμπα του τὸν ἔφτυσε γιὰτὶ δὲν ἐπολέμησε, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη: νὰ σὲ κάμῃ ὁ Θεὸς κιαμέτι νὰ πολεμήσετε μετ' αὐτοῦ· καὶ τότε βλέπεις. Ἀφ' οὗ τὸν

ἐχαλάσαμεν ἐπῆγεν ὁ Ντελι-Ἀχμέτης εἰς τὴν Καλαμάταν καὶ ἐκάθησε τρεῖς μῆνας. Ἐκεῖ φοβούμενος μήπως πάγωμε καὶ τοὺς χαλάσωμε, ἐγραφοφορισθήκαμεν μετ' αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐπῆγεν ὁ Ντελι-αχμέτης εἰς τὸν Πασᾶ καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν νὰ τοὺς κάμωμε τίποτες, ἀλλὰ νὰ τοὺς δώσετε τὸ ἀρματωλίκι διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ κόσμος, καὶ ἔτι ἀπέρασε ἐκεῖνος ὁ χρόνος.

Ἐμάθαμεν ὅτι ἦλθε τὸ Συνοδικὸ καὶ τὸ Φερμάνι ἐμάζωξα ὄλους ἕως 150 καὶ τοὺς εἶπα, νὰ ἀναχωρήσωμεν νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον· αὐτοὶ ἀφοῦ ἤκουσαν ὅτι οἱ Ῥούσσοι εἶχαν πάρει ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Νεάπολι, μετ' ἀπεκρίθησαν ὄλοι μετ' ἓνα στόμα: ὅτι ἡμεῖς δὲν πηγαίνομεν εἰς τὴν Φραγκιᾶ καὶ θέλομε ν' ἀποθάνωμεν ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης μετ' εἶπε ὅτι θέλω νὰ με φάγουν τὰ ὄρνεα τοῦ τόπου μας. Τοὺς ἔδωκα ἄλλη μία γνώμη, νὰ χωρισθοῦμε εἰς μπουλούκια ἀπὸ 5, ἀπὸ 6, νὰ κρυφθοῦμεν καὶ ἔτι ν' ἀπεράσῃ ὁ Γεννάρης, ὁ Φλεβάρης καὶ ὁ Μάρτης ὅσον νὰ λυώσουν τὰ χιόνια, καὶ τότε συναζόμεθα καὶ περπατοῦμε καθὼς καὶ προηγήτερα· καὶ αὐτὸ τὸ πρόβαλα, διότι εἰς τρεῖς μῆνες ἤθελον σκορπισθοῦν τὰ ὄρνια καὶ ἐγλυτώναμεν ἀπ' ἐκεῖνον τὸν κίνδυνον· αὐτοὶ μ' ἀπεκρίθησαν: ὅτι δὲν πᾶμε νὰ ἐξοδεύσωμε τὰ λίγα γρόσια ἧπου ἔχομε, διατὶ οἱ καπιταναῖοι ἐσεῖς πέρνετε ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας· καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι: κάμετε τοῦτο καὶ ὅταν τὸν Μάρτη σμίξωμεν τοὺς ἀποζημιώνω εἰς ὅσα ἐξόδευσαν. Αὐτοὶ δὲν ἄκουσαν καὶ ἔτι ἐκηρυχθήκαμεν μετ' τὴν σημαίαν ἀνοικτὴν εἰς ὄλας τὰς δυνάμεις τοῦ Μωρέως. — Ἡ σημαία εἶχε ἓνα Χ, εἶχε καὶ ἄστρα καὶ φεγγάρι — Τοὺς Κοντσαμπατίδες τοῦ Μω-

ρῶς τοὺς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τοὺς φίλους
μας ὁποῦ εἶχαμεν εἰς τὴν Μάνη καθὼς Κουμουντουράκιδες,
Μούρτζινους καὶ λοιποὺς, τοὺς εἶχεν ὁ Ἀντωνόμπεης ἐξορί-
σει εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ δὲν εἶχαμε πλέον καταφύγιον
εἰς τὴν Μάνη. Καὶ τὰ βουνα ἦταν γεμάτα χιόνια καὶ δὲν
εἰμπορούσαμε νὰ πᾶμε, ἀμὴ 30 ἐχωρίσθησαν κατὰ τὰ
Πηγᾶδια καὶ οἱ ἄλλοι ἀνοίξαμεν μπαϊράκι καὶ ἐτραβήξαμεν
κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρο· ἐστείλαμεν εἰς τὰ Βέρβενα νὰ
μᾶς στείλῃ ψωμί καὶ ζωτροφίας, καὶ αὐτοὶ μᾶς ἀπο-
κρίθησαν· ἔχομε βόλια καὶ μπαροῦτι, καὶ ἐπήγαμε καὶ
τοὺς ἡγαλάσαμε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπεράσαμεν πίσω εἰς τὰ Σαμ-
πάτζικα· τότε ἐπρόσταξε ὁ Πασσᾶς ὀλαις ταῖς ἐπαρ-
χίαις διὰ νὰ ἐβγουν Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι νὰ μᾶς
βαρέσουν.

Ἀπὸ Σαμπάτζικα ἐκατεβήκαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Βε-
λανιδιάς, καὶ ἐστείλαμεν εἰς τὴν Καλαμάτα νὰ μᾶς στείλῃ
ψωμί καὶ φουσέκια, καὶ οἱ Καλαματιανοὶ ἐροβοῦντο νὰ μᾶς
στείλουν· ἡμεῖς ἐκινήσαμεν τότε νὰ πάγωμεν μέσα εἰς
τὴν Καλαμάτα διὰ νὰ κτυπήσωμεν τοὺς Τούρκους· τότε
οἱ προεστοὶ μᾶς ἔφερον οἱ ἴδιοι ζασρὲ καὶ μπαρουτόβολο
καὶ στουρνάρια εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλία πλησίον τῆς Βαλα-
νιδιάς· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμε τὴν ἡμέραν καὶ ἐπήγαμεν
εἰς τὸ Πήδημα, σύνορο Καλαμάτας, καὶ τὸ βράδυ ἐπήγα-
μεν εἰς τὸ Τζεφερεμίσι· Μία ὥρα μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ εἶ-
μαστε ἡμεῖς, εἰς τὴν σκάλα ἦλθε ὁ Κεχατά—μπεης μὲ
2000 Τούρκους, μὲ τὰ παλούκια. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὸ
Ἄλιτοῦρι, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐπλάκωσαν Ἀνδρουσανοὶ, Λεον-
ταρίτες καὶ λοιποὶ ἕως 700· ἦλθαν τὴν αὐγὴν, ἀρχίσαμε
τὸν πόλεμο, ἡμεῖς ἐβγήκαμε ἀπὸ τὸ χωριὸν, τοὺς ἡγή-
ραμε κυνηγῶντας ἕως μίαν ὥραν μακρὰ, τοὺς ἐπήραμε

4 άνα, πολλοί επίνγηκαν εις τὸ ποτάμι, καὶ ἄλλους ἐσκοτώσαμε, καὶ ἐπήραμεν πολλὰς ζωστροφίαις καὶ πολεμοφόδια.

Ἦκουσαν τὸν πόλεμον τὰ στρατεύματα ἁποῦ ἦταν εἰς τὴν Σκάλα καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειαν τῶν ἰδικῶν των. Ἡμεῖς ὅπισωγυρίσαμεν καὶ ἐκλεισθήκαμεν εἰς τὸ χωριὸν Ἄλιτοῦρι, καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ βράδυ ἐτραβήξαμε τὰ σπαθιά καὶ ἐπήγαμε κατὰ τῆς Ἀρκαδικῆς τὰ χωριά· ἐπήγαμεν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ χωριά, καὶ εὗρήκαμε 300 Τούρκους μέσα καὶ δὲν εἰμπορέσαμε νὰ πάρωμε ψωμί. Οἱ Τούρκοι ἄποῦ ἐπήγαν εἰς τὸ Ἄλιτοῦρι βλέποντες τὸν τορὸν μας ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν ἀπὸ κοντὰ γυρεύωντάς μας. Ὁ Κεχαγιᾶς ἄρχησε νὰ καλοικιώνῃ τοὺς Χριστιανοὺς (γιατάκηδες), διὰ νὰ δώσῃ φόβον εἰς τὸν Κόσμον. Ἦλθαν οἱ Τούρκοι ἐπάνω μας, ἡμεῖς ἐφιχιάσαμεν ταμπούρια γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσωμε. Οἱ Τούρκοι ἦταν ἐντόπισοι καὶ μᾶς ἐστεῖλαν νὰ φύγωμε, διότι μᾶς ἐφοβοῦντο ἀκόμη. Ἐφύγαμεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὰ Κοντοβοῦνια διὰ ψωμί καὶ ἔπειτα ἐπήγαμεν εἰς ἓνα βουνὸ νὰ λημεριάσωμεν· ἐστεῖλαμεν εἰς τοὺς φίλους μας διὰ νὰ εὗρουν καίκια νὰ ἐμβουμὲ νὰ φύγωμε, καὶ μᾶς ἀπεκρίθησαν ὅτι τὰ καίκια ἀπὸ τὸν Πύργον ἕως τὸ Νεόκαστρον τὰ ἔχουν ἐμποδισμένα ὅλα διὰ νὰ μὴν περάσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐγυρίσαμε τότε εἰς τὰ Μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου· μᾶς ἐπήραν ἀπὸ κοντὰ οἱ Τούρκοι, ἐπέρναμε ψωμί ἀρπακτά. Εἰς τοῦ Ψάρι μᾶς ἐφθασαν οἱ Τούρκοι καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ συντρόφοι μου ἄρχισαν νὰ φεύγουν· ἀποστᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὄλας ταῖς ἡμέραις ἐπολεμοῦσανε καὶ τὴν νύκτα ἐπεριπατούσανε· καὶ μᾶς ἐφυγαν ἕως 40, καὶ ἀπὸ 100 ἐμείναμε 60. Τῆ, ἄλλην ἡμέραν ἐπήγαμεν εἰς τὸ

Λεοντάρι ἀπετάναν, καὶ μᾶς εὐρήκαν πάλιν ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐβόγαμεν διὰ τὰ Σαμπαζίκια, εὐρήκαμεν ἐκεῖ μία τετρακοσαριὰ τούρκους, ἐκῶ ἰνομίζαμε ὅτι δὲν θὰ εὐρωμε.

Ἐκολεμήσαμε καὶ ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐσώσαμε τὰ φουετία, τὸ ψωμί ὀλίγο. Τὸ βράδυ τοὺς εἶπα: ὅτι δὲν εἴμπορούσαμε νὰ ζοῦμε ὅλοι μαζὶ, ἀλλὰ νὰ διαμοιρασθοῦμε· καὶ ἐξὶ ἐχωρισθήκαμε λέγοντες: ὁ ἕνας τὸν ἄλλον: καλὴ ἀντάμωσι εἰς τὸν ἕξομον τὸν ἄλλον· ἐκράτησα μόνον 19 συγγενεῖς μου καὶ ἕνα Καπετὰν Γιώργο ὁποῦ δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ. Εἰς 15 ἡμέραις δὲν ἔφεινε κένενας ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐχώρισαν ἀπὸ ἐμένα· ἐπὶ τοὺς 19 διό μου πρῶτα ἑξαδέλφια μὴν ἠμπορῶντας πλεον νὰ βαστάξουν τὴν πείναν καὶ τοὺς κόπους (ἀπρστασία) ἐκρόφθησαν, καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας τοὺς εὐρήκανε καὶ τοὺς ἐσκότωσαν καὶ ἐμείναμε 17. Μὴν ἤξεύροντας, ἐπήγαμεν κ' ἐλημεριάσαμεν ἀνάμεσα εἰς τρεῖς παγανεῖς. Ἡ τύχη μᾶς ἔκαμε καὶ δὲν μᾶς εἶδαν παρὰ τὸ βράδυ καὶ ἔξανασάναμεν ὀλίγο. Μᾶς εὐρήκαν, ἐσταθήκαμεν ἠποχρεωμένοι νὰ περάσωμε ἀνάμεσόν των πολεμῶντας καὶ νὰ γλυτώσωμε κί' ἀπ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον. Τὴν νύκτα ἐτρεβήξαμε κατὰ τὸν κάμπον τοῦ Λεονταριῦ, ἐκούσαμε πολλαῖς μπαταριαῖς καὶ ἔπεφταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ δὲν ἤξεύραμε τί ἦτον. Ἡ μπαταριαὶ ἦτον σημεῖον ὅτι ἐδῶθεν ὑπάγουν οἱ κλέφται. Τὴν νύκτα ἐπήγαμεν εἰς τὸ Ἀνεμοδοῦρι διὰ ψωμί, εὐρήκαμε μόνον τρεῖς γυναῖκας καὶ οἱ ἄνδρες ἦτανε εἰς τὰ Διάσουλα, καὶ ἐφύλαγαν μὲ τοὺς Τούρκους. Τὰ σκυλιὰ ὁποῦ ἀλίχτααν ἔδωσαν ὑποψίαν, ἦλθαν οἱ Τούρκοι καὶ μᾶς' πολιόρκησαν. Ὅταν ἐζύγωσαν οἱ Τούρκοι, ἄρχησαν τὰ σκυλιὰ νὰ γαυγίζου, ἐκατάλαβα καὶ ἐγὼ ὅτι ἦλθαν Τούρκοι, τότε ἐπῆρα ταῖς φαμή-

λιας μαζί ἕως διου ὁποῦ ἤυρα ἀνοικτὸν τὸν δρόμον,
 ταῖς ἀφήκαμε καὶ ἐπήραμε τὴν Δημοσιὰ τῆς Τριπολιτζᾶς
 καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ Βαλτέτζι ἀποπάνω νὰ λημεριάσωμε. Ἡ
 γυναῖκες τοῦ χωριοῦ μᾶς ἐγνώριζαν καὶ εὐθὺς ἔδωκαν παν-
 τοῦ τὴν εἶδησιν δι: ἐδῶθε πάγει ὁ Κολοκοτρῶνης, καὶ
 μᾶς ἐπήραν κυνηγῶντας. Τὸ δειλινὸ ἐφύγαμε καὶ ἐστρε-
 ψα κατὰ τὴν Καρύταινα, καὶ, διὰ νὰ μὴν γνωρίσουν τὸν
 τορὸ, ἀπὸ πέτρα εἰς πέτρα ἐπήγαμεν εἰς μίαν στάνη, καὶ
 μᾶς εἶπαν πῶς ἦτον γεμάτη Τούρκοι. Τότε ἀπεφά-
 σισα νὰ γίνωμε εἰς 4 μπουλούκια καὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς
 φίλους νὰ κρυφθοῦμε. Ὁ Ἀντώνιος ὁ Κολοκοτρῶνης μὲ
 ἄλλον ἕναν ἐκρύφθηκε εἰς τοὺς συγγενεῖς μας, τὸν Δημη-
 τράκη Κολοκοτρῶνη μὲ ἄλλους 3 νὰ πᾶνε νὰ κρυφθοῦν
 εἰς τὴν Βυτίνα, ὅπου εἶχαμε συγγενεῖς, καὶ τὸν ἀδελφόν
 μου Γιάννη μὲ ἄλλους 4, νὰ ὑπάγῃ ἀποκάτω εἰς τὴν Δη-
 μητζᾶνα ὁποῦ εἶν' ἕνα χωριγὶ διὰ νὰ τοὺς κρύψῃ ἕνας
 πιστὸς φίλος ὁποῦ εἶχαμε. Ὁ Ἀντώνης ἐγλύτωσε καὶ
 σώζεται ἕως τὴν σήμερον. Ὁ Δημητράκης ἐκάθησε δύο
 ἡμέραις εἰς τὴν Βιτίνα, ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ. Τοῦ Δημητράκη
 τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι, τὸπαρῆρσίασαν ὡς
 ἴδιό μου, ἐπειδὴ εἶχε γράμματα. Ὁ Γιάννης δὲν
 εὔρε τὸν φίλον του, ἐπῆγε εἰς τοὺς Αἰμουαλοῦς, μο-
 ναστῆρι, τοῦ ἔδωκε ἕνας καλόγερος φαγὶ καὶ ἔπειτα ἐπῆγε,
 ἔδωσε εἶδησιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπῆγαν, τὸν ἠπολιόρησαν
 εἰς τὸν ληνὸν καὶ τὸν ἐσχότωσαν. Ἐγὼ ἔμεινα μὲ ἄλλου
 τέσσαρους, ἐπῆγα εἰς ἑνὸς φίλου μου προεστοῦ εἰς τὸ Πυρ-
 γάκι, ὀνομαζόμενον Κύρ Παρασκευᾶ, εὔρηκα τὸ παιδί του,
 ἐπειδὴ αὐτὸν τὸν εἶχαν εἰς τὴν Καρύταιναν, διὰ νὰ κρυφθῶ.
 Ἐγὼ σὰς ἐφύλαγα τόσον καιρὸ, τώρα πρέπει νὰ μὲ φυ-
 λάξετε καὶ ἴσεις. Μὲ ἐπῆγε εἰς μία τρύπα καὶ τὸν ἔστει-

λα ζωσ την Βυτίνα δια να μάθη τί γίνεται. 'Ο μήνας ἦτον Γενάρης. Εἴκοσι ἡμέραις ἐμείναμε ζωντανοὶ ἀφότου μᾶς κατέτρεξαν. Αὐτὸ τὸ παιδί ἐδωσε εἶδησι τοῦ Πατρός του. Καὶ αὐτὸς ἐπῆγε εἰς τὴν Βυτίνα καὶ ἐπῆρε τοὺς Τούρκους διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν τρύπα, νὰ μᾶς πιάσουν, ἀλλὰ ἦλθε ἐμπροστὰ διὰ νὰ εἰδῆ ἂν εἴμεθα ἐκεῖ ἀκόμη· ἦτον ἀρματωμένος, τὸν ἐρώτητα: κάτι ἀρματωμένος Ζιχαριά; τοῦ εἶπα, καὶ ἔβαλα εὐθὺς ὑπόψια· τοῦ εἶπα: βρὲ νὰ μὴ μᾶς ἐπρόδωσες; αὐτὸς μοῦ ἀπεκρίθη, δὲν γίνεται αὐτό. Ἐνῶ ἐπήγαινε αὐτὸς νὰ τοὺς μιλήτῃ ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους 4, ἐπῆρα τὸ βουνό, καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ τύχη μας ἔκαμε καὶ δὲν ἦτον πολὺ χιόνι εἰς τὸ βουνό, καὶ ἐμπορούσαμε νὰ περπατοῦμε· μᾶς ἐκυνηγοῦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἕως τὸ Ζυγοβίσι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἐσκότωσαν τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔκαμαν χαραῖς οἱ Τούρκοι· εὐθὺς ἐκατάλαβα, ὅτι τοὺς ἐσκότωσαν, ἀφοῦ ἤκουσα ταῖς μπαταραῖς, τὸ σημεῖον τῆς χαρᾶς των. Ἐτράβιξα λοιπὸν διὰ τὴν Λειοδώρα εἰς τὸν γερο-Κόλια καὶ Δημήτηρην γαμβρόν μου, τοὺς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Καρύταινα καὶ δὲν εὐρηκα παρὰ μόνον τὸν ἀδελφόν του τὸν Γεωργάκη εἰς τὴν Στάνη· ὠμίλησα τοῦ Γεωργάκη, μᾶς ἔφερε ψωμί, καὶ τὸν εἶπα: νὰ ὑπάγῃ ἕως εἰς τὴν Ζάιτουνα· ἔμαθε, ὅτι ἐσκότωσαν ὅλους τοὺς ἐδικούς μας. Οἱ Τούρκοι τοῦ ἐδωκαν μίαν διαταγὴν εἰς τοὺς Ψαράιους, Παλουμπαίους καὶ λοιπὰ χωριά, ὅτι ἂν σκοτώσετε τὸν Κολοκοτρώνη, νὰ ἦναι τὰ χωριά σας τόσους χρόνους ἀσίδωτα, καὶ ἂν δὲν τοὺς σκοτώσετε, ἀπὸ 7 χρόνους καὶ ἀπάνου θέλει τοὺς περάσωμεν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ μ' ἐκυνηγοῦσαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἐστοχάσθησαν ὅτι ἀλλοῦ βέβαια δὲν εἴμπορεῖ νὰ καταφύγῃ, εἰμὴ εἰς τοὺς Κολιαίους,

και δια τουτο εξαμαν αυτην την διαταγην. 'Ο Γεωργιάκης με έσμιξε και μ' έδηγήθηκε τα πάντα και έτιζι έφογα, και ακούσθηκα εις την Λαγκάδα. 'Επήγαμεν εις του Χρυσοβίτζι, Καλύβια, εσφάξαμε ένα άρμι, εκεί μās επρόδωσαν' επήγαμεν έπειτα εις τους 'Αραχαμίτες, εύρηκαμε τους Τούρκους, εφύγαμε, επήγαμε εις το Μοναστηρι της Καλτεζιάς, βροντούμε την πόρτην και μέσα ήταν 200 Τούρκοι. Μās εκατάλαβαν, μās επήραν κωνηγώντας, και εφθάσαμεν κατά την Καλαμάτα, τα Γιάννιτζα, όπου ένας σώντροφός μου ονομαζόμενος Μακρυγιάννης από την πειναν των τεσσάρων ημερών, άπόστασε και δέν ειμπορούσε πλέον να περπατήσει' εύρηκαμε παντου Τούρκους και δέν είχαμε που να σταθοῦμε, να πάρωμε και τροφήμα. Εις την Γιάννιτζα ητον ο 'Ρουμπής με μιὰ τετρακοσαριά Μπαρδουινιώτας· έμβηκα μέσα εις ένα σπήτι, και εύρισκω Τούρκους· αγάλιζ αγάλιζ σηκωμένο το τουφέκι έγύρισα άπίσω χωρις να μ' έννοήτουν, διότι εκαιμούνταν, επήγα εις άλλα σπήτια, πλην εύρηκα Τούρκους παντου· εις την άκραν του χωριου, επήγα εις μιὰ Κουμπάρας μου σπήτι και μās έδωσε τρεις οκάδες ψωμι, και της έδωκα ένα φλωρι βενέτικο. 'Ετραβήξαμε τότε εις την Σέλιτζα. Το ψωμι μās επιασε εις την καρδιά, και δέν ημπορούσαμε να περπατήσωμε. 'Από την Σέλιτζα επήγαμε εις την μεγάλην Καστανίτζαν, στοῦ Καπεταν Κωνσταντη Δουράκη όπου ητον έμπιστευμένος μου, επειδη εκεί προτιήτερα είχα την φαμίλιάν μου, και τον είχα συμπέθερο. Είχα άρραβωνιάσει μία θυγάτερα μου με ένα παιδι του Δουράκη. 'Ο Αντωνίουπεης της Μάλης μās εκυνηγοῦσε και εκείνας. 'Απο τους 5 όπου ειμεθα, ηταν οι δύο Μανιάτες, και εφυγαν εις τα σπήτια τους, και εμεινα εγω και άλλοι δύο 'Ρου-

μελιῶται. Ἐκάθησα κρυμμένος ἕνα μῆνα εἰς τὸ σπήτι τοῦ Δουράκη. Ἦλθε ἕνας Νικήτας ἀπὸ τοῦ Τουρκολένα καὶ μετ' ἤρε με μία εἰκοσιπενταριά, καὶ τοῦ εἶπα: νὰ εἰροῦμε καὶκι καὶ ν' ἀπεράσωμε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Αὐτὸς ἐνόμιζε ὅτι δὲν εἶναι πλέον φόβος διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Μεσόγειον τοῦ Μωρέως, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐσκοτώσαν ὅλους, μόνον ἕνας ἐπιάσθη ζωντανός, ὁ ὁποῖος ἐπῆγεν εἰς τὴν Τριπολιτῶν τὸν ἐζήτησε ἐκεῖ ὁ Πασᾶς: ἀνέσχοτώθησαν ὅλοι, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεοδωράκη τὸν Κολοκοτρώνη. Τότε ὁ Πασᾶς ἐθύμωσε καὶ ἐκεφε καμπόσους Τούρκους καὶ Ῥωμαίους ὁποῦ ἐβεβλίωναν ὅτι ὁ Θεοδωράκης ἦτον χαμῆνος. Αὐτὴ ἡ φήμη τοῦ χαμοῦ μου ἔκαμε νὰ ἠτυχάσουν τοὺς Τούρκους. Ἀφοῦ τὸ ἔμαθεν ὁ Πασᾶς, ὅτι ἐγὼ ζῶ ἀκόμη καὶ εἶμαι εἰς τὴν Μάνη, ἔστειλε τὸν Πακά—ζαγλου ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρο μετ' 50,000 γρόσια εἰς τὸν Μπέη τῆς Μάνης. Ἀφοῦ ἦλθε ὁ Πακά—ζογλους εἰς τὴν Μάνη, ἐκραξε τὸν Καπετὰν Κωνσταντῆ Δουράκη εἰς ταῖς Κυτριάς· ἐκεῖ τοῦ εἶπε ὁ Μπέης, σοῦ δίδω τόσαις χιλιάδες διὰ νὰ δώσῃς τὸν Κολοκοτρώνη: Ἐλαβα μία σφικτὴ διαταγὴ καὶ μοῦ λέγει, ὅτι ἀν δὲν πιάσω τὸν Κολοκοτρώνη θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετὰν—Πασα νὰ σ' ἐβγάλῃ ἀπὸ τὸ Μπελίκι. Ὁ Δουράκης σὰν εἶδε τὰ γρόσια ἔστρεξε νὰ με παραδώσῃ. Οἱ Μανιάται λητμονοῦν ὅλα διὰ τὰ γρόσια· προτιότερα ὁ Δουράκης εἶχε τὴν εἶδησι τοῦ Μπέη, ὅτι ἐγὼ εὐριπτόμου εἰς τὸ σπήτι τοῦ κρυμμένος, καὶ τοῦ εἶχε εἰπεῖ ὅτι κρύψετον, διὰτὶ δὲν συμφέρει νὰ μὴ γλυτώσῃ κανένας ἀπὸ αὐτὴν τὴν φημῆλια, ἀλλ' ἀφοῦ εἶδαν τὰ γρόσια τ' ἀλησμόνησαν· κανένας δὲν με ἤξευρε, παρὰ ὁ Ἠγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ὁ Δουράκης, καὶ ἐκαθῆ-

μου εις τὸν Πύργον ἀπάνου. Ἔστειλε καὶ ἐπῆρε ὁ Δουράκης τὸ παιδί του τὸ μεγάλο καὶ τὸν Ἠγούμενον καὶ τοὺς ἐπῆρε εἰς ταῖς Κυτριζῖς. Μάρτης ἦτον τότε. Τὸν Φεβρουάριον εἶχα πάγει ἐκεῖ. Τοῦ Ἠγούμενου τοῦ ὑποσχέθησαν νὰ τὸν κάμουν Δεσπότη καὶ ἄλλα ταξίματα διὰ νὰ μὲ παραδώσῃ ζωντανόν. Ὁ Μπέης μὲ ἔγραψε ἕνα γράμμα καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ ἔλθῃς νὰ μιλήσωμεν καὶ ἐγὼ θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετάν-πασα διὰ νὰ λάβῃς τὸ προσκυνσχάρτι καὶ νὰ ἔλθῃς μὲ τὸν Συμπέθερόν σου τὸν Δουράκη, καὶ ὁ σκοπὸς του ἦτον νὰ μὲ πιάσῃ ζωντανόν. Ὅταν ἐπροσκάλεσαν τὸν Ἠγούμενον καὶ τὸ παιδί τοῦ Δουράκη ὑπωπτεύθηκα ὅτι κατὶ τεχνεύονται διὰ ἐμένα, καὶ δὲν ἤξευρα τί ἔτρεχε· ἔστειλα λοιπὸν ἕνα παιδί εἰς τὴν μικρὴ Καστάνιτζα, ἕξ ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἤμουν, (ἐκεῖ ἦτον κλεισμένος ὁ πατέρας μου). Ἔστειλα εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Παναγιώταρου, Βασίλη Βενετζανάκου, καὶ ἦλθε διὰ νυκτὸς μὲ ἄλλους τρεῖς εἰς τὸ Μοναστήρι ὅπου εὕρισκόμουν, τοῦ εἶπα τὰ διατρέχοντα καὶ ὅλας μου τὰς ὑποψίας, τοῦ ἐπρόβαλα νὰ ἀναχωρήσωμεν, μοῦ εἶπε, ὅτι: νὰ ὑπάγω ὀπίσω νὰ πωλήσω κατὶ λάδι καὶ τὸ βράδυ ἔρχομαι· τὸ βράδυ δὲν ἦλθε· τὸ πρωὶ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν Ἠγούμενον, ἐπῆγα νὰ τὸν χαιρετήσω τὸν Ἠγούμενον, τὸν εἶπα: καλῶς ὤρισε, καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε, νὰ μὴ μὲ εἶχε εὔρει· τὸν ἐρώτησα νὰ μοῦ εἰπῇ τίποτε ἄλλο, καὶ δὲν ἠθέλησε. Τὸ βράδυ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν ἀδελφόν του, δύο συγγενεῖς του, καὶ μοῦ ἔδωκε καὶ τὸ γράμμα τοῦ Μπέη. Ὁ ἀδελφός του ὑπωπτεύθηκε, καὶ δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην του. Ἐλαβα τὸ γράμμα τὸ ἐδιέβηκα καὶ ἐκατάλαβα,

ὅτι θέλουν νὰ μὲ πάρουν ζωντανὸν· τοὺς εἶπα· πῶς θὰ
 ὑπάγομεν τὴν ἡμέραν, ὁποῦ θὰ μᾶς ἴδουῦν ὁλος ὁ Κόσμος;
 αὐτὸς μοῦ εἶπε, ὅτι ἐνδύνεσαι **Μανιάτικα** καὶ δὲν σὲ γνω-
 ρίζουν· ὁ ἀδελφός του μοῦ ἔκαμε νόημα νὰ ἦμαι προσεκ-
 τικὸς· τοὺς ἀπεκρίθηκα ὅτι νὰ συλλογισθῶ ἕως τὸ βράδυ·
 ἔκαμα τὸ μεσημέρι τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἰδι-
 κός σας καὶ ἄλλη φορὰ θέλει ἔλθω νὰ σᾶς προσκυνήσω,
 καὶ ἐγὼ εἶμι ἐδικός σου καὶ νὰ μὲ ἔχῃς τὴν ἐγνοιά
 μου. Τὸ γράμμα τὸ ἔδωκα εἰς τὸν Δουράκη· αὐτὸς τὸ
 ἐπῆρε τὸ γράμμα, τὸ ἄνοιξε, καὶ εἶδε ὅτι δὲν ἤθελα νὰ
 ὑπάγω, καὶ τότε ἀποφάσισε νὰ βάλῃ εἰς τὸ κρασί ἀφῆνι.
 Ἡ γυναῖκά του καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ εἶδαν, καὶ τὸν ἐ-
 πῆραν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸν Πόργον· ἕνας ἀνθρωπὸς μου
 ἤκουσε τὴν γυναῖκα τοῦ Δουράκη νὰ τοῦ λέγῃ τοῦ ἀν-
 θρός της· τί εἶναι αὐτὸ ὁποῦ θὰ κάμῃς, δὲν ἐνθυμᾶσαι
 τὰ καλὰ τοῦ Θεοδωράκη; καὶ αὐτὸς τὴν ἔβριζε. Ἐπῆγε
 μέσα, μὲ ἐπρόσφερε τὸ κρασί, ἐγὼ, μὲ ἔδωσεν εἰδησιν ὁ
 ἀνθρωπὸς μου, καὶ, ὅταν μοῦ ἔφερε τὸ κρασί, ἐγὼ ἐκλότζισα
 τὸ κανάτι ὁποῦ εἶχε τὸ κρασί, καὶ τὸ ἔχυσα, καὶ τοῦ
 εἶπα, τί θέλω ἐγὼ τῶρα κρασί, καὶ τοῦ εἶπα καὶ ὅτι
 θὰ φύγω. Μὲ ἐπαρακίνησε νὰ ὑπάγομεν εἰς τὸ σπητι
 του νὰ πιοῦμε πρῶτα κρασί καὶ ἔπειτα νὰ φύγω, αὐτὸς
 ἐπῆγε ὀμπρὸς, εἰδοποίησε τοὺς ἀνθρώπους· νὰ ἦναι ἐτοι-
 μοι νὰ τραβίξουν ἀπάνω μας ἐνῶ ἐμεῖς ἐπίναμεν τὸ κρασί.
 Ὁ ἀδελφός του δὲν μᾶς ἄφηκε νὰ πᾶμε, ἐμπόδισε τὰ
 σκυλιὰ νὰ φωνάξουν, καὶ ἐφύγαμε. Ἀφοῦ τὸ ἔμαθε ὁ
 Δουράκης αὐτὸ, ἔκραξε τοὺς χωριανούς, καὶ τοὺς ἐπρό-
 σταξε νὰ ἐβγοῦν μιὰ ἑκατοστὴ νὰ πιάσουν τοὺς δρόμους.
 Ἐγὼ ἤξευρα τὸν τόπον καὶ ἔφυγα ἀπὸ ἄλλο μέρος, καὶ
 ἐπῆγα εἰς τὴν μικρὰν Καστάνιτσα διὰ νὰ εὔρω τὸν Βα-

σίλη, με τὸν ὁποῖον εἶχα συμφωνήσει νὰ φύγουμε· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμεν εἰς τὰ χωριά τοῦ Πασαβᾶ, εἰς ἐνὸς ἀδελφοποιητοῦ μου τὸ σπήτι· ἐκεῖ μᾶς ἐβάσταξε 2 ἡμέρας· τὸν ἐστείλαμε καὶ ἐπέγγε νὰ εὔρη τοῦ Τζιανειτάκη τὴν μάνα, ἣ ὁποία ἦτον θυγατέρα τοῦ Παναγιώταρον, τῆς εἶπαμεν, νὰ ὑπάγῃ ἢ ἴδῃ νὰ εὔρη καίτις εἰς τὸ Μαραθωνῆσι διὰ νὰ βαρκαρισθοῦμε διὰ τὸ Τζηρίγο. Εἰς 3 ἡμέρας ἐπήγαμεν μαζὺ μετὰ τὴν Μαρία, Μάνα τοῦ Τζανειτάκη, καὶ ἐδρακαρισθήκαμε, ἀνάμεσα Μαυροβούνι καὶ Μαραθωνῆσι· μόλις ἐκάμαμε πανιά, καὶ ἐφύσηξε ἕνας βοριάς, ὁποῦ δὲν μᾶς ἄφησε νὰ προχωρήσωμε· ἦτον ξημερόνωντας τῶν Βαίων. Ἐπιάταμε εἰς τὴν Ξυλὴν, ἐκάμαμε παλι πανιά, καὶ μᾶς ἐμπόδισε ὁ ἐναντίας ἀνεμος, καὶ ἀράξαμεν εἰς τὸ Ἐλαφονῆσι. Ἐπήγαμε τέλος πάντων εἰς τὸ Τζηρίγο μετὰ μὴ μεγάλη φουρτοῦνα καὶ ἀράξαμε εἰς ἕνα χωριό, Ποταμὸ λεγόμενον, ἐκεῖ εὐρήκαμεν ἕναν ἀπὸ τοὺς Γ ι α τ ρ α κ α ί ο υ ς καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι δὲν κάμνει νὰ φανερωθῆτε μέσα εἰς τὴν χώραν ὡς Καλοκατρώνης· ἐπήγαμεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Τζηρίγου Ἀρβανητάκην λεγόμενον· ἕνα παιδί μᾶς ἐγνώρισε ἀπὸ τὸν Πύργον· καὶ ἐκαθήσαμε ἐκεῖ· τὴν μεγάλην πέμπτην ἐφθάσαμεν. Ὁ Πρύτανις μᾶς ἐμάλωσε, διατὶ εἶμεθα ἀρματωμένοι. Ἐπέγγε εἰς τὸν κομαντάντε τὸν Ῥώσσα, τοῦ ἐδηγήθηκα μετὰ τὴν ἀλήθεια ποῖοι εἶμεθα, πῶς ἐκαταντήσαμεν, καὶ ἐτίθι διέταξε νὰ μᾶς περιποιηθῶν καὶ νὰ μᾶς δώσουν ἀπ' ὄλα.

Μὴ φορὰ ἐπήγα εἰς τὸ πνηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς, αὐτὸ τὸ Μοναστήρι ἦτον μεγάλο καὶ ἐχαλάσθη εἰς τὴν πρώτην Τουρκιᾶ· διὰν ἐπέρασα, ἦτον μία μάνδρα χαλασμένη καὶ σκεπασμένη ἐκκλησιὰ μετὰ κλάδους δένδρων· τότε εἶταξε, ὅτι: Παναγία μου βοήθησέ μας νὰ ἐλευθερω-

σωμεν τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν Τύραννο, καὶ νὰ σὲ φηιάσω καθὼς καὶ ἦσαν πρῶτα (1803). Μὲ ἐβοήθησε, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἐπλήρωσα τὸ τάμα μου καὶ τὴν ἐφκίασα. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ὀποῦ ἐκάμναμε μᾶς ἔβόηθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπανάστασι, διότι ἤξεύραμεν τὰ κατκτόπια, τοὺς δρόμους, τὰς θέσεις, τοὺς ἀνθρώπους· ἐσυνηθίσαμεν νὰ καταφρονοῦμεν τοὺς Τούρκους, νὰ ὑποφέρωμεν τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὴν κακοπάθειαν, τὴν λέρα, καὶ κθεξῆς.

Ζάκυνθος 1806. Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν Μάϊ. Μετὰ ἓνα μῆνα διατριβῆς ἔμαθα ὅτι ἦρθε εἰς τὸ νησί ὁ Στρατηγὸς τῶν Ῥώσιον Παπαδόπουλος, καὶ μὲ ἐκραξέσ' τοὺς Κορρούς γιὰ νὰ μοῦ προβάλλῃ νὰ ἐμβῶ εἰς τὴν δούλευσιν, καὶ τοῦ εἶπα, ὅτι: δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν, διότι ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω πάλιν εἰς τὸν Μωρία, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ διὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν μου καὶ διὰ τὰς ζημίας ὀποῦ ἔλαβα, καὶ δὲν εἰμπορῶ νὰ κάμω ὄρκον καὶ ἔπειτα νὰ γίνω ἐπίορκος μὲ τὸ νὰ φύγω κρυφίως· καὶ ἐτι ἐπέστρεψα εἰς τὸ Κάστρο, καὶ ἐκάθησα 10 μῆνας χωρὶς δούλευσι· εἶχα δῶσθι γράμμα εἰς τὴν φαμηλιὰ μου μὲ ἓνα Μαγουλιανίτη Ρόντικα, γιὰ νὰ μοῦ φέρῃ ὅσο βιβ εἶχα εἰς διαφόρους ἀνθρώπους, καὶ ἐκαίνοσ ἐπῆγα, τὸ ἐμαρτύρησε τοῦ Ντελι-γιάνη· ὁ Ντελι-γιάνης τοῦ Βόιβοντα, καὶ ἐτι ἐχάθησαν ὅλα μου τὰ πράγματα, 1807. Ὅλα τὰ στρατεύματα, τὰ Καπετανάτα, τὰ κλέφτικα τῆς Ῥούμελης εἶχαν καταφύγει εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἀπὸ τὸν ἴδιον κατατρεγμὸν τὸν ἐδικόν μου. Ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τῆς Τουρκιᾶς, καὶ διετάχθησαν ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ ἐβγοῦν εἰς τὴν Ῥούμελην διὰ νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους. Ἐδοκίμασα

καὶ ἐγὼ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἀγίαν Μαῦρα ὅπου εὕρισκοντο ἔλοι αὐτοὶ, νὰ πάρω μερικoὺς καὶ νὰ ἔβγω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ῥωσσίας ἦσαν δύο τάγματα, ἓνα μανιάτικο ἐπὶ κεφαλῆς Πιεράκης Ζανέ-μπέης, ὁ υἱός, καὶ τὸ ἄλλο Πελοποννησιακὸ, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ἀναγνωσταράς. Αὐτοὶ ἦσαν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Παπαδόπουλος τοὺς ἐπρόσταξε νὰ φιάσουν ἓνα πλοῖο πολεμικόν. Ὅταν ἐτοιμαζόμενον διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἀγία-Μαῦρα μὲ ἔπεσαν ἐπάνω ὁ Ἀναγνωσταράς, οἱ Πετιμεζαῖοι, ὁ Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, ὁ Μέλιος, καὶ λοιποὶ ὄφρικιαλεῖοι καὶ μὲ εἶπαν ὅτι: μὴν πηγαίνης καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχωμε ἓνα πλοῖο καὶ ἂν θέλῃς ἐμβαίνεις εἰς αὐτὸ καὶ ἐτζι εὔρηκαν ἓνα Σαμπέκο Τούρκικο μὲ 10 κανόνια, τὸ ἀγοράσαμεν, καὶ ἐμβήκα Καπετάνιος εἰς αὐτό. Ἐπῆρα διαβατήριο, ἐπῆγα εἰς τὴν Καθίδρα τῆς Ῥεπούμπλικας εἰς τοὺς Κορφοὺς, ἐκεῖ μὲ ἔδωσαν τὴν ἄδειαν διὰ νὰ κτυπῶ στεριᾶς καὶ θαλάσσης τοὺς Τούρκους, ὅθεν μὲ ἐβόλιε. Ἐπῆρα καὶ μὲ ὄγδο-νηταρὶὰ στρατιώταις τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπῆγα πλησίον τῆς Πάτρας, Ἀχαιαῖς λεγόμενον καὶ ἕκαψα τὰ σπήτια, ταῖς ιδιοκτησίαις, τὰ μαγαζιά τοῦ Σαΐταγα, καὶ ἔπειτα ἐπέ-στρεψα εἰς τὴν Ζάκυνθον. Οἱ Ζακύνθιοι ἐπειδὴ καὶ εἶ-χαν ἀνάγκην ἀπὸ τροφᾶς φερμένης ἀπὸ τὴν Πελοπόν-νησον, ἔκαμαν μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ἔ-λεγαν ὅτι νὰ μὴ κτυπήσουν πλέον τὸν Μωριά, διότι οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς πηγαίνοντας ἐκεῖ διὰ ἐμπό-ριο· ἐτζι ἡ Κυβέρνησις μ' ἐμπόδιζε νὰ κτυπήσω τὴν ξηρὰ καὶ διετάχθηκα μόνον νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἀγίας Μαύρας. Εἰς τοὺς Κορφοὺς εὔρηκα τὸν Πα-παδόπουλο καὶ τὸν Συνέβη, ὅστις ἐτοιμαζέτο μαζὺ μὲ

τὰ Ἀγγλικά νὰ κτυπήσουν τὴν Κωνσταντινούπολι, τοῦ ἔδωκα μίαν γνώμη· ὅτι εἰς τὴν ἐπτανήσον εὐρίσκονται 1,200 Ῥούσοι καὶ 5,000 Ἕλληνες εἰς τὴν δούλευσιν τῆς ἐπτανήσου, καὶ εἶχαν καὶ 12 κομμάτια Ντελίγια τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς μαύρης θαλάσσης· ἦσαν 40 Ντελίγια φρεγάδες καὶ μπρίκια, τὰ ὅποια εἶχε βγάλει διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Βονοπάρτη· καὶ μὲ ἄλλους 10,000 νησιώτας, νὰ γίνωμε χιλιάδες 25, καὶ ἕξη καράβια, διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τὰ ἄλλα διὰ τῆς Αἰγίνης, νὰ ἀποβιθασθῶμεν ἔξω, καὶ τοὺς ὑποσχόμενον εἰς 2 μῆνας νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πελοπόννησον. Ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος ἐδέχθηκε τὴν πρότασίν μου, ἔγεινε συμβούλιον ἀπὸ τὸν Συνέβη Μοιζενίγο (γενικὸς διοικητὴς), Μπενάκη, καὶ ἀντιναύαρχον Λέλη, καὶ στρατηγὸν Ἀτρίμ. Ὁ Παπαδόπουλος τὸ ἀνάφερε εἰς τὸ συμβούλιον, καὶ ὁ Μπενάκης ἐναντιώθη, λέγων, ὅτι: τὴν Πατρίδα μου ἐγὼ δὲν τὴν χαλάω ἄλλη μία φορὰ σὰν τὸν Πατέρα μου· ὁ Μοιζενίγος εἶπε ὅτι: πρέπει νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ Ἀγγλικά τὸ κεφάλι ὁποῦ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἔπειτα, ὅταν κτυπήσωμεν τὸ κεφάλι, τὸ ἐπίλοιπον εἶναι ἐδικόν μας. Ἐτὶ ἐδέχθησαν τὴν γνώμη μου καὶ ἀπέρριψαν τὴν ἐδικήν μου. Ὁ Συνέβης ἐπῆγε εἰς τὴν Τένεδο· τὰ Ἀγγλικά ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι διὰ βίβητα περισσότερο παρὰ διὰ πόλεμον, καὶ ἔπειτα ἐβγήκαν τὰ Τούρκικα, ἀπαντήθησαν μὲ τὰ Ῥωσικὰ εἰς τὴν Τένεδο, καὶ μετὰ ἕνα πόλεμον ἐχαλάσθη ὁ στόλος ὁ Τούρκικος. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ὁστερλίτζι, ἡ Ῥωσσία παρέδωκε τὰ νησιὰ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ εἰς διατάχῃ ὁ μὲν Συνέβης, νὰ ὑπάγῃ διὰ θαλάσσης, καὶ τὰ Ῥωσικὰ στρατεύματα νὰ ὑπάγουν διὰ ξηρᾶς.

Τότε έκαυσε ο πόλεμος και δσα παράτια πολεμικά ήσαν εις την δούλευσιν της 'Ρεπούμπλικας τότε, έσηκωσαν τα χαρτιά και έτζι έπήγα τον Αύγουστο εις την Ζάκυνθο. 27 'Ιουλίου 1807 ήλθε ή διαταγή να παραδώσουν τα φρούρια οι 'Ρώσσοι εις τους Φραντζέζους.

'Επήγα με τον Καπετάν 'Αλεξανδρή εις τον Λεβάντε 10 μήνας εναντίον των Τουρκών εκεί έπήγα εις το άγιο, ο υρος· μάς έπολιόρησαν 3 παράτια Τούρκικα πολεμικά, 2 κορβέτα και μία φεργάδα εις την Σχιάθο· έδώκαμεν ειδησι μιάς φεργάδας 'Αγγλικής, και ήλθε εις βοήθειάν μας. Τα 2 κορβέτα τα έβούλιξε και την φεργάδα την έπηρε ζωντανήν είμεθα ήμεεις οι 'Ελληνες 1,400, όλοι οι Καπετανόι του 'Ολύμπου, καθώς Παπαμπλαχάδας, Λιόλιος, Ααζόπουλα, του Τζάρα οι Καπετανόι. Αύτοι έβρέθησαν εις την Σχιάθο κατατρεγμένοι από τον Μουχ-τέρπασα και λοιπούς Τούρκους της ξηράς. Μάς έπηρε ο χειμώνας, έπήγαμεν εις την Μάνη, από' κει έπήγα εις την Ζάκυνθο.

Εις τα 1808 την άνοιξι· ο Βελήπασας έφοβήριζε τον 'Αληφάρμάκη, ή τον πύργο να του δώση, ή ο ίδιος να υπάγη, ή το παιδί του ενέχυρο να δώση. 'Εβελήριζετο ο Βελη-πασάς από τον Δελι-γιάννη· ο Δελη-γιάννης μη θέλων να υπάσχη ο 'Αλη-φάρμάκης έλεγε εις τον Βελη-πασά, ότι πρέπει να κρεμισθ ή πύργος δια να του κρεμιση την δύναμιν· και του 'Αλη-φάρμάκη: μη πηγαίνεις, διότι ο Βελη-πασάς έχει σκοπόν να σε σκοτώση. 'Ο 'Αλη-φάρμάκης λοιπόν έτοιμάζετο να άντιπαραταχθ ή εις τον Βελη-πασά. 'Ο Πάππος του 'Αλη-φάρμάκη, και ο Πάππος ο έδικός μου Γιάννης Κολοκοιτρώνης ήταν φίλοι και άδελφοπηγοί. 'Εσκοτώθηκε ο Παπού-

λης μου, επέθανε και ὁ Παππούλης τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη και ἔμεινε ἡ φιλία ἡ ἴδια εἰς τὸν Πατέρα μου και εἰς τὸν Πατέρα τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη ὡς φίλοι πατρικοὶ ἐλάβαμεν και ἡμεῖς ἀνταπόκρισι, δὲν τὸν εἶχα ἰδεῖ προσωπικῶς· ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν μὲ ἔγραψε ἓνα γράμμα, μοῦ ἔλεγε, φίλε πατρικέ, ὁ Βελη-Πασᾶς ἐτοιμάζεται νὰ μὲ βαρέσῃ, και ἀν ἦσαι φίλος νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ βοηθήσῃς, και ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι: δὲν ἔρχομαι τώρα, διότι θὰ σὲ βλάψω, και ἀν δὲν ἔχῃ σκοπὸ νὰ ἔλθῃ ὁ Βελη-Πασᾶς, τόμου μάθει ὅτι ἦλθα ἐγὼ, θὰ ἔλθῃ τότε, ἀλλὰ νὰ κυττάξῃς μὲ κανένα μέσον νὰ μὴ κηρύξῃς τὸν πόλεμο. ἀν ὅμως και κινήσῃ τὸ στρατεύμα ἐναντίον σου, τότε ἔρχομαι. Ὁ Βελη-Πασᾶς ἰσχυρογνωμὼν ἐκίνησε μὲ τὸ στρατεύμα. Τότε μὲ ἔγραψε, ὅτι τὰ στρατεύματα ἐκίνησαν, και ἀν ἦσαι φίλος, τώρα φαίνεσαι. Λαμβάνωντας τὸ δευτέρου τοῦ γράμμα, ἐτοιμάσθηκα μὲ 100· οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ ἐμπόδιζαν, ἐγὼ ὅμως τοὺς εἶπα ὅτι: δὲν εἰμπορῶ νὰ κάμω ἀλλέως, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου, και ἔτσι μοῦ ἐμπόδισαν οἱ Φραντζέζοι τοὺς στρατιώτας, και ἐπῆρα μόνον 16 και ἐγὼ 17, ἐβγήκα κοντὰ εἰς τὴν Γλαρέντζα εἰς τὸ Κοτίχι, και διευθύνθηκα διὰ τὸ Μοναστηράκι. Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁποῦ ἐφθασα ἐγὼ εἰς τὸ Μοναστηράκι, ἐφθασαν και 8000 τούρκικα ἐναντίον, και ἐστάθῃκα ὑποχρεωμένος νὰ περάσω ἀπὸ τὴν μέσῃ τὴν νύκτα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης εἶχε 400 και ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς ἔφυγαν, και ἔμειναν 90. Τὴν αὐγὴν ἀνοίχθη ὁ πόλεμος, ἄρχισαν νὰ κάμουν λαγοῦμι, και εἰς 30 ἡμέρας ἐγένετο νύκτα ἡμέρα πόλεμος, εἶχαν και 4 κανόνια. εἰς τὰς 30 ἡμέρας ἐπρότεινε συμβιβασμὸν και ἐπρόβαλε εἰς τὸν Ἄλη-Φαρμάκη νὰ

παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη καὶ νὰ τοῦ χ α ρ ί σ η τὰ πται-
 σίματά του, τὸν πύργον του, ὅλα· τοῦ ἀπεκρίθηκε ὅτι:
 ἂν ἦναι τῆς τιμῆς καὶ τῆς παληκαριᾶς νὰ δώσω ἓνα φίλο-
 μου ὁποῦ ἦλθε νὰ μὲ βοηθήσῃ ἀπὸ τὰ νησιᾶ, καὶ
 ἐγὼ ἤμπορῶ νὰ τὸ κάμω. Ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἀληθινὰ
 εἶναι αὐτὸ, πλὴν Νεντελι, μέγα πρᾶγμα μὲ ἓνα
 ῥωμαῖο, νὰ χαθῆ τόση Ἰουρκιὰ διὰ ἓναν ἄνθρωπο. Ὁ
 Ἄλη-Φαρμάκης ἀπεκρίθη, ὅτι ἂν ἤμουν Πασᾶς ἐγινό-
 μην καὶ ἐγὼ ἄπιστος, πλὴν δὲν τὸ κάμνω, κάμετε λα-
 γοῦμι, καὶ ἂν ἤμπορέσετε ἀναποδογυρίστε μας, καὶ ὁ
 Θεὸς ἔχει, καὶ πάλιν ἐπιάσθη ὁ πόλεμος. Τὸ βράδυ ἔ-
 καμε συμβούλιο, συνθεμένο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀγάδες,
 Μπουλουμπασίδες, καὶ τοὺς εἶπε, τί τοῦ προβάλλουν οἱ
 Τοῦρκοι, νὰ παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη· ὅλοι ἀπεκρί-
 θηκαν μ' ἓνα στόμα: χάσῃα, ὅλοι νὰ χαθοῦμε, μὰ αὐτὸ
 δὲν εἰμποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε· ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι ἐρ-
 χεσθε νὰ μὲ δώσετε νὰ ξεμπερδεύσουμε; ἐγὼ τὸ ψω-
 μί μου τὸ ἔφαγα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης μοῦ εἶπε! δὲν εἶ-
 ναι ἐδικήσου δουλιὰ, εἶναι ἐδική μας· ἀπεφάσισαν ὅλοι
 λοιπὸν νὰ ἀποθάνουν· εἰς 64 ἡμέραις ἔβαλαν φωτιὰ εἰς
 τὸ λαγοῦμι, καὶ τὸ λαγοῦμι εἶχε 1,000 ὀκάδες μπαρού-
 τη μέσα· ἐμεῖς ἐσκάφταμε 12 βήματα ἐκτὸς τοῦ [πύρ-
 γου καὶ 3 1/2 πῆχες τοῦ βάθους καὶ ἐσκάφταμε μὲ
 σκοπὸ νὰ πιάσωμε τοὺς λαγομιτζίδες· τὸ λαγοῦμι εὐρέ-
 θηκε ξεθυμασμένο ἀπὸ τὸ κόψημο τῆς γῆς ὁποῦ εἶ-
 χαμε κάμει, καὶ ἐτζί ἀφοῦ ἔτρεμε ἡ γῆ ἓνα τέταρτο, ἔ-
 πεσε τὸ χῶμα ἐπάνου του, καὶ ὁ πύργος δὲν ἔπαθε τί-
 ποτε. Οἱ Τοῦρκοι ἐλπίζοντες ὅτι θέλει ἀπογυρισθῆ ὁ
 πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν τοὺς πλακώσουν ἡ πέτρας, ἀλ-
 λάργεψαν· ἡμεῖς ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ λαγοῦμι, ἐβρίξαμε

μία μπαταριά εις είδος χαρᾶς, ὅτι δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε. Τότε ἔπезαν εἰς συμβιβασμόν· 3734 κανοναῖς μᾶς ἔβρίξαν εἰς τὸ διάστημα 65 ἡμερῶν· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι οὔτε τὰ κανονιά τους δὲν μᾶς ἔκαμναν τίποτε, οὔτε τὸ λαγοῦμι, μᾶς ἐζήτησαν συμβιβασμόν, τοῦ ἐπρόβαλαν· τί ζητεῖ δια νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος; καὶ αὐτὸς τοὺς ἐζήτησε νὰ μὴ χαλάσουν τὸν πύργο, ὁ Κολοκοτρῶνης νὰ ὑπάγῃ ἀπείραγος μὲ ἐνέχυρα, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὁ Ἄλῃ-Φαρμάκης νὰ μείνῃ εἰς τὸν πύργο, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Κολοκοτρῶνη, ὅτι ἐμβαρκαρίσθη, καὶ τότε ἐβγαίνω ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ πηγαίνω εἰς τὸν Βελλῃ-Πασᾶ δια νὰ τὸν προσκυνήσω. Αὐτὸς ὁ συμβιβασμὸς ἐγένετο μὲ τοὺς ἀρχηγούς καὶ μὲ τὸ στράτευμα, καὶ ὄχι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Βελλῃ-Πασᾶ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἔστρεξαν· ἔκαμαν ἔγγραφον καὶ ὑπογράφησαν ὁ Πασόμπεης, Ἀγάδες, Μμουλουμπασίδες καὶ ἔκαμαν καὶ ἔρχον· τὴν αὔριον ἀνεχώρησα μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς μου μὲ τοὺς Λαλέους, καὶ ἐπήραμε ἐνέχυρο τρεῖς ἀπὸ τοὺς καλλήτερος, μὲ συμφωνίαν ὅτι ἂν μᾶς κτυπήσουν νὰ τοὺς σκοτώνωμεν ἡμεῖς αὐτούς· ἔτσι εὐγῆχαμε, ἐπήγαμε εἰς τοῦ Λάλα, ἄφησα τὸ παιδί τοῦ Ἄλῃ-Φαρμάκη εἰς τὰ σπήτια καὶ ἐπήγα ἐγὼ εἰς τὸν Πύργο τῆς Γαστούνης· ἡ συνθήκη ἐπῆγε εἰς τὸν Βελλῃ πασᾶ, αὐτὸς ἐθύμωσε καὶ ἔδωκε διαταγὴ νὰ πιάσουν ὅλαις ταῖς σκάλαις καὶ νὰ μὲ πιάσουν· τὸ μπουγιουρτί ἤλθεν εἰς τὸν Ἰβραῖμ-αγα τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἄλῃ-Φαρμάκη, ὁ ὁποῖος ἦτον Βόιβοδας· διαβάζωντας τὸ μπουγιουρτί ὁποῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ πιάσουν τὸν Κολοκοτρῶνη, τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι· ἡμεῖς δὲν γνωρίζομε Τούρκικα, πρὸ νὰ πᾶς εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου εἶναι Κατῆς καὶ

Βόϊβοδας νὰ τὸ διαβάτουν, καὶ ὅ,τι προστάζει μὲ τὸ Μπου-
 γιουρτί του ὁ Βεζύρης εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὸ κάμωμε· ἔτσι
 τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ εὐθὺς ἐσηκώθηκα μαζὺ μὲ
 τὰ ἐνέχυρα καὶ συντροφευμένος ἀπὸ τὸν Ἰβραϊμαγα ἐπῆ-
 γα εἰς τὸ Πυργί καὶ ἐμβαρκαρισθήκαμε, καὶ ἀπόλυσα τὰ
 ἐνέχυρα, καὶ ἔστειλα γράμμα τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη, ὅτι
 ἐμβαρκαρισθῆκα ὑγιῆς. Τὸ Πυργί ἀπὸ τὸν Πύργο εἶναι
 2 ὥρας καὶ ἕως τὴν Γαστούνη ἕξη, μόλις εἶχαμεν μα-
 κρυνθῆ 2 μίλια, καὶ τὰ Τούρκικα στρατεύματα ἀπὸ τὴν
 Γαστούνη εἶχαν ἔλθει νὰ πιάσουν τὸ Πυργί, ἀλλ' εἴμεθα
 μακρυσμένοι· ἀφοῦ ἐπῆγε εἰδησις τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη
 ὅτι ἐμβαρκαρισθῆκα, ἐβγῆκε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπῆγε εἰς
 τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπροσκύνησε τὸν Βελη Πασᾶ. Ἐγὼ
 ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὃ Ἀλῆ-Φαρμάκης εὗρηκε τρόπον
 καὶ ἔφυγε καὶ ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Βελη-
 Πασᾶς μοῦ ἔγραψε νὰ ὑπάγω ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα. Ὁ Βε-
 λῆ-Πασᾶς δὲν ἐσκότῳσε τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, διότι ἐπρο-
 σπαθοῦσε νὰ μὲ γελάσῃ καὶ ἐμὲ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τρι-
 πολιτζᾶ καὶ ἔτσι δὲν τὸν ἐπέιραξε. Ἐχαμε τὸν συμβιδα-
 σμὸ ὃ Ἀλῆ-Φαρμάκης, βιασμένος ἀπὸ τοὺς ἰδίους Τούρκους
 τοὺς ἐδικούς του, φοβούμενοι τὴν ζωὴν καὶ τὸ βίβ τους·
 μόλις ἐβγῆκε ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ ἔβαλαν καὶ τὸν ἐχάλα-
 σαν. Ὅλοι οἱ Ἀγάδες, ὃ Πασόμπηης, ὃ Βελη-Πασᾶς μὲ
 ἔγραψαν διὰ νὰ ἔβγω εἰς τὸν Μωρέα, μὲ ἔγραψε καὶ ἐ-
 κείνος, πλὴν μὲ ἔβαλε τὴν βουλα ἀποπάνω ἀπὸ τὴν ὑπο-
 γραφή του, σημείον νὰ μὴν ἔλθω. Ἦλθαν λοιπὸν εἰς τὴν
 Ζάκυνθο ὃ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη μὲ τοὺς ἀνθρώ-
 πους τοῦ Βελη-Πασᾶ, ὃ ὁποῖος μὲ ἐδάγκασε εἰς τὸ
 ἀρτί, καὶ ἐκατάλαβα τοὺς εἶπα: πηγαίνετε κι' ἔρχομαι.
 Ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἦρθε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Ἀλῆ-Φαρ-

μάκης ἐπῆρε τὴν ἄδεια νὰ ἰδῆ τὰ χωριά του, ἕως τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἔτι ἐπῆρε μιὰ πενηνταριὰ χιλιάδες γρόσια καὶ ἔστειλαμε καί τι καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑπάγωμε εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ εὐρωμε τὸν Βοναπάρτε, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Κορφεύς, καὶ ὁ τότε γενικὸς Διοικητὴς Δονζελὸτ μᾶς ἐμπόδισε λέγωντάς μᾶς· ὅτι μείνετε ἐδῶ καὶ ἐγὼ γράφω καὶ θέλετε ἔχει ἀπόκρισιν, μόνον ἡμεῖς νὰ κάμωμε τὸ σχέδιον ἕως τοῦ νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὸ σχέδιον τοῦ ἐκάμαμε μὲ τὸν Δονζελὸτ, ἦτον τὸ ἀκόλουθον· νὰ μᾶς δώσῃ 500 κανονιέρους μὲ φουστανέλαις ἐνδυμένους, 5,000 Ἕλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι· καὶ μᾶς ἔδωτε γρόσια διὰ νὰ στρατολογήσωμε εἰς τὴν Τζαμουριά ὁποῦ ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ Ἄλη-Πασᾶ· ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Τζαμουριά, καὶ ἐκάμαμε 3,000 μισθωτοὺς Τζάμιδες, καὶ ἦλθαμε εἰς τὴν Πάργα, καὶ τοὺς ἐμβαρκάραμε διὰ τὴν Ἅγια μαῦρα. Ἡ Σύναξις ἐμελλε νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἅγια μαῦρα καὶ Ζάκυνθον· ἐπέρασα μὲ 600 εἰς τὴν Ἅγια μαῦρα· τὸν αὐτὸν καιρὸν, εἰς τὰ 9, ἦλθανε οἱ Ἅγγλοι εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἔκαμαν τεσθάρχο καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ζάκυνθο, τοὺς δὲ Φραντζέζους τοὺς ἔστειλαν εἰς τοὺς Κορφεύς, τοὺς δὲ Ἕλληνας ἕως 400 τοὺς ἔβαλαν εἰς τὰ κρηάτια ὡς πριζονιέριδες (αἰχμαλώτους)· ἐπῆραν καὶ τὴν Κεφαλονιά, Θιάκι, καὶ Τζιρίγο, καὶ ἔκαμαν τὸ ἴδιον. Ἐλαβε ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τῶν Ἄγγλων, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Παλέρμο, ὁ Γκενεράλ Ὁσβάλ διαταγὴ νὰ λάβῃ εἰς δούλευσιν ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ, ὅστις ἦτον τότε Ταγματάρχης· ἡμεῖς ἀφοῦ εἶδαμεν ὅτι ἦλθαν Ἅγγλοι εἰς τὰ νησιά, ἐγράψαμεν εἰς τὴν Πάργα νὰ

μὴν ἔλθουν πλὴν στρατεύματα διατὶ τὸ σχέδιον ἐγάλασε
 μὲ τὴν παρρησίαν τῶν Ἀγγλων. Τὸ σχέδιον ἦτον ὅτι
 ὅλα τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, τῆς Πάτρας, τῆς Μονεμβα-
 σίας, ἅμα ἐβγοῦμε νὰ κηρυχθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἦλθαν
 ὅλοι οἱ Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι οἱ σημαντικοὶ καὶ ὠμίλησαν
 εἰς τὴν Ζάκυνθο, νὰ κάμωμε μιὰ Κυβέρνησι, συνθεμένη
 ἀπὸ 12 Τούρκους καὶ 12 Ἕλληνας νὰ κυβερνοῦν τὸν
 Λαόν. Οἱ Τούρκοι ἐπίσης νὰ καταδικάζωνται καθὼς οἱ
 Ἕλληνες· τοὺς νόμους τοὺς εἶχαμε ἐγγράφους εἰς τοὺς
 Κορφοὺς ἀπὸ τὸν Δονζελότ. Ἡ σημαία μας ἀπὸ τὸ ἕνα
 μέρος, τὸ φεγγάρι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Σταυρὸ, καὶ τὸ σχέ-
 διό μας ἦτον, ἅμα ἐπατούσαμε τὸν Μωρέα νὰ κάμωμε ἀ-
 ναφοραῖς εἰς τὸν Σουλτάνο καὶ νὰ τοῦ λέγωμεν, ὅτι: ἡ-
 μεῖς δὲν ἀποστατήσαμεν ἐναντίον σου, πλὴν ἐναντίον τοῦ
 Τυράννου τοῦ Βελη-Πασᾶ, καὶ ὁ Δονζελότ ἠκούετο μὲ
 τὸν Σεμπαστιάνη πρέσβην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὥστε
 νὰ ἐμποδίσουν τὸν Σουλτάνο διὰ κάθε κίνημα. Ὁ μυστι-
 κός μου σκοπός, ἀφοῦ ἐμβαίναμε καὶ ἐπύναμε ὅλα τὰ
 φρούρια, τότε τὸ ἐκάμναμε ἐθνικότερο καὶ ἐγαλοῦσαμε
 τοὺς τούρκους, αἱ περιπτώσεις ἤθελαν μὲ ὀδηγήσει τί ἐ-
 μελλα νὰ κάμω. Εἰς τὸ σχέδιόν μας ἦτον ὅτι ἂν μᾶς
 κάμη χρεῖζ νὰ ἐβγάνωμε ἕως 15,000 ἐπανησίους. Διὰ
 τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκταις ἐγὼ, ὁ Ἀλῆ-φαρμάκης καὶ ὁ
 Δονζελότ μὲ ἕνα γραμματικὸ ἐκάμαμε τὸ σχέδιον αὐτὸ,
 καὶ προετοιμάσαμεν ὅσα ἐμελλαν νὰ γείνουν.

Εἰς τὸν πύργον εἶχα τὸν Νικήτα, τὸν Νικολάκη Πε-
 τιμεζᾶ καὶ ἀδελφὸν τοῦ Μέλίου. 7 ὄργανα εἶχαν σκάψει
 τὸ λαγοῦμι βαθιά.

Ὁ Ἀλῆ-φαρμάκης εἶχε 40 χρόνους, μαυροδερδός καὶ
 κίτρινος καὶ διὰ αὐτὸ τὸν ἔλεγον φαρμάκη, κοντότερός μου,

λιανός, πολλά φρόνιμος, πιστός, σιωπηλός, θυμώδης· ἀπέθανε εἰς τοῦ Λάλα, ἀβρώστησε ἰ τὴν Ζάκυνθο ἀπὸ λυσεντερία· οἱ συγγενεῖς του ἔκαμαν νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια τοῦ Ἄλῃ-φαρμάκη διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Λάλα. Οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ἓνα ἰατρὸν, καὶ ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἀποθνήσκει τότε τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ἐβγῇ ἔξω εἰς τὸ Μωρέα, διότι οἱ Ἄγγλοι ὄντες φίλοι μὲ τὸν Ἄλῃ-Πασᾶ δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Μωρέα, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸν Ἄλῃ-Πασᾶ. Ἀφοῦ ἔμαθα ὅτι ἀπέθανε, ἐβγήκα εἰς τὸ Μωρέα καὶ ἐπήγα εἰς τοῦ Λάλα διὰ νὰ παρηγορήσω τὴν Φαμηλιάν του.—

Ἐκαθήσαμε εἰς τὸ Τζιρίγο ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ· ἐπέρασε ἓνα καράβι Κεφαλονήτικο τοῦ Καπετάν— Ἀλεξανδρῆ Ραυτόπουλου· Ἐμβήκαμε μέσα καὶ ἐκινήσαμε διὰ τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Καπετάνιος ἔμαθε ποῶς εἶμαι καὶ μᾶς περιποιήθη πολὺ. Εἰς τὴν Ζάκυνθο μὲ εἶχαν διὰ χαυμῆνον, ἐκεῖ μὲ ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ ἐδικοί μας, ὅπου ἦσαν ἐκεῖ, Πετιμεζαῖοι, Ἀναγνωσταρᾶς, Μέλιος, Γιάννης Κολοκοτρώνης, Νικήτας, καὶ λοιποὶ· ἦτον 1806. Διὰ νὰ γλυτώσω ἄλλαξα φορέματα καὶ δὲν εἶχα παρὰ δυστυχισμένα ἄρματα, ὥστε νὰ μὴ παρακινηθοῦν ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδεια καὶ μὲ σκοτώσουν.

Ἐγεννήθηκα ἑστὰ . . . . . 1770.

Ὅταν ἐγλύτωσα ἀπὸ τὴν Καστάνιτζα εἶμουν χρόνων 10.

Διαμονὴ Μάνης χρόνια . . . . . 2.

Εἰς τὴν Ἀλωνίσθηνα χρόνια . . . . . 3.

Εἰς τὰ Σαμπάτικα χρόνια . . . . . 12.

Ἐποχὴ τῆς Νεότητος, 5 χρόνια ἀνύπανδρος καὶ ἄλλους 7 χρόνους ὑπανδρευμένος· 27 χρόνους εἶχα δταν μὲ ἐπρωτοκυνήγησαν.

Ἄρματωλός καὶ κλέφτης ἀλληλοδιαδόχως χρόνια 5.
Φερμάνι Βασιλικὸ διὰ ἐμένα καὶ τὸν Πετριμέζα
ἔστί 1802 . . . . . 1.

Τὸ δεύτερο φερμάνι τὸν Ἰαννουάριον 1806, καὶ τὸ
Πατριαρχικὸ Συνοδικὸ . . . . . 3.

36 χρόνων ἤμουν ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο,
50 χρόνους εἶχα ὅταν ἐβγήκα εἰς τὴν ἐπαύρατασι.
Οἱ κλέφταις καὶ ἄρματωλοὶ εἶχαν Α' Τάξιν. Ἡ ἀξέσότης του
Β' Τάξιν.
Γ' Τάξιν.
Δ'. οἱ ψυχογυοί.

Οἱ πρῶτοι ἀξίωματικοὶ ἐγίνοντο διὰ τὴν ἀνδρίαν
των ἢ διὰ τὴν φρόνησίν των· ὁ μισθός των ὅταν ἦσαν
ἄρματωλοὶ, τὸ μοίρασμα τῶν λαφύρων ὅταν ἦσαν κλέ-
πται· ἐδίδοντο καὶ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύοντας. Ὅταν
ἐσφαλλὸν ἦτον τὸ κέψιμον τῶν μαλιῶν, τὸ ξαρμάτωμα·
Σέβας πρὸς τὰς γυναῖκας· ἐδίωχναν ὅποιος ἤθελε βιάσει
καμμία γυναῖκα· παιγνίδια, ταμπουράδες, πηδήματα, χο-
ροὺς, τραγούδια ἡρωϊκὰ, ταῖς ἀμάδαι· τὰ τραγούδια τὰ
εκαμναν οἱ χωριάτες, οἱ στραβροὶ μὲ ταῖς λύραις· τὰ τρα-
γούδια ἦσαν ὕμνοι, ἐφημερίδες στρατιωτικαῖς.

Τ' ἄρματά τους ἦσαν πιστόλαις, χαρπὶ, (μελουδάρι),
σπαθὴ ζωστὰ, ζάβες ε' τὰ ποδάρια, τὸν χειμῶνα ἐβαζαν
θώρακας (τζαπράσια), κουμπιὰ μεγάλα εἰς τὰ γελέκια.

Τὰ Καπετανάτα διεδίδονταν εἰς τοὺς υἱούς, εἰς τὸν
ἀξιώτερο καὶ ὄχι εἰς τὸν πρῶτότοκο.

Ἡ Σημαῖα μου ἦτον ἓνα Χ καθὼς ἢ Ῥωσσικὴ σημαῖα.

Τὰ Μοναστήρια τοὺς ἐβοηθοῦσαν οἱ Γεωργοὶ καὶ οἱ
ποιμένες ἐδιναν εἶδησι εἰς τοὺς κλέπτας, ζωοτροφίας καὶ
πολεμοφόδια. Ὅταν εἰς τὸν πόλεμον ἐλαβῶνετο κανέναν

βαρέως· καὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸν πάρουν τὸν ἐρλοῦσαν καὶ ἔπειτα τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι, τὸ εἶχαν εἰς ἀτιμίαν ὁποῦ οἱ τοῦρκοὶ νὰ πάρουν τὸ κεφάλι του. Ἀπὸ 36 πρωτοξαδέλφια, μόνον 8 ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν ὅλοι· δὲν εἶναι διάσυλο, ὁποῦ δὲν εἶναι θαυμάσιος Κολοκοτρώνης, χωριστὰ τὰ δευτεροξαδέλφια, θεῖοι καὶ λοιποὶ φίλοι χαυμένοι. Τὸ, κλέφτης, ἦτον καύχημα· ἔλεγε: εἶμαι κλέφτης, καὶ ἡ εὐχὴ τῶν πατέρων ἐνὸς παιδιοῦ ἦτον νὰ γίνῃ κλέφτης· — Τὸ κλέφτης ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἐξουσία.— Εἰς τοῦ Πατρὸς μου τὸν καιρὸ, ἦτον ἱερὸ πρᾶγμα νὰ πειράζουσι Ἕλληνα. Καὶ ὅταν οἱ κλέπται ἤρχοντο εἰς συμπλοκὴν μὲ τοὺς Τούρκους ὅλοι οἱ γεωργοὶ ἄφιναν τὸ ζευγάρι, καὶ ἐπάγαιναν νὰ βοηθήσουσι τοὺς κλέπτας· εἰς τὰς ἡμέρας ἐπειράζοντο καὶ Ἕλληνες ὁμοφρονοῦντες μὲ τοὺς Τούρκους· ὅταν ἦλθε ὁ Ἄνδρουτζος πατέρας τοῦ Ὀδυσσέως, ἐγνωρίσθηκα εἰς τὴν Μάνη, καὶ τὸν ἐυντρόφεισα ἕως εἰς τὴν Κόρινθο. Εἰς τὸν κατατρεγμὸν μας, διὰ 15 ἡμέρας οὔτε ἐκοιμόμεθα οὔτε ἐτρῶγαμε· ἐσώσαμε τὰ φουτέκια, καθημέρα πόλεμο.

Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον ἕως τὸν Ἰαννουάριον ἔμεινα εἰς τὴν Ἁγία-Μαῦρα (1809). Οἱ Ἄγγλοι ἔβαλαν εἰς φύλαξιν τὸν Γιακούπαγα, τὸ παιδί τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη καὶ ἄλλους. Μανθάνοντας ἡμεῖς αὐτὰ, ἐσκορπίσαμεν τὸ στρατεύμα καὶ ἐκρατήσαμεν μόνον 20. Ὁ Μινίστρος ὁ Φορέστης καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀγγλῶν Ὁσβάλ, ἐπροσχάλεσαν ὅλους τοὺς Καπετανέους διὰ νὰ τοὺς ἐρωτήσουσι ἂν ἠμποροῦν νὰ φέρουν τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Ζάκυνθο. Οἱ Ἄγγλοι, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ μαζευμένοι εἰς Ἁγία-Μαῦρα, ἐφοβοῦντο, καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι: ὅταν θέλετε, ἠμπορεῖτε νὰ τοῦ κάμετε ἓνα γράμμα καὶ τὸ στέλγαμε μὲ ἓνα ἐπίτηδες καὶ μυστικὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλπίζομε νὰ

ἀκολουθήσῃ· ἔτσι μὲ ἕκαμε ἓνα γράμμα ὁ Ὄσβάλ καὶ ὁ Φορέστης καὶ τὸ ἔστειλαν μὲ ἓνα κουμπάρον μου Ζακυνθινόν, λεγόμενον, Προμόνη· ἐπέρατε τὴν Γλαρέντζα, ἐμβήκε εἰς Τουρκικὴ σημαία, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἁγία-Μαῦρα μυστικῶς· τὸ γράμμα μὲ ἐπροσκαλοῦσε, καὶ ἐνταυτῷ ἦτον μία ἐγκύκλιος εἰς ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅ,τι ζητήσωμεν νὰ μᾶς δώσουν, ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἀπαντήσουν καράβια, νὰ μᾶς ἀφήσουν διὰ ν' ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἦτον δύσκολο τότε νὰ ταξιδεύῃ κανεὶς, διατὶ εἰς τὰ μισὰ νησιά ἦτον Γάλλοι καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἕλληνοὶ· ἐπήγαμε λοιπὸν εἰς τὸν Γενεράλ Καμὸς Γάλλον, καὶ ἐπῆραμε τὴν ἄδεια διὰ τὰ Μοθωκόρων, ἐναυλώσαμε μία βάρκα μὲ σημαία Γαλλικὴ· μόλις εὐγήκαμε εἰς τὴν θάλασσα, μᾶς ἐμπόδισε ἐνάντιος ἄνεμος, καὶ ἀράξαμε εἰς τὸ Θιάκι· ἐκεῖ ἐφύλαγαν βάρδαις Ἕλληναίς, μᾶς ἐρώτησαν τί ἄνθρωποι εἴμεθα; καὶ τοὺς ἀπεκρίθημεν, ὁ Κολοκοτρώνης· τότε ἄρχισαν νὰ ρίπτουν ἀπάνω μας· ἐγὼ ὠμίλησα ὅτι ἂν ἔχουν κανέναν Ἀρχηγόν τους, νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ ὀμιλήσω· ἔτσι ὠμίλησαν ἐνός Ἀξιωματικοῦ Ἕλληνο ὁποῦ ἐδιοικοῦσε ἐκεῖ· ἦλθε εἰς τὸ παραθαλάσσιον (1810), καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βάρκα, τοῦ ἐπαρρησίασα τὸ γράμμα τοῦ Στρατηγοῦ Ὄσβάλ, ἀφοῦ τὸ εἶδε μὲ ἐφίλησε, μᾶς ἐπεριποιήθη, μᾶς ἔδωσε κονάκια καὶ ἐμείναμε εἰς τὸ Θιάκι· ὁ Διοικητὴς τοῦ Θιακιοῦ μᾶς ἐπροσκάλεσε ἐκεῖ καὶ ἐμείναμε 4 ἡμέρας· Ἐγὼ καὶ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἐβάλαμεν ὑπόψιν διὰ τοὺς Ἕλληνοὺς, ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ ἔτσι ἐσυμφωνήσαμε νὰ μὴν πάγωμε καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ὁ ἓνας μας εἰς ἓνα καράβι εἰς ταῖς Σκρόφαις, καὶ νὰ ὑπάγω ἐγὼ εἰς τὴν Ζάκυνθο, καὶ ἂν ἰδῶ τὰ πράγματα στερεὰ τότε τοῦ γράφω κ' ἐρχεται· ἔτσι

λοιπὸν ἀκολουθήτε· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἄφησα εἰς τὸ καράβι τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη μαζὺ μὲ τὸν ἀνεψιὸν μου Νικήτα· ἀφοῦ ἐφθασα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἐπῆγα εἰς τὸν Στρατηγὸν Ὅσβάλ, εἰς τὸν Φορέστη καὶ εἰς τὸν Τζούρτζ, καὶ μὲ ἐζήτησαν διὰ τὰ πράγματα τῆς Ἀγίας-Μαύρας, ἐπειδὴ εἶχα μείνει 5 μῆνες· ἔλαβα τὴν ἄδεια καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἔβγαλα ὅλους τοὺς εἰς φύλαξιν εὐρισκομένους Τούρκους ἐδικοὺς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη· εἶδα τὰ πράγματα ὅτι ἐπῆγαιναν καλὰ καὶ ἔστειλα ἐπίτηδες καίκι εἰς ταῖς Σκρόφαις διὰ νὰ εὔρη τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, καὶ ἔτσι ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο· ἐμβῆκα εἰς τὴν δούλευσιν μὲ βαθμὸν Καπετάνιου· περάσωντας δύο, τρεῖς ἡμέραις ὁ Γκενεράλης μὲ ἐκραξε καὶ μὲ ἐρώτησε, μὲ τί τρόπο νὰ κάμωμε, νὰ τραβίξωμε ὅλους τοὺς Ἕλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἀγία-Μαύρα εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι, καὶ ἔτσι νὰ πολεμήσωμε μὲ μόνους τοὺς Γάλλους· τότε ἦλθε καὶ ὁ Λεπενιώτης ἀδελφὸς τοῦ Κατζαντώνη μὲ 200 εἰς τὸν Κάλαμο καὶ Μεγανῆσι κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ.—Τὸ Μέγα-νῆσι ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων καὶ οἱ Γάλλοι ἔστειλαν στρατεύματα καὶ τὸν ἐδιώξαν εἰς τὸν Κάλαμο·—ὁ Λεπενιώτης εἶπε: ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ δουλεύσω τοὺς Ἀγγλους, ἀλλὰ δὲν δίδω εἰς ἄλλον πίστιν παρὰ εἰς τὸν Κολοκοτρώνη· τότε ὁ Γκενεράλης μ' ἔδειξε τὸ γράμμα καὶ μὲ ἔστειλε εἰς τὸν Κάλαμο καὶ μὲ ἔδωκε ἕνα μπρίκι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἐγὼ τοῦ εἶπα, ὅτι εἰς ἕνα μπρίκι φαίνεται, ἀλλὰ θέλω μία βάρκα κανονίερα, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Κάλαμο, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ εἶπα νὰ μὲ στείλῃ καὶ ἕνα πλοῖο πολεμικὸ διὰ κάθε ἐνδεχόμενον, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέραις μετὰ τὸ ἱμπρίκι νὰ κινήσῃ ὁ στόλος

με τὰ στρατεύματα· τοῦτο ἦτον τὸ σχέδιόν μας· ἐπήγα
 εἰς τὸν Κάλχμο, ἀντάμωστα τὸν Λεπενιώτη· με ὄλους τοὺς
 200 τοῦ Λεπενιώτη ἐπήρα τὰ καΐκια καὶ ἐκάμαμε τε-
 σβάρκο εἰς τὸ μέγα-νῆσι, καὶ ἐδιώξαμε τοὺς Φραντζέζους,
 καὶ ἐκάμαμεν στάσιν ἐκεῖ· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐξημέρωσε
 τὸ ἱμπρίκι, (Μάρτιον), ἕκαμα λοιπὸν σινιάλο διὰ νὰ ἔλ-
 θη τὸ ἱμπρίκι· μέσα εἰς τὸ ἱμπρίκι ἦτον ὁ Μοῦρ, ὁ Λῶδ
 (Διοικητὴς τῆς Ἁγίας Ἐλένης,) μοῦ ἔκαμε σινιάλο νὰ
 ὑπάγω ἐγὼ, καὶ ἔτζι ἐπήγα με 4 μόνον, καὶ οἱ ἄλλοι ἔ-
 μειναν εἰς τὸ μέγα-νῆσι· — ὅταν ἤμουν εἰς τὸ μέγα-νῆσι ἔ-
 στειλα καὶ ἤλθαν μερικοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ἁγία-Μαύρα,
 καὶ τοὺς ὠδήγησα τί πρέπει νὰ κάμουν·—ἐπήγαμε νὰ ἰδοῦ-
 με, ποῦ θὰ σταθῇ ὁ στόλος· ἐφθάσαμε εἰς τοῦ Βαγινᾶ τὰ
 μαγαζιά, καὶ ἐβῆκα ἐγὼ, ὁ Λῶδης καὶ ὁ Κωνσταντῆς
 Πετμεζᾶς. Οἱ Γάλλοι ἀφοῦ μᾶς εἶδαν ἔστειλαν ἕνα τάγ-
 μα με 4 κανόνια, καὶ μᾶς ἐκανονοβόλισαν, καὶ ἀντά-
 μωσα εἰς ἕνα μέρος τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν Γαλλικὴν
 δούλευσι καὶ τοὺς εἶπα, τί κάμνετε; ἰδοὺ ὁ στόλος ὁ Ἁγ-
 γλικὸς ἔρχεται· αὐτοὶ με ἀπεκρίθησαν, ὅτι, εἴμεθα ὠρκω-
 μένοι καὶ θὰ πολεμήσωμεν· αἱ! τοὺς εἶπα, πολλὰ καλὰ
 σὰν εἶναι ἔτζι, τραβιχθῆτε εἰς τὰς θέσεις σας καὶ ἡμεῖς
 θὰ πολεμήσωμεν. Ὁ στόλος ἐφθασε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ
 Ντελίσι, διὰ νὰ εὐρωμε τὸν Στρατηγόν· ἐνῶ τοὺς ἀνέφερα
 ὅλα τὰ πρακτικὰ μου, ἕκαμναν σινιάλο νὰ κάμουν τε-
 σβάρκο, δύο ὥραις πρὶν νὰ βραδιάσῃ· ἐγὼ σὰν τὸ ἐνοιω-
 σα, εἶπα τοῦ Στρατηγοῦ: Στρατηγέ, δὲν πρέπει νὰ κά-
 μωμε τεςβάρκο, διότι εἴμεθα μαζευμένοι ἀπὸ διάφορα μέρη,
 καὶ τὰ στρατεύματά μας δὲν γνωρίζονται καὶ ἡμποροῦμε
 νὰ σκωτοθοῦμε ἀναμεταξύ μας, ἀλλὰ νὰ ἐβγοῦμε με τὰ
 χαράματα καὶ ἐγὼ σὰς ὑπόσχομαι ἕως τὸ μεσημέρι νὰ

πάρωμε τὴν χώρα· καὶ τότε ὁ Στρατηγὸς ἐδέχθη τὴν γνώμην μου καὶ διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα· τὰ στρατεύματα ἐσυνίστοντο ἀπὸ 4,000, Ἕλληνοι, Κόρσοι, Σικελιανοὶ καὶ Ἕλληνες. Οἱ Γάλλοι ἐτοιμάσθησαν εἰς τὸν πόλεμον· ἄρχισαν νὰ ἐβγαίνουν τὰ στρατεύματα, ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ οἱ Κόρσοι μ' ἐπίασαν καὶ με ὠδήγησαν εἰς τὸν Τζούρτζ ὡς ἀιχμάλωτον τοῦ πολέμου — ἐτὶ τραβήξαμεν ἔμπρὸς, ἐπήραμε τὴν χώρα· τοὺς πρόβαλα πάλιν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἐδέχθησαν· ἐπήραμε τὴν πρώτην μπαταρία μὲ 9 κανόνια· ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκάμαμεν οἱ 500 Ἕλληνες ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ. Ἦλθε καὶ ὁ στρατηγὸς μὲ τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ ὁ Λῶδ με τοὺς Κόρσους, ἐπήγαν εἰς τὴν χώραν, ὁ στρατηγὸς ἐπρόσταξε τὸν Τζούρτζ νὰ πάγωμε νὰ πάρωμεν καὶ μίαν ἄλλην μπαταρία πολλὰ δυνατὴ, διότι εἶχε 12 κανόνια, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος βάλτο καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ῥηχὰ, καὶ πέλαγος, καὶ ἐτὶ δὲν ἦτον παρὰ μόνον ἓνα μέρος ὁποῦ εἴμπορούσαμεν νὰ προχωρήσωμεν — Ἐστειλάμεν πεζοδρόμον, οἱ ἀρβανίτες τὸν ἔδειραν — ἐβγήκα μὲ 10 ἀνθρώπους εἰς μία βράχην· μοῦ ῥίχνουν· τί κτυπᾶτε; ἐγὼ εἶμαι. Ἦλθαν δύο Καπεταναῖοι Τζίζης, Χορμόδας· τοὺς εἶπα καὶ ἐτραβίχθησαν καὶ δὲν ἐβάρεσαν· μοῦ εἶπαν· θὰ πολεμήσωμεν· ἐπιᾶσθη ὁ πόλεμος καὶ τοὺς διώξαμε. Εἰς τοὺς ἀνεμομύλους ἐκαβαλλίκαμε τὰ κανόνια. — Οἱ Φραντζέζοι πᾶνε εἰς τὴν Γύρα, ἔχουν τὴν μπαταρία τὴν δυνατὴ φκισμένη. — ἐτὶ ἐπροδεύσαμεν οἱ Ἕλληνες ἔμπρὸς, οἱ Σικελιανοὶ οἱ δεῦτεροι καὶ οἱ Ἕλληνοι ὑστερινοὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν Μπαταρία μᾶς ἄρχησαν μὲ τὰ μπάλαμιστράλια καὶ μὲ τὸ τουφέκι· τότε ὁ Τζούρτζ ἐλαβῶθη, ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἓνας καπετάνιος τοῦ Δελι-

νιού, και 35 Έλληνες λαβωμένοι και σκοτωμένοι· έπήραμε με ρισάλτο την μπαταρία· εις αυτήν την περίστασιν οί Κορσοί έσύμβαλαν πολύ· έπολιορκήσαμεν τó κάστρο, όπου ήσαν τραβιγμένοι οί Φραντζέζοι· Από ύποψία αύτοι, δέν θέλουν τούς Έλληνες εις τó κάστρο, και εκείνοι έρχονται και προσκυνούν εις ημάς — 30 ημέραις δέν τούς εκτυπήσαμεν, έως ότου έβάλαμε 10 κανόνια και 10 βόμβαις, και εις 8 ημέραις δέν έβάσταξε· 400 βόμβαις έπεφταν τó ημερόνυκτο. Ο Μαζόρ Κλάρκ απέθανε· οί Φραντζέζοι έπροσκύνησαν· τούς μέν στρατιώτας τούς έστειλαν αιχμαλώτους εις την Μάλτα, τούς δέ όφικιαλέους εις την Νεάπολι· τοιαύτη ήτον ή συνθήκη· έπιστρέψαμεν έπειτα εις την Ζάκυνθο και εκεί έπροβιβάσθηκα Μαγιόρος (Ταγματάρχης) 1810 Μαΐου, ήλθαμεν εις την Ζάκυνθο· έναν χρόνον εκαθήσαμεν εις την Ζάκυνθο· — έμβήκαμεν εις μίαν φρεγάδα, με 50 Έλληνες και με 50 Άγγλους, επί κεφαλής ό Τζούρτζ, και έπήγαμε εις τούς Παξούς, εκάμαμε τεσθάρκο, έβγήκαμε 2 κομπανίαις Έλληνες και έπήγαν εις την χώρα βοθηημένοι από 2 φρεγάδες και έπροσκύνησαν Έλληνες και Γάλλοι· Τούς Γάλλους, τούς εκάμαμε πριζονιέριδες, και τούς Έλληνες, τούς έβλάσαμεν εις δούλευσιν· ό Άλη-Πασά· έστειλε κ' έπολιόρχησε τούς Φραντζέζους εις την Πάργα, οί Παργιανοί μās έπροσχίλεσαν και έπήγαμεν εκεί, ό λαός έπιασε τούς Φραντζέζους, έβαλε σημαία Άγγλική· έπήραμε την Πάργα· έπειτα από αύτό έγυρίσαμε εις την Ζάκυνθο· πηγαινάμενοι εις την Ζάκυνθο, ό Γκενεράλης έφθόνητε τόν Τζούρτζ, και τόν έβγαλε από τó Έλληνικό τάγμα, και έβαλε τόν αδελφόν του· τότε ό Τζούρτζ εκίνησε να υπάγη εις την Λόνδρα, και έπαρησιάζηθη με Έλληνικά ένδυμένος. Τότε

ἐκάμαμε ὅσοι καπετανεοὶ Ἕλληνες εὐρέθημεν εἰς Ζάκυνθον μίαν ἀναφορὰν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐζητούσαμεν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν κυβύρνησι διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Πατρίδα· αὕτη ἡ ἀναφορὰ εὐρέθηκε εἰς τὰ ἀργεῖα, ὅταν ἐγράψαμεν εἰς τὰ 1825 μία ἄλλη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ζητοῦντες βοήθεια, καὶ δυνάμει αὐτῆς τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς ὁ Βελικτῶν ἐπῆγε εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἄρχισαν αἱ δυνάμεις νὰ ἀνακατεύωνται εἰς τὰ πράγματά μας· Ὁ Τζούρτζ, ἀφοῦ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐπαρρησίασε τὴν ἀναφορὰ καὶ ἔλαβε τὴν ἄδεια νὰ σχηματίσῃ ἕνα ρεγυμέντο ἀπὸ Ἕλληνας ἀπὸ 1,500 καὶ εἰς τὸ διάστημα 5, 6 μῆνας ὠργάνισε 600 Ἕλληνας, ἀλλ' ἀφοῦ ἔπεσε ὁ Ναπολέων, ἦλθε ἡ διαταγὴ καὶ διέλυσαν τὰ ξένα στρατεύματα καὶ τῶν Ἑλλήνων· τοὺς ἔδωκαν ἀπὸ 800 τάλληρα τοῦ κάθε ἀξιωματικοῦ, καὶ τοῦ καπετάνιου 1,200, καὶ ἔτζι τοὺς διέλυσαν, καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἀκόμη δύο χρόνους εἰς τὸ Στάτο-Μαγιόρο, καὶ ἔπειτα μὲ ἔβγαλαν καὶ ἐμένα.

Εἶδα τότε ὅτι, ὅτι κάμωμε, θὰ τὸ κάμωμε μονάχοι καὶ δὲν ἔχωμε ἐλπίδα καμμία ἀπὸ τοὺς ξένους· ὁ Τζούρτζ ἐπῆγε εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔγεινε ἐκεῖ στρατηγός, μὲ ἐπροσάλεσε μὲ 2 γράμματά του καὶ ἐπειδὴ ἤξευρα τὴν ἐταιρίαν, δὲν ἐδέχθηκα ἀλλὰ ἐκύταζα πότε νὰ βγοῦμε διὰ τὴν Πατρίδα μας.

Τὴν ἐταιρίαν μὲ τὴν εἶπε ὁ Πάγκαλος· ἔπειτα ἐπέρασε ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὁ Ἀνχωνωσταρᾶς μὲ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὴν ἐταιρία, καὶ τότε ἄρχησα νὰ κατηγῶ καὶ ἐγὼ διαφόρους εἰς τὴν Ζάκυνθο, Κεφαλονιά, καὶ διαφόρους Καπετανεοὺς Σπειζιώτικων καραβιῶν καὶ Ὑδραϊκῶν καὶ εἰς τὰ 20 μὲ ἦλθαν γράμματα ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη διὰ νὰ

ἤμαι ἔτοιμος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἔδικοί μας· 25 Μαρτίου ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἄγγλοι ἔμαθον ὅτι ἔλαβα καὶ γράμματα, καὶ ἤλθε ἡ Ἀστυνομία διὰ νὰ με ἐξετάσῃ τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐγὼ τὰ γράμματα τὰ εἶχα φυλάξει.

Εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου . . . καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐβγήκα εἰς τὴν Μάνη εἰς τοῦ καπετὰν Παναγῶτη τοῦ Μούρντζινου τὸ σπήτι·—Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, πρὶν νὰ ἐβῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορροῦς μετὰ τὴν πρόφασιν νὰ ζητήσω 4,000 τάλληρα ἀπὸ μισθοῦ μου τοῦ Μέτλαντ, καὶ διὰ νὰ ἀνταμώσω τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια· τὸν ἀντάμωσα· ἐκάθηθα 30 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν Ζάκυνθο· — ἐκεῖ ὠμιλήσαμε πολλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, καὶ ἀρχινᾷ τῆς ἐπαναστάσεως· ὁσάκις ἐμβαινα εἰς δούλευσιν ἐμβαινα πάντοτε μετὰ τὴν συμφωνία, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον νὰ μὴν ἀπομακρύνωμαι, καὶ νὰ μὴν πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικο τόπο, καὶ τὸ φῶρεμα νὰ μὴν ἐβγάλω· εἰς τὰ νησιά ἐγνωρίσθηκα μετὰ τοὺς Βοτζαραίους, καὶ ἔκαμα τὸν Μάρκο Βότζαρη ἀδελφοποιητό.

Εἰς τὸν καιρὸ τῆς νεότητος ὅπου ἤμποροῦσα νὰ μάθω καὶ τι, σχολεῖα, ἀκαδημίαι δὲν ὑπῆρχαν· μόλις ἦσαν μερικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμάθαιναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ Κοντζαπασηδες ὅπου ἦσαν οἱ πρῶτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευραν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους· τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πρᾶξιν, κανένας ὁμως δὲν εἶχε μάθησι· τὸ ψαλτῆρι, τὸ κτωῆχι, ὁ μηναιὸς, ἀλλὰι προφητεῖαι, ἦσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο ὅπου εὗρηκα τὴν

Ιστορία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλο-ἑλληνικὴν τὰ βιβλία
ὅπου ἐδιάβαζα συχνὰ ἦτον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ
ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη καὶ Γοργῶ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ
Σκεντέρμπεη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Ναπολέων
ἔκαμε, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια
τοῦ Κόσμου. Προτῆτερα τὰ ἔθνη δὲν ἐγνωρίζοντο, τοὺς
βασιλεῖς τοὺς ἐνόμιζαν ὡς θεοὺς τῆς γῆς, καὶ ὅτι
καὶ ἂν ἔκαμνεν, τὸ ἔλεγαν: καλὰ καμωμένο. Διὰ αὐτὸ
καὶ εἶναι δυσκολώτερον νὰ διοικήσῃς τώρα λαόν. Εἰς τὸν
καιρὸ μου, τὸ ἐμπόριον ἦτον πολλὰ μικρὸν, τὰ χρήμα-
τα ἦσαν σπάνια, τὸ τάλληρον τὸ ἐπρόφθασα 3 γρόσια,
καὶ ὅποιος εἶχε 1,000 γρόσια ἦτον πρᾶγμα μεγάλο, καὶ
ἔκαμνε κνεῖς δουλειαῖς, ὅσαις τώρα δὲν ἔκαμνε μὲ χί-
λια βενέτικα. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἦτον μικρὴ,
δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπανάστασις μας ὅπου ἐσχέτισε ὅλους
τοὺς Ἕλληνας. Εὐρίσκοντο ἄνθρωποι [ὅπου δὲν ἐγνώρι-
ζαν ἄλλο χωρὶν μικρὰ μίαν ὥραν ἀπὸ τὸ ἐδικὸν τους.
Τὴν Ζάκυνθον τὴν ἐνόμιζαν ὡς νομίζομεν τώρα τὸ μα-
κρύτερον μέρος τοῦ Κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ μᾶς φαίνε-
ται ὡς πῶς τοὺς ἐφάνετο αὐτῶν ἡ Ζάκυνθος· ἔλεγαν
εἰς τὴν Φραγκιά.

Τέλος πάντων τὸ μυστήριον τῆς ἑταιρίας ἄρχισε νὰ διαδίδεται εἰς κάθε λογῆς ἀνθρώπους καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ ἐβιασθήκαμε νὰ κινήσωμε μίαν ὥραν ἀρχύτερα τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ντιόγος τὸ ἐμαρτύρησε εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἐτζι λοιπὸν εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐφθάσα εἰς τὴν Σκαρδαμουῖλα εἰς τοῦ πατρικοῦ μου φίλου Καπετὰν Πάναγιώτη Μούρτζινου. Τὸ κίνημά μας ἔγεινε εἰς τὰς 22 Μαρτίου εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἀπὸ τὰς 6 τοῦ Ἰανουαρίου ἕως εἰς τὰς 22 Μαρτίου, ἐπροσπάθησα, ἐνέργησα εἰς τὴν Μάνην νὰ ἐνώσωμεν διάφορα σπῆτια Μανιάτικα κατὰ τὴν συνήθειάν τους, καὶ τοὺς ἐνώσαμεν, τοὺς ἀδελφώσαμεν· ἔστειλα καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Μεσσηνίας, Μιστρός, Καρύταινας, Φαναριῶν, Λεονταριῶν, Ἀρκαδίας, τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ εὐρισκόμενον, καὶ τοὺς ἔλεγα, ὅτι: τὴν ἡμέραν τοῦ εὐαγγελισμοῦ νὰ ἦναι ἔτοιμοι, καὶ κάθε Ἐπαρχία νὰ κινήτῃ ἐναντίον τῶν Τούρκων τῶν τοπικῶν, καὶ νὰ τοὺς πολιορκήσουν εἰς τὰ διάφορα φρούρια, καθὼς οἱ Ἀρκαδιανοὶ νὰ πολιορκήσουν τὸ Νεόκαστρο, οἱ Μοθωνιοὶ τὴν Μοθώνη, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄφρῳ ἐπροετοιμάσαμεν καὶ συναγροικῆθημεν, ὁ Ζαῖμης μὲ τοὺς ἄλλους, ἀναγκασμένοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἢ νὰ μείνουν ἐτζι, ἐκτύπησαν τὸν Βοίβοδα τῶν Καλαβρύτων. Οἱ Τούρκοι μὲ ἔμαθαν ὅτι ἦλθον καὶ μὲ ἐνόμιζαν ὅτι ἦλθον μὲ 5 μὲ 6,000· ἐγὼ

ἡμουν με τέσσαιρους. Ἦλθαν Ἀρκαδινοὶ καὶ Μιστριῶται Τούρκοι με βαγιάτικα σκουτιά ἐνδυμένοι, καὶ ἦλθαν νὰ ἰδοῦν με πόσους ἡμουν, καὶ ἐγὼ ἐπαίξα ταῖς ἀμάδαις καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω καὶ, ἔλεγαν, ὅτι: εὐρήκαμε ἕνα γέρο καὶ ἐπαίξε ταῖς ἀμάδαις. — Ἐπῆγα εἰς τὸν Μούρτζινο ὡς φίλο μου πατρικόν. Ὁ Μαυρομιχάλης εἶχε τὸ ὄνομα Μπέης, ἀλλ' ὁ Μούρτζινος εἶχε τὴν δύναμιν εἰς τὴν Μάνην. Ἐρωτήθη τότε ὁ Μαυρομιχάλης διὰ τὸν ἐρχομόν μου, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἐδυστύχησε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν οἱ φίλοι του καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ ὀπίσω· καὶ εἰς αὐτὸ ἐφέρθηκε πολλὰ καλὰ, ἀλλὰ δὲν ἦναι ἀληθινὸ ὅτι δὲν με ἐπρόδωτε εἰς τοὺς Τούρκους· δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ κάμῃ καὶ ἂν ἤθελε, καὶ, ἐκτὸς τῆς φιλίας ὅπου εἶχαμεν με τὸν Μούρτζινον, εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Μάνη νὰ ὑπερασπίζονται ὅσοι καταφεύγουν εἰς τὴν οἰκίαν των.

Εἰς τὰς 23 Μαρτίου ἐπιάσαμε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Καλαμάτα, τὸν Ἀρναούτογλην σημαντικόν Τούρκον τῆς Τριπολιτζᾶς. Εἶμεθα, 2,000 Μανιάτες, ὁ Πετρόμπεης, ὁ Μούρτζινος, Κυβέλος· Δυτικὴ Σπάρτη.—100 ἦτον οἱ Τούρκοι μεινεμένοι, ὡς 10,000 ἡ φήμητους μεγάλη.—Ἡ Ἀνατολικὴ Σπάρτη ἐκινήθη τὴν ἴδιαν ὥρα. Ὁ Τζανετάκης με τὴν Κακαβουλιά ἐκινήθη διὰ τὸν Μιστρά. Οἱ Τούρκοι τῆς Μπαρδούνιας καὶ Μιστρά ὑπάγουν, τραβιοῦνται εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Οἱ Τούρκοι εἶχαν βάλει ὑποφία, ἐπροσκάλεσαν τοὺς Προεστοὺς καὶ Δεσποτάδες, καὶ αὐτοὶ ἐπῆγαν — ἦτον ξέβα τοῦ Μαρτίου — Δὲν τοὺς ἐσκότωσαν. Οἱ Σπαρτιάται ἀφοῦ ἐπῆραν λάφυρα, προχωροῦν καὶ κολιορκοῦν τὴν Μονοβασιά. — Εἰς τὴν Κα-

λαμάτα ἐλάμαμε Συνέλευσι, πότεν νὰ πρωτοκινήσωμε τὰ στρατεύματα. Οἱ Καλαματιανοὶ ἐχατάφεραν τὸν Μπέη νὰ πᾶμε εἰς τὴν Κορώνη διὰ νὰ μὴν βάλουν σπαθὶ οἱ Τοῦρκοι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς· ἐγὼ δὲν ἐστρέθηκα, εἶπα νὰ πᾶμε εἰς τὴν παλαιὴν Ἀρκαδίαν, εἰς τὸ κέντρο διὰ νὰ βοηθοῦμε τοὺς ἄλλους· τότενες τοὺς εἶπα: ἐὰν μοῦ δώσετε βοήθεια ἀπὸ τοῦτο τὸ στράτευμα, καλῶς, εἰμὴ ἀναχωρῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Κέντρο. Εἶχα λάβει γράμμα ἀπὸ τὸν Κανέλο, μ' ἐπροσκαλοῦσε, ὅτι εἶχε 10,000 ἄρματα, καὶ νὰ ἐμβῶ ἐπὶ κεφαλῆς. Τοῦ Μούρτζινου ἀβρώστησε τὸ παιδί του ὁ Διονύσιος, καὶ ἔτ' εἶ δὲν ἐκίνησαν ὅλοι οἱ Μανῆται: ἔλαβα 200 ἀπὸ αὐτὸν καὶ 70 ἀπὸ τὸν Μπέη μὲ τὸν Καπετὰν Βοϊδῆ καὶ μὲ 30 ἐδικούς μου ἐγενήκαμε 300, καὶ ἐκοψα εὐθύς 2 σημαίεις μὲ Σταυρὸ καὶ ἐκίνησα. Οἱ Ἀνδρουσιανοὶ Τοῦρκοι, 360 ἄνδρες, μανθάνοντας ὅτι εἴμεθα ἀσκέρι φεύγουν, πᾶνε ε' τὰ Κάστρα τῆς Μεσσηνίας. Κινῶντας ἐγὼ, εἶχαν μίαν προθυμίαν οἱ Ἕλληνες ὑποῦ ὅλοι μὲ τὰς εἰκόνας ἔκαναν δέησι· καὶ εὐχαριστήσεις· — Μοῦ ἤρχετο πότε νὰ κλαύσω . . . . ἀπὸ τὴν προθυμίαν ποῦ ἔβλεπα. — Ἱερεῖς ἔκαναν δέησι. Εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Καλαμάτας ἀνασπασθήκαμε καὶ ἐκινήσαμε.

Τὸς 24 τὸν Μάρτι 1821, ἐρθάταμε εἰς ἓνα χωριὸ τῆς Μεσσηνίας, Σκάλα λεγόμενον, ποῦ εἶναι καμμιὰ πενήνταρτριά οἰκογένειαις. Ὅσοι ἄνδρες ἦτον, τοὺς ἔστειλα πεζοδρόμους, καὶ τοὺς ἔλεγα: σύρτε ε' τὰ Κάστρα, πολιορκήσετε, καὶ σᾶς προφθάνω μὲ 3,000. — στρατήγημα. — Τὴν αὐγὴν ἐξημέρωσε εἰς ταῖς 25 τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· ἐμαθην εἰς τὸ Λεωντάρι ὅτι ἐβγήκα μὲ

τόσαι χιλιάδες Μανιάταις, πέρνου τὰ ζῶα τῶν βαγιάδων καὶ ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ. Κινῶντας ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἔβριξα καμμικὴ χιλιάδα τουφέκια, 3 μπαταριάς διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος νὰ σηκωθῆ κατὰ τὴν παραγγελίαν. Ἀκούοντες οἱ Γαρντζαῖοι τὰ τουφέκια, ἐσκότωσαν τοὺς Κεχαϊάδες — αὐτοὶ ἤθελαν νὰ φύγουν—καὶ ἔγεινε ἀρχὴ τοῦ σκοτομοῦ. Ἐκίνησα νὰ ἔβγω εἰς τὸ Δερόβενι τοῦ Λεονταριῦ διὰ τὴν παλαιὰ Ἀρκαδίαν ἀπαντάω ἕνα μεζίδι ἀπὸ τοῦς Ἕλληνας καὶ μοῦ λέγει, ὅτι οἱ Λεονταριῖτες ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν ἴσια τὸ Φραγκόβρυσσο καὶ ἔπειτα ἐγύρισαν πῖσω, καὶ ἔκοψαν 2, 3, Ἕλληνας. 70 Καβαλαραῖοι ἦτον εἶπα: τρέξετε νὰ τοὺς κλείσετε, καὶ ἔφθασα ὀπίσω εἰς τὸ Λεοντάρι. Τὴν ἴδιαν ἡμέρα τοῦ Ἐὐαγγελισμοῦ συνάζονται οἱ Φαναριῖτες, λέγουν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διατι δὲν ἤξεύρουν τί εἶναι μαζόνονται Φαναριῖτες καὶ Μουντριζάνοι κί' ἄλλα μουρτατοχώρια, (1) ἀριθμὸς τῶν 1,700 τουφέκια. Ἐσυνάχθησαν ἀπέξω ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτζενα 2 ὧρας σὲ μία βρῦσι Σουλτῖνα λεγόμενη, εἶχαν 3,000 ζῶα τῶν βαγιάδων μαζύ τους. Τὴν ἴδιαν ἡμέρα οἱ Ἀρκαδιανοὶ (τῆς θαλ.) συνάζονται ὀλίγοι, —καὶ ὁ Πρωτοσύγκελος καὶ ἄλλοι, παρακινουῦν τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὰ Κάστρα, κατὰ τοὺς ἔδωσαν ζῶα, τοὺς ζεύγαλαν ἴσα μὲ τὸ Πηόκαστρο καὶ ἐκεῖ τοὺς πολιορκήσαν ἀφοῦ ἐσυνάχθηκιν καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐπολιορκήσαν Ναβαρίνο, Μοθῶνη καὶ Κορώνη. Ἐπῆγαν κί' Μανιάτες. Οἱ Ἀνατολικοὶ εἰς τὴν Μονοβασσᾶ. Οἱ Κλαβρυτινοὶ καὶ οἱ Πατριάιοι καὶ οἱ Βο-

---

(1) Ὅπου οἱ τούρκοι πανδρεύονται μὲ χριστιαναίς

στιτζάνοι πολιορκοῦν τὴν Πάτρα καὶ Καστέλι. Ἦτον ἀρχηγοὶ Ζαΐμης, Σωτήρης Χαρχλάμπης, Ἀνδρέας Δόντος καὶ λοιποί. Ὁ Σισίννης μὲ τοὺς Γαστουναίους καὶ οἱ Πυργιώτες μὲ τὸν Βιλαέτη ἐδάρσαν τοὺς Γαστουναίους Τούρκους, καὶ αὐτοὶ κλείονται εἰς τὸ Χλουμουτζι (Καστέλ-Τορνέζε)· μανθάνοντας τούτο οἱ Ααλαῖοι, ὑπάγουν, τοὺς πέρνουν ἀπὸ τὸ Χλουμουτζι μὲ ταῖς φαμελιαῖς τους, καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τοῦ Λάλλα. Τότε τὰ νησιὰ ἐκάμαν προκλαματζιόναϊς, νὰ μὴν ἐβγῆ κανεὶς ἀπὸ τὰ νησιὰ εἰς βοήθεια τῶν Ἑλλήνων· Ζακύνθιοι κρυφίως ἔρευγαν χωριάτες καὶ χωραίτες, καὶ ἔγιναν συμβοηθοὶ τῶν κινδύνων, καὶ τὸ πρᾶγμα τους τὸ ἐδήμευσαν· τόσο καὶ οἱ Μεταξάδες μὲ ἄλλους πολλοὺς Κεραλονήτας κρυφίως ἐβγῆκαν εἰς τὴν Γαστούνη καὶ τοὺς ἔδημευσαν τὸ πρᾶγμα τους. Ἡ Δυτικὴ Ῥούμμη, (1) τότε εἶχε τὴν σκοτούρα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, διατὶ οἱ Σουλιῶτες ἐπίασαν τὸ Σούλι. — Ἡ καταδρομὴ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ μᾶς βρήθησε πολὺ. ἔπρεπε πρῶτα νὰ πάγῃ αὐτὸς ἦτον μεγάλο θηρίο. — Ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ὁ Ὀδυσσεύς, Γούρας, Διάκος, καὶ Πανουριᾶς ἐκίνησαν ἐνταυτῷ τὸ τουφέκι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς (Ἀπρίλιος).

Ἡ Σπέτζε ἐπρωτοσηκώθηκε, ἔττειλαν εἰς τὴν Ἰδραν, καὶ οἱ Ἰδραῖοι δὲν ἦτον ἀκόμη σηκωμένοι· οἱ Νοικοκυραῖοι δὲν ἤθελαν νὰ σηκωθοῦν, ὁ Κουλοδήμας, Καπετὰν Ἀντώνης καὶ ὁ Γκίκας τοῦ Θ. γαμβρὸς τοῦ Μιαούλη καὶ ὁ Πέτρος Μιρκέζης, ἐσυνώμοσαν μὲ τὸν λαὸν καὶ εἶπαν τῶν Ἀρχόντων: ἦ σηκώεσθε καὶ ἐσεῖς, ἢ θὰ βάλλωμε φωτιὰ νὰ σᾶς κάψωμε, μόνον ὀρ-

(1) ἡ Τούρκικη.

δυνασθε τὰ καρδιά σας. Τοὺς ὑποχρέωσαν, ἔδωσαν γρόσια, καὶ ἐβγήκαν.

Τὰ Ψαρᾶ ἐκίνησαν αὐτοβελήτως καὶ ἡ Σάμος.

Ἐγὼ εἰς τὰς 25 ὅπου ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἔβαινων εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, ἀπάντησα ἕνα πεζοδρόμο σταλμένον ἀπὸ τὸν Βασίλη Μπούτου-να Καριώτη, καὶ μοῦ ἔγραφε, ὅτι: οἱ Τούρκοι τῆς Καρυταίνης καὶ ὁ Βοϊδόδας τοῦ Ἡμελακίου Μουσταφᾶς ῥιζιώτης ἐκλείσθησαν εἰς τὸ παλιόκαστρο τῆς Καρύταινας· καὶ 2 προστοὶ τῆς Καρύταινας ὁ Σπήλιος Κουλάς καὶ ὁ Μιχαλῆς δὲν ἦτον εἰς τὴν ἐταιρεία μβασμένοι καὶ δὲν ἤξευραν τί ἐγίνετο, καὶ ἐπαρακίνησαν τοὺς Τούρκους νὰ μὴ φύγουν, ἀλλὰ νὰ μείνουν εἰς τὸ Κάστρο· ὁ Κάμπος τῆς Καρύταινας δὲν ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὰ ἄρματα· ἔτζι μ' ἔγραφε αὐτός.

Ἐγὼ δὲν ἔλλειψα νὰ κίμω μίαν προσταγή, καὶ ἐπάτησα τὴν βούλα μου· ὅποιο χωριὸν δὲν ἤθελε νὰ ἀκουλουθήσῃ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος τζεκουῦρι καὶ φωτιά. Μανθῶντας ὅτι ἐβγήκα εἰς τὸ Δερβένι, οἱ 70 καθαλαραῖοι εὐθὺς ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς ἕνα χωριὸν τετέμπεη ἀνάμεσα Λεοντάρει καὶ Καρύταινα. Οἱ Μανιάτες μοῦ εἶπαν: νὰ πᾶμε εἰς τὸ Λεοντάρει· τοὺς εἶπα, νὰ πῆρωμε χαλκῶματα;— Τὴν αὐγὴ ἐξημέρωσε, σ' ταῖς 26, ἔβριξα 1,000 τουφέκια· ἕκαμα νὰ πάγω εἰς τὴν Καρύταινα νὰ ἀκαρτερέσω τοὺς Φαλαρίτας καὶ τοὺς Καρυτινοὺς, καὶ ἀκούοντες ταῖς μπατερίαις ὁ Κόσμος ἐκινήθησαν ὅλοι. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα ἕνα γράμμα τοῦ Βασίλη Μπούτου-να, καὶ μοῦ ἔλεγε: ἰδὲς τὸ γράμμα τῶν Φαναριτῶν πῶς κἄθονται εἰς τὴν Σουλτῆνα· τὸ ἔγραφαν εἰς τοὺς Καρυτινοὺς

Τούρκους καὶ ἔγραφε τὸ γράμμα, ὅτι· αὔριο περνᾶμε διὰ Τριπολιτζᾶ· εἴμεθα τόσοι· ἐτοιμασθεῖτε νὰ ἐνωθῶμε· εὐγῆκε ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τόσαις χιλιάδες Μανιάτες.— Ὁ Βασίλης εἶχε σκοτώσει τὸν Τούρκον εἰς τὸ γεφύρι τῆς Καρύταινας ποῦ εἶχε τὸ γράμμα. Βλέπωντας τὸ γράμμα ἐκίνησα νὰ πιάσω τὸν τόπο ποῦ ἤθελαν νὰ ἀπεράσουν οἱ Φαναρίτες. Ὑγαίνοντας ἀγνάντια εἰς τὴν Καρύταινα οἱ Τούρκοι καὶ βλέποντας τὰ μπαϊράκια, καὶ μὴν ξεχωρίζοντας τὸν Σταυρὸ, ἔλεγον ὅτι εἶναι Τούρκοι, καὶ πᾶμε μαντάτι. Ἐγὼ ἐτράβηξα ἕναν τόπον στενὸν· ἔλεγα, ὅτι θ' ἀπερῶσιν τὴν ἴδια ἡμέρα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσω. Ἐμήνυσα χωριάτων ποῦ ἦτον εἰς τὸ στενὸ ἐκεῖνο, νὰ μοῦ εἰπῶν διὰ τοὺς Τούρκους τοὺς Φαναρίτας, καὶ μοῦ εἶπαν· δὲν ἔχουν εἰδήσιν· εἰς τὴν βρῦσι κοιμοῦνται ἀπόψε καὶ ταχὺ θ' ἀπεράσουν. Κι' ἔγραψα ἕναν τεσεκερὲ ἑνὸς Ἀνδριτζάνου Παναγιώτη Γιατρόπουλου νὰ κινήσῃ τὰ ἄρματα, νὰ τοὺς φέρῃ ἀποπίσω καὶ ἐγὼ τοὺς καρτερῶ ἀπεμπρηστά· Σὰν εἶδα, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἦτον τὴν ἡμέραν ἐκεῖνη διὰ κίνημα, ἐπῆρα τὴν χώρα τῆς Καρυταίνης, καὶ ἔκλεισα τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κάστρο (ἡμέρα 26). Ἐς ταῖς 27 ἐσηκώθηκα χαραυγῆ, μὲ τὰ χαράματα καὶ ἄφηκα τοὺς Καρυτινοὺς καμμιχὰ δεκάπενταρῖα νομῆτους, κι' ἐγὼ ἐπιασθ τὸ στενὸ· τὴν ἴδια νύκτα ποῦ εἶμουν εἰς τὴν Καρύταινα μοῦ ἦλθε εἰδήσις ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Γιατρόπουλο, ὅτι στείλε μας στρατεύμα, διατί ἡμεῖς δὲν ἐσυναχθήκαμε ἀκόμα.—παλιανθρωπιᾶ.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ποῦ ἐκίνησα, ἦγουν 27, μὲ ἐφθασε ἕνας ντεσεκερὲς τοῦ μακαρίτου τοῦ Μπεϊζαντέ Ἠλία, ὅτι ἐφθασε μὲ 200 Σπαρτιάτας εἰς τὸ Λεον·

τάρι, και τοῦ ἔγραψα, ὅτι νὰ φθάσῃ γλήγορα, γιατί σήμερα ἔχομε τουφέκι. Ἀπὸ ἐκεῖ ὀκοῦ τοῦ ἔγραφα ἔως εἰς τὸ Λεοντάρι εἶναι 4 ὥραις τραβικταῖς, και κατὰ τύχη ἔντισε παλιάνθρωπος ὁ πιζὸς και δὲν ἐπῆγε, ποῦ νὰ φθάτουν εἰς τὸν πόλεμον· και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στενὸ, εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὴν αὐγὴ ἐξαγνάντησε τὸ στράτευμα τὸ Φαναρίτικο (οἱ Τούρκοι) μίξ ὥρα ἀλάργα, και ὁ τόπος στενὸς, και φορτώματα, και ἰκρατοῦσε 2 ὥραις ὁ μᾶκρος τους, ἡ σειρὰ τους· και βλέποντάς μας εὐθὺς ἐμβῆκαν τὸ τουφέκι ὀμπροσιὰ διὰ νὰ πολεμίσουν, και ἡμεῖς εἶχαμε ταμπούρια και ἐπολεμήσαμε 6 ὥραις. Οἱ Σπαρτιῆται ἔκαμαν τότε ἕναν πόλεμον, ποῦ ἐμιμήθησαν τὸν Λεωνίδα· 300 ἦτον οἱ πρῶτοι, 1,700 οἱ Τούρκοι. Ἀπὸ ταῖς 6 ὥραις ἔσωσαν τὰ φουσεκιά τους, ἐλαδῶθηκε ὁ Βοῖδης, ὁ Δουράκης, ἐσκοτώθηκαν πέντε, ἐξῆ. Εἰς τὸ μεσημέρι ἔσωσαν τὰ φουσεκιά· μοῦ λένε τὸ στράτευμα, νὰ τοὺς ἀνοίξωμεν· — ὅμως τὰ Κολιόπουλα ἦτον 6 ὥραις μακρὰ εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Ρουφιᾶ, εἰς χωρὶ Τζούκα· ἐφύλαγαν διὰ τοὺς Λαλαίους· ἀκούοντας τὸ τουφέκι ἐκίνησαν πλὴν δὲν ἔφθασαν (εἶχαν τετρακόσιους) εἰς τὴν ὥραν ἀλλ' ἐπειτα ἀπὸ μισὴ ὥρα. Οἱ Τούρκοι ἐσκοτώθηκαν 15, ἐπολεμοῦσαν μὲ καρδιά, διότι εἶχαν τὸ βίβτους και ταῖς γυναικίαις τους. Ἄν ἐφθναν τὰ Κολιόπουλα, ὁ Γιωργάκης και ὁ Δημήτρης ἤθελε χαλασθοῦν οἱ Τούρκοι. Ἐπῆραν οἱ Τούρκοι τὴν θέσιν μας· ἀκούοντας τὴν μπατερία τῶν Κολιαίων ἐβγήκαν ἀγνάντια νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ὅτι μᾶς ἔρχεται μεντάτι τότενες οἱ Σπαρτιῆται ἐπῆραν τοὺς λαδωμένους και ἔμεινα μὲ πολλὰ ὀλίγους. Ἀκούοντας τὴν μπατερία, ἐφράξαμεν τὸν τόπον, νὰ μὴν περάσουν οἱ

Τούρκοι ἀπὸ τὸ γεφύρι, μὲ 20 ἀνθρώπους. Ἐκούναγα τὸ μπαϊράκι διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν τὰ Κολιόπουλα· εἶχε πιασθεὶ ὁ λαμβός μου ἀπὸ ταῖς φωναῖς τῆς ἡμέρας. — Οἱ Τούρκοι ἔρχονται εἰς βοήθεια ἀπὸ τὸ Κάστρο, διώκουν ἐκείνους ὅπου ἦτον εἰς τὴν χώρα. — Κυνηγοῦμε τοὺς Τούρκους μὲ τὰ γυναικόπαιδα, 500 ψυχαῖς ἐγάθησαν εἰς τὸ ποτάμι τῆς Καρύταινας, μὴν εἰμπορῶντας ν' ἀπεράσσουν ἀπὸ τὸ γεφύρι, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχαμε πιεσμένον. Οἱ Ἕλληνες ἔπερναν τὰ ζῶα, τὰ ἄττια ὅλα λαβωμένα. Δὲν τοὺς ἐχώρασε τὸ Καστράκη, καὶ ἦτον ἀπέξω σὰν τὸ μελίτσι (ἡ πρώτη νίκη κατὰ Τουρκῶν — τῶν Καλιερώτων πρῶτα).

Ἡμεῖς τοὺς πολιορκήσαμεν. Μετὰ τὸ ἑσπέρας ἔφθασε καὶ ὁ Ἡλίας Μπεϊζαντὲς ἀπὸ τὸ Αεοντάρι, εἰς ταῖς 28 ἦλθε καὶ ὁ Κανέλος μὲ 200 Καρυτινοὺς. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Παπικφλέσσας εἰνήσαν διὰ τὴν Ἀρκαδίαν μὲ 500 ἀνθρώπους. Σὰν οἱ Ἀρκαδιανοὶ ἦτον φευγάτοι, ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Καρύταινα μὲ 1,000. Σὲ 2 ἡμέραις ἐγινήκαμε 6,000. Οἱ Τούρκοι ὅπου ἦτον κλεισμένοι, ἄφησαν τὰ ζῶα τοὺς ἔξω, τὰ πῆραν οἱ Ἕλληνες. Δὲν εἶχαν νερὸ, τροφάς. Τὸν Νικηταρᾶ, τὸν εἶχα σταλμένον μὲ 100 νωμάτους εἰς τὸ Φραγκόβρυση, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ 2 ὥραις ἀπέξω. Ἐκείναις ταῖς 2 ἡμέραις ὅπου ἰσυνάχθημεν, ὁ Μουσταφάγας ἐνδύνει 2 Τούρκους βαγιάτικα, τοὺς δίδει 500 γρόσια, ἐπῆγαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ ἔλθῃ μεντάτι καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ ὄλους, ὅσοι ἔλθουν εἰς βοήθειάν τους. Ἐξω ἔγαίνοντας οἱ πεζοδρόμοι 2 ὥραις, τοὺς ἐκατάλαβαν ἄνθρωποι, πλὴν δὲν τοὺς ἐπῆσαν. Δίδοντας τὸ γράμμα ὀρδινιάσθησαν 2,000, καὶ ἦλθαν βοήθειαν τῶν

Καρυτινῶν καὶ Φαναρίτων. Ἐγὼ σὺν ἔμαθα τοὺς πεζοδρομοὺς, ὑποπτεύθηκα ὅτι θὰ ἐρθεῖ μεντάτι ἕκαμα εὐθὺς Συνέλευσιν εἰς τὸ στράτευμα, ἔδωκα γνώμη νὰ πάῃ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μὲ 2,000 εἰς τοῦ Σάλεση, μακρὰ ἀπ' τὴν Τριπολιτζᾶ 4 ὥραις καὶ 4 ἀπὸ τὴν Καρύταινα, νὰ ἐμποδίσῃ τὸ μεντάτι ἂν κινήσῃ ἀπὸ Τριπολιτζᾶ, ἂν δὲν εἰμπορέσῃ νὰ τοὺς βροστάξῃ νὰ ἔλθῃ ὀπίσω, — νὰ πάρουν φόβον οἱ Τούρκοι, ὅπου νὰ μὴν προσπεράσουν κητὰ τὴν Καρύταινα· αὐτὸς μοῦ ἀποκρίθηκε: δὲν κάνει νὰ χαλάσωμε τὸ ὄρδι ὅπου εἶμεθα συναγμένοι· τοὺς εἶπα ἄλλη μία γνώμη: νὰ πάρω ἐγὼ 500 . . . μὲ ἀντέσκοψεν, ἔιζι ἔμεινεν τὸ πλάνο ἐκεῖνο. Τοὺς Τούρκους τόσο τοὺς ἐστενοχωρήσαμεν ὅπου δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἔβγουν ἓνα ἀχνάρι. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ξημερώνοντας, Ἀπριλίου 1^η, ἐβγήκε τὸ μεντάτι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐβγαίνουν ἐκεῖ ὅπου ἔλεγα νὰ πάγῃ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, καὶ βάνουν φωτιὰ ἀγνάντια. Βλέποντας ταῖς φωτιαῖς λέγομεν, τὸ μεντάτι εἶναι. Ἔστειλαν διὰ νὰ ἔβγουν καταπατητάδες, αὐτοὶ ἐπήγαιναν καὶ ἀπόκρισι δὲν μᾶς ἤφερναν· ἐπίεισμα καὶ τοὺς εἶπα: νὰ πιάσουν τρεῖς καταράγια διὰ νὰ καρτερέσωμε τοὺς Τούρκους, νὰ πολεμήσωμε· καὶ ἐγὼ ἐπῆρα ἓνα ἄλιγο καὶ ἓνα μπαϊράκι εἰς τὸ χέρι, καὶ τὸ κιάλη, καὶ ἂν ἦναι Τούρκοι, νὰ κλείσω τὸ μπαϊράκι, ἂν δὲν ἦναι, νὰ τὸ ἀνείξω. Μὲ ἀκολούθησαν καὶ δύο μὲ τὰ πόδια. Ὅσο νὰ ἔβγω εἰς τὴν βράχην ἀπόστασι τὸ ἄλογο, τὸ ἔδρασα εἰς ἓνα κλαδί καὶ ἐγὼ ἐβγήκα εἰς τὴν βράχην· ἔβαλα τὸ κιάλη, εἶδα τοὺς Τούρκους ὅπου ἤρχοντο καὶ ἔκλεισα τὸ μπαϊράκι. Οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν νὰ φεύγουν ἀφοῦ ἔκαμα τὸ σημεῖον· ἐγὼ, ἔ-

κανε κρύο, αέρας, επέρασα, από ένα τζοπανάκι, μία καποτιτζα άσπρη—ήμουν υδρωμένος—κ' έγύρισα πίσω νά 'πάγω εις τὸ στρατεύμα· οἱ ἀνθρώποι μου έφευγαν· ὁ Καβαδίας μου έπῆρε τὸ άλογο· έγύρισά 'πίσω εις τὸ ὄρδι ἀποστειμένος, εύρίσκω τὸν μεγαρίτην τὸν Ἡλία ποῦ έπολέμαζε, τὸ άλλο ὄρδι έπῆρε τὰ βουνά. Τὰ Κολιόπουλα επολεμοῦσαν τὸ ἀποκειθε μέρος τοῦ Κάστρου· έβγήκα καὶ τὸν έσήκωσα τὸν Μπειζαντέ ἀπὸ εκεί, διατι έμενε μονοχός του, καὶ έβγήκαμε ὅλοι σὲ μία βάρη, καὶ τοὺς λέγω: νά κρατήσωμε τούτη τὴν βάρη, διατι ἂν τοὺς 'βγάλουν καὶ τουτουνούς, νά τοὺς πέσωμε ἀπὸ κοντὰ ἴσα μὲ τὴν Τριπολιτζά. ὁ Ἀναγνωσταρῆς έπικσε τὸ γεφύρι μὲ 1,000, ὁ Παπᾶ Φλέσσας, ὁ Κανέλος έπῆραν τὴν ἀπάνου στρατά· ἐγὼ έμεινα μοναχός μου, οἱ Ἑλληναίς έτζάκισαν, εκρύφθηκα εις κάτι κλαριά, ταῖς δύο πισόλαις μου άσηκωμέναις· 12 Τοῦρκοι έκονηγοῦσαν τὸ ἕνα μέρος τῶν Ἑλλήνων, 10 τοὺς άλλους, κατὰ τὸ γεφύρι τὸν Ἀναγνωσταρᾶ, καὶ άλλοι τὸν Παπᾶ Φλέσσα καὶ Κανέλο. Ἐνόμιζαν οἱ Ἕλληνες ὅτι τοὺς ἀκολουθοῦν οἱ άλλοι.—Ἐπροσπέρασαν οἱ Τοῦρκοι, τοὺς εἶδα έπειτα κ' έγύρισαν ἀπὸ σημά μου· ἡ καποτιτζα μ' έγλύτωσε, γιατί έφορούσα κόκκινο μεῖτανι καὶ ἡ καποτιτζα τὸ 'σέπαζε.

Εἰς τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου έβγήκα ἀγνάγνια εις τοὺς ἐδικούς μας εις τὸ γεφύρι. Καθὼς μὲ ἶδαν . . . ποῦ ἦσουν; — ἐκεῖ ποῦ μ' ἀφήκατε, κρυμμένος.— Προβάλλω νά τοὺς πάρουν καταπόδι ἔως εις τὴν Τριπολιτζά· οἱ Ἕλληνες δὲν θέλουν. Τὰ Κολιόπουλα έτράβηξαν εις τὴν Ἡλιοδῶρα, ὁ Παπᾶ-φλέσσας καὶ Μπειζαντέ; πάγει εις τὴν Δημιτζάνα· ὁ Κανέλος

εἰς τὰ Λαγκάδια, πάγει ταῖς φαμηλιαῖς εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον.

Τὴν ὁμιλίαν ὅπου εἶπα με ἀκουσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἦτον εἰς τὸ γεφύρι· ἦτον μιὰ ὥρα νύκτα ἑρασμένη καὶ σκοτάδι, καὶ τοὺς λέγω: — ἔκαμα τὸ Σταυρόμου— "Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὴν Πατρίδα ἐλάτε κοντάμου. Ἐκίνησα, με ἀκολουθοῦν 200, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Μπούρας, ἀπὸ τοὺς Κωνσταντίους, καὶ εἶχα νὰ περάσω εἰς ἓνα μοναστήρι 20 χρόνους· ἴσα εἰς τὸ Μοναστήρι εἰς τὸν Ἅγιο Γιάννη ἀπάντησα τοὺς Στεμνιτζιώτας καὶ ἤφερναν ταῖς φαμηλιαῖς τους νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ Μοναστήρι Ἀγιάων, τοὺς λέγω: ποῦ πᾶτε Στεμνιτζιώτες;— βιαζόμεθα. . . ἐλάτε κοντά, ἐγὼ εἶμαι καλὸς νὰ ἀπαντήσω τοὺς Τούρκους. Ἀνέβηκα εἰς τὴν Στεμνίτζα, μακρὰ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι μιὰ ὥρα. Ἐβαλα νελάλι, ὅτι νὰ μὴν σεισθῆ ἀπὸ μέση κανένας. Με ἔμαθαν ὅτι ἤμουν εἰς τὴν Στεμνίτζα ὁ Φλέσσας καὶ ὁ Μπεϊζαντές καὶ ἦλθον καὶ με ἤραν. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐξημέρωσα τοὺς εἶπα, ὅτι: νὰ πᾶμε νὰ πιάσωμε τὴν Λαγκάδα, οἱ Τούρκοι θ' ἀπερίσσουν ἀπὸ εἰεῖ, νὰ τοὺς βρέσωμεν καὶ κοντά εἰς τὴν Λαγκάδα εἶναι ἓνα χωριὸ Χρυσοβίτζι, καὶ ἐτράβηξα με τοὺς 300. Σ' τὸν δρόμο ἐκρύφθησαν οἱ Ἕλληνες, 100 τοὺς ἔφαγε τὸ φεγάρι ὥστε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Τότενες τὰ χωριά, τὰ Βλαχοχώρια ἔλειπαν εἰς τὰ χειμαδιά καὶ δὲν ἦτον ἄνθρωποι· ἤραμε ἓνα ἄνθρωπον, τὸν ἐρωτήσαμεν, ἂν οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Λαγκάδα, καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι γθὲς ἐπέρασαν 17 νωμάτοι, καὶ ἐπήγαμαν 5, 6,000 πρόβατα καὶ δὲν εὐρέθηκε ἄνθρωπος νὰ τοὺς τουφεκίτη. Ὁ Νικηταρᾶς ποῦ ἦταν

εἰς τὸ Φραγκόβρυσον ἐκτύπησε τοὺς πολλοὺς, ἐπῆρε ζωντανὰ, ἰσκότῳσε πέντ' ἕξη ἀνθρώπους, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐτραβίχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Τὴν αὐγὴν μὲ τὰ ξημερώματα μου λέγουν: τί νὰ κάμουμε ἐδῶ; νὰ ἀναχωρήσωμε, νὰ πάμε εἰς τὸ Λεοντάρι, νὰ συναξώμε στρατεύματα, νὰ ἰδοῦμε τί ἀπογίνετε ἐκείνος ὁ Κόσμος, καὶ χίλιας ἀφορμαῖς· ἐγὼ τοὺς εἶπα: δὲν ἔρχομαι, κάθομαι εἰς τοῦτα τὰ βουνὰ ποῦ μὲ γνωρίζουν τὰ πουλιὰ καὶ μὲ τρῶν καλῆτερα, γειτονικά· δὲν εἶχα ἀνθρωπο ἐδικόν μου, ἐπαρχιώτημου· ἓνα ἄλογο εἶχα.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπεϊζαντῆς, Μπούρας πάνε εἰς τὸ Λεοντάρι· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσας καὶ λέγει: ἐνὸς παιδιοῦ: μῆνε μαζύτου μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι· Ἐκατῆζα ἕως ποῦ ἐσκαπέτισαν μὲ τὰ μπαϊράκιά τους, ἀπὲ ἐκατέθηκα κάτου· ἦτον μία Ἐκκλησιὰ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Πάναγιά εἰς τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθιστό μου ἦτον ὅπου ἔκλεγα τὴν Ἑλλάς: Παναγίτ μου βόθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοῦς Ἑλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν καὶ ἐπῆρα ἓναν δρόμον κατὰ τὴν Πιάνα. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα τὸν ἑζάδελφόν μου Ἀντώνιον τοῦ Ἀναστάση Κολοκοτρώνη μὲ 7 ἀνηψιδιά μου, ἐγινήκαμε 9, καὶ τὸ ἄλογό μου 10· ἐγὼ εἶμουν καὶ χωρὶς τουφέκι. Εἰς τὴν Πιάνα δὲν ἦτον κανεὶς, μὲ λέγει ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, οὔτε εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, — φευγάτοι· ἔρριξα εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, μὲ ἐγνώρισαν, ἐκατέθηκαν καμμιά εἰκοσαρὶ, τοὺς ἔκαμα ὅλους πιζοδρόμους· ἔστειλα εἰς ὅλα τὰ χωριά νὰ κάμω ὀρδί. Σὲ τρεῖς ἡμέραις ἔμασα 300 καὶ ἔρριξα τὸ ὀρδί μου εἰς τὴν Πιάνα ἀγνάντια ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ 3 ὥραις· τότενες τὰ χα-

ρατζοχάρτια έμβαιναν εις την Τριπολιτζᾶ και ειπαν: ο Κολοκωτρώνης είναι με 300 εις την Πιάνα. Βγαίνουνε 4,000 Τουρκοι και μαῶς εξημέρωσαν καῖ. Βλέπωντας, έλεγα, οτι οι Τουρκοι είναι ολίγοι: τους εἶδεπα με το κιάλι, το κιάλι δέν το εἶδα εις κανέναν τους παρηγορούσα. Έδωσαν μία φωτιά, έτζακίσανε οι 'δικοί μας' εμεινα μόνος μου με το αλογό μου οπίσω· επῆρα τόν δρόμο τῆς 'Αλωνίστενας· εις τόν δρόμον ηῦρα τόν Νικολό τόν Μπούκουρα αποσταμένον, και τόν εἶβαλα 'πισοκάπουλα. Ημεῖς τήν μιὰ μεριά, οι Τουρκοι από την ἄλλη επηγαίναμε εις τήν 'Αλωνίσθενα. Οι 'Αλωνισιοτίτες ετουφέκαγαν από το ψήλωμα νά μὴν 'μβοῦν οι Τουρκοι μέσα και έχασομέραγαν. "Οντας επήγενα με τόν Μπούκουρα ελεγα: εἰλάτε σκυλομουργάτες! — ο Μπούκουρας ελεγε: μὴν τους πεισιμώνεις. 'Ο Κανέλος Δελιγιάνης ἤρχετο με 100 νωμάτους, με φορτώματα· εμβῆκαν οι Τουρκοι του επῆραν τὰ φορτώματα.

'Απαντήθηκα με τόν Κανέλο· δσους ειχε ο Κανέλος κοντά του εφοβήθηκαν, επῆγαν εις τὰ χωριάτους. Έμειναν με τόν Κανέλο · 11 νωμάτοι. Οι Τουρκοι εκάψαν το χωριό και εγύρισαν 'πίσω ς' τήν Τριπολιτζᾶ. — Πέρνω τόν Κανέλο, δια νυκτός, τόπον σέ τόπον και εξημερώσαμεν εις ένα χωριό του Κάμπου, εις τήν άκρα του Κάμπου τῆς Καρύταινας. Οι Καμπίτες κ' οι Βουνίσοι επέρχσαν το ἄλλο μέρος κατα το Φανάρι εις ένα βουνό Δραγουμάνο και ἦτον τήν μεγάλην Τετραδή. 'Από τήν πείνα μας εψήσαμεν ένα άρνι κ' εράγαμε. 'Απόλυκα πεζοδρόμους εις το Λειντάρι που ἦτον συναγμένοι Καπετανεοι, τους ειπα: νά ζυγώσουν κοντά εις τήν Τριπολιτζᾶ, εις τήν Μαρμαριά Παπα-Φλέσσας,

Μούρτζινο, Ἀναγνωσταράς. Ἐτῆς ἤλθανε εἰς τὴν Μαρμαριά τὸ μὲν Μιστριότικο στράτευμα καὶ ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Βρυσθένης καὶ τ' Ἀγιοπετριεῖκα στρατεύματα ἦτον καὶ 2000 εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ πέρνει καμμιὰ χιλιάδα ἀνθρώπους ὁ Κυριακούλης καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Βλαχοκρασιά μ'προστὰ ἀπὸ ἡμᾶς· τοῦ ἐγράψαμε νὰ ἔλθῃ νὰ κάμουμε ἓνα σῶμα, δὲν ἠθέλησε· εἶπε· καλὸ πόστο κρατῶ, κι' ἂν ἔλθουν οἱ Τούρκοι ἀπάνω μας, νὰ μᾶς ἐλθῆτε μεντάτι. Ἀνήμερα τὴν λαμπρὴ εἶχανε βάρδια, ὁ Κυριακούλης, τοπικοὺς καὶ τοὺς ἐπρόδωσαν, καὶ ἐβγήκαν 2000 Τούρκοι μὲ τὰ χαράματα τῆς Αὐγῆς, καὶ τοὺς ἐπλάκωσαν καὶ ἐπολέμισαν ὀλίγην ὥραν καὶ ἐσκότωσαν καμμιὰ δεκαπενταριά ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐσκότωσαν τὸν περίφημον Ἀντώνιον Νικολόπουλο, τὸν Παναγῆ Βενετζιάνον, καὶ ὁ Κυριακούλης ἀναχώρησε μὲ τὸ λοιπὸν στράτευμα, καὶ πάγει εἰς τὸ Μιστρά· ἀκούοντας ἡμεῖς τὸν πόλεμον, ἐκινήσαμεν εἰς μεντάτι, ἦτον 2 ὥραι μακρὰ, καὶ, ὅσο νὰ πᾶμε ἡμεῖς, δὲν εὗρήκαμε οὔτε Ἕλληνας οὔτε Τούρκους· τὰ σπῆτεια καυμένα, τοὺς 15 κοφοκέφαλους· ἐγυρίσαμε ὀπίσω εἰς τὴν Μαρμαριά. Ταῖς ἰδίαις ἡμέραις ἦλθε τὸ παιδί μου, ὁ μακαρίτης ὁ Πᾶνος μὲ τὸν Γεναῖο, μὲ 30 νωμάτους καὶ μ' ἐγύρευαν. Τὸ ὄρδι τὸ ἄλλο ἦτον εἰς τὰ Βέρβενα μὲ τὸν Βρυσθένη, Π. Γιατράκο, Ζαφειρόπουλο· ἐρχόμενος ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Κανέλος Δελιγιάννης, τὸν ἐστεῖλα νὰ πάγῃ εἰς τὴν Καρύταινα· ὅποιος δὲν ἔγαιναι νὰ καίῃ τὸ σπῆτι νὰ κάμουν ὄρδι εἰς τὴν Ἀλονίσθεα καὶ εἰς τὸ Χρυσοβιτζί. Δὲν ἐλείψαν νὰ συναζοῦν ἀπὸ τὰ χωριὰ ὡς 600, καὶ ὅλο ἐστέλνανε νὰ δυναμώνουν τὸν τόπο. —Τὰ Κολιόπουλα μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, ἦσαν καὶ οἱ Μεταξά-

δαις με κανόνια καὶ ἐπολιορκούσαν τοῦ Αἰάλα· ἐστείλαμεν διαταγαῖς εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ Μισοτρά, καὶ ἐσυνάχθημεν εἰς τοῦ Μαρμαρᾶ ἕως 1,200, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι ὅπου ἦτον ἀγνάντια ἀπὸ τὰ Βέρβενα, ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι καὶ Ἀλονίσθενα (Καρυτηνὰ ὄρδιά). Σ' τὸ Βαλτέτζι εὐρίσκοντο ὁ Μούρτζινος, Γιατράκος, Κυριακούλης, Ἡλίας Μπειζαντές, Νικηταρᾶς, Ἀναγνωσταρᾶς· ἐγὼ ἤμουν ἐπὶ κεφαλῆς. Σὰν ἐμαζώχθημεν, ἐγὼ ἐστέχομουν με 200, 300 εἰς τὸ χωριὸ νὰ τοὺς δίδω βοήθειαν. Τὰ ταμπούρια ἦτον πλησίον διὰ νὰ διδῆ τὸ ἕνα τοῦ ἄλλου βοήθεια· ἦτον ἀρχαῖς καὶ δὲν ἤξευραν νὰ πολεμήσουν. Οἱ Τούρκοι μίᾳ τῶν ἡμερῶν (ἔβγα Ἀπριλίου), ἐβγαίνουν εἰς τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν Πόρταν 10,000. Ἐσοχάσθημεν ὅτι θὰ πᾶνε εἰς τὰ Βέρβενα· ἀντίκρυζε ἡ Πόρτα τοῦ Ἀναπλιοῦ· ἐπῆγα εἰς τὸ Καλογεροβοῦνι διὰ νὰ δώσω σημεῖο ποῦ νὰ τρέξωμε μεντάτι, ἂν πηγαίνουν κατὰ τὰ Βέρβενα νὰ πάγω μεντάτι, καὶ ὅσοι ἦτον εἰς τὰ ὄρδιά, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ Πιάνα νὰ πιάσουν τὴν θέσι τοῦ Βαλτετζιοῦ· καὶ οἱ Τούρκοι δὲν ἐπῆγαν ἀπὸ τὰ Βέρβενα, ἀλλ' ἦλθαν εἰς τὸ Βαλτέτζι· ὅσο ποῦ νὰ γυρίσω ἐπιτάσθηκε ὁ πόλεμος, εἰς τὸ Βαλτέτζι. Τὸ τούρκικο μέρος ἐκτυπήθη με τὸν Γιατράκο, Κυριακούλη, Νικηταρᾶ· αὐτοὶ ὑποχώρησαν, ἐτραβιοῦνταν, ἐφυγαν· ἐγὼ ἦλθα ἀπὸ πίσω, — ἐπῆγα καὶ ἐγὼ τὸν τορὸν ἐκείνων. Φθάνωντας μερικοὶ τοῦ Πέτροβα καὶ Σώρι — οἱ Τούρκοι ἄρχιζαν καὶ ἔκαιγαν τὸ Χωριὸ — τοὺς φώναξα: σταθῆτε γεροί, γιατί θὰ μᾶς πνίξουν· ἐστάθημεν 30, λαβώνομεν ἕνα μπαϊραχτάρη· ἐτζάκισαν οἱ Τούρκοι· ἐφθασεν ἀπὸ τὰ Βέρβενα, Πιάνα καὶ Χρυσοβίτζι μεντάτι, τοὺς γυρίσαμεν, τοὺς κυνηγίσσαμεν εἰς τὸν Κάμπον, κάτω ἀ-

πὸ τὴν Βολέτταν μισὴ ὥρα μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολι-
 τζᾶ. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως δύο χιλιάδες εἰς τὸ
 Λεβίδι, δὲν ἐπῆραν εἶδησι. Ἄν ἤθελε ἔλθουν εἰς βο-
 ῆθειαν, ἤθελε πᾶμε μαζὺ μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν
 Τριπολιτζᾶ· ἐγυρίσαμε ὀπίσω, πᾶσα ἕνας εἰς τὸ ὄρδι
 του. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρήκην ἀφορμὴ ὁ πῶς θὰ πᾶ-
 με νὰ εὐρώμε στρατιώταις· φεύγει καὶ ὁ Μούρτζινος,
 μένω μὲ 20 ἀνθρώπους ἐδικούς μου. Ὅλοι ἐτράβιζαν
 εἰς τὸ Λεοντάρι, ἐγὼ μὲ τοὺς 20 ἐκείνους ἐπῆγα καὶ
 ἔμασα τοὺς Καρυτινοὺς εἰς δύο, καὶ ἦτον ὅλοι 1,200·
 εἰς τὸ ἓνα Ἄρχηγός ὁ Κολοιόπουλος, εἰς τὸ ἄλλο ὁ
 Ἄνδρέας Παπα-Διαμαντόπουλος. Σὲ 10 ἡμέραις περά-
 σωντας, τοὺς ἔγραψα εἰς τὸ Λεοντάρι, ὅτι νὰ ἐλθῆτε
 νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι, καὶ τότε ἐκίνησε ὁ Μπεϊ-
 ζαντίς, οἱ Πετροβέοι καὶ Μεσσήνιοι 1,200, Παπατζώνης·
 ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι, τοὺς λέγω: νὰ φτιά-
 σετε τὰ ταμπούρια κλειστά· εἰς τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ
 ἦτον μία ἐκκλησιᾶ, νὰ γένη ταμπούρι, καθὼς καὶ δύο
 καταράχια, ποῦ ἐδιαφέντευαν τὸ χωριό, ὅπου ἂν ἔλθουν
 Τούρκοι, νὰ κλεισθῆτε μέσα· μοῦ ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι: χανό-
 μεθα — ἐσεῖς κλεισθῆτε καὶ ἐγὼ σᾶς ἔρχομαι μεντάτι,
 σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου· ἐκείνη τὴν ἴδιαν ὥρα, ὅπου
 ἡμεῖς ἐφτιάναμε αὐτό, ἦλθεν ὁ Κεχαϊᾶς μὲ 4,000 εἰς
 τὴν Βοστίτζα ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἔκαψε τὴν Βοστίτζα,
 ἐπέρασε εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια ἀτουφέλιστος, ἔκαψε τὴν
 Κόρινω. Ὁ Φλέσας ἔκαψε τὰ σπήτια τοῦ Κιαμίλ-μπεη·
 ἔκαψε τὸ Ἄργος ὁ Κεχαϊᾶς, ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Τουρνίκι, ἐμ-
 βῆκε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· μβαίνωντας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 τοῦ ἱστορίσαν τὸν πόλεμον τὸν πρῶτον τοῦ Βαλτετζιοῦ—
 πῶ ἐκυνηγήταμεν τοὺς Ῥωμαιοὺς καὶ ἱπαινέματα Τούρκικα·

τοῦ εἶπαν οἱ παλαιὸι Τούρκοι· ἦγον Ρούσοι, τοὺς κунη-
 γήσαμεν εἰς τὸν Κάμπο τοῦ Σινάνου, ἐπροσκίνησαν—
 τὸ αὐτὸ σχέδιον ἤθελαν νὰ κάμουν. Ὁ Κεχαϊῆς, καλὰ
 τερτιπλῆς καὶ πολεμικὸς, κάνει ἓνα σχέδιον καὶ στέλ-
 νει τὸν Ῥουμπῆ ἀπὸ τὰ Μπαρδούνια ἐπὶ κεφαλῆς μὲ
 5,000 νὰ πάγη στὸ Βαλτέτζι νὰ κунηγήσῃ τοὺς Ἑλ-
 ληνας, καὶ στέλνει καὶ 1,500 χωριστὰ διὰ νυκτὸς γιὰ
 νὰ πιάσουν τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ, ποῦ ἂν τζα-
 κισθῶν οἱ Ἑλληνες, καθὼς καὶ τὴν πρώτην φοράν, νὰ
 τοὺς κτυπήσουν, καὶ ἀτός του πέρνει 2,000 καθβαλα-
 ραίους εἰς τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ· τὸ ὁμοίως νὰ
 ἀκολουθήσῃ ὅταν τζακίσουνε οἱ Ἑλληνες, καὶ 1,000
 βάνει εἰς τὸ Καλογερεβούνη διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸ
 στράτευμα τῶν Βερβετιῶν, ἂν κινήσῃ μεντάτι. Τὸ
 ἓνα στράτευμα, ὅπου ἤμουν, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι εἶχε
 800, καὶ τὸ μὲν στράτευμα τῆς Πιάνας μὲ τὸν
 Δ. Κολοιόπουλο μὲ 700· τὸν Κανέλο Δελιγιάννη τὸν
 εἶχαμεν ἔφορον μὲ ἄλλους 4, γιὰτι ἐβαλα ἔφορια
 νὰ οἰκονομοῦν τὰ στρατεύματα. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐ-
 κίνησαν οἱ Τούρκοι διὰ τὸ Βαλτέτζι ἢ Βάρδιας ἦτον
 διὰ νυκτὸς ἀπερασμέναις εἰς ταῖς τοποθεσίαις. Ἐγὼ
 ἐκοιμούμουν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐγευματίζα εἰς τὴν Πιά-
 να καὶ ἐδείπναγα εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ ἐπεριφερόμουν
 ἵσ τὰ τρία ὄρδια καὶ ἔντεσα ἐκείνη τὴν ἡμέρα νὰ ἦμαι
 εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Εἰς τὴν ἄνω-Χρέπα, ἄνω ἀπὸ
 τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαμε βάρδιας καὶ ἐδίδαν εἰδησι, πό-
 θεν πᾶνε οἱ Τούρκοι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα μᾶς ἔκαμαν
 σινιάλο, ὅτι οἱ Τούρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι — μᾶς ἔ-
 καμαν φωτιαῖς ὅτι οἱ Τούρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι.
 Εὐθὺς ἐκίνησα μὲ τοὺς 800 καὶ ἔκαμα διαταγὴν ν' ἀ-

κολουθήσουν κι' οί άλλοι· όσο να ἔλθουν οί Τοῦρκοι εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐρθάσαμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄνοιξε ὁ πόλεμος τοῦ Βαλτετζιοῦ· τοὺς ἴδικούς μας τοὺς ἠπολιόρησαν οἱ 5,000· ἀνοίγοντας τὸ τουφέκι ἐρθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ταῖς πλάτεις τῶν Τουρκῶν, ῥίξαμε μία παταριά νὰ ἐμψυχωθῶν οἱ μέσα, καὶ οἱ μέσα ἐχάρηκαν καὶ ἐρρίξαν κ' ἐκεῖνοι, ἐρρίξαν καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἐγένε κρότος μεγάλος. Οἱ Τοῦρκοι, ἢ ἐμπροστιναῖς φύλαξες περιμεναν νὰ φύγουν οἱ Ἕλληνες, καρτερῶντας 2 ὥραις καὶ ἀκούοντας φρικτὸν πόλεμον ὀπίσω, ἐπέεικασαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκλείσθησαν καὶ πολεμαῖν ἤρθαν κι' ἐκεῖνοι, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων, ἔπιασαν ἕνα καταράχι δέκα μπαϊράκια καὶ ἐμπόδιζαν τὴν κοινωνίαν μας μετὰ τοὺς μέσα. Ἡμεῖς οἱ 800 ἐδυνημώσαμεν τὸν τόπον γιὰ νὰ μὴ μᾶς πάρουν τὰ ὀπίσθια οἱ Τοῦρκοι. Ὁ Κεχαϊῆς ἐκαρτέρησε καὶ αὐτὸς, δὲν εἶδε τίποτε, ἦλθε εἰς τὸ Βαλτέτζι μετὰ 2 κανόνια· πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες οἱ κλεισμένοι ἔφθασε καὶ ὁ Κολοιόπουλος, ἐκλείσει τὸν Ῥουμπῆ μετὰ τοὺς 5,000 καὶ δὲν εἶχε ἀνταπόκρισι μετὰ τοὺς ἄλλους τοῦρκους· τοὺς ἔβαλε (ὁ Ῥουμπῆς) τὸ κανόνι, πλὴν δὲν τοὺς ἔκανε ζημίαν· ὁ πόλεμος ἐστάθη σφοδρὸς ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπρόσμεναν μετὰ τὰ ψυρώματα νὰ ἀδειάσουν τὸ Βαλτέτζι οἱ κλεισμένοι, καὶ ἡμεῖς ἀκαρτερούσαμεν νὰ φύγουν οἱ Τοῦρκοι. Τὸ βράδυ πέρνω μερικὸς καὶ πάγω εἰς τὸ Καταράχι ὀποῦ ἦτον ἡ Σημαίικι τῶν Τουρκῶν· ἐπῆγα κοντὰ, τοὺς ἠτουφέκισα, μετὰ ἰδίδουν 4 τουφέκια· —οἱ Ἕλληνες ὀπίσω δὲν ἐκατάλαβαν—: ζωντανούς θὰ σᾶς πιάσω, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης! —τί εἶσαι σὺ; — ὁ Κολοκοτρώνης· ἀδειασαν τὸν τόπον· τότε ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐδώσαμε φουσέκια, ψωμί, ὅτι ἀναγκαῖα

ἦτον εἰς ἐκεῖνους. Εἰς ταῖς 2 ὥραις τῆς νυκτὸς ἦλθαν 200 ἑδικοί μας καὶ ἔρριξαν μία μπαταρία, ἐνομίσαμε ὅτι εἶναι Τούρκοι καὶ ἦτον Ἕλληνες. Ἐξενυκτίσαμε καὶ τὰ δύο μέρη, ὁ ἓνας πῶς θὰ φύγη ὁ ἄλλος. Ἐξημερώσαμεν εἰς τὸν πόλεμον· βάνω τὸ κιάλι καὶ τηράω, βλέπω τοὺς Τούρκους εἰς ἓνα μέρος, ὁ Ῥουμπῆς ἦτον ἀποκλεισμένος. Τὴν αὐγὴ ὁ Κεχαϊᾶς ἔβαλε τὸ κανόνι εἰς τὸ ταμποῦρι τοῦ Μπεϊζαντέ τοῦ Ἡλίου· τὸ κανόνι προσπέρνας τὸ ταμποῦρι τοῦ Ἡλίου καὶ ἔπερνε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ῥουμπῆ. Ἄν τὸ χαμήλωνε θὰ τὸν ἔπερνε.

Ὁ Ῥουμπῆς ἐστενοχωρήθη νὰ γυρίσῃ μὲ γιουρούσι, ἀνάμεσα τῶν δύο ταμπουριῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπέικασα ὅτι θέλει νὰ φύγῃ· τὸν ἐζυγώσαμεν κοντὰ· κάνει γιουρούσι ὁ Ῥουμπῆς — ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἀφίνουν τουφέκια· πέφτουν ἀνάμεσα τῶν δύο, τοῦ σκοτώνουν ὡς 300, ἡμεῖς ἀπὸ πίσω. Ἐπέσαμε ἀπὸ κοντὰ, ἐπετάχτηκαν καὶ οἱ κλεισμένοι Ἕλληνες, τοὺς μάσαμεν μπλαστοί, τοὺς μονομεριάσαμεν, τοὺς ἀκολουθοῦσαμεν· οἱ Ἕλληνες ἔπεσαν εἰς τὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς σκοτωμένους καὶ δὲν ἀκολουθοῦσαν μὲ προθυμία. Ὁ Νικηταρᾶς ἔντεσε νὰ ἦναι εἰς τὰ Βερόβενα, μὲ 800 ἔρχεται, δὲν ἔφθασε εἰς ὦρα, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν ἕως ποῦ τοὺς ἐβγάλαμε εἰς τὸν Κάμπον. Ἐκεῖνος ὁ πόλεμος ἐστάθη ἡ εὐτυχία τῆς Πατρίδος, ἀνεχαλιώμεθα ἐκινδυνεύαμε νὰ κάμωμε ὀρδί πλέον.

Ὁ Μπεϊζαντέ εἰς τὸ καταράχι, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιά ἀνθρωποὶ τοῦ Μπεϊζαντέ — ὁ Μητροπέτροβας εἰς τὸ ἄλλο καταράχι, ἄλλο ταμποῦρι εἶχαν οἱ Λεονταρίτες. Ὁ Κολιόπουλος εἶχεν ἀποκλεισμένον τὸν Ῥουμπῆ. — Ὅλοι ὁμοῦ ἐκυνηγήσαμεν τὸν ἐχθρόν.

Δώδεκα δὲκατρεῖς Μαίλου ἦτον.

23 ὥραιοι ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἦτον Παρασκευῆ καὶ ἔβαλα λόγον, ὅτι: πρέπει νὰ νηοτεύσωμεν ὅλοι διὰ δοξολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰώνων ἕως οὗ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Ὁ Κεφάλαιος καὶ ὁ Παπατζόνης ἦσαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετζιοῦ· μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βαλτετζιοῦ οἱ Καρυτινοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των Χρυσοβίτζι καὶ Πιάνα, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐστάθηκαν εἰς τὸ Βαλτέτζι. Περᾶσοντες 10 ἡμέραις ἡ Μπουμπολίνα, ὁ Ἰζόαρης καὶ ὁ Σταίκος μ' ἔγραψαν νὰ τοὺς στείλω βοήθεια καὶ ἔνκν Ἀρχηγὸν, καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Νικήτα μὲ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Χρυσοβίτζιοῦ, 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Βολτετζιοῦ καὶ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων, καὶ ἔτζι ἐπῆγε εἰς τὰ Δολιανὰ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ τοὺς 50 ἀπὸ τὰ Βέρβενα· ἐκοιμήθηκε τὸ βράδυ ἐκεῖ (Κωνσταντῆς Ἀλεξανδρόπουλος ἦτον Ἀρχηγὸς τῶν 50 Στεμνιτζιώτης). Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν συνέλευσι εἰς τὴν Τριπολιτζά. Οἱ Μιστριῶτες καὶ Μπαρδουινῶτες ἐπρόβαλαν: ὡσάν δὲν ἔκαμαν τίποτε εἰς τὸ Βαλτέτζι νὰ πᾶνε νὰ χαλάσουν τὸ ὄρδι ὅπου εἶναι εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ ἀπεκεῖ νὰ τραβιζοῦν διὰ τὸν Μιστρᾶ· ἔτζι ἐδέχθησαν οἱ Τοῦρκοι τὴν γνώμην αὐτὴν, καὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ Δολιανὰ, διὰ νὰ περᾶσουν νὰ βαρέσουν τὸ ὄρδι τὸ ἐδικόν μας εἰς τὰ Βέρβενα. Ὁ Νικήτας μόλις εἶχε εὔγει ἕνα κάρτο μακρὸν ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, καὶ τοῦ εἶπαν: Τοῦρκοι ἔρχονται· καὶ αὐτὸς γυρίζει ὀπίσω καὶ πιάνει τὸ χωριὸν, καὶ τὸν ἐκλείσαν μέσα οἱ Τοῦρκοι· ἄλλοι ἐκλείσαν τὸν Νικήτα καὶ ἄλλοι ἐστράτευσαν διὰ τὰ Βέρβενα τῶν Βερβένων

τὸ ὄρδι τοὺς ἐκαρτέρευσε, καὶ μὲ πρώτη φωτιά ἐσκό-
 τωσαν ἓνα μπαίραχτάρη, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐφοβήθησαν
 καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων τοὺς
 ἐπῆρε ἀπὸ κοντὰ· ἀφοῦ ἐζύγωσαν κοντὰ εἰς τὰ Δολια-
 νὰ ἐτζάκισαν καὶ οἱ Τοῦρκοι ὁποῦ ἔπολιορκούσαν τὸν
 Νικήτα, καὶ ἔτζι ἐβγήκε κ' ὁ Νικήτας μὲ τοὺς ἀνθρώ-
 πους του, καὶ τοὺς ἐκατέβασαν ἕως εἰς τὸν Κάμπον
 κωνηγῶντας· ἐπῆραν 2 κανόνια, 70 σκοτωμένοι, καὶ ἔτζι
 ἐμούδιασαν οἱ Τοῦρκοι καὶ δὲν ἐβγήκαν ἄλλη φορὰ διὰ ἐκ-
 στρατείαν (Μάϊος). Ὁ Νικήτας ἐτράβιξε εἰς τὸ Ἄργος, ἐχά-
 λαε τὰ Τζαμιά, τοὺς Μιναρέδες, καὶ μᾶς ἔστειλε μολύβι
 γιὰτι εἶχαμεν ἔλλειψι ἀπὸ μολύβι καὶ χαρτί, καὶ ἐπή-
 ραμε τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Δημιτζάνας καὶ ἄλλων Μονα-
 στηρίων καὶ ἐδέναμε φουσέκια· μπαρουτι εἶχαμε, ἔκαμνε
 ἢ Δημιτζάνα. Τοῦ μπαρουτιοῦ τὴν ὑπόθεσι τὴν εἶχαν πάρει
 ἀπάνου τους τὰ ἀδελφιά Σπηλιοτόπουλοι, καὶ διὰ νὰ δου-
 λεύσουν τὴν μπαρουτι δὲν ἐπέρναμε πολλοὺς Δημιτζανίτες
 εἰς τὸ στρατόπεδο, τοὺς ἀφήναμε διὰ αὐτὴν τὴν δούλευσιν.
 Σὰν ἄκουσαν ὁποῦ ἐκάμαμεν προόδους οἱ Σπετζιώτες
 καὶ οἱ Ὑδραῖοι μᾶς ἔστειλαν καὶ πολεμοφόδια καὶ
 πετζιά γιὰ τζαρούχια· μοῦ τὰ ἔστελναν ἐμένα καὶ ἐγὼ
 ἔδιδα ὅπου ἦτον ἀνάγκη. Ἐγὼ ἐσηκώθηκα μίξ νύκτα
 μὲ τοὺς Καρυτινοὺς, μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Δολιανῶν,
 καὶ ἐπίασα τὰ Τρίκορφα Ὑψηλά, καὶ τοὺς Τζεπχανέδες
 τοὺς εἶχαμεν εἰς τὴν Ζαράχοβα ὁποῦ ἦτον ἓνας δυ-
 νατὸς Πύργος, καὶ ταῖς ζωτροφίαις καὶ λοιπά. Εἰς
 τὴν κορυφὴν τῶν Τρικόρφων ἔφκιασα ταμπούρια, καὶ
 ἦτον ἢ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἐζυγώσαμε τόσο κοντὰ εἰς
 τὴν Τριπολιτζᾶ, μισὴ ὥρα ἦτον μακριὰ· τοὺς ἑφιλο-
 τιμοῦσα νὰ κατέβουν ὀμπρός, καὶ τοὺς ἀνάφερα τὸ πα-

ράδιγμα τοῦ Φιδιου. Βλέποντας οἱ Τούρκοι τὴν αὐγὴ ὅτι ἐκάμαμε ταμπούρια κοντὰ τους, ἀγνάντια εἰς τὴν Τριπολιτῆα, ἐβγήκαν καὶ ἠπολεμήσαμεν ἕως 2,000, καὶ ἡμεῖς τοὺς ἀντικρούταμεν καὶ τοὺς ἐκυνηγήσαμεν, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε πέντε, ἕξ ἡμέρας νὰ ἔχωμε πόλεμο κάθε ἡμέρα. Ἡμεῖς, 1800 εἴμεθα. ὁ τόπος μᾶς ἔβοηθουσε πολὺ, καὶ οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν νὰ πέρνουν θάρσος, γιὰ τὴν ἐκυνηγήσαμεν τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τὸ Βαλτέτσι, καὶ εἰς τὰ Δολιανὰ, καὶ εἰς διαφόρους ἀκροβολισμούς. Ὅταν ὁ πόλεμος ἐβάσταε πολὺ μᾶς ἤρχετο μεντάτι ἀπὸ τὸ Βαλτέτσι. Εἶχα ἐκτελεστικὴ δύναμι εἰς τὴν ἐπαρχία, καὶ ὅποιος ἔφευγε ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τὸν ἐπίαναν, τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ἔστελναν ὀπίσω, τοῦ ἔκαιγαν τὸ σπῆτι. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης ἐφρόντιζε διὰ ταῖς ζωοτροφίαις καὶ ἐγὼ διὰ τὸν πόλεμο. Τόσον ἐνθουσιασμόν ἄρχισαν νὰ ἔχουν οἱ Ἕλληνες ὅπου μόνον τῶν ἀλεθαν, ἐζύμωνων ἔψαιναν τὸ ψωμί, καὶ τὰ ἔφεραν μὲ τὰ ζῶα τῶν εἰς τὸ στρατόπεδο. Εἶχαμε φούρνο ἔθνικὸν εἰς τὴν Πιάνα Αλωνίσθηνα, Βτίνα, Μαγούλιανα, Δημιτζάνα, Στεμνίτζα. Πρόβατα μᾶς ἔφεραν, πότε ἀπὸ τὰ 20, πότε ἀπὸ τὰ 30, ἀπὸ τὰ 40 ἀπὸ τὰ 50 τὸ ἕνα, καὶ τὰ ἔδιδαν μὲ εὐχαριστίαις. Ὁ Κυριάκος Τζώλης ἐχάρισεν 120 τραγιά εἰς τὸ στρατόπεδο ἀπὸ τὴν Ζαράχωβα. Εἶχαμε κόλια στελμένα καὶ τὰ ἐμάζωναν. Ἀπὸ ἡμᾶς ἐπῆραν παράδειγμα καὶ τὰ ἄλλα στρατόπεδα καὶ ἔκαμναν τὸ ἴδιο. Μετὰ 10 ἡμέραις ἔκαμα μία διαταγὴ καὶ ἐπαραινοῦσα τοῦ Βαλτετζίου τὰ στρατεύματα νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Τρίκορφα, καθὼς καὶ τὸ ἔκαμνεν. Ἦλθαν καὶ ἔρριψαν ταμπούρια ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀπάνου μῦλο τῆς Τριπολιτῆας. Ὁ Ἄ-

ναχῶσταρᾶς, ὁ Ἡλίας, οἱ Μεσσήνιοι ὄλοι, οἱ Λεοντα-
 ρίταις, οἱ Σμυραζιώταις ἕως 1,500· τότε ἐπαρακινήσαμε
 τοὺς Τζάκονας καὶ Ἀγιοπετρίταις ὅπου ἦταν εἰς τὰ Βέρβε-
 να καὶ ἐπιασαν τὴν θέσιν τὸ στενὸν, ἐκεῖ ἐφκίασαν γράνες
 καὶ ταμπούρια, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ζαφυρόπουλος. Ἐβγαίναν οἱ
 Τούρκοι καὶ ἐκαμναν ἀεροβολισμούς· ὁ Γιατράκος ἦλθε μὲ
 τοὺς Μισθριώτας. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως 1,200 εἰς τὸ
 Λεβίδι, καὶ τοὺς ἔγραψα καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα,
 ἦτον ἐκεῖ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Ζαίμης, Πετιμε-
 ζαῖοι, Σολιώτης, Δεχουρίτης καὶ λοιποὶ Καπεταναῖοι
 τῶν Καλαβρυτινῶν. Εἰς τὴν Πάτραν διέλυσαν τὴν
 πολιορκίαν διατί τοὺς ἐχάλασαν ἕνα δύο φοραῖς οἱ
 Τούρκοι. Εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐκάμναμεν ἡμεῖς αὐτὰ,
 ἔγραψαν οἱ Λαλαῖοι τοῦ Γουσοῦχπασια διὰ νὰ τοὺς
 ὑπάγη μεντάτι· ἐπῆγε λοιπὸν ἐκεῖ· ἐπολέμησκον πολλοὶ
 εἰς τοῦ Δάλα, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολέμους ἐχάθη
 ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κολοιόπουλου, ἐλαβῶθη ὁ Μεταξῆς ὁ
 Ἀνδρέας. Οἱ Λαλαῖοι ἐσηκώθησαν μὲ ταῖς φαιμειαῖς
 των καὶ ἐπῆγαν ἀνεγγιαγοὶ εἰς τὴν Πάτρα. Ἀδειασε
 τὸ Μεσόγειον τῆς Πελοποννήσου· τότε ἡ Πάτρα ἐδυνα-
 μωσε, καὶ τὰ Καλαβρυτινὰ στρατεύματα ἔφυγαν ἀπὸ
 ἐκεῖ, καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειάν μας εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα·
 ἐπῆγα εἰς αὐτοὺς, τοὺς παρακίνησα νὰ φκιάσουν ταμ-
 πούρια εἰς τὸ Περθῶρι, διὰ νὰ σφίξωμεν στενὰ τὴν
 Τριπολιτζᾶ. Αὐτοὶ μοῦ ἔβγαλαν ἕνα ψεύτικο γράμμα,
 ὅτι τάχα ἦλθαν πολλοὶ Τούρκοι εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια,
 καὶ ἐτζί ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπῆγαν ἔξω ὥραις μακρὰ
 ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τοῦ
 Γκὸζη, καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαίμης εἰς τὸ Μπακράτι. Οἱ
 Τούρκοι εἶχαν στενοχωρηθῆ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Εἰς ταῖς Κατεζιαῖς, Ἐπαρχία Μιστρᾶ, ἔγεινε Συνέλευσις ἀπὸ μέρος προϋχόντων τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ εὖρηξαν εὐλογον νὰ φέρωμεν τὸν Μαυρομιχάλην, ὅπου ἦτον εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἐπῆγε ὁ Κανέλος ὁ Δελιγιάννης καὶ ὁ Πονηρός, τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὸν ἐπῆγαν εἰς τὴν Στεμνίτζα καὶ τὸν ἔκαμαν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας, καὶ ἔγραψαν εἰς τὴν Ὑδραν, εἰς ταῖς Σπέτζαις, εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Εἰς τὴν Ρούμελη ἢ Δυτικὴ Ἑλλάς εἶχε ἀποστατήσει τὸν Μάϊο, καὶ ἡμεῖς ἐκυττάζαμεν τὴν δουλειά μας, κάθε ἡμέρα εἶχαμε ἀκροβολισμούς. Μῆσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἦσαν 14,000 ἄρματα καὶ 8,000 Καβδαλαροί. Τὸν Ἰούνιο Μῆνα ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐπυνάχθησαν ὅλοι οἱ Ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου, Ἀνδρέας Ζαΐμης, Σωτῆρ Χαραλάμπης, Πετρόμπεης, Ἀναγνώστης Δελιγιαννέοι καὶ λοιποὶ, καὶ ἐγὼ, καὶ ἐπήγαμεν νὰ προὔπανθήσωμεν τὸν Ὑψηλάντη. Εἰς τὸ ὄρδι ἄφησα τὸν Πᾶνο υἱόν μου, Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Ἀναγνωσταρᾶ, Γιατράκο, Μητροπέτροβα καὶ λοιπούς τὸν ἔκαρτερέσαμεν μὲ παράταξι, καὶ ἔτυχαν καὶ οἱ Σπετζιωῖτες προὔχοντες ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν ὅλοι, καὶ τὸν ἐπήγαμεν εἰς τὰ Βέροβενα· ἐκεῖ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ κάμῃ πράγματα ὅπου δὲν ἄριζαν τῶν ἀρχόντων καὶ ἔτσι ἐφιλονείκησαν. Ὁ Ὑψηλάντης εἶχε μαζύ του τὸν Βάμβο, Ἀναγνωστόπουλο, Ἀντωνόπουλο, καὶ μιά πενηνταριά μαθητὰς τῆς Εὐρώπης Ἑλλήνας. Ἐκεῖ ἤθελε νὰ κάμῃ ὡς Ἐπίτροπος τοῦ γενικοῦ Ἐπιτρόπου οἱ Ἄρχοντες δὲν ἠθέλησαν καὶ ἔτσι ἐδυσσεστήθη ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Καλαμάτα. Ὁ Ἀλέξανδρος Κατακουζηνὸς εἶχε σταλθῆ εἰς τὴν πολιορ-

κίαν τῆς Μονοβασίας. Εἰς τὰ Βέρβενα ἦσαν συναγμένοι ἕως 5,000 στρατιῶτες, αὐτοὶ ἐπῆραν ὄλοι τὰ ἄρματα διὰ νὰ σκοτώσουν ὄλους τοὺς ἄρχοντας· ἤλθαν καὶ μᾶς ἠκολούθησαν εἰς τὸ Κονάκι τοῦ Πιστρόμπεη, ὅπου εἴμεθα ὄλοι συναγμένοι· ἤκουσα τὸν θόρυβο καὶ ἠθέλησα νὰ ἔβγω ἔξω, ὁ Κανέλος Δελιγιάννης μ' ἐμπόδιζε, τοὺς εἶπα: ἀφήσετε νὰ ἔβγω μήπως γένη ἀρχὴ καὶ πέσει κανένα τουφέκι καὶ τότε μᾶς σκοτώσουν ὄλους· ἐγὼ στρατιώτης δὲν εἶχα τότες, ἐβγήκα ἔξω καὶ ὠμίλησα: Ἕλληνες, τί θέλετε; ἐλάτε ἐδῶ καὶ εὐθὺς ἔτρεξαν καὶ με' σήκωσαν εἰς τὸν ἀέρα, Μοῦ λέγουν: ὅτι θέλομε νὰ σκοτώσωμε τοὺς ἄρχοντας, διότι μᾶς ἐδίωξαν τὸν Ὑψηλάντη· ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἐλάτε νὰ σᾶς εἰπῶ πρῶτον καὶ ἐγὼ, ἔπειτα εἶμαι συμβοηθὸς σας νὰ τοὺς σκοτώσετε· τοὺς ἐτράβιξα τῖρο τουφέκι, εἰς μίαν θρύσει ὄλους, καὶ ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς μίαν πέτρα γιὰ νὰ ἀκοῦν ὄλοι, καὶ τοὺς εἶπα: διατί θέλομε τὸν χαῦμό μας μονάχοιμας; ἡμεῖς ἐσηκώσαμε τὰ ἄρματα διὰ τοὺς Τούρκους καὶ ἔτσι ἀκουσθήκαμεν εἰς τὴν Ἑυρώπη, ὅτι ἠσκηθήκαμεν οἱ Ἕλληνες διὰ τοὺς Τυράννους, καὶ στέκεται ὅλη ἡ Ἑυρώπη νὰ ἰδῇ τί πρᾶγμα εἶναι τοῦτο. Οἱ Τούρκοι ὄλοι εἶναι ἀκόμη ἀπειράγοι εἰς τὰ Κάστρα καὶ εἰς ταῖς χώραις, καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἂν σκοτώσωμεν τοὺς προεστοὺς θὰ εἰποῦν οἱ Βασιλεῖς, ὅτι τοῦτοι δὲν ἐσηκώθησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ σκοτωθοῦν συνατοῖτους, καὶ εἶναι κακοὶ ἀνθρώποι, Καρβονάροι, καὶ τότε εἰμποροῦν οἱ Βασιλεῖς νὰ βοηθήσουν τὸν Τούρκο καὶ νὰ λάβωμε ζυγὸν βαρύτερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου εἶχαμε· γράφομε καὶ ἔρχεται ὀπίσω ὁ Ὑψηλάντης καὶ μὴν ἐπῆρε ὁ νοῦς σας ἀέρα. Τότε

τοὺς ἡσύχασα. Οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ Μαυρομιχάλης ἔστειλαν τὸν Ἄναγνωσταρᾶ καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω τὸν Ὑψηλάντη, καὶ ἐπῆγε πᾶσα ἕνας εἰς τὴν θέσι του. Τότε ἐπροσκύνησε ἡ Μονοβασιά εἰς τὸν Κατακουζινό· ἐπολιορκοῦσαν ἐκεῖ οἱ Μανιάται καὶ οἱ Τζάκονοι διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπαρὰδόθη καὶ τὸ Νιόκαστρο, ἐπολιορκοῦσαν Μανιάτες, Ἀρκαδινοὶ καὶ Μεσσηνιοὶ διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Σὰν ἐπήγαμε εἰς τὰ Τρίκορφα, εἶπαμε τοῦ Πετρόμπεη; νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μάνη νὰ φέρῃ βοήθεια, καὶ μᾶς ἀπεκρίθηκε: ὅτι οἱ Μανιάτες, δὲν ἐβγαίνουν ἂν δὲν πληρωθοῦν· τότε ἦλθαν 500 Μανιάτες καὶ τοὺς ἐπλήρωναν ὄλαι αἱ Ἐπαρχίαι ὅπου ἐπολιορκοῦσαν τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ Κάρυταινα ξεχωριστὰ ἐπλήρωνε 300 Μανιάτες τοῦ Μούρτζινου. Ἐφέραμεν ἕνα κανόνι ἀπὸ τὸν Μιστρᾶ καὶ ἐκανονιτζάραμε τὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ μακρυὰ. Ἐκεῖναις ταῖς ὥραις ἐκάθοντο οἱ Ἄρχοντές μας εἰς τὴν Ζαράκωδα, δὲν ἐνθυμοῦμαι τῶρα: τί τοὺς ἐζήτησε ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ Ἄρχοντες δὲν τὸν ἐδέχθησαν· τὸ στρατεῦμα σὰν τὸ ἤκουσε αὐτὸ, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζαράκωδα νὰ τοὺς σκοτώσῃ· μοῦ ἔκαμε μία ἀναφορὰ καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι: οἱ Ἄρχοντες δὲν θέλουν νὰ ὑπογράψουν ἐκεῖνο ὅπου ζητῆ ὁ Ὑψηλάντης, καὶ μοῦ ζητοῦσαν τὴν γνώμη μου διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀπεκρίθηκα: μείνετε ἤσυχοι καὶ ἐγὼ τελειῶ καὶ τούτην τὴν δουλειά· ἐσηκώθηκα λοιπὸν τὸ μεσαμέρι καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζαράκωδα, πῦρκα τοὺς Ἄρχοντας, τοὺς εἶπα: τί κάνετε; κάμετε ὅ,τι κάμετε, ὑπογράψατε ὅ,τι σᾶς ζητεῖ ὁ Ὑψηλάντης διὰ νὰ τε-

λειώση και αὐτός ὁ βρασμός· και ἔτζι ἐτελείωσε και αὐτό. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἀγίου Ἑλλά, ταῖς 20 Ἰουλίου οἱ Τοῦρκοὶ ἦλθαν εἰς ἡμᾶς και ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ἀγιοπετρίτας και Τζακῶνους· ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτον δυσυχισμένη διὰ ἡμᾶς, ἐσκοτώθηκαν 15 Ἀγιοπετρίτες και 10 Μισοριώτες· καθημερινῶς εἶχαμε πόλεμο ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἕως εἰς τὸ βράδυ, και τὸ βράδυ τοὺς ἐμβάζαμεν μέσα· ἐσιμῴσαμεν τόσσο κοντὰ, ὅπου ἐφέραμεν κοσμηῆτες διὰ νὰ φτιάσουν λαγοῦμι εἰς τὴν μεγάλη τάπια τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἀρχισαν ἡ ζωοτροφίαις νὰ ὀλιγοστεύουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἔδωχαν ταῖς Ἑλληνικαῖς φαμηλιαῖς ἀπὸ μέσα διὰ νὰ μὴν τρώγουν τὸν ζαερέ, και ἔτζι εἶχαμεν κάθε ἡμέραν εἰδῆσιν, τί ἔκαμναν και δὲν ἔκαμναν μέσα οἱ Τοῦρκοὶ τοῦ; ἔφερναν εἰς τὸ ὄρδίμου και τοῦ; ἐξέταζα. Νερό τοὺς ἔλειψε, ἐρρίψαμε φλόμο εἰς τὰ τριγυρινὰ νερά· οἱ Ἕλληνες ἐπήγαιναν ἕως εἰς τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς. Μία ἡμέρα ἔμαθα ἀπὸ ἕναν Ἕλληνα, ὅτι ὁ Κιαμίλμπης ἐτοιμάζεται μὲ μιὰ τριακοσαριὰ ἢ πεντακοσαριὰ διὰ νὰ ὑπάγη εἰς τὴν Κόρινθο και ἔμελλε ν' ἀπεράτῃ ἀπὸ τὸ Μήτικα. Ἐγὼ σὰν τὸ ἄκουσα αὐτό (μὸλον ὅτι ἦτον ψεῦμα), ἐγνοιάσθηκα και ἐπῆρα 10 Καβαλαραίους και ἐπῆγα εἰς τὸ Μήτικα διὰ νὰ ἰδῶ τὸ στράτευμα, και ἀντὶ 200 Τριπολιτζόταις ὅπου εἶχα διατάζει νὰ μένουν ἐκεῖ δὲν εὔρηκα παρὰ 30· τοὺς ὠμίλησα μὲ τὰ χαράματα και ἦλθαν· τοὺς ἐμάλωσα διατὶ ἦτον τόσον ὀλιγοὶ, και αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι: δὲν ἦτον ἄλλοι φερμένοι και ἦτον 20 ἡμέραις ὅπου ἐφύλαγαν ἐκεῖ. Ὁ Νταγρές μὲ 200 ἀνθρώπους ἦτον εἰς τὰ Τζιπιανὰ και εἰς ταῖς ῥάχαις· τότε τοῦ; ἐρρίζαν μερικὰ τουφέκια· ἐκατέβηκαν και αὐτοὶ,

καὶ τοὺς ἐπῆρα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Χωρίον Λουκᾶ· ἔπειτα ἐπῆρα τοὺς 200 τοῦ Νταγρέ καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ Μήτικα ἀντίκρου εἰς τὴν Καπνίστρα καὶ ἔρκιασαν ταμπούρια· κυττάζω τὴν γῆν, καὶ ἦτον εὐκολο νὰ σκαφθῆ ἀπὸ τοῦ Μήτικα ἕως εἰς τὴν πέρα μεριά τῆς Καπνίστρας, ὅπου ἄφηκα τοὺς στρατιώτας τοῦ Νταγρέ· ἦτον μακριὰ ἓνα μίλι, καὶ τὸ μισὸ ἦτον γράνες ἀμπελιῶν· τοὺς λέγω: νὰ φτιάσωμε μία γράνα ἐδῶ· τότε ἔγραψα μίαν διαταγὴν εἰς τὰ Τριπολιτζότικα χωριά: νὰ μαζωχθοῦν 70 ὡς 200 καὶ νὰ σκάψουν μία γράνα (χαντάκι), καὶ νὰ ρίχνουν τὸ χῶμα κατὰ τὴν Τριπολιτζά, ἐπειδὴ δὲ ἤλπιζα ὅτι θὰ ἵπεράσουν τὴν ἀλλή μεριά τῆς γράνας· καὶ εἰς 3 ἡμέρας τὴν ἔφτιασαν, τὴν ἐπῆγα ἕως τὰ ταμπούρια καὶ τὴν ἄφησαν 700 βήματα ἕως τὴν ρίζα τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἶχαν τὰ ταμπούρια· τὸ ἄφημα αὐτὸ ἔγεινε πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεγαϊᾶς εἰς τρεῖς τέσσαρες ἡμέρας μὲ 6,000 στρατεύματα ἐβγήκε καὶ ἐπῆγε κατὰ τὰ Δολιανὰ καὶ γυρίζει ἔπειτα καὶ πλακώνει τὸν Νταγρέ, καὶ τὸ χαλᾶν αὐτὸ τὸ ὄρδι· τοῦ ἐσκότωσαν! 27 καὶ 20 λαβωμένους. Οἱ Τούρκοι δὲν εἶδαν τὴν γράνα, διατι ἦτον νύκτα, μόνον εἶδαν τὴν ἀκρὴν καὶ εἶπαν: οἱ Γιαούριδες σύνορα κάμνουν, μοιράζου τὴν γῆν. Ὁ Νταγρὸς ἐκλείσθη εἰς μία Σπηλιά μὲ 4. Ἐυθύς σὰν ἤκουσα τὰ τουφέκια, ἐκατάλαβα ὅτι ἐκτύπησαν τὸν Νταγρέ καὶ ἐκίνησα· εἰδοποίησα ὅλα τὰ ὄρδια τὰ Καρυτινὰ νὰ τραβοῦν κοντὰ μου, καὶ ἐγὼ ἐβγήκα μὲ τὸν Αἰουτάντε μου Φωτάκο, εἰς τὸ Χωματοβοῦνι, καρσι (ἀντίκρου) εἰς τὸ Μήτικα, καὶ μίαν τρακοσαριά, οἱ ὀγλιγορώτεροι, τοὺς ἔστειλα νὰ πιᾶσουν τὴν γράνα καὶ νὰ πᾶνε εἰς βοήθεια τοῦ Νταγρέ·

επέρασαν αὐτοὶ ἀπὸ κοντᾶ, ἦλθον ἄλλοι 200. τοὺς ἔστει-
 λα καὶ αὐτοὺς, καὶ ἦλθον Καρυτινοὶ 1,000. Οἱ Τούρ-
 κοι ὅπου εἶχαν μείνει εἰς τὴν Ἰριπολιτζᾶ, ἐβγήκων κί
 ἐπολεμοῦσαν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐλ-
 θουν εἰς βοήθειαν. Οἱ στρατιῶτες ὅπου εἶχα στείλει
 ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους ἀποπάνω, καὶ τοὺς ἐτζάκισαν,
 καὶ ἐγλύτωσαν τὸν Νταγρί· τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ
 Τουρκικοῦ στρατεύματος, εὐρίσκετο εἰς τοῦ Λουκᾶ τὸ
 χωριῶ, καὶ ἐφόρτωναν 600 φορτώματα ζωότροφίας. Ὁ
 Κεχαϊῆς ἔστειλε 300 καβαλαραίους διὰ νὰ περάσουν τὴν
 γράνα· τοὺς ἐθάρασαν οἱ ἐδικοίμας, καὶ ἔπειτα τοὺς ἀ-
 νοιξαν οἱ ἐδικοίμας καὶ ἐπέρασαν οἱ 300 Τούρκοι, ἐ-
 σκότωσαν 5, λαβωμένοι 10, 15 ἄλογα. Ἐγὼ ἐδυνάμωσα
 τοὺς Ἕλληνας. Τότε ξεκινᾷ ὁ Κεχαϊῆς 1,000. Οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐδικμοιράσθησαν πλάτη με πλάτη, καὶ ἡμεῖς
 ἐκτυπούσαμε τοὺς Τούρκους ὅπου ἦτον ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος
 καὶ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος· τοὺς ἐκτύπησαν
 τοὺς 1,000· ἐσκότωσαν μιὰ πενηνταριά ἀπ' αὐτοὺς,
 καὶ πολλοὶ λαβωμένοι, καὶ πολλὰ ἄλογα· ἔπειτα ἦλθε
 καὶ τὸ μεγάλο σῶμα τῶν Τουρκῶν με τὰ φορτώματα
 ἕως 600 μουλάρια καὶ ἄλογα με τοὺς πεζοὺς καὶ καβα-
 λαραίους· τὰ φορτώματα τὰ εἶχαν εἰς τὴν ἄκρη. Οἱ
 Ἕλληνες ὅπου εἶχα στείλει εἰς βοήθειαν τοῦ Νταγρέ,
 τοὺς ἔφεραν πολεμῶντας ἀποπίσω κατάκαμπα. Κάμνει
 γιουρούσι καὶ ἡ περασμένη καβαλαριά καὶ ἡ ἀπέραστη
 σκοτώνουν 80 καβαλαραίους, καὶ ὅλα τὰ φορτώματα
 μένουσιν εἰς τὴν ἐξουσία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες
 ἐδόθησαν εἰς τὰ λάφυρα, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ Τούρκοι,
 διότι δὲν τοὺς ἐπῆραν κυνηγῶντας. Ἐπάσχισα με τὸ
 σπαθί, με ταῖς κολακείαις διὰ νὰ τοὺς κινήσω, πλὴν

δὲν ἄκουαν, καὶ εἶζι ἐγλύτωσαν οἱ Τούρκοι. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον Τούρκοι ἦσαν 6,000, εἰ περισσώτεροι καθάλαραῖοι, Ἕλληνες ἦσαν 1,000 ὄλοι Καρυτινοὶ· ἐλαβώθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κεχαϊάμπεν, Ἕλληνες 2 μόνον ἐσκοτώθησαν καὶ 2, 3 λαβωμένοι· οἱ Τούρκοι 120 σκοτωμένοι καὶ χωριστὰ οἱ λαβωμένοι. Οἱ Τούρκοι πλέον δὲν ἐβγῆκαν ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Τριπολιτζᾶς, ἦτον ἡ ὕστερή τους φορὰ· ἐπολεμοῦσαν ἀπὸ τὰ τείχη, ἀπελπίσθησαν διὰ νὰ εὔρουν πλέον ζωοτροφίας· εἰς τὰς 10, 15 Αὐγούστου ἔγινε αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἕνας μῆνας, πρὶν νὰ παρθῇ ἡ Τριπολιτζᾶ.

Ἐπῆγα μίαν νυκτιὰ καὶ ἔπιασα τοῦ Μαντζαγρᾶ· Ἐκάμαμε χαντάκια καὶ ἔκαμα καὶ ἦλθε ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης μὲ τὸ σῶμά του καὶ ἔπιασε αὐτὸ τὸ χωριὸ 10 λεπτά μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Τὰ τούρκικα ἄλογα ἄρχιζαν νὰ ἀποσταίνουν, διότι δὲν εἶχον πλέον νὰ φάγουν· ἔστειλα τὸν Γενναῖον καὶ ἐμάζωξε Τζακωνίτες καὶ Ἀγιοπετρίτες καὶ τοὺς ἔσμιξε μὲ τὸν Παναγιώτη Ζαφυρόπουλο καὶ Γεωργάκη Ἰζάκονα καὶ ἔπιασαν τὴν Βουλιμῆν, δὲν φθάνει τὸ κανόνι ἐκεῖ, παρομοίως ἔστειλα τὸν Κεφαλᾶ μὲ Μεσσηνίους κατὰ τὸν Ἅγιον Σώστη καὶ ἐταμπουρώθη, καὶ ἔτξι δὲν τοὺς ἀφίναμε μὲ τελειότητα νὰ σπαράξουν πλέον. Οἱ Ἀρβανῖτες ἄρχισαν νὰ ἔχουν ὀμιλίαις μὲ ἡμᾶς· αὐτοὶ ἦτον 3,000 καὶ ἐκείνη ἦτον ἡ δύναμις τῆς Τούρκικης φρουρᾶς, μὲ ἐπρόβαλαν νὰ τοὺς ἀρήσω ν' ἀπεράσουν καὶ τοὺς ὑπεσχέθηκα, τοὺς μὲν Τούρκους ἐντοπίους νὰ τοὺς ἀρήσω με χωρὶς τὰ ἄρματά τους καὶ τοὺς Ἀρβανίτας μὲ τὰ ἄρματά τους. Ὀμιλήσα μὲ τοὺς Ἀρχοντας, μὲ τὸν Μαυ-

ρομιχάλη πρώτα και έπειτα έδωσα λόγον τιμής εις τους 'Αρβανίταις δια να αναχωρήσουν.

Κατά τον 'Ιούνιον Μήνα όταν πολιορκούσαμε την Τριπολιτζά έσήκωσα από τα Ντερβένια τον Μακαρίτην Πάνν. 'Ο Πάνος, ό 'Υψηλάντης, ό Γενναϊός, ό 'Αποστόλις ήτον εις τα Βασιλικά, 'Επαρχία τής Κορίνθου, διότι τους ειπαν ότι ήλθαν Τούρκοι.

Τό στρατεύμα, 700, με τον 'Υψηλάντην από την 'Αγία Ειρήνη άγνάντευαν τον στόλο που καίγει τό Γαλαξίδι. 'Όταν πολιορκούσαμε στενά την Τριπολιτζά, έβγαίναν έξω οι πολιορκημένοι, 'ς τον πόλεμον τους 'πιάναμε, μεταξύ αυτών έπίαση ό Χαντζή Χρήστος, ό Κότζος· οι Βούλγαροι ήτον σεζίδες· ως 200 έπίασαμεν, ήτον χριστιανοί.

'Εν ταυτῷ άρχισαν οι 'Αρβανίταις να πραγματεύωνται— ήτον ένας γραμματικός με τους 'Αρβανίταις, γραμματικός του Βελήμπη και 'Αλμάσμπη· Αύτός έκαμνε τον μισίτη με τους 'Αρβανίταις· να τους 'βγάλωμεν· οι έπίλοιποι Τούρκοι μανθάνοντας τό τραττάτο, ήθέλησαν να πάρουν μέρος και αυτοί· έβγαίνανε εις ένα μέρος, επήγαυε ό Πετρόμπης, ό 'Αναγνώστης Ντελιγιάννης, Κρεβατās και άλλοι, και τους έλέγαμε, να αφήσουν τ' άρματα, και να τους 'μπαρκάρωμε όπου θέλουν· εκείνοι έλεγαν όχι, με τ' άρματά μας· στέλνουμε, 'ς τους 'Αρβανίταις, δια να έμπιστευθούν να έβγουν, τον Κολιόπουλο ως ένέχυρον. Βλέποντες οι 'Ελληνες ότι θα πέσει ή Τριπολιτζά, έμαζώχθησαν 20,000 (22 Σεπτεμβρίου)· καθως έδοκίμασαν οι 'Αρβανίταις να φύγουν, επήδησαν οι 'Ελληνες μέσα από την τάκια του Σαραγιού. Οι 'Αρβανίταις έβγῆκαν έξω, επήραν τον Κολιόπουλο, έτράβηξαν κατά τον Μήτικα έως 2,500. Μπαίνοντας τ' άσχερί, έβαλα τελάλι να μη σκοτώ-

σουμε τούς Ἀρβανίταις· ἐβγήκαν ὡς 2,000, καὶ μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἔκοβαν.

Τὸ ἀλογόμου ἀπὸ τὰ τεῖχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ. Ἀρβανίταις κλεισμέγοι εἰς τὸν Πύργο, δὲν πείθονται εἰς τὴν φωνή μου.

Ἐκεῖ ποῦ ἐβγήκα μὲ τούς Ἕλληνας, τὸ πρᾶγμα τους οἱ Ἀρβανίταις τὸ εἶχαν στελμένο εἰς τὸ τζατῆρι μου ἀπὸ ἡμέρας ἔμπροστὰ τρεῖς. Πηγαينάμενος ἐκεῖ, δοκίμασαν οἱ Ἕλληνες νὰ κτυπήσουν τούς Ἀρβανίταις, ἐγὼ τούς εἶπα: ἔν θέλτε νὰ θαρέσετε τούς Ἀρβανίταις σκοτώσετε ἐμένα πρῶτα, εἰ μὴ καὶ εἶμαι ζωντανὸς ὅποιος πρωτορίζει ἐκείνονε πρωτοσκοτόνω πρῶτα· κ' ἐμβῆκα ἔμπροστὰ μὲ τούς σωματοφύλακάς μου, καὶ ἐμίλησα τῶν Ἀρβανίτων καὶ ἦρθεν ὁ Διμάμπης καὶ ὁ Βελήμπης οἱ δύο Ἀρχηγοὶ τῶν Ἀρβανίτων καὶ τούς ἐζήτησα 2 ἐνέχυρα, καὶ τούς ἔδωσα τὸ πρᾶγμα τους, 13 φορτώματα.

Εἰς τὸ τραττάτο ἦτον οἱ πρότιστοι τῶν Ἑλλήνων· ἐγὼ ἔμεινα πιστὸς εἰς τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου.

Ἐπῆρα τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τούς Ἀρβανίταις καὶ τούς ἔδωσα τὸν Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Χρηστάχη καὶ Βασίλη Ἀλωνισθιώτη.

Τὸν Κολιόπουλο τὸν ὠρδίνισα μὲ 300 ἀνθρώπους νὰ τούς ξεβγάλη· ἔτζι τούς ἐπῆρε εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτζα, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐγύρισε ὀπίσω. Τὸ ἀτκέρι ὅπου ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκότωνε ἀπὸ Παρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκαις, παιδιὰ καὶ ἀνδραιοὺς 32,000· μίξ ὦρα ὀλόγουρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἕνας ὕδραϊὸς ἔσφαξε 90. Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν 100. ἔτζι ἐπῆρε τέλος. Τελάλη, νὰ πύση ὁ σφαγμὸς.

Τοῦ Σεχνετζίμπη ἢ φαμηλιά ἔμεινε μ' ἐμέ, 24 ἀνθρώποι· τὸν Κιαμίμπη τὸν ἔπηρε ὁ Γιατράκος — ὁ Κεχαϊᾶς ἔμεινε αἰχμάλωτος μετὰ τὰ χαρέμια καὶ τὰ περιλαβε ὁ Πετρόμπης.

Μετὰ τὴν νίκη τοῦ Βαλτετζιοῦ τοῦ εἶχα γράψῃ ἓνα γράμμα καὶ τοῦ ἔλεγα, ὅτι: σ' ἐνόμισα τακτικὸν καὶ ἤλθες κλέφτικα νὰ πολεμήσης, μανθάνω ὅτι κάνεις προσκυνοχάρτια εἰς τοὺς Ῥωμαίους, δὲν εἶναι τώρα καιρὸς διὰ τοὺς Τούρκους νὰ δίνης προσκυνοχάρτια, ἀλλὰ εἶναι τῶν Ἑλλήνων καιρὸς νὰ δίνουν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ἐλπίζω νὰ σοῦ δώσω ῥάγι, ἀν γλυτώσης, νὰ πᾶς εἰς τὸν τόπον σου, θάστα ὅσο ἔμπορέσεις καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸ Σαράγι σου. Καὶ ὁ Θεὸς τὸ ἤφερε καὶ ἐσμίξαμε εἰς τὸ Σαράγι — ἤμουν σκλάβος εἰς τοὺς Ῥούσσους ἔλεγε ὁ Κεχαϊᾶς, καλῆτερα νὰ χαθῶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλοῦ θὰ με στείλῃ ὁ Σουλτάνος; νὰ χαθῶ — μὴν φοβᾶσαι, δὲν φονεύομε ὅσους ἐπροσκύνησαν. Τοὺς ἐπαραδώκαμεν εἰς τὴν φύλαξιν τῶν Μαυρομιχαλέων.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ με ἔδειξαν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὅπου ἐκρέμαζαν τοὺς Ἕλληνας, ἀναστέναξα καὶ εἶπα: αἴτε, πόσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ ἐδιέταξα καὶ τὸν ἔκοψαν· ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὸν σκοτομὸν τῶν Τουρκῶν.

Ὅταν ἐκίνησα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Βαλιτέτζι, εἰς τὸν δρόμον ἐβγήκαν τρεῖς λαγοὶ καὶ τοὺς ἐπίασαν ζωντανούς οἱ Ἕλληνες, τότε τοὺς εἶπα, ὅτι ἡ νίκη παιδιὰ εἶναι ἐδική μας. Εἶχαν πρόληψι οἱ Ἕλληνες ὅταν ἔβλεπαν λαγούς καὶ ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο καὶ δὲν τοὺς ἐσκότωνεν ἢ δὲν τοὺς ἐπίασαν ἢ καρδιά τῶν Ἑλλήνων ἐκρύωνε, ὅτι θὰ χάσουν τὸν πόλεμον.

Ἀπὸ βουνὸ εἰς βουνὸ εἶχα τουφέκια με φωτιαῖς καὶ

εις ὀλίγαις ριγμαῖς ἔδιδα εἶδῃσιν εἰς τὰ μακρυνὰ στρατεύματα.

Μία φορὰ εἰς τὰ τρίκορφα ὁ Ἀναγνώστης Ζαφρόπουλος ἀπὸ τὸ Ζυγοβίσι, τὸν ὁποῖον εἶχα γραμματικὸν τότε, μὲ ἤβλεπε ὁποῦ ἀγωνιζόμενον εἰς τὰς 24 ὥρας. Εἰς τὰς 20 ἐπήγαινα εἰς τὴν τέντα μου καὶ ἔτρωγα ὀλίγο ψωμί· μοῦ εἶπε; ἄϊτε Καλοκοτρῶνη παιδεύσου, παιδεύσου, καὶ ἡ πατρίς σου θέλει σὲ ἀνταμείψει· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι, ἐμένα ἡ πατρίς θὰ πρωτοξερίσει, καὶ ἡ τύχη τὸ ἤφερε καὶ ἀλήθευσα.

Εἶχαμε σχέδιο νὰ προβάλωμεν εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Τριπολιτζᾶς νὰ παραδοθῶν, καὶ ἔτζι νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους μέσα νὰ μαζευθῶν διὰ τὰ λάφυρα, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ διαμοιράσων κατ' ἀναλογίαν εἰς διαφόρους Ἐπαρχίας καὶ νὰ βγάλουν διὰ τὸ ἔθνος· ἀλλὰ ποῦς ἤκουσε. Ἡ Καρύταινα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτζᾶς ἕως τὴν πτώσιν της ἔδωσε 48,000 σφαχτὰ καὶ ἐράνους ἀπὸ τοὺς εὐκαταστάτους.

Ἐπειτα ἀπὸ 10 ἡμέρας ἐβγῆκαν ὄλοι οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ λάφυρα καὶ ἐπῆγαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις τοὺς σκλάβους, σκλάβαις. Σὲ 10 ἡμέραις ὁποῦ ἐπέλασα ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰσγυρεύθησαν τὰ λάφυρά τους, ἐκάμαμε συνέλευσι, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης καὶ ἄλλοι, ὁποῦ εἶχαμεν ἀρχὴν τοὺς εἶπα, ὅτι, εἶναι καιρὸς νὰ ἐκστρατεύσωμε τώρα καὶ νὰ κινήσω διὰ τὴν Πάτρα, καὶ τὸ ἔκριναν εὐλογον· τότε ἐκίνησα μόνον μὲ 40 σωματοφύλακας γιὰ τὴν Πάτρα· ἔστειλα προσταγὴ εἰς τὴν ἐπαρχία τῆς Καρύταινας, νὰ μαζωχθῶν τὰ στρατεύματα διὰ τὴν Πάτρα· καὶ ὅταν ἐφθασα στὰ Μαγούλινα ἔξη ὥραις ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐσυνάχθησαν 1700 στρατιῶται, καὶ ἕως νὰ κατεβῶ εἰς τὴν

Γαστούνη ἐμάζωνα 10,000. Ἀκούοντας ὅτι ἐκστράτευα διὰ τὴν Πάτρα οἱ Ἀρχοντες, ὁ Ἀ. Ζαίμης, Σωτὴρ Χαλάμπης, Π. Πατρῶν, ποῦ πολιορκίαν τὴν Πάτρα, γράφουν ἓνα γράμμα τοῦ Ὑψηλάντη καὶ Πετρόμπεη καὶ ὅλης τῆς τότε Κυβερνήσεως (Γερουσίας)· ἐμάθαμε ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐρχεται εἰς τὴν Πάτρα, ὁ Κολοκοτρώνης νὰ μείνῃ καὶ νὰ ἔλθῃ βοήθεια μιὰ τριακosoαργιὰ νωμάτοι ἢ μὲ τὸν Δελγιάννη ἢ μ' ἓνα Μαυρομιχάλη, διατί σὲ ἕξ ἡμέραις πέρνομε τὴν Πάτρα, — διατί ἔλεγαν τῶν μικρῶν: δὲν συμφέρει, ὅτι ἂν ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης θὲ νὰ πάρῃ καὶ τῆς Πάτρας τὰ λάφυρα καθὼς καὶ τῆς Τριπολιτζᾶς· σκοπός τους ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ δυναμωθῶ· ἂν μὲ ἄφιναν νὰ πάγω ἀμέσως, θὰ μοῦ ἔδιδαν ἀμέσως τὰ κλειδιά οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸν φόβον τους. (Ἀνάθεμα νὰ ἔχουν). Οἱ Ἀλαῖοι ἦτον μέσα — πρῶν σχετικοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη· εἶχον ταῖς φρηλιαῖς των εἰς τὸν Ἑπακτο. — Μοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ γυρίσω ὀπίσω, διότι ἡ Πάτρα τελειώνει· νὰ γυρίσης ὀπίσω νὰ πᾶμε εἰς τὸ Ναύπλιο. Ἐγύρισα μὲ τὰ στρατεύματα ποῦ εἶχα συνάξει· πηγαίναντες εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐστείλαμε ἓνα γράμμα νὰ ἰδοῦμε τί κάνουν εἰς τὸ Ἀνάπλι; μᾶς ἀποκρίνονται, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι νὰ πάρωμε τ' Ἀνάπλι, διότι ἔχει πῆναι ἀρχηγοὶ εἰς τὴν πολιορκία, Τζόρκης, Στάϊκος, Σταματελόπουλος, Παππᾶ Ἀρσένης. Τὴν ἴδια ὥρα ὁποῦ ἔκαναν τὸ γράμμα ἔφθασε ἓνα καράβι εἰς τὸ Ἀνάπλι Ἀουστριακὸ φορτωμένο σιτᾶρι ἕως 10,000 κοιλιά. Τὴν ἴδια ὥραν μᾶς στέλνανε ἓνα γράμμα· φθάσατε, ὅτι ἦρθε ἓνα καράβι μὲ προβιζιόναις, καὶ δὲν εἴμποροῦμε μόνοι μας· ἀμέσως ἐκινήθημεν διὰ τὸ Ἄργος, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης, ἡ τότε Γερουσία. Κάνουν μιάν ἀναφορὰ οἱ Τριπολιτζιώταις

μου γυρεύουν τὸν Πᾶνο νὰ μείνῃ φρουρὰ διὰ τὴν εὐταξίαν τῆς πόλεως. Τοὺς ἀπεφάσισα, καὶ τὸν ἀφηκ. Ἐκστρατεύσαμε καὶ ἐκατεθήκαμε εἰς τὸ Ἄργος, ἐπήραμε καὶ τὸν Κριαμίλμπεη καὶ ἓνα παιδί τοῦ Κριαμίλμπεη. Σὰν ἐκατεθήκαμε στὸ Ἄργος εὐρήκαμε τὴν πολιορκία πολὺ καλὰ.

Ἡ Μποβολίνα μὲ τὸν ἀδελφόντης ἐφύλαγε τὸ μπλόκο. Εκεῖ ποῦ ἐσυνάχθημεν ἦλθαν ἀπὸ Ὑδρα, Σπέτζαις, Πελοπόννησο, νὰ κάμωμε Κυβέρνησι. Τῆς ἰδιαίς ὥραις ἀπεφασίσαμε νὰ κάμωμε βεσάλτο εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐκείναις ταῖς ὥραις ἐκαβάλικα νὰ πάγω ε' τοὺς μύλους νὰ ἰδῶ τὰ καράβια, εἰς τὸν δρόμο μ' ἐβρίξε τ' ἄλογο καὶ ἤμουν ἀβῶστος. Ἐκαναν τὸ συμβούλιο νὰ γενῆ τὸ βεσάλτο. Τὸ στεριανὸ στράτευμα νὰ κτυπήσῃ τὸ Παλαμίδι καὶ τῆς Στεριᾶς τὴν πόρτα, καὶ τὰ καράβια νὰ κανονίζαρον τὸ Καστέλι καὶ τὰ 5 ἀδέλφια, καὶ 500 μικρὰ Κρανιδιώτικα νὰ κτυπήσουν μέσα ἀπὸ τὸ γιאלό. Ἡ γνώμη μου δὲν ἦτον. Μοῦ εἶπαν σὰν ἦσαι ἀνείμπορος κάτ' ε· οἱ ἀδελφοί μου πᾶνε νὰ σκοτωθοῦν καὶ ἐγὼ νὰ κάτ' ζω; Ἐμαζώχθηκα τ' ἀσκέρια ε' τὴν Ἄρικα. Ὁ Ἰωσαφὰτ ἔβαλε λόγο εἰς τ' ἀσκέρια: ὁποῖος σκοτωθῆ, λαβωθῆ, ἢ Πατρὶς θέλει τοὺς βραβεύσει.

Εἴμασθε ὡς 4,000· χωρίζουν, ε' τὸ Παλαμίδι μὲ 1,000 νὰ πάγω ἐγὼ, καὶ ὁ Νικήτας, καὶ Γιατράκος καὶ ἄλλοι, νὰ κτυπήσουν τοῦ γιαλοῦ τὴν πόρτα. Ὁ Ταξέλας φιλέλληνα εἶχεν ἔως 100.

Τοὺς εἶπα, νὰ κτυπήσουν τὰ κροάβια πρῶτα ἕως ἔχουν καιρὸν, καὶ ἂν δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ μὴ δοκιμάσωμεν. αὐτοὶ ἀποκρίθηκα: τὰ καράβια εἶναι ποῦ εἶναι, νὰ τοὺς κτυπήσωμεν πρῶτα ἡμεῖς· νὰ κτυπήτῳ νύκτα τὴν αἰγὴ εἰς τὸ Παλαμίδι, διὰ νὰ τραβίξουν ἀπὸ τὴν χώρα δύ-

ναμιν εἰς τὸ Παλαμίδι, καὶ τότε νὰ κτυπήσουν τῆς Στε-
ριᾶς τὴν πόρτα. Ἐμένα μὲ ἀποφάσισαν μὲ 1,000· 400
μὲ ἀκολούθησαν, οἱ ἄλλοι νομίζοντες νὰ ἐμβῶν εἰς τὴν χώ-
ρα. Μ' ἐκείνους ποῦ ἐπῆγα ἐγὼ τὴν αὐγὴ, ἀνοιξα τουφέκι
καὶ εὐγάλαμε ταῖς σκάλαις ἀπὸ τὴν Πρόνοια, ἐκτύπησαν
καὶ ἐπῆγαν ἴσια μὲ τὸ Λεῦκο. Τὰ καράβια ἀπὸ τὸν για-
λὸ δὲν τοὺς ἔκανε ἀέρας, ἐφυσοῦσε ἀπὸ τὴν στεργιά,
εἶχαν κατάμπροστα τὸν ἀέρι, δὲν μπουκάριζαν. Οἱ Τοῦρκοι
ἐδυνάμωσαν στὰ μπτενία, οἱ Ἕλληνες ἐχώθησαν στὰ
Τουρκοκρηνήματα· 2 ὥραις ἐβάσταξε ὁ πόλεμος. Βλέπωντας
ἐγὼ ὅτι τὰ καράβια δὲν ἔκαναν δουλειᾶ, ἔστειλα τὸν Φώ-
τάκο νὰ εἰπῇ νὰ ῥιτιράρουν μὲ μιᾶς· καὶ ἔτζι ῥιτιρά-
ρησαν ὅλοι μιὰ κοπανιὰ, καὶ ἐσκοτώθησαν ὀλίγοι, —καὶ ἐ-
παληκαρέυσουμε τοὺς Τούρκους.— Ἐγυρίσαμε ἴσως εἰς τὸ
Ἄργος ἀπρακτοί. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦτον καλοὶ τέ-
τοια Κάστρα νὰ πέρνουν μὲ βεσάλιο, ἦτον μία τρέλα. Ἐ-
στείλαμε εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις νὰ κάμωμε Συνέλευσι· ἦλθε
ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζαΐμης διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσι, νὰ
κάμωμε Κυβέρνησι.

Ὁ Μαυροκορδάτος μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατζᾶ ἦλθον εἰς
τὴν Πάτρα, ἐτάθηκον ἐκεῖ μερικὸν καιρὸ, ἔπειτα ὁ Μαυ-
ροκορδάτος ἦλθε, καὶ πρωτοανταμώσαμεν εἰς τὸ Ἄργος.
Ἄφου ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ Ἄργος, ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ
Ἄρχοντες καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίαις καὶ νησιᾶ τῆς
Ἑλλάδος.

Ἰψηλάντης — ἦτον ἓνας ἀνθρωπος σταθερὸς, τίμιος,
ἀνδρεῖος, μικρόνους, κοῦφος, εὐκολοαπάτητος, μικρὸς εἰς τὸ
ἀνάστημα, λιγνός, τὸ ὄνομά του ἐχρησίμισε πολὺ εἰς
τὴν ἀρχὴν, εἶχε τὴν φαντασίαν νὰ ἦναι ἀρχηγός (κεφαλή),
πλὴν τὸ μυαλότου δὲν τοῦ ἔσωνε ἀναλόγως μὲ τὰς πε-

ριστάτεις ὁποῦ εὐρέθηκε. ἂν ἤθελε ἔλθει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφός του ἠθέλαμεν κάμει δουλιὰ, διατὶ ἤθελα τὸν ὑποστηρίξει· ἐγὼ δὲν ἐγύρευα παρὰ ἓναν ν' ἀκουμβήσω ταῖς πλάταις μου, ἐγὼ δὲν ἔκαμνα καπούλι τοὺς Ἄρχοντας, ἐκεῖνοι ἐμένα, καὶ ἔτζι κανένας τρίτος· — δὲν ἐγίνοντο διχόνοιας. Ἄναγνωσταρᾶς ἦτον μὲ πολὺ νοῦ ἄνθρωπος, ἀλλὰ φθονερός, βαρυκίνητος, παχύς. Ὁ Κρεβατᾶς ἦτον ἄνθρωπος μὲ νοῦ καὶ πολλὰ ὠφέλιμος γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἐτυμβουλευθήκαμε νὰ κάμουμε Κυβέρνησι· ἐφιλονεικήσαμε κάμποσο, ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις. Τότε ἔκαμαν τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν ἐκεῖ μιὰ ἀναφορά, καὶ μοῦ ἐζητοῦσαν νὰ τοὺς δώσω τὴν ἄδεια νὰ σκοτώσουν τοὺς προύχοντας· κάποιος τοὺς εἶχε ἐρεθίσει λέγωντάς τους, ὅτι δὲν θέλουν νὰ κάμουν Συνέλευσι, καὶ ἔτζι γελοῦν τὸν Κόσμο· ἐσηκώθηκα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα καὶ τοὺς εἶπα· τί κάμνετε αὐτοῦ; κάμετε τὸν ὄρκο, διότι τοῦτο ἔχουν νὰ σᾶς κάμουν, καὶ ἔπειτα πηγαίνετε εἰς ἓνα μέρος διὰ νὰ ἀρχίσετε τὴν Συνέλευσι· τοὺς ἐπῆρα εἰς τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, ἔκαμαν τὸν ὄρκο, καὶ ἔτζι ἔπαυσε αὐτὸς ὁ χόχλος τοῦ λαοῦ.— Ὁ Λαὸς εἶχε πάντοτε σκοπὸ νὰ σκοτώσῃ τοὺς Ἄρχοντας καὶ κάθε παραμικρὰ αἰτία ἐρεθίζοντο· — Ἐτζι οἱ πολιτικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πιάδα (Ἐπίδαυρον), καὶ ἀρχίησαν νὰ κάμουν τοὺς Νόμους, καὶ οἱ Στρατιωτικοὶ ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ Π. Γιατράκος ἐπῆρα τὸν Κικιμίλη καὶ 20 ζορμπάδαις Ἀεονταρίταις καὶ Τριπολιτζώταις. Ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ἄναγνωσταρᾶς, ἦτον ὅλοι ἐκεῖ, καὶ ὁ Γιατράκος μὲ τοὺς Τούρκους ἐπῆγε εἰς τὰ Ἐξομίλια, καὶ τ' ἄλλα στρατεύματα ἐπῆγαν μέσα εἰς τὴν χώρα στὴν Κόρινθο, καὶ ἐπολιορκῶσαν τὸ Κάστρο. Μιὰ ἡμέρα

σηκώθηκx και ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐξαμίλια καὶ ἠῶρηκα τὸν Κιαμίλπεη, διὰ νὰ γράψῃ ἓνα γράμμα εἰς τὸν Ἐπίτροπόν του καὶ εἰς τὴν γυναῖκά του νὰ παραδώσῃ τὸ Κάστρο· ἡ ἐκεῖνος δὲν ἔγραφε καθὼς ἔπρεπε, ἡ ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν, δὲν ἐπαρᾶδωσαν τὸ Κάστρο· ἐγὼ τοῦ ἔκαμα χίλιους φόβους, πλὴν ἐστάθη ἀδόνατο. Στὴν Κόρινθο ἐσκότωσε τὸ στράτευμα 20 Τούρκους. Ἦτον μερικοὶ Λαλαῖοι μέσα καὶ Ἀρβανίταις, καὶ ἔβαλα τὸν Καραχάλιο καὶ τοὺς ὠμίλησε μιὰ καὶ δυὸ διὰ νὰ παραδοθοῦν, καὶ ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγον, σήμερον καὶ αὔριο, καὶ ἐπέρασαν 20 ἡμέραις, διχτὶ ἐκαρτέρειυν μεντάτι ἀπὸ τὸν Ὀμὲρ-Βριόνι, ὅπου ἦτον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ἐπήγαιναν ἀπὸ τοὺς Κορινθινοὺς καὶ τοὺς ἔλεγον, μὴν παραδίδεσθε εἰς τὸν Κολοκοτρώνη διατὶ σᾶς ἔρχεται μεντάτι, καὶ ὁ σκοπὸς τους ἦτον νὰ φύγωμεν ἡμεῖς, καὶ τότε νὰ μείνουν μονάχοι, νὰ πάρουν τὰ λάφυρα, καὶ ὁ φθόνος ἦτον ἀκόμη. Μετὰ 20 ἡμέρας ἔστειλα τὸν Καραχάλιο καὶ ἐμίλησε τῶν Λαλαίων καὶ ἦλθαν 2 εἰς τὸ κονάκιμου, καὶ τοὺς ὠμίλησα νὰ ἐβγοῦν ἐκεῖνοι, καὶ ἂς μείνουν οἱ ἄλλοι Τούρκοι· καὶ αὐτὸ ἦτον διὰ νὰ κάμω ἀρχὴν, καὶ ἐτζὶ ἐπῆραν τὰ ἄρματα τους 16, καὶ ἦλθαν εἰς τὸ σπῆτι, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ ὄρδῖ μου. Ἐτραττάραμε καὶ ἔστειλαν, περάσσοντας 5, 6 ἡμέραις ἓνα Λαλαῖο, καὶ ἐκραζᾶν τὸν Κεχαϊᾶ τοῦ Κιαμίλπεη καὶ τὸν Κατῆ καὶ ἄλλους· δύο ἀξιωματικοὺς Τούρκους, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματά τους· ἔβγῆκαν καὶ ὠμίλησαμεν, τοὺς εἶπα νὰ παραδώσουν τὸ Κάστρο καὶ τὰ ἄρματα τους, καὶ νὰ πάρουν 2 φορεσιαῖς (σκουτζὰ), καὶ νὰ τοὺς βαρκάρουμε, νὰ τοὺς περάσωμε εἰς τὴν Ῥούμην, ἄλλοι εἰς τὸ Γαλαξίδι· καὶ ἄλλοι κατὰ τὸν Σίλωνα· καὶ μ' ἀποκρίθησαν, ὅτι νὰ πάμὲ ἀπάνω νὰ εἰποῦμε καὶ τῶν

ἄλλων καὶ ὅσες στέλνουμε ἀπόκρισι—τὴν ἄλλην ἡμέραν
 μᾶς ὠμίλησαν πάλι, νὰ κουβεντιάσωμε μὲ αὐτούς· ἐκί-
 νήσαμε νὰ πᾶμε, καὶ τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν ἀταξίαν του
 ἐκίνησε ὅλο σιμὰ· βλέπωντας τὴν ἀταξίαν αὐτὴ ἐπέσιμωσα
 καὶ δὲν ἤθελησα κανένα κοντάμου· ἐκαβάλικα καὶ ἐ-
 πῆρα τὸν Καπετὰν Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ μονάχον, καὶ
 ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα κοντὰ εἰς τὸ Κάστρο εἰς κάτι Τουρ-
 κομνήματα, καὶ εἶπα οἱ ἀρχηγοὶ νὰ γίνουν. 30 νο-
 μάτοι, νὰ ἔλθουν κοντὰ μου, καὶ ἔτξι τοὺς ἔστειλα. Πη-
 γαινάμενος ἐκεῖ, ὅπου εἶμεθα οἱ δύο, ὠμίλησα διὰ νὰ
 καταιδοῦν ἀπὸ τὸ Κάστρο νὰ τοὺς εἰπῶ, διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἔ-
 στρεξαν καὶ τὴν συνθήκη ὅπου τοὺς εἶχα κάμει ταῖς περα-
 σιμένας ἡμέραις· ἐκατέβηκαν οἱ 4 καὶ ἐκάτζαμεν ἀντάμα,
 τότε ἔστειλα εἰς τὸν Κατῆ (σὰν τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ χέρι
 τούτους) μὲ τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσῃ εἰς τὸ Κάστρο διὰ νὰ
 παραδώσουν τὰ ἄρματα τοὺς ὅλοι οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ τὰ βᾶ-
 λουν εἰς ἓνα σπῆτι. Ὁ Κατῆς ἔκαμε λόγον καὶ τοὺς ὠρῶ-
 σε εἰς τὴν πίστιν τοὺς νὰ μὴν κρύψουν κανένα ἄρμα, ἀλ-
 λά νὰ τὰ δώσουν ὅλα, καὶ ἔτξι ἐξαρματώθηκαν ὅλοι καὶ
 τὰ ἔβαλαν εἰς ἓνα σπῆτι. Στὴν Συνέλευσιν, ἀφοῦ ἤκουσαν
 ὅτι ζητοῦν νὰ παραδοθῶν οἱ Τοῦρκοι, ἐστείλαμε νὰ ἔλ-
 οῦν καὶ 5, 6 πολιτικοὶ, νὰ ἔλθουν νὰ παρυσταθοῦν εἰς τὰ
 λάφυρα, καὶ νὰ βγάλουμε καὶ τοῦ ἔθνους. Αὗτοι ἦσαν ὁ
 Σωτῆρ Νοταρᾶς, ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι· ἦτον καὶ ὁ Πρω-
 τοσύγκελλος τῆς Ἀρκαδίας ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ἔλθει ἐκεῖ ἀπε-
 σταλμένος ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ ὑπογράψουμε τοὺς
 Νόμους, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα, ἐξ αἰτίας ὅπου ἦτον ἓνα Κε-
 φαλαῖο ὅπου ἔλεγε, ὅτι: τὸ ἐκτελεστικὸ νὰ τελειῶ νῆ μίᾳ
 ὑπόθεσι, καὶ ἐπειτα ἀπὸ 6 ἡμέρας νὰ δίδουν τὴν εἶδησι
 εἰς τὸ Βουλευτικόν· ὅλοι τὸ ὑπέγραψαν ἔξω ἀπὸ ἐγὼ, τότε

ἐπῆγαν ἴσως, ἔκαμαν ἐξαίρεσι (παράρτημα) ἀπὸ τοῦτο τὸ Κεφάλαιο καὶ ἔτζι ὑπόγραψα· σὺν ἔβαλα τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσα καὶ ἐξαρμάτωσαν τοὺς Τούρκους, μὴ ὠμίλησαν, ὅτι, τὰ ἔκαμαν δλα· τότε ἔδωκα εἰδήσιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Συνελεύσεως, καὶ ἐπῆρα 300 ἀπὸ τὰ διάφορα σώματα, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν πόρτα, καὶ ἐσταύρωσα μὲ μία σημαία Ἑλληνική τὴν πόρτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἔμβασα μέσα καὶ ἔβαλα αὐτὴν τὴν σημαία ἀπάνου εἰς τὸ Κάστρο. Τὰ στρατεύματα καὶ ἐγὼ ἐκατεβήκαμε εἰς τὴν χώρα, εἶμεθα 6,000· οἱ Τούρκοι ἦσαν 300· εἰς τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου.

Εἰς τὴν πτώσιν τῆς Κορίνθου ἦσαν, Ὑψηλάντης, Μαυρομιχάλιδες, Πετμιτζιοί, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης, υἱός μου ὁ Γενναῖος, Ἀντώνης Κολοτρώνης, Αναγνωσταρᾶς, Γιατράκος, Κεφάλας, Κολιόπουλος.

Τότε ἦλθε εἰδήσις ὅτι ἡ ἀρμάδα τοῦ Καπετὰν Πασᾶ μὲ 9,000, ἐτράβαε διὰ τὴν Πάτρα· ἀκούωντας αὐτὸ ἔλαβα διαταγὴ καὶ ἐκίνησα εὐθὺς διὰ τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διέταξα ταῖς ἐπαρχίαις Τριπολιτζᾶς, Καρύταινας, Φαναρίου, Ἀρκαδιᾶς, νὰ τραβίξουν διὰ ταῖς Πάτραις.

Εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ὅπου ἔφθασα, ἐμάθαμε ὅτι ὁ Ἄλῃ Πασᾶς ἐχάθη, καὶ ἔλεγαν μερικοὶ Γερουσιασταὶ, ὅτι, τώρα ὅπου ἐχάθη ὁ Ἄλῃ Πασᾶς οἱ 80,000 ὅπου τὸν ἐπολιορκοῦσαν θὰ πέσουν εἰς ἡμᾶς· ἐγὼ εἶπα: ἔχει ὁ Θεός. Ἐνας Νικολός, Τζανέτος ἀπὸ τὸ Φανάρι εἶπε: ἀξιωθήκαμεν καὶ ἐκάμαμε Γερουσία καὶ Βουλὴ, καθὼς λέγουν τὰ παλιὰ χαρτιά, ἀ; χαθοῦμεν τώρα: — Εὐγε σου Κύριε. Διέταξα τὸν Γενναῖο νὰ πάρῃ τοῦς μισοὺς Τριπολιτζότας, Φαναριώτας καὶ ἄλλους καὶ νὰ τραβίξῃ κοντά. Εἰς

τὴν Βυτίνα, ἔλαβα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ὅπου ἐπρωτοσυστήθηκε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβα τὸ δίπλωμα τοῦ Στρατηγοῦ. Βίς τὴν 1 Μαρτίου ἐφθισα εἰς τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ Καρύταινα, Πύργου, Γαστοῦνη καὶ Πάτρα· ἐσύναξα 6,000. Ἄρχηγοὶ Ἄ. Ζαίμης, Κανέλλος Δελιγιάννης, Πετιμεζαῖοι, Σέκερης Τριπολιτζώτης, Λόντος μὲ τοὺς Βοστιτζάνους.

2 Μαρτίου διηγήθηκα ὡς τὰ τώρα 1822.

Ἐναντίον τοῦ Ὀμέρου Βριώνη ἐπῆγε ὁ Νικηταρᾶς, καὶ ὁ Ἄχολος.

Ὁ Χάντζος καὶ ὁ Ἰβραήμης Λαλαῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἐδόξαζαν τοὺς Λαλαῖους.

Φθάνοντας εἰς τὴν Πάτραν ἐπήγαμε μὲ Καρυτινοὺς καὶ Πυργιώταις ἕως 4,000 καὶ Καλαβρυτινοὺς, ὁ Ζαίμης, ὁ Λεχουρίτης ἕως 1,000, κ' ἀπὸ τὴν Πάτραν οἱ ντοπικοὶ ὄς 500, καὶ ἦτον οἱ Κουμανιωταῖοι ἐπὶ κεφαλῆς, ἦτον καὶ μὲ 300 Βοστιτζάνους ὁ Στρατηγὸς Λόντος· τὰ Σελά κατὰ τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας. Ἐγὼ πηγαινάμενος δὲν ἤξευρα τὸν τόπον τῆς Πάτρας, 28 Φεβρουαρίου, καὶ ἐρχόμενοι ἡμεῖς ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι ἕως 5,000, ἐβγήκαν νὰ λαφυραγωγῆσουν εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ ἔντεσε ἡ ἐμπραστινέλα τοῦ Γενναίου, ἐφθασε καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ τοὺς ἐκυνήγησαν ἕως ἔξω τῆς Πάτρας, καὶ ἀπὸ πίσω ἤρχόμουν ἐγὼ καὶ ἐμαζωχθήκαμε ὅλοι εἰς τὸ Στραβάλι, καὶ εὐθὺς ἔστειλα 100 νομάτων καὶ ἐπισαν τὸ μοναστήρι τοῦ Γεροκομιοῦ, τίρο κωνοιοῦ ἀπὸ τὴν Πάτραν· καὶ βλέποντας οἱ Τούρκοι ὅτι ἐπίσθησε τὸ μοναστήρι ἐβγήκαν εἰς πόλεμον, νομίζοντες ὅτι εἶναι καθὼς πρῶτα· καὶ τὰ στρατεύματα κινήθηκαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἔγεινε ὁ πόλεμος σφοδρὸς

καὶ ἐπήραμε κεφάλια καμιά ὑγδοηνταριά· ἐμβῆκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μισὴ χώρα (1 Μαρτίου 1822)· μεθ' ἐπαράγγειλαν νὰ μείνουν εἰς τὴν χώρα, τοὺς εἶπα νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὰ πόστα τους· τὸ μὲν Καλαβρυτινὸ στρατεύμα οἱ 100 ἔμειναν εἰς τὸ Γεροκομιὸ στοῦ Σαΐταγα τὸν λιθὸ, οἱ Τροπολιτσιῶταις 400, Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης μὲ 600 ἔπιασε τὸ Πουρναρόκαστρο ἀποκάτω. Τὸν Γενναῖον μὲ τοὺς Φαναρίτας 300 εἰς τὸ Παλιόπυργο, τοὺς Γαστουναίους τοὺς εἶχα στὴν Ὀβριά· τὸ μὲν δυνατώτερο λοιπὸ στρατεύμα τὸ εἶχα εἰς τὸ Σαραβάλι νὰ δίδῃ μεντάτι. Τὸ Σαραβάλι μακρὰν ἀπὸ τὰ ταμπούρια μισῆ ὥρα, ἀπὸ τὴν Πάτρα τρεῖς κάρτζ. Εἶδαν οἱ Τοῦρκοι τὰ ὄρδια, καὶ ἀκούοντες ὅτι ἦλθε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ἔστειλαν τοῦ Γιουσούφ-Πασᾶ, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Καστέλι, ὅτι ἦλθαν πολλὰ στρατεύματα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Πρὶν κάμωμεν τὸν πόλεμον εἶχε ἔλθῃ ὁ Μιαούλης καὶ ἔκαμε μεγάλη χαλάστρα εἰς τὰ καράβια, καὶ ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν κατὰ τὴν Κωσαντινούπουλι, καὶ τὰ ἐδικάμας ἔμειναν ἐκεῖ ἕως ὅπου ἐπήγαμεν καὶ ἡμεῖς κ' ἐκάμαμε τὸν πόλεμον. Ἀναχώρησαν τὰ καράβια, ὁ Γιουσούφ Πασᾶς ἔστειλε εἰς τὸν Ἐπακτο καὶ εἰς τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας καὶ τοὺς ἐσῆκωσε δλους τοὺς Τοῦρκους καὶ ἐκίνησε καὶ ἦλθε εἰς τὴν Πάτρα. Οἱ Τοῦρκοι ἐσυνάχθησαν ἕως 12,000, 9,000 Ἀνατολίταις καὶ 3,000, καὶ εἰς τὰς 9 Μαρτίου δλοι ἐκινήθησαν εἰς πόλεμον, καὶ ἐγὼ βλέπωντας ἀπὸ τὸ Σαραβάλι ὅτι ἐκινήθημε ἀσκέρι πολὺ, ἐτεμπέχιασα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ κινηθοῦν· οἱ Καλαβρυτινοὶ ὁποῦ ἦταν εἰς τὸ Γεροκομιὸ, καὶ οἱ Τροπολιτσιῶταις εἰς τὸ Σαΐταγα.

Ἐκινήθησαν νὰ πιάσουν τὸν πόλεμον ἔξω ταῖς βάραις, καὶ ἀνοίγωντας τὸν πόλεμον ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ τοὺς

Φαναριώτας, και οί Γαστουνοιόι έστειλαν, και από τό όρδι τό δικόμου. Όσο να πάγη τό μεντάτι να τούς κάμη βοήθεια έτσακίσθησαν εκείνοι και ό Γενναίος με 600 έκλείσθη εις του Σαίταγα τό λινό, και οί Τουρκοι ήτον πολλοι και τούς έκλεισαν και έπροσέρασαν οί Τουρκοι κυνηγώντας. ό μεν Κολιόπουλος με τό λοιπό στρατεύμα έπεσε κατά την σταφίδα που ήτον λινοί, και έπιασαν με τούς Γαστουναίους, του Κανέλου τό κράτευμα και των Πατραίων εκόλλησαν εις τό Πουρναρόκασρο, ό δε Ζαίμης έντεσε εκεί με τά στρατεύματα, και τον εκυνήγησαν έως μισή ώρα, και έτράβιξε με όλίγους κατά την ποταμιά κατά τούς μύλους, και έγώ ήμουν μοναχός μου, διτι τό στρατεύμα τό έστειλα όλο, και έντεσε να ήναι και ό Δεσπότης Άρτης από την Δυτικην Έλλάδα και ό Καλαμογδάρτης ό Άνδρίας και ό Γραμματικός ό Μιχαλάκης. Βλέπωντας ότι τά στρατεύματα τά Τουρκικα εκινήθησαν και έπιασαν τό Λινο και τό Μοναστηρι λέγω, αφίνω τά μουλάρια με τον Τσεπχανε ιδώ, αν τσακίσωμε τούς Τουρκους ελάτε, αν μας τσακίσουν, φύγετε με τά μουλάρια, και έγώ με του θεου την βοήθεια και την ειδική σας πηγαίνω και επήγα μόνος μου χωρις να έχω ουτε ψυχογιόν κοντά μου, και εκίνησα εις ένα κάρτο απήντησα τον γέρο Αναγνώστη Δεχορίτην, τό έστειλε ό Ζαίμης « τρέξε αδελφέ διτι την έχάσαμε την μπατάλια » και έκαμα σύντροφον τον γέρο αναγνώστην εις τον δρόμο που επήγαινα εις τον Παλιόπυργον. Απάνω από τον Παλιόπυργο βλέπω ένα Μπαίρακη μικρό, ήτον ό Εύαγγέλης ό Κουμανιώτης με 15, και εκάθοντο και έκανε σειρι τούς ώμίλησα και τούς ειπα, τί ανθρωπω είσαστε εσεις ; και μου αποκριθησαν— Έλληνες· έγώ τούς ειπα

—μὲ γνωρίζετε; εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης, ἐλάτε ἐδῶ· καὶ τότενες ἐφοροῦσα φορέματα κόκκινα καὶ φουστάνελα κόκκινη, καὶ ἐκατέβηκαν καὶ τοὺς ἔβαλα ὀμπροστά, καὶ ἐπήγαινα ἴσια εἰς τὸ κέντρο τῶν Τούρκων, καὶ ζετροπώνοντας Ἕλληνας, ποῦ μὲ ἀκουαν ποῦ ἐπήγαινα, καὶ τοὺς ἔκαμα κάμιὰ πενηνταριά, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς ἓνα π ὅ σ τ ο εἰς τὸ κέντρο τῶν Τούρκων ἐμπρός· τοὺς εἶπα· μπήχτε τὸ μπαϊράκι ἐδῶ—χανόμεθα—σὰς σέλνω μεντάτι ἐγὼ, καὶ ἐγὼ ἐγύρισα καθαλάρης κατὰ τὴν σταφίδα τοῦ Κόλ. καὶ τοὺς εἶπα νὰ πάρουν τὸ μπαϊράκι τους καὶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ ἄλλο τὸ μπαϊράκι. Ὁ Γενναῖος καὶ οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἀποκλεισμένοι. Τηρᾶω ὀμπρός ἀπὸ τὰ μπαϊράκια καὶ ἦτον ἓνα χοριγοκάμινο, καὶ στέλνω τὸν Παρασκευᾶ, τοῦ Κολιόπουλου τὸν ἀδελφὸ, μὲ 20 νομάτους νὰ τὸ πιάσουν ποῦ ἦταν κάμιὰ ἐξηνταριά καθαλαρέοι Τούρκοι νὰ τοὺς ἐμποδίσουν· μοῦ λέγουν χανόμεθα—σύρτε καὶ ἐγὼ ἔχω τὴν ἐγνοιὰ σας· ὅσο ποῦ δυνάμωσαν τὸ κέντρον καλὰ ἔντεσε ἐκεῖ καὶ ὁ Καραχάλιος καὶ ὁ Ἀγιουτάντες μου Φωτάκος, διατὶ ἐπαρατήνησα τὸν πόλεμο καὶ ἀπὸ τὸ κέντρο δὲν ἤμπορούσαμε ρὰ τοὺς τσακίσουμε τοὺς Τούρκους, ὅμως ἂν τοὺς χαλάσωμε θὰ τοὺς χαλάσωμε ἀπὸ τὰς πτέρυγας· Τότε ἐπῆρα τὸν Καραχάλιο καὶ τὸν Φωτάκο, καὶ ἐπῆγα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅπου οἱ Τούρκοι ἐκρατοῦσαν ἕως εἰς τὴν μίνα τοῦ νεροῦ (τοὺς δύο μόνον). Ἐμπήξα τὴν φωνὴν, ποῦ εἶστε μωρὲ Ἕλληνες; κάτω, κάτω· ἀκούοντες τὴν φωνὴν μου οἱ φευγάτοι κατέβαιναν, ἀφοῦ ἐκατέβηκαν κάτω· βάνω τὸ κιάλι, δὲν εἶδα, καὶ ἐφώναζα (στρατήγημα) ἐτσάκισαν οἱ Τούρκοι· χουμοῦν οἱ Ἕλληνες, ἐτσάκισε τὸ πρῶτο τζογ-

κάρη, ὅπου ἦτον οἱ Τούρκοι ποῦ εἶχαν ἀποκλεισμένον τὸν Γενναῖον εἰς τοὺς λινούς.

Καβαλάρης ἤμουν, ἡ τύχη ἦτον καλὴ, ὄχι τὸ ἄλογο, ζωντανούς νὰ τοὺς πιάσωμε. Ἐτσάκισε ἡ πτέρυγα τῶν Τουρκῶν ποῦ ἦτον εἰς τὴν μάνα τοῦ νεροῦ, τοὺς πῆραμε μπλαστούς. Εἰς τοὺς Τριπολιτσώταις ὁ Σέκερης ἦτον κουμάντο. Τὸ κέντρο τὸ δικόμου ἐκτύπησε τὸ κέντρον τῶν Τουρκῶν, ἐσκότωσε ἕνα πῖμπασι· οἱ Κουμανιώταις τοὺς κτυποῦν, ἐπῆραμε κεφάλια 250, τί ἔγειναν οἱ λαβωμένοι δὲν ἠξέυρω· καὶ ἐγυρήσαμε ὀπίσω εἰς τὸ καρτέρι τους. Ἀπὸ τότε δὲν ἐξεμάκρυναν πίσω νὰ πολεμήσουν, ἔλεγαν ὅτι ἡ φ ε υ γ ο ὕ λ α μ α ς ἦτον στρατήγημα.

Τοὺς πῆραμε ἀπὸ κοντὰ ὅλημέρα ἐγίνοντο ἀκροβολισμοὶ μὲ ζημία τῶν Τουρκῶν. Ὁ Καραχάλιος ἐλαβώθη εἰς τὴν κεφαλήν, ἔδωσε τὸ μπαϊράκι : πηγαίνετε ὀμπρὸς, μοῦ ἦλθε σκοτοῦρα.

Ἡ τροπὴ ὄλου τοῦ στρατεύματος ἤρχετο ἀπὸ Γαστούνη· τόσον τακτικὴ ἦτον ἡ ζωοτροφία, 4,000 σφαχτὰ, 80 κεφάλια γελιάδια, ψωμί ἀπὸ τὴν Γαστούνη. Ἡ Γαστρούνη ἦτον μελίσσι ἄτρυγο, καὶ μᾶς τὰ ἔστελνε ὄλα ὁ Σισίνης. Ὅσα ἐτρώγαμε τὴν ἐβδομάδα, μᾶς τὰ ἐμβαζαν ὀπίσω καὶ ἦτον πάντοτε οἱ 4,000. Τότε εἶχα γραμμένο εἰς τὴν Ἀρκαδιὰ νὰ ἔλθουν. Οἱ Ἀρκαδιανοὶ βάνουν Ἀρχηγὸ τὸν Μῆτρο Ἀναστασόπουλο, ἐκίνησαν 1,200. Ἐκίνησε καὶ ὁ Πονηρός, καὶ ἤθελε νὰ πάρῃ τὰ ἄρματα τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἤθελε νὰ τὰ πάρῃ ἐκεῖνος, καὶ ἀνακάτωσε τὸ σ τ ρ α τ ὸ ἐν πρώτοις ἐρχάμενοι οἱ Ἀρκαδιανοὶ εἰς τὸ Σαραβάλι ποῦ εἶχα τὸ ὄρδι ἐγὼ· μὲ εἶπε ὁ Πονηρός νὰ τὸν κάμω ἐπικεφαλῆς· δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ κάμω, νὰ ἐρωτήσω· ἐρώτησα καὶ δὲν τὸν ἐδέχθησαν — τί νὰ σοῦ

κάμω; ἐπῆγαν οἱ Ἀρχαδιανοὶ μόνοι τοὺς καὶ ἕκαμαν ἕνα πάλειον καλόν, καὶ ἐπολέμησαν ἀνδρειωμένα, καὶ ἐσκότωσαν κχιμιά δεκαριά Τούρκους. 1,200 ἦτον Ἀρχαδιανοί. Ἦτον Παπατζοραῖοι, Γρίτζαλης, καὶ ἄλλοι. Εἰς 15 ἡμέρας ἔφυγαν ὅλοι κρυφίως μπουλούκια μπουλούκια· ἔμειναν οἱ Καπεταναῖοι—ἔπικσα μερικοὺς, τοὺς ἐν-τρόπιασα

Οἱ Ἀρχαδιανοὶ ἀνεχώρησαν, ἔμειναν μόνον οἱ Καπεταναῖοι, καὶ τοὺς ἔδωξα καὶ αὐτοὺς· ἔλαβα μίαν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Μινίστρο τοῦ πολέμου διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀφήσω 12,000 Τούρκους εἰς τὴν Πάτρα, καὶ νὰ ὑπάγω ἐμπροστὰ· πρέπει πρῶτον νὰ σβύσουμε τὴν φωτιά πού εἶναι μέσα, καὶ ἔπειτα νὰ ὑπάγῃς καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ γειτόνου σου· καὶ αὐτὸς μοῦ δευτεροαποκρίθηκε ὅτι, τὸ γράμμα ὁποῦ μοῦ ἔστειλες δὲν τὸ ἔδειξα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἤθελες κακοπέσει, ὅμως τώρα ἄμα λάβῃς τὴν παρούσα διαταγὴν νὰ ἐστρατεύσῃς· καὶ ἐγὼ ἄφηκα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὰ στρατεύματα ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τρεῖς ἡμέρας· πηγαίναντες, 5 ὥρας μακρὰ, ἔστειλα εἰδησαὶς τῆς Κυβερνήσεως ὅτι πηγαίνω, καὶ ἀπόκρισι δὲν ἔλαβα· ἐγὼ ἐκίνησα· ἕνα τέταρτο μακρὰν ἔλαβα μία διαταγὴ καὶ μοῦ ἔλεγε ὅτι νὰ ἀφήσω τοὺς 80 ἀνθρώπους ὁποῦ εἶχα μαζὺ καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθο μὲ 5 ἀνθρώπους· ἐγὼ ἐμβῆκα μέσῃ, μοῦ ἔδωκαν ἕνα κονάκι χωρὶς πάτωμα· τὸ βράδυ μᾶς ἄφηκαν ἀπεριποίητους καὶ ἔτσι ἀνεχώρησα, καὶ ἐπῆγα εἰς ἕνα χωριὸ τὴν νύκτα· σὰν μὲ ἀκουσαν ὁποῦ ἀνεχώρησα, τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸ ἄρχησαν νὰ τρώγονται καὶ νὰ λένε ὅτι : ὄχι σεῖς φταίτε, ὄχι σεῖς,

καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φερθοῦμε ἔτσι· ἔστειλαν μίαν Ἐπι-
τροπὴν ἀπὸ τὸν Κωλέττην, ἀπὸ τὸν Κορίνθου, τὸν
Σωτῆρ Νοταρᾶ καὶ μέρος Ὑδραίων· ἐρχάμενοι ἐκεῖ τοὺς
ἀπεκρίθηκα ὅτι: σὰν δὲν δέχεσθε ἕναν Στρατηγὸν ὁποῦ
ἔρχεται νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ, ἐγὼ ἀναχωρῶ καὶ πηγαίνω εἰς
τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ ὅ,τι ἔχω νὰ εἰπῶ,
θέλει τὸ εἰπῶ εἰς αὐτήν· ὄχι, μὲ λέγουν, νὰ γυρίσῃς ὀπί-
σω, νὰ προβάλλῃς ὅ,τι θέλεις διατι ἐστάθῃ ἕνα λάθος
καὶ ἦτον ἔλλειψις κονακιῶν· ἐγὼ ἀποκρίθηκα τοῦ Κω-
λέττη ὁποῦ μοῦ ὠμιλοῦσε ὅτι: νὰ πᾶς νὰ γίνῃς Μινί-
στρος στὰ Γιάννινα καὶ ὄχι ἐδῶ· μοῦ ἔπεσε ὁ Δεσπότης
ὁ Κορίνθου καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἐπῆγα μέσα, ἕκαμα τὰς
προτάσεις μου καὶ τὰς ἐδέχθηκε ἡ Κυβέρνησις. Τοὺς
ἐπαρίστησα ὅτι ἂν περάσω εἰς τὴν Ῥούμελη, οἱ Τοῦρ-
κοὶ τῆς Πάτρας ὁποῦ ἦτον 12,000 θέλει σκορπισθοῦν
εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ τὴν χαλάσουν· ἔτσι
ἡ Κυβέρνησις αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην καὶ μὲ ἔδωσε
νέαν διαταγὴν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰς Πάτρας. Ἐπέρασα
ἀπὸ τὸ Ἄργος, Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Πάτρα
ἀρχὰς Μαΐου. Εἰς τὴν Κόρινθο ἀντάμωσα τὸν Μάρκο
Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος ἐπρόσμενε ἐκεῖ διὰ τὴν ἀλλαγὴν
τῆς φαμηλιάς του· αὐτὸς μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν
Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὲ κάμουν ἀρχηγὸν ὄλων τῶν
στρατευμάτων, ἐγὼ τοῦ ἕκαμα· ταῖς ἰδίας παρατηρή-
σεις, ἐπρόβαλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑπάγῃ ὁ Μαυρο-
κορδάτος ὁποῦ ἦτον τότε πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ, νὰ
πάρῃ 1,000 τακτικοὺς Φιλέλληνας καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς
τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα· ἔτσι ὁ Μαυροκορδάτος ἐπῆρε τοὺς
τακτικοὺς καὶ Μάρκο Μπότσαρη καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὸ στρα-
τόπεδον τῆς Πάτρας ὁποῦ εἰρισκόμουν ἐκεῖ· ἀφοῦ ἀπέρασαν

εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, μὲ ἔγραψαν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη καὶ νὰ τοὺς στείλω βοήθεια, καὶ ἀπεφάσισα καὶ ἔστειλα τὸν υἱὸν μου Γενναῖον μὲ 200 στρατιώτας διαλεκτοῖς· τότε ὁ Γιατράκος εἶχε ἔλθει ἐκεῖ καὶ τὸν ἔστειλα καὶ ἐκείνον μὲ μιᾶ 40, τοῦ εἶχαν φύγει οἱ ἄλλοι, καὶ τὸν Κανέλο Δελιγιάννη μὲ 200· ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω καὶ ἔφερκ στρατιώτας διὰ νὰ ἀναπληρώσουν ὅσους εἶχα στείλει εἰς τὴν Ῥούμελην 6,000 εἶχα ἔδοξα ἀλώνια διὰ ταῖς σταφίδαις, καὶ εἶπα τῶν Ἑλλήνων νὰ τρυγοῦν τὴν σταφίδα, νὰ πάρουν τοὺς κόπους τους, καὶ νὰ ἐβγάλωμε καὶ τὸ ἐθνικὸν δικαίωμα· καὶ ἤρχησαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὴ βάλλουν εἰς πρᾶξιν. Οἱ Τούρκοι ἐστενοχωρήθησαν πολὺ εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἀπὸ νερὸ, καὶ κατὰ τὸν τρόπο ὅπου τοὺς ἐστενοχώρησα εἰς ἓνα μῆνα ἤθελε παραδωθῶν.

Σκοτωμένοι Τούρκοι εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ πολέμους ἦτον 1,000, καὶ ἄλλοι τόσοι λαβωμένοι καὶ ἄρρωστοι (τὸν Κανέλο τὸν εἶχαν κρυφίως ἀφήσει κρατηγὸν τὸ ἐκτελεστικὸν. — 7 ἢ 8 Μαρτίου ἦτον ὁ πόλεμος ὁ μέγας τοῦ Σαραβαλιού)· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὴν Καρύταινα διὰ νὰ κάμῃ νέα στρατολογία. Τότε τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν, ἀφοῦ ἀκούσθη ὁ Δράμαλις εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Ῥούμελης, ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πάγῃ ὁ Κρεδατᾶς εἰς τὸ Μιστρά νὰ πάρῃ 1,000 στρατιώτας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· Ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς νὰ πάρῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐκεῖνος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ὁ Ζαΐμης, ὁ Σωτὴρ Χαλαράμπης μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς νὰ ὑπάγουν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν Ἀναγνώστην Δελιγιάννη μὲ

200 Καρυτινούς· ἡ διαταγή λέγει ὅτι : ὀπιος παρα-
 κούση καὶ δὲν κινήση μὲ τοὺς Ἄρχοντας νὰ ἦναι τὸ ἕνα
 τρίτο τῆς περιουσίας τοῦ ἔθνικῶ· ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς
 Ἀρκαδίας μὲ 1,000 Ἀρκαδιανούς καὶ Φαναρίτας νὰ πε-
 ράση εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ὁ Σισσίνης
 μὲ ἄλλους 1,000 Γαστουένους καὶ Πυργιώτας. ἀφοῦ ἔ-
 λαβαν τὴν διαταγὴν οἱ Ἀρχοντες, ἔστειλαν εἰς διαφόρους
 Καπετανένους ποῦ εὐρίσκοντο μὲ ἐμὲ εἰς τὴν πολιορκίαν
 τῆς Πάτρας νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ὑπάγουν μὲ αὐτούς·
 οἱ Καπετανέοι μὲ ἔδειξαν ταῖς διαταγαῖς τους, καὶ ἐγὼ
 τοὺς εἶπα ὅτι, δὲν συμφέρει νὰ διαλύσωμε τὴν πολιορκίαν,
 διότι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἔβγουν καὶ θα χαλάσουν ταῖς ἑπαρ-
 χίαις, νὰ ποῦ κοντεύει νὰ πέσῃ ἡ Πάτρα· αὐτοὶ μὲ ἀ-
 ποκρίθησαν ὅτι : δὲν ἠμποροῦμε νὰ μείνωμε, διὰ τὴ δια-
 ταγὴ λέγει ὅτι, ἂν δὲν πᾶμε, θὰ μᾶς κυριεύσουν τὸ ἕνα
 τρίτο τῆς ἰδιοκτησίας μας· τότε ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα,
 ὅς ἂν εἶναι ἔτσι, δόσετέ μου το διαγράφως, ὅτι ἐγὼ δὲν
 σῶς διαλύω, παρὰ φεύγετε σεῖς, καὶ πηγαίνετε στὸ κα-
 λό. Καὶ ἔτσι μὲ τὸ ἕκαμαν διαγράφως. Αὐτὸ ἦτον εἰς
 τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου· τὰ στρατεύματα ἀνεχώρησαν καὶ
 ἔμεινα μὲ μόνον 600· οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν καὶ ἐκτόψαν
 τὰ καρτεριάμας· ἐγὼ τοὺς ἐκτύπησα ὀλίγο· ἔ-
 πιετα τὸ μεσημέρι ἐκίνησα διὰ τὸ Γαστοῦνι· ὁ σκο-
 πός τους ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ νὰ μοῦ
 σηκώσουν τὴν δύναμι τὴν Στρατιωτικὴν. Εἰς τὴν Γα-
 στούνη, ὅπου ἐπῆγα, ἐφοβήθηκα ὁ Σισσίνης καὶ ἐκλείσθηκε
 εἰς τὰ σπίτια του μὲ 300· τοῦ ἔστειλα ἕναν ἄνθρωπον
 καὶ ἤλθε· τοῦ εἶπα· Σισσίνη τοῦτος εἶναι ὁ σκοπός μου,
 νὰ μὴ ζυθοῦμε ὅλο τὸ Στρατιωτικὸ εἰς τὴν Κόρινθο, ἂν ἦναι
 ἀλήθεια πῶς ἔρχεται ὁ Δράμαλης, νὰ τὸν καρτερέσωμε

εις τὰ Δερβένια καὶ νὰ κυττάζωμε καὶ τὰ πράγματα τοῦ Ἐθνους. Ὁ Σισσίνης ἰσχυφώνησε μαζί καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι εἶμαι ἔτοιμος, καὶ μὲ δευτέραν σου διαταγὴν ξεκινᾶω· ἔστειλα ἐγκύκλιον διαταγὴν εἰς ὄλιγας ταῖς Ἐπαρχίαις Ἀρκαδίας, Φανάρι, Λεοντᾶρι, Μεσσηνία, νὰ συνάξουν τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐκίνησα διὰ τὴν Καρύταινα· ἡμέρα καὶ νύκτα ἐπεριπάτησα καὶ ἔφθασα εἰς τὴν Δημιτζᾶνα μαζώνοντας στρατιώτας· φθάνοντας εἰς τὴν Δημιτζᾶνα ἔρχεται ἕνεκ ταχυδρόμος μὲ μία διαταγὴ τοῦ Μινίστρου τοῦ πολέμου καὶ μοῦ ἔγραφε· Γενναϊότατε Στρατιγῆ Θ. Κολοκοτρώνη. λαμβάνωντας τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως νὰ κτυπήσης τὴν σιδηροῦν ῥάβδον τὴν συνηθισμένην, νὰ συνάξῃς τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν Πάτρα. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἑκακοφάνη πολὺ διατὶ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας, καὶ ὅσο διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Δερβενίων ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα.

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸ, ὁ ἴδιος Ταχυδρόμος ἔφερεν ἕνα γράμμα τοῦ Κύρ Ἀναγνώστη καὶ τοῦ ἔλεγε· φιλογενέστατε Κύρ Ἀναγνώστη νὰ πάρῃς τὰ στρατεύματά σου καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια, διατὶ ὁ Δράμαλης ἔφθασε εἰς τὰς Θήβας· καὶ ὁ Κύρ Ἀναγνώστης ἦτον εἰς τὰ Λαγκαδία μὲ τὸν δοῦλο του. Ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε τὸν Ῥήγα Παλαμῆδη εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια μὲ 1800 Κορινθίους καὶ Τριπολιτζότας, (καὶ εἰς τὸ Ἄρογο· ἐμοίραζαν 8,000 ταῖνια) καὶ 1000 Μανιάταις νεοφερμένοι. Ὁ Λουκόπουλος ἔδωσε 1000 μυχμουντιέδες καὶ τοὺς ἔδωσαν εἰς τοὺς Μανιάταις ὅπου δὲν ἐξεκινούσαν χωρὶς χρήματα. Μὲ 2,000 ἔφθασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἡ Γερουσία εὗρίσκετο ἐκεῖ· μέρος ἀπὸ τοὺς Γερουσιαστὰς φο-

δούμενοι τὸν ἐρχομὸν μου ἔφυγαν ἀφοῦ ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔβαλα ἄλλους ἀπὸ ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις καὶ ἐδυνάμωσα τὴν Γερουσίαν· ἡ Γερουσία δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκ φήμης τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δράμαλης· ἐβγαλα πεζοὺς εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις νὰ ἐτοιμασθοῦν· ἔμεινα 4 ἡμέρας εἰς τὴν Τριπολιτζάν· ἤρχοντο ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ μᾶ· ἔλεγον, ὅτι ὁ Δράμαλης ἔρχεται, καὶ εἰς ἐμένα ὁποῦ μὲ ἄκουαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν μοῦ ἔγραφεν τίποτε ἢ Κυβέρνησις, οὔτε ἔστειλε ταῖς 6,000 στά Δερβένια· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχα εἰδήσιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, δὲν ἔστελναν καὶ τὰ στρατεύματα, ἐνόμιζα ὅτι ἦτον ψεύματα ὅλα· ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν μου στέλνω δύο καβαλαρέους νὰ πᾶν εἰς τὸν Ἀγιογιώργη καὶ τὸ ὅ,τι μάθουν νὰ μοῦ στείλουν· νὰ πᾶνε στὴν Κόρινθον, στά Δερβένια ἕως εἰς τὰς Θήβας νὰ εὔρουν τὸν Ἐψηλάντη καὶ Νικήτα, καὶ νὰ μοῦ στείλουν καθαρὰ εἰδήσι τί τρέχει. (Εἰς τὸν μῆνα Ἰαννουάριον 1822 ἐβῆκε ὁ Νικήτας καὶ Π. Ζαφειρόπουλος.)

Ὅσο νὰ πᾶν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀπάντησαν τοὺς Τούρκους καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς πιάτουν ζωντανούς, καὶ ἐγύρισαν ἴπισω. Ὁ Ῥήγας ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Δερβένι, κινῶντας οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὰ Μέγαρχ, ἄφηκαν δύο τρεῖς σημαίαις καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ ριξοῦν τουφέκι. Οἱ Τούρκοι ἐνόμιζαν, ἀφοῦ εἶδον τὰς σημαίας ἀνοικτάς, ὅτι ἦτον στράτευμα καὶ ἄρχησαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄεον· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι δὲν ἦτον στράτευμα, οἱ Καβαλαραῖοι Τούρκοι ἐπῆρα· ἀπὸ κοντὰ τοὺς Ἕλληνας· ἄλλοι ἔφυγαν κατὰ τὴν Αἴγινα καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ Σοφικόν· οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν Ἕλληνας. . .

Ὁ Ῥήγας ἐπῆρε τὸ φύσημα εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἔδωκε τὴν εἰδήσι ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὸ Δερβένι μὲ 60,000 ὤσαν νὰ τοὺς εἶχε μετρήσει· τὸν ἐρώτησαν τί ἐγεῖνε τὸ στρα-

τευμα ; και τούς ἀποκρίθηκε, ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν, μόνον ἐγὼ ἐγλύττωσα. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε Φρούραρχον εἰς τὴν Κόρινθον ἕνα Καλόγηρον λεγόμενον Ἀχιλλέα, Διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς, και βλέποντας τοὺς Τούρκους ἔφυγε μὲ τοὺς στρατιώτας, ἀφοῦ ἐσκότῳσε τὸν Κιαμίλμπεϊ. Ὁ Δράμαλης ἔστειλε και ἔπιασε τὸ Κάστρο· τότε ἔστειλε 49 Καβαλαρέους νὰ φέρουν τὰ συγχαρίκια εἰς τὸ Ἀνάπλι· τὸ Ἀνάπλι, πρὶν ἕνα μῆνα, εἶχε κάμει συνθήκη μὲ τὴν Κυβέρνησι νὰ δώσουν οἱ Τούρκοι τὸ Καστέλι και δέκα Τούρκους ἀξιωματικούς ἐνέχυρον και ἐδικούς μας 30, και νὰ τοὺς στέλνουν ζωοτροφίας ἕως ὅτου νὰ ἔλθουν τὰ Ἑλληνικά καράβια νὰ τοὺς πάρουν και νὰ βάλουν εἰς τάξιν τὰ λάφυρα. Ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τοὺς Τούρκους ὁποῦ ἔφεραν τὰ συγχαρίκια ἔφυγαν και ἐμβῆκαν εἰς τὰ καράβια (τὸ Βουλευτικὸ), και τὸ στράτευμα ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ συναγμένον διελύθηκε. Οἱ δύο καβαλαραῖοι μὲ ἔδωσαν εἰδῆσιν ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον και ἦλθε στὴν Κόρινθον· δὲν ἤξευραν ἀκόμη ὅτι τὸ Κάστρο ἦτον εἰς τοὺς Τούρκους, και ἐλπίζαμε νὰ τοῦ πᾶμε βοήθεια. Ὁ πεζὸς ἦλθε 1 ὥρα πρὶν νὰ βασιλευσῇ ὁ ἥλιος. λαμβάνωντας τὸ γράμμα ἐπῆγα εἰς τὴν Γερουσίαν και τοὺς εἶπα ὅτι, νὰ ἔλθουν ὅσοι ἤξεύρουν γράμματα, και εἰς ἐγὼ ἐγράψαμε ὅλη τὴν νύκτα και ἔστειλαμεν εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας διὰ νὰ προφθίσουν μίαν ὥραν ἀρχήτερα, διότι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὴν Πελοποννησον. Εἶπα τῆς Γερουσίας, νὰ σταθῆς ἐδῶ και νὰ μᾶς βοηθῆς ἀπὸ τροφὰς και πολεμοφόδια, και ἐγὼ πέρνω τὰ στρατεύματα και πηγαίνω ἐμπρὸς, και ἂν ἰδῶ ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ βασταῶ, τότε σᾶς στέλνω εἰδῆσι και ἀναχωρεῖτε· και εἰς ἐβάσταξαν τὴν θέσι. Τὴν αὐγὴν ἔβαλα λόγο εἰς τοὺς στρα-

τιώτας και τούς εἶπα· "Ἕλληνες μὴ φοβείσθε! ἔμεῖς ἐσκοτώσαμε τόσους Τούρκους ἐντέπιους, και τούτους ἔτζι θὰ τοὺς κάμωμε· δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ Τούρκοι ὅσους τοὺς λέγουν· νὰ ὑπάγωμε νὰ σκοτωθοῦμε μακρὰν ἀπὸ τὰ παιδιάμας και ταῖς φαμελζαῖς μας· μὴν πέρνετε μαζὺ σας οὔτε μουλάρια, καπόταις, δλα μᾶς τὰ φέρνουν ἐκεῖνοι. Ἐδιώρισα τὸν Κολοζόπουλο και Ἀντώνη Κολοκοτρώνη μὲ 1700 νὰ τραβήξουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον και νὰ ὑπάγουν ἀντίκρυ νὰ βίξουν δύο τρεῖς μπαταριαῖς, νὰ ἀκούσουν οἱ Ἕλληνες ὅπου ἦτον εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου και νὰ ἐνθαρρύνου·ν· ἔλπιζα ὅτι τὸ Κάστρο ἐβάσταγε ἀκόμη ἰθάσταξα μόνον 300 και ἐκίνησα διὰ τὸ Ἄργος ὅπου ἤξευρα ὅτι ἦτον ἐκεῖ 5, 6 χιλιάδες στρατιῶτες και νὰ τοὺς πάρω και νὰ ὑπάγω ἐμπρὸς εἰς τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Δερβένια. Ἐρχοντας εἰς τὸ Παρθένη ἀπάντησα τὸν Πύργα μὲ τὸν Κολζὸ τὸν Δαρειώτην· τοὺς ἐρώτησα τί ἤξεύρουν και αὐτοὶ μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐμβῆκαν 60,000 Τούρκοι μέσα, ὅτι μόνον αὐτὸς ἐγλύσωσε τὸν ἐμάλωσα, και τοῦ εἶπα· νὰ μὴ ματαειπῆς τέτοια λόγια εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· αὐτὸς μόλις ἐπῆγε στὴν Τριπολιτζᾶ ἔδωσε τὴν εἰδοσί και ἔφυγε ὅλος ὁ Κόσμος ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, μόνον ἡ Γερουσία ἔμεινε. Οἱ στρατιώταις ὅπου εἶχα μαζὶ, ὡσὰν ἤκουσαν αὐτὰς τὰς εἰδήσεις, ἐδείλισαν, και διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω ἄρχισα και ἔτραγοῦδαγα· παρακίτω ἀπάντησα τὸν Λυκοῦργον Κρεστενίτη μὲ 15 και τοὺς εἶπα· ποῦ πηγαίνουν, και αὐτοὶ· πηγαίνουν εἰς τὸν Πύργον και πάλιν ἐρχονται· Οἱ Μανιάταις ἐγδυσαν τὸ Ἄργος και ἔφυγαν· τοὺς ἀπαντάω εἰς τὸν δρόμο· τοὺς ἐρωτάω ποῦ πηγαίνουν, και αὐτοὶ μοῦ ἔλεγον· ὅτι ἔχομεν ἄρρωστο, και πᾶμε και γυρίζομε· τοὺς ἔλεγα· τὸν ἄρρωστο τὸν πάει ἕνας δύο

ὄχι τόσο· εἰς τὸ Ταβοῦλι ἀπάντησα τὸν Ὑψηλάντη, τὸν Κρεβατᾶ, τὸν υἱὸν μου Πᾶνο ὁποῦ ἦτον μετὰ τὴν Γερουσία, τὸν Μαυρομιχάλη· τοὺς ἐρωτῶ ποῦ πᾶτε; τοὺς εἶδατε μετὰ τὰ μάτια σας τοὺς Τούρκους; ὄχι· μᾶς εἶπαν πῶς ἐμβήκαν 50 Καβαλαραῖοι εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐσεῖς ποῦ πᾶτε; ἔχομε κανένα Κάστρο νὰ ἐμβοῦμε; ἔχομε καμμίαν δύναμιν νὰ τραβιχθοῦμε καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ Τούρκοι νὰ σκλαβώσουν τὸν Κόσμον; καὶ ἔτσι τοὺς ἐκράτησα.

Ἐκραζα τότε τὸν Πέτρο Μπαρμπιτζιότη καὶ τὸν Θεόδωρῃ Ζαχαρόπουλο καὶ τὸν Ἀντώνη Κουμουστιώτη, καὶ τοὺς λέγω· νὰ πᾶτε νὰ μοῦ πιάσετε τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μετὰ 100 ἀνθρώπους διαλεκτοῦς, καὶ πιάνοντας τὸ Κάστρο, νὰ κάμετε φανὸ, ὅτι ἔπιασαν τὸ Κάστρο· μετὰ ἀπεκρίθησαν ὅτι πᾶμε, μὰ χανόμεθα· τοὺς εἶπα· πηγαίνετε καὶ ἐγὼ σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου, καὶ ἔτσι ἐπῆγαν καὶ ἔκαμαν τὸν φανό. Εὐθὺς στέλνω τὸν Πᾶνο μετὰ 150 στρατιώτας νὰ ὑπάγῃ νὰ πιάσῃ τοὺς Μύλους καὶ νὰ εἰσδοποιήσῃ τὰ καράβια τῆς πεθερᾶς του νὰ πλησιάσουν κοντὰ, καὶ ἂν τὸν εὕρῃ πόλεμος νὰ τὸν βοηθήσουν μετὰ τὰ Κανόνια· Τρεῖς ἡμέραις ἐκαθίσταμεν εἰς τὸν Ἀγλαδόλαμπον, καὶ ἐγράψαμεν νὰ ἔλθουν στρατεύματα· ἦλθαν οἱ Ἀγιοπερίται μετὰ τὸν Ζαφειρόπουλον καὶ Μιστριώταις καὶ ἐγινήκαμε ὡς 1, 000. τότε εἶπα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Ὑψηλάντη νὰ πᾶν νὰ πιάσουν τοὺς Μύλους καὶ νὰ στείλουν βοήθεια εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ νὰ τραβίξω κατὰ τὴν Κόρινθο, νὰ ἰδῶ πόθεν πηγαίνουν οἱ Τούρκοι, καὶ ἐγειναν 2 κολόναϊς, ἡ μία νὰ ὑπάγῃ κατὰ τὰ Βασιλικὰ καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ Ἄργος. Ἐπῆγαν εἰς τοὺς Μύλους· ὁ Πᾶνος, ὁ Μπεϊζαντὴ Γεωργάκης, ἐπῆγαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἄργος· ἐγὼ ἐτράβιξα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Κόρινθο· ἤρρηκα τὸν

Κολιόπουλο εἰς τὸ Σκηνοχώρι· ὁ Ἀντώνης ἦτον εἰς τὸν Ἅγιο-Γεώργη· οἱ Τούρκοι ἄρχησαν νὰ καταιδάινουν εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Τούρκοι μὴν εὐρίσκοντας ἐναντιότητα ἐξ-πλώνονται. Ὁ Κολιόπουλος ἀπαντᾷ εἰς τὸ Χαρβάτι μὲ τοὺς Τούρκους, ἐσκότωσαν 20, Ὁ Κολιόπουλος μονομαχεῖ μὲναν καθαλάρη καὶ τὸν φονεύει· τότε ἐγύρισε εἰς τὸ Σκηνοχώρι, ἐκατέβηκαν καὶ ἀπὸ τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μερικοὶ, καὶ ἐπολέμησαν μὲ τοὺς Τούρκους ποῦ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ ἐσκοτώθηκαν καμιά δεκαριχί, Μανιάταις καὶ Πελοποννήσιοι. — Οἱ Κουμουντουρέοι, ὁ Σισίνης, ἔμειναν ὄσοι ἦτον μὲ τὸν Μπέη. ὁ Ἀντώνης ἐκαρτέρησε εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο τοὺς Ἰούρκους στὴν Κόρινθο καὶ ἐσκότωσε 17. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγαν 2,000 καὶ τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐδιώξαν καὶ ἐκαψαν σπήτια.

Ἐγὼ, σὰν ἔστειλα τοὺς ἄλλους νὰ πάνε εἰς τοὺς Μύλους, ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Σκηνοχώρι, καὶ ἐπῆγα καὶ πύρα τὸν Κολιόπουλο, καὶ μοῦ εἶπε τὸν ἀναχωρισμὸν τοῦ Ἀντώνη ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐκίνησα νὰ πάγω στὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ πηγαϊνάμαιος εἰς τὸ Μαλανδρίνο, πύρα δέκα Καβαλαρίους Τούρκους, καὶ βλέποντάς μας ἐκλείσθησαν εἰς ἓνα σπήτι· δὲν ἤθελσαν νὰ παραδοθοῦν, τοὺς ἐκάψαμεν. Ἐνας στρατιώτης ἐπιασε τὸ τουφέκι ἐνὸς Τούρκου ἀπὸ τὴν θύραν, τοῦ τὸ πῆρε. Τραβῶ καὶ πάγω εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ χωριὸ ἦ·ον γεμάτῳ ἀπὸ λάδι κτλ. Τὸ ἐπιασα, ἐγνάντευσα καὶ εἶδον, ὅτι ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐκίνησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα διὰ τὸ Ἄργος καὶ Ἀνάπλι· ὅταν ἐκατέβηκαν οἱ Τούρκοι, ἐπῆγαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ παλιόκαστρο τοῦ Ἄργους, καὶ οἱ Τούρκοι ἦτον δύο Πασάδες.

Οἱ Πασάδες ἔλεγαν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι ἐδῶ εἶναι τὸ βίος τοῦ Κόσμου, τὸ Ἀνάπλι τὸ ἔχομε, τὰ ἄλλα τὰ πέρνομε ὅλα· τὲ ᾠλιόρκησαν. Ἦτον συναγμένα στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους ἕως 5,000. Ὁ Κολιόπουλος ἦτον κλειστός εἰς τὸ παλιόκαστρο μὲ Φαναρίτας καὶ Καρυτινοὺς, μὲ τὸν Δημητράκη τὸν Δελιγιάννη. Μοῦ γράφουν ἕνα γράμμα· ὅτι νὰ φθάσω, διατὶ ἔκλεισαν τὸ κάστρο καὶ δὲ ἔχουν προβαζιό· τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔκαμαν ἀρχηγὸ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἄντωνάκη Μαυρομιχάλη, τοῦ στρατεύματος ποῦ εἶναι εἰς τοὺς Μύλους· Σὰν τὸν ἔκαμαν Ἀρχηγόν, ἠθέλησαν νὰ κάμουν ἕνα πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ τὸν Κολιόπουλον δὲν τὸν ἐτεμπύχησαν ποῦ ἦτον εἰς τὸ πλευρὸ τους, καὶ ὁ πόλεμος ἐπιάσθη εἰς τὴν ἀκρὴν τὰ ἀμπέλια, καὶ ἐβγήκαν Τούρκοι 10,000 Καβαλαραῖοι καὶ ἐτζάκισαν τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐχάθησαν 150 Ἕλληνες. Σὰν ἔχασαν τὴν μπατάλια, μοῦ στέλνουν ἕνα γράμμα καὶ μοῦ λένε· ἂν τρώγω ψωμί νὰ τὸ ἀφήσω, νὰ τοὺς βοηθήσω — Ἦμουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον—διατὶ ἡ πατρίς ἐχάθη. Δὲν ἔλειψα εὐθὺς νὰ κινήσω μὲ 100 στρατιώτας καὶ τὸν Ἄντωνὴ Κολοκοτρώνη τὸν ἀφήνω εἰς τὰ Δερβενάκια μὲ καμιά χιλιάδα. Πηγαίνόμενος εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους γύρα ὅλους τοὺς στρατιώτας λυπημένους ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς ἄλλης ἡμέρας ποῦ ἐχάθησαν στρατιώταις· δὲν ἔλειψα νὰ τοὺς ὁμιλήσω καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, ὅτι ἂν οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν 150, ἡμεῖς χιλιάδες, καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοὺς εἶπα καὶ ἐμψυχώθησαν· τοὺς ἐμάλωσα πολὺ μὲ τὴν ἀταξία τοῦ πολέμου ὅτι δὲν ὠμίλησαν καὶ τοῦ Κολιόπουλου. Ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Κρεβατᾶς ἦτον εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς (Μύλοι Ἀργίτικοι, μύλοι Ἀφεντικοὶ διαφορῆ). Τὴν

άλλην ημέρα ἐπλάκωσαν 1200 Ἀρκαδιανοί. Οἱ Τούρκοι ἐβρίχναν βόμβαις ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἔβαναν 2 κανόνια ἀπὸ μία ῥάχη καὶ ἐπολιορκούσαν τὸ παλιόκαστρο. Οἱ κλεισμένοι δὲν εἶχαν τίποτε μέσα καὶ ἦτον στενοχωρημένοι. Στὰς 20 τοῦ Ἰουλίου στὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου, ἔκραξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους καὶ τοὺς ὠμίλησα 2 ὥραις: νὰ πολεμήσωμε, νὰ βγάλωμε τοὺς κλεισμένους, οἱ Τούρκοι εἶναι ὅλοι σαβοῦρα.

Ἀπεφάσισα νὰ κτυπήσωμε τὸ βράδυ ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς τοὺς Τούρκους, διατὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ πάγη ἄνθρωπος νὰ τοὺς ἰδῇ ἀλλ' ὅ,τι ἔκαναν τὰ σινιάλα. Τότενες διατάττωταῖς ἐπαρχίαις νὰ κτυπήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν θέσιν καθεμιά ἑποῦ εἶχε. Τόσο καὶ τὸν Κολοῖόπουλο καὶ τοὺς Ἀρκαδιανούς: τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ κέντρον νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους ὅπου εἶχαν τὰ κανόνια, καὶ οἱ Ἀρκαδιανοί, καθὼς ἐπῆγα τὸ βράδυ καὶ ἐκτύπησα ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς, ἐπῆγαν καὶ ἔχάλασαν μὲ τὰ πόδια τὰ ταμπούρια. Ἀναχωροῦν πάλιν διὰ νυκτός, διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν. Ἐκεῖνοι ἔμειναν ἀκόμη κλεισμένοι εἰς τὸ παλιόκαστρο. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἐστενοχωρήθηκα διὰ τοὺς μέσα, νὰ μὴ βλαφθοῦν ἕκαμα ἓνα στρατήγημα: νὰ πᾶμε ὅλοι ὀλοτρόγυρα ν' ἀδιάσωμε ἀπὸ δύο τουφέκια, νὰ κάμωμε φωνὴ καὶ ἐκεῖνοι νὰ κάμουν τρόπον νὰ ἐβγουν ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο. Ἐτζὶ ἐζυγώσαμεν κοντὰ, ἐκεῖνοι ἐβγήκαν τότε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο καὶ ἄρτηκαν μέσα ἓνα ἄσκι τυρὶ, καὶ ἐβγήκαν ὅλοι εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους ὑγιεῖς. Τὴν αὐγὴν μβαίνουν οἱ Τούρκοι στὸ Κάστρο καὶ δὲν εὐρισκαν οὐδέν. Αὐτοὶ (οἱ δικοί μας) εἶπαν ὅτι ἀνχλω-

ρήσαμεν τὰ στρατεύματα τὴν αὐγὴν ἔγγαίνου καμιά δεκαριὰ χιλιάδες καβαλαραῖοι καὶ ἔγγαίνου εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀργίτικου νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ἡμεῖς τὴν Καβαλαρία, ἐγὼ ἔκαμα τοὺς ἑδικούς μου κολόνα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λόφου καὶ κατέβηκαν καμιά 20 Καβαλαραῖοι καὶ ἔκαμαν ἀκροβολισμούς εἰς τοὺς κάμπους, διότι οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν νὰ ἰδοῦν, ὅχι νὰ κάμουν πόλεμο. Ἐγύρισαν εἰς τὰ ἀμπέλια, ὅτι ἦτον προβαλμένα τὰ σταφύλια καὶ ἐπῆραν. Δίδαξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀφεντικῶς νὰ πιάσουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἀνάψῃ ἀπὸ καθένας 20 φωτιαῖς, καὶ τὸ τριπολιτζότικο τὸ ἔβαλα ἀντίκρυ εἰς ταῖς βάραις νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιο. Ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸ στρατεύμα του νὰ πιάσῃ τὸ Σκηνοχωρὶ ἀνάμεσα εἰς ταῖς δύο Δημοσιαῖς ποῦ πᾶνε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Βλέπωντας οἱ Τούρκοι ὅτι τύσαις φωτιαῖς ὀλο-τρογύρα, ἀπεφάσισαν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ περάσουν διὰ Τριπολιτζᾶ· εἶχαν ἑλλειψία ἀπὸ τροφᾶς, διότι ὁ Τζόκρης εἶχε κάψει μᾶλλον μᾶλλον πρὸς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐκαμαν συμβούλιο νὰ γυρίσουν πρὸς τὴν Κόρθο, νὰ ἀπεράσουν εἰς τὴν Βοστίτζα, νὰ πᾶνε εἰς τὴν Γαστούνη διὰ τροφᾶς, διότι δὲν εἶχαν. Ἐγὼ ἔκαμα Συνέλευσι μὲ ὄλους τοὺς ὀπλαρχηγούς εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀργίτικου, τοὺς εἶπα· οἱ Τούρκοι θεὶ νὰ γυρίουν ὀπίσω κατὰ τὴν Κόρθο· τὸ βλέπουν, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ δὲν ἠμποροῦν νὰ περάσουν, μόνον σταθῆτε ἐδῶ νὰ πάγω νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, διὰ τὴν οἱ Τούρκοι θὰ ἀπεράτουν. Ἀρίνω τὸν Γιατράκο τὸν Π. εἰς τὰ σώματα ὅπου ἦτον εἰς τοὺς Μύλους, καὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν, ἔλεγον νὰ κάτξω ἐγὼ, τοὺς ἔλεγα νὰ πάγουν αὐτοὶ. Ἀναχώρησα πρὸς βίας νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, ἀπὸ ἐκεῖθε ἤμουν βέβαιος ὅτι θὰ

περάσουν και ὄχι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἔλεγε ὁ Π ε τ ρ ὀ μ π ε η ς, πάγει κλέφτης εἰς τὰ βουνα· καὶ ἀνεχώρησα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο· σταῖς 26 τοῦ Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς εἶχε τὴν αὐγλὴν ὁμιλήσει ἡ βάρδια τοῦ Ἄντωνη μὲ 300 νομάτους· οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες. Τῆς εὐθὺς ὀρδινάρησα ἐγὼ εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο νὰ μαζώξουν ὄλαις ταῖς ζωοτροφίαις εἰς 4 σπήτια οἱ Τζαουσάδες, ὅπου ἐὰν ἰδοῦν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες, νὰ σᾶς κάμω σενιάλι νὰ κάψετε ταῖς τροφαῖς καὶ νὰ μὴν τὰ λάβουν οἱ Τοῦρκοι· ἐγὼ ἐπῆρα τὸ λοιπὸ στράτευμα καὶ ἐπίασα τὸ Δερβενάκι. Ὁ Νικήτας καὶ ὁ Παπαῖ-Φλέσσας καὶ ὁ Ἰψηλάντης μὲ 500 στρατιώτας τοὺς εἶχα βάλει καὶ εἶχαν πιάσει τὸ Κινάρι, χωριὸ δυνατὸ εἰς τὸν δρόμον τῶν Κορινθίων. Οἱ Τοῦρκοι, ἡ ἔμπροσθέντα ἔφθασε εἰς τὸν Ἄντωνη καὶ καθὼς εἶδε τοὺς Ἕλληνας ἐμπρὸς, ὠμίλησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τοὺς ἀφήσουν τὸν δρόμο, διατι θὰ ἀπεράτουν ὀπίσω εἰς τὴν Ῥούμελη στὴν Πατρίδα μας· ἐγὼ ἔστειλα περὶ νὰ πάγη εἰς τὸ Σκηνοχωριῖ ποῦ ἦταν ὁ Κολοϊόπουλος, νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς δώσῃ βοήθεια· ἀπὸ ἐκεῖ ἦτον ὥραις 6, ἀπὸ τὸ Δερβενάκι ἕως τὸ Κινάρι ὥραις 2, ὅπου ἦτον ὁ Νικηταρᾶς, ἦταν καὶ ἀπὸ τὸν ἁγ. Γεώργη, ὁ Παπαῖ-Νίκας ἀπὸ τὴν Κόρινθο μὲ τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα εἰς ἓνα χωριὸ στὴ Μάγκκα. Ἔστειλα καὶ εἰς ἐκείνους νὰ ἔλθουν μεντάτι. Ἐγὼ πηγαينάμενος εἰς τὸ Δερβενάκι ἐκλεξα 800 στρατιώτας εἰς τὸ Γελέκι, καὶ τοὺς ἔκαμα 4 κολόναις, καὶ τοὺς ἐκατέβησα κάτω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πόστο ὅπου ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ῥάχη, καὶ ὁ Ἄντωνης ἐκρατοῦσε τὸ κεφάλι, ἦτον ὀμπροστὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι. ἐβγαίνανε ἀπὸ

τὸ Κάστρο καὶ οἱ ἔμπροστινοὶ ἐκαρτεροῦσαν νὰ συναχθῶν ὄλοι. Ὅσο νὰ συναχθῶν οἱ Τούρκοι, ἔβαλα ταῖς σημαίαις καὶ τὰ ζῶα καὶ καπόταις, τὰ ἔβαλα ὄλα εἰς μίαν ῥάχη, διὰ νὰ νομίσουν, ὅτι ἐκεῖ εἶναι οἱ πολλοὶ στρατιώταις καὶ νὰ κάμουν κάτω, νὰ μὴν ἔλθουν ἐπάνω καὶ μᾶς χαλάσουν. Ἐγὼ ἴσπεκόμενον μὲ 10 ἀνθρώπους στὴν κορυφή· οἱ ψυχογοὶ μὲ τὰ μουλάρια ἀράδα. Τοῦ δὲ Νικήτα ὁ πεζὸς τοῦ εἶπε, ὅτι ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι, καὶ ὄχι ὅτι ἔρχονται ν' ἀπεράσουν εἰς τὸ Δερβενάκι. Οἱ Κορίνθιοι ἐσκόρπισαν. Ὁ Κολ. β ὤραις ἀλίργα· ἐνύκτως εἰς νὰ πάγη ἐκεῖ ὁ πεζός. Σταῖς 3 ἡ ὥρα συνάχθησαν ὄλοι οἱ Τούρκοι, καὶ οἱ Πασάδες ἦτον στὴν ἴσῶ μεριά. Οἱ δὲ 6 χιλιάδες, ποῦ ἦταν εἰς τοὺς Μύλους, δὲν εἶχαν βάρδια διὰ νὰ ἰδοῦν ὅτι ἀδειασε τὸ Ἄργος νὰ ἔλθουν ἀπὸ κονιά. Οἱ 4 κολόνες τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ κάμουν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, παρὰ ἀφοῦ ἀκούσουν τὰ 10 τουφέκια, καὶ ἔτσι ἴσπεκόνταν. Οἱ Τούρκοι σὰν ἐσυνάχθησαν ὄλοι, διέταξε ὁ Πασᾶς νὰ κινήση ἡ ἔμπροστέλα, καὶ ἔτσι οἱ Τούρκοι ἐξεκαθάλικαν διὰ τὸν τόπο, καὶ ἐκίνησαν μὲ τὰ πόδια· καὶ ὁ Ἄντωνης ἦτον ταμπουρωμένος. Ὁ Ἄντωνης ἐκτύπησε ἀφοῦ ἔφθασαν 100 βήματα οἱ Τούρκοι, καὶ ἐκράτησαν καμιά δεκαριά Τούρκους· ἐκεῖνοι ἔδσαν ταῖς πλάταις καὶ ἔκαμαν κατὰ τὸν ἅγιον Σώστη, καὶ ἐκεῖ εἶναι ρεύματα, καὶ ἐπήρε τὸ ἀσκέρι τὸ Τούρκικο ταῖς ῥάχαις. Ὁ Ἄντωνάκος δὲν ἔπεσε κοντὰ εἰς ἐδαύτους, πέρνει ἓνα μπαϊράκι μὲ 30 νομάτους καὶ πέφτει εἰς τὸν ἅγιον Σώστη ἔμπρὸς, οἱ Τούρκοι ἐγένικαν τρεῖς κολόνες, μία ὀπίσῶ, οἱ Πασάδες, μία στὴν μέση, ἡ ἄλλη κατὰ τὸν Ἄντωνάκη, ἔως 10,000 ἐκί-

νησαν κατὰ τὸν Ἀντιωνάκη, οἱ 30 ἐσκότωσαν πολλοὺς, δύο μόνον ἐσκοιώθηκαν, ἀνέψια μου.

Οἱ Τοῦρκοι ὅσοι ἔμειναν ἐπέρασαν κατὰ τὴν Κορτίσσα καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν στάσι. Ἀκούοντας ὁ Νικητάς, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Φλέσσας ἔφθασαν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη καὶ ἔπιασαν τὸν δυνατώτερον τόπον εἰς τὸν Ἄγιον-Σώστην. Τὸ μεσιζνὸ στράτευμα ὁποῦ ἐσκότωναν οἱ Ἕλληνες εἶδωσι νὰ ὑπεράσῃ καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν Νικητά, ἐκεῖ ἐσκότωσαν ἕως 1,000 ἐπέρασε καὶ αὐτήνῃ ἡ κολόνα κατὰ τὴν Κορτίσσα καὶ ἐσμιξε μὲ τοὺς ἀλλουνοὺς· οἱ δὲ Πασάδες ποῦ ἔμειναν ὀπίσω, ἐνύκτωσε καὶ δὲν ἤμπο-
 ραγαν ὑπεράσσουν. Ὁμίλησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς εἶπαν· ποῖος Καπετάνιος ἔμπροστά; ἀποκρίθηκε ἕνας παπᾶ; ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ὁ Κολοκοτρώνης εἶπαι· ἀπο-
 κρήθηκαν οἱ Πασάδες· νὰ κάμωμε μπέσα νὰ ἀπεράσωμε καὶ τοῦ δίνουμε ὅ,τι ζητήσῃ· καὶ τότενες ἔστειλε ὁ Παπᾶ-Δημήτρης ἕναν ἄνθρωπον νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ· λαμ-
 βάνοντας τὴν εἶδησι, καὶ ἐκίνησα νὰ ὑπάγω· εἶχα τὸν νοῦν μου νὰ τοὺς χασομερήσω ὥστε νὰ ἔλθῃ τὸ πρῶτ, νὰ τοὺς χάσωμε· μέσα εἰς τὸ στράτευμα εἶχαμε καὶ μερικoὺς καθχαλάρους, ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Σππλιοτόπουλος καὶ ὁ Βούλγαρης ὁ Κότζος, καὶ ὁ Κωστ. Ἀναστασόπου-
 λος, καὶ ἄλλο ἕνα ἀνιψίδιμου· Ἐκεῖνοι ἐκίνησαν οἱ Πασά-
 δες βλέπωντας καθχαλάρους ἑδικούς μας, ἐνόμισαν ὅτι ἔχο-
 μεν καθχαλαρίζ πολλή· γυρίζουν πᾶνε σὴν Τύρινθον, ἀφίνουν ὅ,τι εἶχαν, ἐνύκτωσε, τὸ μπουχὸ τοὺς ἐβλέπαμε. Ἐξημέρω-
 σε καὶ ὁ Κολοιοῦπουλος μὲ 2,000 μὲ τὸν Δημ. Δελιγιάννην καὶ μὲ τοὺς Φαναρίταις.—Οἱ ἐδικοίμας ἔπεσαν στὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς λόγκους. Οἱ Τοῦρκοι ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Κορ-
 τίσσα ἐδοκίμασαν νὰ μάθουν τί ἔγειναν οἱ Πασάδες; καὶ ἐκί-

νησαν 1,000 νὰ ἔλθουν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη· τοὺς ἐκαρτέρεσαν οἱ ἴδιοί μας, τοὺς ἐρρίξαν μῖα μπαταρία τουφεκία, τοὺς ἴπισοδρόμησαν. Οἱ Πασάδες ἐπῆγαν, ἐστάθησαν εἰς τὴν Τύρινθο, εἰς τὴν Γλυκιά, καὶ ὁ Νικητῆς ἐτραβίχθη μετὰ τὸν Παπᾶ Φλέσσα στὸ Ἁγιονόρι, πρῶτα ἦταν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη.—Τὸ Δερβενάκι εἶναι πλευρᾶ ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος τὸ μνημα—ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοϊόπουλος καὶ ἐγενήκαμε ἡμεῖς 4,000 εἰς τὸ Δερβενάκι. Ὁ Γιατράκος μετὰ τὸν Τζώκρη ἦλθαν εἰς τὸ Δερβενάκι, τοὺς λέγω· ποῦ εἶναι τὰλλα στρατεύματα; — εἶναι εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἕως εἰς τοῦ Χαρβάτη· τοὺς εἶπα· οἱ Πασάδες ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Τύρινθο ταχυὰ θὰ ἐκστρατεύσουν διὰ τὴν Κόρινθο, μόνον ἐσεῖς νὰ πάρητε τὰ στρατεύματά σας καὶ νὰ πάτε εἰς ἕνα χωριὸ εἰς τὸν δρόμον ποῦ πηγαίνει ἀπὸ τὸ Ἁγιονόρι εἰς τὴν Κόρινθο, καὶ νὰ σταθῆτε ἐκεῖ νὰ βάλητε Καραούλι νὰ μὴν περάσουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ Ἁγιονόρι· ἂν ἔλθουν κατ' ἐμᾶς, νὰ ἐλθῆτε ἀπὸ πίσω, καὶ ἡμεῖς τοὺς κρτεροῦμεν ἐμπρός· — ἐσεῖς ἔρχεσθε ἀπὸ πίσω, σὰν προσπεράσουνε κατὰ ἡμᾶς — διὰ νὰ πιάσωμε τοὺς Πασάδες ζωντανούς· ἂν κόμουν κατὰ ἡμᾶς, νὰ μᾶς κάμετε σενιῶν νὰ ἔλθωμε κατὰ ἡμᾶς βοήθειά σας. Αὐτοὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ στρατεύμα, καὶ τὸ στρατεύμα ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς (ὁ Γιατράκος ὡς φαίνεται τοὺς παρεκίνησε νὰ φύγουνε). Ὁ Γιατράκος, σὰν ἀνεχώρησε τὸ στρατεύμα, δὲν μοῦ τὸ ἐμήνυσε, ὅμως ἐγὼ ἠλπίζα ὅπως θὰ ἴαγῃ ἐκεῖ ἔποῦ τὸν διώριζα καὶ ἔμεινα ἀναπαυμένος, καὶ εἶχα βάρδιας νὰ ἰδῶ τὸ Σε-

νιάλο 'ποῦ θὰ μού κάμουν. Οἱ Τοῦρκοι ἐκίνησαν καὶ ἐτράβιζαν ἴσια τοῦ Ἁγιονοριοῦ τὴν στράτα οἱ Πασάδες. Ἐπῆγαν ἐπάνω στὴν 'προστοφυλακὴν τοῦ Νικήτα· ἀρχινόντας ἢ 'μπροστοφυλακὴ τὸν πόλεμο, ἔβγαينεν ὁ Νικήτας νὰ τοὺς 'πάγῃ μεντάτη, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ βιασάξουν, ἀλλὰ ἐγύρισε ὅλο τὸ στράτευμα καὶ ἔπιασε τὸ χωριό. Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν στὴν ἄκρῃ τοῦ χωριοῦ πολεμῶντας τους. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν σκοπὸν νὰ πολεμήσουν τὸν Νικήτα, ἀλλὰ εἶχαν σκοπὸ κατὰ τὴν Κλένια νὰ ἀπεράσουν, καὶ καθὼς ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ πᾶνε κάτω, ἐκίνησε ὁ Νικήτας καὶ οἱ ντοπικοὶ καὶ αἱ γυναῖκες ἀκόμα· τότε μᾶς ἔδωσαν εἶδησι εἰς τὰ Δερβενάκια (2 ὥραις μακρὰν ἀπὸ τὸ Ἁγιοόρι τὰ Δερβενάκια) 'Βστεϊλα τὸν Δημήτρη Κολοιόπουλον νὰ πιάσῃ τὴν Κλένια, ὅταν ἄκουσα τὸν πόλεμο, μὲ 2,000. Ὁ Νικήτας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ κοντὰ καὶ, ὡς τὴν Κλένια 'ποῦ τοὺς ἐπῆγε, 500 ἐσκότωσε καὶ ἓνα Πασᾶ. Ἀπαράτησαν τὰ καμηλιὰ τους, τὰ φορτώματά τους. Ὁ Κολοιόπουλος δὲν ἔφθασε νὰ πιάσῃ τὴν Κλένια. Τὸ ἀσκέρι 'ποῦ ἦταν στοὺς Μύλους βλέπωντας τοὺς Τοῦρκους 'ποῦ ἔφυγαν, ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, πλὴν δὲν ἔκαμαν πόλεμο —Γιατράκος. Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο ὅσοι ἔμειναν· μανθάνωντας ἐγὼ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀπέρασαν, καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο καὶ οἱ Πασάδες, ἐπέικσα ὅτι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ τὰ μυῦρα λιθάριζα διὰ Βοστίτζα καὶ Πάτρα διὰ Ζαερέδες· εὐθὺς διέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν καὶ ἔπιασα τὰ Βασιδικά· τὸ στράτευμά μας ἔως 7,000.

Τὸ βράδυ ὁποῦ ἐνύκτωσε ἐτεμπίχισα τοὺς στρατιώτας νὰ κάμουν ἀπὸ 10 ἢ 15 φωτιαίς, ποῦ εἰμεθα ἀντίκρυ

τῆς Κορίνθου, καὶ ἐρωτολόγησαν τὰ βουνά, καὶ οἱ Τοῦρ-
 κὲ ἐνόμισαν ὅτι εἴμεθα τόσαις χιλιάδες στρατεύματα.
 Τὴν αὐγὴν οἱ Τοῦρκοὶ κινᾶν 15,000 νὰ δοκιμάσουν τὸ
 πέρασμά τους· ἐπολεμήσμεν, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ
 περάσουν, ἐσκοτώθηκαν ὀλίγοι, τὸ βράδυ ἐγύρισαν ἴσως
 εἰς τὴν Κόρινθο· ὁπότεν ἔβγαῖναν ἐκεῖ, τοὺς ἄκαρτε-
 ροῦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν μὲ ἀκροβολι-
 σμούς. Μία ἡμέρα κινᾶν 2,000 ἔλοι διὰ ν' ἀπεράσουν
 μὲ πόλεμον καὶ τοὺς ἀντιστάθηκαν οἱ Ἕλληνες πεισμα-
 τωδῶς καὶ ἡ Καβαλαρία κάνει γιουρούσι κ' ἐτζάκισα
 ἓνα ταμποῦρι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς πλάκωσε κάτω
 σαῖς ρίζαις, ἐσκοτώθηκαν 30, μεταξὺ αὐτῶν ὁ
 Ἄναγνώστη; Πετιμεζᾶ καὶ τὸ παιδί του ἴπυ
 ἦτον κουμάντο, καὶ ἓνας Παπᾶς σημαντικὸς ἀπὸ τὸ
 Μιστρά. Ἐκατέβηκαν τ' ἄλλα ταμπούρια κ' ἐβοήθησαν
 τοὺς φευγάτους. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐγύρισαν ἄπρακτοὶ κ' ἐκεί-
 νην τὴν ἡμέραν ὁ Δράμακλις ἐδιάλεξε 400 Τοῦρκους,
 καὶ τοὺς ἄφησε μὲ τὸ ζαερέ τους 6 μῆνες μ' ἓνα κου-
 μάντο εἰς τὸ Παλαμῆδι, καὶ οὔτε ἐμβαινε οὔτε ἐβγαῖνε
 κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τοῦρκους· ἐπῆραν τὴν ἀπό-
 φασιν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ τοὺς ἔλθῃ μεντάτι, — ἐ-
 πρόσμεναν τὴν ἀρμάδα — ἐβγαῖναν μόνον κ' ἔκαναν ἀκρο-
 βολισμούς. — Μπροστήτερα οἱ Κορίνθιοι μὲ εἶχαν εἶπει νὰ
 τοὺς στείλω ἓνα κουμάντο, καὶ στρατολόγηε τοὺς Κορινθίους
 καὶ ἐβασάνιζε τοὺς Τοῦρκους. Μοῦ ἦλθε μία διαταγὴ
 ἀπὸ τὴν Γερουσία νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ
 εἰς τὸ μέρος τὸ Βασιλικὸν ἄφησα τὸν Γενναῖο καὶ Ἄπ. Κο-
 λοκοτρώνη (εἶχα καὶ ὄρδι στὴν Κλένια. . . . .

Ἄπὸ τὴν Κόρινθο ἐπέγηα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ

ὑποστηρίξω τὴν Γερουσία. Οἱ Ἄρχοντες ἐφθόνησαν διὰ τὰ κατορθώματα ὅπου ἔκαμα εἰς τὸν Δράμαλη, ἐφθόνησαν καὶ τὴν Γερουσία ὅπου μὲ ὑπαστήρηξε. Ὅταν ἐτζάκισα τὸν Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια, τὸ στρατεύμα μὲ ὑπόγραψε Ἄρχιστράτηγο καὶ ἔλαβα καὶ τὸ Δίπλωμα ἀπὸ τὴν Γερουσία. Ἐὐ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν εἶχε καμμίαν δύναμιν, οὔτε ἐνέργησεν τίποτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν· (ὁ Κανακάρης ἔλεγε. τὰ ἀρχεῖα ἄς γλυτώσωμε καὶ τὸ ἔθνος ἄς πάγη — παρραξενιά!).

Οἱ Ἄρχοντες ἐνέργησαν διὰ νὰ γίνῃ Συνέλευσις μὲ σκοπὸν νὰ γκρεμίσουν τὴν Γερουσία, (ἡ ὁποία εἶχε κάμει τὰς μεγαλητέρας ἐκδουλεύσεις) καὶ τὴν ἰδικήν μου Ἄρχιστρατηγίαν, καὶ ἔτζι ἐκήρυξαν τὴν Συνέλευσιν. Ἐγὼ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔμαθα, ὅτι ἐπέρασαν 200 φορτώματα ἀπὸ τὰ Δερβενάκια καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἤμουν ἄρρωστος καὶ ἐστενοχωρούμουν· ἔπειτα ἀπὸ 5, 6 ἡμέρας ἐκίνησαν μὲ δεκαεὶ χιλιάδες μὲ 400 φορτώματα καὶ ἐπῆσαν τὴν θέσιν τοῦ ἀγίου Σώστη, καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐπρόσμεναν νὰ ἐπιστρέψουν ὀπίσω. Εἰς τὰ Δερβενάκια εἶχα ἀφθήμενον τὸν Νικήτα, Πᾶνο, τὸν Κεράλα, τὸν Γενναῖον, τὸν Μῆτρον Ἀναστασόπουλον, τοῦς Φαναρίτας. Τότε σὰν ἤκουσα 2 φοραῖς νὰ βάζουν ζωοτροφίας, ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦς Μύλους τοῦς Ἀφεντικούς, καὶ ἔγραψα ἕνα γράμμα τῶν Πασάδων καὶ τῶν Μπέδων εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅτι, ἂν θελήσουν ν' ἀδειάζουν τ' Ἀνάπλι, καὶ τοῦς βαρκάρω, νὰ πάγουν ὅπου θέλουν τώρα ὅπου ἔχουν ζαπερὲ, εἴτε μὴ καὶ σταθῶν εἰς τὸ πείσμα ἀκόμη, θέλει πάρουν τὰ παιδιάτους καὶ ταῖς

φαμηλῶς τοὺς εἰς τὸν λαμὸν τοὺς, διατὶ πλέον ἐγὼ τραττάτα δὲν κάμνω, καὶ μὴν καρτερεῖτε πλέον Ζαερέδες ἀπὸ τὴν Κόρινθον, διατὶ πηγαίνω ἄτος μου εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ σὰς περάσουν ζωοτροφίας, καὶ ἂν δὲν ἀκούσετε, ἄς ἔχετε τὸ κρίμα εἰς τὸν λαμὸν σας. Ἀπὸ τοὺς Μύλους ἐπῆγα εἰς τὰ Δερβενάκια, εἶχα ὄρδι καὶ εἰς τὴν Κλένια καὶ ὄρδι εἶχα εἰς τὸ Στεφάνι μίᾳ ὥρᾳ ἀλάργα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη· εἰς τὸ Στεφάνι, ἦτον ὁ Χατζῆ Χρῆστος καὶ εἰς τὴν Κλένια ὁ Ζαφυρόπουλος, καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιατράκου μὲ 300 Μιστριώταις καὶ ὁ Νικῆτας μὲ τοὺς Κρανιδιώτας εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη, — εἰς τοὺς Τριπολιτζώταις Ἀλέξης Κολιὸς Ἀρχηγός. Εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη εἶχα φέρει μαστόρους καὶ ἔφτιανα ἕναν πύργον καὶ ταμπούρια διὰ νὰ μὴ ματαπεράσουν Ζαερέ. Ὁ Γενναῖος, ὁ Πᾶνος μὲ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ Δερβενάκι, καὶ ἐγὼ ἤμουνα εἰς ταῖς πλάταις των. Ὅταν ἐμβῆκαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς ἔφεραν Ζαερέ καὶ ἐπέστρεψαν, ἐπῆραν μαζὺ τοὺς καὶ Ἀναπλιώτας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθον μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς στείλουν ἴσως μὲ Ζαερέδες. Οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι ἤξευραν τὸν τόπον, καὶ ἐκίνησαν 10,000 διὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη, καὶ στέλνουν 500 διὰ νὰ πᾶνε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν Νικῆτα καὶ τὰ φορτώματα ἤρχοντο ἀπάνω εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη καὶ ἄρχισε ὁ πόλεμος, καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἦτον ἀπὸ ταῖς πλάταις τοὺς ἔπесαν ἀπὸ ἴσως, καὶ ἐτὶ τὰ στρατεύματα ἐτζάκισαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἐσκοτώθη ὁ Παπαῖ Ἀρσένιος. Ὁ Νικῆτας ἐκλιθεὶς μέσῳ εἰς τὸν Πύργον. Ὁ Χατζῆ Χρῆστος προσθάνει βοή-

θεια και τούς βαρεῖ ἀπὸ ταῖς πλάταις, τότε ἐτζά-
κισαν οἱ Τοῦρκοι, ὁ Νικήτας βγαίνει ἀπὸ τὸν Πύργο,
(ὁ Πύργος τοὺς ἐγλύτωσε) ἐπλάκωσαν καὶ τὰ ἐδικάμας
στρατεύματα, καὶ ἐτζι τοὺς ἐπῆγαν κυνηγῶντας ἕως
δύο ὥρας· ἐσκοτώθηκαν μιὰ σαρανταριά καὶ ἐμποδίσθηκαν
νὰ πάγουν ζωοτροφίας, καὶ ἀπὸ τότε δὲν ἐμπόρεσαν
πλέον νὰ ὑπάγουν οἱ Τοῦρκοι βοήθεια εἰς τὸ Ναύπλιον,
διότι εἶχαμε ὅλα τὰ πόστα πιασμένα, καὶ ὁ Γιαννάκης
καὶ Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης ὁποῦ ἦσαν εἰς τὰ Βα-
σιλικὰ ἐπῆγαιναν καὶ τοὺς ἔπερναν εἰς ἕνα μῆνα διά-
στημα περισσότερο ἀπὸ 3,000 ἄλογα. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ
Ναυπλίου ἐστενοχωρήθηκαν· ἦλθεν ὁ Φθινόπωρος· εἰς τὰς 26
Νοεμβρίου ἐπέθανε ὁ Δράμαλης· ἔμειναν οἱ ἄλλοι Πασά-
δες καὶ ὅλο ἀδυνάτιζαν. Ὁ θάνατος καὶ ὁ σκοτομὸς
τοὺς ἐπερικύκλωσε, καὶ ἔμειναν πολλὰ ὀλίγοι Τοῦρκοι.
Ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα ὅλον τὸν Δεκέμβριον ἕως
τὰς 27.

Εἰς τὸ Ναύπλιον εἶχα ἀφήκει τὸν Νικόλα, ἀνεψιὸν
μου ἀρχηγὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ κάστρου· μιὰ ἡμέρα εὐ-
γῆκαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπολέμησαν καὶ ἐσκοτώθη ὁ Νικόλας καὶ
ἔμεινε ὁ Σταΐκος ἀρχηγός· π ρ ι ν μερικὸν καιρὸ, ἦλθε καὶ ἡ
ἀρμάδα ἡΤούρκικη, ἦλθε ἕως τὸ Ἴαστρο· τὰ ἐδικάμας τὴν ἐ-
φοβέρισαν μὲ τὰ μπουρλότα καὶ τὴν ἐβγαλαν ἔξω ἀπὸ ταῖς
Σπέτζαις κυνηγῶντας. Εἰς τὰς 27 τοῦ Δεκεμβρίου ἐβγῆκαν
οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐμίλησαν τοῦ Σταΐκου, νὰ στείλῃ στὸν Κολο-
κοτρώνη νὰ κάμουν τραττάτα, καὶ ὁ Σταΐκος μοῦ ἔστειλε αὐ-
τὴν τὴν εἰδήσιν μὲ τὸν ἀδελφόν του. Τοὺς ἔγραψα ἐγὼ ἕνα
γράμμα, ὅτι· σεῖς ζητεῖτε τραττάτο, καὶ ἡ θέλησίς μου εἶναι·
νὰ παραδώσετε ὅλα τὰ Φρούρια καὶ νὰ ἀφήσετε καὶ τὸ
βίος σας καὶ νὰ σᾶς μπαρκάρω εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κα-

ράβια καὶ νὰ σᾶς στείλω ὅπου θέλετε, ἀφοῦ μᾶς δώ-
 κετε τὰ ἐνέχυρα· ὅταν σᾶ; ἔγραφα ἀπὸ τοὺς Μύλους,
 σᾶς ἔλεγα, ὅτι νὰ φύγετε καὶ νὰ πάρετε καὶ τὸ πρᾶγ-
 μά σας, τώρα ὁμως ὅπου ἐπεινάσατε καὶ ἐστενοχωρη-
 θήκατε, νὰ φύγετε ἔτσι· τέττα εἶναι ἡ θέλησίς μου, καὶ
 ἂν δὲν ἀκούσετε καὶ τώρα, οἱ Τούρκοι τῆς Κορίνθου
 ἔλυσαν ὅλοι, καὶ εἰς 10 ἡμέραις τὰ στρατεύματα θά
 γυρίσουν καὶ θά ἔλθουν νὰ σᾶ; πάρουν μὲ βεσάλτο καὶ
 θά σᾶς περάσουν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· ἐπειδὴ καὶ εἶχαν
 ἀδυνατήσῃ οἱ Τούρκοι εἰς τ' Ἀνάπλι, εἶχα ἀφήκει πολλὰ
 ὀλίγους· ἐκεῖ μὲ τὸν Σταίικο, καὶ ἐδόσταγα τὰ Δερβε-
 νάκια διὰ νὰ μὴν ἔρθουν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κόρινθο· τὸ
 γράμμα τὸ ἐπῆγαν τοῦ Σταίικου, ὁ Σταίικος ἔκραξε τοὺς
 Τούρκους καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ γράμμα εἰς τὰς 29 τὸ
 ἐσπέρας· τὸ γράμμα ἀφοῦ τὸ ἔλαβαν, ἔκαμαν συνέλευσιν
 εἰς τὴν χώραν καὶ ἔκραξαν τὸν Τεζτάραγα καὶ ἄλλους
 σημαντικοὺς νὰ καταιοῦν ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι διὰ νὰ δώ-
 σουν τὴν ἀπόκρισιν καὶ ἄφηκαν 9 ἀνθρώπους εἰς Μπε-
 ζεϊράν τέττα καὶ καμιά δεκαριά τζεταρτάσια. 10 . . .
 καὶ 2, 3 Ἀρβανίταις εἰς τὴν Γιουρτάπια· ἄφηκαν τόσους
 ὀλίγους εἰς τὸ Παλαμῆδι, διατι δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ
 τοὺς Ἕλληνας ὅπου ἦγον ἀπέξω διατι ἦτον ὀλίγοι· δύο
 Ἀρβανίταις κρεμοῦνται ἀπὸ τὴν Τάπια καὶ πάνε εἰς
 τὸ Σταίικο καὶ τοῦ λένε, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐκατέβηκαν εἰς
 τὴν χώρα καὶ πᾶμε νὰ πάρωμε τὸ Κάστρο καὶ ἂν δὲν σᾶς
 λέμε ἀλήθεια βαστάτε τὸν ἕνα ἐδῶ καὶ σκοτώστε μας
 ἔπειτα, ἂν εὐγῆ ψεῦμα. Ὁ Σταίικος ἐπῆρε τοὺς Στρατιώτας
 καὶ ἐπήδησε μέσα. Οἱ Τούρκοι ὅπου ἦσαν εἰς ταῖς ἄλλαις
 τάπιας, ἐκατέβηκαν εἰς τὴν χώραν, καὶ μερικοὶ ὅπου ἦσαν
 εἰς τὴν Τζοτάρ . . . ἐμβῆκαν τὰ μεσάνυκτα ξημερώνοντας

τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου. Ἐβρίξε κανόνια καὶ ἐκατάλαβα ὅτι ἐπῆραν τὸ Παλαμῆδι· ἐκαβάλλικα εὐθύς, ἐπήγαινα στὸν δρόμο, ἀπάντησα τὸν πεζοδρόμο ὁποῦ ἔστειλε ὁ Σταίικος διὰ νὰ μὲ δώσῃ τὴν εἶδησι. Εἰς τὸ ὄρδι εἶχα ἀφήκει τὸν Πᾶνο, τὸν Γεναῖο κ τ λ. Τὸν πεζοδρόμο τὸν ἔστειλα εἰς τὸ στράτευμα διὰ νὰ δώσῃ τὴν εἶδησιν καὶ τῶν ἄλλων· ὅσα νὰ πάγω εἰς τὸ Παλαμῆδι, ὁ Σταίικος εἶχε τὸ παστρέψει ἀπὸ τοὺς Τούρκους· ἀνέβηκα εἰς τὸ Παλαμῆδι ρίχνωντας οἱ ἐθικοὶ μας 50 κανόνια· ἅμα ἐπῆγα, ἐπρῶσταξα καὶ ἐγύρισαν τὰ κανόνια κατὰ τὴν χώρα καὶ τὸν Ἰτζ—Καλέ· ἔστειλα εἰς τὴν χώραν καὶ εἶπαν τῶν Τουρκῶν Ἀρχηγῶν νὰ ἔλθουν νὰ ὁμιλήσωμε· ἦλθαν εἰς τὸ Παλαμῆδι οἱ Μπεΐδες καὶ ἓνας Ἀρβανίτης Ἀρχηγὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, τοὺς εἶπα τί κάμνετε τώρα; νὰ μοῦ παραδώσετε ὅλα τὰ κάστρα καὶ τὰ ἄρματά σας, καὶ νὰ σᾶς γλυτώσω τὴν ζῶην καὶ τὰ παιδιὰ σας, νὰ πάρετε 2 μόνον ἀλλαξαῖς καὶ νὰ σᾶς θαρκάρω εἰς καράβια Ἑλληνικὰ, καὶ νὰ πάτε ὅπου θέλετε· ὅταν μοῦ δώσετε τὰ κλειδιά ὅλων τῶν Καστρῶν καὶ βάλω ἀνθρώπους μου, τότε σᾶς δίδω στρατιώτας καὶ σᾶς συντροφεύουν καὶ σᾶς θαρκάρουν ἀπὸ τὰ πέντε Ἀδέλφια.

Ὁ Ἀρβανίτης λέγει: τὰ ἄρματά μας δὲν τὰ δίδομε καὶ θὰ πολεμήσωμε, θὰ κάψωμε τὴν χώρα, καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμε πέτρα εἰς τὴν ἄλλην πέτρα. Τοῦ ἀπεκρίθηκα· Βρὲ Ἀρβανίτη τίνος τὰ λὲς αὐτά; ἄς πολεμήσωμε καὶ μιὰ φορὰ Καβάλα καὶ τότε βλέπετε! τὴν χώρα ἂν τὴν κάψετε, οἱ προγόνοι μας τὴν ἔφκιασαν, καὶ πάλι τὴν φχιάνουμε, ἐτεῖς ὅμως θὰ σᾶς περάσωμε ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· οἱ Μπεΐδες μὲ εἶπαν μὴν τὸν ἀκοῦς αὐτὸν, διότι εἶναι ἐργένης, ἄς ἐρωτήσῃ καὶ ἡμᾶς ὁποῦ εἴμεθα φαρμα-

λίταις· ἡμεῖς πάμε κάτω, κέμονοι τὸ τραττάτο, τὸ ὑπογράφομε καὶ σᾶς τὸ στέλνομε μὲ τὰ κλειδιά, καὶ νὰ μᾶς δώκης τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ μέρος σας καὶ τὸν ὄρκον σου· ἔτζι ἐκπτέθηκαν κάτω, ἕκαμαν Συνέλευσι, ὑπόγραψαν τὴν Συνθήκη, καὶ τὴν ἔστειλαν μὲ τὰ κλειδιά. Ὁ Ἄλλῃ—Πασᾶς καὶ ἄλλος ἓνας Πασᾶς δὲν ὑπόγραψαν διατι ἐροβοῦντο ἀπὸ τὸν Σουλτάνο, καὶ ἐκείνους μὲ 45 ψυχὰς τοὺς ἐβάσταξα αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου. Μετὰ τοῦ ἀγίου Ἀνδρέος 3, 4, ἡμέραις ἔστειλα στρατεύματα, ἔπιασα τὸν Ἰτζ—καλὲ, τὰ πέντε Ἀδέλφια, τοῦ γιγαλοῦ τῆς ξηρᾶς, τὴν τάπια, καὶ ἔστειλα ἀνθρώπους κ' ἐμάζωναν τὰ πράγματα τὰ Τούρκικα εἰς τὰ τζαμιά· ἔγραψα νὰ ἔρθουν ἀπὸ τὴν Ἰδρα καὶ Σπέτζαις καὶ ἔστειλαν καράβια. Τὸ Κάστρο τὸ εἶχαν κλεισμένο διὰ νὰ μὴ γηνοῦν καταχρήσεις. Εἰς τὰ φρούρια ἔττειλα ἀπὸ ὅλα τὰ σώματα· τοὺς ἐμβαρκάρισα τοὺς Τούρκους διὰ τὴν Σμύρνην καὶ ἔστειλε καὶ ἡ Γερουσία διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν πτώσιν καὶ εἰς τὰ λάφυρα. Τὰ Καράβια τὰ ἕκαμ παζάρι 110,000 γρόσια· ὅσο πρᾶγμα ἔμεινε τὸ ἔβηλαν εἰς τὰ τζαμιά, τὸ λοιπὸν τὸ ἀρπαξάν οἱ Ἑλληες· χρήματα μετρητὰ δὲν εὐρέθησαν, διότι τὰ εἶχαν ἐξοδεμένα διὰ ζωτροφίας εἰς τὴν πολιορκίαν· ἀσημικὰ καὶ σκουικὰ ἦσαν πολλὰ· τοὺς ἔδωσα ἀσημικὰ καὶ σκουικὰ διὰ τὸν ναῦλον τοὺς τῶν καραβιῶν· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐκπτέθηκα ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι εἰς τοῦ Ἀγᾶ—Πασᾶ τὰ σπήτια· τὰ λάφυρα τὰ ἔβαλαν εἰς δημοπρασία, καὶ καθὲς ἐπαρχία καὶ τὰ νησιὰ ἐπῆραν τὸ ἀνάλογόν τους. Ἐτζι ἐγλύτωσα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔργειαν τοῦ Ἀναπλιτοῦ.

Τὸν ἴδιον καιρὸ οἱ μεινόμενοι Τούρκοι ἔω; 3,000

εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄρῃκαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐπρώγοντο μεταξύ των. Ὁ Ζαῖμης, Σωτῆρ. Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζῆσιοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχόμεναις των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν καὶ τοὺς ἐπολιόρκισαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Τὸ Στράτευμα ὁποῦ εἶχα ἀφῆσει εἰς τὸ Δερβενάκι τὸν Πᾶνο, Γενναῖο, ἔμαθαν ὅτι ἔφυγαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, καὶ ἦλθαν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μανθάνοντες ἡμεῖς, ὅτι τοὺς Τούρκους τοὺς ἐπολιόρκησαν εἰς τὴν Ἀκράτα, ἐτοίμασα τὸν Νικήτα, τὸν Γενναῖο, τὸν Πᾶνο, διὰ νὰ τοὺς στείλω εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι (οἱ Ἀρχόντες) μᾶς γράφουν νὰ τοὺς στείλωμεν πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴ στείλω στράτευμα, — καὶ ἡ ὑπόθεσις των ἦτον διὰ τὰ λάφυρα. Εἰς τὴν Ἀκράτα τοὺς ἐπολιόρκησαν 2 μῆνας. Οἱ Τούρκοι στενοχωρημένοι ἔκαμνον συμφωνίας χωρὶς νὰ ταῖς ἐκτελοῦν. Τὰ Καράβια τὰ Τούρκικα ἔφθασαν μὲ μενιάτι, τοὺς ἐπῆραν καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτραν, ὥστε ἀπὸ 32,000 τοῦ Δράμαλη μὲ 7 Πασάδες ἐγλύτωσαν 4,000 ὁποῦ ἔμειναν εἰς τὴν Ἀθήνα καὶ Εὐβοία καὶ 2.000 ὁποῦ ἐγλύτωσαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Ἐρωτοῦσα τὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλους σημαντικοὺς Τούρκους, καὶ μοῦ εἶπαν 28,000 ἐμβῆκαν εἰς τὴν Πελοπόννησον 20,000 ἄλογο τῆς Σέλας καὶ 30,000 ἄλογο — μουλάρια φορτηγὰ καὶ 500 Καμήλια. Ὅλα αὐτὰ ἔμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θησαυροὺς καὶ ἄρματα ὠραῖα τὰ ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες. Αὐτὸ τὸ Στράτευμα ἦτον ὅλο πλούσιο, διότι τὰ εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τοῦ Ἀλλῆ—Πασᾶ ὁποῦτὸν ἐπολιορκούσε.

Ἄναπλι. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἄργους ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἄναπλι. Οἱ Ἀργεῖτες μαζὺ μὲ τὸν Τζώρη, καὶ ὁ Κακάνης, ὁ Νέζος, ὁ Σταΐκος καὶ οἱ Κρανηδιῶταις ἐπὶ κεφαλῆς Ἀρσένης, Ἀναγ. Λέκας καὶ λοιποὶ, καὶ ἀπὸ τὸ Καστρί ὁ Γιάννη Μιτζος καὶ ὁ Σταματίης ἐπολιόρησαν τ' Ἄναπλι· ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη ἕως ὅπου ἔπεσεν ἡ Τριπολιτζᾶ. Μᾶς ὠφέλησε τὸ Ἄργος πολὺ ἀπὸ τὸ μολύβι, ἀπὸ τὰ τζαμιᾶ. — Ἡ Κόρινθος ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς Ἀναγ. Πετιμεζᾶς, Γ. Χελιώτης καὶ Νικολάκης Σολιώτης. Τὰ 1822 εἰς τὸν Ἰαννουάριον μῆνα ἐπῆγε ὁ Ἀναγνωστιαρᾶς καὶ ἐπολιόρησε τὴν Μεθώνη τὴν Κορώνη μὲ Λιονταρίταις, μὲ Σπαρτιάταις, μὲ Ἀνδρουσάνους, μὲ Καρυτινοὺς· οἱ Καρυτινοὶ πάντοτε ἔξεχίμαζαν ἐκεῖ καὶ ἦτον καμμιὰ διακοσμητῆ. Ἦτον λαδιᾶ. Τὸν ἴδιον καιρὸν ἐπρόσταξε ἡ Κυβέρνησις τὸν Νικηταρᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσεᾶ καὶ μὲ τὸν Π. Ζαφυρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις· — πόλεμος τοῦ Νικηταρᾶ μὲ τὸν Ζαφυρόπουλον.

Πάντοτε ἐπροσπαθοῦσα καὶ ἐπὶ Ῥώσων καὶ ἐπὶ Γάλλων (καθὼς καὶ ἐπὶ Ἀγγλων) διὰ νὰ ἀποστατήσω τὸν Μωρέα, ὅχι διότι περιωριζόμεν μόνον εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀλλὰ τότε ὁ Κόσμος δὲν εἶχεν εἰδῆσιν τὸ πρᾶγμα δὲν ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ γενικόν, διότι δὲν ἦτον προετοιμασμένον τὰ μέσα τὰ ἐβλεπα ὀλίγα, ἀλλ' ὁ σκοπὸς μου ἦτον, μίαν φορὰν νὰ ἐλευθερώναμεν τὴν Πελοπόννησον ἐκάμαμεν μίαν βᾶσιν, ἓνα quartier, καὶ ἔπειτα προωδεύαμεν καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἐπειτα ἡ Πελοπόννησος ἦτον ὡς νησί καὶ ἦτον εὐχολον νὰ ὑπερασπισθῇ αὐτὸ τὸ μέρος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ 1821 μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν 1805, 1806 καὶ

1807 ἦτον πολλὰ μεγάλη ἡ διαφορά. Ὅταν ἐκατέφευγα τὴν πρώτην φοράν εἰς τὴν Ζάκυνθον, 1806, ἦλθε ἓνας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν νὰ μὲ ζητήσῃ ἀπὸ τοῦς Ῥώσσοις καὶ ἐδίδαν 50,000 γρόσια. Ὁ Ῥώσσοις Διοικητὴς μὲ εἶπε νὰ κρυφθῶ καὶ ἕκαμα κρυμμένος ἓνα μῆνα· τοῦ Τούρκου τοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἔφυγε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ δὲν εὐρισκόμην εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ ἔτζι ἀνεχώρησεν. Μίαν φοράν μὲ ἐζήτησε ὁ Ἄλῃ-Πασᾶ; διὰ τοῦ Μάνθου καὶ μὲ ἕκαμε μυρίκις καὶ μεγάλκις ὑποσχέσεις διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα.—

Αἱ ἐπαρχίαις ἐτοίμαζον τοὺς Πληρεξουσίους διὰ τὴν Β' Συνέλευσιν· τοὺς ἔγραφα νὰ ἔλθουν νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις εἰς τὸ Ναύπλιον· τὸ κόμμα τῶν Ἀρχόντων δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, πρῶτο, διότι ἦτον Φρούριο, καὶ δεύτερο, διότι τὸ εἶχα ἐγὼ. Ἄφησα τὸν Κολοῖόπουλο Φρούραρχο καὶ ἐπέρασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀντάμωσα τὴν Γερουσία καὶ τὸν Μαυρομιχάλη, ἐκάμαμε συμφωνία διὰ νὰ βαστάξωμε εἰς τὴν Συνέλευσι τὴν Γερουσία καὶ νὰ μείνῃ ἡ Ἀρχιστρατηγία· ὠρκωθήκαμε διὰ νὰ βαστάξωμεν τὴν σειράν. Τέλος πάντων ἀποφασίσθη εἰς τὸ Ἄστρος νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις. Ἐτυνάχθησαν μέρος. Ἐκεῖ ἔγραψαν εἰς τὸν Μαυρομιχάλη τάζοντες του νὰ τὸν κάμουν πρόεδρον φθάνει νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ· Ὁ Μαυρομιχάλης ἀλησμόνησε τοὺς ὄρκους μας καὶ ἐπῆγε, τόσον καὶ ὁ Παπᾶ Φλέσας καὶ λοιποί· ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐκεῖ εἶμεθα χωρισμένοι φανερά δύο κόμματα, τὸ ἓνα ἐλέγγοτο τῶν Προεστῶν καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐτῶν προεστῶν ἦτον οἱ περισσότεροι, ἦτον 150 Πληρεξούσιοι καὶ 6,000 στρατιῶτες (Ἀπρίλ. 1823). Ἐγὼ εἶχα τὸν

Ὀδυσσεΐα, τὸν Μούρτζινο καὶ ἄλλους 40 Πληρεξουσίους με 800· αὐτοὶ ἔπρσαν στρατιώτας γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν γνώμην τους με τὴν δύναμιν καὶ ἐγὼ με τὴν δύναμιν ἐγύρευα νὰ τοὺς ἀνατρέψω τὴν γνώμην. Ἐμεῖς ἐκαθήμαθα εἰς τὰ Μαλεγίτικα κονάκι καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὰ Ἄγια-νήτικα, μίξ τουφεκιὰ μακρὰ. Ἐκεῖνοι ἔκκαμαν συνεδρίασιν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπηγαίναμε· αὐτοὶ ἤθελαν καὶ ἐψήφισαν νὰ γίνουν 50 Στρατηγοὶ καὶ 150 Βουλευταί· αὕτῃ ἡ πολυκρχία δὲν με ἄρεζε ἐμένα διατὶ ὁ πολὺς ἀριθμὸς ἤθελε μᾶς χάσει καθὼς καὶ μᾶς ἔχασε· ἐψήφισαν τόσους Στρατηγοὺς διατὶ ἐνόμισαν νὰ γκρεμίσουν με τοῦτο τὴν ἐπιρροὴν τὴν ἐδικὴν μου· ἐψήφισαν νὰ ἐκποιήσουν τὴν γῆν, με σκοπὸν νὰ βγάλουν ὅ,τι εἶχαν· ἐξοδεύσει ὄσα ἤθελαν, καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν εἰς γῆν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν λαὸν γυμνὸν καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα τῆς γῆς. Τότε ὁ λαὸς ἐγύρισε με τὴν γνώμην τὴν ἐδικὴν μου· αὐτοὶ σὰν εἶδαν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ὅπου ἔκαμεν ἡ ἐκποίησις, ἐβιάσθησαν νὰ τὸ σβύσουν αὐτὰ τὸ ἄρθρον· αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ κολακεύουν τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς ἔπρσαν ἕναν ἕναν με τὸ μέρος των· με ἐπροσκάλεσαν νὰ ὑπάγω· ἐπῆγα εἰς ἕνα περιβόλι ὅπου ἔκαμναν τὴν Συνέλευσιν καὶ ἄρχισα νὰ τοὺς εἰπῶ : Σὲβαστὴ Συνέλευσις δὲν εἶναι καλὰ αὐτὰ τὰ ψηφίσματα· ὅπου ἐκάματε, νὰ ἦναι τόσο πολλοὶ Βουλευταὶ καὶ τόσο πολλοὶ στρατηγοί, διατὶ θὰ μᾶς φέρουν τόσα ἐξόδα καὶ τόσαις ζημίαις, διότι τὸ ἔθνος μας εἶναι πτωχὸ καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πληρώσῃ τόσους πολιτικούς καὶ πολεμικούς ἀνωφελεῖς· ὁ Ζαΐμης ἐσηκώθηκε τότε καὶ λέγει : Κολοκοτρώνη ! Κολοκοτρώνη ! εἰς τὸ χέρι σοῦ στέκεται νὰ χαθῆ ἡ Ἑλλάς, ἢ νὰ ἐλευθερωθῆ

ἂν ἐνωθῆς μαζί μας· τὸν ἐρώτησα τρεῖς φοραὶς « ἐγὼ Κύρ Ἀνδρέα ; » μὲ ἀπεκρίθηκε, ἐσὺ ! ἔιζι ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ ὑπόγραψα, λέγωντας : ἂς ὄψεσθε διὰ ἐκεῖνα ὅπου θὰ ἀκολουθήσουν κακὰ εἰς τὴν Πατρίδα μας διὰ τὴν πωλυαρχία. — Εἶχαν ψηφίσει πρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ τὸν Μαυρομιχάλη, μέλλ, τὸν Ἀνδρέα Ζαΐμη, Σωτήρη Χαράλαμπε, Ἀνδρέα Μεταξᾶ, καὶ Ἀρχιγραμματεία τὸν Μαυροκορδάτο· εἶχαν ψήφισμα νὰ μὴ βάλουν ἄλλον εἰς τὴν δούλευσιν κανέναν ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἀπὸ τὴν Εὐρώπη παρὰ μόνον τοῦς αὐτόχθονας. Ὁ Παπᾶ Φλέσας, Μινίστρος τῶν Ἑσωτερικῶν, Βάρβογλης Μινίστρος τοῦ Δικαίου, Πεῖραιθός, Ἀναγνωσταράς Μινίστροι τοῦ Πολέμου, τὸν Αἰνιᾶν Μινίστρο τῆς Ἀστυνομίας, Περούκα Μινίστρο τῆς Οἰκονομίας. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ ἐκτελεστικοῦ εἶχε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐξωτερικοῦ· τότε ἐπροβάλαμε τὸν Γ. Κουτουριώτη Πρόεδρον καὶ τὸ ἐδέχθη, Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Ὁρλάνδο, ἀντιπρόεδρο τὸν Βρυσηθῆνης καὶ ἐτελείωσε ἡ Συνέλευσις, ἀφοῦ ὑπόγραψα ἐγὼ καὶ οἱ ἐδικοί μου. Ἐπῆγαμε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκεῖ ἔκχμαν διαταγὴ Βουλευτικὴ καὶ Ἐκτελεστικὴ καὶ ἐδιώρισαν τὸν Πάιο Φρούραρχον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβγήκε ὁ Κολοιόπουλος· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἔβριζον ὅλους ἐδικούς τους καὶ ἐκατάτρεχαν τοὺς ἴδικούς μας. Ἐπῆρα τὸν Νέγρι· ἐβγαίνομε εἰς τὴν Σιλήμνα καὶ κάνομε νόμους· αὐτοὶ ἔμειναν μονάχοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ σκοπὸς μας ἦτον, νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ οἰκονομοῦν τοὺς στρατιώτας καὶ ἐμεῖς νὰ κινήσωμεν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ νὰ μὴ γνωρίζωμε τὴν Κυβέρνησι· αὐτοὶ εἶδον τὴν ἀδυναμίαν τους, ἔκχμαν Συμβούλιον, ἔκραζαν τὸν Κύρ Ἀντιγινώστη Δελιγιάννη ὡς Μεσίτη, διὰ νὰ

δεχθῶ τὰς προτάσεις των· ὁ Ὑψηλάντης ἦτον μὲ ἡμᾶς· ἡ γνώμη τους ἦτον νὰ μὲ βάλουν Ἀντιπρόεδρο τοῦ ἐκτελεστικοῦ διὰ νὰ ἔβγω ἀπὸ τὰ ἄρματα, νὰ μὲ ἀδυνατίσουν· ἔστειλαν ἑπτά πρέσβεις, μὲ εὐρήκαν εἰς τὴν Πιζάνα· ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας ἔρχονται, ἐπέστρεψα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ.—

1823. Ἀπρίλιος, στοχάζομαι, Ἄστρος.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἔγεινεν Πρόεδρος ὁ Μαυρομιχάλης τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ὁ Ζαΐμης σὶ τὸ ἐκτελεστικὸν, ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς· Ἀρχιγερματεὺς καὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν ὁ Μαυροκορδάτος. Εἰς τὸ Βουλευτικὸν Ὁρλάνδος καὶ Ἀντιπρόεδρος ὁ Βρυσηνὴς καὶ 70 Βουλευτικαί. Ἐκάμαμεν τὸν Ὀρκον εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐκινήσαμεν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶν. Μινίστρος τῆς Δικαιοσύνης ὁ Μπαρμπογλούς· Μινίστρος Ἐσωτερικῶν ὁ Παπα Φλέσας· τῆς Ἀστυνομίας ὁ Γ. Αἰνιᾶν· Μινίστρος τοῦ Πολέμου ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Περραιβός, ὁ ἓνας διὰ τὴν Ρούμελην καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν Πελοπόννησον. Πηγαινάμενοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν ἀρχήνησαν τῆς ραδιοργάνσεως, ὅτι ἤθελαν νὰ βάλουν ἀπὸ τὸ μέρος τους εἰς ὅλα τὰ ὑπουργήματα, πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ἀπὸ τούτων συγγενεῖς τους. Ἐκάμαμεν τὴν Συνέλευσιν διὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκεῖνοι τὸ καταμέρισαν εἰς τὴν συγγένειαν καὶ εἰς τὰ κόμματα. Ἐπῆγα ὁ ἴδιος μία βολὰ καὶ τοὺς εἶπα τί εἶναι αὐτὸ ποῦ κάνουνε οἱ Μινίστροι, ὅτι σὰς προβάλλουν κάνετε. Ἡ Συνέλευσις σὰς ὤρκωσε νὰ τηρᾶτε τοῦ ἔθνους τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ βάλτε εἰς τὰ ὑπουργήματα ἀπὸ ὅλους νὰ δουλεύουν τὴν Πατρίδα καὶ νὰ πορεύωνται καὶ ἐκεῖ-

νοι εις την δυστυχίαν, και ἐγὼ βλέπω τοὺς Ὑπουργοὺς νὰ κάνουνε κατὰ μέρος, και ἐτζί διαιροῦνται και οἱ πολιτικοί, διαιροῦνται και τὰ ἄρματα.

Μοῦ ἀπεκρίθησαν « και ἀφτοῦνο τὸ διορθόνομε » μὲ λόγο, και μὲ ἔργον ἦγον ἡ γνώμη των νὰ βάλουν ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των, και ἐγὼ νὰ ἀδυνατήσω· βλέποντας ἐγὼ τὸ πρᾶγμα ὅσον ἐπήγαινε τόσο χειρότερα, ὠμίλησα και κάμαμε Συνέλευσι.

Στὴν Συνέλευσιν ἔγεινε ψήφισμα ὅτι νὰ μὴ βάλουν ἄλλους ξένους, εἰμὴ τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τὰ Ἐξωτερικῆ. Ἀρχήνησαν και ἔβαλλαν φιλικῶς, και ἐκεῖνα ποῦ ὑπογράψαμεν τὰ ἀλησμόνησαν. Τότενες σὰν ἕκαμα Συνέλευσι, εἶπαμε, τί εἶναι τοῦτο ποῦ γίνεται, πατριῶτες: Ἄλλα ὑπογράψαμε και ἄλλα βλέπομεν νὰ κάνουν. Ἡμεῖς εἶπαμεν ὅτι πολιτικῶς και στρατιωτικῶς νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀξιούς, και ἐκεῖνοι νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι συμφώνως, και ἐτζί νὰ τοὺς διορίζουν, και αὐτοὶ τὸ ἐναντίον τίτε ἐκίνητα τὸ μεσημέρι και ἐπῆγα εις ἕνα χωριὸ ἀπ' ἐξῶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ μίξ ὥρα, και εἶχαμε και τὸν Νέγγη (τὸ χωριὸ Σιλλίμνα), ὁ Ὑψηλάντης ἦτον. Οἱ Βουλευταὶ πλειότεροι ἦλθαν. Ἀποφασίσαμεν και ἐκάμαμε ἕνα νόμο νὰ μὴν ἀκούωμεν τὰς διαταγὰς και ὅσοι εἴμεθι στρατιωτικοὶ νὰ πᾶμε κατὰ τοὺς Τούρκους ὅσοι πολιτικοὶ νὰ μᾶς προβλέπουν ἀπὸ τροφὰς νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα μας, και ἐκεῖνοι ἄς κάθωνται. Βλέποντας τὴν πανουργίαν ὅποῦ εἶχαν διὰ νὰ μὲ ἐξοντώσουν, ἐκεῖνοι μὲ ἐδυνάμωσαν— Τότε ἄρχησαν καινούριο σχέδιο, και ἐάνουν μεζίτες, και τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δελγιάνη, ποῖ ἐκράταε τὸν μέσον ἔρο, νὰ εἰδῆ ποῖος στέλνει τὸν διδάσκαλον τὸν Θεόδωρον και

τὸν Γιάννην Ῥάγκον νὰ ἔλθουν νὰ μοῦ εἰποῦν νὰ γυρίσω ἀπίσει, νὰ μὴ χαλάσῃ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἔμβα καὶ σὺ Ἀτιπράεδρος. Παρακούοντας ὁ Ἀναγνώστης ὁ Δελιγιάννης, καὶ δὲ νὰ μὴ γίνῃ ἐμφύλιος πόλεμος ἐγύρισα νὰ ἰδῶ τί θὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ τούτην τὴν Κυβέρνησις. ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐκτελεστικά. Τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἐπῆγα ἐχαιρέησα τὸν Μαυρομητῆ καὶ λοιποὺς, καὶ μοῦ ἀποερίθηκε ὁ Πετρόμπεης ὅτι, ὡς ποτε θὰ χορεύῃς, Κολοκορώνῃ; καὶ τοῖς εἶπα, ὅσο τραγουδᾶτε σεῖς χορεύω ἐγὼ· πάντες τὰ τραγούδια καὶ παῦω τὸν χορὸν.

Ἀκολουθοῦσαμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως. ὁ Ἀρχιγραμματέας μας θάνει τὸν Πετράϊδον καὶ τὸν Αἰνιῶν νὰ κέμουν μίαν ἐταιρίαν διὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν, ὅτι νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ κάμουν ἄλλο Γκυβέρνα. Κάνουν ἐνν μῆνα Συνέλευσιν μυστικῶς· κάνουν δεκατέσσαρα κεφάλαια, τὰ ὅποια δὲν τὰ ἐνθυμοῦμαι, καὶ ὑπογραφήκανε πολλοί, καὶ οἱ δύο Μινίστροι, ὁ ἕνας τῆς Ἀστυνομίας, καὶ ὁ Πετράϊδος, καὶ ἄλλοι ὀποῦ ἔκαναν τὸ μιστικισκομβούλιο: νὰ τὸ ὑπογράψωμεν καὶ ἡμεῖς. Τότες τὸ ἐπῆρε ὁ Μαυροκορδάτος νὰ τὸ διαβάσῃ, ὡς Ἀρχιγραμματέας. Ἀρχήνησε καὶ ἐδιάβασε τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἀργὰ τὸ δεύτερον κεφάλαιον, ποῦ εἶχε τὴν δύναμιν, τὰ ἐδιάβασε ὀγλίγορα, διὰ νὰ μὴ καταλάβωμε τίποτε· τοῦ λέγω ἐγὼ: γιὰ διαβάσε αὐτὸ τὸ κεφάλαιον νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ καλά, νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι. Τὰ ἐκατάλαβα ὅτι ἐμοῦδίασε— τὸ ἐδιάβασε τζάτρα-πάτρα—, διάβασε καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον— τὸ ἐδιάβασε, τὸ ἐτελείωσε. Τελειόνοντας τὰ κεφάλαια, ἔγραφαν ὅτι ὅλα τὰ κεφάλαια νὰ ἀλλάξουν, ἂν ἀνάγκη, ὅχι ποτε τὸ δεύτερον, νὰ μὴ ἐγγιχθῇ (εἶχαν καὶ τσιχοῦρι μέσα)· ἐγὼ ἐμ-

εἶχα σὲ ὑποψία· αἰκρύτερῳ νὰ ὁμιλήσουν· ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ συντρόφοί μου· δὲν ὠμίλησε κανείς. Τότε ἐπετάχθηκα ἐγὼ καὶ λέγω· Κύριε Αἰνιάν, σὺ εἶσαι Μίνιστρος, αὐτὰ τὰ γράμματα—ξέρω ποῦ μαζώνεστε τριάντα ἡμέραις . . . διατί δὲν εἰδοποιούσατε τὴν Κυβέρνησι; καὶ τὰ φέρετε τώρα νὰ ὑπογραφοῦμε· δὲν εἶσαι ἄξιος τῆς Ἀστυνομίας· κόπιασε στὸ καλὸ—καὶ τὰ γράμματα ἐκίνα τὰ ἐκρατήσαμε—Τὸ ἴδιο ἔκαμα καὶ τοῦ Περβραϊβοῦ. Δὲν ἐπέρασε καὶ ἐκεῖ ἡ ραδιοσυργία τους. Μετὰ ἡμέραις κά-
 νουνε ἄλλο σχέδιο, ὅτι ἦτανε γέννημα τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Ζαῆμη· τὸ Ἐκτελεστικὸ εἶναι εὐλογο νὰ [βγῆ εἰς τὰ Δερβένια, νὰ βρῆ στρατεύματα καὶ νὰ τὰ βαστά-
 ζῃ—τὸ ἐφτίσαν μόνον τους· πρῶτα τὸ ἐστόλιζαν καὶ ὕστερα τὸ ἐβγαναν ἔξω· ἓνα ἓνα πρόβλημα.—παράστησαν τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑπάγῃ τὸ Ἐκτελεστικὸ εἰς τὰ Δερβένια, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, νὰ στοχαστῶ ἄς μείνῃ διὰ αὐ-
 ριον αὐτὴ ἡ σκέψις· Ἐρώτησα καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δεληγιάννη, καὶ τὸν Παπᾶ Φλέσσα, καὶ ἄλλους τοῦ κόμ-
 ματός μου, καὶ πρῶτα δὲν τὸ εὗρηκαν εὐλογο· γυρίζω ἐγὼ καὶ τοὺς λέγω· δὲν ἐβγῆκα μὲ τὰ ἄρματα εἰς τὴν Ῥούμελην, δὲν ἐβγῆκα οὔτε πολιτικός· μόνον τοῦτο ἄς πᾶμε. Ἔτσι ἀποφασίσαμε τὴν δεύτηρην ἡμέρα διὰ τὸν πηγαιμόν μας. Ὅσο ποῦ ἔστερξα τὸν πηγαιμόν μου, ἄρ-
 χισαν ἄλλο σχέδιο, ὅτι νὰ πάγῃ ὁ Ἀνδρέας ὁ Ζαῆμης διενθυνητῆς εἰς Βοστίτσα καὶ Καλαύριτα καὶ Πάτρα, διὰ νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Τούρκους μὲ ἄρματα, καὶ νὰ πᾶρῃ καὶ τὸν Ἀνδρέα Μεταξᾶ· ὁ Σωτῆρ Χαλαλάμ-
 πης φοβούμενος μὴ πάγῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, εἶπε «νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ», καὶ ἐμείναμε οἱ τρεῖς, καὶ ἦτο πλη-
 ρες τὸ Ἐκτελεστικὸ· Ἀποφάσισε νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ Χαρχ-

λάμπης, καὶ ἔπειτα νὰ γυρίσῃ ὅπου εἴμεθα ἡμεῖς. — Λογαριάζαμε νὰ πᾶμε εἰς Δερβένια, ἐτὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὰ Καλάβρυτα. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ποῦ ὀρδνιαζόμεθα ἡμεῖς νὰ πᾶμε εἰς Δερβένια μετὸν Ἀρχιγραμματέα, τῆς Ἐπαρχίας Κορίνθου· ἦτον ἀγοραστὴς ἕνας Κορινθίος καλόγηρος μετὰ ἄλλους συντρόφους, καὶ οἱ Νοταράδες τοὺς κακοφάνηκε ὅτι ἔβαλε περισσότερον καὶ τὴν πῆρε· καὶ πηλαινάμενος εἰς τὴν Κόρινθον νὰ συνάξῃ τοὺς προσόδους τὸν ἐπέκλιψεν καὶ ἔδωκεν καὶ τοὺς συντρόφους τοῦ ἤθε εἰδήσεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Μοῦ εἶπε ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ συντρόφοί μου διὰ νὰ πάγω μετὰ δύναμι διὰ νὰ παιδεύσω τοὺς φονεῖς καὶ νὰ συστήσω τοὺς ἀγοραστὰς· καὶ εἶχαν καὶ ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια ἔρανον εἰς τὴν Ἐπαρχίαν, καὶ νὰ τὰ συνάξω καὶ αὐτὰ· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα « δὲν πάγω μοναχὸς μου, διατὶ, ἂν καλὸ κάμω, κακὸ θὰ εἰποῦνε· δόμουτε καὶ τὸν Μεταξᾶ, ποῦ εἶναι μέλος τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἴηαι αὐτόπτης καὶ εἰς τὸ καλὸ καὶ εἰς τὸ κακὸ, νὰ δώσῃ τῆς Κυβερνήσεως λόγον τῶν πράξεών μου. » — Φεύγοντας ἐγὼ δὲν ἔμεινε πλήρης ἡ Κυβέρνησις, ὅμως πᾶμε οἱ δύο· καὶ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς συνάξουν τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ ἀρχεῖα καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τραβᾶμε διὰ τὰ Δερβένια· ἐτὶ ἀποφάσισα νὰ κινήσω μετὸν Μεταξᾶ, καὶ ἐκίνησα μετὰ 400 στρατιώτας. Ἀναχωρῶντας ἐγὼ μετὸν Μεταξᾶ διὰ τὴν Κόρινθον, ἐγύρισεν καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὰ δύο ἄτομα, ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ Ἀρχιγραμματεὺς, ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τὸ Βουλευτικὸν (τὸν Πρόεδρον ποῦ εἶχε τὸ Βουλευτικὸν, ὁ Ὀρλάνδος, ἀνεχώρησε· ἔ-
9*

μεινε ὁ Βρουθάνης Ἀντιπρόεδρος) ἔκαμαν συνέλευσι καὶ ἀποφάσισαν νὰ σταίλου πρέβην τὸν Δελιγιάννην καὶ ἄλλους, νὰ σταίλου εἰς τὴν Πορτογαλίαν νὰ ζητήσου Βασιλείᾳ ὁ Δελιγιάννης τοὺς ἀπέκρίθηκεν ὅτι, ἂν δὲν ῥωτήσω τὸν ἀδελφόν μου τὸν Κανέλλο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη, δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς δώσω λόγον, διατὶ εἰμαι φαιελίτης,

Ὁρδινιάστηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ νὰ ἔλθῃ στὴν Κόρινθο, νὰ παῖμε στὰ Δερβένια καὶ ἐσυντροφεύθηκε ὁ Κύρ Ἀναγνώστης Δελιγιάννης νὰ ἔλθῃ διὰ ἡμᾶς, διὰ τὴν ὀμιλίαν τοῦ τοῦ ἐκάμαμαν καὶ ὁ Μαυροκορδάτος τοῖς εἶπεν ὅτι «δὲν εἶμαι ἔτοιμος... ἔρχομαι καὶ ἐγὼ ὁ σκοπὸς του ἦτον νὰ μᾶς συνευγάλῃ. Ἐκίνησαν καὶ ἦλθαν καὶ μετ' ἡμῶν στὸ Κλιμεντοκασιάρη μετ' ὸν Μεταξᾶ, καὶ εἶχε καὶ τοὺς ἀγοραστὰς βαλμένους εἰς τάξιν, καὶ τὸν θρανὸν μαζωμένον. Ἐξατάζοντας ποῖος ἐσκότωσε τὸν καλόγερον ὑπογράφτηκαν ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὁ Σωτὴρ Ποταρᾶς ἐκράτησε τὸ γράμμα ἢ Κυβέρνησις νὰ θεωρήσῃ τοῦτο τὸ φονικόν· οἱ ἐνοικιασται ἐκουβάλασαν τροφὰς διὰ τὰ Δερβένια, ἔφθασε καὶ ὁ Πετρόρπησις, καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ Δελιγιάννης ἐφθασαν τὴν Παρασκευὴν· τοῖς ἐρωτήσαμεν ποῦ εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματεὺς—«Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς δὲν εἶχε φορητὸν, καὶ ἐμεινε νὰ ἔλθῃ, τὴν δευτέρα μπουτουλάκ εἶναι ἐδῶ»— μετ' αὐτὸν τὸν λόγον ἐρεῖνᾶμε ἡσυχοί. Ἐρχάμενη δευτέρα τὸ βράδυ καὶ δὲν ἦλθε, ἐγὼ ἔλαβα ὑποψίαν· τὴν Τρίτην ἔως τὸ γεῦμα δὲν ἦλθε καὶ τότες ἔβηκα ἐνὰ ξύλο καὶ ἐτήραγα κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ—ποῦ ἢ Κόρινθος, ποῦ ἢ Τριπολιτζᾶ—μετ' ἐρώταγαν « τί τηρᾶς; » τηρᾶω στὴν Τριπολιτζᾶ « ἀμ τί βλέπεις; » βλέπω τὸν Μαυροκορδάτο, τὸν Δεσπότη Ἄρτης καὶ

Σπετζώταις και Ἰδρμίους και πλείουν ἕνα γαϊτάνι σοῦ Ἀναπλιῶ τὴν πόρτα, μὰ τὸ τί γαϊτάνι εἶναι δὲν τὸ ἤξεύρω». Αὐτεῖνοι ἐγελάσαν· τρεῖς ἡμέραι κοντὰ κοντὰ ἔκανα τρεῖς τὴν τέχνη· ὁ Μαυροκορδάτος ἔμεινε γὰρ νὰ γείνη Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ και ὄχι νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ χρέος του.— Ὅντας ἤμαθα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἀποφασίσαιμε τὸν Παν. Γιατράκο νὰ καθιορκήσῃ τὴν Πάτρα μὲ Μιστριώταις, και ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ταῖς εἶχαμε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ Δερβένι, και ἔφθασε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἀλαῖ Πασαλίτικο, μὲ δέκα ζυγίαις ταβούλια και μὲ ἄλλα μασκαραλίγια τοῦ Γιατράκου— Τὴν ἴδια ὥραν ἦλθον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τετρακόσιοι Ἀρκαδιοὶ μὲ τὸν Γρίτζαλη, Μήτρο Ἀνστασόπουλα, Παπατζόρη, νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰ Δερβένια· εἰς τὸ παζάρι ἐπιδήσθησαν οἱ Ἀρκάδιοι και οἱ Μιστριώταις, ἐπάνω εἰς τὸ κρασί, και σκοτόνονται δεκαπέντε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος και ἄλλο τῆς εἰθῆς τὸ Βουλευτικὸ ἔστειλε ταχυδρόμο καθυλάρη και μᾶς τὸ εἶπαν· ἐκράταγαν τὴν μιστὴν χώραν οἱ Ἀρκαδιοὶ, τὴν ἄλλην Μιστριώταις, και τὸ τουφέκι ἐδόσλευς. Ἀκούοντας ἡμεῖς αὐτὰ, μὲ ἀποφασίζομε νὰ πάγω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τὴν γλιγορώτερον νὰ παύσω τὴν φωτιάν· τοὺς εἶπα « δὲν πάγω »— μὲ φορτίσθησαν διὰ νὰ πάγω ἀπεφάσαιμε. Τοὺς ἄφρασα μὴ ἐντελεῖς. Ἐβίησα μὲ τὰ ἠλιοβασιλεύματα· ὀλονικτὶς και μὲ εἶαν ἔφθασα εἰς ἕνα χωριὸν, τρεῖς ὥρας μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἔστειλε ἕνα γράμμα « Σακίμ, ὅποιος ρίξῃ τουφέκι εἶναι ἐχθρὸς μου, και ἂς μὲ καρτερῇ » Παγαίνοντας ἡ διαταγὴ μου ἐσκόλασε τὸ τουφέκι μετὰ δύο ἡμέραις· ἐπῆγα και ἐγὼ Πηγαινάμενος ἐκεῖ ἐκράξα τοὺς Ἀρκαδιοὺς τὴν ἄλλην ἡμέραν τοὺς ἔστειλα, πάνε εἰς τὸ Δερβένι. Τὴν ἄλλην

ἡμέραν πάγει καὶ ὁ Γιατράκος στὴν Πάτρα. Ἐμείνα ἐγὼ
 ἐκεῖ καὶ ἔστειλα ταχυδρομῶ καὶ ἔδωσα εἰδήσιν τῆς Κυ-
 βερνήσεως τὰ ὅσα ἔκαμα. Μία ἡμέρα βιάσω καὶ ἔρχεται ὁ
 Μαυροκορδάτος νὰ μὲ χαιρετήσει, ὅταν ἐπαύσαν τὰ δεινὰ τῆς
 Πόλεως. Τοῦ εἶπα, γιατί, κύρ; Ἀρχιγραμματεῖα, δὲν ἦλθες
 κοντὰ εἰς τὴν Κυβέρνησι; μοῦ ἀποκρίθηκε προφάσεις ποῦ
 δὲν εἶχαν τὸν τόπον τους, καὶ μοῦ θγάνει ἓνα γράμμα
 προσκλητικὸ, ποῦ τὸν προσκαλεῖ διὰ Πρόεδρον τοῦ Βου-
 λευτικοῦ· μοῦ ἔβγαλε καὶ μία κόπια τῆς ἀπάντησός
 του ποῦ δὲν ἤθελε γιατί εἶναι Ἀρχιγραμματεῖα τοῦ ἐκ-
 τελεστικοῦ· ἐγὼ τοῦ εἶπα, ἔκαμες ὡς πατριώτης, καὶ
 στέκεσαι καὶ εἰς τὸν λόγον σου, γιατί ἂν ἐμβαίνεις εἰς τὸ
 Βουλευτικὸ, τὸ ἐκτελεστικὸ ἐχάλαγε, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ
 Ἐκτελεστικοῦ εἶσαι ἡ εὐγενία σου, καὶ ἀποκρίθηκες πολὺ
 καλά. Ἐγὼ ἐξέγκοιασα καὶ ἡ δουλιὰ ἐθύλευς εἰς τὸ Βου-
 λευτικὸ. Μία τῶν ἡμερῶν τὸ Βουλευτικὸ ἔκλεξε τὸν Ἄρτης
 καὶ ἄλλους νὰ μοῦ ὁμιλήσουν διὰ νὰ δώσω γράμμα νὰ τοὺς
 δεχθῇ ὁ μακαρίτης ὁ Πάνος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον Φρού-
 ραρχος, διὰ νὰ κάτση τὸ Βουλευτικὸ εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐγὼ ἐ-
 πῆρα τὸν Ἀναγνώστη Δεληγιάννη καὶ τὸν Παπαφλέσσα διὰ
 νὰ ὁμιλήσωμεν χωριστὰ εἰς μίαν κάμαραν τοῦ Βου-
 λευτικοῦ· σὰν ἐπῆγαμε, ἄρχισε ὁ Ἄρτης τὴν ὁμιλίαν νὰ
 τοὺς δώσω τὸ γράμμα. «Τὰ ἀσκήρια τουφεκίζονται κτλ.»
 ἀποκρίθηκα: δὲν εἶναι καιρὸς νὰ πᾶτε στ' Ἀνάπλι· τὸ
 Ἐκτελεστικὸ πᾶει στὰ Ντερβένια, καὶ νὰ πᾶη τὸ Βου-
 λευτικὸ στὸ Νάπλι δὲν φθάνει νὰ παρακινήταις ἐπαρχίας.
 Ὅταν γυρίση καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, συναζόμεθα καὶ πᾶμε
 εἰς Ἀνάπλι». Ὁ Ἄρτης ὡμίλησε μὲ θυμὸ καὶ ἐβάρυνε τὸ
 χέρι του εἰς τὸ μηρί του· λέγει: ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἔθνος, μὲ
 πεισμητώδη ὁμιλία· καὶ ἐγὼ ἐσχώθηκα διὰ νὰ τοῦ ἀπο:

κριθῶ καθὼς ἔπρεπε, ὅμως μὲ ἐμπόδισεν ὁ Δελιγιάννης καὶ ὁ Παπαφλέσας, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησε καὶ ἔπαυσε αὐτοῦνο τὸ ζήτημα. σὲ δύο ἡμέραις ἀκούμε ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος κάθεται ἐπὶ θρόνου Πρόεδρος ἀκούοντας ἡμῖς ὅτι ἕκατος Πρόεδρος, μᾶς ἐφάνη παράξενο, γιὰτί οὔτε τὰ Ἀρχεῖα ἔδωσε, καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ θὰ ἐχάλαγε· λέγει ὁ Δελιγιάννης: ἄσε νὰ τὸν ρίξωμε πολιτικῶς· τοῦ εἶπα καλά. . . . πολιτικῶς δὲν ρίχνεται, μόνε ἐγώ, ἐγὼ ἔχω τὸν τρόπον, θέλει βιά τὸ ριζιμό του· κάθεται τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ Πρόεδρος· ἐπάνω σὲ τούταις ταῖς τρεῖς ἡμέραις ἡ γνώμη τοῦ Βουλευτικοῦ ἦτον νὰ τὸν κάμουν Πρόεδρον καὶ νὰ τὸν στείλουν μὲ τὸν Α. Δελιγιάννην εἰς τὴν Πορτογαλίαν διὰ βρασιλέα καὶ μᾶς προσκάλεσαν νὰ κάμωμε συνέληψιν εἰς τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ τὸ σπῆτι. Ἐκάλεσαν καὶ μένα μέρος βουλευτικοῦ συνάχθη, ὁ Δεσπότης Ἄρτης, ὁ Παπαφλέσας, Δελιγιάννης, ἔμαζώχθηκαν ἕως τριάντα ὅλοι· ἐγὼ κάτι ἔχασομέρησα καὶ ἐπῆγα ὅλο στερνᾶ ὠμιλοῦσαν μέσῃ· ἐπῆγα καὶ ἐγὼ σὰν μὲ προσκάλεσαν μπαίνοντας μέσα ἐπροσηκώθηκα καὶ μοῦ εἶπαν νὰ κάτσω στῆ ἀπάνω μεριᾶν ὡς Ἀντιπρόεδρος, τοῦ εἶπα: κάθομαι ἐδῶ, καὶ ἕκατσα στὴν πόρτα· παύσον τὴν ὀμιλίαν καὶ κάμουν σιωπὴν ἕως δέκα λεπτά· τοῦ εἶπα: ἂν ἔχετε καμμία μυστικὴ δουλιὰ καὶ σᾶς ἀντίσκοψα, νὰ πάγω νὰ σεργιανήσω· ἐγὼ μοῦ ἀπεκρίθηκα ὅχι, ἔχομεν ὀμιλίαν νὰ εἰπῶμεν, καὶ σὰν ἐντασεῖς ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ Ἀντιπρόεδρος, νὰ εἰπῆς τὴν γνώμην σου· Ἐγὼ τοῦς ἀποκρίθηκα, τί ἀνάγκη ἡ γνώμη μου νὰ τὴν δώσω; εἰς μερικὰ ἐρωτᾶτε τὸ Ἐκτελεστικὸ, εἰς ἄλλα ὅχι τί πάει νὰ εἰπῆ αὐτό; Ἐπετάχθηκα ὁ Ἄρτης, σὲ ποῦδ δὲν σ' ἐρωτήσαμε; — δὲν μ' ἐρωτήσχετε

ὅταν ἐβάλετε καὶ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ.—ἓνα μῆνα προτιήτερα ὁ Ἄρτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἦτον εἰς τὰ μαχαίρια.—Τὸ Βουλευτικὸν λέγει ὁ Ἄρτης, ἦτο χηρωσμένοι, ἐγὼ εἶπα, ἐγάθησαν τόσοι πατριῶται νὰ βάλωτε, μόνε νὰ βάλωτε τὸν Ἀρχιγραμματεῖα; μὲ ἀπεκρίθηκε, δὲν εἶναι κανένας προκομμένος σὰν τὸν Μαυροκορδάτον· καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα: μοῦ φαίνεται καὶ κουδεντάσαμε. . . καὶ μεῦ λέγετε τόσα γιὰ τὸν Μαυροκορδάτον. . . πῶς εἰς ἓνα μῆνα ἔγινε καλός; ἀπεκρίθηκε: ὁ καλὸς εἶναι καὶ κακός.—σὰν τὸν ἔκλεξοι γιὰ καλόν, πάρτον εἰς τὴν Ἄρταν, ὄχι ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. . . καὶ μὴ μοῦ ἔροντῆς τὸ πόδι, γιὰτι βροντῶ τὸ σπαθὶ καλοῦ κόβω τὸ κεφάλι—εἰς τὸν θυμὸν μου λέγω τέτοια.—ἀκούοντας ὁ Διακότης σπικόνεται νὰ φύγη: σὰν δὲν μεῖς θέλετε τοὺς ξένους. . . καὶ φέρετε τὰ πασουμάκια του.—προφάσεις εἶναι αὐταῖς διὰ τοὺς ξένους, αὐτὰ εἶναι τῆς φαντασίας σου λόγια. καὶ ἔτσι ἐδιαλύθηκε ἡ ὁμιλία. Τὴν ἑδραν ὤρην ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτί μου, καὶ ἐβγήκε καὶ ὁ Δελιγιάννης, καὶ ὁ Δελιγιάννης ἐβόλε Ἀστυνομία στὸ σπῆτί μου νὰ μὴ κράξω τὸν Μαυροκορδάτον· ἐστειλαίνε ἐλθῆ ὁ Μαυροκορδάτος εἰς τὸ κοινὸν μου, ἦτον τὸ βράδι βράδι μπαίνοντας ὁ Μαυροκορδάτος, ἦλθε καὶ ὁ Ἀναγκώσης· ἐκάτσαμε οἱ τρεῖς, καὶ ἐκλείσαμε τὴν πόρταν, καὶ ἀρχήνησα νὰ εἰπῶ τοῦ Μαυροκορδάτου: διατι νὰ κάμωσ αὐτό; αὐτὸς ἀρχήνησε νὰ μοῦ ἀπολογηθῆ μετὰ τὰ γέλια καὶ αὐσιωσμένα, καὶ μοῦ λέγει: ὅτι εἶναι συμφερότερον διὰ τὸ ἔθνος τὸ Βουλευτικὸν παρὰ τὸ Ἐκτελεστικόν. Σοῦ λέγω τοῦτο, κύριε Μαυροκορδάτε, ὅτι ἐαυταναστράφημεν σαράντα ἡμέρας εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν, καὶ δὲν ἤμπορῶ. . . σοῦ λέγω, καὶ καθίσας Πρόεδρος, διότι ἔρχομαι καὶ σὲ διώχνω μετὰ τὴν μόνια, μετὰ τὴν βελάδα πού ἤλθες—καὶ ἐβγήκα εἰς σου-

λάτσο· ὁ Κύρ Ἀναγνώστης, καὶ ἔμεινε ὅπισθε, τοῦ εἶπε ἔντις ἐγὼ καὶ ἐγλότωσαι, εἰμὴ, θὰ σὲ ἐσκότουε·—καὶ ἔρριξε τὸ φαρμάκι του καὶ αὐτός. Τὴν ἴδια νύκτα ἐπέτρι τα πλυμένα του ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐπέρασε στὸ Κρανίδι καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ύδραν.

Ὅταν ἦτον εἰς ταῖς τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ἐδόθη ἡ ἀδεια νὰ πραγματοποιῆ τὸ δάνειον. Ἐκμαμεν τὴν πράξιν διὰ τὸ δάνειον πρὶν νὰ διαιρεθῶμεν τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸ ἑμισίαν μερικαίς ἡμέραις εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ συναζῶ τὸν ἄνθρωπον ὅπου εἶχαμεν βίβει διὰ νὰ βεσταξῶμεν τὰ στρατεύματα εἰς τὰ Δερβένια. Εἰς τὴν Δαμητζάναν ἦτον συναγμένοι διὰ τοὺς προσόδους, καὶ ἐκεῖ ἐπιστάθηκαν τοῦ Κολιόπουλου οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀνθρώπους τῶν Δελιγιανναίων· ἐκεῖ ἐβόησεν ἕνας στρατιώτης τοῦ Κολιόπουλου καὶ ἐλάθωσεν τὸν Ἀνάστο Δελιγιάννη· ὁ Κανάλος, ὅπου ἦτον διωρισμένος διὰ τὰ Δερβένια, ἐγύρισεν ὅπισθε εἰς τὴν Καρύταιναν. Εἰς τὴν Καλαμάταν ἐββώσθησα ἐγὼ, ἀββώσθησε καὶ ὁ Κανάλος, καὶ ἐγύρισα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ τότε ἄρχισαν ἀναφανδὸν νὰ ἐχθρεύωνται οἱ Δελιγιανναῖοι μὲ τὸν Κολιόπουλον· ἐγὼ δὲν ἤθελα τὸ κακὸ οὔτε τοῦ ἑνὸς, οὔτε τοῦ ἄλλου· ὁ ἕνας ἦτο συγγενὴς μου, καὶ ὁ ἄλλος συμπαθὲρός μου. Τὸ Ἐκτελεστικὸ, συνθεμένον ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Σωτῆρ Καρλαμάτην καὶ Μεταξᾶν ἔμεινε τρεῖς μῆνας εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν. Ἐκεῖ ἐσπίξαμεν ἡμεῖς ἀκόμη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἕνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄργος· ὁ Πάνος ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν νὰ πάρῃ τὰ Ἄρχεια τοῦ Βουλευτικοῦ· ὁ Θεοδωρῆς Ζαχαρόπουλος,

ὁ ὁποῖος ἦτον φρούραρχος τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ κόμμα-
 τὸς των, ὑπερασπίσθη καὶ δὲν τὰ ἔδωκε τὰ Ἀρχεῖα ἀπ'
 ἐκεῖ τὸ Βουλευτικὸ ἀνεχώρησε διὰ τὸ Κρανίδι· ἐκεῖ ἐρ-
 ρίζησαν τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὅπου ἦτον ἐκλεγμένον ἀπὸ τὴν
 Συνέλευσιν τοῦ Ἄστρους, καὶ ἐδιώρισαν τὸν Κουντουριώτην,
 Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, Ἰωάννην Κωλέττην, Π. Μπό-
 σαιιν καὶ Α. Σπηλιωτάκην· ἔπειτα ἐμβῆκαν εἰς τὰ κα-
 φάρια· καὶ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ παραδώσῃ ὁ
 Πᾶνος τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου· αὐτὸς ἀπεκρίθηκεν· ὅτι
 ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἔθνος τοῦ ἐμπιστεύθηκε καὶ εἰς τὸ ἔθ-
 νος μόνον χρεώσεται νὰ τὸ δώσῃ· καὶ ἔτσι ἀρχισεν ὁ ἐμ-
 φύλιος πόλεμος· αὐτοὶ ἦταν ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ
 καὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κηρῖνισουν τὸ Ἐ-
 κτελεστικὸ· τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔλεγεν, ὅτι αὐτοὶ παρέλαβαν
 τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸ ἔθνος, καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα ἓνα μέ-
 ρος βουλευτῶν νὰ κάμῃ ἄλλην Κυβέρνησιν.—τὸ ἄλλο μέρος
 τῶν βουλευτῶν ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τὸ Ἐκτελεστι-
 κὸν ἦτον τότε ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Πρόεδρον, τὸν
 Σωτῆρ Χαραλάμπην, Ἀνδρέαν Ζαήμεν καὶ Ἀνδρέαν Με-
 ταξᾶν. Ἐγὼ, ὅταν ἤμουν εἰς τὸ Νεζύπλιον, πρὶν νὰ ἀρχίσῃ
 ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχα δώσει τὴν παραίτησίν μου ὡς
 Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, διότι ἐπρόβλεπα αὐτὰ τὰ
 πράγματα· ἡ παραίτησίς μου ἔλεγεν ὅτι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ
 Ἀντιπροέδρου ἂς βάλουν ἄλλους πατριώτας, μόνον τὸν Κο-
 λοκοτρώνην δὲν ἤμποροῦν νὰ μὴ βγάλουν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα
 εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐπολιορκεῖτο καὶ δευτέραν φορὰν
 ἀπὸ τοὺς Κορινθίους καὶ Στάϊκον· οἱ Τούρκοι τῆς Κορίν-
 θου ἐζητοῦσαν νὰ ἐλθῇ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ παραδοθῶν· ἐτί-
 ζε ἐπῆγα καὶ ἕκαμα συνθήκην, ἡ ἀφήσουν ὅλα ταῦς τὰ πράγ-
 ματα καὶ νὰ πάρουν τὰ ἄρματα τοὺς καὶ νὰ τοὺς μπαρκαρῶ

νά τοὺς στείλω εἰς τὴν Σαλονίκην ἔτσι ἐδέχθησαν τοὺς ἐμπαρκάρησα εἰς τὸ Καλαμάκι εἰς δύο Σκλαβούνικα καὶ ἓνα Κεφαλονήτικα· οἱ Κορίνθιοι μὲ ἐζήτησαν νὰ βάλουν φρούραρχον τὸν Χελιώτην τὸν ἔβλεπαν προσωρινῶς, ἕως οὔτου νὰ διατάξῃ ἡ Κυβέρνησις. Τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εὗρήκαμεν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ διεμοίρασα εἰς ἄλλους τοὺς Κορινθίους· 1823, μῆνα Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον.— Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα νὰ συμβιδάσω τὸν Κολιόπουλον μὲ τοὺς Δελιγιναίους ὅπου ἦτον εἰς πόλεμον· ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης ἐμάζωξε στρατιώτας καὶ ἐπῆγε νὰ χαλάσῃ τὸ χωριὸ τοῦ Παλούμπα, ὅπου εὕρισκονται τὰ σπήτια τοῦ Κολιόπουλου· ἰσκοτώθηκε καὶ ἓνας γαμβρὸς τοῦ Κολιόπουλου. Ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταιναν ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Μεταξᾶς διὰ νὰ εἰρηνεύσουν ὅπου ἐτρώγοντο. ἦλθεν ἔτσι εὗρηκεν ἀφορμὴν τὸ Βουλευτικὸ ὅτι ἐπῆγεν ὁ Μεταξᾶς εἰς τὴν Καρύταιναν χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Βουλευτικοῦ, τὸν ἔκαμαν ἐκπτώτον, καὶ ἔτι τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν ἦτον πλήρες, καὶ ἔκαμαν τὸ ἄλλο Ἐκτελεστικὸ. Πρὶν νὰ γείνη αὐτὸ, εἰς τὴν Καρύταινα ὁ Ζήμης, Λόντος καὶ ἄλλοι ἔκαμαν μίαν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν· ὁ Σισίνης δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην τοὺς καὶ ἦτον ἐναντίος· αὐτοὶ ἐμάζευσαν στρατιώτας καὶ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Σισίνη διὰ νὰ τὸν χαλάσουν καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν Γαστούνην μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν τοὺς συμμαχίαν· ἔτι ἀρχισε ὁ πόλεμος· μαθαίνοντας ἐγὼ αὐτὸ, ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Σισίνη. Οἱ Ἀνδρείδες ἅμα μὲ ἤκουσαν ὅτι πηγαίνω ἐναντίον τοὺς, ἀνεχώρησαν καὶ ἄφησαν τὴν Γαστούνην ἐλεύθερον. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὴν Ἀρκαδίαν· εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἔλαβα γράμματα ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ μὲ ἔλεγε νὰ προφθάσω, καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ. Ἐγὼ ὑπεστήριξα τὸ Ἐκτελεστικὸ αὐτὸ ὡς τὸ μόνον νόμιμον, ἔτσι

τὸ ἐνόμικον. Ἄρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος· κληρονομήσας τὸ Ναύπλιον διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, στέλλουσι καὶ στρατεύματα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, μᾶς πολιορκουῖν κἀκινούμενοι ἕνα μῆνα πολιορκημένοι· ὁ Λόντος, Νοταρᾶς, Ζαφειρόπουλος, Μπαρμπόγλης, Γιατράκος, ἔκαμαν τὴν πολιορκίαν. Ὅταν μᾶς ἐπολιόρκησαν, μᾶς ἐπέβησαν νὰ τοὺς δώσωμεν τὸ Ἐκτελεστικόν, — Πετρόμπεη, Σωτὴρ Χαραλάμπη καὶ Μεταξῆ. — νὰ τοὺς πᾶνε κάτω· ἡμεῖς τοῦ ἀπεκρίθηκαμεν, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται, πλὴν, ἂν θέλετε, νὰ πάρωμεν καὶ τὸ ἕνα Ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ ἄλλο, καὶ τοὺς κρίνωμεν, καὶ ὅποιος ἔχει ἀδικον ἐκεῖνος νὰ παιδευθῆ· δὲν ἤκουσαν· ἀκολούθησαν διάφοροι ἀκροβολισμοί· ὁ Κολιόπουλος ἦλθεν ὡς μεσίτης, καὶ ἐσυμφωνήσαμεν ὁ Πετρόμπεης νὰ μείνῃ ἀπεύραγος καὶ νὰ πάῃ εἰς τὴν Μάνη, καὶ τὴν Τριπολιτζᾶν νὰ τὴν ἀφήσωμεν εὐκαιρῇ, καὶ νὰ μὴν ἐμβῶσι μέσα οὐτὲ τοῦ ἐνὸς οὐτὲ τοῦ ἄλλου οὐδὲ μέρους στρατιώται· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα, ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὰ Καλάβρυτα· τὸ Ναύπλιον ἐπολιορκίτε ἀκόμη· ὁ Νικήτας ἦτον εἰς τοῦ μπαουγιάτι· ἀκούσθηκε μὲ τὸν Κουντουριώτη, ὁ Κουντουριώτης τοῦ ἐπέβηκε νὰ γυρίσῃ μὲ τὸ μέρος του, αὐτὸς ἀποκρίθηκε· Εἰσακουσθῆτε μὲ τὸν Μπαρμπα μου, καὶ ἂν ἐνωθῆ, ἐνώνομαι καὶ ἐγώ. Τοῦ ἔγραψα νὰ ὑπάγῃ νὰ ὁμιλήσωμεν· μὲ ἔγραψε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Τσιβέρι μὲ μόνον 50 ἀνθρώπους καὶ νὰ περάσω ἀπὸ ἐδικούς του ἀνθρώπους· ἐγὼ ὑπωπτεύθηκα καὶ δὲν ἐπῆγα. Εἰς τὴν Καρύταινα ἐβύναξα στρατιώτας καὶ τοὺς ἐκτύπησα εἰς διάφορα μέρη, ἐπίασα 300 ζωντανούς, χωρὶς νὰ χυθῆ αἷμα· ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ τοὺς ἐπολιόρκησα. ὁ Γενναῖος, ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Νικήτας ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Πάνου εἰς τὸ Ναύπλιον

καί ἐπέστρεψαν ὀπίσω. Τότε ἦλθε ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης καὶ ἐμῆλξαν ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Τροπόλιτσᾶ· μὲ εἶπε νὰ γράψω τοῦ Πάνου νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο· ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ παραδώσω εἰς τοὺς τυχοδιώκτας, εἰς ἐσᾶς, ἂν ἦσθε ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξετε, οἷς τὸ παραδίδω, καὶ ἔχω καὶ 300,000 γρόσια ἔξοδα, εἰς μισθούς· αὐτὸς μ' ἀπεκρίθηκεν ὅτι εἰμεθα ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξωμεν καὶ ἀποκρινόμεθα ὅλα τὰ ἔξοδα ὁποῦ ἔχετε καμωμένα, καὶ ἔτσι ἔγραψα τοῦ Πάνου καὶ τὸ παράδωκε τῷ φρουρῶν εἰς τοὺς Ἀνδρείδας, ὅχι εἰς τὴν Κυβέρνησιν· τοὺς προαῖπα νὰ βάλουν φρουρὰν εἰς τὸ Παλαμῆδι ἐδικούς τους καὶ ὄχι χαϊμένους· καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν τὸν Φωτομάρα καὶ ἔπειτα ὁ Γρίβας καὶ ἔγειναν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὁποῦ ἔγειναν. Ὁ Πάνος ἦλθεν εἰς τὴν Καρύταιναν, ἔγεινε ἀμνηστειὰ διὰ τὸν Πάνο καὶ ἔτσι ἔλαβε διαταγὴν διὰ τὴν Πάτρα νὰ τὴν περιορκήσῃ. Ἐκεῖ ἐσμίξεν ὁ Πάνος μὲ τὸν Ζαήμην καὶ Λόντον· αὐτοὶ ἦσαν δυσαρρεστημένοι ἀπὸ τὸν Κουντουριώτην· ἐνώθησαν μὲ ἡμᾶς· ὁ Παπαφλέσας ἐβγήκε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἐπαρχίας Ἀρκαδιᾶς, Φαναρίου καὶ λοιπὰς. Τὰ δάνεια ἐδυνάμωσαν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Κουντουριώτη, καὶ ἡ δύναμις τὴν ἔκαμε νόμιμη· ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Πάνος καὶ ὁ Γενναῖος εἰς τὴν Καρύταιναν διὰ νὰ ἀντισταθοῦν, τὸν Παπαφλέσα τὸν ἐκονήγησαν (ἐπολέμησαν εἰς τοὺς Κωνσταντίνους) αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἔστειλαν δύναμιν τὸν Βίσσον μὲ 800, ἀπαντήθησαν οἱ στρατιῶται μὲ τὸν Πάνο καὶ ἐσκοτώθη.

Ὁ Ζαήμης ἐφθασε διὰ νὰ ἐμδοῦμεν εἰς τὴν Τριπολιτῶν· οἱ Τριπολιτῶται ἐφοβήθησαν διὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ Πάνου καὶ ἀντιστάθησαν, τοὺς ἐφοβήσῃ καὶ ὁ Κα-

νέλος Δελιγιάννης· ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἐδυ-
 νάμωσεν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ῥούμελην, ἔφερε τὸν Γκούρα,
 καὶ οἱ ἄλλοι Καπετανεοὶ τῆς Ῥούμελης ἐβδῆκαν εἰς τὴν
 Κόρινθον, ἐκυνήγησαν τὸν Νοταρᾶν, ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς
 τὴν Κερκενή, χωρὶὰ τῶν Καλαβρύτων, ἐκλείσαν τὸν
 Ζαήμεν, ἦλθε καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐναν-
 τίον τοῦ Ζαήμεν, τὸν ἐχάλασαν τὸν Ζαήμεν, καὶ ὁ Ζαήμεν,
 Λόντος καὶ Νικήτας κατέφυγαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλ-
 λάδα· ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας μ' ἔγραψαν διὰ
 νὰ μείνω νὰ ὀμιλήσωμεν, καὶ μὲ παίρνουν ἀπάνω τοὺς ἀν-
 πάθω τίποτε. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἤμουν πλέον εἰς τὴν Καρύ-
 ταιναν, διότι ἦλθεν ὁ Κολιόπουλος σταλμένος ἀπὸ τὴν
 Κυβέρνησι καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι νὰ πᾶμεν εἰς τὸ Ναύπλιον
 διὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα. Ἐπῆγαμεν εἰς τὴν
 Τριπολιτζᾶν, ἐκεῖ ἦτον μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Σκούρτην
 τὸν Γ. Μαυρομάτην καὶ Κ. Ζαφειρόπουλον, καὶ μὲ ἔκκαμαν
 ὄρκους ὅτι νὰ πάγω κάτω νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματά,
 καὶ ἀπὸ αὐτά. Ἐνεμπιστεύθηκα ἐγὼ, ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον·
 ἐκεῖ εἰς ἓνα δύο ἡμέραις βλέπω νὰ διώχουν τοὺς ἀν-
 θρώπους μου καὶ νὰ μὲ ἀφίνουν μοναχόν, *in arcesso*, ἕως
 ὅτου νὰ μαζώξουν καὶ τοὺς ἄλλους· μᾶς ἐμβαρκάρησαν εἰς
 μίαν Γολέταν, Γοργῶ, ἦτον καὶ ὁ Σκούρτης καὶ μᾶς ἐπῆγαν εἰς
 τὴν Ὑδραν. Ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέραις καὶ μᾶς ἔστειλαν
 στὸν Προφήτην ἅγιον Ἡλίαν, ἓνα μοναστήρι. Ἐκαθήσα-
 μεν 4 μῆνας· 20 ἡμέραις μετὰ τὸ πιάσιμόν μας ἦλθεν
 ὁ Μπραίμης εἰς τὴν Πελοπόννησον· εἰς τὴν Ὑδραν ἀρ-
 χισε νὰ γίνεταί ἀπὸ τὸν λαὸν μίξ ἐταιρία διὰ νὰ μᾶς
 βγάλουν· ὁ Κουντουριώτης ἐτοιμάζετο διὰ τὴν Πάτρα,
 ἔπειτα σὰν ἤκουσε ὁ Μπραίμης ἦλθεν εἰς τὰ Μοθωκόρωνα,
 ἔκκαμαν διαταγὰς διὰ νὰ γυρίσουν τὰ στρατεύματα διὰ

τὸ Νεόκαστρον· Ἐπῆγεν ὁ Κουντούριώτης εἰς Τριπολιτζᾶν καὶ ἔστειλε τὸν Σκούρτην ἀρχιστράτηγον εἰς ὅλα τὰ στρατεύματα· εἶχε μαζί ἕνα ἡμισυ μιλιοῦνι γράσια. Τὰ ρουμλιώτικα στρατεύματα ἐκίνησαν καὶ αὐτὰ, πηγαίνουσι εἰς τὸ Νεόκαστρον· ἐκεῖ βάζουσι φρουράρχους τὸν Π. Γιατράκο καὶ Γεωρ. Μαυρομιχάλην. Ὁ Ἱμπραίμης ἐπολιορκήσεν τὸ Νεόκαστρο, ἔπειτα ἐξεμβαρκάρησεν εἰς τὸ παλιὸ Ναυαρίνο, ἐκεῖ ἐκλεισθήκασι 1,000 Πελοποννήσιοι, στενοχωρημένοι ἀπὸ ζωτροφίας ἐπροσκύνησαν, καὶ ὁ Ἱμπραίμης τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους· ἦτον ἐκεῖ ὁ Τζόρκης καὶ ὁ Τζανέτος καὶ ἄλλοι· ὁ Ἱμπραίμης ἐφέρθηκε μὲ γλυκὸ τρόπο εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν διὰ νὰ τραβήξῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ προσκυνήσουν. Ὁ λαὸς ἄρχησε νὰ λέγῃ ὅτι δὲν πολυμοῦμεν ἂν δὲν βγάλετε τοὺς ἀρχηγούς μας· τὰ ρουμλιώτικα καὶ σουλιώτικα στρατεύματα, μάλιστα ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐπρόβαλαν διὰ νὰ μὲ βγάλουν· ἐκεῖ ἔκαμαν ὅλα τὰ στρατεύματα μίαν ἀναφορὰν καὶ ἐζητοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν μας· ἐπαρουσίασαν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν ὅπου ἦτον Μινίστρος τοῦ πολέμου, καὶ αὐτὸς τὴν ἔσχισε λέγοντας, μὴν ἀνακατόνεοθις σ' αὐταῖς ταῖς δουλαιῖς, ἀφήσετε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν· Γίνεται εἰς τὸ Κρεμίδι πόλεμος καὶ νικῶνται οἱ ἐδικοί μας· Ὁ Καρατάσπος ἔκαμεν ἕναν καλὸν πόλεμον. Τότε ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ρουμλιῶται ἐσυναχθήκασι καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ υπάγουν νὰ βοηθήσουν τὴν Ρούμελην, καὶ μάλιστα τὸ Μεσολόγγι ὅπου ἄρχισε νὰ πολιορκηθῆται τότε ἐπῆγαν εἰς τὸν Κουντουριώτην, ἐπῆραν τοὺς μισθοὺς των καὶ ἀνεχώρησαν ἄλλοι διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλοι διὰ τὴν δυτικὴν. Ὁ Ἱμπραίμης ἔκτριμε

ντεσμπέρκο και εις την Σφακτηρίαν, και εξαγοτάθη και ο 'Αναγνωσταράς καθώς και ο Τζαμακός. 'Επιτάθησαν εις την Σφακτηρίαν μερικοί ζωντανοί, ο Η. Ζαφειρόπουλος εκιάσθη σκλάβος εις τὸ Κρεμμύδι, πηγαίνει και ο Κ. Ζαφειρόπουλος πιάνεται και αυτός, και ο Χατζή Χρήστος. Τὸ Νεόκαστρον σάν ἐστενοχωρήθη πολὺ, ἔκαμρ συνθήκας και παρεδόθηεν· ὁ ἐχθρὸς τοὺς μὲν στρατιώτας, χωρὶς τὰ ἄρματα τους, τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους, εις τοὺς ἀξιωματικούς τοὺς τὰ ἄφησε, και μόνον ἐβάσταξεν ἀχμαλώτους τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην και Παναγιώτην Γιατράκον. Μανθάνοντας ὁ Κουντουριώτης ὅτι τρατάρει τὸ Νεόκαστρον ἐμβαρκαρίσθηεν εις τὸ 'Αλμυρὸ και ἦλθεν εις τὴν Ἰθραν. 'Ἐκεῖ ἐκατέστημεν και ἡμεῖς· σάν εἶδαν τὴν κίνδυνον τῆς πατρίδος και τῆ ἐπιμονὴν ὅπου εἶδειχνεν ὁ λαὸς διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν, μᾶς ἐλευθέρωσαν. Ἦλθαμεν εις τὰ 'Ανάκλι. 'Ἐρχόμενοι εις τὸ Ναύπλιον ὠρκοθήκαμεν πρὸς Βουλευτικόν, τὸ 'Ἐκτελεστικόν και ἡμεῖς εις τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι νὰ ἀφίσωμεν τὰ περασμένα νὰ τὰ λησμονήσωμεν, νὰ ἐνωθῶμεν και νὰ μὴν ἔχωμεν ἄλλην ἰδέαν παρὰ νὰ δουλεύσωμεν τὴν πατρίδα μας. 'Ἔτσι μ' ἔκαμα γυνικὸν 'Αρχηγόν· ἐσυνάχθηκα τότε τὸ Βουλευτικὸν και τὸ 'Ἐκτελεστικὸν εις ἓνα μέρος και ἠπῆγα και ἐγώ.

Εἰς τὴν Ἰθραν εὐρισκόμεθα: ὁ Κολοκατρώνης, ὁ 'Αναγνώστης Δεληγιάννης, Κανέλος Δεληγιάννης, Νικολάκης και Δημητράκης Δεληγιάννης, Ἰωάννης και Παναγιώτης Νοταράς, Γέρο Σισίνης, Χρύσανθος Σισίνης υἱὸς του, Μητρος 'Αναστασόπουλος, ὁ Γριτζαλής, ὁ 'Αναστάσης Κατζαρός, ὁ Δημήτριος Παπατζώνης, ὁ Θεόδωρος Γρίβας.

Εἰς τὴν Σφακτηρίαν ὁ 'Αναγνωσταράς ἦτον ἀρχηγός, ὁ 'Αναστάσης Τζαμακός μὲ 10 κομμάτια καράβια εἶχε τὴν θάλασσαν.

Καθὼς ἐσυνάχθηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ Βουλευτικὸ μὲ προσκάλεσαν ἐμὲ, κ' ἐγὼ τοὺς εἶπα· Σεβαστὴ Διοίκησις, ν' ἀκούσετε τὴν γνώμην μου ὅπου θέλει σᾶς εἰπῶ· στὴν Πάτρα, στὴ Κορώνην καὶ στὰ Μοθοκόρωνα Τοῦρκος νὰ μὴν ἀκούεται πουθενά, μόνον νὰ εἶναι ὄλο Ἑλληνικὸ, τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ Κάστρο πρέπει νὰ τὸ χαλάσωμε, διατι δὲν συμφέρει μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ ᾔηαι μία τέτοια μάνδρα, διατι βγάνει ἀπὸ μέσα ὄλο ἐμφυλίους πολέμους, καὶ ὄχι τώρα ὅπου ὁ Ἰμπραῖμης εἶναι μὲ πενήντα χιλιάδες στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ κρατεῖ τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας τρία, καὶ κρατεῖ καὶ τὴν Πάτραν, καὶ ἔκαμε καὶ τόσαις νίκαις εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐσχότωσε καὶ τὸν Φλέσαν μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ὁ Φλέσας ἤμπορεῖ νὰ ἐσχότωσε 1000, καὶ ἔκαψε καὶ τὴν Καλαμάτα καὶ τὰ στρατεύματα ἐφυγαν, καὶ ἔχει τόσαις νίκαις καμωμέναις· θὰ ἔλθῃ καὶ στὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ σὰν ἔλθῃ στὴν Τριπολιτζᾶ πιάνει καὶ τὸ κάστρο, καὶ τότε χαλαίει καὶ ὄλην τὴν Πελοπόννησον, διατι εἶναι εἰς τὸ κέντρον. Μὲ ἀπεκρίθησαν, δὲν ἔχουν ἔξοδα· Ἀπεκρίθηκα ἐγὼ, Δότε μου τὴν ἄδειαν, καὶ μὲ τὸν λαὸν τὸ χαλλῶ διὰ πέντε ἡμέραις· καὶ τότε δὲν εὐρίσκει Μπραῖμης νὰ κάμῃ φωλιὰ· καὶ τὸν κυτυῶ ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη· ἂν πιάσῃ τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν τοῦ χρειάζεται ἄλλη φωλιὰ διὰ νὰ χαλάσῃ τὴν Πελοπόννησον· ἐὰν καὶ χαλάσωμεν τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν εὐρίσκει φωλιὰ καὶ τὸν κατατρέχω μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου· τότε ἐνόνονται τὰ στρατεύματα, ἀλλέως δὲν θὰ ἐνόνονται διατι θὰ φοβοῦνται ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη· καθὼς καὶ ἔγεινε.

Αὗτοι ὑπωπιεύθησαν ὅτι ἔχω μῖσος νὰ χαλάτῃ ἡ Τριπολιτζᾶ, τὰ τεῖχη, καὶ ἀπεκρίθησαν· νὰ ἰδοῦμεν ἐπῆγα εἰς

τὸ Ἄργος, ἕκαμα ἀναφορὰν, ἕκαμαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ δὲν ἀκούσθηκα· τότενες ἕμασα 8000 στρατεύματα· ἦλθαν τὸ στρατεύματα εἰς συναπάντησίν μου· Οἱ Ἄργῖται εἰς τὸ Νκύπλιον, οἱ Τριπολιτζῶται εἰς τὸ Ἄργος· τοὺς ἔλεγα, Τρέξετε ἀδελφιά μου, νὰ μὴν μᾶς πάρουν σκλάβους οἱ Ἀραπάδες, δὲν ἔχομεν βοήθειαν εἰμὴ ἀπὸ τὰ ἄρματα μας·—Δοξολογίαις εἰς τὸν ὕψιστον ἄνδρες καὶ γυναῖκες·— Ἔστειλα διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐσυνάχθησαν διὰ τρεῖς ἡμέραις 8000.— Ὅταν ἤμουν ἀκόμα στὴν Τριπολιτζᾶ ἦλθεν ἡ εἰδησις τοῦ Φλέσα· ἕκαψε τὴν Καλαμάτα ὁ ἔχθρος δυνατός· ἐκυρίεωσε τὴν Μεσσηνίαν· ἐγὼ ἐπίασα τὰ Δερβένια, ἐπέρασα καὶ ἀπὸ τὸ Λιοντάρι, ἐφτιασα φούρνους, διὰ νὰ κουβαλοῦν τροφὰς εἰς τὸ Δερβένι, ἐφτιασα ταμποῦρι δυνατὸ διὰ νὰ τὸν πολεμήσου· αὐτὸς εἶχε κατασκόπους, καὶ εἶδε ὅτι ἤθελε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ Δερβένια μὲ χαλασμόν· Ἐνας Τοῦρκος Λιονταρίτης, σκλάβος εἰς τὴν Μπολιανήν, ἦτον φευγάτος εἰς τὸν Ἰμπραῖμην, εἶπε· Ἐγὼ ἠξεύρω ἕνα τόπον νὰ πάμεν ἀπὸ τῆς πλάταις, νὰ ἀναβοῦμεν εἰς τὸν ἀπάνω κάμπον· ἔτσι ἐγὼ μὴν ἠξεύρωντας ὅτι θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μονοπάτι, ὁποῦ ἐγὼ δὲν ἔλπιζα ποτὲ· — Ὅμως μὲ παρεκίνησε ὅτι οἱ Μεσσηνιοὶ ἦτον τραβημένοι εἰς τὰ βουνα, καὶ ἐκίνησα, νὰ πιάσω ἐκείνην τὴν θέσιν ὁποῦ ἐπέρασε· οἱ Τοῦρκοι ἐντόπιοι σκλάβοι ἐφευγαν καὶ ὠδηγοῦσαν τὸν Μπραῖμην· ἔστειλα τὰνυβίδια μου νὰ τὸ πιάσων· ἐγὼ ἐκίνησα εἰς τὰ Σαμπάζικα μὲ 80 ἀνθρώπους νὰ μαζώξω τὰ χωριά, νὰ πιάσω τὰς θέσεις· Ἐξημέρωσα εἰς ἕνα χωριὸν, εἰς τὴν Ἀκοβο, ἦλθαν καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριά νὰ πιάσωμεν τὴν θέσιν· δὲν ἐφθασαν τρεῖς ὥραις τῆς ἡμέρας, καὶ μὲ τοὺς ὀδηγοὺς τοὺς Τούρκους ἐπίασε τὸ βουνὸ πρὶν νὰ πάμεν ἡμεῖς μὲ στρατεύματα· Ὁ κόσμος ὁποῦ

ητον εἰς τὸ χωριὸν ὅταν εἶδαν καὶ ἐκαθάλιξε τὸ θουνὸν, ἐτράχισαν καὶ ἔφρουσαν· καὶ ἐγὼ ἤμουν σὲ μίαν βράχην, καὶ ἔφρουσαν ἀπὸ ἔμπροσθάμου. Οἱ Τούρκοι ἐμβαίνουν εἰς τὴν Μπολιανὴν, χωριὸν ἀπὸ 250 οἰκογένειας· οἱ πεζοὶ ἔβαλαν φωτιά εἰς τὸ χωριὸν, οἱ καθαλαραῖοι ἐκυνηγοῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ σκλαβώσουν, ἀπὸ ὀπίσω ἤρχετο τὸ στράτευμα· ῥίχνω μιὰ μπαταριά τουφέκια· οἱ Τούρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐγλύτωσαν ἐκεῖνος ὁ λαὸς, καὶ ἦτον τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖνο τὸ θουνὸν ὅπου ἤμουν ἐγὼ ἦτον δυνατὸν, καὶ τῆς εὐθὺς ἔστειλα διαταγὴν εἰς τὸ Δερεβένι νὰ γυρίσῃ ὅλο τὸ στράτευμα κατ' ἐμὲ, διατι οἱ Τούρκοι ἤλθαν ἀπὸ τὴν Μπολιανὴν, καὶ τρέξατε νὰ μὴν πιάσουν τὸν κάμπον· τὸ στράτευμα ἦτον ὥραιο ἔξ μακρὰν· ἐνύχτισε· καὶ ἐγὼ ἔμεινα τοποτηρητὴς, νὰ ἰδῶ οἱ Τούρκοι ποῦ θὰ κάμουν. Λαβαίνοντας τὸ γράμμα μου ἐκίνησεν ὁ Γ. Γιατράκος μὲ 800, καὶ τὰ ἄλλα ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, Γεναῖος, Κολιόπουλος, Κανέλος Δελιγιάνης, Παπατζώνης, Ἀρκαδινοὶ, Γκρίτζαλης, οἱ Τριπολιτζώταις, ὁ Κολιδὸς (ἐσκοτώθη)· ἐγὼ ὠπισθοδρόμησα μίαν ὥραν κατὰ τὸν δρόμον ὅπου ἤρχονταν οἱ δικοίμας· Μὲ τὰ χαράγματα ἔφθασε ὁ Γιατράκος, ἔκαμε νὰ πιάσῃ ἓνα χωριὸν, Δυράχι, ἐπειδὴ ὑποπετεύθηκε μὴ περῶσιν οἱ Τούρκοι κατὰ τὸ Μιστρᾶ· ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγε. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὴν ἰδίαν τοποθεσίαν· Ὁ Ἀντώνης ὁ Κολοκοτρώνης ποῦ ἤξευρε τὸν τόπον ἐπέρασεν ἀπὸ ἓνα μονοπάτι καὶ ἐβγήκε ἔμπροσθᾶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὰ στρατεύματά μας ἐρχόντανε κοματιστατά. ἤλθαν ἄλλοι 1000 καὶ τοὺς ἔστειλα καὶ ἔπιασαν κάτι καταράχια, καρσι τῶν 500 (Κανέλλος, Γεναῖος, Γρίτζαλης, Παπατζώνης,) ὁ Κολιόπουλος ἐρχόντουσε ἀπὸ κοντὰ μὲ τοὺς Ἀρκαδινούς καὶ μὲ ἄλλα στρατεύματα, οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν πρῶτ' καὶ ἔ-

καμὰν κατὰ μᾶς· ὄχι κατὰ τὸ Δυράχιον· ἀπαντήθηκαν, καὶ τὰ δικάμας δὲν τοὺς βᾶσταξαν, καὶ ἔκαμαν ρετιράδα κατ' ἐμένα· ἐρχάμενοι εἰς ἐμένα τοὺς ἀποφασίζω, στέλνω 3000 εἰς τὴν ῥάχην νὰ τοὺς βαστάξωμεν ἐδῶ. Οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν ἴσια μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ ἐστάθηκαν. Δὲν τοὺς εἶδε χερί νὰ περάτουν ἐμπρὸς, διότι ἄφιναν τὸ στράτευμα πίσω. Ἐπίσθησαν πόλεμον μὲ Γενναῖον, Κανέλλον καὶ λοιπούς. Οἱ δικοί μας ἔφρικσαν ταμπούρια οἱ 3000, καὶ τοὺς ἔβαλε εὐθύς τὸ κανόνι, μὰ δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες. Ἐγὼ ἐπέρασα μισὴν ὥραν μακρὰ, διὰ νὰ ἤμαι ἀγνάντια τοῦ πολέμου, καὶ ἐπρὸσταξα τὸν Κολλιόπουλον νὰ πάγη βοήθεια εἰς τὸ πρόποδον τοῦ βουνοῦ, ποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος ἀπάνω, καὶ ἐπῆγε καὶ ἐπολέμαε καὶ ὁ Κολλιόπουλος μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Γενναῖος κατεβαίνει καὶ τοῦ λέγει, Μπάρμπα, τραβήξου ἀπ' αὐτὴν τὴν θέσιν, καὶ πῆγαινε στοῦ πατέρα μου, νὰ δυναμώσετε ἐκεῖ. Ἦλθε ὁ Κολλιόπουλος εἰς ἐμέ· ἤλθαν καὶ Ἀρκαδιανοί, καὶ ἤμεθα ἓνα σῶμα καλὸ. Ὁ Γενναῖος μὲ τὸ στράτευμά του πολεμεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν· ἔβριχναν μπόμπαις καὶ κανόνια, πολεμᾶν ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁ Γιατράκος ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ χωριὸ σὰν ἤκουσε τὸν πόλεμον ἤλθε μεντάτι ἀπὸ ἓνα μέρος· καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦταν πολλοὶ καὶ τοῦ ἔπεσαν ἐπάνω καὶ τὸν χάλασαν. Δὲν μᾶς βόλιε νὰ τοῦ δώσωμεν βοήθειαν· διότι ἦτον βράχοι στὴν μέσσην. Λαβῶθηκε ὁ Γιατράκος, ἐσχόριπε ἐκεῖ· οὐ τὸ στράτευμα· περιμένωμεν βοήθειαν καὶ ἀπὸ τᾶλλα χωριά, πλὴν δὲν ἤλθαν. Ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ Καταράχι· ἐπολέμησε καὶ ὅλην τὴν νύκτα· μὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπῆραν τὰ ὀμπρός. Τὴν ἄλλην ἡμέραν στέλνω τοὺς Ἀρκαδινούς νὰ πιάσουν ἓνα μονοπάτι, διατὶ εἶδα τοὺς Τούρκους! καὶ ἔπιασαν ὅλα τὰ καταράχια. Βλέπον-

τας ὅτι ἔστειλα νὰ πιάσω τὸ μονοπάτι, ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοὶ ἐκεῖ. Οἱ Ἀρκαδινοὶ ἀροῦ ἐπολέμησαν δὲν τοὺς βράτταξαν καὶ ἤλθαν κατ' ἐμένα. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐπῆραν τὸν κάμπον. Ἡ καβαλαρία ἢ Τουρκικὴ ἤλθεν ἕως εἰς τὸ Λιοντάρι, καίοντας τὰ χωριά· Καμμικὰ δεκαριὰ χιλιάδες ἐτέντιωσαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τοῦ Γεννίσιου σιτὸν κάμπον. Βλέποντας ἐγὼ ἐκείνους ὅτι ἐπλεύρωσαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μας, ἐκατέβηκα μὲ τὸν Κολιόπουλον ἕνα κάρτο μακρὰν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους νὰ τοὺς φοβίσω. Δύο μέραις καὶ τρεῖς νύχταις ἄπαυτα ὁ πόλεμος. Σὺν εἶδα ὅτι δὲν ἐμποροῦσα νὰ τοὺς κάμω βοήθειαν, — μιὰ βρυσουῖλα ἦτον, δὲν ἐκόταγαν νὰ στείλουν νὰ πάρουν' νερὸ, διατὶ τοὺς ἔφρευαν· δὲν εἶχα πολεμεφόδιον τροφᾶς, καὶ νερὸ — τοὺς ἔκαμα σινιάλο νὰ φύγουν, μὲ φωτιαῖς. Εἰς ἐκείνον τὸν πόλεμον ἐσκωτώθηκαν 5 δικοὶ μας, Τοῦρκοὶ ἀρκετοί· ἔφυγαν οἱ ἐδικοί· μας καὶ ἐτραβήξαν κατὰ τοῦ Τουρκολέκα, κ' ἐπῆραν τὰ Δερβένια· Ἡμεῖς ἐτραβιχθήκαμεν κατὰ τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἦτον τόπος δυνατὸς. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐτραβήξαν κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· Ὅταν ἐφύγαμεν τὸ βράδυ ἔστειλα νὰ κάψω τὴν Τριπολιτζᾶ, τὸν Τζόκρη, καὶ δὲν ἐπρόφθασε· Ἀρχίσειε νὰ κάψῃ τὴν πόλιν· ἔφθασε ὁ Μπραῖμης καὶ ἐπῆρε τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ πρᾶγμα ὅλο· ἔκατσε ἡμέραις δέκα διὰ ν' ἀναπαυθοῦν τὰ στρατεύματά του· Ἐκείναις ταῖς δέκα ἡμέραις ἐγὼ ἐσύναξα Κολιόπουλον, Κανέλλον Δελιγιάννην, Παπατζώνη — τὴν νύχτα ὅπου ἔφυγαν ἐσκωτώθηκε ὁ Κολιδός, ὅχι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς — κχι ἐγινήκαμεν ὡς 4500· ἐζυγώσαμεν κοντὰ, διὰ νὰ πιάσωμεν τὰ πόστα, νὰ μὴν τραβήξῃ κατὰ τὴν Καρύταιναν καὶ χαλάτῃ ταῖς χώραις· Ὁ Ζαίμης καὶ τὸ Ἀρχοντόπουλον ἦτον εἰς τὸ Τορνίκι, ὡς

2000. Οί Μιστριώταις και οί Ἄγιοπετριταίς με τόν Ζαφειρόπουλον και με τόν Π. Μπαρπιτζιώτην. Ὁ Ἰμπρατῆς ἐκίνησε, και πάγει εἰς τὸ Ἄργος· Ἀρίνει στρατεύματα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πάγει σὴν Γλυκεᾶ, (περιβόλι τοῦ Μιζούλη)· ἡμεῖς σὰν ἐμάθαμεν διὲ ὁ Μπρατῆς ἐκατέθηκε σὲ τὸ Ἄργος, τοὺς ἑκαμα ἕνα στρατήγημα νὰ ἐβγούν ἐξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ τοὺς πολεμήσωμεν και πηδῆτωμεν μέσα· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλον με 1000, νὰ πιάσῃ τὴν μάνα τοῦ νεροῦ κρυφίως, ποῦ νὰ μὴ φαίνεται τὸ στρατεύμα του· τὸν Γεναῖον εἰς τὸ περιθῶρι με 2000, και τὸν Κανέλλον Δεληγιάννην Παπατζώνην και λοιποὺς εἰς τὸ κέντρον, ψηλὰ εἰς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τὴν πόρταν, κρυμμένοι· κ' ἐκεῖνοι· ἐγὼ στεκούμουν εἰς τὸ κέντρον. Ὁ Κανέλλος, ὅπου ἦτον εἰς τὴν μέσην, νὰ θγάλη 50 ἀνθρώπους· Οἱ Τοῦρκοι βλέπωντές τους ὀλίγους νὰ βγούν· ὁ Κολιόπουλος, Γεναῖος νὰ ἐμβοῦν ἀνάμμεσα Τούρκους και Τριπολιτζᾶ, και νὰ ἐμβοῦν μέσα ἀπὸ τοῦ Λεονταριοῦ τὴν πόρταν. Τὸ στρατήγημά μου ἔγινε ἀνωφελές. Οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν ὀλίγοι και δὲν ἄρῃσαν τὸ κάστρο. ἔγινε καμμιά ὥρα ἀκροβολισμός, εἶδαν οἱ Ἕλληνες διὲ δὲν ἐβγεναν και ἐφανερῶθηκαν, κ' ἐπιασαν ταῖς τάμπαις οἱ Τοῦρκοι· Ἐτὴν ἰδίαν ὥραν λαβαίνω ἕνα γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι· Ἡ Κυβέρνησις μᾶς ἔγραφε, διὲ ὁ Ἰμπρατῆς πάγει εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον, και τὰ στρατεύματά μας νὰ πᾶν κοντά. Ἡμεῖς οὔτε πολεμοφόδια εἶχαμεν οὔτε τροφάς, ἐτρώγαμεν κριάρια και ψάνη, διατι τὰ χωριά ἔρυγαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους. Οἱ Τοῦρκοὶ τῆς Τριπολιτζᾶς γράφουν εἰς τὸν Ἰμπρατῆν νὰ φθάσῃ. Σὺν ἔλαβα και τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν διορίζω τὸν Δημήτριον τὸν Κολιόπουλον νὰ πᾶμε εἰς τοὺς μύλους

τούς άφεντικούς, νά πάρωμε τζοπχανέ και τροραϊς· Ἄφινω τόν Κανέλλον και τόν Παπατζώνη μέ 1500, νά φοβίζουν τούς Τούρκους· ἐγώ μέ 300 ἐκίνησα νά κάμω κατά τήν διαταγήν τῆς Κεβερνήσεως· Ἐκείνην τήν ἡμέραν ἐβρίξε ἕνα νερό και ἔγεινε ἕνα πέλαγος· Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπό μερικά χωριά, πίνουν κρασί, τούς πιάνει και ἐμέθυσαν, και ἀργοπόρησαν νάβγουν εἰς τὸ Παρθένι· Ἐστειλα τόν Κωνσταντῖνον Ζαχειρόπουλον, νά μετρήσῃ τ' ἀσκέρι τοῦ Κολιόπουλου, ἀπό κοντά ἐπῆγα και ἐγώ· Ἐτράθηξα νά ξεσημεριάσωμεν εἰς τόν Ἀχλαδόκαμπον· Ἐγώ ἐκατέβηκα εἰς τὸ χάνι τοῦ Ἀχλαδόκαμπου νά ξηνασάνουν τὰ στρατεύματα και ἐγώ νά κινήσω. Ἐγραψα εἰς τήν Κυζένηντιν νά μοῦ θγάλουν τζοπχανέδες και ψωμί εἰς τούς μύλους τούς άφεντικούς, νά πάγω ἔπειτα εἰς τήν Ἀκροκόρινθον.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐκίνησε ἀπό τὸ Ἄργος και ἐκοιμήθηκε εἰς τὰ βρυσάκια· ὁ τόπος ἦτον σκάπετα· διαν ἔττειλαμεν τούς ταχυδρόμους, αὐτοὶ συναπαντήθησαν μέ τήν μπρεστέλαν τοῦ Ἰμπραίμη, και ἐγύρισαν φεύγωντας ὀπίσω, και μᾶς εἶπαν ὅτι ἔφθασαν οἱ Τούρκοι ὠργάνισα εἰς 4 κολόνες τὸ στρατεύμα· τόν Βισίλην, τόν τουρμπετιέρη τὸν ἔστειλα νά μᾶς κάμη σημάδι, ἂν οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι, νά βαρέσῃ τήν τρουμπέτζ, ἂν ὄλο τὸ στρατεύμα, νά ρίξῃ ἕνα ντουφέκι· ἐπῆγε κ' ἐβρίξε τὸ ντουφέκι· ὁ Κολιόπουλος νά πάγῃ εἰς τήν Γύρα, ὁ Γ. Ἀλωνιστιώτης νά πάγῃ τοῦ Μπέγη στήν σκάλαν, και ὁ Γεναῖος νά πιάσῃ τοῦ Παρθενιοῦ τήν στρατιάν, και ἐγώ εἰς τήν ἄκραν· βλέπομεν και ξαγναντάει ὄλο τὸ στρατεύμα τοῦ Ἰμπραίμη ἕως 3000, και ἔπεσε στὸν κάμπον τοῦ Ἀχλαδόκαμπου· τούς ἔκαμε 4 κολόνες κ' ἐκεῖνος, ἐμοίρα-

σε τὴν πλειότερη καθαλαρία κατὰ τὴν Γύρα. Οἱ Ἕλλη-
 νες ἔμου ἀποσταμένοι, ἔμου δὲν εἶχαν ταμπούρια, ἐπεί-
 κασα ὄτι θὰ χαλασθοῦμεν. Ἄν εἶχαμεν τὴν εἶδησιν ἀπὸ
 τὴν νύχτα, καὶ ἤθελε ταμπουροῦμεν καὶ ἔλθῃ καὶ ὁ Ζα-
 ζμης θὰ ἐπολεμούσαμεν καλά. ἐστοχάσθηκα, τὸ στρα-
 τευμα νησιτικὸ καὶ χωρὶς τζοπχανέ· ἐθάρεσα ριτηράδα νὰ
 γλυτώσω τὸ στρατευμα· Ὁ Κολιόπουλος ἐτράβηξε κα-
 τὰ τὸ μοναστήρι τὸν Ἅγιον Νικόλα, ὅπου ἦτον δυνατὸς
 ὁ τόπος· βαρῶ τὴν τουρμπέτα νὰ σηκωθῇ καὶ ὁ Γενναῖος,
 δὲν θέλει νὰ σηκωθῇ· βλέπωντας ὁ Ἰμπραϊμης αὐτὸ ὅτι
 μένει, ἔβαλε κολόναις κολόναις εἰς τὸν ἄγριον τόπον· ἐγὼ
 ἐκ νέου διέταξα τὴν ριτιράδα· θγαίνωντας εἰς τὸ Παρθένι
 μὲ καμμιά εικοσαριὰ καθαλαρέους ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ
 εἰς ἓνα χωριὸ, στὰ Ππερτζοβᾶ· ὁ Γενναῖος ἔπιασε ἓνα
 καταράχι ἀντίκρου τοῦ χωριοῦ στὴν κορρὴν τοῦ βουνοῦ μὲ
 1500· ἐκεῖ ποῦ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ δὲν εὔρα, καὶ ἦτον
 σκάπετα μία βρουσοῦλα, καὶ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ· Οἱ Τοῦρ-
 κοὶ ἐστάθηκαν στ' ἀμπέλια τὰ Μπερτζοβίτικα, ἕως ὅπου
 νὰ βγοῦν ὄλοι· καὶ ἡ καθαλαριά ἡ Τούρκικη ἐσκόρπισε
 στὸν κάμπον, καὶ μᾶς πλάκωσαν στὴν βρύστιν· τοὺς
 βᾶλλομεν στὸ τουφέκι, κ' ἐρυγαν· ἐτουφεκίσθημεν,
 στοὺς Ἅγίους . . . . ἐπῆγα καὶ ἐκάθισα ἀντίκρου τοῦ
 Γενναῖου· Οἱ Τοῦρκοὶ δὲν ἐκστράτευσαν· ἔμειναν ἐκεῖ
 στ' ἀμπέλια· τὸν ἐβλεπαν τὸν Γενναῖον, καὶ δὲν τοῦ πῆ-
 γαν ἀπάνω. Τὸ δειλινὸ ἐκάλεσα τὸν Γενναῖον μὲ τὴν
 τρομπέτα νὰ ἔλθουν σ' ἐμᾶς, καὶ μὲ τὸ ἐσπέρας ἀντα-
 μωθήκαμεν· ἀνταμόνωντας τοὺς λέγω· Ὁ Κανέλλος εἶ-
 ναι ἐκεῖ θαρβρευμένος καὶ ὁ Πηκατζώνης ὅτι οἱ Τοῦρκοὶ
 εἶναι ὀλίγοι, νὰ πᾶμε ἐμπρὸς νὰ τοὺς σηκώσωμεν, διὰ
 νὰ μὴν τοὺς κλείσουν οἱ Τοῦρκοὶ· ἐρθάσαμεν, τὸν ἐση-

κώσαμεν, καὶ ἐπήγαμεν κατὰ τὴν Ἀλωνίστενα ὄλοι. Ὁ Ἰμπραίμης ἔμεινε στὴν Τριπολιτζὰ. Ἐγραψα εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυνάχθησαν εἰς τὰ Δερβένια 7000· ἦλθε τὸ Ἀρχοντόπουλο, ὁ Ζαίμης, καὶ ὁ Λόντος, καὶ εἶχαν τὸ Λεβίδι μὲ 2000 καὶ ἐγὼ εἶχα 5000· τὸν Κολιόπουλον, τὸν Κανέλλον, τὸν Παπατζώνην, καὶ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα μὲ τὸν Γενναῖον· ἐμάθαμεν ἀπὸ ἕνα Τοῦρκον, ὅτι τοῦ ἦλθε μεντάτι ὁ γαμβρός του μὲ στρατεύματα εἰς τὴν Μοθώνην, καὶ θεὸς νὰ κινηθῇ διὰ βοήθειαν τοῦ Ἰμπραίμης· καὶ τότε ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Δερβένια, διὰ νὰ μὴ περάσῃ πρὸς βοήθειαν· ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὰ Δερβένια, νὰ ἔλθοῦν κ' ἐκεῖνοι εἰς βοήθειαν, διατὶ θὰ πιάσω τὰ Βέρβενα, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν, τόσον καὶ τοῦ Ζαίμη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πάνω Κρέπα, καὶ τὸν Κολιόπουλον τὸν ἔστειλα μὲ 2000 νὰ πιάσῃ τὰ Βαλδέτζια, καὶ τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Παπατζώνην τὸν ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Τρίκορφα· καὶ τὸ βράδυ ἦλθε ὁ Ζαίμης εἰς τὴν ἐπάνω Κρέπα καὶ ἀναψαν φωτιαῖς, ταῖς εἶδαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν, καὶ ὑπωπτεύθησαν μήπως πιάσουν τὰ Τρίκορφα οἱ Ἕλληνες, καὶ τὴν αὐγὴν ἀπεράσισε ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἔστειλε ἕνα δύο χιλιάδες νὰ πιάσουν διὰ νυκτὸς τὰ Τρίκορφα· ὁ Γενναῖος ἐκίνησε, δὲν ἐπρόφθασε νὰ πιάσῃ τὰ ταμπούρια ὄλα, παρὰ τὰ μισὰ, καὶ τὰ μισὰ ἔπιασε ὁ Μπραίμης· ἀρχίτισε τὸν πόλεμον· ἐγὼ εἶμουν εἰς τὴν πάνω Κρέπα, ὅπου εὐρίκοντο τὰ Καλαβριτινὰ καὶ Κορινθιανὰ στρατεύματα· ὁ Κολιόπουλος ἐκίνησε νὰ ἔλθῃ μεντάτι εἰς τὸν Γενναῖον· ἔστειλε ὁ Μπραίμης τὴν καθαλαρίαν, ὅπου ἐθήρισε στὸν κάμπον· ἐπῆγε στὴν Σύλιμνα, ὠπισθογύρισε τὸν Κολιόπουλον, ἦτον κάμπος καὶ δὲν ἤμποροῦσε ν' ἀντισταθῇ ὁ Κολιόπουλος. Τὰ στρατεύματα

ἦσαν εἰς τὰ Βέρβενα 7000· ἄκουσαν τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἤλθαν εἰς βοήθειαν· ἂν αὐτοὶ ἤρχοντο εἰς βοήθειαν δὲν ἔστειλεν ὁ Μπραίμης ὄλον τὸ στράτευμα ἐναντίον τοῦ Γενναίου. Ὁ Ἰμπραίμης ὅσον ἔστειλε ἀπὸ Τριπολιτζᾶ βοήθειαν, τόσον ἔστειλε καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν μας. Ὁ πόλεμος διήρκεσε ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως δύο μετὰ τὸ μεσημέρι, 9 ὥραις· κανόνια ἐβόρηναν ἐναντίον τὸ ταμποῦρι τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ἐβόηκε δύο φοραῖς ἀπὸ τὸ ταμποῦρι διὰ νὰ τοὺς πάρῃ κανόνια· ἀλλ' εὗρισκε πολλὴν δύναμιν καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Τὰ κανόνια τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐπροξενούσαν βλάβην. Εἰς τὸ ταμποῦρι ἐσκοτώθη ὁ Παπατζώνης, καὶ ἄλλοι δύο τρεῖς σημαντικοί. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμπραίμη ἦτον ἕως 20,000· τὸ ταμποῦρι ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε φόβον, καὶ ἀφοῦ εἶδαν οἱ Τούρκοι ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐξεπλώθηκε εἰς ταῖς πτέρυγας· ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς ὅπου βαστοῦσε τὴν πλάτην τοῦ Γενναίου ἀνεχώρησε καὶ ἐτζί ἐφυγε καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς μὲ μέγαν κίνδυνον· ἐπῆραν τὰ ὀπίθια τοῦ Γενναίου, καὶ ἀφοῦ εἶδαν, ἐφυγαν ἀπὸ τὸ ταμποῦρι καὶ ἔκαμαν κητὰ μᾶς. Ἡ καβαλαρία τοὺς ἐφθασε, καὶ ἐκεῖ ἐχάθησαν 180, καὶ πολλοὶ σημαντικοὶ ἀξιωματικοί, καθὼς Γεώργιος Ἀλωνιστιώτης, Κώστας Μπούρα, Ν. Ταμβακόπουλος, Χριστόδουλος Νεῦτης, Χρῆστο; Παναγούλιας, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦτον διαλεκτοί, 110 ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ 70 ἀπὸ ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις· ἔστειλα ἕναν Μπαϊρακτάρην Μιχαλάκην τοῦ Ζιμίη μὲ 30 ἀνθρώπους· ἐβίασταξε τοὺς Τούρκους, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ ἐδικοὶ μας. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Ἀλωνίστευαν· ὁ Ἰμπραίμης ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἦτον ἐκεῖ στρατεύματα Ἑλληνικά, ἔπιασε τὴν Πιάνα καὶ τὸ Χρυ-

σοβίτζι μίαν ὥραν μακρὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ εἰς τὴν μέσην εἶναι οἱ μῦλοι· τῆς Νιαβιάς· ἄφηκε τὸν Σουλεϊμάν μπέη μὲ 5000, καὶ ἔφκιασε 12 ταμπούρια διὰ νὰ φυλάγη τοὺς μύλους· ὁ Ἰμπραϊμης ἐξαπλώθηκε εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἐθέρισε τὰ γεννήματα, καὶ τὰ ἔρβασε εἰς τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ. Εἰς τὴν Ἀλωνίστενα ἐβγήκαν 100 Ἀράπιδες, τοὺς ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐσχότωσαν ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς τέσσερους ὁποῦ ἔφυγαν καὶ ἔδωσαν τὴν εἶδησιν. Ὁ Ἰμπραϊμης ἔμαθε ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς Ἀλωνίστενα, ἐκίνησε μὲ ὄλον τοῦ τὸ στρατεύμα εἰς πέντε κολόνας, καβαλαρέους καὶ πεζοῦς· εἶχαμεν σκοπὸν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δημιτζάναν, ἀλλὰ δὲν ἔκαταφθάσαμεν. Τὴν αὐγὴν ἐφύγαμεν καὶ ἀφήκαμεν τὸν Κολιόπουλον μὲ 1000, καὶ ἐκεῖ δὲν ἐμπόρεσε νὰ βασιτάξῃ καὶ ἦλθε στὴν Βυτίνα, καὶ ἀπὸ τὴν Βυτίνα εἰς τὰ Μαγούλιανα. Ὁ Ἰμπραϊμης ἔκαψε τὴν Βυτίνα καὶ ἦλθε εἰς τὰ Μαγούλιανα· ἐκεῖ δὲν ἠπορέσαμεν νὰ τὸν βασιτάξωμεν καὶ τὸ στρατεύμα ἐσκορπίσθη. Οἱ Καρυτινοί, ὅσιν ἐμβῆκεν ὁ Ἰμπραϊμης εἰς τὴν ἐπαρχίαν τους, ἐπῆγε ὁ καθένας νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν φαμελιάν του· οἱ Κορινθιοὶ ἀνεχώρησαν· ὁ Λόντος ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς· ἐμείναμεν κατὰ περίστασιν ἐγὼ, ὁ Ζαΐμης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Κολιόπουλος, Ἀναγνώστης Πακασταθόπουλος, καὶ Ἀποσιόλης Κολοκοτρόνης· ἐπήγαμεν εἰς τὰ Λαγκάδια· ἦλθε ὁ Ζιχαριάδης μὲ τὰ γράμματα, διὰ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν ὑπεράσπισιν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἠμπορούσαμεν ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι καὶ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, ὑπογράψαμεν οἱ ἕξ καὶ ἐβάλαμεν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων τὰς ὑπογραφάς· εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν εἶμε-

θα ἀπελπισμένοι, τὰ ὑπογράψαμεν· τὰ ἐδώσαμεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ἄνθρωπον, καὶ ἐπῆγε στὴν Ζάκυθον. Ὁ Ζαΐμης ἀνεχώρησε διὰ τὰ Καλάβρυτα· ὁ Γενναῖος ἐπῆγε διὰ τὰ νὰ εὕρῃ τὸν υἱὸν μου Κωνσταντῖνον εἰς τοῦ Ψάθαρη μὲ τὸν Κανέλλον καὶ ἐπῆγαν ἐπῆραν ταῖς φαμελιαῖς, καὶ ταῖς ἐπῆγαν εἰς Ναύπλιον. ὁ Κελιόπουλος ἐπῆγε εἰς τὸ Παλούμπα, ἐπῆρε τὴν φαμελιάν του καὶ ἐπῆγε στὴν Μονεμβασίᾳ, καὶ ἔτι διελύθη αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἔμεινα μὲ 30 ἄνθρώπους, καὶ ἐπέρασα κατὰ τὸ Φενάρι· ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλα διαταγὰς, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐμαζώχθησαν 2000· ἐκεῖνο ὅπου ἐχάλαγε τὸ μυαλὸ τοῦ Μπραΐμη ἦτον ποῦ μοῦ χάλαγεν ἓνα στρατόπεδον καὶ εἰς δύο ἡμέρας ἐσύστενα ἄλλο· Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε στὴν ἐπαρχίαν Καρύταινα, ἐπῆγε ἕως στὰ Καλάβρυτα, Στρέξοβα καίοντας καὶ σκλαβόνωντας· ἐλεηλάτησε ἕως ἐκεῖ, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω στὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ ἐκεῖ μονονυχτὶς ἐπῆγε εἰς τὸν Μιστρᾶ, ἐσκλάβωσε, ἐλεηλάτησε, καὶ ἐκεῖ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκίνησε διὰ τὰ Μοθωκώρωνα· ἄφηκα ταῖς 2000 εἰς ταῖς Καρυαῖς· ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὰ Βέρβена, διὰ τὰ ἐμποδίσω τὰ διαλυθούσιν οἱ 5000 συναγμένοι ἐκεῖ· μόλις εἶδαν τοὺς Τούρκους ἐζάκισαν· εἰς τὰ Βέρβена ἐκλείσθησαν καὶ μερικοί· ὁ Ἀνδρέας παιδί τοῦ Κοντάκι, ἐπολέμησαν, ἐσκότωσαν 15, καὶ οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπήγαμεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ διελύθη τὸ στράτευμα· ὁ Ἰμπραΐμης καταβαίνοντας εἰς τὰ Μοθωκώρωνα, ἐκτύπησε τὸ στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφήσει εἰς ταῖς Καρυαῖς, τοὺς ἐκτύπησε δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κορώνην. Ἐσκοτώθηκαν Τούρκοι 70.

Ἰδού πῶς ἐτιτάθηκε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν ὑπεράτπισιν τῆς Ἀγγλίας· μία φορὰ ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ῥώμαν, καὶ μοῦ ἔλεγε· ὅτι ὠμίλησε μετὸν Ἄδαμ. Ὁ Ἄδαμ τοῦ εἶπε, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσπάσωμεν τὸν Κολοκοτρῶνην ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸν κόμμα; Τὸ κόμμα αὐτὸ ἐνομίζετο Ἀγγλοδιωκτικὸν καὶ Ῥωσσολάτρικον καὶ αὐτὸ τὸ διέδιδαν οἱ Μαυροκορδατισταί· μοῦ ἔγραψε ὁ Ῥώμας καὶ μοῦ ἔλεγε τὰ ὅσα τοῦ εἶπε, καὶ νὰ τοῦ γράψω ἰδιοχείρως τὸ φρόνιμά μου· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι δὲν εἶμαι Ἀγγλοδιωκτικὸς καὶ Ῥωσσολάτρης ἀλλὰ εἶμαι φίλος ἐκείνου ὁποῦ θέλει νὰ κάμη τὸ καλὸν τῆς πατρίδος μου, καὶ γίνου ἐγγυητὴς εἰς τὴν ἐξοχότητά του τὸν Ἄδαμ, καὶ ὁ Ἄδαμ ἄς γείνη εἰς τὴν αὐλήν του διὰ τὰ φρονήματά μου· Ὁ Ἄδαμ ἔστειλεν εἶδησιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μετὶ μερικὸν καιρὸν ἔκραξε τὸν Ῥώμα, ἐκλείσθηκε δύο ἡμέραις, ἔκαμε τὸ σχέδιον τῶν ἀναφορῶν, καὶ τὴν ἔστειλε τὴν μίαν νὰ τὴν ὑπογράψω ἐγὼ, καὶ τὴν ἄλλην ὁ Μιαούλης· τὴν ὑπογράψαμεν. Ἐννοεῖτο τὸ ἔθνος συνασμένον εἰς Συνέλευσιν, καὶ ἔιζι τὸ Βουλευτικὸν τὸ Ἐκτελεστικὸν ὑπόγραψαν ὡς ἄτομα, ὄχι ὡς διοικήσεις· ἔλεγε ὅτι τὸν παρόντα νόμον νὰ ἐκτελέσουν οἱ πρόεδροι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ὑπογράφηκα Πρόεδρος τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος· Μιαούλης πρόεδρος τῶν νήσων, καὶ ναύαρχος τῶν κατὰ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αὐτὴν τὴν πρᾶξιν τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν Λόνδραν, τὴν ἐπικύρωσε τὸ ἔθνος εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Τροιζῆνος.

Ἐκαμα διαταγαῖς Μιστρᾶ, Μονεμβασιᾶ, Ἅγιον Πέ-

τρο, και εϋνάξα δέκα χιλιάδες, και ηλθα και επι-
 ασα τὰ Βέρβενα, κα' η γερόντισσα η μάννα μου (ειχα
 ενα καπετάνιο Χιμαριώτη μαζή της) ηλθε στο Γεωρ-
 γίτζι και έπερασε στην άκραν του Μιστρᾶ, δια να
 περάση στ' Ανάπλι, και ειχαμε και τα δύο του Σε-
 νετζίμπεϊ παιδιᾶ από την Τριπολιτζᾶ ενέχυρον, τα
 εβχλα εις ενα τόπον και εφυλάχθησαν εως που τ' άλ-
 λάξαμεν με τους δύο Ζαφειρόπουλους από τον Ίμπρα-
 ήμη, και επήγα και άφηκα το στρατεύμα εις τα Βέρ-
 βενα, και επήγα να επισκεφθῶ την φαμελιάν μας, δύο
 ώραις τα Βέρβενᾶ από τον "Άγιον Πέτρον" το στρατεύ-
 μα ειδη μουχῶ της Τριπολιτζᾶς στον κάμπο και ει-
 πε πῶς εἶναι στρατεύμα, και εσκόρπισαν, και όταν ε-
 γύρισᾶ τους απάντησα· ειδα δι ενάνα δουλιᾶ, ε-
 στειλα εις την Κυβέρνησιν ότι να κάμουν στρατιώτας στ'
 'Ανάπλι, και να δώσουν του Λόντου, Γενναίου, Κανέλ-
 λου πληρωτικούς και τότε στέλνω, εχοντας εκτελεστι-
 κή δύναμι, και μαζώνω και άλλα στρατεύματα. ετζι ηλ-
 θαν και εϋνάχθημεν εως τέσσερες χιλιάδες, ηλθε ο
 Λόντος, ο Κανέλλος, κ' εγινήκαμεν ως τέσσαρες χιλι-
 άδες· ητον εις τον "Άγιον Πέτρον" Τότενες εδωκα δια-
 ταγή του 'Αντώνη Κολοκοτρόνη του να ερχωνται να
 πέρνουν τζοπχανέδες, να κτυποῦν από ολα τα μέρη και
 επερναν σημαίαις, εσκότοναν, μας ηφερναν κεφάλια, και
 επλήρονᾶ ενα τάλλαρο το κεφάλι· ενα τάλλαρο τ' ά-
 γόραζα από τους στρατιώτας, και τα εστελνα, και τό-
 τενες ηλθε ο Μπραήμης με όλον του το στρατεύμα εις
 την Τριπολιτζᾶ, και άφηκε την δύναμιν εις τους Μύ-
 λους Δαβιά, και εις την Τριπολιτζᾶ, και εκίνησε
 με τριάντα χιλιάδες κατα του Μιστρᾶ εγῶ εκείναις

ταῖς ὥραις ἔτυχα νὰ ἦμαι στ' Ἀνάπλι, διὰ ὑπόθεσιν τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ δώσω γνώμην καὶ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια, καὶ ἔτι ἀποφάσισα μία ἐπιτροπὴ τὸν Κωνσταντῖνον Δεληγιάννη κ' ἕναν ἄλλον Ῥουμελιώτην μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ Ἀναστάση Λόντον, καὶ τοὺς ἐστειλαν εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἔκαναν τροφαῖς, καὶ ἐπλήρουν καὶ τοὺς λουφεντζίδες, καὶ ὅσοι μπουλουξίδες ἔρχοντο, τὸ μηνιάτικόν τους ἔπερναν τεσκερέ, καὶ ἐπληρόνονταν εἰς τὸ Ἄστρος· ἐγὼ ἐβγῆκα εἰς τὸ Ἄστρος· ἐκεῖ μοῦ ἤλθε ἡ εἰδήσις ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης πάει εἰς τὸν Μιστρᾶ, καὶ ἔγραψα τοῦ στρατεύματος νὰ κινήσῃ διὰ τὸν Μιστρᾶ· καὶ ἐμβῆκα εἰς ἕνα καΐκι, καὶ ἐβγῆκα εἰς τὸ Λενίδη διὰ νὰ συνάξω στρατεύματα· ἔτις ἠκολούθησε· ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ Λενίδι ἔκαμα 200 Λενιδιώταις, καὶ ἐβγῆκα ἐμπρός, καὶ ἀντάμωσα καὶ τὸ ἄλλο στρατεύμα, ἕως 4000· Ζαίμης, Λόντος, Γενναῖος, Πιναχιωτάκης Νοταρᾶς. Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε ἕως ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Μονεμβασία καίοντας· ἐγύρισε εἰς τὴν ἀπιδιὰ, ἐχώρησε τὸν γαμβρὸν του μὲ 1000, καὶ ἤλθε εἰς ἕνα χωριό· ἡμεῖς τὸν ἐβαρέσαμεν, 4 σκοτομένοι, καὶ ἐτράβηξε σ' ἕνα βουνό· ἔκαμε σενιάλο, καὶ ἤλθε τακτικὸ εἰς βοήθειάν του· ἐπολέμησε μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ τὰ στρατεύματα τὰ Τούρκικα ἐκινήθησαν εἰς τὸ Γεράκι, καὶ οἱ ἐδικοί μας εἰς τοῦ Κοσμᾶ· ἐδιέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, νὰ ἀναχωρήσουν, καὶ νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς πόλεμον· ὅλοι οἱ μισθωτοὶ ἀνεχώρησαν μὲ τὰ φορητὰ ἕως 3000, καὶ ἐμείναμεν μόνον μὲ 1000· οἱ Τούρκοι δὲν ἤλθαν νὰ πολεμήσωμεν· ἐτράβηξαν εἰς τὸ Μαρχθωνῆσι, ἐπῆγε εἰς

τὸν Πολυτζάραβον· ἐκεῖ ἀπάντησαν τοὺς Μανιάταις, ἔκαμψαν πόλεμον δυνατὸν, καὶ οἱ Τούρκοι ὀπισθοδρόμησαν· εἰς διάφορα μέρη δυνατὰ ἐκλείσθησαν οἱ ἐδικοί μας, καὶ πολέμησαν χωρὶς νὰ τοὺς κάμουν οἱ Τούρκοι τίποτε· ἐτράβηξαν ἔπειτα διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγήκαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ Βέρβена, καὶ τότε ἀνεχώρητε ὁ Ζαΐμης κατὰ τὰ Καλάβρυτα, ὁ Νοταρᾶς διὰ τὴν Κόρινθον καὶ ἐσύναζαν στρατιώτας διὰ νὰ ἀντισταθοῦν τοὺς Τούρκους ἀν' ἐπήγεσαν εἰς τὰς ἐπαρχίαις των· ἕως ὅπου ἔπιασαν τὰ Τζιπιανὰ Κορίνθιοι, ἐγὼ, ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Λόντος ἐμείναμεν εἰς τὰ Βέρβена. ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μὲ 300 ἀνθρώπους εἰς τὰ Δολιανὰ. Τότε ἀποφάσισα καὶ πέρνω 200 ἀνθρώπους διὰ νὰ πάω εἰς τοὺς Μύλους τῆς Δαβιάς, ἄρῃκα τὸν Γενναῖον, τὸν Λόντο, καὶ τὸν Κανέλλον εἰς τὰ Βέρβена καὶ τοὺς εἶπα, ὅτι εἰς τόσαις ἡμέραις θὰ ἰδῆτε φωτιαῖς, νὰ ἔχετε βέρδια καὶ ὄσαις φωτιαῖς ἐδῆτε μὲ τόσαις χιλιάδες εἶμαι καὶ νὰ κάμετε καὶ σεῖς φωτιαῖς διὰ νὰ καταλάβωμε ὅτι τὰς ἴδατε· Καὶ αὐγὴν θὰ κτυπήσω τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐσεῖς ὀλονυκτῆς νὰ πιάτετε τὰ Τρίκορρα, καὶ νὰ ἐμποδίζετε κάθε βοήθεια ὅπου θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐπῆγα εἰς τὰ Δολιανὰ ἐπῆρα τὸν Θ. Γρίβα κοντὰ μὲ τοὺς 300 ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, ἐπέρασα εἰς τὰ Τζιπιανὰ καὶ τοὺς εἶπα: ἀν' ἰδῆτε εἰς τὸ δεῖνα βουνὸ φωτιαῖς νὰ κινήσῃ ἐκεῖνο τὸ στράτευμα διὰ νὰ πιάσῃ τὴν Πανοχρέπα· ἐπῆγα εἰς Ἀλωνίστενα, ἔστειλα πεζοδρόμον εἰς τὸν Ζαΐμην ὅπου ἦτον εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τοῦ ἔγραψα, μιὰ ὥρα ἀρχήτερα νὰ ἔλθῃ μὲ ὄτους εἰμπορέσει· ἦλθε μὲ 600 ὁ Ζαΐμης καὶ εἶχα καὶ 1400 καὶ ἐγενήκαμεν

2000 εἶχα σκοπὸν νὰ κτυπήσω τοὺς Μύλους τῆς Ταβιάς διὰ νὰ τοὺς κόψω ταῖς ζωοτροφιαῖς· ἐρώτητα μερικοὺς Τούρκους, ὁποῦ ἐπιασαν οἱ Ἕλληνες, πόσοι ἦταν εἰς τὰ ταμπούρια τὰ Τούρκικα, καὶ μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτον μόνον 800· ἔπαμα τὰ σημεῖα καὶ τὰ διάφορα στρατεύματα ἦλθον καὶ ἐπιασαν τὰς θέσεις, ὁποῦ τοὺς εἶχα εἰπεῖ, μὲ τὰ χαράματα. ὁ Θ: Γρύβας ἐζήτησε τὴν θέσιν ὁποῦ ἦτον ὁ Χασάν-μπεῖς, τοῦ ἔδωσα ὁδηγούς καὶ ἐπῆγε· ὁ Βασίλης Ἀλωνιστιώτης μὲ τοὺς ἄλωνιστιώτας ἐπῆγε εἰς τὸ πλευρὸν του, καὶ τὸν Ἀντώνη τὸν Κολοκοτρώνη τὸν ἔστειλα εἰς τὸ Χρισοβίτζι μὲ 500 διὰ νὰ τοὺς πέρουν ἀποπάνω ἀν δοκιμάσουν οἱ Τούρκοι νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὰ Ταμπούρια διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων Τούρκων ὁποῦ ἐμελλε νὰ κτυπήσῃ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀναστόπουλος τῆς ἀδελφῆς μου τὸ παιδί· ἐγὼ καὶ ὁ Ζαίμης μὲ 200 ἐσταθήκαμεν εἰς τὴν μέσην τῆς Πιάνας καὶ τῶν Ἀλωνιστιωτῶν ἐμοιρασθήκαμεν εἰς πέντε θέσεις· εἰς τὴν Πιάνα εἶναι ἕνας παλιόφυργος, καὶ ὁ Τούρκοι τὸν εἶχαν φκιάσει ὡς κάστρο, ἦτον 130 Τούρκοι· ἐκείνους εἶχα εἰπεῖ νὰ βαρέσουν τὴν νύκτα ἢ εἰς τὴν ῥάχην ἢ εἰς τὸ χωριό· ἢ μιὰ θέσις ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁποῦ ἐβαστούσαμεν ἦτον μακριὰ 10 λεπτὰ.

Ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ Λεγουρίτης ἐκατέβηκαν μὲ τὰ χαράματα εἰς τὸ χωριό, τὸ ὁποῖον ἦτον χαλασμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπίτηδες, διὰ νὰ μὴ τὸ πιάσουν οἱ Ἕλληνες· εἰς τὰ πρόποδα τοῦ χωριοῦ ἦταν δύο λόχοι Τούρκοι.

Ἄνοιξε τὸ τουφέκι εἰς τὴν Πιάνα, ἡμεῖς ἐκινήσαμεν εἰς βοήθειαν, οἱ δύο λόχοι ἦλθον ἐπάνω εἰς ἐμᾶς. Οἱ

Τούρκοι βλέποντας ἐμᾶς 10 καθαλαρέους ἐνόμισαν πῶς εἶμεθα πολλοὶ καὶ ἐτράθηξαν, οἱ Ἀλωνιστιῶταις ἦλθαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τῶν Τούρκων, ὁ Γρύβας δὲν ἐστάθηκε νὰ πολεμήσῃ ἀφ' οὗ εἶδε τὸν Σουλεϊμάνπεϊ· ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης μὲ τὸν Κολφῖνον Πετιμεζᾶ ἐρίχθησαν νὰ πιάσουν τὸ κεφαλόβρυστον, τοὺς Μύλους· δὲν ἤμπόρεσαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ Τούρκικα Ταμπούρια· ὁ Μπαῖρακτάρης ὁ ἐδικὸς μου καὶ τοῦ Ζαίμη πλησιάζουν εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Τούρκων, ὁ Μπαῖρακτάρης τοῦ Ζαίμη τοὺς ἐπρωτοτζάκισε, ἀφοῦ ἐσκότωσε τρεῖς μὲ τὴν λόγχην τοῦ Μπαῖρακιοῦ· οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς ἀταξίαν, ἀπὸ τοὺς δύο λόχους τέσσαροι μόνον ἐγλύτωσαν, ἐπήραμεν 16 ταμπούρλα καὶ τὴν σημαίαν των· οἱ Τούρκοι ὀπεῦ ἦτον κλεισμένοι εἰς τὸν Παληόπυργο ἐτζάκισαν, καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ὄλους 130. Τὸ σῶμα τῶν Βερβένων ἦλθε εἰς τὴν προσδιωρισμένην θέσιν τῶν Τρικέρφων· ἦτον Ἀρχηγοὶ Λόντος, Γιατράκος, Κανέλλος, Γενναῖος καὶ Χατζῆ Μιχάλης μὲ τὴν καθαλαριάν· Εἴκοσι καθαλαρέοι ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὀποῦ ἀρχήσαμεν νὰ κάμωμεν καθαλαριάν· οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκίνησαν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων ὀποῦ ἐπολεμούσαμεν ἡμεῖς· ἐκτυπήθησαν καὶ ὀπισθοδρόμησαν ἀπὸ τὴν καθαλαριάν τὴν ἐδικὴν μας, τότε ἐπρόφθασε καὶ ὁ Νοταρᾶς εἰς τὴν Ἀπάνω-χρέπα· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἀπὸ τὴν Συλίμνα ἐβγήκαν καὶ ἐκτύπησαν τὸν Γενναῖον εἰς τὰ Τρίκορφα ἀντικρυ τῆς Συλίμνας· ἔπειτα ἀπὸ μίαν πεισματιώδη μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· Ἐσκοτώθησαν ἕως 70· ἐπιάσθησαν 9 καὶ 4 ταμπούρλα· τοὺς ἐπῆραν καὶ ἔνδεκα ταμπούρια καὶ τὸ καστράκι τῆς Συλίμνας, ἀπὸ τὸν χαλασμόν των δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἐμβουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ὁ Ἀρ-

χηγός τῶν Τουρκῶν ἔστειλε 4 καβαλαρέους διὰ νὰ δώσῃ εἰ-
 δησιν τοῦ Ἰμπραϊμῆ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὴν Μεσσηνίαν
 καὶ ἐτοιμάζετο νὰ πάῃ νὰ χαλάσῃ τὰ Σουλιμοχώρια. Ὁ
 Ἰμπραϊμῆς ἐκίνησε εἰς βοήθειαν τῶν ἀποκλεισμένων Τούρ-
 κων εἰς τὴν Ταβιά. ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε πλέον πολεμοφόδια καὶ
 ψωμί καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Βελτέτζι καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Διάσελο τῆς
 Ἀλωνίστενας. Τὴν τρίτην ἡμέραν διέταξα τὸν Γενναῖον νὰ
 πάρῃ τὸ σῶμα του καὶ νὰ πάῃ εἰς τοὺς κάτω Μύλους
 κατὰ τὴν Συλίμνα· ἐκεῖ ἐπῆγε, ἐπολέμησε 4 ὥρας καὶ
 ἐκυρίευσε τὰ ὀχυρώματα καίωντας καὶ τοὺς Μύλους,
 ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 50 καὶ ἐκυρίευταν τὰ Ταμπού-
 ρια· τὸ ἄλλο μέρος ἡμεῖς καὶ ὁ Ἀντώνης Κολοχοτρό-
 νης, Γκολφῖνος, Γρύβας, Νοταρόπουλος, Τζόρκης ἐχαλά-
 σαμεν τοὺς ἐπιλοῖπους μύλους, καὶ τοὺς ἐκλείσαμεν εἰς
 ἓνα Παλιόκαστρο, εἰς ἓνα βράχο ὁποῦ ἦτον ἀδύνατον νὰ
 ἀνέβῃ κανένας, εἶχαμεν γνώμη νὰ τοὺς κόψωμεν τὸ νε-
 ρὸ καὶ εἰς δύο ἡμέρας νὰ προσκυνήσουν. ἀλλ' εἰς αὐ-
 τὴν τὴν στιγμήν μαῶς κάμνει φανὸς ὁ Γενναῖος ὅτι
 ἔφθασε ὁ Ἰμπραϊμῆς, καὶ ἐτράβηξε κατὰ τὰ Βέρβена ὁ Γεν-
 ναῖος· ἦλθαν 2000 καβαλαρέοι, ἐπῆραν τοὺς Τούρκους
 τοὺς κλεισμένους καὶ τὰ στρατεύματα τοὺς ἐπήγαμαν
 πολεμῶντας ἀπὸ τὰ πισινά· ἐπήγαμεν, ἀναχωρήσαμεν διὰ
 τὰ Βέρβена, καὶ τὸ Νοταρόπουλο καὶ ὁ Τζόρκης ἔμει-
 ναν εἰς τὰ Τζιπιανά. Εἰς τὸν κάμπον τῆς Ταβιάς ἐ-
 χαλάσαμεν 8 ἢ 9 μύλους, ἀπὸ ἐκεῖ ἄλεθαν καὶ ἐ-
 πήγαμαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· Τακτικοὶ Τούρκοι ἐχά-
 θηκαν εἰς τρεῖς ἡμέρας καὶ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις
 500, ταμποῦρα 20, πολλὰ μουσκέτα, σημαῖαις 4,
 ἄλογα, ἀξιωματικοὶ πολλοί· ἡμεῖς ἐπολεμούσαμεν ἐκεῖ,
 ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη, εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐκτυ-

ποῦντο οἱ Τούρκοι καὶ δὲν ἔλειπε ἡμέρα ὁποῦ νὰ μὴ σκοτόνωνται Τούρκοι· γράφω ἐγὼ ὁμῶς ἐδῶ ὅσας μάχας ἤμουν παρῶν καὶ ὠδηγοῦσα ἐγὼ· αὐτὸς ἦτον ὁ μόνος τρόπος νὰ κτυπεῦν τοὺς Τούρκους, ἐπειδὴ διὰ νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον δὲν ἤμποροῦσα, ἄ διότι δὲν εἶχα ζωτροφίας, β'. πολεμοφόδια καὶ γ'. διότι ἦτον τὸ μόνον ἀδύνατον νὰ νικήσωμεν τοὺς Τούρκους μὲ παρατεταγμένη μάχη διὰ τὸ πολυἀριθμον τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ εἶχα δώσει ὀδηγίας νὰ κτυποῦν πάντοτε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ ἐμπρός, ἀπὸ πίσω, ἀπὸ τὰ πλευρὰ, τὴν νύκτα νὰ τοὺς πεύτουν εἰς τὸ ὄρδι, νὰ καίουν οἱ ἐδικοί μας τοῖς ζωτροφίαις ὅταν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ταῖς πάρουν διὰ νὰ μὴ ταῖς ἀφήσουν εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχαλιῶντο πολλοὶ Τούρκοι χωρὶς νὰ χάσωμεν Ἕλληνας. Πολλοὶ ἐφώναζαν τότε, καὶ ἡ ἰδία ἡ Κυβέρνησις μὲ ἔγραφε νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον, καὶ νὰ κάμω ἕνα γενικὸν πόλεμον· αὐτοὶ ὁμῶς δὲν ἤξευραν τὴν κατάστασίν μας· διότι οἱ Τούρκοι εἶχαν πιάσει τὸ κέντρον καὶ δὲν μᾶς ἄφηναν ποτὲ νὰ συγκεντρωθοῦμεν 10 καὶ 15 χιλιάδες νὰ ἀντιπαραταχθοῦμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν· κάθε ἐπαρχία ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὑπεράσπισίν της· ἔπειτα ὁ τόπος εἶχε ἐρημωθῆ, ὁ πόλεμος δὲν ἄφινε νὰ καλλιεργῆται, ψωμί δὲν εὐρίσκαμεν, ἡ Κυβέρνησις ἦτον μόνον διὰ τὸ ὄνομα, διότι δὲν εἶχε καὶ ἐκείνη καὶ δὲν μᾶς ἔστελνε, μόνον με ἀστάχια, ψάνι, καὶ μὲ κρέας ἐζούσαμεν 20 καὶ 30 ἡμέρας. καὶ ἂν ἐκάμαμεν καὶ ἕνα γενικὸν πόλεμον καὶ ἐχάνοντο 4 ἢ 5 χιλιάδες ἦτον ἀδύνατον νὰ ματαζεύσω στρατεύμα ἐν ᾧ εἰάν ἐχάνοντο καὶ δέκα, δεκαπέντε χιλιάδες παλιαραπάδες ἔφερνεν ἄλλους ὁ Ἴμ-

πραξίμης· εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν οἱ Ἴσπαίνιδες μᾶς ἐβοήθησαν πολλοὶ, διατὶ ὅλο μὲ τὰ ζωντανὰ τοῦ κόσμου ἐβαστείετο στρατόπεδο· εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀκροβολιστικούς πολέμους ὅλοι εὐδοκίμησαν, ὅλοι πλην κατ' ἐξοχήν ὁ Ἀντιωνάκης Κολοκοκρόνης, ὁ Κορέλας ἀπὸ τὸ Ἄρκουδορέμα, ὁ Παπᾶ Δημήτρης ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ἐσκότοναν πότε 20, πότε 30, 40, 50· εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἀπαντοῦσε ἀντίστασι· οἱ Ἄρκαδινοὶ καὶ οἱ Κοντοβουνήσιοι καὶ ὅλοι οἱ Μεσσήνιοι, ἐπήγαιναν εἰς τὰ Μοθωκόρωννα καὶ τοὺς ἐκτυποῦσαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐγκρίτωναν καὶ τοὺς ἔπερναν πότε 20, πότε 30, 40, μυυλάρια, καὶ ἔτιζι ἐζούσαν, διατὶ μισθὸν οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπῆραν παρὰ ἀπὸ τῶν Τούρκικα λάφυρα ἐζούσαν· οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπήγαιναν εἰς ἕνα βουνὸ, ἐρχόνταν· οἱ Τούρκοι, ἐρευγαν καὶ ἐπήγεναν εἰς ἄλλο βουνὸ, ὅλα αὐτὰ ἐγένοντο εἰς τὰ 1826.—Ἐπειδὴ τοῦ ἐχάλασα τοὺς μύλους τοῦ Ἰμπραξίμη δὲν εἶχε πλέον πῶς νὰ ἔχη ζωοτροφίας· ἀνοίξε δρόμον ἀπὸ τὰ Μοθωκόρωννα ἕως τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ἔστειλε φορητὰ μὲ ζωοτροφίας, ἔπιασε εἰς τοῦ Ἰσταρι καὶ ἔκαμε στρατόπεδον· ἀφοῦ μὲ αὐτὸν τὸν ἀρόπον ἐφοδιάσε διὰ κάμποσον καιρὸν τὴν Τριπολιτζά καὶ ἄφηκε καὶ 5,000 φρουρὰ, αὐτὸς ἐσυνάχθηκε εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. — Ἀφοῦ ἔμαθα ἀπὸ ζωντανοὺς ἀράπιδες τοῦ ἔπιαναν οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ἰμπραξίμη ἐτοιμάζεται διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Γαστιούνην καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ Μισσολόγγι, ἔγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἔδωκα γνώμην μὲ δύο γράμματά μου, ὅτι νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἀδειαν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Γαστιούνην ἢ ἄλλον νὰ στείλουν διὰ νὰ σηκώσουν ὅλαις ταῖς ζωοτροφίαις ὅπου εὐ-

ρίσκοντο εἰς τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ταῖς ἐμβάσουν εἰς τὸ Μισολόγγι, καὶ ἂν ἤθελαν μὲ ἀκούσῃ ὁ θεὸς ἤξεύρει πῶς ἤθελε γυρίσουν τὰ πράματα, διατὶ τὸ Μισολόγγι δὲν ἤθελε πέσει ἔχοντας ζωοτροφίας· εἶχαν καιρὸν 20 ἡμέραις, τὺς ἔδοσα τὴν εἶδησιν προτύτερα· ἐφοδίασε τὰ τρία φρούρια μὲ στρατεύματα καὶ ζωοτροφίας, καὶ ἐκίνησε διὰ τὴν Γαστούνην· οἱ Γαστουναῖοι, ἄλλοι ἐπῆραν τὰ βουνα, καὶ ἄλλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλομοῦτζι, ἀπὸ ταῖς ζωοτροφιαῖς ἄλλαις ἔκαψε καὶ ἄλλαις ἐδάσταξε καὶ ταῖς ἐπῆρε στὸ Μισολόγγι.

Τότενις οἱ Γαστουναῖοι σὺν ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμούτζι δὲν εἶχαν τ' ἀναγκαῖα, καὶ εἶχαν πολλὰ γυναικόπαιδα καὶ ὀλίγαις τροφαῖς· Βλέποντας ἀπὸ τὸ Χλουμούτζι οἱ Γαστουναῖοι ὅτι εἶναι πολιορκιμένοι, ἀπεφάσισαν τριακόσιοι νὰ πέσουν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ ἐχθροῦ, νὰ πείσουν ἔξαρνα, νὰ βρέσουν τοὺς ἐχθρούς· καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ Κάστρο καὶ τοὺς ἐλύπησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐχάλασαν πολλούς· ὅμως ἔπιασε ἓνα νερὸ τὸ βράδυ, καὶ ἐγύρισαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἓνα χωριὸν καὶ τοὺς ἐκοψαν ὅλους. Τούρκους ἐσκότωσαν ὅσους ἠμπόρεσαν καὶ ἐκεῖνοι ἐχάθησαν, ἐπαραδόθησαν καὶ εἰς τὸ Χλουμούτζι· ἦτον καὶ ὁ Μιχαλάκης Σισίνης ἐκεῖ.— Ἐσύναξε τ' ἄρματα τοῦ Ὁμπραίμης κ' ἐπῆγε στὸ Μισολόγγι· τὸ τί ἐγένηκε στὸ Μισολόγγι εἶναι γνωστὸ, καὶ ἄλλη ἱστορία τὸ λέγει· Ἔσμιξε μὲ τὸν Κιουτάγιαν, ἄλλη ἱστορία θέλει σημειώσῃ τὴν γενναϊότητα τοῦ Μισολογγίου· Πιόνοντας τὸ Μισολόγγι ἔχασομέρησε πολλὰ ὀλίγαις ἡμέραις, ἡμεῖς εἶχαμεν συνέλευσιν εἰς τὴν Πιάδα.

Ὄντας ὁ ἐχθρὸς ἔλειπε στὸ Μισολόγγι, ἐπεριφερῶμουν ἓνα γύρο τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγα καὶ εὗρη-

κα τὸ στενὸ ἀπὸ τὰ Ἀγιγεωργίτηκα καὶ Μπεριζο-
 θᾶ, ἀκαγα τὰ σπίτια ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐμέτρησα
 διὰ νὰ κάμω ὄρθι ἐκεῖ, διατὶ ἦτον χειμῶνας, καὶ ἐ-
 κατέθηκα σιτοὺς Μύλους τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ ἔστειλα εἰς
 τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὲ δώκῃ τροφάς, καὶ πολεμοφόδια,
 νὰ συνάξω στρατιώτας εἰς ἐκεῖνα τὰ χωριά, ποῦ εἶ-
 ναι μιὰμιση ὥρα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ποῦ νὰ εὕρω
 καιρὸν νὰ πηδήσω μέσα· καὶ ἡ Κυβέρνησις μοῦ εἶπε νὰ
 ἐμβῶ μέσα εἰς τὸ Ἀνάπλι· καὶ ἐγὼ τῆς ἀπεκρίθηκα,
 δὲν εἶναι ὥρα νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, πλὴν ἂν μοῦ δί-
 νετε ἐκεῖνο ποῦ θὰ εἰπῶ, διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ κάμω
 βλάβην εἰς τὸν ἐχθρὸν, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, — καὶ ἔτσι μοῦ
 ὑπεσχεθήκαν, καὶ ἄρχησαν νὰ μοῦ στέλνουν ζαῖρέ, καὶ
 τὸν ἐμετακόμιζα εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο, ποῦ ἔφτανε τὸ
 ὄρθι· ἔκαμα προσταγὴ εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυ-
 νάζοντο, τὴν μίαν μεριά ἐσύναζαν στρατιώτας, καὶ τὴν ἄλ-
 λην τοὺς ἔστειλαν τροφάς· τότενες εἶχαν τὸν Κωσταντὴ
 Μαυρομιχάλη στελεμένον, ποῦ ἦτον ἓνα μέλος τῆς Διοικήσε-
 ως, μὲ καμμιά ἑκατοστὴ ἀνθρώπους, καὶ ἐπήγα εἰς τὸ Ἀχλα-
 δόκαμπο στὴν μέσση καὶ τοῦ εἶδον κ' ἐκείνου τροφαῖς, καὶ
 ἀκούοντας ἡ ἐφημερίδες ὅτι μοῦ στέλνουν ζαῖρέδες διὰ τὴν
 Τριπολιτζᾶ — διὰ τὸ ρεσάλτο, — τὸ ἔβαλαν σταῖς ἐφη-
 μερίδαῖς καὶ ἔλεγαν, ὅτι ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ἐσυμφώνησε
 μὲ τὴν Κυβέρνησιν νὰ τοῦ δώσουν ζαῖρέ καὶ πολεμοφό-
 δια νὰ ρεσζλιάρῃ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ ἐφημερίδαῖς ἐ-
 ξεδῶθησαν πρὶν ἑτοιμασθῶ, τέτοια μυστικότητα εἶχαν, ἐ-
 δίδαν εἰδησὶν τοῦ ἐχθροῦ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ ἐγὼ
 ἐσύναζα τὰ στρατεύματα στέλνουν γράμματα ἀπὸ τὴν Κυ-
 βέρνησιν ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γεωργάκης, ποῦ
 εἶχαν συμφωνήσει εἰς τὸ Νιόκαστρον ὅταν τὸν ἀλικότησαν

ὅτι μὲ τρόπον κατὰ τὸν σκοπὸν τοὺς ἐστάλη ἀνθρώπους, (διὰ νὰ τοὺς ξεπατήσῃ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ) (ἐδώκαμεν τοὺς δύο πασάδες, καὶ ἐπῆραν τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλην καὶ Ἰατράκον), στέλνουν τὸν Φιλήμονα καὶ περνᾶει ἀπὸ τοῦ Μύλους καὶ πάγει ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ Κωσταντιῆς ὁ Μαυρομιχάλης μὲ τὰ γράμματα καὶ κάθειται ἕνα ἡμερόνυχτο εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ τοῦ κάμῃ τὴν ἀπάντησιν ὁ Τούρκος κουμαντάντης ὅπου ἦτον ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἔκαμε τὴν ἀπόκρισιν κλειστήν, ὡς τοῦ ἔγραφαν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐγύρισε εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον μὲ τὰ γράμματα καὶ ἦλθε νὰ ἐμπρκαρισθῇ εἰς τοὺς Μύλους διὰ τ' Ἀνάπλι· ἐγὼ τὸν ἐρώτησα — ποῦ ἦσουν; — εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ γράμματα. — Ποιὸς σ' ἐστειλε; — ἡ Κυβέρνησις. Τότενες εἶπα· ὅτι ἐγὼ συνάζω στρατεύματα καὶ τροφὰς, καὶ εἶμαι ἀρχηγός, καὶ κάνει μυστικαῖς ὁμιλίαις μὲ τοὺς Τούρκους; σχίζω τὰ γράμματα, δέρνω καὶ τὸν Φιλήμονα· ἀκούωντας ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἔκαμα τοιοῦτο πρᾶγμα, τῆς κακοφάνηκε καὶ μοῦ ἔγραψε πληκτικὸ γράμμα· ἐγὼ τοῦς ἀπεκρίθηκα, ὅτι τὸ χρέος μου εἶναι ὡς ἀρχηγός νὰ γνωρίζω τί κάνει ἡ Κυβέρνησις μὲ τὸν ἐχθρὸν· ἐγὼ νὰ παιδεύωμαι. . . .

Ἐγὼ ἀρχησα τὴν δουλειάν μου καὶ εἶχα συναγμέναις 5000 στράτευμα, καὶ σκάλαις καὶ ἀνέβηκα εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ διαμοίρασα μίαν ἡμέραν, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, γιὰ τὶ ἦτο σκάπετα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ τὸ στράτευμα τὸ δικόμας, ἐμοίρασα τὸ στράτευμα μὲ ἀρχηγούς· ἐστειλα τὸν Νικήτα ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ Μισιτρᾶ, τὸν Γενναῖον ἀπὸ τῆς Καρύταινας τὴν Πόρταν, τὸν Κωσταντιῆ Μαυρομιχάλη ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων τὴν Πόρταν, καὶ τὸν Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις ἀπὸ

τοῦ Σαραϊοῦ τὴν πόρταν, καὶ ταῖς ἄλλαις πόρταις μὲ ἄλ-
 λα κουμάντα, καὶ ἐδιανοίρασα ταῖς σκάλαις εἰς τὰ κου-
 μάντα, ὅπου ν' ἀναιβοῦν εἰς τὸ κάστρο, καὶ ἐγὼ ἔμεινα
 μ' ἓνα σῶμα, διὰ νὰ δίδω βόηθειαν· κ' ἐκινήσαμεν ὄλοι
 μαζ', καὶ ὅταν ἐζυγώσαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζὰ κάποι-
 οὶ προδόταις, ἤτον νύκτα, ἔβριψαν δύο ντουφέκια, σενάλε
 τοῦ ἐχθροῦ· ἐμπήκαν καὶ δύο Βούλγαροι, ποῖος τοὺς ἐ-
 στείλε, ἀγνοῶ· εἶπαν οἱ προδόταις, ἀπόψε θὰ σᾶς γένει
 ρισάλτο· ἐβγήκαν οἱ Τοῦρκοι στὰ τεῖχη, παιδιὰ, γυναῖκες
 καὶ ἔσκουζαν ὡς τὴν αὐγὴν. Ὁ Νικήτας ἔβαλεν ἀποκάτω
 σκάλαις, — καὶ βλέποντας ὅτι εἴμεθα προδομένοι μὲ τὰ
 ξημερώματα ριτιράραμεν. Οἱ Τοῦρκοι τὸ πρῶτ' εἶδαν
 ὅτι δὲν εἶναι στρατεύματα, καὶ ἐκτύπησαν τοὺς Τριπο-
 λιτζώταις Λάμπρο Ῥιζιώτην· ὁ Γενναῖος τοὺς ἐπῆγε μεντά-
 τι, εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ τοὺς Τριπολιτζώταις 10· ὁ
 Γενναῖος ἀπὸ ταῖς ρίζαις βλέποντας ἐκίνησε μεντάτι·
 εἶτι ἀπειύχαμεν ἀπὸ ταῖς προδοσιαῖς, δὲν ἤμπορέσαμεν
 νὰ κάμωμεν δουλειά. Ἐσυναχθήμεν ὀπίτω εἰς τὰ χω-
 ριά, καὶ ἄρχησε ὁ κόσμος νὰ φεύγη· ἐγὼ ἐτράθηξα νὰ κα-
 τεβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ νὰ κάμωμεν
 Συνέλευτιν, διότι ἡ Κυβέρνησις στατικῶς ἕναν χρόνον ἔ-
 πειτα ἀπὸ τὸν διορίαν ἐκυβέρνησε. Νὰ εἰπῶ, Τί προδοσι-
 αῖς εἶναι τούταις; καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν τὸν κίνδυνον τῆς
 Πατρίδος. Ἡ Κυβέρνησις κάνει μίαν διαταγὴν, ὅτι κανεὶς
 στρατιωτικὸς νὰ μὴν πάγη στὸ Ἀνάπλι, διότι δὲν εἶναι
 δεκτός. Τότενες, βλέποντας τὴν διαταγὴν, ἔγραψα εἰς τὸν
 Ζαίμην καὶ εἰς ταῖς ἐπαρχίας νὰ συναχθοῦν νὰ κάμω-
 μεν Συνέλευσιν εἰς τὸ Ἄργος· ἀρχήρισαν καὶ οἱ πληρε-
 ξοῦσιοι, ἤρχοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ συνακούσθημεν νὰ πᾶ-
 μεν εἰς τὴν Πιάδα, καὶ ἐκινήσαμεν καὶ ἐπῆγαμεν· ἦλθαν

καὶ ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκάμαμεν συνέλευσιν.—τότε ἐκαταράσθη ἡ συνέλευσις τὸν Ἵψηλάντην.—ἐρχόμενοι ἐκεῖ ἀρχήσαμεν ταῖς ἐργασίαις, καὶ εἶχαμεν ἐκτελεστικὴν δύναμιν τὸν Ἄνδρᾶ Λόντον, πρόεδρον τὸν Γέρο Πανοῦτζον, —διὰ τὴ θέλαν μέρος νὰ θάλουν τὸν Πετρόμπεην, μέρος τὸν Ζαζιμην, διὰ νὰ παύσουν τὴν φηγομάρα ἐβάλαμεν τὸν Πανοῦτζον πρόεδρον τῆς συνελεύσεως· καὶ εἰς ταῖς ἐργασίαις ἐπάνω, εἶχε μέρος Ῥουμελιώταις εἰς τὸ μέρος του, καὶ εἶπε ὁ Ἵψηλάντης, δὲν δεχόμεθα τὴν πρόσκλησιν ὁποῦ ἐκάματε στὴν Ἀόνδραν· μὲ μιὰ φωνὴ ἀποκρίθησαν, Τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει ἔκαμε, καὶ ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τῆς γνώμης του πράγματα.—δὲν τὸν ἤθελαν μὲ τελειότητα διὰ Ἑλληνα· οἱ Ῥουμελιώταις μὲ τὸν Ἵψηλάντην, ἦτον ὁ Γκούρας κλ.

Τότε ἐσηκώθηκα ὀρθὸς καὶ εἶπα· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ καταδιώξωμεν τὸν Ἵψηλάντην· διότι, με φαίνεται, ἀρχῆς νὰ ἔχετε γράμμα ἀπὸ τὸ μακαρίτην τὸν ἀδελφόν του, καὶ πῶς νὰ καταργήσωμεν τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; καὶ μὲ ἄλλους λόγους τοὺς κατέπεισα· ἀλήθεια ἀντιστάθηκε, ἀλλ' ἂς ἰδοῦμεν καὶ τὰ καλὰ, —ἐκατόρθωσα καὶ ἔγεινε συγκατάθεσις, ἐπεριορίσθη εἰς ἓνα χρόνον ἡ κατάργησις, καὶ ἀκολουθοῦσαμεν τὰς πράξεις μας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκαμαν γιουρούσι στὸ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγιοῦ, σὲ τῶσαις χιλιάδαις ἀσκήρι, σὲ τῶσαις κανόνια, χαντάκια, καθλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγεινε θύμα· μᾶς ἤλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ λειδινὸ, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἶμεθα εἰς κάτι ἴσκιους, μᾶς ἤλθε εἰδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη· εἶτι· ἐβάλαμεν τὰ μαῦ-

ρα ὅλοι, μισή ὥρα ἐστάθη σιωπή ποῦ δὲν ἔκρινε κα-
 νένας, ἀλλ' ἐμέτρησε καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφрани-
 σμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ
 πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν· τοὺς
 εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη
 αἰῶνας αἰῶνων ἢ ἀνδρία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ
 ὀκνεύσωμεν θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ
 ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων· Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κά-
 μωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω;
 Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι νὰ ἀποφασίσωμεν Κυ-
 βέρνησιν πέντε, ἕξ, ὀκτὼ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν,
 καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀντα-
 ποκρίνωμαι μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ
 ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἢ ἐπιτροπὴ
 τῆς συνέλευσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ εἶδῃ λόγον εἰς τὴν Κυ-
 βέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσω-
 μεν εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρμα-
 τα, ὡς τὰ πρωτο-πιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ ἐξῆς
 τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφα-
 σίσασαμεν ἑνδεκα μέλη Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόε-
 δρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δελι-
 γιάννην, Γεώργιον Σισίνην, Ἀν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τζαμα-
 δόν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακό-
 πουλον, Ἀνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἢ διάρκεια
 τῆς Ἐπιτροπῆς ἕως εἰς τὴν 1.76ρίου 1826. καὶ τότε, ἂν
 γλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνωμεν τὴν συνέλευσιν· —
 26 Ἀπριλίου ἢ προκλήρυξις. Ἐκαμαν καὶ μίαν ἄλλην Ἐπι-
 τροπὴν τῆς συνέλευσεως διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὰς ξένας
 δυνάμεις, Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, Ἄρτας Πορφύριον,
 Π. Νοταρὰν, Α. Κοπανίτζαν, Ἀναστ. Λόντον, Γ. Δαρει-

ώτην, Σ. Καλογερόπουλον, Γ. Αϊνιάν, Βασ. Μπουδούρη
 'Εμ. Ξένον, Ν. 'Ρενιέρην

Είχαμεν τὸν Γενναῖον εἰς τὸ 'Ανάπλι διὰ νὰ μὴν γείνη ἀντίστασις· ἡ νέα Κυβέρνησις δὲν ἀπάντησεν ἐναντιότητι καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὸ 'Ανάπλι· μπαίνοντας μέσα ἀρχίνησαν τὰ ἐδικά τους· εὐγῆκα στὸ 'Αργος, ἐσύναξα στρατεύματα καὶ πάω ἐμπρός· ἔταξαν τοῦ Γενναίου νὰ τὸν κάμουν φρούραρχον καὶ τότε ἤθελαν νὰ κάμουν τὸν Λόντον. Ἐγραψα τοῦ Γενναίου, ἔβγα νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα, καὶ αὐτοὶ ὅτι θέλουν ἄς κάμουν· καὶ εἶτι ἐκίνησε καὶ ὁ Γενναῖος· ἐσύναξα ἕως χιλίους στρατιώτας καὶ ἔπιασα ἓνα χωριὸν εἰς τὸ μπουγιάνι, ἕξ ὥρας ἀπὸ τὸ 'Αργος, κατὰ τὴν . . . ἀπόλυσα τζαουζάδες καὶ ἐμάζοναν σφακτὰ, ἔγραψα καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους νὰ συναχθοῦν διότι ὁ Ἰμπρατὴμ Πατᾶς θὰ εὐγῆ ἀπὸ τὸ Μισολόγγι· Ὁ Ἰμπρατὴς ἐβγῆκε μὲ ὄλο του τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα καὶ εἰπόθηκε ὅτι ἐβγῆκε καὶ μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ· εἶδηςις ψεύτικη, γιὰτι ὁ Κιουταχῆς ἐκίνησε διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· σὰν ἐπέρασε ὄλο τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα, ἐκίνησεν ἀμέσως καὶ ἔκαμε ὄλα του τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν Πάτρα· ὁ κόσμος καὶ ὁ λαὸς ἐσυνάχθη καὶ ἔπιασε τὰ βουνὰ μὲ παιδιὰ τους, γυναικόπαιδὰ τους καὶ πράγματά τους, καὶ ἔφυγαν δύο τῦρκοι πελοποννήσιοι ἀπὸ τὸ βουνὸ Χελμὸ καὶ ἐπρόδωσαν εἰς τὸν Ἰμπρατὴμ· ἐπῆγε ὁ Ἰμπρατὴς εἰς τὸ Χελμὸ καὶ τουφέκι δὲν ἀπάντησε πουθενά, καὶ ἐσκέλωσε περίπου ἀπὸ δύο χιλιάδες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ ἐπῆρε καὶ 4000 . . . καὶ ἄλλοι ἀνεμοσκορπίσθησαν, καὶ ἐδόθηκε φήμη ὅτι ἐσκότωσαν 5000. Οἱ Καλαβρυτινοὶ εἰς τὴν Καρύταινα εἰς τὸ Λεοντάρι, εἰς τὴν Μάνην κατέφευ-

γαν ἡ Ἐπαρχίαις καὶ ἐπῆρε φρίκη ὅλη ἡ Πελοπόννητος, καὶ ὁ Ἰμπραίμης ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐγὼ μαθαίνοντας τὴν εἴδησιν τούτην εἶχα δύο χιλιάδες καὶ ἐπερῶσαμεν ἀντίκρου ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κινήθῃ, καὶ ἐτραβήξαμεν στῆς Καρύταινας τὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ Ἰμπραίμης μὲ τὸ στράτευμα κατέβηκε Καρύταινας κάμπο καὶ Λεονταριοῦ, ἐγὼ ἔστειλα τὸν Γενναῖον μὲ 500 νομάτους καὶ ἐπιασαν τὴν Στεμνίτζα, χωροπούλα δυνατῆ, διὰ νὰ κλεισθῇ μέσα, ἂν ἔλθῃ ὁ Ἰμπραίμης ἀπάνω του ἀπὸ τὴν Στεμνίτζα ἕως τὸ ὄρδι 4 ὥραις, καὶ ἐγὼ ἐκρύφθηκα μὲ τὸ λοιπὸν στράτευμα, ἂν ἰδῶ τοὺς τούρκους νὰ κτυπήσουν τὸν Γενναῖον νὰ τοὺς πάρω ἀπὸ πίσω· ὁ Ἰμπραίμης δὲν ἦλθε διὰ τὸν Γενναῖον· ἔμαθε ὅτι τὰ γυναικόπαιδα ἐπῆγαν κατὰ τὴν Μάνην καὶ ἐκεῖ ἀκολούθησε· τὸ ὄρδι τὸ εἶχε εἰς τὸν κάμπον· ὁ λαὸς ἀκούοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἐβγήκε εἰς τὰ πεισιὰ χωριά καίοντας, ἐτραβήξανε κατὰ τὴν Μάνη ὡς ὅπου ἐγύρισε τὸ στράτευμά του· ἐτραβήξε διὰ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ Ἀρκαδινοὶ καὶ οἱ Ἀνδρουτζάνοι, ἀκούοντας τὴν φθορὰν τοῦ ἀπάνω κόσμου, ἐτραβοῦσαν κατὰ τὴν Μάνην, κάπου ἔγινε καὶ τουφέκι, κάπου ἐσκλάβωνε· ἐρῶξε τὸ ὄρδι του εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας. — Ὅταν ἔλειπε ὁ Ἰμπραίμης εἰς τὸ Μισολόγγι, οἱ Μανιάταις ἐρκιασαν εἰς τὸν Ἀρμυρὸ, ὅπου εἶναι τῶν Καπετανίων τὰ σπίτια, ἕνα ταμποῦρι δυνατὸ ἀπὸ τὸ πέλαγος ἕως εἰς τὸν βράχον, ἐκράτιε ἕως ἕνα μίλι, καὶ ἐκίνησε μίαν φορὰ καὶ ἐπῆγε καὶ τὸν ἀντέκρουσαν οἱ Μανιάταις, καὶ ἐσκοτώσαν ἀρκετούς, καὶ ὠπισθοδρόμησεν· ἐγὼ ἐκατέβηκα μὲ τὸ στράτευμα ἕως 3000 εἰς τὰ Δερβένια, καὶ τοὺς ἄφηκα ἐκεῖ, καὶ ἐπῆρα μόνον 80 ἀν-

θρώπους και ἐκατέβηκα εἰς τὴν Μεσσηνίαν και ἐτραβήξα ὄλο τὴν ἄκρη, διότι ἦτον τὸ ὄρδι τοῦ Ἰμπραίμης εἰς τὸ Νησι, και εἰς τὸν δρόμον πρὸ ἐπάγαινα ἐβανα τὴν τρομπέτα διὰ νὰ με γνωρίσῃ ὁ κόσμος, και με ἐγνώρισαν και τοὺς ἐμψύχονα νὰ πάνε πίσω στὰ σπίτια τους, και ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄρμυρὸ και ἔγραψα εἰς ὄλους τοὺς τόπους ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι γυρίζουν εἰς ταῖς ἐπικρατίαις, και ἐτίζε ἐγύρισαν ὄλοι, τὰ γυναικόπαιδα στὰ σπίτια, οἱ ἄνδρες εἰς τὸν πόλεμον. Ἐτάθηκα ὀκτὼ ἡμέραις μὴ ματαδοκιμάσῃ ὁ Ἰμπραίμης νὰ ἐλθῇ εἰς τὴν Βέργα· ὁ Ἰμπραίμης ἐτραβήχθη και ἐπῆγε εἰς τὰ κάστρα διὰ νὰ ἀνασάνῃ τὸ στράτευμά του και νὰ ἀφήσουν τὰ γυναικόπαιδα. Ἐγὼ ἐγκαρδίωσα με λόγους τοὺς Μανιάταις και ἐσυναχθησαν πολλοὶ εἰς τὸ Ἄρμυρὸ, και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στράτευμα, στὰ Δερβένια τοῦ Λεονταριοῦ, και τὸ ἐσῆκωσα τὸ στράτευμα και ἐπῆγα εἰς τοῦ Μάνεσι, ἀνάμεσα Λεονταριοῦ και Μιστρᾶ, και ἔστειλα και ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ μιστριώικα, ὄλοι ἡμεθα 4000· τροφὰς εἶχα ἀπὸ τὸ Μιστρᾶ· ὁ Ἰμπραίμης ἔστειλε τὸν Κεχαγιᾶ του νὰ ματακτυπήσῃ τὴν Βέργα εἰς τὸ Ἄρμυρὸ, και ἀπὸ πίσω ἔστειλε δύναμι ἔως νὰ ἐβγῇ και ὁ ἴδιος μαθόνοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἔχει νὰ πάγῃ εἰς τὴν Βέργαν νὰ πολεμήσῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐρχεται ἐπάνω μας και νὰ ἐλθῆτε μεντάτι· λαβόνοντας τὴν εἰδησιν τούτην ἐκίνησα με 2000· τὸ διάστημα ὅμως μᾶς ἔστειλε μακρυνὸ, 10 ὥραις. Τὴν εἰδησιν μου ἔστειλαν—Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν, ἀντικρούσθησαν ἀπὸ τοὺς Μανιάταις και ὠπισθοδρόμησαν—οἱ Τοῦρκοι μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν Βέργαν κατὰ τὴν Καλαμάταν—ἐφθάσαμεν και ἡμεῖς εἰς τὴν Γιάνιτσα, μακρυνὰ ἀπὸ τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο μίαν ὥραν· Κινῶντας ἡμεῖς ἐβάρεσα

τὴν τρομπέτα διὰ νὰ κινήσῃ τὸ στράτευμά μας· δὲν ἠλπίζαμεν νὰ ἀκούσουν οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα, διότι ἦτον σκάπετο· Ἀκούοντας οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα ἐτραβίχθηκαν μίαν ὥραν μακρύτερα εἰς τὸ Ποτάμι τῆς Καλαμάτας, ὅπου ἦτον κίμπος· ἀνὴ ἐπρόφθανα εἰς τὸν κειρὸν ὅπου ἐπολεμοῦσαν οἱ Τούρκοι με τοὺς Μανιάταις ἠθέλωμεν τοὺς κλείσει καὶ ἠθελαν σκοτωθῆ πολλοί. οἱ Τούρκοι μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Νησί, ἀνεχώρησαν καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Μάνεσι ὅπου εἶχα τὸ ἐπίλοιπο στράτευμα, διότι δὲν εἶχα τροφὰς νὰ σταθῶ ἐκεῖ· περάτοντας δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ Ἰμπραϊμῆς ἐκίνησε τὴν καβαλαρίαν νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν Μάνην ἀπὸ τὸ Ἄρμυρό· καὶ τὸ πεζικὸν στράτευμα τὸ ἐμπαρκάρισε εἰς τὰ καράβια καὶ τὸ ἐξεμπαρκάρισε εἰς τὸ Βηρό, εἰς τὴν τζιμοβαν πλευρὰ· οἱ Μανιάταις ἐπετάχθηκαν καὶ ἡ γυναῖκες, καὶ ἐπελάγασαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἔκχμαν πολὺ ἀφανισμόν, ἀντεστάθηκαν καὶ εἰς τὴν Βέργαν εἰς τὴν Καβαλαρίαν, καὶ ἀφ' οὗ ἶδε ὁ Ἰπραϊμῆς ὅτι δὲν κάμνει τίποτε ἐτραβίχθηκε εἰς τὰ Μεσσηνιακά φρούρια. Εἰς τὸ Μάνεσι ἔκαμα 10 ἡμέρας, ἐκεῖ ἔλαβα ἕνα γράμμα ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς τοὺς Ῥουμελιώταις, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον, Καραϊτκάκης, Τζαβέλας, Κώστας Μπότζαρης, Λάμπρος Βέϊκος, Γεώργιος Δράκος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ἀπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ Μισολογγίου, καὶ μὲ ἔγραψαν νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσωμεν νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι, καὶ νὰ πάρωμεν μέτρα ὅλοι συμρώνως, καὶ νὰ βρέσωμε τὸν ἐχθρὸν ἄφῃκα ἀντιπρόσωπόν μου εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα τὸν Γεωργάκη Γιατράκο, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα 50 νομάτους καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος· ἐκεῖ ἐστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ἄργος ὁ Καραϊτκάκης, Τζαβέλας καὶ λοιποὶ, ὁ Κώστας Βότζαρης καὶ μερικοὶ ἄλλοι τοὺς κράτησε ὁ Ζαΐ-

μης και τούς εκαμε νά μὴν ἔλθουν νά ἐνωθῶμεν τὰ στρα-
τεύματα. Ἡ σταφίδες ἐκόντευσιν νά γενοῦν, ὁ Γιάννης και
ὁ Παναγιώτης Νοταράδες, ἄρχησαν νά τρώγονται· ἡ αἰ-
τία ἦτον, αὐτὴ ἡ ἐπαρχία τῆς Κορίνθου, τὸ μεγαλύτερον
μέρος, ἤθελε ἀρχηγὸν τὸν Παναγιώτην, ὁ Γιάννης ἐπῆ-
ρε μισθωτοῦς και ὑποστηριγμένος και ἀπὸ τὴν Κυβέρνη-
σιν ἤθελε νά ὑποχρεώσῃ τὴν ἐπαρχίαν νά ἦναι ὑπὸ αὐ-
τὸν, και ὄχι ὑπὸ τὸν Παναγιωτάκη, και ἐίχι ἀρχησαν
και πολεμοῦσαν ἀνάμεσόν των, με ἔκραξε ἡ Κυβέρνησις
νά πάω μέσα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐγὼ τούς εἶπα ὅτι δὲν
ἤμπορῶ νά ἔμβω μέσα, ἀλλὰ νά ἔλθουν εἰς τὴν Ἄρια
νά ὀμιλήσωμεν· ἦλθε ὁ Ζαίμης, ὁ Π: Μαυρομηγάλης, Βα-
σίλης Μπουδούρης, και ἄλλοι διοικηταὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἄ-
ρια. Μεῦ ἐζήτησαν γνώμην τοῦ νά ἐβγῇ ὁ Ζαίμης νά πάῃ
νά σβύσῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Κορίνθον. Ἐγὼ
τούς εἶπα νά μὴν ἐβγῇ ὁ Ζαίμης, ἀλλὰ νά γράψουν μίαν
διαταγὴν εἰς τὸν Γιάννην, και μιά εἰς τὸν Παναγιώτην, και
νά λέγῃ ὅτι· αὐτοῦ ἐρχεται ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς και νά τὸν
ἀκούσετε εἰς ὅ,τι σᾶς εἰπεῖ· και ὁ Ζαίμης ὡς πρόεδρος νά
μὴν ἐβγῇ διὰ νά μὴν χαλάσῃ και ὄχι νά φτιάσῃ· δὲν με
ἄκουσαν· πηγένοντες μέσα ὀρδίνιασαν τὰ στρατεύματα τὰ
Ῥουμελιώτικα, και ἐκίνησε ὁ Ζαίμης νά πάῃ εἰς τὴν Κό-
ρινθον. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸ Ἄργος. — Ὅταν ἀνταμώσαμεν με
τὸν Καραϊσκάκην και λοιποῦς ὀπλαρχηγούς, ὠρμισθήκαμεν
νά εἴμεθα ὄλοι ἐνωμένοι, νά νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν, νά
στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Βοστίτζα και Κορίνθον,
και ὄσα συναχθοῦν νά πληρωθοῦν ὄσοι κινήσουν κατὰ τοῦ
ἐχθροῦ· ὁ Ἰμπραϊμης ἦλθε τότε εἰς τὴν Τριπολιτζά, ἐ-
κίνησε κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον και ἐκατέβηκε εἰς τὸ Ἄ-
στρος· ὁ Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος με ἔδωκε εἰδητήν, ἔ-

στειλα τὸν Νικήτα μὲ 200 καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὸ Καστράκι. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν ὅλην τὴν Τζακωνιά πλαστρί· ἐγὼ πέρνω 100 ἀνθρώπους καὶ πηγαίνω εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου ὅπου εἶχα γράψει νὰ ἔλθῃ ὁ Γενναῖος καὶ Κολιόπουλος· τὸν Γενναῖον τὸν ἔστειλα μὲ 1,000 εἰς βοήθειαν εἰς τὸ Ἄστρος, ἦλθε καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ ἄλλους 1,000, τὸν ἔστειλα καὶ αὐτὸν, ἔφθασε καὶ ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης μὲ 500, τριακοσίους ἔστειλε εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγιωτάκη, διότι οἱ Δεληγιανναῖοι ἐβοηθοῦσαν τὸν Παναγιωτάκην ἐπειδὴ τὸν εἶχαν συμπέθερο, καὶ ὁ Ζαΐμης καὶ Λόντος τὸν Γιάννη. — Εἰς τὰ Κλιμεντοκέσαρα ἐσμίξαμε μὲ τὸν Ζαΐμη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγούς, ὁ Καραϊσκάκης εἶχε κινήσει διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρούμελης. — Ὁ Παναγιώτης εἶχε μερικοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὸ Σοφικό, πηγαίνει ὁ Γιάννης καὶ διὰ νὰ τοὺς βγάλῃ καίει ὅλο τὸ χωριό· τοιοῦτης λογῆς ἐφέροντο. Ἐπίσασαμεν ὀμιλίαν διὰ τὴν σταφίδα· οἱ στρατιωτικοὶ ὅπου ἦτον βγαλμένοι ἀπὸ τὸ Μισολόγγι, ἤλπιζαν νὰ λάβουν μισθοὺς των ἀπὸ ταῖς σταφίδες, διατὶ ἄλλον πόρον δὲν εἶχαμεν· τοὺς εἶπα νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν νὰ τὰ συνάξῃ, καὶ ἡμεῖς νὰ μετρηθῶμεν, ὅπου εἴμεθα ἕως 6 χιλιάδες, καὶ νὰ πᾶμε κοντὰ εἰς τὸν ἔχθρὸν, καθὼς ἔστειλα τὸν Γενναῖο, τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Νικήτα, καὶ ὅταν κτυπήσωμεν τοὺς Τούρκους, ὅποιος δουλεύσει νὰ πάρῃ τὸν μισθὸν του· δὲν ἐστέρχθηκα τὴν γνώμην μου, μόνον εἶπαν νὰ μείνωμεν ἐδῶ νὰ ἀρῶμεν τοὺς λουφέδες μας, καὶ στερνὰ ἐνονόμεθα καὶ πᾶμε κοντὰ εἰς τοὺς Τούρκους· ἐγὼ τοὺς εἶπα τώρα εἶναι καιρὸς νὰ πᾶμεν ὅπου καίουν οἱ Τούρκοι τὰ χωριά καὶ σὰν τὰ κάψουν τί χρειάζεται νὰ πᾶμεν· ἐμαλώσαμεν μὲ τὸν Κύρ Ἀνδρέα, καὶ ἤλθαμεν εἰς λόγια· διατὶ Κύρ Ἀνδρέα δὲν ἔστειλες εἰς

τὸν ἀνεψιὸν σου τὸν Γιάννη νὰ μὴν κάψῃ τὸ Σοφικὸ ὄποιον ἦτον τὸ πρῶτο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας; Μὲ ἀπεκρίθηκε ὅτι δὲν εἶχε ἀνθρωπον νὰ στείλῃ. Τοῦ λέγω, τίνος τὰ λῆς αὐτὰ Κύρ Ἀνδρέα; ἐσὺ εἶχες μαζὺ σου 4000 ἀνθρώπους καὶ δὲν ἔστελενες ἓνα καθιλάρη διὰ νὰ μὴν καοῦν 200 σπίτια; Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἄλλα, μοῦ εἶπε, ἐμπρὸς εἰς ὄλους τοὺς ὀπλαρχηγούς, Κολοκοτρόνη Κολοκοτρόνη, 6 χρόνους πασχίζεις νὰ ἐνώστῃς τὰ ἄρματα καὶ ὑδὲ σὲ ἄρησῃ νὰ τὰ ἐνώστῃς ὕδὲ θέλει σὲ ἀφήσω. Δὲν τοῦ ὠμίλησε κανεὶς· τοῦ ἐδάρεσα τὰ παλαμάκια, (ἐχειροκρότησα), λέγοντάς του, εὔγε καλὴ πατριώτη ὀποιον δὲν ἀφίνεις νὰ ἐνωθοῦν τὰ ἄρματα, καὶ ἂν ἦτον ἐνωμένα δὲν ἔκαιε ὁ Ἰμπρατῆς τὰ χωριά καὶ νὰ σκλαβῶνῃ τὸν κόσμον. Εἶδα ὅτι δὲν εἶχα διάφορο ἀπὸ αὐτούς. Τότε μὲ ἔστειλε ὁ Ζαῖμης τὸν Κίτζο Τζαβέλα, καὶ τὸν Νότη Βότζαρη καὶ ἄλλους, καὶ μὲ εἶπαν νὰ πάρω 70 χιλιάδας γρόσια διὰ τὰ ἐξοδά μου ἀπὸ ταῖς σταφίδις. Τοὺς εἶπα ὅτι ὄχι μόνον 70 χιλιάδας νὰ ἦναι, οὔτε 70 μιλλιουῖνια νὰ ἦναι δὲν πέρνω, ἐδούλευσα τὸν τόσον καιρὸν χωρὶς μισθὸν τὴν Πατρίδα μου, θὰ τὴν δουλεύσω καὶ τώρα, τὸ κατὰ δύναμίν μου. Ἐμεινα πέντε ἕξ ἡμέραις καὶ ἀνεχώρησα· εἶχα τὸν Χατζῆ Μιχάλη μὲ 50 καθιλαρέους μαζὺ μου. Αὐτοὶ ἔμειναν, ἐμάζωξαν 400 χιλιάδες γρόσια καὶ τὰ ἐμοιράστηκαν.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀροῦ ἐβγήκε εἰς τὴν Ῥούμελη ἔγραψε καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν, καὶ τότε ἐκίνησαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιώται, καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς ἦλθε εἰς τὸν Φαληρέα. Ὁ Ἰμπρατῆς ἔκαψε ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ· (ὁ λαὸς ἐγλύτωσε εἰς τὸ Λεινίδι) καὶ ἐπῆγε ἕως τὸ Μιστρᾶ καίωντας καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Γενναῖος, Νικήτας, Κολιόπουλος, δὲν ἔλειπαν νὰ πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀκροβολισμοὺς πολεμοῦντες τον. Ὁ Γεν

ναῖος ἤλθε εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Κολιόπουλος τοὺς ἔστειλα πάλιν ὀπίσω. Ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα· ἦτον ἐκεῖ καὶ ὁ Μελετόπουλος καὶ ὁ Νικολάκης Πετιμεζᾶς, ἔκαμαν ἓνα καλὸν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκοτώθηκαν ἀρκετοὶ Τοῦρκοι. Ὁ Κολιόπουλος ἔπιασε τὸν Ἀτσιχῶλον, κοντὰ εἰς τὴν χώρα Καρύταινα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νὰ ὑπάγουν κατὰ ταῖς Λιοδώραις. Ἐγὼ ἐκράτησα τὸν Νικῆτα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα τοῦ Ἀλμείδα ὀποῦ ἦτον Ἄρχηγὸς τακτικῶν καβαλαρέων ἕως 90, χωριστὰ οἱ 50 ἄτακτοι· ἐπῆγα μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, ἐσύναξα Ἁγιοπερτίαις, Τζακόνους, Μιστριόταις, Τριπολιτζῶταις ἕως δύο χιλιάδες. Οἱ Τοῦρκοι ὀποῦ ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαν συνήθειαν κάθε ἡμέραν κατὰ ταῖς ρίζαις καὶ ἐθέριζαν καὶ ἐμάζευαν καὶ χορτάρι· ἔστειλα καταπατητάδες καὶ ἐπαρατήρησαν· σηκόνομαι διὰ νυχτὸς, χωρίζω τὴν ἄτακτη καβαλαρία, ἐπικεφαλῆς ὁ Χατζῆ Μιχάλης, καὶ παγαίνει μὲ τὸν Νικηταρὰ μὲ 1000, νὰ πάγουν νὰ χοσασθοῦν κρυφὰ, καὶ ὁ Παναγιωτάκης Γιατράκος μὲ ἄλλους 1000 καὶ μὲ τὴν τακτικὴν καβαλαρίαν, Ἄρχηγὸς Ἀλμείδας· ἐγὼ ἐβάσταξα τέσσαρους, καὶ ἔμεινα εἰς τὸ κέντρο, μὲ συμφωνίαν νὰ ἰδῶ τοὺς Τούρκους καὶ ἅμα τοὺς κάμω σινιάλο νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ ταῖς χοσαις νὰ περιζώσουν τοὺς Τούρκους. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἤλθαν οἱ Τοῦρκοι ἐκεῖ ὀποῦ τοὺς προσμέναμεν· οἱ Τοῦρκοι ἐβγαλαν 300 τακτικούς καραμπινιέριδες μὲ σκοπὸν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰ χωριά νὰ κυτάζουν μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι χοσασμένοι καὶ πειράξουν τοὺς πολλοὺς Τούρκους ὀποῦ ἐθέριζαν εἰς τοὺς κάμπους· διατί οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν χοσαις κάθε ἡμέραν καὶ ἐσκοτώνοντο πέντε ἕξ τὴν ἡμέρα, καὶ εἶδα εἰς κάθε Ἕλληνα ὀποῦ μοῦ ἔφερεν ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ

ἓνα τουφέκι ἢ ζωντανὸν ἀπὸ ἓνα τῆλλαρο. Ἐκίνησαν διὰ νὰ περιέλθουν· ἤλθαν εἰς ἓνα χωριὸ Μειμέταγα ὀνομαζόμενον· ἦτον ἐκεῖ ἓνας πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν κλεισθοῦν ἐκεῖ δὲν ἔκαμα τὸ σινιάλο, παρὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφησα καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ κάμπροσο· τοὺς κάμνω τὸ σημεῖον καὶ εὐθὺς πετάεται ἡ καβαλαρία ὑποῦ ἦτον μὲ τὸν Νικῆτα καὶ ἀπαντιοῦνται ἔξαφνα με τοὺς Τούρκους· οἱ Τούρκοι ἐδοκίμασαν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κάμπον κάμνοντες τετραγώνον, ὅμως βλέποντες τὴν καβαλαρία καὶ τὸ πεζικό ὁποῦ τοὺς ἐπλάκωσε ἀπὸ ἔλα τὰ μέρη, ἐγύρισαν εἰς τὸ χωριό· δὲν ἐμπόρεσαν νὰ πιάσουν τὸν πύργο· εἰς μισὴ ὥρα μόνον τέσσαρες ἐγλύτωσαν ἀπὸ 300, τέτοιο σκότωμα δὲν εἶδα ποτέ μου· ὅλοι οἱ καβαλαρέοι Τούρκοι ἤκουσαν τὸν πόλεμον καὶ ἤλθαν πρὸς βοήθειαν, ἀλλὰ δὲν ἐκατάφθασαν κανένα ζωντανόν. Τοὺς εἶχα εἰπεῖ ἀπὸ τὸ βράδι ὅτι ἂν ἰδῶ στρατεύματα νὰ ἔρχωνται Τούρκικα σὰς κάμνω σινιάλο καὶ τραβίεσθε καὶ τὸ μέρος ὁποῦ ἤμουν· τοὺς ἔκαμα τὸ σημεῖον· ὁ Νικῆτας δὲν ἀκολούθησε καθὼς τοῦ εἶχα εἰπεῖ, εἰ Τούρκοι τοὺς πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸ βράδυ· ὁ Νικῆτας ἐστάθη με μίαν τριανταριά, ἐσκότωσεν ἓνα σημαντικὸ Τούρκο καὶ ἔτιζι ἐγύρισαν οἱ Τούρκοι καὶ ἡμεῖς ἀνταμώθημεν ὅλοι ὑγιεῖς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο· τὰ μουσκέτα καὶ τὰ ταμπούρλα τὰ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ πάρω πολεμοφόδια καὶ νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω διὰ νὰ κάμνω ἀπὸ αὐταῖς ταῖς χροιαῖς· οἱ Ἕλληνες ἐθάρρευσαν καὶ ἐκατέβεναν εἰς τὸν κάμπον ὅταν εἶχαμεν καβαλαρία. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐφέρθησαν ὅλοι μὲ ἀνδρεία, ὁ Θεοδωρῆς Ζαχαρόπουλος διακρίθηκε περισσότερον, διότι ἔπεσε μέσα εἰς ἓνα σπίτι ὁποῦ ἦτον εἴκοσι Τούρκοι καὶ τοὺς ἐχάλασε· ὁ Σταμάτης Μί-

τζας ἐλαβώθηκε εἰς τὸ ποδᾶρι ἀπὸ μπαγιονέτα. Ἡ καθαλα-
ρία ἢ τακτικὴ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἄρια· ὁ Ἀλμείδας μὲ ὑπο-
σχέθηκε ὅτι ἐπιστρέφει, καὶ αὐτὸς ἔλαβε διαταγὴ καὶ ἐ-
πῆγε εἰς τοῦ Δαμαλᾶ.

Ὁ Ἰμπραΐμης ἐτραβήχθηκε εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἦλθε ὁ
Σεπτέμβριος μῆνας, καὶ εἰς τὸν Ὀκτώβριον ἐπῆγα εἰς τὸ
Ἀνάπλι διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ τὴν Συνέλευσιν. Εἶπα τῆς ἐ-
πιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως νὰ συναχθοῦν νὰ τοὺς εἰπῶ μι-
ὰν ὀμιλίαν· ἐσυνάχθηκα καὶ ἐπαρησιάζθηκα εἰς τὴν Συνέ-
λευσίν τους καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ τοὺς ὀμιλήσα τοιοῦ-
τως· ὅτι τῶρα εἶναι καιρὸς νὰ προκηρῦξετε, ὡς ἐπιτροπὴ
τῆς Συνελεύσεως, νὰ συναχθοῦν οἱ πληρεξούσιοι ὁποῦ ἦ-
τον γνωρισμένοι, νὰ τελειώσωμεν τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἀ-
περασμένου Ἀπριλίου καὶ θέλει χασωμερίσωμε· τῶρα εἶναι
καιρὸς, εἶναι γειμῶνας καὶ οὔτε ἡμεῖς πολεμοῦμε οὔτε ὁ
Ἰμπραΐμης. Ἐκεῖνοι μοῦ ἀπεκρίθησαν, ποῦ νὰ γένη ἡ Συ-
νέλευσις, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ἀπάνω στὴν Πελοπόννησον
νὰ γένη ἡ Συνέλευσις, νὰ ἔχωμε καὶ ἐγνοίην τὸν Ἰμ-
πραΐμη ὁποῦ νὰ δίνωμε εἰς τὸ στρατιωτικὸ βοήθειαν εἰς κά-
θε ἀνάγκη, διότι ἔχομε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν πόρτα μας·
καὶ εὐτοῦνοι μὲ ἀπεκρίθησαν ποῦ νὰ κάμωμε συνέλευσιν
εἰς σίγουρον τόπον, καὶ τοὺς ἀπεκρίθηκα εἶναι τὸ Λενίδι,
εἶναι τὸ Κρανίδι, εἶναι τὸ Καττρι, εἶναι καὶ ἡ Πιάδα, ἀπὸ
τοὺς 4 τόπους ὁποῖον θέλετε ἐκλέχτε· μὲ ἀπεκρίθησαν νὰ
ῥωτήσωμεν καὶ τὴν διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν· καὶ ἀνταμώσα-
μεν, καὶ ὀμιλήσαν τὰ δύο σώματα, καὶ ἀποφάσισαν μὲ δό-
λο, ἢ εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα, διὰ νὰ κάμουν τὴν
Συνέλευσιν κατὰ θέλησίν τους, ὁποῖον πληρεξούσιον θέ-
λουν νὰ ἐμβάζουν, ὁποῖον δὲν θέλουν νὰ μὴν τὸν δέχων-
ται εἰς τὸ Νησί· καὶ μωῦ ἀποκρίθηκε ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁ-

μιλίαν ὅπου ἔκαμε μὲ τὸ ἄλλο σῶμα τὸ Κυβερνητικὸ, ὅτι νὰ γένη ἡ Συνέλευσις εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα· καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα, καὶ τοὺς ἐπροφασίσθηκα ὅτι ἐγὼ εἰς τὸ γιὰ δὲν ἐμπαίνω γιὰ τὴν ἔκαμα ὄρο ὅταν μὲ εἶχαν εἰς τὴν Ὑδρα, καὶ δὲν μπαίνω πλὴν στὸ πέλαγο· ἐὰν δὲν ἦμαι εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐγὼ, ποῦ ἡμουν ἓνα ἄτομο, δὲν ἐβλαβε· ὅμως εἶχα πολλοὺς ψήφους, καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα καὶ πολιτικούς, εἶχα καὶ ἄλλους ποῦ δὲν ἤθελαν νὰ πάνε. Καὶ μὲ αὐτὸ ἐσηκώθηκα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Κυρ' Ἀνδρέα νὰ τοῦ ὁμιλήσω περὶ τοῦ τόπου τῆς Συνελεύσεως· ἦτον πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἀρχήσισα τὴν ὁμιλίαν, καὶ τοῦ ἔλεγα, ἡ συνέλευσις εἰς τὰ νησιὰ δὲν εἶναι εὐλογο διὰ τὴν Πελοπόννησο, οὔτε διὰ ὅλο τὸ ἔθνος· διότι ἀλαργεύοντας ἐμεῖς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἡ Πελοπόννησος κρυώνει· καὶ ὅσο εἴμεθα εἰς τὴν ξηρὰ τεὺς ἐμψυχόνομε. Ὁ Κυρ' Ἀνδρέας ἐκάθουσαν εἰς τὸ παράθυρο καὶ ἐκύταζε ἐξω καὶ ὄχι ἐμέ· ἐκούνιε καὶ τὸ πόδι. Ἦότες γυρίζω, Κυρ' Ἀνδρέα ἐγὼ σοῦ κουβεντιάζω καὶ ἐσὺ κυτᾶς ἀλλοῦθε· ὑγίαινε ἀδελφέ καὶ πλεόν δὲν σοῦ ὁμιλῶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ τῆς εὐθὺς ἐπῆγα εἰς τὸ σπήτι μου καὶ ἐκαθάλακα καὶ ἐπῆρα καὶ τὸν Τσόκρη μὲ διακοσίους ἀνθρώπους καὶ τὸν Νικολάκη Πονηρὸ καὶ Ἀναγνωστάκο, ἀνήμερα τοῦ Ἀ. Δημητρίου· καὶ ὅσο νὰ πάγω ἴστην Ἐρμιόνη ἐσύναξα τετρακοσίους. Καὶ μαθαίνοντας ὅτι ἐγὼ πάω ἴστην Ἐρμιόνη σηκώθησαν καὶ αἱ δύο ἐπιτροπαι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγινα καὶ ἐπροκήρυξαν τὴν συνέλευσιν. Καὶ ἐπροκήρυξα καὶ ἐγὼ νὰ μαζωχθοῦν νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσιν ἴστην Ἐρμιόνη. Ἐστειλα τὸν Νικολάκη Πονηρὸ εἰς τὴν Ὑδρα, εἰς τὸν Κυρ Γεώργη καὶ λοιποὺς Ὑδραῖους καὶ ἦλθον καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ ἡ συνέ-

λευσις ἡ ἐδικήμας ἦτον ὡς ἐννεήντα πληρεξούσιοι καὶ εἰς τὴν Αἴγινα ἦτον πενήντα μὲ ταῖς δύο ἐπιτροπαῖς. Ἡ διαίρεσις ἀκολουθοῦσε τρεῖς μῆνας. Ὁ Ἄμιλτων εὐρισκό-
 τουνε τὸν τότε καιρὸ ἐκεῖ, ἐπήγαινε καὶ εἰς τὴν Αἴγινα καὶ ἔρχονταν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ μᾶς ἐνώση νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσὴμας, καὶ ἡμεῖς ἐλέγαμε ἅς ἔλθουν ἐδῶ οἱ Αἰγινί-
 ται, ποῦ εἴμεθα πλειότεροι καὶ τοὺς δεχόμεστε· ἐκεῖνοι ἔ-
 λεγον τὸ ἴδιο. Καὶ ἐφιλονεικοῦνταν τὸ πρᾶγμα καὶ ἔγρα-
 φαν εἰς τὸν μινίστρο Κάνιγγ ὡς ἐπιτροπή, καὶ ἐγὼ ἔγραφα
 ἀτομικῶς. Καὶ ἐλάβαιναν καὶ ἐκεῖνοι ἀπόκριση, ἐλάβαινα
 καὶ ἐγώ. Ἐγείνε ἓνας καυγᾶς εἰς τὴν Ὑδρα μὲ τὸν Ἄ-
 μιλτων καὶ ἐσκοτώθηκαν, καὶ ὁ Ἄμιλτων ἦτον ἐνοχλι-
 σμένος μὲ τοὺς Ὑδραῖους. Ἦλθε μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων εἰς
 τὸ κονάκι ὁποῦ ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ἑρμιόνη καὶ πάντα εἶχα
 διερμηνευτὴ τὸν Κόντε Ἀνδρέα Μεταξᾶ, μὴν ἠξέυροντας
 τὴν γλῶσσα. Μοῦ λέγει μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων, ἔμαθα δι-
 ἡ δίκησας συνέλευσις ἔχει γνώμη νὰ καλέσῃ τὸν Καποδί-
 στρια καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα «ὅποιος σὲ τὸ εἶπε σὲ ἐγέ-
 » λασε· διατι ὁ Καποδίστριας ἦτον Μινίστρος τῆς Ῥωσ-
 » σίας καὶ δὲν μᾶς δίδει χέρι κατὰ ὥρας νὰ προσκαλέσω-
 » μεν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καὶ ὁ καιρὸς θέλει μᾶς ὀδηγήσει·
 » διατι κρεμίσωμαστε ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ποῦ ὑπεσχέθη τὴν
 » διαφέντεψήμας ». Καὶ ἔτσι ἀναχώρησε ὁ Ἄμιλτων· καὶ
 ἡμεῖς τὸν Μάρτιον μῆνα, ἄν ἐγινήκαμε πλήρεις ἐννεήντα,
 ἀρχίσωμεν ταῖς ἐργασίαις μας καὶ ἐβάλαμεν πρόεδρον τὸν
 Σισήνην. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Κόχραν καὶ τὸν ἐψηφίσωμεν
 ἀρχιθαλάσσιον εἰς ταῖς τρεῖς μοίραις Σπετοῶν, Ὑδραίων καὶ
 Ψαρῶν. Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἦλθε καὶ ὁ Τσόρτση· διατι ἔ-
 λεγε ἡ συνέλευσις τῆς Αἰγίνης, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης γυρεύει
 πάντα νὰ γείνη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐγὼ ἀ-

ποφάσισα, διὰ νὰ μὴν εὐρίσκουν αὐτὴν τὴν πρόφασιν, ἔβρι-
 ξα τὴν φιλοτιμία μου κάτω διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος,
 καὶ ἔβριξαν κάτω τὴν φιλοτιμίαν τους καὶ αἱ τρεῖς νῆσοι·
 καὶ ὑπόγραψαν ἀρχιθαλάσσιον τὸν Κόχραν. Καὶ ἐρχόμε-
 νος ὁ Κόχραν εἰς τὸν Πόρον ἐπῆρα τὸν Μεταξᾶ νὰ τὸν ἀν-
 ταμώσω εἰς τὸ καράβι καὶ ὠμιλήσαμε τὰ ὅσα ἀπεφάσισε ἡ
 συνέλευσίς μας. Αὐτὸς ἐζήτησε τὴν ἔνωση καὶ ἡμεῖς ἐλέ-
 γαμεν τὴν ἴδιαν ὁμιλίαν «ὡς ἔλθῃ ἡ συνέλευσις τῆς Αἴ-
 γινας καὶ ἡμεῖς τὴν δεχόμεθα» καὶ εἶδα εἰς τὴν ὁμιλίαν
 τοῦ τὴν φαντασίαν ὅπου εἶχε ὁ Κόχραν καὶ ἐγὼ τοῦ ἀ-
 ποκριθῆκα, ὡς Ἕλληνα, φαντασμένα. Βγαίνοντας ἀναχωρή-
 σαμεν καὶ ἐπήγαμεν ἴσως ἴσως ἐν τῇ Ἑρμιόνη καὶ ἐκρατήσα-
 με καὶ τὸν Νκενερᾶλη Τσοῦρτο εἰς τὴν Ἑρμιόνη καὶ
 τότε ἔσμιξε ὁ Κόχραν μὲ τὸν Τσοῦρτο καὶ ἔγειναν μία
 γνώμη διὰ νὰ μᾶς συμβιβάσουν. Ἐπειτα εἰς ταῖς ὥραις ἐ-
 γραφανάπο τὴν Ἀθῆνα, ὅτι εἶναι στενοχωρημένοι ἀπὸ στρα-
 τεύματα, καὶ τότε ἡ συνέλευσις μ' ἐπεφόρτισε νὰ στείλω
 στρατεύματα, καὶ διέταξα τὸν Γενναῖον καὶ ὄλαις ταῖς ἐ-
 παρχίαις, καὶ σὲ εἴκοσι ἡμέραις ἔγεινε μὲ τρεῖς χιλιάδες,
 καὶ μὲ ὑποσχέθηκε ἡ συνέλευσις ὅτι νὰ τοὺς πληρώσῃ ἡ συ-
 νέλευσις, τὸ ἔθνος, τοὺς λουφέδες, καὶ ἔτσι ἐμείναμε ἡτυχοί.
 Τότες ἤθελαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νὰ μᾶς
 ἐνώσουν, καὶ νὰ εὐρουν ἕνα τρίτον τόπον, διὰ νὰ τελειώ-
 σουν τὴν συνέλευσιν, καὶ ὁ τρίτος τόπος ἦτον ἡ Τροιζῆνα,
 λεγόμενη Δαμαλᾶ· ὅμως ἀποκριθήκαμε τῶν ἀρχηγῶν, ἡ-
 μεῖς πηγαίνομεν, ὅσα πρακτικὰ ἔχομεν κάμει νὰ ἦναι ἐ-
 πικυρωμένα ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, ἡ φρουρὰ νὰ μείνῃ ἡ ἴδια
 (τὸν Νικηταρὰ εἶχαμεν) καὶ ἂν στερχθοῦν ἐρχόμεθα καὶ
 ἡμεῖς εἰς τὴν Τροιζῆνα, καὶ ἔτσι ἐστέρχθησαν οἱ Αἰγινή-
 τες, καὶ ἐσηκόθημεν καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ἐσμίξαμεν εἰς τὴν

Τροιζήνα καὶ ἐνενόμῃνοι εἰς τὴν Τροιζήνα, ἀρχίσασμεν τὰ πρακτικὰ (ὅσα εἶχαμεν καμωμένα ἡμεῖς ἔμειναν ἀσάλευτα) καὶ ἀρχίσασμεν ἐμπρός. Ἀπεφασίσαμεν νὰ ψηφίσωμεν τρία ἄτομα, ἐπιτροπὴ Κυβερνητικὴ διὰ νὰ τηρᾷ τὰ στρατεύματα, 15 τόσα ἄτομα διὰ τὸ Βουλευτικόν· καὶ ἐψηφορήσαμεν καὶ οἱ πλεόν ψῆφοι ἔπεσαν εἰς τὸν Γεωργιάκη Μαυρομηχάλη, Μαρκῆ καὶ Νάκο, νὰ ᾗναι ἐπιτροπὴ προσωρινή, ὅσο νὰ ἐκλέξωμε πρόεδρο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐσηκώθη καὶ ὑπῆγε εἰς τὸν Πόρο, καὶ ἔμεινε ἢ συνέλευσις νὰ τελειώσῃ τὰ πρακτικὰ τῆς. Ἡμεῖς εἶχαμεν γνώμην νὰ προβάλωμε τὸν Καποδίστριαν (1827)· ὅλοι ἐδοκιμάσθησαν σταῖς Κυβέρνησιν, καὶ ὅλο εἰς τὸ χειρότερο ἐπηγαίναμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ ταῖς διχόνοιαῖς μας· τότε ἐξεφώνησα καὶ εἶπα: ἡμεῖς τὰ ἄρματα ἐρίξαμεν τὴν φιλοτιμίαν μας, καὶ ἔβαλαν τὸν Τζούρτζ Ἀγγλον, καὶ οἱ ἄνδρεῖοι θαλασσινοὶ μας τὸν Κοκράν, τώρα, καὶ οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ ρίξετε καὶ ἐσεῖς τὴν φιλοτιμίαν σας, νὰ ἐκλέξωμεν ἕναν Πρόεδρον νὰ μᾶς κυβερνήσῃ, νὰ ἰδοῦμεν οἱ Ἀγγλοὶ ὁποῦ ὑποσχέθησαν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Μία τῶν ἡμερῶν ἔβλεπαν ὅτι ἤθελαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ἐκίνησαν ὠπλισμένοι νὰ ἔλθοῦν ἂν ἤμπορέσουν καὶ μᾶς φοβίσουν νὰ πάρουν τὰ πρακτικὰ (ἦτον γραμματικὸς ὁ Σπηλιάδης) κ' ἐγὼ τοὺς ἐκατάλαβα μὲ τί σκοπὸν ἦλθαν· καὶ ἔκαμαν συνέλευσιν εἰς τοῦ Μαυρομηχάλη τὸ σπητι· ἐπροσκάλεσαν κ' ἐμένα, καὶ ἐπῆγα μόνος μου· καὶ ἀρχίθησαν νὰ μὲ ὁμιλήσουν περὶ τῆς συνελεύσεως, ὅτι δὲν βλέπουν καλὰ πράγματα εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἐγὼ ἀποκρίθηκα μὲ πείσμα, ὅτι τὸ ἔθνος αὐτὸ θέλει, καὶ ὁποῖος δὲν τοῦ ἀρέσῃ ἄς τὸ χαλάσῃ ἂν ἤμπορέσῃ, καὶ ἐβγήκα χωρὶς ἄλλον λόγον ἔξω· Βλέπωντας ὅτι δὲν εἶχαν δύναμιν, καὶ ἂν εἶχαν

δοκιμάσει ἤθελε ἐντροπιασθεῖν, ἐδιαλύθησαν. Σὲ δύο ἡμέρας ἐκάμαμεν συνέλευσιν καὶ ἀπορασίσαμεν τὴν αὐγὴν, ὅτι τὸ ἀπόγευμα νὰ ὑπογράψωμεν τὸν Καποδίστριαν· καὶ εἶζι ἐπῆγα εἰς τὸ κονάκι μου, ἐραγα ψωμί καὶ ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ. Βλέπω καὶ ἦλθε ὁ κύρ Γεώργης Κουντουριώτης καὶ Καρακατιζάνης Σπειζιώτης, καὶ Μαρκῆς Ψαριανὸς νὰ μοῦ δμιλήσων διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καποδίστρια, ὁποῦ θέλει ἀπογράψωμεν ἀπομεσήμερα· μοῦ λένε, ὅτι τὸ ἀπομεσήμερον θὰ ὑπογράψωμεν διὰ τὸν Καποδίστριαν. Τί; μ' ἐρωτᾷτε ἐμένα, ἐγὼ δὲν εἶμαι Πρόεδρος οὐδὲ ἔθνος· ἔτζι ἀπορασίσαμε τὴν αὐγὴν ὁ Πρόεδρος Σιτίνης καὶ τὸ ἔθνος. Μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι εἶναι καλὸ νὰ στείλωμεν νὰ πάρωμεν γνώμην ἀπὸ τὸν Ἄμιλτον ἀβραμένον εἰς τὸν Πόρον, ὅτι ἦτον φερμένος ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Τί νὰ στείλωμεν κανένα τυχοδιώκτην νὰ λέγη ἄλλα καὶ ἄλλα νὰ μᾶς λέγη, καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔθνους· ποῖον εὐρίσκετε εὐλογον νὰ στείλωμεν· ἂν ἐμπιστεύεσθε εἰς ἐμένα νὰ πάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος. Σ' ἐμπιστευόμεθα, τρεῖς φοραῖς μὲ εἶπαν, σ' ἐμπιστευόμεθα. Ὁ Κουντουριώτης ἦτον μὲ μίαν γνώμην, ὅτι εἶχα εἶπει τοῦ Ἄμιλτον, ὅτι δὲν θὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν, καὶ ἐνόμιζε ὅτι θὰ εὐρῶ ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν Ἄμιλτον, καὶ τότενες τοὺς εἶπα, Σύρτε εἰς τὸ καλὸ. Καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἔκραξα τὸν Μεταξᾶν, καὶ ἐπῆρα καὶ δέκα νομάτους τὸ μεσημέρι, καὶ δὲν ἤξευρε ἄλλος κανένας ποῦ ὑπάγω, μόνον τὸν Νικηταρᾶν ἔκραξα, καὶ τοῦ εἶπα νὰ ἔχῃ τὴν ἔγνοιαν, νὰ μὴ γείνη κανένα σκάνδαλον, ἕως ὁποῦ νὰ ἔλθω· ἢ συνέλευσις τῆς ἤρχετο θαῦμα, μὴν ἠξέυρωντας ποῦ ὑπάγω. Καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Πόρου, καὶ ἡ βάρκις τοῦ Ἄμιλτον ἔκαναν νερὸ, καὶ ἐμπήκαμεν εἰς μίαν βάρκα, καὶ ἐπήγαμεν ἐπάνω στὴν φεργάδα. Μᾶς ἐδέχ-

θηκε ὁ Ἄμιλτον καὶ ἐκάτιζαμεν εἰς ὀμιλίαν. Τοῦ λέγω, πῶς σοῦ φαίνεται τῶρα ποῦ ἐνώθηκε ἡ Συνέλευσις καὶ κοντεῦει νὰ τελειώσῃ; Χαίρομαι τὴν ἔνωσίν σας, ἐκάμετε πολλὰ καλὰ. Τοῦ εἶπα, Καπιτὰν Ἄμιλτον, ἤλθαμεν νὰ πάρωμεν τὴν συμβουλὴν σου, ὡς μᾶς συμβούλευες πάντοτε διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας, σὲ γνωρίζομεν ὡς ἕναν εὐεργέτην ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καλίτερον. Μᾶς εἶπε, πῆστε τὴν γνώμην σας, καὶ ἂν δύνωμαι κ' ἐγὼ νὰ σᾶς ἀποκριθῶ εἰς τὴν γνώμην σας. Στοχάζομαι Καπετὰν Ἄμιλτον, διὰ τοὺς γνωρίζεις τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ ἐδῶ καὶ τόσους χρόνους, τοὺς βάλαμεν ὅλους νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ ποτὲ δὲν μᾶς ἔκυβέρνησαν καθὼς ἔπρεπε, καὶ βλέποντας ὅτι δὲν ἔχομεν ἄνθρωπον πολιτικὸν νὰ μᾶς κυβερνήσῃ ἤλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν εἰς γνώμην, διατι ἐκεῖνο ὅπου ἤρχετο τῆς Συνελεύσεως ἀπὸ τὸ χέρι της, τὸ διωρθώσαμεν, ἔβαλε τὸν Κόχραν ἀρχιθαλάσσιον, τὸν Τζῶρτζο ἀρχιστράτηγον, τῶρα χρειαζόμεθα ἕναν πολιτικὸν τάχα δὲν μᾶς δίδει ἡ Ἀγγλία ἕνα πρόεδρον, ἕνα Βασιλέα; Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὄχι, ποτὲ δὲν γίνεται.—Δὲν μᾶς δίδει ἡ Φράντζα;—Ὁμοίως μᾶς ἀποκρίθη —Ἡ Ῥουσία; —Ὁχι. Ἡ Προυσία; —Ὁχι. —Ἡ Ἀνάπολι; —Ὁχι.—Ἡ Ἰσπανία;—Ὁχι, δὲν γίνεται, ἀφοῦ ἐμελέτησα ὅλα τὰ βασίλεια.—Σὰν δὲν μᾶς δίδουν τούταις ἡ αὐλαῖς, τί θὰ γείνωμεν ἡμεῖς; —Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὅτι τηρᾶτε νὰ εὐρῆτε κανέναν Ἑλληνα. Ἡμεῖς ἄλλον Ἑλληνα ἀξιώτερον δὲν ἔχομεν, μόνον νὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν.—Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε, ἀκούωντας τὸ ὄνομα Καποδίστρια, καὶ μοῦ εἶπε, δὲν ἤτουν ἐσὺ ποῦ μοῦ εἶπες, δὲν τὸν δεχόμεθα τὸν Καποδίστρια διατι εἶναι τῆς Ῥουσίας Μινίστρος; Ναὶ ἐγὼ, τοῦ εἶπα ἄλλος καιρὸς ἦτον τότε, καὶ ἄλλος τῶρα διατι τὴν Ἀγγλίαν

ποῦ ἔχομεν ὑπεράσπισιν, τὸ δεξι χέρι τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, καὶ ἐβάλαμεν Ἄγγλον ἐπὶ κεφαλῆς· καὶ τὸ ζερβὶ χέρι Ἄγγλον, ὁποῦ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ξηρᾶς· καὶ ἂν μᾶς ἐδίδε ἡ Ἄγγλία καὶ εἶαν πολιτικόν, καὶ ἐκείνον τὸν ἐβάναμεν καὶ δὲν ἐτζακίζαμεν τὸ κεφάλι μας στὸν ἕναν καὶ στὸν ἄλλον, καὶ δι' αὐτὸ, ὡς μεῦ λές, δὲν γίνεται· πρέπει νὰ καλέσωμεν τὸν Καποδίστρια. Μοῦ ἀποκρίθηκε ἐκ καρδίας. ἀπάρτε τὸν Καποδίστρια ἢ ὅποιον διάβολον θέλετε, διατὶ ἐχαθήκατε. — Αὐτὸ ἤθελα νὰ ἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα του, τὸ ἄκουσα, καὶ ἀπέκει ἐτελείωσε ἡ ὁμιλία μας, καὶ τῆς εὐθὺς ἀνεχώρησα. Ἐχασομέρησα πολὺ εἰς τὴν φρεγάδα, καὶ τὸ ταμποῦρλο τῆς Συνελεύσεως ἀρχίναε νὰ κτυπᾷ. Ἀκούωντας τὸ ταμποῦρλο οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νησιῶν ἀνεχώρησαν, καὶ ἐτράβηξαν καὶ ἐπῆγαν κοντὰ εἰς τὴν Παναγίαν διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν Ἄμιλτον· καὶ ὁ Ἄμιλτον τοὺς εἶδε μὲ τὸ κιάλε, καὶ ἐμπῆκε εἰς τὴν φελούκα, καὶ ἤλθε εἰς τὴν Παναγίαν. Καὶ ἐπῆγαν οἱ πληρεξούσιοι τῶν νήσων διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσουν, καὶ ὁ Ἄμιλτον τοὺς ἠρώτησε, πῶς ἐφύγατε ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν; Ἠλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν διὰ μίαν γνώμην· Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε, ἐγὼ τὴν γνώμην τὴν ἔδωσα τοῦ Κολοκοτρόνη, καὶ κάμετε ὅ,τι σᾶς εἶπῃ, καὶ ἀνεχώρησε κατὰ τὴν φρεγάδαν. Μισὴ ὥρα ἦτον μακρὰν ἡ Παναγία ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, οἱ Ὑδραῖοι γυρίζουν. Ἐστειλαν καὶ μ' ἐκραζαν, καὶ τοὺς ἐδιηγέθηκα ὅ,τι εἶπα. Τὴν αὐγὴν ἐσυναχθήκαμεν καὶ ὑπογράψαμεν διὰ τὸν Καποδίστρια· ἄρχησαν καὶ ἔκαμαν τὰ γράμματα τῆς προσκλήσεως, τὰ ἔστειλαν ἀπὸ τρία μέρη, καὶ ἐτζι ἐτελείωστε ἐκείνη ἡ ὑπόθεσις. Ἐσυνάχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν, ν' ἀποφασίσωμεν πρέεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηρηφορηθῶν τὰ άτομα διὰ

τὴν προεδρίαν. Ἐπειάονταν στήν Συνέλευσιν τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὸν Ζαίμη, ἄλλος τὸν Μπαρῶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηρορήσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενον τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόρθος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ καθῆ καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἐπὶ μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταγῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθε ὁ Μάϊς, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηεν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξούσιους νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὁμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξα τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθητο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα καὶ πηδάω μέσῃ ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τοῦτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβλε τὴν φωνὴν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἔτιζι διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Μιά φορὰ ἐπὶ Κουντουριώτη ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ εἶπα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι οἱ Ῥουμελιώταις πληρόνεται, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐγδύθησαν ἀπὸ τὸν Ἰμβραίμη, καὶ δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, δὲν τοὺς πληρόνετε ὅπου ἐχάθησαν; καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν 12000 πρακτικούς, καὶ ὁ ἀριθμὸς νὰ ᾖναι διὰ 15000, ὅπου τὸ περιπλέον νὰ γίνωνται ἀναλογία διὰ νὰ τοὺς ἔρχωνται 30 γρόσια τὸν

μῆνα. Μοῦ εἶπανε, νὰ δουλεύουν τρεῖς μῆναις, καὶ εἰς τρεῖς μῆναις νὰ ἔλθουν νὰ πάρουν τὰ μηνιαῖα· ἤλθανε τρεῖς μῆνες, καὶ ἔστειλα νὰ πάρω τὸ μηνιαῖο· μοῦ ἀπεκρίθησαν, ὅτι μία μικρὴ δόσις ἦλθε ἀπὸ δύο μιση μιλλιούνια, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε ἄλλαις ἀναγκαίαις ὑπόθεσαις, καὶ ἐδόθησαν· ἡ ἐμπειρία σου ὅμως θὰ καταπραυῖν τὸς στρατιώτας νὰ λάβουν ὑπομονήν.

Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδική μας δὲν ὁμοιάζει μὲ καμμιάν ἀπ' ὅσαις γίνονται τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην. Τῆς Εὐρώπης αἱ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν διοικήσεων των εἶναι ἐμφύλιος πόλεμος· ὁ ἐδικός μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μὲ ἄλλο ἔθνος, ἦτον μὲ ἓνα λαὸν ὁποῦ ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς τοιοῦτος, οὔτε νὰ ὀρκισθῆ, παρὰ μόνον ὅ,τι ἔκαμνε ἡ βίαι· οὔτε ὁ Σουλτάνος ἠθέλησε ποτὲ νὰ θεωρήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὡς λαὸν, ἀλλ' ὡς σκλάβους. Μιὰν φορὰν, ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἤλθε ὁ Ἄμιλτον νὰ μεῖ ἰδῆ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτὲ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς Καπετὰν Ἄμιλτον ποτὲ συμβιβασμὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθί καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γεννεὰ εἰς γεννεὰ· ὁ βασιλεὺς μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα·— μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια·— ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέρται, τὰ φρούρια ἡ Μάνη καὶ τὸ Σούλι καὶ τὰ βουνα· εἶζι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον. Ὁ κόσμος μᾶς ἔλεγε τρελοῦς· ἡμεῖς ἂν

δὲν εἶμεθα τρελοί, δὲν ἐκάναμεν τὴν ἐπανάστασιν, διατί ἠθέλαμεν συλλογισθῆ πρῶτον διὰ πολεμοφόδια, καβαλαρία μας, πυροβολικό μας, πυροτηθήκαις μας, τὰ μαγαζιά μας, ἠθέλαμεν λογαριάσει τὴν δύναμιν τὴν ἐδικὴν μας, τὴν Τούρκικη δύναμη· τώρα ὅπου ἐνίκησαμεν, ὅπου ἐτελειώσαμεν μὲ καλὸ τὸν πόλεμόν μας, μακαριζόμεθα, ἐπαινόμεθα· ἂν δὲν εὐτυχοῦσαμεν ἠθέλαμεν τρώγει κατάραις, ἀναθέματα. Ὅμοιάζαμεν σὰν νὰ εἶναι εἰς ἓνα λιμένα 50, 60 κάρabia φορτομένα, ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ξεκόβει, κάνει πανιά, πηγαίνει εἰς τὴν δουλιὰ του μὲ μιὰ μεγάλη φορτούνα, μὲ μεγάλο ἄνεμο, πηγαίνει, πουλεῖ, κερδίζει, γυρίζει ὀπίσω σῶον· τότε ἀκοῦς ὅλα τὰ ἐπίλοιπα κάρabia καὶ λέγουν, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ἰδοὺ παλικάρια, ἰδοὺ φρόνιμος καὶ ὄχι σὰν ἐμεῖς ὅπου καθόμεθα ἔτσι δειλοί, χαϊμένοι, καὶ κατηγοροῦνται οἱ καπετανεῖοι ὡς ἀνάξιοι· ἂν δὲν εὐδοκίμοῦσε τὸ κάρabi ἠθέλε εἰποῦν, μὰ τί τρελὸς νὰ σηκωθῆ μὲ τέτοια φουρτούνα, μὲ τέτοιον ἄνεμο, νὰ χαθῆ ὁ παλιάνθρωπος, ἐπῆρε τὸν κόσμον εἰς τὸ λαιμό του.— Ἡ ἀρχηγία ἐνὸς στρατεύματος Ἑλληνικοῦ ἦτον μίξ τυραννία, διατί ἔκαμεν καὶ τὸν ἀρχηγὸν, καὶ τὸν κριτὴν, καὶ τὸν φροντιστὴν, καὶ νὰ τοῦ φεύγουν καθημέρα καὶ πάλιν νὰ ἔρχωνται· νὰ βαστάῃ ἓνα στρατόπεδον μὲ ψέμματα, μὲ κολακειαίς, μὲ παραμύθια· νὰ τοῦ λείπουν καὶ ζωοτροφίαις καὶ πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴν ἀκοῦν καὶ νὰ φωνάζη ὁ ἀρχηγός· ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀρχιστράτηγος διατάττει τοὺς στρατηγούς, οἱ στρατηγοὶ τοὺς συνταγματάρχας, οἱ συνταγματάρχαι τοὺς ταγματάρχας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· ἔκανε τὸ σχέδιον τσου καὶ ἐξεμπέρδευε. Νὰ μοῦ δώση ὁ Βελιγχιῶν 40,000 στράτευμα τὸ ἐδιοικοῦσα, ἀλλ' αὐτουνοῦ νὰ τοῦ δώσουν 500 Ἑλληνας δὲν ἐμποροῦσε οὔτε μιὰ ὥρα νὰ τοὺς διοικήσῃ. Κάθε Ἑλληνας εἶχε τὰ καπρίτζια του, τὸ θεὸ του

και επρεπε να κάμη κανεις δουλια με αυτους, άλλον να φοβε-
ρίζη, άλλον να κολακεύη, κατά τους ανθρώπους.

Είς τους 1826 Νοέμβριον, σάν εκατέβηκα εγώ εις την Έρ-
μιόνην για την Συνέλευσιν, είχα τον Γενναϊον πίσω άρειμένον
διὰ να εμποδάη του Ίβραίμη την καταδρομήν. Τότε ή επαρ-
χία της Καρούταινας, Καπετανέοι και Πρόκριτοι, του λένε ότι
άν ήμπορης να εφκιανες το Βάστρο της Καρούταινας Γενναϊε,
ήμπόρηε να φυλαχθῆ τριγύρω ή Καρούταινα, το Φανάρι και
ὄλαις ή μεσόγαιαις επαρχίαις. Τόν εκατάπεισαν τον Γενναϊον,
και είπε, να στείλω του Πατέρα μου να πάρω την γνώμη
και να ιδουμε τί λέγει. Και μου έστειλε πεζόν δια του Κά-
στρου την ύπόθεσιν, και του έδοσα την άδειαν να το φτιά-
ση. Λαμβάνοντας την άδειαν, έβαλε της ευθύς και έπλή-
ρωσε τους καμινάρους δια χορίγι και του έβγαλαν τέσσαρα
καμίνια χορίγι, και έστειλε και έφερε και μαστόρους, και
άρχινησε και τό-φτιανε· και εκεί όπου αρχίνησε να το φτιά-
ση ήυρε τέσσαρα πέντε μάσκουλα και τὰ έγέμιζε μπα-
ρούτι και τὰ έξρίχνε, και είπώθη τῷρηκε κανόνια, και ή
φήμη ούτως διεδίδετο. Κάνέναν ανεγνωρίμον δέν άφριε ν'
άνέβη άπάνω δια τί ήτον ο κόσμος προδότης. Και ακούον-
τας ο Ίμπρατιμης ότι ήυρε κανόνια και τὰ έξρίχνε καθημε-
ρούσιον, δέν εκίνησε να πάη, διατι έστοχάζετο ότι κανόνια
ήτον. Έφκιασε πρῶτα ταίς πόρταις, εφκιασε ταίς στέρναις,
και αρχινόντας έρτίασε και από το Κάστρο όπου ήτον αδύνατο
κατά ὄρας, και τότενες έβαλε φούρνους και έκαμε και
παξυμάδι, και έστειλε και εις την Δημητσάνα και έπηρε
και τρία τέσσαρα φορτόματα μπαρούτι· μολύβι έσιώντας
και δέν εύρίσκονταν, έστειλε εις την Ζάκυνθο και άγόρασε
πέντε έξ καντάρια βολύμι, και άγόρασε και δύο κανόνια,

καὶ τὰ ἐκουσάλισε, καὶ ἤφερε μαστόρους, καὶ ἐφθίασε τὰ Λέτα, καὶ τὰ ἐβαλλε ἀπάνω στὰ κάστρο, καὶ τότε δυναμόνοντας τὸ Κάστρο, ἡ Ἐπαρχία Φιναρῆου καὶ Καρύταινας ἤφεραν τὰ πράγματά τους, καὶ τὰ ἔβαλαν μέσα διὰ φύλαξιν· καὶ ἐδούλευσε ὅλο τὸν χειμῶνα ἕως τὸν Ἀπρίλιον, καὶ ἐφθίασε τρεῖς καζάρμες μέσα, καὶ τὸ ἐτελείωσε τὸ μέσα. Καὶ εἰς τὸν καιρὸν, εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Λάλα, εἶχαν δύο κανόνια φερμένα ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά, ἦτον καρφομένα εἰς ἓνα τόπο, τὰ ἤφερε μὲ πολλὰ ἔξοδα, καὶ τὰ ἔβαλε εἰς τὸ Κάστρο. Τότενος ἔβανε φρουρὰ διακοσίους στρατιώτας.—εἶναι ἀνάμεσα σὲ δύο ποταμούς—εἰρέθησαν περικεφαλαίαι τῶν σταυροφόρων.—Ἐἶχε βάρδια εἰς ἓνα βουνὸ εἰς τὴν Τροπολιτσά κοντὰ, καὶ ὄντας ἔβγαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τροπολιτζάν, ὁποῦ ἐπήγαιναν πανταχοῦ λεηλατώντας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ξάφνου ἐσκλάβωσαν—ἦτον τότε βάρδιες, ἂν ἔβγαν Τοῦρκοι ἐδίδαν σημεῖον· τὸ κάστρο ἐδίδο σημεῖον καὶ ὀλόγουρα οἱ φαμελιῆς, τὰ ζῶα ἔπεφταν κατὰ τὸ κάστρο· καὶ πάλιν εἶχε βάρδια εἰς τὸ Ντερβένι τοῦ Λεονταριῶ, καὶ ὅταν ἔκαναν φανὸ εἰς τὸ βουνὸ, ἔριχναν δύο κανόνια, καὶ ἤξευραν ὅτι ἔρχοντο ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν οἱ Τοῦρκοι· καὶ ἔτι ἐφυλάκονταν ὁ λαός· διατὶ ἐπήγαιναν οἱ γεωργοί, καὶ γεωργοῦσαν τὰ χωράφια, ὅτι εἶναι φυλαγμένοι ἀπὸ τὴν περίστασιν αἰρνήδιαν τοῦ ἐχθροῦ· διατὶ ἐπέθαναν ἀπὸ τὴν πείναν· ὅτι οἱ γεωργοί, ἂν εἶχαν καὶ κἀνένα βόδι, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ κατέβουν νὰ τοῦς βοηθήσουν, καὶ τότε κατέβαιναν μὲ τὴν προφύλαξιν τοῦ κάστρου· καὶ ἡ βάρδια εἰς ἡμέρα νύκτα ἦτο παντοῦ διὰ νὰ κάνουν φαγούς, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐλεηλάτησε διόλου αὐταῖς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐμψύχωσεν τὸν λαὸν πολὺ, καὶ ὀλοέντ ἐδούλευαν οἱ μαστόροι μέσα, καὶ

τότενες ἕως τὸν Ἀπρίλιον ἐδούλεψε· τότε κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἔλαβε τῆς διαταγὴν καὶ ἐπῆγε στὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος τοῦ ἰστειλάμην τοῦ Καραϊσκάκη εἰκοσιπέντε χιλιάδες γρόσια καὶ καβαλαρία τὸν Χ. Μιχάλη μὲ 120 ἄλογα· τοῦ ἔγραφα δταν ἤμουν εἰς τὴν Τροιζήνα· κατὰ ταῖς σέδραις ποῦ κάνεις μὲ τοὺς ὄπλαρχηγούς, ἢ τοὺς ὄπλαρχηγούς θά φᾶς, ἢ τὸ κεφάλι σου.

Τὸν Μάϊον μῆνα ἐλευθερώθηκα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν Συνέλευση καὶ ἐβγῆκα ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ διελύθηκε τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐγύρησαν τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακά· σὰν ἐβγῆκα εἰς τὸ Ἄργος, ἴστειλα διαταγαῖς εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις, ὅσαι δὲν εἶχαν τούρκους. Εἰς τὴν Μεσσηνίαν δὲν ἴστειλα, διατι ἦσαν τὰ τρία φρούρια καὶ πάντοτε ἐμποδοῦσαν τὰ ἄρματα τὰ μεσσηνιακά τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὴν Τριπολιτῶ ἄρῃσα τὰ γειτονικά ἄρματα ἀπὸ φόβον τοῦ Μπραίμη. Ἐστειλα διαταγὴν εἰς τὴν Μιστρά, διατι δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τὸν Ἰμπραίμην ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Πάτρα· καὶ ἴστειλα εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, εἰς Μονεμβασίαν, καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι νὰ φθιάσω στρατόπεδον, καὶ τότε νὰ τοὺς διατάξω καὶ ἔρχονται. Ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθον· ὁ Γρίβας ἦτον στὸ Ἀνάπλι φρουρὰ, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ ρουμελιώταις, καὶ δὲν ἐκίνησαν· καὶ εἰς τὴν Κόρινθον ἦτον ὁ Νικολὸς Τζαβέλας, καὶ ἐκράτουν καὶ ἐκείνοι τὰ κάστρα, τὴν Κόρινθον, καὶ δὲν ἐβγαίναν ἀπὸ τὸ κάστρο, — ἔκμην τὰ κάστρα κληρονομικά· καὶ ἐγὼ εὐρέθηκα εἰς τὸν λόγγο (αἰ. Γιώργι) τῆς Κορίνθου μὲ 250 σωματοφύλακάς μου, καὶ ὁ Ζαίμης εἶχε καὶ στρατεύμα, ὁ Παναγιώτης ὁ Νοταρᾶς, καὶ ἐκύτταζαν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν Κόρινθον·

ἐγὼ τοῦ εἶπα ἀφηστούς νὰ κάθωνται, μόνε νὰ συνάξωμεν στρατεύματα νὰ βοηθήσωμεν τὴν πατρίδα· τὴν ἴδιαν ὥραν ἐβγαίνε ὁ Ἰμπραίμης ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐκραξε τὸν Νενέκο, καὶ ὁ Νενέκος ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν ἔβαλε ὀμπροστὰ νὰ κάμῃ νὰ προσκυνήσουν, καὶ ἐπροσκύνησαν τὰ δύο μέρη τῶν Καλαβρύτων, καὶ ἡ Πάτρα ὅλη, καὶ μέρη Βοστίτσας, καὶ ἦλθε τὸ προσκύνημα ἕως τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥραις ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα τὴν μητρόπολιν.

‘Ο Ἰμπραίμης τόσφ ἔλκυσε πολὺ τὸν λαόν· τοῦρκος δὲν ἐκόταε οὔτε ἀστάχυ νὰ κόψῃ, καὶ ὅλα μὲ τὸν παρᾶ, καὶ τοὺς ἔδιδε προσκυνοχάρτια καὶ μέρος· καὶ ἐπροσκύνησαν ὅλοι οἱ καπιτανεοὶ — καὶ ἐπροσκύνησαν οἱ καπετανεοὶ τῶν ἀρχόντων. Οἱ Πετιμεζαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπῆγαν καὶ ἐσωματώθηκαν, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπροσκύνητος ἐπῆγαν εἰς τὰ μέγα Σπήλαιον, καὶ ἄλλοι στὰ βουνά, καὶ ἐκλείσθησαν μέσα. Τότενες, σὸν ἦταν ἀδύνατοι, ἐπῆγαν μίαν νύκτα καὶ ἐπρόδοσαν τὸν Βασίλη Πετιμεζᾶ, καὶ μόλις ἐγλύτωσε. Τότε ἐστειλε τὸν Νικολάκη τὸν ἀδελφὸ τοῦ καὶ ἦλθε καὶ μὲ εὔρηκε εἰς τῆς Κόρθος τὰ χωριά καὶ μοῦ εἶπε· τρέξε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Σπήλαιον, γιὰτὶ τότε παραδίδεται τὸ Σπήλαιον καὶ χάνεται ὅλη ἡ ἐπαρχία. Τότενες ἀποφάσισα τὸν Φῶτο ἀγιοιουτάντε μου, καὶ τὸν μπαϊρακτάρη μου Καραχάλιο, καὶ τοὺς ἔδωσα τοῦ Νικολάκη τοῦ Πετιμεζᾶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον· ἐγὼ ἐμάζονα τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα· ἐκεῖνοι ἐμπῆκαν εἰς τὸ Μοναστήρι· διὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμασα 1500 καὶ τοὺς ἐστειλα τὸν Παναγιώτη καὶ Γεωργάκη Χελιώτη, μὲ τοὺς καπετανεοὺς τους, νὰ πᾶνε στῆς Βοστίτσας τὰ χωριά, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα στὸν ἅγ. Γεώργιον, στοῦ Φονιά, καὶ ἀκόμα δὲν ἤμεθα ζυγωμένοι κοντὰ, καὶ τὰ στρατεύματα τὰ προσκυνημένα ἐπῆραν καὶ Τοῦρκους

και ἐπῆγαν και ἐχάλασαν τὸ Διακοφτὸ και ἐπῆραν σκλάβους και πράγματα ἀρκετά· και εἰς τὸ γύρισμα ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, τοὺς κτύπησαν και ἐσκότωσαν καμιὰ σαρανταρια Τούρκους και ἐπῆγαν πίσω στὸ ὄρδι, στὰ Καλάβρυτα, και ὁ Μπραίμης ἐπῆρε καμιὰ πενηνταρια καβαλάρηους και ἀγνάντευε τὸ Μοναστήρι· τὸ θεώρησε μὲ τὸ κιάλε· εἶδα πῶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸ πολιορκήσῃ διατι ἦτον τόπος κακὸς, και ἐγύρισε πίσω.—ἀπὸ τοὺς σκλάβους κακοπαθήσαμεν στὴν Πελοπόννησον· εἰς τὸν Χελμὸ Τούρκοι ἐπρόδωσαν τοὺς Πετιμεζαίους.

Ἐγὼ ὄντας ἐβγήκα εἰς τὸν ἄγ. Γεώργιον, ἔγραψα γράμματα εἰς τὸν Γενναῖον και εἰς τὸν Κολιόπουλον, ὁποῦ ἦτον συναγμένοι, και ἐπετάχθησαν εἰς τὸ Λιδάρτζι, τὴν ἐπαρχία τὴν προσκυνημένη (Καλαβρύτων), και τοὺς διέταττα: τζεκοῦρι και φωτιὰ εἰς τοὺς προσκυνημένους· και ἔτσι ἐπέρασαν εἰς τὸ Λιδάρτζι. Τότε ἔστειλεν ὁ Μπραίμης καταπαιτητάδες νὰ ἰδῇ ποῦ εἶμαι και τι ἀσκέρι ἔχω, και ἔδωσε ἐνὸς ῥωμιοῦ 300 μπαρμπούτια διὰ νὰ μάθῃ ποῦ εἶμαι νὰ μοῦ ρίχθῃ ἐπάνω, και ἐγὼ τὸν ἐπίασα και ἔστειλα εἰς τὴν δημοσιὰ και τὸν ἐκρέμασα, εἰς τὰ Καλάβρυτα, δύο ὠραιο ἀπ' ἐξῶ· τὸν ἐκρέμασα μὲ ἓνα χαρτί ποῦ ἔλεγε τὸ φταίξιμό του « προδότης τοῦ Ἑθνους » και τοὺς ἄλλους δύο τοὺς ἔστειλα εἰς τὸ Μοναστήρι, εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, διότι δὲν ἦτον βεβαιωμένοι προδόταις, και ἐπῆγα και ἐγὼ εἰς τὸ Σπήλαιον· και μαθαίνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν στρατεύματα εἰς τὸ Λιδάρτζι, ὡς πέντε χιλιάδες, και ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ δύο χιλιάδες, και τὸ Σπήλαιο μακρὰ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ὁποῦ ἦτον δύο ὠραιο, και τέσσαραις ὠραιο: ἦτον ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸν Γενναῖον, τὸ ἄλλο στρατεύματα μανθάνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ

Καρυτινά, ἐτράβηξε διὰ Τριπολιτοῦ καὶ Καρύταινα τὰ στρατεύματά του, καὶ ἔστειλε τὸν Ντελὴ Ἀχμέτ Πασᾶν, καὶ ἐτράβηθηκε εἰς τὴν Πάτρα μὲ τοὺς προσκυνημένους, καὶ εἰς τὸν δρόμον ποῦ ἐπέρασε εὐρῆκε τὸν κρεμασμένον, καὶ ἔβαλε καὶ ἐδιάβασε τὸ χαρτί ποῦ τοῦ εἶχαμε στῆς πλάταις καὶ εἰς τὰ σπῆθος, καὶ ἐπίασε τὰ γένηα του καὶ ἐφοβήθη τὴν Καρύταινα, καὶ ἐχώρισε ὀκτώ χιλιάδες καθαρέρους καὶ πεζοὺς, διαλεκτὸ στρατεύμα, διὰ νὰ παράσῃ σταῖς Ἀκοβες καὶ Λαγκάδια, νὰ κάψῃ ταῖς χώραις Δημητσάνα, Ζυγοβίσι καὶ Στεμνίτσα, ὅτι, ἔλεγε, οἱ Ἕλληες εἶναι τραβηγμένοι μὲ τὸν Γενναῖον· καὶ μαθαίνοντας ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος ὅτι ἀνεχώρησεν ὁ Δελη Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Πάτρα, καὶ ὁ Μπραίμης τραβᾷε κατὰ τὴν Τριπολιτοῦ, ἐγύρισαν μὲ τὸ στρατεύμα τούς ἴπισω καὶ ἐρῆσαν τὴν προστέλα τοῦ Μπραίμη, καὶ ἔκαμαν ἕναν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκότωσαν καμὶ δεκαπενταριά· καὶ ὁ Μπραίμης ἐτράβηξε διὰ τὴν Τροπολιζά, καὶ τὸ στρατεύμα ὅπου εἶχε στελμένο εἰς ταῖς Ἀκοβες καὶ εἰς τὰ Λαγκάδια διὰ ταῖς χώραις—ἡ Ἀκοβες καὶ τὰ Λαγκάδια ἦτον καίμεναι, καὶ ὅτι ἦτον ἀκόμη τὸ ἀπόκαψε—καὶ ἐβγήκε τὸ τούρκικο στρατεύμα εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· καὶ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος μὴν ἤξεύροντας ποῦ εἶχε νὰ τραβίξῃ, ἐγύρισε ὁ Κολιόπουλος καὶ πῆγε τὴν Ἡλιοδόρα, καὶ ὁ Γενναῖος ἐτράβηξε διὰ νυκτός, καὶ ἐπίασε μὲ πεντακοσίους μόνον τὴν Δημητσάνα, καὶ ἔκτισε ταμπούρια διὰ νὰ πολεμήσῃ, καὶ τὸ λοιπὸν στρατεύμα Καρυτινὸν διεσκορπίσθη εἰς τὰ βουνά, ὅπου ἦτον ἡ φαμελιές, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν φαμελιῶν· καὶ οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν, ἐπέρασαν ἀπὸ ταῖς φαμελιές καὶ ἐνύκτωσαν εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· οἱ στρατιῶτες τοὺς ἐπῆραν

κατόπι νά τοὺς κλέψουν, νά τοὺς τουφεκίσουν,—οἱ στρατι-
 οὗτοι 'πούταν εἰς τὰ βουνά — καὶ νά πάνε μεϊτάτη εἰς τὸν
 Γενναῖον ἢ εἰς τὸν Κολιόπουλον· καὶ ὁ Γενναῖος μὴν ἤξε-
 ροντας ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι τριγύρω εἰς τοὺς Τούρκους,
 βλέποντας τοὺς Τούρκους εἰς τὸν κάμπο, ἀπεφάσισε διὰ
 νυκτὸς νά τοὺς κτυπήσῃ μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ἔτσι
 ἐκίνησε, καὶ ἐπῆγε διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κάμπο, καὶ ἐζύγωσε
 κοντὰ εἰς τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο, καὶ τοὺς ἔρριξε μὲ
 μπαταριά τουφεκία, καὶ βλέποντας οἱ Ἕλληνες τὴν πα-
 ταρία τὸ πίκασαν ὅτι εἶναι ὁ Γενναῖος, καὶ τότε ἔρριξε ὁ
 πᾶσα Ἕλληνας τὴν παταρία του, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν εὐρέθη ἀγνά-
 τια εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ τότε οἱ Τούρκοι ἀκούοντας ὅτι εἶ-
 ναι περιτριγυρισμένοι, ἐσυνάχθησαν εἰς τὸν κάμπο, ἔβαλαν
 βάρδιες τὴν Καβαλαρία, καὶ ἐξενόκησαν εἰς τὸ πόδι· — οἱ
 Τούρκοι ὀκτῶ χιλιάδες—ἐτραβήθηκα ὁ Γενναῖος καὶ ἔπιασε
 τὸν δρόμον ὅπου εἶναι κατὰ τὴν Δημητσάνα, διὰ νά ξημερώσῃ
 νά ἰδῆ ποῦθεν θά πάνε οἱ Τούρκοι, καὶ ἂν ἔρθουν κατὰ τὴν χώρα
 νά 'μπῆ μέσα, ὅπου εἶχε τὰ ταμπούρια φθιασμένα, διὰ νά πο-
 λεμήσῃ. Οἱ Τούρκοι βλέποντας τὴν παταρία τῶν Ἑλλήνων,
 ἐπίκασαν ὅτι εἶναι τὰ στρατεύματα 'πούτον μὲ τὸν Γενναῖον
 καὶ Κολιόπουλον. Ἐφοβήθησαν καὶ γύρισαν 'πίσω κατὰ τὴν
 Τροπολιτσά· ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ
 κοντὰ καὶ ἐτράβιξαν οἱ τούρκοι εἰς τὸ διάσιλο τῆς Ἀλο-
 νίστανας διὰ νά περάσουν· οἱ Ἀλονιστιότες ἐβγήκαν ἐμ-
 προστὰ εἰς τὸ διάσιλο καὶ τοὺς πεισοδρόμησαν εἰς ἄλλον
 δρόμον, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν κοντὰ εἰς τὸ Ἀρκου-
 δόρευμα, καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς πῆγαν ἀπὸ κοντὰ, καὶ
 τοὺς ἐπῆγαν ἴσια εἰς τὰ Τρίκορφα· εἰς ἐκεῖνον τὸν κυνη-
 γμὸν ἐσκοιτώθηκαν μερικοὶ Τούρκοι, καὶ τοὺς 'πῆραν
 καὶ ἄλογα, καὶ ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τροπολιτσά οἱ Τούρκοι·

Σάν ἰσυνάχθηκε ὄλο του τὸ ἄσκέρι εἰς τὴν Τροπολιτᾶ, ἐ-
 τράβιξεν νὰ πάγη εἰς τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, καὶ
 ὁ Γενναῖος μετ' 4000 Καρυτινοῦς τοὺς ἐπῆρε ἕως εἰς τὴν
 Μεσσηνίαν διὰ νὰ μὴ σλαβώσουν κόσμο εἰς τὸ πέραμά
 τους, καὶ ὁ Γενναῖος ἐπῆγε ἴσικ μετὰ τὰ φλυτζαροκάμαρα,
 ἀπὸ τὴν Καλαμάτα δύο ὄραις, καὶ ἔκαμε στάσι· ἐγὼ μά-
 θαινόντα· ὅτι ὁ Ἰμπραϊμης ἀναχώρησε διὰ τὴν Τροπολι-
 τᾶ, ἐτράβιξα κατὰ τοῦ Καλαβρύτου τὰ χωριὰ, ὅπου ἦτον
 προσκυνημένα, καὶ ἔστειλα τὸν Βασίλη τὸν Πετμεζᾶ
 κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάση, τὰ χωριὰ τὰ προσκυνημένα, μετ'
 1500, διὰ νὰ πάρῃ τὰ προσκυνοχάρτια καὶ νὰ στείλῃ
 τοὺς προύχοντας, καὶ νὰ τοὺς δώσω προσκυνοχάρτι τοῦ
 γένους· τὴν ἴδιαν ὥραν ἦλθαν καὶ 500 Ἀργεῖοι, καὶ τοὺς
 ἔστειλα στὸν Βασίλη Πετμεζᾶ· κεφαλὴ αὐτῶν εἶχε ὁ
 Τσόκρης, τὸν Νίζον, καὶ τὸν Γυναικαδελφόν του· καὶ ἐπίασε
 τὸν Ἅγιο Βλάση καὶ μοῦ ἔστειλεν τὰ προσκυνοχάρτια.

Τότενες εἰμὲθ εἰς τὸ σπῆλαιον ἐγὼ, ὁ Λόντος, οἱ Πε-
 τμεζαῖοι ὄλοι, Λεχουρίτης, Σωτῆρ Θεοχαρόπουλος, καὶ
 Μπενιζέλος Ροῦφος. Ἦτον καὶ τὸ χηρευόμενον στράτευμα
 τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ μετ' τὸν Λόντο. Τοὺς εἶπα· ἄττεστε νὰ
 πᾶμε εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ, καὶ νὰ τραβήξωμεν κατὰ
 τὴν Πάτρα. Αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι τράβα ἐμπρὸς καὶ αὐ-
 ριον ἐρχόμεθα, καὶ ἔμειναν ἕως 400 εἰς τὸ Μοναστήρι. Ἐγὼ
 ἐπῆρα τοὺς ἐδικούς μου καὶ ὁ Γκολφίνος Πετμεζᾶς 400
 καὶ ἐπήγαμε εἰς ἕνα χωριὸ λεγόμενον Πατζάκου· ἔστειλα
 εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ νὰ μοῦ στείλουν τὰ προσκυ-
 νοχάρτια τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς δώσω τοῦ ἔθνους. Πρὶν
 νὰ κινήσω διὰ τὰ προσκυνημένα χωριὰ, ὅπου ἤμουν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον, ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν
 καὶ τῆς ἔλεγα· νὰ με στείλουν στρατεύματα, πολεμοφόδια

διατι ἡ Πατρίς κινδυνεύει ἀπὸ τὸ προσκύνημα, καὶ ἂν ἤξεύ-
 ρετε καμμιά μηχανή νὰ τρέφονται μὲ τὸν ἀέρα τὰ στρα-
 τεύματα σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ τὴν στείλετε· ἂν ἤξεύ-
 ρετε οἱ εἶναι καμμιά μηχανή νὰ κἀνὴ τὸ χῶμα μπαρουτι
 καὶ ταῖς πέτραις μολύβι, στείλετέ μου τὸν μηχανικὸν διὰ νὰ
 τὸ κάμωμεν· ἐπειδὴ καὶ ἀκόμη τέτοια ἐφεύρεση δὲν τὴν
 ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι, σᾶς λέγω στείλετέ μου ὅλα αὐτά. τὸ
 γράμμα τὸ ἔδωσα ἐνὸς Καλογήρου καὶ τὸν ἐπιφόρτησα
 νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνηση διὰ τὸν κίνδυνον τῆς Πα-
 τρίδος. Ὁ καλόγηρος ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄναπλι καὶ τοὺς εἶπε
 νὰ συναχθοῦν εἰς τὸ Βουλευτικὸ νὰ τοὺς διαβάσῃ ὅσα ἦτον
 ἐπιφορτισμένοι νὰ τοὺς εἶπῃ ἀπὸ μέρος μου· ἔτσι ἐσυνάχ-
 θηκαν, ἐδιάβασαν τὸ γράμμα· τοὺς εἶπε ὅσα τοῦ εἶχα πα-
 ραγγολὴ νὰ εἶπῃ στοματικῶς. Ἐνας βουλευτὴς εἶπε·
 τί τὰ θέλει τὰ πολεμοφόδια, αὐτοὺς ἔχει πενήντα ἀνθρώπους·
 Ὁ καλόγηρος τοὺς ἐβεβαίωσε ὅτι ἔχω 4,000, πλὴν δὲν
 τὸν ἐπίστευσαν. Ἐστειλε τὸ Βουλευτικὸ τὸν Ἀναγνώ-
 στην Ζαφειρόπουλον ἀπὸ τὸ Ζυγοβύτη καὶ τὸν Ἀναγνώστη
 Παππαγιαννακόπουλον διὰ νὰ ἰδοῦν τὴν κατάστασιν τῶν
 στρατευμάτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· αὐτοὶ ἦλθαν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον· τοὺς εἶπα· ὅτι ἡ Πατρίς μας κινδυνεύει
 μὲ εἶπαν τὰ ὅσα ἦτον ἐπιφορτισμένοι νὰ μὲ εἶπουν· νὰ
 καταίβω εἰς τὸ Ἄργος νὰ ἐνωθῶμεν καὶ ἔπειτα νὰ κινή-
 σουν ὅλοι πανστρατιᾷ. Ἐγὼ ἂν τοὺς ἤκουα καὶ ἐπήγαινα
 εἰς τὸ Ἄργος, ἡ Πατρίς ἐχάνετο· διατι αἱ περισσότεραις
 ἐπαρχίαις ἤθελαν προσκυνῆσαι ἀκούοντας ὅτι ὁ Καλο-
 κοτρῶνης πάει κατὰ τὸ Ἄργος. Τοὺς εἶπα· νὰ πᾶτε πίσω
 νὰ τοὺς εἶπητε στοματικῶς, καὶ τὸ κάμνω καὶ διαγράφου·
 ὅτι νὰ κινήθω ὅσοι βαστοῦν ἄρματα καὶ πιστεύουσιν
 Χριστὸ καὶ ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα· Κρήτες, Ἀἰθαλιώ-

ταις, ὅ,τι εἶδος στρατεύματα καὶ ἂν ἦτον, καὶ ἄς ἔλθοῦν νὰ ἀπαντήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν μεγάλον κίνδυνον, καὶ ἐγὼ γίνομαι μικρότερος ἀπὸ δλους· νὰ μοῦ στείλουν καὶ πολεμοφόδια καὶ διὰ ζωοτροφίαις θὰ κάμω ὅ,τι ἤμπορέσω· μὲ νερὸ καὶ μὲ τὰ λείψανα τῶν προβάτων εἰμποροῦμεν νὰ περᾶσωμεν.—Ἐπῆγαν καὶ οὔτε ἀπόκρισιν μοῦ ἔδωσαν οὔτε ζωοτροφίαις, οὔτε πολεμοφόδια, οὔτε χαρτὶ νὰ γράφω διαταγαίς, οὔτε τοῦλάχιστον ἓνα παρηγορητικὸ γράμμα δὲν ἔστειλαν εἰς ταις ἐπαρχίαις, καὶ ἀμπαντονάρησαν καὶ ἐμένα καὶ τὸν λαὸν τῆς Πελοποννήσου. Σὲν εἶδα αὐτῆ τους τὴν ἀδιαφορίαν ἐκίνησα διὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ ἐνέργησα ὅσα εἶπα προητέρα.

Ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα ἐβγήκε, ἐπλάκωσε μὲ τὰ προσκυνημένα στρατεύματα τοὺς Κορινθίους καὶ μέρος ἀπροσκυνήτων Βοσστιτζάνων εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευῆ, καὶ ἐσκότωσε περίπου τῶν 100 Ἑλλήνων—οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χελιώτης—ἐσκοτώθηκαν καὶ δύο καπετανεῖοι καλοὶ· ὁ πασᾶς ἐγύρισε εἰς τὴν Πάτρα. Ὅταν ἐβγήκα εἰς τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα οἱ προσκυνημένοι καὶ εἶπαν τοῦ Πασᾶ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔχει ὀλίγους στρατιώταις καὶ ὁ Βασίλης Πετιμεζᾶς, καὶ νὰ ἔρθουν νὰ μᾶς χαλάσουν· ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐδέχθηκε τὴν γνώμην τους, ἐκίνησε μὲ 6,000 Τούρκους, καὶ ὁ Νενέκος μὲ 2,000 προσκυνημένους Ἑλληνας. Ἦλθαν εἰς ταις Δάπατες, 3 ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ὁ Πετιμεζᾶς, καὶ μιὰ ὥρα ἀπὸ ἐμένα. Εἶχα γράψει εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον νὰ ἔλθοῦν ὁ Λόντος, Σ. Θεοχαρόπουλος, Ν. Πετιμεζᾶς, Λεχουρίτης, καὶ μοῦ ἔλεγαν: σήμερον, αὔριον· καὶ ἀκόμη δὲν ἦτον φερμένοι. Ἐνας καπετάνιος ἀπὸ τοὺς προσκυνημένους

εἰκίησε ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριό, δπου ἤμουνα ἐγὼ, ἀπὸ τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγε εἰς τοὺς Τούρκους· εἶπε: ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκεται μὲ μόνον 400 εἰς τοὺς Πετζάκους καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν. Ἀκούοντας ὁ Πασᾶς τοῦ καπετάνιου τὰ λόγια εὐθὺς τὸ βράδυ ἐτύναξε ὄλους τοὺς καπετανέους νὰ κάμουν συμβούλιον διὰ νὰ ἐλθοῦν νὰ μὲ βαρέσωιν. Ἐκεῖ ὅπου ἐτυνάχθησαν ὠμίλησε ὁ Πασᾶς καὶ τοὺς· εἶπε: ὅτι μοῦ ἤλθε εἰδήσις ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι εἰς τοὺς Πετζάκους μὲ 400 καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν· ἕνας καπετάνιος προσκυνημένος λεγόμενος Σταμαάτης Μποτιώτης εἶπε δὲν πᾶμε εἰς τοὺς Πετζάκους· ἐμεῖς ἕνα βασιλέα ἔχομε δὲν πᾶμε νὰ τὸν χαλάσωμε καὶ αὐτόν· τοῦ τὸ εἶπαν τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ Πασᾶς ἐγέλασε, καὶ τοὺς· εἶπε: ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ πᾶμε νὰ βαρέσωμε; ὁ ἴδιος καπετάνιος ἀπεκρίθη, ὅτι νὰ πᾶμε νὰ κτυπήσωμεν τὸν Πετιμεζᾶν ὅπου εὐρίσκεται μὲ 2,000 εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση. Ἐτῆς ἕμειναν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ πᾶν νὰ κτυπήσωιν τὴν νύκτα τὸν Β. Πετιμεζᾶ.

Δύο ἀδελφία ἀπὸ τοὺς προσκυνησμένους κόβουν καὶ μοῦ λέγουν: ὅτι θὰ ἔλθουν ἐπάνω σου· ἐγὼ, καὶ δὲν τὸ εἶπα τῶν Ἑλλήνων, ἀφίνω τὸν ἀγιουτάντε μου καὶ Οἰκονομόπουλον ἀπὸ Στεμνίτσαν καὶ τὸν Καραγάλιο μπαϊρακτάρι μου, καὶ τοὺς ἄφηκα εἰς τὸ χωριό, καὶ τοὺς εἶπα, βγαίνω ἔξω νὰ κοιμηθῶ,—καὶ τὸ χωριό ἤτιον δυνατὸ νὰ πολεμήσῃ—μὲ τὸν στοχασμὸ: ἂν ἤμαι ἔξω τοὺς βγάνω, ἂν δὲν εἶμαι δὲν ἔρχονται εἰς βοήθεια μου, καὶ ἐτῆς ἐβγήκα εἰς τὸ κεφάλη τοῦ χωριοῦ, εἰς ἕνα καταράχι, καὶ ἐστάθηκα καραούλι, βάρδια, ὅλη τὴν νύκτα μὲ 10 νομάτους· καὶ οἱ Τούρκοι ἐξημερώθησαν στὸν Ἅγιον Βλάση, στὸν Βασίλη τὸν Πετιμεζᾶ, καὶ εἰς τοὺς Ἄρ-

γείους, και ἔκαμαν ὀλίγον ἀκροβολισμὸν, και ἀνεχώρησαν οἱ ἴδιόι μας· αἵματα δὲν ἐχύθηκν εἴτε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἴτε ἀπὸ τὸ ἄλλο· και οἱ Ἄργεῖοι ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος· ὁ Βασίλης Πετμεζᾶς δὲν τοὺς εἶδε· οὔτε ἐγὼ· ἐτζί ὁ Βασίλης ἔμεινε εἰς ταῖς θέσαις, Ἄγιον Βλάση, και οἱ Τοῦρκοι ἐπίστρεψαν εἰς τὴν Πάτραν μ' ὄλους τοὺς προσκυνησμένους. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθεν ὁ Λόντος, ὁ Νικολάκης ὁ Πετμεζᾶς, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Ροῦφης, ὁ Λεχουρίτης μὲ τοὺς τετρακοσίους ποῦτον εἰς τὸ Μοναστήρι, και ἐγὼ ὀρδινιαζόμουνκ ἀπὸ τοὺς Πετσακούς νὰ φύγω, γιατί δὲν ἤξευρα ποῖοι οἱ προσκυνημένοι και ποῖοι ὄχι, και ἐπῆγα εἰς τὴν Κερπινή ποῦ ἔναι δυνατώτερος ὁ τόπος· και ὁ Λόντος μοῦ εἶπε μὲ τοὺς ἄλλου: Γέροντά μου νὰ κάτσομε ἐδῶ· τοὺς εἶπα: εἶσθε ὄλοι ἄπιστοι και δὲν ἤξεύρω τί νὰ κάμω· ἐγὼ ἀναχωρῶ νὰ κάμω στρατεύμα ἐδικό μου, και ἐσεῖς μείνετε στὴν θέση τὴν ἐδικὴν μου. Πηγαινάμενος εἰς τὴν Κερπενή, εἰσειλα τὸν ἀγιοιτάντε μου τὸν Φοτάκο, και ἐπῆγε γυρεύοντας διὰ νὰ φθάση ὁ Γενναῖος και ὁ Κολιόπουλος· και ὁ Γενναῖος ἦτον εἰς τοῦ Φρετζᾶλη, και ὁ Κολιόπουλος ἐσύναξε στρατεύματα και σὲ 5 ἡμέραις ἐφθασαν μὲ 5 χιλιάδες. Μαθαίνοντας ὁ Λόντος και ἡ συντροφιά του ὄτι ἐφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀναχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος, και ὄχι ὄτι ἐφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἄλλ' ἔμαθαν ὄτι ὁ Δελῆ Ἄχμὲτ Πασᾶς ἐπῆγαινε νὰ συνάξῃ τὴν σταφίδα· ἀφοῦ ἀπελπίσθηκν νὰ συνάξου, αὐτοῖ τὴν σταφίδα τότε ἀνεχώρησαν, ἐπειδὴ διὰ αὐτὸ ἐκεῖ ἐκάθοντο. Ἄπλωσα τὰ στρατεύματα εἰς τὰ προσκυνημένα χωριά, και ἔκαμα διαταγαῖς: ὄτι ὄγιο χωρὶδ δὲν γυρίση πίσω εἶναι τὰ σπῆτιτῶ του καιμένα, τὰ

ἀμπέλια τους καϊμένα, θὰ τοὺς ἀφανίσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ ὅτι ἀν' ἐπιστρέψῃ, τὸ ἔθνος θὰ τοὺς συγχωρήσῃ, καὶ ἄλλα περισσὰ, φοβέριε. Ἐὰν στοχασθῆτε ὅτι ὁ Ἰμπραίμης θὰ σὰς δώσῃ ἀπὸ 500 νὰ φυλάτε τὰ χωριά σας, εἴσαθε γελασμένοι, διατί δὲν ἔχει τόσο στράτευμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ φεύγουν ἐκεῖνοι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἐρχόμεθα ἡμεῖς νὰ καῖμε, καὶ νὰ σκοτόνομε. — Λαμβάνοντας ταῖς προσταγαῖς, ταῖς ἔδειξαν τοῦ Ἰμπραίμης, καὶ εἶπε, ὅτι ἐγὼ θὰ δεῖξω πόλεμον τοῦ Κολοκοτρώνη· καὶ ἔτζι ἐγύρισαν ὀπίσω τὰ χωριά, ὅπου ἦτον προσκυνημένα, καὶ ἐπέρναμε ὀπίσω τὰ προσκυνοχάρτια, καὶ τοὺς διδάμαε τοῦ ἔθνους, καὶ ἔτζι ἐγύρισαν ὀπίσω εἰς τὰ χωριά τους διὰ νὰ μὴ τοὺς κάψουν τὰ σπίτια τους. Καὶ ἐτράβιξα μὲ 8000, καὶ ἐτραβίξαμε κητὰ τὴν Βοστίτζα, καὶ βιένοντας στὴν Βοστίτζα ἀγνάντια στὰ ψηλώματα, ἐθάλαμε ἀνθρώπους νὰ τοὺς πλανέσωμε διὰ νὰ εὐγοῦν εἰς πόλεμον. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ νὰ τρυγήσουν καὶ εἰς τὴν ἄκρη τοῦ κάμπου εἶχαν τὴν καθαλλαρία τους διὰ νὰ μὴν κατεβαίνουμε· καὶ ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέρας καὶ ἐπροκάλεσα, καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὸν νοῦν τους διὰ πόλεμον· βλέποντας ὅτι ἡμεθα ἄχρηστοι καὶ δὲν ἔχομε καὶ προβιζιόνες νὰ σταθοῦμε ἐκεῖ, ἐπῆρα τὸν Γεναῖον μὲ τὸ μισὸ στράτευμα, καὶ ἐτράβιξα εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, καὶ τὸν Κολιόπουλον, Μελετόπουλον, Πετιμεζάδαις, τοὺς ἄφρα Πάτρας καὶ Βοστίτζας χωριά. Πηγαινάμενος εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, λαβαίνοντας ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸ φρούριο τῆς Καρίταινας, καὶ λέγει: ὅτι ἡ Μεσσηνία πραγματεύεται νὰ προσκυνήσῃ—τὸν Νικήτα εἶχα ἀφίσει στὴν Μεσσηνία μὲ στράτευμα καὶ οἱ στρατιώταις τοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πῆναν—μόνον νὰ φθάσετε τὸ γλιγωρῆτερο νὰ μὴν

πάθουμε καμμίχ. Ἄφρακ τὸν Γενναῖον, καὶ ἐπαράγγελια καὶ τοῦ Κολιόπουλου νὰ σταθοῦν νὰ παρατηροῦν τὰ κινήματα τοῦ Δελῆ Ἀχμέτ Πασσᾶ, καὶ τὸ προσκύνημα, ποῦ ἀρχίησαν εἰς τὴν Γαστούνη, καὶ Πύργον, καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα μὲ διακοσίους σωματοφύλακας. — Ὁ Πασσᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα συναρίζει τὰ στρατεύματα, καὶ τοὺς προσκυνημένους, καὶ πάει κατὰ τὸ Κολιόπουλο εἰς τὴν Καυκαριάν, δυνατὸς τόπος—μόνον ἕνα ἔκαμε ὁ Κολιόπουλος, ἀποῦ δὲν ἔδωσε εἰδήσειν ποῦ Γενναῖου, ποῦ ἔτον ὅ ὦραις μακρά· πλὴν ὁ Κολιόπουλος δὲν ἐνόμισε ὅτι πάνε ἀπάνω του οἱ Τούρκοι—καὶ ὡς ἐπήγαιναν ἀπάνου του ἔκαμε ἕναν πόλεμον δυνατὸν. Ἐσκοτώθηκαν ὡς 150 Τούρκοι, καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδικούς μας δὲν ἔπαθε κανεὶς τίποτε· ἦτον μὲ τὸν Κολιόπουλον ὁ Χρῆστος Φωτομάρας, ὁ Μελετιόπουλος, ὁ Νικ. Πετμεζᾶς καὶ ἄλλοι, ἦτον 2000, καὶ οἱ Τούρκοι 8000· καὶ ἐτίζι ἐτράβηξε πάλιν ὁ Πασσᾶς Δελῆ Ἀχμέτης καὶ ἐκατέβη εἰς τὴν Πάτραν καὶ εἰς τὴν Γαστούνην· ἔκαμε κατὰ τὴν Δίβρη, ἀμέσως καὶ ἡ Δίβρη καὶ τᾶλλα γωριὰ ἐπροσκύνησαν. Ἀφοῦ ἔμαθεν ὁ Γενναῖος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Λιβάρτζι ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν προσκυνημένων, καὶ ἐστρατοπεδεύθη εἰς τοὺς παραλόγγους, ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου τοῦ Τούρκου μίαν ὥραν μαζὺ ἦτον καὶ ὁ Χρῦσανθος τὸ Σισινίπουλο καὶ ὁ Θίν. Κουμανιώτης· βλέποντας οἱ Τούρκοι τὸν Γενναῖον σηκώθηκαν καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Δάλα· ἔστειλεν ὁ Γενναῖος κοντὰ τοὺς διάφορα σώματα καὶ ἐκτυπιῶνταν, καὶ ἐδάρησαν τὴν πισινέλα τοῦ τούρκου, καθὼς ἐκτυπήθηκε καὶ μ' ἕνα μπουλοῦχι εἰς τὸ γεφύρι τῆς Νεμούδας. Εἰς αὐτὸν τὸν ἀκροβολισμὸν ἐσκοτώθηκαν 40 Τούρκοι, πέντε ἐπιάσθηκαν, καὶ τρεῖς Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν· ἐτράβηξεν ἐκεῖ ὁ Πασσᾶς βιαίως ἀπὸ Γαστούνην καὶ Πά-

τρα, ὁ δὲ Γενναῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δίβρην διὰ τὴν τιμωρήσῃ τοὺς προσκυνημένους καὶ νὰ τοὺς γυρίσῃ εἰς τὸ βωμαίικο, καθὼς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ἔθνος καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλα τὰ περίξ χωρία. Ἐπροσκύνησε καὶ ὁ Πύργος, καὶ τοὺς ἔγρψε δύο γράμματα ὁ Γενναῖος, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἤκουσαν, ἀλλ' ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ Φαναριου νὰ προσκυνήσουσιν καὶ αὐτοὶ. Ὅθεν ἐβίβασθη ὁ Γενναῖος διὰ νὰ πάγῃ νὰ κάμῃ μωρικαῖς ζημίαις, ἔκαψε σπήτια διὰ νὰ παραδειγματισθοῦν καὶ ἄλλοι πρὸς σωφρονισμόν.

Ἐγὼ ἐτράβιζα, ὡς εἶπα, καὶ ἐπέρασα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτου, Καρύταινας καὶ Λεονταριου καὶ ἐπέρασα στὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ἦτον ὁ Νικήτας, εἰς τὸ χωριὸν Ζαβάζικα, κάτω εἰς τὰ κλύδια, στὴν Καλαμάτα δύο ὥραις. Καὶ εἰς τὸν πηγαμό μου ἐμάζευα στρατεύματα καὶ ἐγινήκαμε ὡς χίλιοι Ἀρκαδιανοὶ, Ἀνδρουσανοὶ, ἢ Μηλαχιώταις· διὰ τρεῖς ἡμέρας χίλιοι· τροφαῖς δὲν εἶχα, ἐδίταξα τὰ χωριά καὶ ἐπῆρα διακόσια πινάκια γέννημα καὶ χίλις σφαχτὰ διὰ τὸ στράτευμα. Οἱ Πατραῖοι, οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ μέρος Φαναρίταις, ὅπου ἦτον προσκυνημένοι, γράφουν τοῦ Ἰμπραήμι νὰ μὴ μᾶς τυραννᾷ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ Καρύταινα· ὅσο ἢ Καρύταινα ζωντανὴ δὲν ἡσυχάζομεν· τὸ προσκύνημά μας δὲν ὠφελεῖ. Ὁ Ἰμπραήμης ἐπῆρε ἓνα μέτρο, καὶ ἔστειλε τὸν Κεχαγιάτου μὲ χίλιους μὲ τσεκούρια καὶ μὲ ἄρματα καὶ ἔστειλε ἔσθην Μεσσηνίαν νὰ βάλουν φωτιά καὶ τσεκούρι· ὅσα δὲν ἐκάλονταν νὰ βάνῃ τσεκούρι, ἐλαιῶνες, συκαῖς, μουριαῖς· ἔστειλε καὶ πέντε χιλιᾶδας καβζλαρβίους γιὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν ἄκρην, ἵστοὺς κάμπους νὰ μὴν καταβαίνουν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς πολεμοῦν. Καὶ ἡ ζωὴ σου, ἔλεγε ἑστὸν Κεχαγιά, θὰ μὲ πληρώσῃ τὴν ζωὴν ὅποιουδήποτε φονευθῇ· διότι δὲν

εὐε στέλνω νὰ πολεμήσης, ἀλλὰ νὰ καύσης. Καὶ ἐκεῖνος εἰσύναξε τὸ στράτευμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ζάχαρο, τὸ λοιπὸ ποῦ τοῦ ἔμεινε· καὶ ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν ἡ πρόσκυνη- μέναις ἐπαρχίαις νὰ πάν' νὰ χαλάσουν τὴν Καρύταινα· τοῦ Κεχαγιᾶ τοῦ τοῦ ἔδωκε μίαν προσταγὴν νὰ στείλῃ νὰ προσκυνήσουν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰμὴ καὶ δὲν προσκυνήσουν νὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν προσταγὴν τὴν ἔδωκε εἰς δύο σκλαβωμένους Γαστουναίους σκλάβους καὶ τὴν ἤφεραν ἐκεῖ ὅπου ἔντεσα καὶ ἐγώ. Διαβάζοντας τὴν δια- ταγὴν ποῦ ἦτον τόσον σφοδρὰ, τοῦ ἀποκρίθηκα : ὄχι ἀπὸ μέρος μου, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας : ὅτι αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρ- πύφορα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διαπὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κένενα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπῆτια· ποῦ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω ἴσθιν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσεις καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ μα- τακάνει. Μόνον ἕνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολε- μοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπό- κρισιν ὁ Κεχαγιᾶς, τῆς εὐθύς· ἔβαλε τὸ ἔργον του φωτιὰ καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στράτευμά του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινίονταν εἰς πόλεμον, μόνον τὸ ἔργον τους. Καὶ πάντες τὴν νύκτα μερικοὶ Ἕλληνες καὶ ἔπιασαν τέσσαριους Βουλγάρους ζωντανούς καὶ τοὺς ἐξέ-

τασα και μου ειπαν την προσταγή να μην κάμουν πό-
 λεμον μόνο να κυτάξουν την δουλειά. Έγώ τότενες έπερασα
 εις τό 'Αρμυρό και εκεί έσυνομίλησα με τους Καπιτα-
 ναίους και άλλους Μανιάταις, να βρούμε ένα καφι, να
 στείλωμε εις τους Ναυάρχους τό γράμμα του 'Ιβραήμι
 και την απόκρισι του λαού, όπου ήτον άνοικτά άπ' έξω
 από την Μεσσηνία, ή όπου τους βρούν. Και ειχε ο Πα-
 ναγιώτης Καπεταναίος Γιανέας μία σκαμπάβια και της
 δώκαμε δέκα πέντε τάλλαρα και τά γράμματα και ένα
 γράμμα μου· και έλεγα· ιδού τί κάνει ο έχθρός των 'Ελ-
 λήνων. Και έπηγε γυρεύοντας όθεν τους εύρη. Και έγώ
 έτράβιξα και έπηγα με τον Μούρτσινο και ειπα: τί κάνετε
 αδελφια; να πιάσωμεν τον 'Αρμυρό που έχω και χιλίους
 στρατιώτας Πελοποννησίους· και έτσι έσυνάχθησαν και κί-
 νησαν, και ο 'Αναστάσις Μαυρομιχάλης και άλλοι κα-
 πετανέοι της Μάνης και έπηγαν εις τον 'Αρμυρό. Την
 ίδια ημέρα έλαβα ένα γράμμα από Καρύταινα από τον
 Βασίλη 'Αλωνησιώτη: ότι τό Φανάρι άρχίζει να προσκυνή,
 μόνο πάρε μέτρα. Της ευθύς έκραξα τον Μούρτσινο και
 τους καπετανέους και τον Νικήτα, και έγώ πέρνω διακο-
 ρίους να περάσω από την Καρύταινα, Λιωντάρι να μάσω
 στρατεύματα να πάω κατά τό Φανάρι, να έχω και έγνοια
 ότι ο 'Ιβραήμης ήτον εις την Ζάχαρο και έσύναζε στρα-
 τεύματα· και έτσι σε είκοσιτέσσαρες ώραις εύρέθηκα στην
 Καρύταινα, και όποτεϊλα στρατεύματα κατά τό Φανάρι· ή
 μεν Σκαμπαβία έντεσε να εύρη την Γαλλικην άρμάδα
 και δινοντας τά γράμματα του Ναυάρχου του Γάλλου, έκαμε
 συνιάλο και έμαζώχθησαν και οι τρεις Ναυάρχοι και έδιά-
 βασαν τά γράμματα και διν έπίστευσαν, ότι είναι αληθινό
 εκείνο όπου κάνει ο Μπραήμης· γιατί αυτοί του ειχαν στεί-

λει πρώτα νά παύσῃ τὸν πόλεμο, πλὴν ἐκεῖνο τὸ σκυλί
 δὲν ἄκουε καὶ ἐτήρῃαι τὴν ἔχθρα, τὸ πάθος ὁποῦ εἶχα
 εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἔκραξαν τὸν αἰμνηστον καὶ μα-
 καρίτην Ἀμιλτον καὶ μία Φραντσέζικη καὶ Ῥούσιχη φρε-
 γάδα, καὶ ἤλθαν εἰς τ' Ἀρμυρὸ νά ἰδοῦν ἂν τὰ γραφόμενα ἦτον
 ἀληθινά. Καὶ ἤλθαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ καὶ ἐβγῆκαν καὶ εὐ-
 ρῆκαν τοὺς καπιτανέους ποῦ ἦτον μεινεμένοι ἐκεῖ. Ἀπὸ
 τὸ Ἀρμυρὸ ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα εἶναι μιά-μιση ὥρα ὁ
 τόπος ποῦ ἔκοβαν καὶ ἔκαιαν, καὶ οἱ καπιτανεοὶ τοὺς ἐδειχ-
 ναν τὸ τί κάνει ὁ Ἰβραήμης. Ἐμβῆκαν σὲ τρεῖς φελοῦ-
 καις οἱ τρεῖς κομαντάντιδες καὶ ἐβγῆκαν εἰς τῆς Καλαμά-
 τας τὸ ποτάμι, ποῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ὥρῃ μιά-μιση,
 καὶ ἔκραξαν τὸν Κεχαγιὰ καὶ τοῦ εἶπαν, νά παύσῃ τὴν φω-
 τιὰ καὶ τὸ τσεκούρι, καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε, ἡ προσ-
 ταγή μου εἶναι νά καίω καὶ νά κόβω, ἀπὸ τὸν ἀνώτερόν
 μου. — Διατί ἡ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἔττειλαν γράμμα νά
 κάμῃ ἀνακωχὴ, καὶ αὐτὸς κάνει πρᾶγμα ποῦ δὲν εἶναι πρᾶγ-
 μα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. — Ἐγὼ δὲν τὸ
 ἐξεύρω αὐτὸ, τὴν προσταγὴ τοῦ ἀνωτέρου μου κάνω, καὶ οἱ
 Ναυάρχοι καὶ ὁ Ἰβραήμης ἄς κάμουν ὅ,τι θέλουν· καὶ τότε
 ἀνεχώρησαν οἱ κομαντάντιδες καὶ εὐθὺς ἔκαμαν πανιά καὶ
 ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ναυάρχους, καὶ τοὺς ὠμολόγησαν τί εἶδαν
 καὶ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Κεχαγιὰ τοῦ Ἰβραήμη. Καὶ τότενες
 ἀπεφάσισεν ὁ γενναιότατος Κόδριγκτων καὶ οἱ γενναιότατοι
 Ῥούσσοι καὶ Γάλλοι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νιόκαστρο, καὶ τοῦ
 ἔκαψαν τὴν ἀρμάδα· καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Να-
 βαρίνο νά ἤθελε εὐρεθοῦν καὶ δύο χιλιάδες Ἕλληνας ἤθελαν
 σκοτώσουν ταῖς δεκαπέντε χιλιάδες Τούρκους· γιὰτι ἔμε-
 ναν εἰς ἀπελπισίαν καίοντας τὴν ἀρμάδα. Καὶ τότενες
 ἔπαυσε καὶ τὴν φωτιὰ, καὶ ἀναχώρησε διὰ τὸ Νιόκα-

στρο· και ὁ Ἰβραήμης ποῦ ἦτο στρατοπεδευμένος, και νὰ πάη στήν Καρύταινα, ἦλθε σὸ Ναβχρίνο, και τότες ἔπαυσε ὁ θυμὸς τοῦ πολέμου, σιὸν Ὀκτώβριον μῆνα. Ἐκείνην τὴν χρονιά ἐδῶσε ἡ Καρύταινα 900,000 γρόσια εἰς τοὺς στρατιώται· διὰ μισθοῦ· διὰ πέντε μῆνας ἀπὸ τὸν Ἰούνιον Ἰούλιον Αὐγούστον Σεπτέμβριον Ὀκτώμβριον· δὲν ἐστεκόμουν πουθενά, πότε εἰς τὴν Καλαμάταν, πότε εἰς τὴν Μετσηνίαν, εἰς τὸ Λεοντάρι, Πάτρα, Καλάβρυτα, ποτέ δὲν ἐξεκβάλιγα· διὰ ἕξ μῆνας εἶχα 200 σωματοφύλακας, οἱ ὁποῖοι με ἀκολουθοῦσαν παντοῦ· ἀπὸ τὴν πολλὴν κινδύα ἀβρόστησα, ἐρούσκοσαν τὰ πόδια μου και τὰ ἀρχιμάμου, ὁποῦ ἂν δὲν εἶχα τὸν Ἀγαμέμνον ἐχάνουμουν. Αὐτὸ τὸ καλοκαῖρι ἐχάλασα 20 ῥίζιμα χαρτί εἰς γράμματα, και εἰς διαταγὰς· ἡ Κυβέρνησις ἐτραβίχθηκε εἰς τὴν Αἴγινα και δὲν τὴν ἐμελλε τίποτε, και ἐκεῖ ἔμεινε, και εἶχε μόνον τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὴν μεσιεῖαν τοῦ Στρατφῶρ Κάνιγκ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶχα ἕξ γραμματικούς και ἔγραφαν ἡμέρα νύκτα, και δὲν ἐπρόσθθαναν· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προσκυνηματος ἐφοβήθηκα μόνον διὰ τὴν πατρίδα μου, ὄχι ἄλλη φροῶ, οὔτε εἰς τὰς ἀρχάς, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δράμκη ὁποῦ ἦλθε με 30,000 στράτευμα ἐκλεκτό, οὔτε ποτέ μόνον εἰς τὸ προσκύνημα ἐφοβήθηκα· ἡ Ῥώμηλη ἦτον ὅλη προσκυνησμένη, ἡ Ἀθῆνα πεσμένη, τὰ βουμελιώτικα στρατεύματα διελυμμένα· μόνον ἡ Πελοπόννητος ἦτον μεινεμένη με τὰ δύο νησιὰ Ἰθρα και Στέτζαις ὁποῦ εἶχαν δύναμιν. Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πάρει προσκυνοχάρτια· ἐπάσχιζε νὰ πάρη και ὁ Ἰμπραήμης διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, και ὅταν ἦ ὁ Μινίστρος τῆς Ἀγγλίας ἡ ἄλλη δύναμειος ἐμεσίτευαν εἰς τὸν Σουλτάνο διὰ τὴν

Ἑλλάδα νὰ τοὺς ἀποκριθῆ, ποία Ἑλλάδα; ἡ Ἑλλὰς εἶναι προσκυνημένη, νὰ τὰ προσκυνοχάρτια τους· ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἰδοὺ οἱ ἄλλοι ἐπροσκύνησαν· τότε αἱ δυνάμεις δὲν εἶχαν τίποτε νὰ ἀποκριθοῦν καὶ ἡμεῖς ἐχανόμεθα· διότι ἂν δὲν ἐπρόφθανα τὸ προσκύνημα καὶ ἐπροσκύναε ἡ Πελοπόννησος, τότε τί ἤθελε κάμει καὶ ἡ Ὑδρα καὶ ἡ Σπέτζαις; ἤθελε χαθοῦν· ἐβάσταξα τὸν κέσμον ἕως οὔτου ἐγινε ἡ ναυμαχία εἰς τὸ Νεόκαστρο, ἦλθε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Φραντζέζων. Εἰς τὰ 1826 ἀρχίνησα διὰ νὰ θαρρύνω τὸν κόσμον, καὶ ἐφτιασα τὰ σπίτια ἀπέζω ἀπὸ τὸ κάστρο καὶ πύργον, καὶ ὁ κόσμος ἔλεγε ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἤξευρε ὅτι θὰ ἐλευθερωθοῦμε δὲν ἐκτιζε σπήτια, οὔτε ἐβαζε ἀμπέλια σ' ἐθνικὴ γῆ. Καὶ διὰ νὰ ἰδῆ ὁ κόσμος αὐτὸν, ὅτι ἔκανε σπήτια, ἐμψυχόνετο ὁ κόσμος, ἐλάμβανε ἐλπίδαις, καὶ ἔτσι τοὺς ἐνθάρρυνα.

Εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἦλθε ὁ Κυβερνήτης εἰς τὸ Νάπλι, καὶ ἐστάθηκε μία ἡμέρα (δικατὶ ἦτον κουμάντο ὁ Θεόδωρος Γρίβας), καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Αἴγιαν. Τὸν ἐδέχθη τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὡς Καποδίστριαν· καὶ τότες ἔκαμαν συνέλευσιν, καὶ τοῦ ἔδοσαν τὰ ἡνία τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ περάσοντας πέντε ἐξ ἡμέραις ἐδιέλυσε τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἔκαμε συμβούλους, Πανελλήνιον, καὶ ἄλλα συστήματα ποῦ εἶχαν οἱ Ἕλληνας· τὸ σύστημα τὸ πολιτικὸ καὶ ἀρχίνησε νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὰ στρατεύματα καὶ ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, καὶ τὸν ἔστειλε στὴν Ἐλευσίνα, στὰ Μέγαρα, καὶ ἐστάθηκε μερικὸν καιρὸν. Καὶ ἔστειλε καὶ ἔβαλε Ἀστυνόμον, ἄλλαξε ὅλα τὰ συστήματα, ἔβαλε τὸν Κουντουριώτην εἰς τὸ Οἰκονομικόν· καὶ τότε ποῦ ἐκατάφθασε ὁ Κυβερνήτης

ἦτον τὰ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα κατεδασμένα ἕως
 τρεῖς χιλιάδες μὲ τὸν Γενναῖο διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν
 τυραννίαν τοῦ Γρίβα, — διατι ἐλογάριαζε νὰ πάη νὰ χα-
 λάση τὸ Κρανίδι, . . . ἔγραψε ἡ ἐπαρχία. Ὀλίγαις ἡμέραις
 ἀρχήτερα ἦτον σκοτωμένοι οἱ Ἄργεῖοι μὲ τοὺς στρα-
 τιώτας τοῦ Γρίβα, καὶ ἐσκότωσαν δέκα· οἱ στρατιώ-
 τες τοῦ Γρίβα εἶχανε πάρει καὶ ἑνδεκα χιλιάδες γηδο-
 πρόβατα ἀπὸ τοὺς Βαλτιτσαίους ἀπὸ τὰ χειμάδιά τους,
 διατι ἐκρατοῦσε τὸ Παλαμίδι ὁ Γρίβος, (τότε ἐχάλασαν
 καὶ τὸν ἐλαιῶνα, ἐκαψαν καὶ τὸ χωρὶν Φράρη) καὶ τὸ
 Ἰτζ-Καλε ἐκρατοῦσε ὁ ἐξάδελφός του Στράτος, καὶ ὁ Γ.
 Στράτος ἐκυνήγας τοῦ Γρίβα τὸ κόμμα, καὶ ὁ Γρίβος
 ἐκυνήγας τὸ δικό μας. Τότε ἐπιασε τὸν Γ. Τσόκρη καὶ
 τοῦ ἐπῆρε δέκα χιλιάδες γρόσια, καὶ ἐπιασε τὸν Ν.
 Μπούκουρα καὶ τοῦ ἐπῆρε εἴκοσι χιλιάδες, καὶ ἄλλα τό-
 σα κακὰ ἔκαναν. Ἐγὼ ἄργησα διὰ νὰ πάω εἰς τὴν Αἴ-
 γιναν, καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα διὰ νὰ πάω· εἶπε τοῦ
 Ἀναστάτη Ἀόντου, τότε Ἀστυνόμου, νὰ τὸ στείλῃς χω-
 ρὶς νὰ τὸ δώσης εἰς ἄλλου χέρια. Καὶ ἐγὼ ἤμουν κι-
 νημένος ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ ἦλθα εἰς Ἄργος ποῦ
 ἦτον ὁ Γενναῖος καὶ τὰ ἄλλα στρατεύματα, καὶ ἐπῆγε εἰς
 τὸν Γενναῖον ὁ ἀποσταλμένος, —: δόμου το, καὶ δὲν τοῦ τὸ
 ἔδωκε, καὶ ἐτζι ἦλθε εἰς τὸ κονάκι μου καὶ μου τὸ ἔ-
 δωκε. Λαβένοντας τὸ γράμμα ἐκίνησα μὲ διακοσίους καὶ
 ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἄλλους καπετανεῖους, Τσόκρη
 καὶ ἄλλους πολλούς. Καὶ ἄφητα τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ
 Ἐπίδαυρα, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Αἴγινα· πηγαينάμενος
 καὶ ἐπαρρησιάζεσθαι καὶ μ' ἐδέχθηκε, γιατί ἤμασθε γνω-
 ρισμένοι ἀπὸ τὰ 1807, δταν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ῥωσ-
 σίαν, καὶ δεῦτερα τὸν εἶχα ἀνταμώσει εἰς Κορφοῦς, δταν

ἦλθε καὶ ἐπισκέφθηκε τὸν πατέρα του. Ὅταν ἰκατέβηκε εἰς τὴν Πίζα, καὶ ἔκαμε στάσιν ἐκεῖ, οἱ μερικοὶ φίλοι μας, τοὺς τόσους χρόνους τῆς ἐπανάστασεως, εἶχαν γράμματα ἐναντίον μου, καὶ ἡ φήμη ἀπὸ ταῖς ψευτεῖς τοῦ κόσμου, (ὡς καὶ τώρα ὁποῦ ἦλθε ὁ Βασιλέας μας) ὅτι ἔκαμα καλὸ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ περισσότερο κακὸ· ἔτι τοῦ εἶχαν γεμίσει τὴν ἀκοήν του μὲ φήμη ψεύτικη, ὅτι ἐγδυσά τὸν κόσμον, ὅτι ἐτυραννοῦσα, καὶ ἄλλαις κακουργίαις τοιαύταις, καὶ δὲν μὲ ἐτήραε μὲ καλὸ μάτι· καὶ ἐγὼ τὸ ἐκατάλαβα, ὅμως εἶπα τώρα ποῦ ἦλθε, ὡς τοιοῦτος ἀνθρώπος ποῦ εἶναι προκομμένος, θέλει καταλάβει εἰς ἓνα, δύο μῆνες, ἂν καλὸ ἢ κακὸ ἔκαμα εἰς τὴν πατρίδα. Ἀπὸ ἐκεῖ μ' ἐπῆρε, διορθώνοντας τὰ πράγματά του καλὰ, τῆς Κυβερνήσεώς του, καὶ τότε μ' ἐπῆρε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸν Πόρο μὲ τὴν Φρεγάδα τὴν Ἑγγλέζικη, ὁποῦ ἦτον φερμένος μεδαύτην, καὶ ἐχασομερήσαμε εἰς τὸν Πόρον δύο, τρεῖς ἡμέραις, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐμῆξε πάλιν εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐτραβίξαμε καὶ ἐπήγαμε εἰς τ' Ἀνάπλι. Ὄντας ἀριθάραμε εἰς τ' Ἀνάπλι μ' ἐπρόσταξε νὰ ἔβγω ἔξω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθικα, ὅτι σὶ Ἀνάπλι δὲν βγαίνω, γιὰτὶ εἶμαι μολωμένος μὲ τὸν Γρίβα, καὶ ἀντὶς νὰ κάμω καλὸ, ἢ μπορῶ νὰ κάμω κακὸ τῆς Κυβερνήσεώς σου μὲ τέτοιους τρελοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἐξοχότης σου κάμε μὲ τὸν ἀκατάστατον Γρίβα. Ὑπάγω εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀναπλινοῦ πρόσταξέ με ποῦ νὰ πάγω. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐβγήκε ἔξω καὶ ὠμίλησε τοῦ Γρίβα, καὶ ἰκατέβη ἀπὸ τὸ Παλαμίδην, τοῦ ἐπαράδοσε τὸ Παλαμίδι, καὶ τοῦ ἔταξε διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ Παλαμίδι νὰ τοῦ συμπαθήσῃ ὅσα σφάλματα ἔκαμε. Καὶ ὁ Γρίβας ὑποσχέθη νὰ πάρῃ 4 χιλιάδες καὶ νὰ πάῃ εἰς τὸν Γκούρτο,

καὶ ἄλλα πολλὰ ταξίματα εἰς τὸν Κυβερνήτην· καὶ ὁ Γρίβας ἐσκιάζονταν νὰ πάη εἰς τὸν Πόρον διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὰ κακὰ ὁποῦ εἶχε καμωμένα, ἐφοβοῦνταν καὶ τὸν ἴσκιον τους· τὰ στρατεύματα δὲν ἦτον ἀκόμη διαλυμένα, καὶ τὸν ἔτρωγε ἀκόμη ὑπόψια. Ἐδιόρθωσε τὰ κάστρα ὁ Καποδίστριας, καὶ εἶπε τοῦ Γρίβα ὅτι πάμε μαζὺ εἰς τὸν Πόρο, ἂν φοβᾶται, μὲ ὄρκο. Καὶ ἔτσι διορθώνοντας τὰ κάστρα τὸν ἐπῆρε καὶ ἐκείνον διὰ ξηρᾶς, καὶ τότε ἔστειλε εἰς τὸ Ἄργος τὸν γέροντα Βλασόπουλο, διὰ νὰ τοῦ εἰπῆ νὰ πάω εἰς τὸν Πόρο καὶ νὰ λύσω ὅσα στρατεύματα καὶ ἂν ἔχω, τὰ στρατεύματα ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ εἰς τὰ Ἐπίδουρα, τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακὰ ὅλα. Δὲν ἔλειψα νὰ διατάξω τὰ στρατεύματα νὰ λυθοῦν, διὰ νὰ πάη κάθε ἓνα εἰς τὸν τόπον του, καὶ ὅσους εἶχα λουφειζίδες Ῥουμελιώταις ἔστειλα, εἶπα τοῦ Γενναίου νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὴν Καρύταινα καὶ νὰ τοῦς δίδω τροφᾶς, ἕως νὰ λάβω δευτέρη διαταγὴ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη· καὶ ἔτσι ἐμπῆκα εἰς τὴν φεργάδα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Πόρο. Σὺν ἐπῆγε μὲ τὸν Γρίβα εἰς τὸν Πόρο, τὸν ἄφησε ἔξω τοῦ Πόρου, καὶ ἔστειλε καὶ ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης καὶ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὁ δὲ Γρίβας ποῦτον ἐκεῖ καὶ ἄλλα στρατεύματα (ποῦ τοῦ ἔταξε νὰ δώσῃ 4000) τοῦ εἶπε, νὰ συνάξῃ ὅσους στρατιώτας δύναται καὶ τὸν ἀδελφόν του τὸν Γαρδικιώτη νὰ πάη εἰς τὴν Βόνιτσα, καὶ ἐπῆγε ὁ ἴδιος Καποδίστριας διὰ νὰ ἐμπαρισθοῦν στὸ καστέλι τοῦ Πόρου, ποῦ εἶχε φτιασμένο ὁ Ἐιδέκ, καὶ ἀπὸ ταῖς 4000 χιλιάδες ποῦ τοῦ ἔταξε, ἐπαρρησίασε νὰ ἐμπηκάρῃ 270, καὶ ἐν παρρησίᾳ τοῦ Κυβερνήτου ἄρχισαν τὴν ἀκαταστασίαν, καὶ ἐγύρευον τοὺς λουφέδεις πρὶν μισεύσουν, καὶ ἐθύμωσε καὶ ἐστράφη εἰς τὸν

Πόρον, και εκείνοι ἐμπαρκαρίσθησαν και ἐπῆγαν εἰς τὸν Γκενεράλ Τσοῦρτσ, και ἐχασομέρισε 5—6 ἡμέρες διὰ νὰ διορθώση και ἄλλα πράγματα, και ἐπῆγε εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὅπου ἦτον ὁ Ὑψηλάντης με τᾶλλα στρατεύματα, και ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, και ἐβγήκε εἰς τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, και τότες ἐγύρισε πίσω εἰς τὴν Αἴγινα νὰ διοργανίσῃ τὸ ἔθνος, και ἐδιοργάνισε 20 τάγματα ἀπὸ τὰ Ῥουμελιώτικα στρατεύματα, και ἀπὸ τὰ Μωραΐτικα κἀνέχ. Τότενες ὅταν ἐγύρισε τοῦ εἶπα « ὅτι, » ἐξωχώτατε διατὶ δὲν κάνεις και ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον » τάγματα; τὰ ἄρματα τῆς Πελοποννήσου τί θενὰ γένουσι; » τί θενὰ γίνουσι οἱ κόποι τους; ». — Τότε με ἀπεκρίθηκε, « Ὁδοωράκι, (διατὶ ἔτσι με ἔλεγε πάντα), δὲν καταλαβαίνεις τὰ ἐξωτερικὰ, διατὶ τὸ κάνω αὐτό. Νὰ ἡξεύρεις » ἡ τρεῖς δυνάμεις; ἀπορασιζοῦσι μόνον τὴν Πελοπόννησον » και μέρος νησιὰ, και δὲν ἔχουσι σκοπὸν νὰ μᾶς πλατύνουσι » τὰ σύνορα, και ἐγὼ τὸ κάνω με αὐτὸν τὸν τρόπον ὅτι νὰ » εὐρίσκωνται τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμελιώτικα εἰς τὰ » ἄρματα εἰς τὰ σύνορά τους, και, οἱ Πελοποννήσιοι ἀν κά- » μουν ἄρματα Πελοποννησιακὰ οἱ σύμμαχοι θὰ εἰποῦν, τί » θέλει ὁ Κυβερνήτης τὰ ἄρματα εἰς τὴν Πελοπόννησον » ποῦ ἡ Πελοπόννητος εἶναι ἐλεύθερη; τηράει νὰ δυναμώ- » νῃ τὰ στρατεύματά του και δὲν τηράει ἐμᾶς ποῦ εἴμαστε » διαφεντευτάδες τῶν Ἑλλήνων, και κάνω κακὸ και ὄχι » καλὸ ὅμως εἰπέ εἰς τὰ στρατεύματα και καπεταναίους » τῆς Πελοποννήσου, νὰ ἰδοῦμεν τί ὁ καιρὸς με διδάσκει » και νὰ ἴναι ἡ τύχη ». Και τότενες μὲ ἔκαμε ἓνα γράμμα διὰ τοὺς προσκυνημένους Πάτρις και λοιπὰ και τοὺς συγχωράει ἡ Κυβέρνησις, και νὰ ἀναχωρήσουσι ἀπὸ τοὺς Τούρκους; και τὴν ἔκαμε τὴν διαταγὴ ἐπάνω εἰς ἐμένα και

Τὸν Μάϊον μῆνα ἔφθασαν καὶ τὰ στρατεύματα τὰ Γαλιικά, ἀρχηγὸς δὲ Μαιζῶν μὲ 14,000 καὶ μὲ ὅλην τὴν ὕλην τὴν πολεμικὴν θαλάσσιον καὶ ξηρᾶς. Τότες ὁ μακαρίτης ὁ Κυβερνήτης ἦλθε διὰ θαλάσσης στὸ Πεταλίδι, καὶ ἀκούοντας κ' ἐγὼ, ποῦ ἦμουν εἰς τὴν Καρύταινα, ἐπῆρα κάμμιὰ ἑκατοστὴ ἀνθρώπους καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνία καὶ ἦτον καὶ ὁ Νικηταρᾶς. Ἐσυνομίλησε καὶ ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸν Γκενεράλ Μαιζῶν καὶ ὁ Γκενεράλ Μαιζῶν ἔστειλε γράμματα εἰς τὸν Ἰβραήμη, πῶς εἶναι προσταγμένους ἀπὸ τὰς τρεῖς Δυνάμεις νὰ ἔλθῃ μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἀκόμη προσταγμένος νὰ σοῦ γράψω νὰ συνάξῃς τὰ λείψανα τῶν καρabiῶν σου καὶ τὰ στρατεύματα, νὰ τραβιχθῆς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, κίᾳν παρακούσης καὶ δὲν τραβιχθῆς εἶμαι προσταγμένος νὰ σὲ πολεμήσω στεριάς καὶ θαλάσσης. Καὶ τὸ στρατεύμα ὅλο τὸ εἶχε βγαλμένο εἰς τὸ Πεταλίδι· ἔξω εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἀρχίνησε καὶ ἔφθιανε ἐργαλεῖα, κοφίνια καὶ ἄλλα διὰ μπαταρίας· καὶ ἐζήτησε τοῦ Κυβερνήτου νὰ τοῦ ἀφήκῃ ἓνα στρατηγὸν μὲ ὀλίγους διὰ ὁδηγόν, νὰ ἦναι ὁδηγὸς τοῦ στρατεύματος διὰ τὸν τόπον, καὶ τοῦ ἄφηκε τὸν Νικηταρᾶ· καὶ ἐπῆρε τὰ στρατεύματα καὶ ἐπῆγε μέρος κατὰ τὴν Κυρώνη καὶ μέρος κατὰ τὸ Νεόκαστρον· καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα διὰ τὴν Καρύταινα.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅσοι ἦτον εἰς τὴν Κυρώνη Τουρκοὶ, δύο τρεῖς χιλιάδες, ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη βλέποντας τὴν δύναμιν τῶν Φραντζέζων καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Ἰμπραήμη, καὶ ἐτραβίχθησαν μὲ σκοπὸν νὰ ὀμιλήσουν μὲ ἐμένα καὶ νὰ τοὺς σιγουράρω τὴν διάδασιν ἀπὸ τὸ δερβένι νὰ περάσουν τὴν Ρούμειλην, καὶ ἐτράβιζαν καὶ ἦλθαν ἴσια μὲ τὴν Ἀρκαδίαν—τὸ σύνορον· καὶ μαθαίνοντας δ

Ἐμπραήμης ὅτι ἐβγήκαν, ἔστειλε καὶ τοὺς ἐπολέμησε καὶ ἐσκοτώθηκαν κάμμία ἐκτοστὴ τακτικοί. Καὶ μοῦ ἔστειλαν νὰ μιλήσωμε νὰ κάμωμε τριτάτο διὰ νὰ περάσουν· καὶ ἐγὼ ἐδέχθηκα τὸ τριτάτο καὶ ἔστειλα τὸν Γενναῖο καὶ τὸν Κολιόπουλο εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ἀνταμώθηκαν καὶ ὠμίλησαν· ὅσους σκλάβου; ἔχουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν, καὶ ἐστρέφθηκαν καὶ ἐβγήκην εἰς τῆς Καρύταινας τὸν κάμπο μαζὺ μὲ τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικὰ μας, εἰς τὴν Καρύταινα 2000 καθαλαρία καὶ 1000 πεζεῖ· εἰς τὴν Καρύταινα ἦλθον οἱ Μπέϊδες καὶ μὲ ἀντάμωσαν, ἀπὸ ἐκεῖ ἐτράβιζαν διὰ τὴν Ἰριπολιτσᾶ, καὶ ἐτέντωσαν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ αὐτοὶ ἐσχόπευαν νὰ πιάσουν τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Κολιόπουλον διὰ ἐνέχυρον, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ πηγαίνουν 'στὸ ὄρδι· καὶ ὁ Γενναῖος μίαν ἡμέραν ἐπῆγε μόνος του 'στὸ ὄρδι — (κάλλιο νὰ τὸν σκοτώσω ἐγὼ παρὰ νὰ τὸν πᾶνε σκλάβο), καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Ἰριπολιτσᾶ, καὶ ἐπολέμασε..... καὶ ἐπῆγε ἓνας Ἕλληνας τζαοῖτης καὶ τοὺς εἶπε, αὐτοῦ ποῦ 'πᾶτε διὰ τὰ Δερβένια σᾶς ἔχουν χωπαιὶς νὰ σᾶς σκοτώσουν· καὶ τότε ἐγύρισαν οἱ Τοῦρκοι 'στὸν κάμπο νὰ πᾶνε εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ μὲ τὸ στράτευμα ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀγλαδόκαμπο· τοὺς πῆγαινα πάντοτε 'πίσω 'στὸ πλευρὸ, καὶ κατέβηκαν εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικοῦς, καὶ ἐρρίζαν τὸ ὄρδι τους. Ὁ Γκενεράλις ὁ Φραντζέζος μὲ τὸν Κυβερνήτη ποῦ ἦτον εἰς τὴν Μεσσηνία τοῦ εἶπε: ὅτι νὰ μὴ σκοιῶσουν οἱ Πελοποννήσιοι τοὺς Τοῦρκους, μόνε νὰ στείλῃς τὸν ἀδελφόν σου· τότε ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τὸν ἀδελφόν του 'ς τοὺς μύλους καὶ ἔκαμε γράμμα νὰ περάσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπέιραχοι. Ἐρχόμενος ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἀντάμωσε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴ τοῦ Κυβερνήτου ὅπου ἐγραφε νὰ πᾶνε

σάϊκοι, καὶ στέλνω καὶ τὸν Αὐγουστῖνο νὰ τοῦ συνοδεύσετε. Τότενες λέγω τοῦ Αὐγουστίνου, ἔχομε τρατάτο νὰ ἔβγουν, πλὴν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς σκλάβους. — Αὐτὸ ποῦ ἔχετε μιλημένο κάμετέ το. Τότε ἐκραξοὺς Μπίδες, τὰ κουμάντα τῶν Ἀρβανίτων, νὰ τοὺς ὀμιλήσω διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τῶν σκλάβων, καὶ μοῦ ἀποκριθῆκαν ὅτι: στείλε ἀνθρώπους μέσα καὶ ὅσα παιδιὰ εὗρουν ἅς τὰ πάρουν· ἔστειλα δύο κηπεταναίους καὶ ἔθαλαν κάμιὰ 80 παιδιὰ ποῦ εἶχαν Τουρκεμένα καὶ 20 γυναῖκες, 100, καὶ εἶχαν δύο τρεῖς τέσσαρες γυναῖκες ἐνδυμένες ἀνδρῖκια καὶ ταῖς ἐπῆρα στατικῶς καὶ τοὺς ἐλευθερώσαμε ὅλους, καὶ τοὺς ἔδωκα ὁδηγοὺς κοντὰ καὶ ἀπὸ πίσω μὲ τὸν Αὐγουστῖνο καὶ ἐπηγάιναμε νὰ περάσουν τὴν Κόρινθο, καὶ ἐτράβιξαν τὴν ἡμέρα καὶ ἔρριξεν τὸ ὄρδι τους ἔστον ἅγιον Βασίλη, καὶ ὁ Αὐγουστῖνος μοῦ λέγει νὰ πάμε καὶ ἐμεῖς ἔστον ἴδιον τόπο· ἐγὼ τοῦ εἶπα δὲν εἶναι δική σου δουλιχὴ· ἡμπορεῖ νὰ μᾶς κάμουμε ἀπιστιὰ, πίνοντες ἐμᾶς ἡμποροῦν νὰ πάνε ὅποι θέλουν, καὶ τὸ δικὸ μας στράτευμα 400 ἀνθρώποι· καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον μίαν ὥραν ἀλάργα, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐτράβιξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπῆγαν ἀπὸ κάτω ἔστην χώρα· διατὶ ἔστὸ κάστρο ἦταν φρουρὰ Ἑλληνικὴ καὶ τὴν χώραν τὴν κρατοῦσαν Ἕλληνες, καὶ ἔτσι ἐπήγαμε καὶ ἐμεῖς μὲ τὸν Αὐγουστῖνον καὶ εἶχαμε κονάκι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο· διατὶ πάντοτε ἐφοβούμαστε καὶ ἐστείλαμε τοῦ Ὑψηλάντη ποῦ ἦτον ἔστην Λευσίνα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τοὺς Ταγματάρχας διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἐλθοῦν νὰ περάσουν εἰς τὸ Δερβένι, καὶ ἐρχάμενοι ἐπήγαμε καὶ τοὺς ἀνταμώσαμε εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τὸν Αὐγουστῖνο. Τότενες οἱ Φραντσέζοι ἔστειλαν ἕνα Κορβέτο διὰ νὰ ἰδῇ ἐν τούτοις Ἀρβανίταις τοὺς ἀφίνωμε

νὰ περάσουν (ἀπὸ τὴν Πάτρα τὸ ἐδάρεσαν), καὶ ἦλθε νὰ παρατηρῇ τὰ κινήματα τὰ ἐδικὰ μας· καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ ἀφίκουν τὰ ἄρματα τους καὶ τ' ἄλογά τους καὶ τότε νὰ περάσουν· ὅτι καὶ ἐμεῖς δυνάμεθα νὰ τοὺς βρέσωμε ἔστην Πελοπόννησο· ἂν ἠθέλαμε νὰ τοὺς σκοτώσωμε, τοὺς σκοτώναμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ περάσουν, ἐγὼ τοὺς εἶχα ἐνέχυρα διὰ τὴν διάβασίν τους. Οἱ Τούρκοι βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν ἐκίνησαν μὲ τὰ ἐνέχυρα μίαν αὐγὴν διὰ τὰ Μαῦρα λιθάρια, περνοῦν ἀπὸ Βοστίτζα εἰς Πάτρα, καὶ ἡμεῖς ἐκινήσαμε στρατεύματα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσωμεν, ἐπειδὴ ἐπαράβηκαν πέρνοντες τὰ ἐνέχυρα. Ἄν ἐπιάνουμε τὰ Μαῦρα λιθάρια δὲν ἐπέρναε κανεὶς.

Ὁ καπετὰν Χρῆστος Ἀλεξανδρόπουλος ἀπὸ Στεμνίτσα μὲ λέγει τὰ ἀκόλουθα· οἱ Τούρκοι στρατοπεδεύονται ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Πάτρα· ἔστειλε ὁ Ντελ.ῆ Ἀχμέτις ἕνα ἀνθρώπο του νὰ πάνε οἱ ἀρχηγοὶ νὰ κουβεντιάσουν, ἐσκοτώθησαν οἱ δύο μπέηδες οἱ γαλδούπιδες ποῦ ὄριζαν τὴν καθιλαρίαν, καὶ ἐπῆγαν μέσα διὰ νὰ τοὺς κουβεντιάσῃ, τοὺς βῶπτησε διὰ τί φεύγετε ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη; — δὲν μᾶς ἔδωκε τοὺς μισθοὺς μας· ἐγὼ σᾶς διδω τοὺς μισθοὺς σας νὰ καθίσετε μεταμένα. Ἦλθε καὶ ὁ μπέης ὁ Ἀρβανίτης καὶ ὠμίλητε μὲ τὸν Πασᾶ διὰ νὰ μείνῃ, αὐτὸς δὲν τὸ ἔστερξε διὰ νὰ μείνῃ, ἔτσι τὸν ἐκτύπησε ὁ Πασᾶς, τὸν ἐβάρισε μὲ τὸ σπαθί· τότε τοῦ φωνάζει, μὴ βρῆς, καὶ ἔβγαλε τὴν κουμποῦρα καὶ τὸν ἐρόνευσε· τότε καὶ οἱ ἄλλοι νεοφερμένοι ἐπῆραν τὸ Κᾶστρο. Ὁ Μπέης ποῦ ἐσκοτώθηκε ὀνομάζετο Μουσάμπηης Γαρδικιώτης, οἱ Ἀρβανίταις καὶ οἱ γαλδούπιδες ἔπειτα ἀπὸ ἑξ ἡμέρας ἐφυγαν ἀπὸ τὴν Πάτρα· πάνε εἰς τὰ Ἰωάννινα· τὰ ἐνέχυρα ἐφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιά.

Τότες ἐγὼ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος ἐπήγαμεν ἕως τὰ Τρέκαλα καὶ ἐγυρήσαμε ἴσῳ εἰς τ' Ἀνάπλι. Τότε ἐπαρακίνησα καὶ τὸν Κυβερνήτη καὶ ἐσήκωσε τὴν Κυβέρνησι καὶ ἦρθε εἰς τ' Ἀνάπλι.

Ἄλυσμόνησα νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸν Ἀπρίλιον εἰς τὰ 1827 ὅταν ἤκουσε Ἰμπραίμης ὅτι ἔρχονται στρατεύματα Φραντζέζικα ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ὄλα του τὰ στρατεύματα, ἐκρέμησε τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκ θεμελιῶν, καὶ ὄλα τὰ σπήτια τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἔσπειρε ἀλάτι· ἀφοῦ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπίασε 25 ἐδικούς μας Ἄλωνιστιώτας, ὄλους συγγενεῖς μας· ὅταν ἐπήγαμε εἰς τὸν κάμπον τοῦ Λεόνταριοῦ ὁ Σεχνετζίπης εἶπε τοῦ Ἰμπραίμη, καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ ἓνα γράμμα εἰς τὴν Καρύταινα τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ὀρδίνιασε ὁποῦ εἶχε μιὰ ἑκατοστή σκλάβους, καὶ τοὺς ἔστειλε εἰς τὴν Μοθίωνην.

Ὁ Ἰμπραίμης μοῦ ἐπαράγγειλε μιὰ φορὰ διατὶ δὲν στέκω νὰ πολεμήσωμεν· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι ἄς πάρη πεντακόσιους, χίλιους, καὶ πέρνω καὶ ἐγὼ ἄλλους τόσους, καὶ τότε πολεμοῦμε, ἢ ἂν θέλῃ ἄς ἔλθῃ καὶ νὰ μονομαχήσωμεν οἱ δύο· αὐτὸς δὲν μὲ ἀποκρίθηκε εἰς κανένα· καὶ ἂν ἤθελε τὸ δεχθῆ τὸ ἕκαμνα μὲ ὄλην τὴν καρδιάν· διότι ἔλεγα: ἂν ἐχανόμουν, ἄς ἐπήγαίνα· ἂν τὸν χαλοῦσα, ἐγλύτονα τὸ ἔθνος μου. Ὁ Κυβερνήτης ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰαννουάριον, πηγαίνει εἰς τὴν Αἴγιαν ὅπου ἦτον ἡ Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Βουλευτικόν· ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔγινε δοξολογία καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ὀρκωθῆ πρὶν νὰ κάμῃ τὰς παρατηρήσεις του· εἶπε: ὅτι ἂν θέλετε νὰ διοικήσω, νὰ διαλυθῆ τὸ Βουλευτικόν, διότι ἐγὼ δὲν ἐμπορῶ νὰ δουλεύσω· ἔχει ἡ πατρίς μας καὶ ἐχθροὺς καὶ φίλους,

ἢ ἂν καὶ δὲν θέλετε ἐγὼ μένω καὶ θέλει δουλεύσω ὅσον εἶναι δυνατόν, ὡς μερικὸς· τούς εἶπε αἴτια ἐξωτερικά· διελύθηκε μόνον του τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἂν ἦτον κανένας βουλευτῆς δυσχρεστημένος· ἦτον περισσότερον διὰ τοὺς μισθοὺς του· ὀργάνισε τὸ κράτος, ἔστειλε ἐπάρχους, ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, ἄρχισε ἀνταπόκρισι τακτικῆ, ὁ καθένας νὰ γνωρίζῃ τὰ χρέη του· ὁ στρατιωτικὸς ὡς στρατιωτικὸς, ὁ πολιτικὸς ὡς πολιτικὸς, ἐτύσθητε τὸ Πανελλήνιον καὶ τοὺς ἔβαλε ὅλους τοὺς ἄρχοντας μέσα, τὸν Κουντουριώτην τὸν ἔκαμε πρόβουλον τῆς Οἰκονομίας, τὸν Ζαήμεν πρόβουλον τοῦ Ἐσωτερικοῦ· μολαυτὰ ἄρχισαν κάτι νὰ μιλῶν, κάτι νὰ ἀντενεργοῦν, παρά μυστικά· καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ Κυβερνήτης, ἐγύρευαν νὰ ἀντενεργήσουν μερικὸι, διατί ἐπρόβλεπαν ὅτι ὅταν συστηθῇ μία τακτικὴ Κυβέρνησις δὲν ἠμπορεῖ ὁ καθένας νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει· ὁ Κυβερνήτης αὐτοῦ· ὁποῦ τοῦ ἀντιστάθηκαν, αὐτοὺς εἶχε ἀγκυλιάσει πρῶτα· τὰ ζιζάνια ἄρχισαν νὰ ἐμβαίνου· οἱ ἀδελφοί του ποῦ νὰ εἶχαν κόψει τὸ ποδάρι τους· ἐκεῖ ποῦ ἐκίνησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν καὶ ἐκεῖνοι· ἦλθε καὶ ὁ Ῥιμποπιέρως καὶ ὁ Καλεμινόντ, ὁ πρέσβυς ὁ Γάλλος διὰ νὰ λάβουν πληροφορίας διὰ ταῖς γαίας ταῖς ἐθνικαῖς καὶ διὰ τὰ λοιπά· ἔκαμε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ αὐτά· ἐδιορίσθησαν καὶ ὅλοι οἱ ἔπαρχοι διὰ νὰ δώσῃ ὁ καθένας πληροφορίας· μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥιζος . . . . . εἰς τὸν Ῥιμποπιέρων· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὁμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτια· ἄρχησε καὶ ὁ Ῥιζος νὰ τοῦ λέγῃ, πλὴν φοβισμένα ἀλλὰ πολύτα, ἐγὼ τοῦ

λέγω: Κύρ Ρίζο ἄφησέ με νά εἰπῶ καί ἐγώ· ἐξοχώτατε λέγετε πῶς θά ὑποφέρει ὁ Σουλτάνος νά βλέπη τήν ση-
μαίαν μας νά περνάη ἀπό ἐμπροσθά του, καί ὅτι τοῦ
κακοφαίνεται — καί δὲν μᾶς κακοφαίνεται καί ἐμᾶς, ὁποῦ
τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τήν γῆν τῶν προγόνων
μας, καί κάθεται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καί
τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καί ἐκεينوῦ θά τοῦ κακοφανῆ
διατί θά περνάη ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νά τὰ εἰπῆς
τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, σέ ὀρκίζω εἰς τήν τιμὴν σου νά
τοῦ τὰ εἰπῆς.

Ἐπὶ ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μοῦ λέει, Θεοδωράκη
τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες· — ἂν δὲν ἦναι καλὰ, νά μὲ συμ-
παθήσετε, τέτοιας λογῆς εἶμαι μαθημένος· — ὄχι, καλὰ
ἀποκρίθηκες.

Ὁ Κυβερνήτης μὲ εἶπε καί ἐχαιρέτησα τοῦς τρεῖς
μινίστρος ἔσθον Πόρο καί ἐπῆγα εἰς τὸν Ἰγγλέζο καί ἤ-
τον ἕνας συγγενῆς του πεθαμένος καί ὅσο ἔπειτα τὸν ἐχαι-
ρέτισα μόνον· καί ἔπειτα ἐπῆγα εἰς τὸν Γκιλμινὸ καί μὲ
ἐρώτησε διὰ τὴν ἐθνικὴν γῆν, καί τοῦ ἀπεκρίθηκα μὲ τί-
τρόπο λέγεται ἐθνικὴ γῆ· ὄντας ἦλθε ὁ Τοῦρκος καί ἔ-
καμε ζάππι τὴν Πελοπόννησον στὰ 1717, ποῦ ἐτῆρε τὴν
Πελοπόννησον καί τὴν ἔκαμε ζάππι, ἔμειναν Τοῦρκοὶ κα-
θαυτὸ ἕως εἴκοσι φαμιλιαῖς μεγάλαις, ἄφηκε εἰς τὴν Πά-
τρα δύο φαμιλιαῖς, ἄφηκε στὴν Γαστοῦνη τοὺς χωτο-
μαναίους, ἄφηκε εἰς τὸ Νιόκαστρο τὸν Ἄμμο, ἄφηκε
εἰς τὴν Κορώνη τὸν Σαλῆμ Χαντζῆ, τοὺς Μπέηδες τῆς
Κορώνης, ἄφηκε εἰς τὴν Μοθώνη ἄλλη μία οἰκογένεια,
ἄφηκε εἰς τὴν Ἀνδροῦσα τὸν λεγόμενον Μουσάγα, ἄ-
φηκεν εἰς τὸ Λεοντάρι Πιγλί καί Σελδαρὸγλη, ἄφηκε εἰς
τὸ Μιστρά τοὺς Μπέηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Τριπολιτσά τὸν

Ἄρναούτογλη καὶ Δεφτέρ - Κεχαγιά καὶ ἄλλους, ἓνα, δύο
 φαμιλιαῖς, ἄφηκε εἰς τὴν Μονεβασιά δύο οἰκογένειαις,
 ἄφηκε εἰς τ' Ἀνάπλι ἄλλαις τρεῖς οἰκογένειαις Μπέ-
 ηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Κόρθο τοὺς Καλιμπένιδες, εἰς τὰ
 Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτσα καὶ Καρύταινα· ἐπὴ-
 γαν στερνότερα τοῦρκοι καὶ κατοίκησαν καὶ ἐτὴν Κα-
 ρύταινα ὁ καθένας ἀπὸ ἑκατὸν ψυχαῖς, καὶ τοὺς ἐχάρι-
 σεν ὁ τότε Σουλτάνος μέρος γῆς γιὰ τοὺς κύπους τους
 καὶ ὁ ἄλλος ἔμεινε εἰς τὸν λαόν. Ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν
 τούρκων καὶ ἀπὸ τὴν δοξομανίαν ἀρχήνησαν οἱ Ἕλληνες
 καὶ ἐγένονταν Τοῦρκοι καὶ ὡς ἐτούρκιζαν ἐκεῖνοι, ἐλέ-
 γετο καὶ ὁ τόπος τους τούρκικος. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ
 τὰ βαρύτερα δοσίματα τῶν τούρκων τοὺς ὑποχρέοναν
 καὶ ἔπερναν τὸν τόπον τους καὶ τοὺς ἄφικαν σκλάβους·
 τοὺς πῆραν ὅλον τὸν τόπον μὲ δυναστείαν· εὐρίσκετο ἓνας
 τρίτος τόπος ἑλληνικὸς, τὰ βουνά· καὶ ὁ ὀμφαλὸς τῆς
 Πελοποννήσου, ὁ κάμπος, ἔγεινε τούρκικος, καὶ ἂν εἶχε μεί-
 νουν ἀκόμη οἱ τοῦρκοι, βέβαια δεν εὐρίσκετο σπιθαμὴ γῆ
 ἰδιόκτητος, διατὶ οἱ τοῦρκοι τὸ κυρίευσαν· διατὶ οἱ Ἕλλη-
 νες τόμου ἐτούρκιζαν εἶχαν τὴν ἡσυχίαν τους καὶ ὅσοι
 ἦταν χριστιανοὶ πάντα τοὺς ἀδικοῦσαν, καὶ ἂν ἦτον κά-
 νένα ἔθνος ἄλλο, ἤθελε τουρκίσουν ὅλοι, μόνον ἦτον σκλη-
 ρογνώμονες, διατὶ οὔτε δρκώθησαν ποτὲ νὰ τὸν γνωρί-
 σουν βασιλέα, οὔτε ἐπροσκύνησαν ὅλοι, διότι εἶχαν τὴν
 Σπάρτη ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησο, καὶ δὲν τὰ ἐδω-
 κε ποτὲ τὰ ἄρματα τῆς, καὶ τότενες εἶχαν καταφύγιον
 καὶ οἱ Ἕλληνες, λεγόμενοι κλέφταις, καὶ ἐτρώγονταν μὲ
 τοὺς τούρκους ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφυλά-
 γονταν ἀπάνω εἰς τὴν Μάνην ἕως τὰ 1780. ἐτότενες
 ἦλθεν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καὶ ἄρχησε μπεϊλίκι καὶ ἐπλή-

ροναν 43 πουγγιά άσπρα τὸν χρόνο λεγόμενον χαράτσι, καὶ τὰ ἔπερνεν ὁ Καπετᾶν Πασᾶς, καὶ ἔπειτα ᾗτου ἔγειναν ὀκτὼ ἐννέα Μπέηδες, ἕως ὅτου ἐσηκώσαμεν τὰ ἄρματα, καὶ ἔφθασε νὰ δίδουν ἕως 200,000 γρόσια. Ποτὲ τὰ ἄρματα δὲν τὰ ἔδωκαν οἱ Μανιάταις, διατὶ καὶ πρῶτα ὀποῦ ἐπῆραν τὴν Πελοπόννησον ὅλην ἔμεινε νὰ πάρουν καὶ τὴν Μάνη. Πλὴν τί νὰ κάμουν εἰς τὴν Μάνη ᾗτου ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ δειψα, καὶ δὲν τοὺς ἔδιδε χέρι νὰ κατοικήσουν· ἐγύριυσαν τὸν ἡμερον τόπον καὶ ὄχι τὸν ἄγριον, καθὼς εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅλοι οἱ ἄγριοι τόποι ἔγειναν ἰδιόκτητοι· τί διάφορον εἶχαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν πετρώδη τόπον; Οἱ ἴδιοι κάτοικοι ἐτρόμαζαν νὰ τὸν δουλεύουν, ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ὀμιλία μας· εἶπε, δὲν τὸ γνωρίζει ἡ Εὐρώπη ἔτσι.

Ἔτσι ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ὁ Κυβερνήτης ἐβῆκε εἰς τὴν Καλαμάτα, καὶ φοβούμενος ὅτι ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι ἦτον εἰς τὰ Κάστρα, διὰ νυκτὸς ἐπέρασε εἰς τὸ Λοντᾶρι, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀνάπλι, καὶ ἔκανε ταῖς ἐργασίαις τῆς Κυβερνήσεώς του. Σὰν ἐκουθέντικε ὁ Μαιζὼν μὲ τὸν Ἰμβραίμη, ἔστειλε στρατεύματα εἰς τὴν Πάτρα διὰ νὰ ἀναχωρήσουν οἱ Τοῦρκοι τῆς Πατρὸς, ἡ ὅσοι ἔχουν ἰδιοκτησίαις, ἂν εὖρον μουτερίδες νὰ ταῖς πουλήσουν· καὶ ἔτσι ἐπούλησαν μερικοὶ, ὅμως ἡ πουλησία τοὺς ἦτον κακὴ· ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀκόμη τρατάτο μὲ τὸν Σουλτάνο, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Πάτρα. Μερικοὶ Τοῦρκοι ἐργένιδες ἐπίασαν τὸ Καστέλι, καὶ εἶπαν εἰς τοὺς Φραντσέζους, δὲν τὸ δίνομε, θέλομε τόσαις χιλιάδες γρόσια, εἴτεμὴ ἔχομε τουφέκι· τῆς εὐθῆς οἱ Γάλλοι ἀρχίνησαν μὲ τὴν πολεμικὴν τοὺς τέχνην καὶ τοὺς ἐπῆγαν ἴσια μὲ

τὰ τείχη, καὶ τοὺς ἔβαλαν τὸ κανόνι καὶ ἐκρήμνισαν ἓνα μέρος τοῦ Καστελιού, καὶ τότε ἐπαρουσιάσθησαν καὶ τοὺς ἔπῃραν τ' ἄρματα καὶ τοὺς ἐπέρασαν εἰς τὸν Ἐπακτο εἰς τὸ Καστέλι ἄντικρυ, καὶ ἔτσι ἐλευθερώθη ἡ Πάτρα ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔμειναν Φραντζέζοι. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἔστειλε φρουρὰν διὰ τὸ κάστρο τὸν Βρέδ, καὶ ἐπίασε τῆς Πάτρας τὸ κάστρο, καὶ ἔμειναν καὶ οἱ Φραντζέζοι ἐκεῖ. Τὸν δὲ Ἰμβραήμη τὸν ἐμβαρκαρίσαν εἰς τὸ Νεόκαστρον καὶ ἐτράβιξε διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ μὲν Νεόκαστρον καὶ Μοσιώνη τὸ ἐκράτησαν οἱ Γάλλοι, τὴν δὲ Κορώνη ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τακτικὴ φρουρά. Ἔτσι ἔμειναν οἱ Γάλλοι ἕως 3,000 ἕως τοῦ ἦλθεν ὁ βασιλέας καὶ οἱ ἄλλοι ἐμβαρκαρίσθησαν διὰ τὰ Παρίσια. Ὅσο ἦταν ἀκόμη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἐσηκώθηκεν ὁ Μαιζών νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ εὐρισκόμουν εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ μοῦ ἔστειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ἔβγω εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λονταριού μὲ 100 ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς συντροφεύσω ἕως εἰς τ' Ἀνάπλι. Καὶ ἦταν τὴν μεγάλῃ ἐξοδομάδα, καὶ ἐγὼ μὴν ἠξεύροντας ποίαν ἡμέραν ἤθελε νὰ ἔλθῃ, ἔστειλα βάρδις εἰς τὸ Δερβένι, καὶ μαθαινόντας ὅτι ὁ Μαιζών ἔρχεται νὰ μοῦ δώσουν εἶδησι μὲ σενιάλο νὰ ἔβγω εἰς τὸ Λοντάρι. Τὰ φορτώματα τοῦ Μαιζών ἦλθον εἰς τὸ ντερβένι, καὶ ἐρώτησαν οἱ ἄνθρωποι μου καὶ τοὺς εἶπαν ὅτι ἐπῆγε εἰς τὴν Μεσσηνία εἰς τὴν Ἰθώμη νὰ ἰδῇ ταῖς παλαιότηταις, καὶ αὔριο θεὸς νὰ ἔλθῃ, καὶ αὐτὸς ἐπῆγε βίκις εἰς ταῖς παλαιότητες, καὶ ὥστε νὰ μοῦ κάμουν σενιάλο ὅτι ἔρχεται, ἐπροσπέρασε εἰς τὴν Τριπολιτᾶ, καὶ ἔστησε τὰ τσαντήρια του εἰς τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα, καὶ δὲν ἐμῆκε εἰς τὴν χώρα· καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ καὶ ἐκό-

νεψα εἰς τὴν χώρα, καὶ ἐπῆρα 5 ὄ. κοντά μου καὶ ἐπῆγα
 νὰ τοῦ πάρω τὰ συμπάθια, ὅτι εἶχα προσταγὴ ἀπὸ τὸν
 Κυβερνήτην νὰ τὸν περιμείνω εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεον-
 ταρίου, καὶ μὲ ἐγέλασαν ἡ βάρδιαις, καὶ προσπέρασες, καὶ
 νὰ μὲ συμπαθήσης. Καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι ἐγὼ δὲν πάω
 ὡς Γκενεράλης, ὑπάγω ἄγνωστος καὶ δὲν βλάβει. Τὴν
 αὐγὴ ἔκαβάληκε διὰ τ' Ἀνάπλι, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα τοὺς
 στρατιώτας μου καὶ ἐπῆγα κοντά καὶ τὸν ἐπῆγα ἕως εἰς τὸ
 Παρθένι, καὶ τότενες ἐξεκαβάληκε καὶ μὲ ἐπαρακάλεσε
 πολὺ διὰ νὰ γυρίσω ὀπίσω, καὶ ἐγὼ λέγω τοῦ Κυβερ-
 νήτου, τὸν παρακάλεσα ἐγὼ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ
 ἐγύρισε ὀπίσω. Ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα ὅπου ἦτον
 λαμπρὴ τὴν ἄλλη ἡμέρα, καὶ ὁ Μαιζὼν ἐπῆγε εἰς
 τ' Ἀνάπλι καὶ τὸν προῦπάντησε ὁ Κυβερνήτης, καὶ
 τοῦ ἔκαμαν δεξίματα πολλὰ. Ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν Αἴ-
 γινα· ἔπειτα πάγει εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἀναχωρεῖ. Ὁ Κυ-
 βερνήτης ἐνέργασε τὴν κυβένησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνή-
 τής μὲ τὸ Πανελλήνιον ἐρρίζαν τὰ ποιμνία νὰ δώσωεν εἴκοσι
 παράδες τὸ ἕνα, καὶ μὴν ἠξέυροντας τὸν τρόπον τῆς με-
 τρήσεως καὶ τῆς πληρωμῆς, εὐγαλαν ἀνθρώπους ἀδοκίμα-
 στους νὰ μετρᾶν καὶ νὰ μαζόνουν γρόσια, καὶ μὴν ἠξέυροντας
 τί θεὸν νὰ μαζόνουν καὶ νὰ πέρνουν ἀπὸ τὸ δέκα ἕνα τὰ μα-
 ζοχτικά τους· ἕνα πρᾶγμα τυπλὸ διὰ νὰ καζαντήσουν
 ἄνθρωποι καὶ εἰς τὴν κάτα νὰ μὴν πάγη τίποτες. Ἐγὼ
 ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἐφθασα εἰς τὸν Ἀχλα-
 δόκχημπο, καὶ ἐπῆγαινα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Βγαίνουν οἱ Ἀ-
 χλαδοκαμπίταις μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ μὲ πιάνουν εἰς
 τὸν δρόμον, καὶ μοῦ λέγουν, τί ἄδικο εἶναι τοῦτο, διὰ
 τὰ ἀπομεινάντα πράγματα ποῦ μᾶς ἔμειναν νὰ δώσω-
 μεν μισὸ γρόσι τὸ ἕνα, καὶ μετρῶντας καὶ πέρνοντας;

Ἐμεῖς μὲς ἐμέτρησαν 16,000 πρόβατα καὶ θὰ δώσω-
 μεν 8,000 γρόσια, ποῦ θὴν τὰ εὐρώμε ; πρέπει νὰ τὰ ση-
 κώσωμε μὲ διάφορο, νὰ μᾶς κάτση τὸ διάφορο ἓνα γρόσι
 τὸ ἓνα ; καὶ τότε ἀπορασίζομεν καὶ τὰ πουλοῦμε, γιὰτι
 ἀπὸ αὐτὰ προσμένομε νὰ τὰ κουρέψωμε νὰ πάρωμε τὸν
 καρπὸ (τὸ φροῦτο) τὸν Μάη, καὶ νὰ κάμη ἡ κυβέρνησις
 ἔλεος. — Ἐκραῖξα ἐκεῖνον ὅπου εἶχε τὴν διαταγὴ λα-
 βομένην τὸν μεγαλῆτερον, δόσεμου τὴν διαταγὴν καὶ κα-
 θὼς τὴν ἐδιάβασα τοῦ τὴν ἔδωκα ὀπίσω καὶ τοῦ εἶπα,
 σὲ παρακαλῶ, νὰ προσμείνης δύο ἡμέραις, νὰ μὴν πειρά-
 ξης τὸν λαὸ νὰ δώσῃ τὰ γρόσια, καὶ ἂν δὲν σοῦ ἔλθῃ
 δεῦτερη διαταγὴ κάμε ἐκεῖνο ὅπου προστάζεσαι καὶ ἔτσι
 ἔμεινα ἥσυχος ταῖς τρεῖς ἡμέραις. Καὶ πηγαίνωμενος εἰς
 τὴν Ἀνάπλι ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Οἰκονομίαν ὅπου ἦτον ὁ Βι-
 ρέτος, καὶ ἀρχινῶ νὰ τοῦ ὁμιλήσω. «Τί ἄδικον γίνεται εἰς τὸν
 λαόν, ποῦ ἐστείλετε ἀνθρώπους καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μετροῦν καὶ
 οἱ ἴδιοι νὰ πέρνουν (ποιμίνα)· τιγὰρ τὰ εἶχετε ἄλλη φορὰ
 μετρημένα, καὶ νὰ ξεύρετε ἀπάνου κάτου; Ἐκεῖνος ὅπου
 θὰ μετράει θὰ γέινει ὑπέρπλουτος, καὶ ἡ κάσα δὲν θὰ ἔχη
 παράδες. Καὶ ὁ Τσοπάνης θὰ νὰ τσερεμευθῇ ἀδίκως καὶ
 ἡ κάσα δὲν θὰ ἀπολαμβάνει. η.— Μὲ ἀποκρίθηκε ἄ ἔτσι
 μὲ εἶπα καὶ ἔτσι ἔκαμαν. — Ποῖος σὲ τὸ εἶπε; — Ἐὸ
 συμβούλιον. — Τοῦ εἶπα, κακὰ ἐκάμανε, διὰτι ὁ λαὸς δὲν
 ἔχει παράδες εἰς τὸ χεῖρι νὰ δώσῃ τώρα καὶ πρέπει νὰ
 σκώσῃ μὲ διάφορο. — Τότενες μοῦ λέγει μὲ τί τρόπονὰ τὸ
 κάνωμε. — Νὰ διαταξῇ ἡ κυβέρνησις τοὺς μετροκτᾶδες νὰ
 μετρᾶν τὰ πράγματα καὶ νὰ πέρνουν ἓνα δευτέρου ἐκεῖ-
 νοι καὶ ἓνα οἱ χωριάταις, καὶ τὸν Μάιον μῆνα ποῦ που-
 λῶν τὸ μολί τους, τὸ βούτυρό τους, νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς
 διοικητὰς εἰς καθεὶ ἐπαρχίαν, νὰ παρουσιάξῃ τὸ δευτέρου

τοῦ μετρητῆ καὶ τὸ ἄλλο τὸ δευτέρῃ τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τὸν κόπον τῶν μετρητῶν εἶναι νοικοκύρης ἡ Κυβέρνησις νὰ πληρώσῃ, ὡς θέλει. — Καὶ ἔτσι ἔκαμε δευτέρη διαταγὴ, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε τὸ μέτρο. Μανθάνοντες οἱ Πελοποννήσιοι ὅτι θὰ δώσουν 20 παράδες τὸ ἓνα ἐβογγοῦσαν, διατὶ δὲν εἶχον ποτέ πληρωμένο εἰς τῆς Τουρκιάς τὸν καιρὸ, ἐδίδαν δύο παράδες, καὶ ἓνα παρὰ τοῦ Σπαῆ, ἐγίνοντο τρεῖς. Τὸ μέρος τὸ ἀρχοντικὸ ποῦ δὲν τοὺς ἔβαλε εἰς δουλιὰ μὴν εὐρίσκοντες ἄλλο σκκρι, ἔλαβαν αἰτίαν καὶ εἶπαν τοῦ λαοῦ μὴν πληρόντε ! Οἱ Δελιγιανέοι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ συνειθισμένο τους ὁποῦ δὲν ἔπαυσαν ποτέ καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τοὺς ἐτήκωσαν τὸ μυαλὸ, καὶ εἶπαν ὅλοι ὅτι δὲν πληρόνομε, καὶ ἐτήραγαν ἡ ἄλλαις ἐπαρχίαις τὴν Καρύταινα, καὶ ἡ Καρύταινα ἐκύταε τὴν Ἀλωνίσταινα καὶ τὸ Ἀρκουδόρεμμα, καὶ ἔτσι ἦταν ἔτοιμοι νὰ ἀντισταθοῦν μετὰ τὸ τουφέκι· ἐγὼ βλέποντας τὴν ἀκαταστασία, ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἔγραψα τοῦ Κυβερνήτη νὰ φέρῃ ἓνα δύω τάγματα ἀπὸ τὴν δυτικὴ Ἑλλάδα νὰ τοὺς βιάσουν νὰ πληρώσουν, διατὶ ἂν δὲν πληρώσουν τώρα ποτέ λαὸν δὲν κάμνεις ὑπήκοον. Οἱ δὲ Ἀναπλιώταις ὅσοι ἦταν παντοῦ ψεύταις, ἔλεγαν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς θάνει νὰ μὴν πληρώσουν. Ἐστειλε διαταγαίς καὶ ἐμβῆκε ὁ Τσαβέλας μετὰ τὸ τάγμα του, καὶ ὁ Κῶστας Βλαχόπουλος μετὰ τὸ ἐδικό του, τρία τάγματα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Δυτικὴ Ἑλλάδα εἰς τὴν Πάτρα, καὶ τοὺς ἔλεγε ἡ διαταγὴ τους, ὅπου σὰς διατάξῃ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ πᾶτε, νὰ ἀκούτε ταῖς ὁδηγίαις του· γιὰ ἐκεῖνους ὁποῦ ἤθελε μεταχειρισθῆ εἰς ἐκστρατείαν ἦταν ἐναντίοι, διατὶ δὲν ἤθελαν νὰ πληρώσουν· ὅθεν ἦτον ἀνάγκη

νὰ ἔλθουν ξένοι. Ἔστειλα ταχυδρόμους νὰ ἔλθῃ τοῦ Κίττου τὸ τάγμα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τοῦ Κῶστα Βλαχοπούλου νὰ μένῃ εἰς τὴν Γαστούνη, ἕως τὴν δευτέρη διαταγῇ, καὶ τὸ τρίτο τάγμα νὰ ἔλθῃ ἑστὰ Τριπόταμα ἀνάμεσα Καλάβρυτα, Καρύταινα καὶ Γαστούνη. Ἐρχάμενος ὁ Τσαβέλας, δὲν ἔλειψα νὰ κινήσω εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα, καὶ εἰς τὸ Ἀρκουδόρεμμα, γιατί ἐκεῖ ἡ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐκύταζαν. Σὰν ἐπῆγα, βλέποντας, τὴν βίαν ἢ τόσαις χιλιάδαις γρόσια θέλω ἀπὸ κάθε χωριὸ διὰ τὰ ζωντανά σας, ἢ νὰ τὰ μετρήσω καὶ ἔτσι ἀρχισα νὰ μετρήσω, τότες ἀρχίζαν καὶ ἐπλήρωναν, καὶ τοῦ ἔστειλα εἰς τὴν Καρύταινα εἰς τὸν Διοικητὴ τί πληρόνουν, καὶ ὁ Διοικητὴς νὰ μοῦ στέλνῃ ἀπὸ κάθε χωριὸ ποῦ ἔλαβε τὴν πληρωμὴν τί σηκόνουμε. Ἀκούοντας ὅτι πληρόνει ἡ Καρύταινα ἔστειλαν οἱ Διοικηταὶ καὶ τοὺς ἔστειλαν δύναμη καὶ ἐσυνάχθηκεν ὅλη ἡ πληρωμὴ τῶν ζωντανῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔμειναν οἱ ῥαδιοῦργοι μὲ τριῖς ῥαδιοουργίας τοὺς, ὡς ψεύσται καὶ κατεργαροὶ ποῦ ἦταν. Ἐμετρήθησαν τὰ ζωντανά ὅλα καὶ ἐπλήρωσαν ἀπὸ εἴκοσι παράδες παρὲξ τὰ μικρά. Ἐγείνε τὸν Ἀπριλο-Μάη. — Ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὅσοι ἦταν δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, ἐπειδὴ εἶδαν ὅτι δὲν ἀνεκατώθηκε ὁ τόπος, ἐστοχάσθησαν νὰ κάμουν συνέλευση καὶ νὰ περιορίσουν, ἢ νὰ πετάξουν τὸν Κυβερνήτη καὶ νὰ μείνωμεν εἰς ἀναρχίαν, ὡς πρῶτα. Ὁ Κυβερνήτης ἄκουσε ὅπου ἔλεγαν συνέλευση, Σύνταγμα, ἐπρόσταξε εἰς τὴν ἐπικράτειαν νὰ γείνη συνέλευσις εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἀρχίνησαν καὶ ἐμαζονόνταν· ἔστειλε καὶ μένα καὶ ἐκατέβηκα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγῆκε καὶ ὁ Κυβερνήτης καὶ κόνευσε εἰς τοῦ Τσόκρη τὸ σπήτι. Εὐγῆκαμε μίαν ἡμέραν καὶ τοῦ ἔδειξαν οἱ τοπικοὶ διὰ νὰ κάμωμε

συνέλευσιν εἰς ἓνα περιβόλι πού τότες ἦταν ἀρχαῖς Ἰου-
 λίου καὶ ἔκανε κάψαις πολλαῖς, καὶ τοῦ ἔδωκε γνώμην ἀ-
 μὴ γίνῃ εἰς τὸ περιβόλι μόνε νὰ διορίσωμε τὸ θέατρο
 'πού 'ναί 'στὴν Παναγιά κοντὰ, καὶ μοῦ ἀπεκρίθη, θέλει
 ἐξοδα· καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ἄς πάνε τόσα ἐξοδα· διατὶ
 ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ καὶ ἐξοδεύουσι νὰ βλέπουσι ἐ-
 κείναις ταῖς πέτραις, καὶ ἐμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσω-
 μεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται καὶ νὰ κάμωμε τὴν συ-
 νέλευσίν μας. Καὶ ἔτσι ἔστερξε καὶ ἔβαλε ξυλικὴ καὶ ἄλ-
 λα, καὶ ἔφτιασε ἓνα ὠραιότατον τόπον τῆς συνελεύσεως·
 ἔτσι ἐσυνάχθηκεν ὅλη ἡ συνέλευσις καὶ ἤρχισε ταῖς ἐρ-
 γασίαις τῆς καὶ ἐπεκύρωσε τῆς Τροιζῆνος τὰ πρακτικὰ καὶ
 τοῦ Κυβερνήτου τὰ ὅσα ἔκαμε· ἡ βᾶσις ἦτον τῆς συνελεύσεως
 ὅτι ἐκυρίευσεν ἡ γνώμη ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου.

Εἰς μίαν ἀπόταῖς συνεδριάσαις ἐγένε λόγος περὶ παρασή-
 μων τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐγὼ ἀντιστάθηκα· ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ
 καθενὸς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμεν βασιλεία τότε
 ἄς κάμῃ ὅτι θέλει.

Καὶ ἔτσι μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὴν γνώ-
 μην ὅλης τῆς κυβερνήσεως τὸν ἀπεφασίσαμεν Κυβερνήτην
 πληρεξούσιον, ὡς ἦτανε καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς δυνάμεις, καὶ
 νὰ δώκῃ τὸν λογαριασμὸν εἰς τὴν συνέλευσιν, τί ἔλαβε,
 τί ἔδωκε. Καὶ ἡ συνέλευσις εὐχαριστήθηκε μὲ τὰ πρα-
 κτικὰ του καὶ πάλαι τὸν ἀπεφάσισε. Ἐνήμερα τοῦ Σω-
 τῆρος ἐτελείωσεν ἡ συνέλευσις, καὶ ἔμεινε νὰ ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος
 τοὺς Γερουσιαστὰς, διατὶ τοῦ ἔδωκε ἡ συνέλευσις ὀνόματα.
 Τὰ 20 νὰ ὀρίζῃ ἡ συνέλευσις καὶ τοῦ ἄφησεν ἑπτὰ ἐκείνοῦ.
 Τότε ἀπεφασίσθη τὸ δάνειον.

Ἦθελαν οἱ ἀντενεργοῦντες 'ς τὴν συνέλευση νὰ τοῦ δώ-
 σουν νὰ ῥωτάῃ. Καὶ τί κάμνει τοῦ ἔδωκε τέλειαν πλη-

ρευσιότητα· γιατί ἦτον ὁ μόνος ἄνθρωπος ἰκανός·

Τὰ ψηφίσματα τῆς συνελεύσεως εἰς τὸ Ἄργος ἐβάλθη δάσεις συνταγματικῆς κυβερνήσεως. Ἀφοῦ ἐκλέχθη ἡ Γερουσία ἐσύστησε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ σύνταγμα. Μερικοὶ προὔχοντες ἐδυσαρεστήθησαν· κοντὰ εἰς αὐτοὺς οἱ Ὑδραῖοι, διὰτι δὲν τοὺς ἐδίειδεν ὁ Κυβερνήτης εὐθὺς τὰ ὅσα εἶχαν ἐξοδεύσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν· οἱ Χῖοι, διὰτι τοὺς ἐζήτησε λογαριασμὸν· ἐκακοφάνηκε καὶ μερικῶν λογιωτῶν, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἡμερῆδος· ἐζήτησαν σύνταγμα, καὶ ἔτι οἱ προὔχοντες εἰ παραπονεμένοι, ἐνωμένοι μὲ τοὺς Ὑδραῖους καὶ ἄλλους δυσαρεστημένους, ἐβγαλαν ἐμπροστὰ διὰ πρόφασιν τὸ σύνταγμα. Εἰμπορεῖ μεταξὺ τῶν προκομμένων νὰ ἐπίστευαν ὅτι εἶναι καλὸ τὸ σύνταγμα διὰ νὰ ἐμβῇ εἰς ἐνέργειαν εὐθὺς, πλὴν οἱ κοτσαπασίδες καὶ μερικοὶ ἄλλοι τὸ μετεχειρίσθησαν ὡς πρόσχημα. Ἐμβῆκε μέσα καὶ ξένος δάκτυλος καὶ ἐρέθιζε τὰ πράγματα. Ἐβγαλαν κλέφταις, ἐπῆγα, ἠσύχασα τὸν τόπον· ἔστειλαν οἱ Ὑδραῖοι νὰ ἀποστατήσουν τὰ νησιά, ἐστάθησαν ὑποχρεωμένοι νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ὑδρην· ὑποπετυόμενοι οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ μὴν ἐτοιμάσῃ τὴν φρεγάδα τὴν Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης ἐναντίον τῶν Ὑδραίων, ἔστειλαν τὸν Μικρούλην καὶ τὴν ἑκάψε, ἑκάψε καὶ ἄλλα δύο καράβια, ἔβαλε φωτιὰ εἰς τὸν Ναύσταθμον εἰς τὸ Βιπόρι, πλὴν ἐκατέρησαν ἄνθρωποι τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ ἐσβυσαν. Ὁ Μικρούλης μὲ αὐτὸ τὸ κάμωμα ἀμαύρωσε τὴν ὑπόληψίν του, διότι ἕως τότε ὁ Μικρούλης δὲν εἶχε ἀνακατευθῆ εἰς κανένα ἐσωτερικόν, καὶ ἦτον ἡ ὑπόληψις του καθαρὴ. Τὰ καράβια ἦτον ἰδιοκτησία τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι τοῦ Καποδίστρια. Ἐμποροῦσε νὰ ῥίξῃ τὰ κατάρτια, νὰ τὰ γιομίσῃ θάλασσα καὶ ἔτσ

ἔμεναν ἐκεῖ. ἔπειτα ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε εἰς τὴν 27^ῃ Σεπτεμβρίου 1831, ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομηγάλιδες. — Αὐτὴ ἡ φαιμελιὰ εἶναι μιὰ φαιμελιὰ ὅπου ἔχουσε πολὺ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας· ἀλλ' εἶναι φαιμελιὰ ὅπου ἔκλινε εἰς ταῖς δολοφονίαις. Ὁ μακαρίτης Ἡλίας ἐσκοτώσε τὸν θεῖόν του Θεόδωρον Κουμουνδουράκη, ὅπου εἶχε τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατέρα του διὰ γυναῖκα. Ὁ Γεωργάκης μετὰ τὸν Κατσάκο ἐπροσκάλεσαν νὰ δμιλήσουν μιαν ἡμέραν τοῦ Νικολάκη Πιεράκου ξαδέλφου τους, καὶ ἀφοῦ ὠμίλησαν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ ἔρριξαν καὶ τὸν ἐλάβωσαν εἰς τὴν κοιλιάν, καὶ ἐτρόμαξε νὰ γλυτώσῃ· ἐγιάτρευετο διὰ ἕξι μῆνας. — Πρὶν νὰ σκοτωθῇ ὁ Κυβερνήτης ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα, ἀπὸ τὴν Ἰδραν ἔστειλαν μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Παπαλεξόπουλον, τὸν Σπηλιασόπουλον καὶ ἄλλους εἰς τὴν Μάνην, εἰδόθησαν μετὰ τὸν Κατσάκο, ἐκήρυξαν τὸ σύνταγμα ἔστειλαν καὶ τρεῖς καράβια οἱ Ἰδραῖοι διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν. Ἦμουν εἰς τὴν Καρύταιναν, τότε ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην διὰ νὰ στείλω στρατεύματα εἰς τὴν Καλαμάταν, διὰ νὰ φυλάξω αὐτὴν τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν Μανιατῶν, ἔστειλα τὸν Γενναῖο μετὰ ἓνα τάγμα βουμελιώτικο καὶ μετὰ πολλοὺς Πελοποννησίους. Ἐπῆγε εἰς τὴν Καλαμάταν, ἦλθαν οἱ Μανιάτες ἐπολιόρησαν τὸν Γενναῖον. Τὸ τάγμα τὸ βουμελιώτικο τοῦ Ἀλεξάκη, (καὶ ὁ Κώστας δὲν ἦτον ἐκεῖ) ἀπίστησε καὶ ἐγύρισε μετὰ τοὺς Μανιάτες· ἔρχεται ὁ Ρικάρδος τότε ἢ ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ καίει τὰ δύο καράβια τὰ Ἐθνικὰ καὶ ἓνα Ἰδραϊκὸ τὸ περίλαβε ὁ Ρικάρδος. Κινῶ μετὰ 400 καθαλαρέους τακτικοὺς καὶ ἀτάκτους, καὶ ἔστειλαν καὶ ἦλθαν ἕως 4,000 ἀπὸ

ταῖς ἰπαρχίαις. Οἱ Φραντζέζοι σὺν ἔμαθον ὅτι ἐγὼ ἐσύναξα στρατιώταις διὰ νὰ βαρύνουν τοὺς Μανιάταις, ἔστειλαν ἓνα τάγμα χωρὶς πρόσκλησι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήτειως καὶ ἐπισαν τὴν Καλαμάτα καὶ ἐκήρυξαν ὅτι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρου δέχονται. Ἐπῆγα εἰς τὸ Νησί καὶ ἦλθε ἓνα τάγμα Γαλλικόν, καὶ μοῦ εἶπε ὁ ἀρχηγός των, ὅτι εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγόν του νὰ ἐμῆ μῆσα εἰς τὸ Νησί, ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅταν ἐσὺ εἶσαι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγόν σου ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν μου νὰ πιᾶσω τὸ Νησί. Ἄν θέλετε, σᾶς δέχομαι μῆσα, καὶ σᾶς δίδω, ὅτι σᾶς χρειάζεται· αὐτὸς μοῦ λέει ὅτι εἶναι προσταγμένος νὰ ἀναχωρήσετε καὶ νὰ ἐμβοῦμεν μῆσα. Ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι διαταγμένος ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν μου νὰ μείνω καὶ ἂν θέλετε ἄς γράψῃ ὁ στρατηγός σας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν μὲ διατάξῃ ὁ Κυβερνήτης, ἀναχωρῶ· ἐκεῖνοι μὲ ἀπεκρίθησαν, θὰ ἐμβοῦμεν καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ πόλεμος εἶναι εἰς βῆρος σου. Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα ὅτι ἂν ἀρχίσω ἐγὼ τὸν πόλεμον εἶναι εἰς βῆρος μου, εἰδὲ καὶ ἂν ἀρχήσετε ἐσεῖς εἶναι τὸ βῆρος ἐδικόν σας. Ἐνόμιζαν νὰ μὲ φοβήσουν καὶ νὰ τραβιχθῶ. Ἐκάθισαν τρεῖς ἡμέραις ἀπέξω ἀπὸ τὸ Νησί καὶ ἔβρεχε, τοὺς εἶπα νὰ ἔμβουν καὶ νὰ πιᾶσουν ἓνα μαχαλὰ, καὶ γράψετε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν αὐτὴ μὲ διατάξῃ νὰ ἀναχωρήσω, εὐθὺς ἀναχωρῶ καὶ ἀπὸ τὸ σπήτι μου ἂν ἦτο. Βλέποντες ὅτι δὲν ἐμποροῦν νὰ μὲ βγάλουν, ἐτραβήχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Καλαμάτα. Ὅταν ἀνεχώρησε ὁ Γενναῖος ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὴν ἐγδυσαν οἱ Μανιάτες, καὶ μόνον ἐγλύτωσαν τὰ σπήτια μερικῶν συνταγματικῶν. Οἱ Ὑδραῖοι ἀφοῦ ἶδαν τὸν Ῥιχάρδο νὰ ἐρχεται ἐκαψαν τὰ δύο καράβια ὀκοῦ

ἦτον ἔθνικα, καὶ τὸ τρίτο καράβι ὁποῦ ἦτον ἰδιόκτητον, τὸ ἄφησαν σῶο καὶ τὸ ἐπῆρε ὁ Ῥικὸρδος. Οἱ Μανιάτες ἐγδυσαν τὴν ἐπιτροπὴν τὴν σταλμένη ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ὄλους τοὺς Ὑδραίους ὁποῦ εἶχαν φύγει ἀπὸ τὰ καράβια· τοὺς περίλαβαν τὰ φραντζέζικα καὶ τοὺς ἐστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἐκήρυξε σύνταγμα, ἐλευθερίαν, νὰ μὴ πληρώνη παρὰ ἓνα στὰ δέκα, καὶ τοὺς ἔπερναν ἑννέα στὰ δέκα καὶ ἐζήμιωσαν καὶ τὴν Καλαμάτα μὲ 500,000 γρόσια· τέτοιο σύνταγμα ἐκήρυτταν, σύνταγμα ἀρπαγῆς. Ἔμαθα ὅτι ἦλθε τότε ὁ Ῥικὸρδος εἰς τὸ Ἄλμυρὸ, καὶ ἐκίνησα μὲ ὄλην τὴν καθαλαρίαν τακτικὴν καὶ ἄτακτῃ· εἰς τὴν τακτικὴν καθαλαρία ἦτον ὁ Καλέργης, εἰς τὴν ἄτακτῃ ὁ Χατζῆ Χρίστος, τὸν ἀντάμωσα καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὸ Νησί, ὁ Ῥικὸρδος ἐπῆγε εἰς τὴν Τζιμοθα· ἐκατέβηκε ἡ Μάννα τοῦ Μαυρομηγάλη ὠμίλησε μὲ αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐκίνησε διὰ τὸ Ναύπλιον.

Ὅταν ἔκαψε ὁ Μισαούλης τὰ καράβια ἐβύγγισε ὄλο τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἀδικίαν ὁποῦ ἔκαμε νὰ κάψῃ τὰ ἔθνικα καράβια, μερικοὶ βλέποντες ὅτι οὔτε μὲ ἐπιτροπὰς οὔτε μὲ ἀποστασίας δὲν ἔκαμναν τίποτε, ἐσυμβουλεύθησαν μερικοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐκεῖναις ταῖς ὥραις ἔλαβα διαταγὴ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ νὰ πάρω μαζί μου καὶ τὴν τακτικὴν καθαλαρία, καὶ τὴν ἄτακτῃ μὲ τὸ πεζικὸ στράτευμα νὰ τὰ ἀφήσω μὲ τὸν Γενναῖον εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ ἐπαγρυπνοῦν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν νὰ μὴ ἔβγουν καὶ λεηλατήσουν τὸν τόπον. Ὁ Πέτρος Μαυρομηγάλης εἶχε φύγει τὸν χειμῶνα κρυφίως ἀπὸ τὸ Ἀνάλλι διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον διὰ νὰ ὑπάγῃ

εἰς τὴν Μάνην. Ὁ καιρὸς τὸν ἐβρίξε κατὰ τὸ Κατάκολον· ὁ ἐκεῖ τότε Διοικητὴς Ἀναγνωστόπουλος τὸν παρέλαβε καὶ τὸν ἐπέστειλε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ τὸν ἔβαλε εἰς φύλαξιν ἀναπαυτικῆ, καὶ εἶχε ὅλα του τὰ ἀναγκασία πλουσιοπάροχα· τὸν Γιάννην Κατζῆ τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸ Παλαμῆδι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομπαχάλην καὶ Κατζάκο εἶχε ὑπὸ φύλαξιν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀναπλιοῦ· ὁ Κατζάκος ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἔκαμνε τὰ συντάγματα αὐτά· εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν εἶναι ὁποῦ ἐσυμβουλεύθησαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην. Τοὺς ἐγύρισαν τὰ μυαλὰ τάζοντές τους χιλιάδες τάλαρα καὶ ἄλλα· καὶ ἂν δὲν ἐπαραινούντο αὐτοὶ ἀπὸ μεγάλας ὑποσχέσεις, καὶ νὰ ᾔηαι ἐέβαιοι ὅτι θὰ γλυτώσουν δὲν τὸ ἀποφάσιζαν ποτέ. Ἐπῆζι ὡς προεῖπα ἐπῆγαν εἰς τὴν Πόρταν τῆς ἐκκλησίας τὴν Κυριακὴν τὴν αὐγὴν, ἐχαιρέτησαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ Κυβερνήτης εἶχε μόνον δύο, ἓνα κολουχέρη καὶ ἓνα ἄλλον· ἐμβαίνοντας εἰς τὴν Πόρταν, ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ ἐβρίξε μίαν πιστόλα εἰς τὸ κεφάλι, ὁ Γεωργάκης μιὰ μαχαίριά εἰς τὴν κοιλιά καὶ ἔλεινε ὁ Κυβερνήτης νεκρὸς· ἔαπλωμένος εἰς τὴν πόρταν· ἀροῦ ἔκαμαν αὐτὰ ἔτρεξαν νὰ φύγουν, ὁ Κωνσταντῖνος ἐλαβώθηκε θανατηφόρα ἀπὸ τὸν Κολουχέρη τὸν Κρητικὸν, ὁ δὲ Γεωργάκης κατέφυγεν εἰς τοῦ Βαλιάου το ἰσπῆτι· εἶδε ὅτι ἐκεῖ δὲν ἐμπορεῖ νὰ βρισταχθῆ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Ῥοάν το ἰσπῆτι. Ὁ πολιτάρχης Πανηγιώτης Κακλιμάνος δὲν ἐταράχθηκε διόλου διότι ᾔηον καὶ αὐτὸς μπασμένος εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Ζεράρ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε τὰ Ἑλληνικὰ τακτικὰ στρατεύματα εὐρέθηκε καθάλα μὲ τὸν ἀγιουτάντε του εἰς τὸν Πλάτανον ὁποῦ ᾔηον ὁ στρατῶνς καία

ἔλεγε τίποτε τίποτε, μείνετε ἤτυχοι. Ὁ Ἀλμέταξ ὁποῦ ἦτον φρούραρχος μὲ τὸ πιστὸν στράτευμα ὁποῦ ἦτον ὠρκωμένο ἔκλεισε ταῖς Πόρτες, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὄλας ταῖς τάπιες καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς πόλεως, ἐπικσαν καὶ διάφοροι ἄλλοι πολῖται τὰ ἄρματα, καὶ ἔτσι ἐφυλάχθηκε ὁποῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ τὸ Ἀνάπλι. Τῆς εὐθὺς ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία μὲ τοὺς Γραμματεῖς καὶ ἀπεφάσι-σαν νὰ κάμουν τριμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Αὐγουστῖνον, ἐμένα καὶ τὸν Κωλέτη. Ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἔστειλε εὐθὺς μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἓνα πεζοδρόμον διὰ νὰ μοῦ δώσῃ εἶδησιν καὶ νὰ πάω εἰς τὸ Ἀνάπλι ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἐκείναις ταῖς ὥραις εὐρέθηκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ. Ἡ Γερουσία ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὸν Αὐγουστῖνον, ὁ Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν θέσιν ἂν δὲν ἔλθῃ πρῶτον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὀμιλήσωμεν. Ἐγὼ ἔλαβα τὴν εἶδησιν τὸ βράδυ τὴν ἴδια Κυριακὴ ἀπὸ τὸν πεζοδρόμον, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Μαυρομηχάλιδες καὶ ὁ ἓνας ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ ἄλλος ἐπῆγε εἰς τὸ Ῥουάν, δὲν ἤξευρα τίποτε ἄλλο περισσότερον. Τότε ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἶχε ἀποφασίσει ὁ Κυβερνήτης ὅτι ἂν ἀποθάνῃ ἔξαφνα νὰ γένῃ εὐθὺς συνέλευσις ἀπὸ τὸ Ἔθνος. Εὐθὺς ἔκραξα τὸν διοικητὴν τῆς Τριπολιτσᾶς ὁποῦ ἦτον ὁ Καρόρης, καὶ τοὺς γραμματικούς του, ἔγραψα παντοῦ διαταγὰς εἰς τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν μὲ τὸν Γενναῖον νὰ τραβηχθοῦν, καὶ ἔστειλα εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ στείλουν τοὺς πληρεξούσιους των, διὰ νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, καὶ ἐγὼ νὰ μείνω εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, διατὶ ἐγὼ δὲν ἤξευρα ποῦ θε νὰ τραβίξω, οὔτε τι νὰ κάμω, οὔτε ἤξευρα τί ἐγένετο εἰς τὸ Ἀνάπλι, μὲ τὰ γράμματα ἔστελνα παντοῦ καθαλα-

ρέους και πεζούς, και τους ανάγκαζα να έλθου, μία ώρα αρχύτερα. Τὴν αὐγὴν ξημερόνωντας Δευτέρα μὲ ἦλθαν δύο πεζοὶ ὁ ἓνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον και μοῦ ἔφεραν τὰς εἰδήσεις ὅτι ἡ Γερουσία ἐψήφισε τριμελῆ ἐπιτροπὴ, ὅτι ὁ λαὸς ἐπολιόρκησε τὸν Γεωργάκη Μαυρομηχάλη εἰς τοῦ 'Ρουὰν τὸ σπήτι, ὅτι τὸν ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν 'Ρουὰν, ὅτι τὸν ἐπαράδωκε και τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ Παλαμίδι και μοῦ ἔλεγαν νὰ φθάσω μίαν ὥραν ἀρχύτερα.

Τὸ βράδου εἶχα βαττάξει μυστικὸ και δὲν τὸ ἐκοινοποίησα εἰς τὴν πόλιν τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου. Τὴν Αὐγὴν ὅπου τὸ ἔμαθον οἱ πολῖται τῆς Τριπολιτζᾶς ἔμειναν νεκροί, ἄρῃσαν τὰ ἐργατηρία των, ταῖς δουλικῆς τους και ἐπερπατοῦσταν εἰς τοὺς δρόμους ὡσὰν τρελοί. Ἐγὼ ἔστειλα εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ταχυδρόμους μὲ δευτέρα γράμματα νὰ μείνουν ἤσυχοι αἱ ἐπαρχίαι, νὰ σταθοῦν οἱ ἐπαρχοὶ εἰς τὰς θέσεις των, και νὰ ἐξακολουθοῦν τὰς ἐργασίας των. Τοὺς εἶδινα και τὴν εἰδησιν ὅτι ἐκλέχθη μία ἐπιτροπὴ διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸν τόπον, και ὅτι θέλει λάβει τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ βαττάξῃ τὴν ἡσυχίαν και τὴν εὐταξίαν εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον περίστασιν. Ἦλθαν οἱ προὔχοντες τῆς πόλεως Τριπολιτζᾶς πρὶν νὰ ἀναχωρήσω διὰ τὸ Ναύπλιον, και μοῦ εἶπαν ὅτι τί νὰ γίνωμεν, ἐμεῖς φοβούμεθα νὰ μὴν πάθωμεν τίποτε, διότι ἡ πόλις μας εἶναι ἀνοικτὴ και ξέφραγῃ· τοὺς εἶπα νὰ βάλουν ντελάλιδες και νὰ διαβάσουν ὅσα ἔγραψα και εἰς ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις. Αὐτοὶ μὲ ἐπαρακάλεσαν νὰ βάλουν ντελάλιδες νὰ μαζωχθοῦν οἱ πολῖται εἰς τὸ σχολεῖον και νὰ ὑπάγω ἐγὼ νὰ τοὺς ὀμιλήσω· τὸ ἐδέχθηκα, ἐσυναχθησαν εἰς πολῖται εἰς τὸ σχολεῖον, τοὺς ὀμιλήσα διὰ μίαν ὥραν ὀλόκληρον, τοὺς εἶπα ὅσα ἔπρεπε νὰ τοὺς εἶπω

εἰς τέτοιας περιστάσεις. Ἄφησα τὸ Σισινόπουλο μὲ 100 καβαλαρέους διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα, καὶ διὰ ἑξ ὥρας ἔφθασα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Εἶχα μαζὺ μου 150 καβαλαρέους· ὁ λαὸς ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἀνοιξαν τὴν πόρταν καὶ ἐβγήκαν εἰς προῦπάντησίν μου, ἕως τὸν τόπον ὅπου ἐξεμπαρκαρίσθηκε ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ λαὸς ἀπεκεῖ μὲ ἐσυντρόφευσε ἕως τὸ σπῆτι μου. Ἄλλοι ποῦ μὲ ἀπντοῦσαν ἐκλαιγαν, ἄλλοι παραπονοῦντο, καὶ ἐγὼ ἔλεγα εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἡσυχία· πηγαινάμενος εἰς τὸ σπῆτι τοὺς εἶπα, "Ἕλληνες, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτιξ σας, μὴ ἔχετε κανένα φόβον, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις θέλει τὰ οἰκονομήσει ὅλα· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα ἐκεῖ ὅπου ἐκάθετο ὁ Αὐγουστίνος διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, πηγαινάμενος ἐκεῖ ἐπαρηγόρησε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ ἔπειτα μοῦ λέγει, εἰς τὸν λαιμόν σου κρέμομαι καὶ ἐγὼ καὶ τὸ Ἔθνος, καὶ κάμε ὅ,τι σοῦ φανῆ εὐλογον. Ἐγύρισα εἰς τὸ σπῆτι, ὠμίλησα τοῦ Ἀλμιέδα ὅπου ἦτον φρούραρχος καὶ ἐπὶ κεφαλῆς εἰς τὰ στρατεύματα τὰ τακτικά, καὶ τοῦ εἶπα νὰ βάλῃ ντεάλιδες νὰ καθήσῃ ἡσυχος καθένας εἰς τὸ σπῆτι του καὶ νὰ βγάλῃ τὰ ὄπλα (διὰτὶ ἦταν ὅλοι οἱ πολῖται ἀρματωμένοι), καὶ καθὼς ἐφέρθηκες ταῖς τόσαις ἡμέραις νὰ φερθῆς καὶ τώρα διὰ τὴν ἡσυχίαν· τὸ τακτικὸν ἐστάθηκε πιστὸν εἰς τὴν ὄρκον του, καὶ ἐμπέδισε τὴν σφαγὴν καὶ τὴν φωτιά, τώρα νὰ κάμετε ὄρκον καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἕως νὰ ἰδιῶμεν ποῦ θὰ κατασταλάξῃ τὸ πρᾶγμα.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐσυναχθήκε ἡ Γερουσία καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸν ὄρκον καὶ ἐπῆραμεν ταῖς ὑπίθειςαις τοῦ Κράτους ἐπάνω μας, ὁ λαὸς ἐφώναζε διὰ τὸν φονέα Γεωργάκη, ἧ σκοτώνετε τὸν φονέα, καὶ πιάνετε καὶ τοὺς συμβούλους, εἴτε μὴ θὰ κάμωμεν ἐκδίκησιν

μοναχοί μας καὶ θὰ κάμωμεν ὅ,τι εἰμπορέσωμεν. Τότε ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν στρατιωτικὸν δικαστήριον, τὸν ἔκρινε τὸν ἐκαταδίκασεν εἰς θάνατον, καὶ ἐκτελέσθη ἡ ἀπόφασις εἰς τὴν Πρόνοια. Οἱ δύο ὑπηρέται καὶ ὁ Κακλαμάνος ἐβάλλθησαν εἰς φυλακὴν, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν τὴν ἐταιρίαν ὅπου εἶχαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐδίωξαμεν τὸν Ζιεράρ νὰ κάμῃ τὴν παραίτησίν του, εἰδὲ μὴ ἠθέλαμεν τὸν κηρύξει ἕως εἰς ἓνα ἐπίδουλον· ἔδωκε τὴν παραίτησίν του, ἐβάλλη εἰς φυλακὴν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλαμυγδάρτη καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἐμαρτυριῶντο ἀπὸ τὸν ἄλλο. Πολλοὶ τρελοὶ ἤρχοντο καὶ μὲ ἐφορτόνοντο καὶ μοῦ ἔλεγαν, Κολοκοτρῶνη ἐκδίκησιν κάμε, σκότισε τοὺς φονεῖς· καὶ ἐγὼ τοὺς ἐμάλωσα καὶ τοὺς ἐδίωξα ἀπὸ τὸ σπῆτι, λέγοντάς τους, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτια σας, δὲν εἶναι ἐδική σας δουλιὰ:

Εἰς τὴν Ὑδραν μόλις ἔμειθαν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκεν, ἐκίνησε ὁ Σπηλιοτόπουλος καὶ Παπαλεξόπουλος καὶ ἄλλοι, καὶ ἔτρεξαν εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν, καὶ νὰ βάλουν εἰς ταρχὴν τοὺς ἐπιάσαμεν καὶ τοὺς ἐδάλαμεν εἰς τὸ Καστέλι· ὅλοι αἱ ἐπαρχίαι καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος (ἐκτὸς τῆς Ὑδρας), ἔστειλαν ἀναφορὰς, ἔκλειον τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ἀνεγνώριζαν καὶ τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἐγκωμιάζαν τὴν πρᾶξιν τῆς Γερουσίας· ἔστειλαν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Ὑδραν μίξι ἐπιτροπὴν, δὲν τὴν ἐδεχθήκαμεν, ἴσως ἂν ἐρώταε τὴν Γερουσίαν ὁ Θεὸς καὶ ἔβαζε ἄλλον εἰς τὸν τόπον τοῦ Κωλέτη ἠθέλαμεν πάει καλῆτερα. Ἐδιοικήσαμεν ἕως τρεῖς μῆνας ἐκάμαμεν προκήρυξιν καὶ ἐπροσκαλέσαμεν τὸ Ἔθνος εἰς συνέλευσιν, νὰ συναχθῇ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐσυνάχθηκε. Τότε ἦλθαν καὶ ἀπὸ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ διάβολος

ἔνωσε καὶ τὸν Γρίβα ὁποῦ ἐτρώγετο μὲ τὸν Τσόγγα, καὶ ἦλθον μαζὺ ὅλοι. Συνάζοντας ὅλο τὸ ἔθνος, ἐγὼ ἐμέτρησα μὲ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἐὰν καὶ κάμωμεν ἄλλην κυβέρνησιν ἢ ἔξω αὐλαὶς θέλει μᾶς πάρουν ὅτι εἶχαμεν ὅλοι συνομοσίαν διὰ τὸν σκοτομὸ τοῦ Κυβερνήτη· διατι σκοτόνοντας τὸν Κυβερνήτη, καὶ ἀλλάζοντας τὴν κυβέρνησιν νὰ βάλωμεν ἄλλους, βέβαια ὁ κόσμος θὰ μᾶς ἔπερνε ὅτι εἴμεθα ὅλοι συνομοῦμαι, ἢ ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἦτον τύραννος· διατι ἐδοκιμάσαμεν τὰ ἀπερασμένα χρόνια τῶν πολλῶν τὴν κυβέρνησιν, — καὶ εἶπα ὅτι, ἂς ἔμπη ὁ Αὐγουστῖνος πρόεδρος μόνος, καὶ ἡ Συνέλευσις ἂς τοῦ βάλη Γερουσία νὰ ἀκούεται μὲ τὸν πρόεδρον, νὰ κυβερνήσῃ, εἰς ᾗ νὰ γράψῃ ᾗς αἰς Δυνάμεις νὰ μᾶς στείλουν βασιλέα· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου εἰς τὴν Συνέλευσιν. Ἀκούοντας ὁ Κωλέτης ὅτι ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου καὶ θὰ ἔβγη καὶ ἐκεῖνος, καὶ ὅ,τι ἔκανε ὁ πρόεδρος θὰ ἦτον καλὰ γενναίμενα, δὲν τοῦ ἄρεσε, καὶ ἄρχισε καὶ διέκοψε τοὺς Ἀνατολικούς καὶ Δυτικοελλαδίτας καὶ τοὺς Καπιτανέους διὰ ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐμεῖς ἐκάναμεν Συνέλευσιν καὶ τὰ κονάκια ὁποῦ εἶχαν οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ Καπιτανέοι ἦταν ἀνακατωμένα μὲ τὸ κόμμα τοῦ ἔθνους. Ἀρχήνησε καὶ τὰ καταμέριζε τὰ κονάκια, καὶ ἔβαλε τὸν Γρίβαν, ὡς τρελὸν ὁποῦ ἦταν, καὶ ἔφτιανε ταμπούρια εἰς τὰ κονάκια· καὶ ἔτσι ἐπέρασε καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐπῆγαν κατὰ μερῖα ὅλη ἡ συντροφιά. Καὶ ἡ Συνέλευσις ἔβαλε φρουρὰ τὸν Κίτσο Τσαβέλα· καὶ εἶχαν γνώμη νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ τὴν χαλάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐκόταγαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν φρουρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα. Καὶ ἔτσι ἡμέρα τὴν ἡμέρα αὐξάναν τὰ πάθη, καὶ ἐμεῖς πάντοτε ἐκάναμε τὴν Συνέλευσιν. Τοὺς ἔστειλε ὁ Αὐγουστῖνος μιὰ καὶ δύο τὸν Κω-

λέτη: δὲν εἶναι καλὸ νὰ διαιρεθῆ τὸ Ἔθνος, μόνον ὁμόνοια καὶ εἰρήνη, καὶ ἡ Συνέλευσις νὰ κάμῃ τὰ ἔργα της. Μίαν ἡμέρα τοῦ λέγει, τί φτιάνει ὁ Γρίβας ταμπούρια ἔσο σπήτι; ἄμ' δὲν τὸν ἀφίνετε τὸν τρελό; αὐτοὶ ἔχουν εἰς τὴν γνώμη τους νὰ σκοτώσουν μεγάλους καὶ ὄχι μικρούς· ἐμεῖς φυλαγομάστε ὅσοι ἔχομεν ὑποψία. Μίαν ἡμέρα, νὰ κοντσυλλαβίσω, ἀνοιξε τὸ τουφέκι ἀπὸ ἐκείνους εἰς τὸ παζάρι καὶ ἐβάρεσαν τὸν Τριαντάφυλλον Τσουρᾶ καὶ τὸν Ρούκη. Ἔτσι ἀνοιξε τὸ τουφέκι, ἐκαταμερίταμεν. Ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ Ἀποστόλης πῦθ' ἔταν πολιτάρχης· καὶ ἔτσι ἐσηκώθηκε τὸ τουφέκι καὶ τοὺς ἐστενοχωρήσαμε εἰς ἓνα μαχαλᾶ. Τότενες ἐσηκώθηκε ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Αὐγουστίνο, καὶ εἶπε: νὰ τοὺς ἀφίσωμε νὰ φύγουνε, καὶ ἐγὼ ὑπάγω μαζὺ τους εἰς τὴν Κόρινθο καὶ ἐρχομαι, καὶ ἄλλα ταξίματα. Τοῦ εἶχαμε πολὺ στενοχωρημένους, καὶ ἂν δὲν ἦτον αὐτὴ ἡ μεσιτεία θὰ τοὺς ἐχαλάγαμεν ὅλους· σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πολλοί· καὶ ἔτσι μὲ αὐτὰ τὰ πάτα τοὺς ἔδωκε λόγον τιμῆς νὰ ἐβγουν, καὶ ἔτσι ἐβῆκαν. Ἦόσο ἐστάλθηκε ἀπὸ τοὺς πρέσβεις (Κάνιγγ) διὰ νὰ παύσῃ τὸ τουφέκι, καὶ ἔτσι ἐρυγαν ἀπὸ τὸ Ἄργος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασαν στὰ Μέγαρα καὶ ἄρχησαν ταῖς βραδιουργίαις των, καὶ ἐβγαλαν διπλώματα, τεγματαρχίαις, Καπετανίους, — καὶ ἐβγαλε ἕως 5,000 καὶ ὑπεγράφετο ὁ ἴδιος (ὁ Κωλέτης) ὡς κεφαλή. Καὶ ἡ Συνέλευσις τότε ἐσηκώθηκε καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔκαμε γράμματα εἰς ταῖ; Δυνάμεις διὰ νὰ προφθίσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα Βασιλέας· ἔκαμε καὶ τὸ Σύνταγμα, καὶ τέσσα ἄλλα.

Ἐκεῖνοι ἔκαμαν ἕως 25 Μαρτίου εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Λουτράκι. Ὁ Νικολὸς Τσαβέλας ἐχρῆστωσε

οὐ χιλιάδες γρόσια, καὶ διὰ τὴν μὴ πληρώσῃ, ἐπῆγε
 μὲ ἐκείνους. Τόσο καὶ ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπαράτησε τὸν
 ὄρκον 'ποῦ ἔχε κάμει σὲ τρεῖς μῆνες, καὶ ἐπῆρε τὴν κα-
 βαλαρία καὶ ἐπῆγε 'στὸν Κωλέττην. Εἶχε τὸν Καλέργη
 ἢ κυβέρνησις σταλμένον μὲ τὴν καβαλαρία καὶ τοὺς Κορ-
 θινοὺς, καὶ ἐστέχονταν ἀντικρὺ τῶν Συναγματικῶν. Καὶ
 ὁ Κωλέττης ἦλθε εἰς τὸ Λουτράκι, καὶ τὸν ἐδυνάμωσε
 τὸ κόμμα ἀπὸ τὴν Ὑδρα, καὶ πανταχοῦ ὅσοι ἦταν σκαν-
 δαλοποιοὶ, καὶ τὸ στράτευμα ὁποῦ εἶχε ὄλο μὲ διπλώματα
 καὶ ταξίματα. Καὶ ἔλεγε, ἂν βγάλωμε τὸν Αὐγουστῖνο
 οἷς δίδω ἄμπλα 'Αουτοριτὰ εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ πάρете
 τοὺς μισθοὺς σας, νὰ ἔχετε καὶ τοὺς βαθμοὺς σας. Ἡ Συ-
 νέλευσις ἐτελείωσε, καὶ ἡ Γερουσία καὶ οἱ Γραμματεῖς ἔ-
 μειναν ἀτάλευτοι· μέρος Νῆσοι δὲν ἄκουε τὴν διαταγὴν
 μόνον, καὶ μέρος Ρουμελιώταις. Τὸ λοιπὸν ἔθνος ἄκουε ταῖς
 διαταγαῖς τῆς κυβερνήσεως, — ἡ Πελοπόννησος ὅλη. Τόσο
 ἔγραψε καὶ ὁ Νικόλαος ἓνα γράμμα ὅταν ἤμεθα 'σὴν ἐπι-
 τροπή. «Βασιᾶτε τὸ Ἔθνος, νὰ ἦσαστε μονιζομένοι καὶ θὰ
 στείλωμε βασιλέα». Τόσο καὶ ἀπὸ ταῖς ἄλλαις Αὐλαῖς. Ἀ-
 πὸ τῆμέραις ἐγύρευα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Αὐγουστῖνον νὰ πάω
 καὶ ἐγὼ εἰς τὴν Κόρθο· ὁποῦ ἂν ἤθελε ὑπάγω 10 ἢ 5
 ἡμέραις ἀργήτερα δὲν ἤξευρα ἂν ἐμβαιναν μετὰ (νὰ μὴ πᾶν
 ἀπάνω τους.) Μόνον ἄκουε ὁ κόσμος τὸ Σύνταγμα καὶ δὲν
 ἤξευρε πῶς εἶναι Σύντριμμα, καὶ εἰς ταῖς 25 τοῦ Μαρ-
 τίου ἐβγήκα νὰ πάω 'στὴν Κόρθο, καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν
 δ'ποῦ ἐβγήκα ἐγὼ, ὁ Νικήτας μὲ τὸν Καλέργη ἔκαμαν τὴν
 ἀστοχασίαν καὶ 'πῆγαν στὸ Λουτράκι καὶ τοὺς πεισοδρόμη-
 σαν ἐκεῖνοι. Τὸ στράτευμα τὸ δικό μας ἐσχόρπισαν καὶ
 ὁ κόσμος ἐκαρτέρει μὲ τὸ Σύνταγμα. Καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ
 Ἄργος καὶ ἐδείκνυσα, καὶ ἀπάνω 'ποῦ ἤθελα νὰ καβαλίω

νά πάω 'στὴν Κόρθο, μᾶς εἰδοποιήσαν τὰ τρέχοντα· καὶ οἱ οἱ Συνταγματικοὶ αὐριοῦρχονται ἐδῶ· καὶ τότενες ἄφρασα τὸν Σταυριανὸ Καπετανάκη, τὸν Γεώργη Μηχαλάκη, τὸν Ἄγαλόπουλο, τὸν Τσόκρη, τοὺς ἄφρασα εἰς τὸ Ἄργος, νὰ ἰδοῦμε τί θέλει γείνει. Ἐγὼ ἐτραβίχθηκα εἰς τὸ Σχοινοχώρι, μίαν ἡμισυ ὥρα μὲ τὸν τσιπχανὲ, καὶ μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου· καὶ τὴν αὐγὴ ἔφρασε τὸ Σύνταγμα εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκαν οἱ Ἀργίταις μὲ ταῖς δάφναις . . . . . Ἄπ' ἐκεῖ ἐδοκίμασαν νὰ πάνε 'ς Ἀνάπλι. Καὶ τὰ στρατεύματα 'ποῦ 'ταν 'στὴν Σαλαμίνα τὰ δικά μας, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Πρόνοιαν. Ἐγὼ ἐτράβιξα κατὰ τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ μὲ 200 ἀνθρώπους 'ποῦ ἐκρατοῦσα τὸ Ἀϊνόρι, 'ποῦ ἦταν οἱ τοπικοὶ φευγάτοι. Καὶ ἔτσι ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ ἤμουν ἐγὼ, καὶ τοὺς ῥώτησα, ἂν ἦναι πουθενὰ στρατεύματα· — ὄχι! — Ὁ Ζαίμης καὶ ὁ Κολιόπουλος ἦτον σταλμένοι 'στὴν Πάτρα καὶ ὁ Τζαβέλας μὲ τὸ τάγμα του στὴν Πάτρα. — Καὶ ἐμβαίνοντας μέσα ἐῤῥίξαν τὴν Γερουσίαν, νὰ κάμουν κυβέρνησιν, ἐπιτροπὴν 5, καὶ ὁ ἓνας ἀπεφάσισαν καὶ ἐμένα· καὶ ἐγὼ ἀποκρίθηκα, δὲν εἶμαι ἀξίος. Καὶ τότε ἀπεφάσισαν τὸν Κολιόπουλο, τὸν Ζαίμη, καὶ μοῦ ἔστειλαν τὰ γράμματα καὶ τοὺς τὰ ἔστειλα νὰ ἐλθοῦν τὸ γλιγωρότερο. Καὶ ἔκαμαν ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Ἰψηλάντη, τὸν Κωλέτη, τὸν Μεταξᾶ, τὸν Διπότσαρη, τὸν Κολιόπουλο, τὸν Κουντουριώτη καὶ Ζαίμη. Ἐγὼ εἶχα στείλει τὸν Γενναῖο ὁποῦ ἐσύ. αἶζε στρατεύματα διὰ τὴν Κόρθο, καὶ ἔφρασε μὲ 1,000 εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐγὼ ἐστάθηκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐκείνον τὸν ἐπρόσταξεν νὰ πάη 'ς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς, νὰ ἰδοῦμε τὸ Σύνταγμα τί θέλει κάμει. Τότενες ἐῤῥῆσε καὶ ὁ Ζαίμης μὲ τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τὴν Πάτρα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐστάθησαν

μία ὥρα καὶ ὠμιλήσαμεν, καὶ μοῦ λέγει ὁ Ζαΐμης: μὴ 'πῆς τίποτε ὅσο νὰ 'πάμε κάτω, νὰ μὴν γείνη κανένας ἐμφύλιος πόλεμος καὶ χαθοῦμε. Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα ὅτι, σὺρτε κάτω καὶ ἂν γίνῃ εὐταξία καὶ, κάμῃ ἡ ἐπιτροπὴ εὐταξία ἀπὸ τ' Ἀνάπλι ἕως εἰς τὸ Ἄργος, ἐγὼ θέλω μείνει ἡσυχος καὶ τραβᾶω καὶ τὸν Γενναῖο καὶ πηγαίνω εἰς τὸ σπήτι μου καὶ ἡσυχάζω· εἰτεμὴ καὶ τὸ Σύνταγμα ἀπλωθῇ μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησο, ἐγὼ βέβαια διὰ τὴν πατρίδα ἔχω τόσα αἵματα καὶ κόπου, καὶ θὰ κάμω ὅ,τι δύνομαι νὰ ἐμποδίσω τὸ κακόν. Καὶ κατεβαίνοντας κάτω ἔσμιξε ἡ ἐπιτροπὴ ὅλη καὶ ἔκαναν συμβούλιο, ὅτι πῶς θὲ νὰ πληρώσουν τὸ εἰσπρατευμα ὑποῦ ἦτον 'στὰ Μέγαρα τόσους μῆναις· ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Μεταξᾶς εἶχαν μία γνώμη, ὅμως οἱ ἄλλοι ἦταν τέσσεροι, καὶ πάντα οἱ τέσσεροι εἰς ταῖς γνώμαις ἐνικοῦσαν. Ἔβαλαν τὸν Ζωγράφου Γρημματεῖα τῶν πολεμικῶν, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ ἐγύρευαν λουφέδες, γιὰ τὸ τοῦ εἶχε ταμμένον ὁ Κωλέτης ὅτι, πηγαίναμενοι στ' Ἀνάπλη νὰ δώσῃ τοὺς λουφέδες, καὶ ἂν δὲν ἔχῃ νὰ εὐρῇ. Σὺν δὲν εἶχαν μὲ τί νὰ τοὺς πληρώσουν, τοὺς διεμοίρασε 'στὴν Πελοπόννησο νὰ πάρουν τοὺς λουφέδες μὲ ὅ,τι τρόπον ἤμπορῶσιν. Ἔστειλαν τὸν Νότη Μπότσαρη, νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν Πάτρα τοὺς λουφέδες του, (καὶ νὰ στείλῃ τὸ Σύνταγμα), νὰ παραδώσῃ ὁ Τζαβέλας τὸ κάστρο. Καὶ ὁ Τζαβέλας δὲν ἐδέχθηκε τὸ κάστρο νὰ δώσῃ, καὶ εἶπε « Πατριώτης καὶ 'γὼ εἶμαι, καὶ φυλάττω τὸ κάστρο ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας μας ». Δὲν ἐδέχθηκε οὔτε τὸν Νότη. Τὸν Χριστόδουλο Χατζῆ Πέτρου τὸν ἔστειλαν εἰς Καλάβρυτα, Γριζιώτη καὶ ἄλλους 'στὴν Κόρινθο, τὸν Κατσάκο μὲ τοὺς Μανιάτας 'στὴ Μεσσηνία. τὸν Βαγγέλη Κοντογιάννη εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, τὸν Ντελῆ Γεώργη εἰς τὸν Μιστρά, τὸν

Μακρυγιάννη, (τοῦς στρατιώτας του), τὸν Ταφιλπούζη καὶ τὸν Χατζῆ Χρῆστο εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, τὸν Διαμάντη Ζέρβα ἴστην Γαστούνη, καὶ εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἔστειλαν στρατεύματα, ὅχι διὰ νὰ λάβουν τακτικὰ τοὺς μισθοὺς των, ἀλλὰ νὰ λεηλατήσουν ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις· τὸ Ἄργος τὸ ἔδωσαν τοῦ Γρίβα, τὸν Ταφιλπούζη μὲ τὸ τάγμα του τὸν ἀπερσίσειαν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ νὰ ἴπῃ ἴστην Γαστούνη μὲ σημαία Ὀθωμανικὴ, — μὲ μπαντιέραῖς Ὀθωμανικαῖς, μὲ τὴν χεῖρα τοῦ Μωάμεθ. Ἀκούοντας ἐγὼ, ἔστειλα καὶ τὸν ἔβγαλα μὲ καταισχύνη, καὶ ἂν εἶχα τὴν ἔχθρα ποῦ ἔλαβα ἐπειτα θὰ τοὺς σκοτώναμε. Καὶ τοῦ ἔστειλα (τοῦ Ταφιλπούζη) καὶ ἐμάζωξε ταῖς μπαντιέραῖς, καὶ τοῦ, εἶπα ἂν περάσῃ καμμίαι φορὰ μὲ ἀνοικταῖς μπαντιέραῖς, ἢ γυναῖκες ἢ χηρευάμεναις θὰ τὸν σκοτώσουν· ποῦ ἀνοίγῃς τὴν σημαία τὴν Τούρκικη εἰς τὰ χῶματα τὰ Ἑλληνικά. — Τί φταῖμε ἐμεῖς; ὁ Κωλέττης μᾶς εἶπε: δουλιὰ νὰ κἀμετε, καὶ ὅ,τι σημαίξ θέλετε· μᾶς ἔδωσεν ὀφίκια, ἐγέλασε Τούρκους καὶ Ῥωμαίους. — Ἐγρηψα μερικῶς εἰς τὸν Ζάμη, τοῦτοι γυρεύουν ἐμφύλιον πόλεμον. Τότενες διατάττουν τὸν Γρίβα νὰ περάσῃ Λεοντάρι, Μεσσηνίαν, Καρύταιναν, Ἀρκαδίαν καὶ Φινάρι. Ἀκούοντας ἢ ἐπαρχίαις, ἦλθον οἱ πρόκριτοι καὶ καπιτανεῖοι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μοῦ λέγουν τί κίνεις, μᾶς γλύτωσες μία φορὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους· νὰ μᾶς γλυτώσῃς καὶ τώρα. — Εἶχαν τρομάξει ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ Κόρινθο. — Νὰ πιάσωμεν τὰ ἄρματα, νὰ ἐμποδισθοῦν. Τότενες ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαβαρίας ἐδέχθηκε νὰ στείλῃ τὸν υἱὸν του τὸν Ὀθωνα ἦτον ἔβγα Ἰουνίου. Τότενες ἔκαμα διαμαρτύρησιν εἰς τὰς τρεῖς Δυνάμεις, νὰ μὴν κινήσῃ ὁ Γρίβας, νὰ τὸν ἐμποδίσουν· γιὰτὶ ἐρχοντας ὁ Γρίβας εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ θέλει

άνοιχθῆ ἑμφύλιος πόλεμος. Καὶ δὲν μὲ ἄκουσαν εἰς αὐ-
τὴν τὴν παρακάλεισιν· καὶ τότενες ἔγεινε μία προκήρυξις ἀπὸ
ἐμὲ εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅτι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπισθοῦ-
με τὴν τιμὴν μας καὶ ζωὴν μας καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν μας δὲν
γνωρίζομε διὰ κυβέρνησιν τὴν τυραννικὴν.

Αὐτὴ ἡ διοίκησις εἶδε ὅτι ἀδύνατον νὰ βραστα-
χθῆ καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἀντιπρόεδμοις διὰ νὰ ἔλ-
θουν Γαλλικὰ στρατεύματα νὰ πιᾶσουν τὸ Ἀνάπλι καὶ
τὴν Πάτρα. Τέτοια κυβέρνησις ἦτον, νὰ δώσῃ τὰ ἐθνικὰ
φρούρια εἰς ξένους νὰ τὰ φυλάττουν. Ἐπῆγε ὁ στρατηγὸς
Γκενέκ μὲ ἕνα σύνταγμα Γάλλων εἰς τὴν Πάτρα. Ὁ
Κίτσο Τζαβέλας δὲν τοὺς ἐδέχθηκε, καὶ εἶπε ὅτι τὸ φρού-
ριον θέλει τὸ παραδώσει ὅταν ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς· καὶ τοὺς
εἶπε ὅτι, ἂν θέλετε νὰ τὸ πάρετε μὲ βία θέλει ἔχουν πό-
λεμον, καὶ ἔβαλε σημαίαν. Ἄφου εἶδε ὁ στρατηγὸς
Γάλλος τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κίτσου, ἀ-
νεχώρησαν· οἱ Γάλλοι ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἐβ-
γαλαν τὸ τυπικὸν τάγμα, καὶ ἔτσι ἐκλείσθησαν μέσα,
καὶ ἐκάθοντο· ἂν δὲν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὁ Κω-
λέτης ἤθελε καταφύγει εἰς τὸν τόπον του, τὰ Γιάννινα.

Τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Κίτσου
Τζαβέλα ἐσυμφώνησαν, καὶ εἶπαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἑμ-
φύλιον πόλεμον, καὶ νὰ στείλουν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν
Διοίκησιν τοῦ Ἀναπλιῶ, διὰ νὰ διορθώσουν τὰ πράγματα.
Αὐτοὶ ἀπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Βαλ-
τέτσι· ὅταν ἦλθαν τοὺς ἀντάμωσα εἰς ἕνα χωριὸν, ἐστέρχθηκα,
εἶχα κάμει τὴν προκήρυξιν καὶ ἦλθαν Ἀρκαδιοὶ Φανα-
ρῖται, Καρυτηνοὶ, καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ ἔπιασαν ταῖς
θέσεις διὰ νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸ νὰ ἔμβουν εἰς ταῖς ἐπαρχίας
καὶ νὰ ταῖς λεηλατήσουν — καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ μὲ αὐτά.

ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ὠμίλησαν μὲ τὸν Γρίβα καὶ μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐκεῖ ἐσυναζόντο διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσιν, ἐτοιμάσαν μίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς μιλήσουν. Ὁταν ὁ Γρίβας ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πολλὰ ὀλίγοι κάτοικοι ἔμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐτκροπίσθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, διατι ἐτρόμαξαν ἀφ' οὗ ἴδαν τὰ κκαὰ τὰ ὅποια ἔκαμαν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὴν Κόρινθον. Ἔστειλα ἓνα πεζὸν μέσσω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διὰ νὰ δμιλήσῃ διὰ νὰ μὴ πολεμήσουν, καὶ ὁ Γρίβας τὸν πιάνει καὶ τὸν κόβει. Τότε ἐπῆγα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτσι. Εἶπα ὅτι αὐτοὶ ἔχουν σκοπὸν.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ὁ Βαγκέλης Κοντογιάνης πολεμεῖται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἓνα μέρος ἐπαρχίας Μισιτρᾶ καὶ ἐκινδύνευε νὰ τὸν χάσουν· εἶχε μαζύ του ἕως τριακόσιους, μεταξὺ αὐτῶν ὀγδοῶντα Τυρκοὶ. Ὁ Γενναῖος τὸ μαθάνει αὐτὸ, πηγαίνει καὶ τὸν γλυτώνει καὶ τὸν ἐσυντρόφει εἰς τὸ Τσιβέρι, καὶ τὸν ἄρσσε καὶ ἐβγῆκε εἰς τὴν Ροῦμελην. Ὁ Νικήτας ἐχάλασε τὸν Κατσάκο εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὸν ἐπολιόρησε εἰς τὰ Φουρτζαλοκάμαρα, καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Φραντζέζοι τὸν ἐπιανεν ζωντανό· ἔτσι ἐπαστρέθηκε καὶ αὐτὸ τὸ μέρος· τὸν Ἀποστόλη Κολοκοτρῶνη τὸν εἶλα σείλει εἰς τὴν Καντίλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Καρατάσο· ἐπῆγα εἰς τὸ Βαλτέτσι, καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Γρίβην ὅτι νὰ τραβιθοῦν· καὶ αὐτοὶ ἀποκρίθησαν· ἔχουμε πόλεμον. Ἐδιόρισα τὸν Γενναῖο νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ Μαντζαργᾶ, νὰ ἐβγουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ νὰ πολιορκήτουν τὸν Γενναῖον, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα διάφορα μέρη νὰ ἔμβουν οἱ ἐδικοί μας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐπῆγε ὁ Γενναῖος εἰς τοῦ Μαντζαργᾶ, βγαίνει

ὁ Γρίβας ἐναντίον του, δίδω τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσουν καὶ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ· κτυποῦνται. Ἐνας Βούργαρης, Μανιάτης λεγόμενος, ἐστάθη ἀπὸ τὸν Χατζῆ Χρῆστο καὶ ὠμίλησε τοῦ Ἀγιουτάντε μου διὰ νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐβγούν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ· ἔτσι ἐδέχθηκα τὴν γνώμη του διὰ νὰ μὴ χαλασθῇ ἡ πόλις τῆς Τριπολιτζᾶς· Ὁμίλησα καὶ ἐγὼ προσωπικῶς μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· Διατι ἂν ἄφιναν νὰ ἔμβαιναν τὰ στρατεύματα μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι ἐχαλιῦνταν τὰ σπήτια, ὅσον τάξῃ καὶ ἂν ἐφύλαγαν οἱ στρατιῶται. Τέλος πάντων ἐφυγε καὶ ὁ Γρίβας μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο μὲ τὴν Καβαλαρία καὶ ἐκατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ εἰς 5 ἡμέραις ἐμαζέφθησαν ὄλαις ἢ διασκορπισμέναις οἰκογένειαι· εἰς ὀλίγαις ἡμέραις ἤλθε καὶ ὁ Τσαβέλας· εἰς ὄλους τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ ἐσκοτώθησαν ἕως 50. Ἐσύναξα ὄλον τὸ στρατεῦμα, — ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ Ρουμελιώταις ἕκαμα λόγον διὰ τὴν εὐταξίαν· εἰς ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχα ἀντοπόκρισιν καθημερινὴν μὲ τὸν Ζαήμεν, Μεταξᾶ καὶ Κολιόπουλο· ὁ Καλέργης, Τζόκρης, Ἀργεῖοι, Κατοναχγιέταις ἤλθαν δύο ὥραις μακριὰ ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι.

Ἦλθε ἀπὸ τὸν Τρικούπη μία πρόσκληση τοῦ Γενναίου διὰ νὰ κάμῃ μέρος εἰς τὴν ἐπιτροπὴ ὅπου ἐστάθη διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃ ἕως τὴν Ἑλλάδα. Ἐγὼ δὲν ἠμποροῦσα νὰ δεχθῶ νὰ ὑπάγῃ ὁ Γενναῖος ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν ὅπου δὲν ἀνεγνώριζα καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ ἰδῶ τί τρέχει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἔδωσα εἰδήσιν τοῦ

Ῥικόρδου, μοῦ ἔστειλε μία φιλοῦκα καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν φεργάδα του· μόλις ἔφθασα ἐκεῖ καὶ τὸ βράδυ ἔρχεται ὁ Κολιόπουλος νὰ μοῦ πάρῃ τὴν ἄδεια διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ· μοῦ εὔρηκε πρόφαση διὰ αὐτὴν τὴν βία, ὅτι τὸ καράβι τὸ Ἰγγλέζικο ὁποῦ ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν ἐπιτροπὴ ἐβιάζετο νὰ φύγῃ· τί νὰ κάμω ἐγὼ πλέο· τοῦ εἶπα τοῦ Κολιόπουλου: πῆγαινε εἰς τὸ καλό. Ἐστοχασθήκαμε ἔπειτα νὰ στείλωμε μιὰν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅλο καὶ ἀπὸ τ' ἄρματα εἰς τὴν Βρυαρίαν, πλὴν αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν· ἂν μὲ ἔλεγαν καθὼς ἦτον, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἦτον διωρισμένη ἀπὸ τὴν Βρυαρίαν τὸν ἔστειλα τὸν Γενναῖο καὶ ἐπῆγα·νε· ἐχαιρέτησα καὶ τοὺς δύο Ναυάρχους Ἄγγλων καὶ Γάλλον, μὲ εἶπαν διατὶ δὲν ἔστειλα τὸν υἱόν μου εἰς τὴν Βρυαρίαν, καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴ διὰ νὰ δεχθῶ τὴν ἀπόφασίν της· ἦλθε ὁ Ζαήμες καὶ Μεταξᾶς καὶ ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν φεργάδα. Ὁ σκοπός μου ἦτον ἡ Γερουσία νὰ μείνῃ ἐλεύθερη καὶ νὰ ἐκλέξῃ μιὰν κυβέρνησιν ἀπὸ διάφορα κόμματα κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Λόνδρας. Ἐπέστρεψα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκομπο, ἦλθε ὁ Τζαδέλης καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιῶταις τοῦ μέρους μας. Ἐγράψαμεν συμφώνως εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς ὁποῦ ἦτον μὲ τὸ σύνταγμα, νὰ ἐλθοῦν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς τὸ Τζιβέρι. Ἦλθον, ὠμιλήσαμεν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαμεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπερασίσαμεν ὡς ἐπιτροπὴ τῶν ἀρμάτων νὰ ὀλιγοστέψουν τὰ κακὰ, καὶ ἐγράψαμεν εἰς τὸν Γρίβα — διὰ νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸν Μωρέα· — ὁ Γρίβας ἐπῆγε εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἔκαμνε μεγάλας καταχρήσεις· — Ἐκεῖ ἀπερασίσαμεν νὰ γίνῃ μία στρατιωτικὴ ἐπι-

τροπή με τὸν σκοπὸν νὰ μαζεύσῃ ὅλας τὰς προσόδους καὶ νὰ τὰς μοιράσῃ εἰς ὅλους με ἀναλογίαν καὶ με τάξιν, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν ὅσον ἦτον δυνατὸν ταῖς μεγάλαις καταχρήσεις ὁποῦ ἐγίνοντο· ὁ Ζωγράφος ἔγραψε εἰς αὐτοὺς νὰ βαστάξουν εὐταξίαν πλὴν ποῖος τὸν ἤκουγε. Ὄταν εἴμεθα εἰς τὸ Ἄργος με ἔγραψαν νὰ ἐβῆ ἡ Γερουσία, καὶ ὁ Ζαήμης καὶ ὁ Μεταξᾶς, νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἓνα τρίτο μέλος καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ διοικήσῃ τὸν τόπο ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας μας· δὲν τὸ ἐδέχθηκα διατὶ ἦτον τόσοι ὀπλάρχηγοι ἐκεῖ καὶ δὲν ἤμεθα σύμφωνοι. Ἐπειτα ἐδιαμοιρασθήκαμεν, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπήραμεν ἐπάνω μας τὴν Τριπολιτσᾶ, Μιστρά, Λιοντάρι, ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, Φανάρι, Καρύταινα· Κριζιώτης, Στράτος καὶ Τσόκρης ἔμειναν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις Ἁγίου Πέτρου Ἄργους. Κατωναχαγιῆ, Κόρινθον, καὶ ὁ Τσαβέλας με τὸν Νότη Μπότζαρη νὰ πάρουν Καλάβρυτα, Βοστίτζα, Πάτρα, Γαστοῦνι, Πύργο. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη ἦτον στρατιῶταις καὶ ἔκαναν μύριας καταχρήσεις, καὶ τὰ χρέη ἦτον αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, νὰ συνάξουν ὅσους προσόδους ἔχουν νὰ δώσουν αἱ ἐπαρχίαι καὶ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς διαφόρους ὀπλάρχηγους ἀναλόγως με ἐκεῖνα ὁποῦ ἔχαν νὰ λάβουν· καὶ νὰ μαζέβουν ζωτροφία με ὅλην τὴν δυνατὴν εὐταξίαν εἰς τέτοιες ἀναρχικαῖς περιστάσεις. Ἐπήγαμεν λοιπὸν ὁ καθένας εἰς τὴν θέση του. Ὁ Τσαβέλας καὶ Νότης ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπήγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ οἱ λοιποὶ ἔμειναν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθῃ ἓνα τάγμα Φρατζέζοι διὰ νὰ πιάσῃ τὸ Ἄργος διὰ νὰ ἐβῆ ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Μύλους. Ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, ἦλθαν εἰς εἰς τὴν Τρι-

πολιτᾶ, τοὺς περιποιήθηκα καθ' ὄλους τοὺς τρόπους καὶ ἔπειτα κατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ δὲν ἤξεύρω πῶς ἔκαμαν καὶ πιάνονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Τσόκρη καὶ Κριζιώτη, πολεμοῦν καὶ σκοτώνουν περισσότερον ἀπὸ 200 ψυχαῖς ἀθώαις, οἱ Φραντζέζοι ἔπιασαν τὸ παιδί μου ὡς ἐνέχυρον διὰ νὰ μὴν πᾶν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς κτυπήσουν. Ἔστειλε μίαν ἐπιτροπὴ ἢ Διοίκησις διὰ νὰ ἰδῆ ἂν εἶχα ἐγὼ εἰδητιν· ἦλθαν, ἐξέτασαν αὐτὰ, ἔγραψα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Στρατηγὸν καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι ἂν εἶχα κανένα σκοπὸν νὰ βρέσουν τοὺς Φραντζέζους δὲν τοὺς ἄφρινα νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, — τοὺς ἐκαρτέραγα εἰς τοῦ Λεονταριοῦ τὸ Δερβένι — καὶ δὲν ἔχω καμμία αἰτία διὰ νὰ ἦμαι ἐχθρὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ τί ἔπιασαν τὸ παιδί μου ἐνέχυρον. Ἄν ἤξευρα ὅτι τὸ νὰ κτυπήσω ἤθελα ὠρελήσει τὴν Πατρίδα μου τὸ ἔκαμνα καὶ ἄ· εἶχαν καὶ τὸ παιδί μου ἐνέχυρον, καὶ ἔτσι ἐπληροφορήθηκα ὅτι δὲν εἶχα εἰδητιν· οἱ Γάλλοι μὲ ἐνόμιζαν ἐχθρὸν τοὺς, ἐγὼ δὲν τοὺς εἶχα δώσει ποτὲ αἰτία. Ὁ Κωλέτης καὶ τὸ ἐναντίον κόμμα τοὺς ἐγίόμησαν τὰ μυκλά, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τοὺς καὶ Ῥωσολάτρης.

Εἰς δέκα ἡμέρη· φθάνει ὁ στόλος ὀποῦ ἔφερνε τὸν Βασιλέα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄργους. Πρὶν ὅμως τοῦτο οἱ Φραντζέζοι ἔστειλαν καὶ ἔπιασαν τὸ σπῆτι τοῦ Τσαμαδοῦ ὀποῦ ἦτον πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ τὸν ἐκακομεταχειρίσθηκα· ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς περιστάσεως, καὶ ἄλλαις βίαις ὀποῦ ἔκαμναν εἰς τοὺς Γερουσιαστὰς ἀπεφάσισαν νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι. Ἐγὼ εἶχα καταϊσῆ εἰς τὸ Ἄστρος, διὰ νὰ ἐμιλῶσω διὰ μίαν ὑπόθεσιν ὀποῦ ἔτρεχε. Μερικοὶ Γερουσιασταὶ εἶχαν σχέδιον νὰ ἐβγοῦν εἰς τὸ Ἄστρος, νὰ ἐκλέξουν μίαν νέα διοί-

κηση συνθεμένη ἀπὸ τρεῖς, νὰ προσκαλέσουν τὸν Ζαήμη καὶ Μεταξᾶ, καὶ νὰ κάμουν πρόεδρον προτωρινὸν τὸν Ῥικάρδο, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας· ἔφυγε ἡ Γερουσία, καὶ ἔξαφνα μία αὐγὴ τοὺς βλέπω εἰς τὸ Ἄστρος· δὲν ἐδέχθηκα τὴν πρότασίν τους, ὅμως εἶπα νὰ σταθῇ τὸ πρᾶγμα ἕως εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἡ Γερουσία ἐπῆγε εἰς ταῖς Σπέτζαις καὶ ἔμεινε ἐκεῖ ἕως τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως. Ὅταν ἐβγήκε ἡ Γερουσία εἰς τὸ Ἄστρος εἶχα στείλει τὸν Κωνσταντῖνον διὰ νὰ γίνῃ συμφωνία εἰς τὸ Ἄναπλι· ἡ συμφωνία ἦτον νὰ βαλοῦν εἰς ὄλον τὸ κράτος τοὺς ἡμισυ ἐπάρχους ἀπὸ τοῦ μέρους μας ἀνθρώπους νὰ ἐπικυρώσουν τοὺς λογαριασμοὺς ὄλων τῶν στρατιωτικῶν διὰ τοὺς μισθοὺς των καὶ ἄλλα· ὁ Κωλέτης ἦτον σύμφωνος· ἐκτὸς νὰ μὴ γνωρίσῃ τὴν Γερουσία, καὶ αὐτοῦ ἦτον ἡ δυσκολία· διότι δὲν ἤθελα νὰ δεχθῶ ὄλας τὰς προτάσεις ὅπου ἦτον ὠφέλιμοι δι' ἐμέ, καὶ νὰ ἀφήσω τοὺς συντρόφους μου Γερουσιαστιά· αὐτοὶ ὅπου ἐζητοῦσαν νὰ γίνῃ μία Διοίκησις καὶ δὲν ἐπρόσμεναν ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, ἔλεγαν ἅ· ὅτι ὁ Βασιλέας θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρους μῆναις· β'. ὅτι ὅταν ἔλθῃ ὁ Βασιλέας θὰ εὕρῃ εἰς τὰ πράγματα τοὺς ἐναντίους, καὶ τότε θὰ λάβει, ἀπὸ αὐτοὺς μόνον πληροφορίας ὡς εὐρισκόμενοι εἰς τὰς θέσεις καὶ μὲ τοῦτο θὰ κρύψουν ὄλα των τὰ σφάλματα, ποῦ ἔκαψαν στόλους, ἀφάνισαν ἐπαρχίαις, ἐσκότωσαν τὸν Κυβερνήτη, κτλ. ἐνῶ ἂν ἐγένετο μία νέα διοίκησις ἀπὸ τὴν Γερουσίαν, τὴν ὁποίαν ἕως τότε οἱ Ἀντιπρόεδμοι καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βυααρίας ἐνόμιζε ὡς νόμιμον, ἤθελε δώσῃ αὐτῇ ἡ νέα διοίκησις πληροφορίας διὰ τὰς πράξεις τῶν ἐναντίων, καὶ νὰ τοὺς γνωρίσῃ τί ἀνθρώποι εἶναι, καὶ ἂν καὶ ὁ Κωλέτης μὲ τοὺς γραμματεῖς ἐπέμενε νὰ νομίζεται ὡς διοίκησις ὁ

Βασιλέας νά εἶρῃ δύς κυβερνήσεις, καί νά μὴν ἀκούσῃ
καμμιά, καί νά ἀκολουθήσῃ ἐδικόν του δρόμον· ποτὲ δὲν
ἐφάντάζετο κανέναν ἀπὸ τὸ λεγόμενον Κυβερνητικὸν ὅτι ὁ
βασιλέας φθάνοντας δὲν θέλει τὸν ἐναγκαλιασθῆ ἢ τὸ πολὺ
ὅτι ἤθελε ἀδιαφορήσει, διότι ἐνόμισαν ὅτι ὁ βασιλέας δὲν
θέλει ἐναγκαλιασθῆ, παρὰ ὅσοι ἐστάθησαν πιστοὶ εἰς τὴν μό-
νην τακτικὴν Κυβέρνησιν, ὅπου ἔλαβε τὸ ἔθνος μας ἀπὸ
τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως· τέτοιαις ἰδέαις εἶχαν ὅλοι
οἱ Γερουσιασταὶ καὶ ἐν γένει ὅσοι ἦτον Κυβερνητικοί· εἰς
τὴν Τριπολιτζᾶ, ὅπου ἤμουν, ἀνταποκρίθηκα μὲ τὴν ὀ-
πλαρχηγὸς τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μὲ
ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ μὲ τὰ νησιᾶ, καὶ κατ' ἐξοχὴν
μὲ ταῖς Σπέτσαις καὶ Τήνον, νά ἐτοιμάσουν πληρεξου-
σίους διὰ νά ἔλθουν νά συγχαροῦν τὸν Βασιλέα μας εἰς
τὸ φθάσίμιόν του· ὁ σκοπὸς μου ἦτον νά συναχθοῦν ὅλοι
εἰς τὸ Ἄργος νά δεχθῶμεν τὸν Βασιλέα, καὶ ὁ κάθε ἀ-
ποσταλμένος νά ἔγῃ καὶ ἀπὸ μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν ὀ-
ποίαν νά περιγράφωνται ὅσα κακὰ ἐγιναν ἐξ αἰτίας με-
ρικῶν λεγομένων συνταγματικῶν. Ἄφου ἐκτυπηθῆκαν οἱ
Ἕλληνες μὲ τοὺς Φραντζέζους εἰς τὸ Ἄργος ἄλλαξα σκο-
πὸν, καὶ ἤθελα κατεβεῖ εἰς τοὺς Μίλους· δὲν ἤξυρα τὴν
ἐποχὴν ὅπου θὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν εἶδισα
τοὺς ἀποσταλμένους νά μαζευθοῦν. Ὁ Βασιλέας φθάσει
εἰς τὸ Ἀνάπλι.

Τώρα εἶναι καιρὸς νά εἰπῶ μερικὰ πράγματα
ὅπου ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀδικίαν καταδρομὴν μου.
Καὶ ὁ Θήρισιος καὶ ἄλλοι ξένοι ἐπαράστησαν εἰς τὴν Βουα-
ρίν ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἀρχηγὸς Ῥωσικοῦ κόμματος, ὅτι
εἶμαι ἀρχηγὸς μιᾶς φατρίας ὅπου δὲν θέλει τὸν Βασιλέα καὶ
ἄλλα παρόμοια· αὐτοὶ ἦταν ξένοι ἄνθρωποι καὶ μολον-

τι ὁ Κολιόπουλος ἐπληροφόρησε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν διὰ τὰ φρονήματά μου ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, καὶ τοὺς εἶπε ὅτι ἤμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐνέχυρον εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ὁ υἱὸς του εἰς τὴν Ἑλλάδα· μολοντοῦτο ἤρχοντο μὲ κάποιαν ὑποψία. Εἰς τὸ Ἀγγλικὸν καράβι ὅπου ἐμβῆκε ὁ Βασιλέας καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία, ἴσως τὸν ἐπότισαν καὶ ἐκεῖ τίποτε· τὸ ἐμπόδιον ὅπου ἔγινε νὰ πάῃ ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Μόναχον τὸ παρεξήγησαν. Ἔρχεται ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Κορφούς, μαθαίνει ὅτι ἡ Γερουσία ἐβγήκε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐβγήκε μὲ κακοὺς σκοπούς· ἔρχεται ἕως ἀπέξω ἀπὸ τὴν Μάνην, καὶ μανθάνει ὅτι οἱ Φραντζέζοι ἐκτυπήθησαν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες ἦτον ἄθροωποι τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ ξεμπαρκάρισμα τοῦ Βασιλέως μὲ 10 καὶ 15 χιλιάδες· ἦλθαν λοιπὸν φουσκομένα τὰ μυαλὰ ἐναντίον μου. Μὲ γράφουν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ μὲ εἰδοποίησαν τὰ πάντα. Ἐγὼ ἐλυπήθηκα νὰ ἰδῶ ὅτι αἱ ραδιοργαίαι ἐφθασαν νὰ παρεμorfώσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄφησα εἰς τὸν καιρὸν διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Βασιλέας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα. Ἔρχομαι εἰς τὴν Φεργάτα τοῦ Ρικάρδου, ζητῶ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, στέλνω τὸν Κολιόπουλον, μὲ ἀπεκρίθηκεν ὅτι δὲν δέχεται ἐπισήμως ἀκόμη, καὶ νὰ παρευρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἤθελε ἐβγῇ ὁ Βασιλέας· ὁ Ρικάρδος ἔδωκε γεῦμα καὶ ἐσυμφάγαμεν μὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Βαυαρικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ τὸν θεῖον τοῦ Βασιλέως καὶ Σουλτῆς τοὺς ἐκατάλαβα ὅτι ἦταν ὑποπτοί.

Ἦλθε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκβάσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Κουντουριώτη, μὲ

τὸν Κωλέττη, Ζαχάρη και λοιπούς, ἐφιληθήκαμεν· ἐβ-
 γῆκε ὁ Βασιλέας· ἐκινήσαμεν και ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Ἄ-
 νάπλι. Ἐκεῖ ἐπαρουσιασθήκαμεν κάθε ἡμέρα ἤρχοντο ἐπι-
 τροπαί, ἀλλὰ ἄλλαξαν τὰ πράγματα και δὲν ἔκαμαν οὔτε
 ἀναφοραῖς, οὔτε τίποτε. Ἐλεγε ὁ Βασιλέας ὅτι ἐφέρθη-
 καν οἱ Ἕλληνας μὲ ἀνδρείην εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ὅτι
 ἀφῆκε τοὺς γονεῖς του, τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ ἔλθῃ
 εἰς τὴν νέαν πατρίδα, νὰ συνεργασθῇ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς
 Ἑλλάδος, και ἄλλα τέτοια ὅπου συνειθίζουν οἱ Βασιλεῖς,
 και ἔκαμε προκήρξιν εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Ἐπέρα-
 σαν δύο τρεῖς ἡμέρας, διάλυσα τοὺς παλαιούς μου ἀξιω-
 ματικούς, στρατιώτας, ὑπασπιστάς μου, γραμματικούς μου,
 και τοὺς εἶπα· πιγαίνετε εἰς τὸ καλὸ, καθίσετε εἰς τὰ σπή-
 τια σας ἤσυχοι και τῶρα ὅπου ἦλθε ὁ Βασιλέας θέλει γνω-
 ρίσει τοὺς ἀνθρώπους και τὰ πράγματα τοῦ τύπου μας,
 και θέλει ἀνταμείψει τὸν καθένα κατὰ τὰς πράξεις
 του και κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του. Ἐπειτα τοῦ παρη-
 σίασα μὲν ἀναφορὰ και τοῦ ἐπρόσφερα τὸ κάστρο τῆς
 Καρύταινας, τὸ ὅποιον εἶχα φτιάσει μὲ τὰ ἐξοδά μου. Ἐ-
 λεγα εἰς τὴν ἀναφορὰ μου, ὅτι τὸ κάστρο τὸ ἔρτισσα
 διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀνάγκη τῆς πατρίδος μας,
 τῶρα δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον και σὰς τὸ προτρέφω·
 ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ δώσω τὸ παράδειγμα, ὥστε ὅσοι
 εἶχαν φτιάσει και ἄλλοι πύργους, ἢ ὀχυρώματα ἐξ αι-
 τίας τῶν περιστάσεων νὰ τὰ δώσουν. Ἐλαβα ἀπόκρισι
 εὐχαριστήριον και ὅτι θέλει φυλαχθῆ ἡ ἰδιοκτησία μου.
 Ὅσον ἠμπόρεσα ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα και
 ἐγὼ και ὅλη ἡ φαρμακία μου· εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλευ-
 θερῆ, εἶδα ἐκεῖνο ὅπου ποθοῦσα καίεγώ, και ὁ πατέρας
 μου, και ὁ Πάπος μου και ὅλη ἡ γενεά μου, καθώς

καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες· ἀπεφάσισα νὰ πάω εἰς ἓνα περιβόλι
ὁποῦ εἶχα ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα, ἐκάθησα καὶ ἀπερ-
νοῦσα τὸν καιρὸν μου καλλιεργῶντας· καὶ εὐχαριστούμουν
νὰ βλέπω νὰ προσδεύουν τὰ μικρὰ δένδρα ὁποῦ ἐφύτευα.
Εἰς ὀλίγον ἔστειλα ἓνα σπαθὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως,
ἡγεμόνος Παύλου Λουδοβίκου.

Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ περάσω ἓνα δύο μῆ-
ναις, διότι ἐφοβήθηκα νὰ μὴν ἀρρώσθησάω ἀπὸ τὴν κάψα
εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀποκεῖ ἐπῆγα
εἰς ἓνα πανηγύρι τῆς ἀγίας Μονῆς, ὅπου ἐπῆγαινα κάθε
χρόνον, ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία μου. Ὅπισω εἰς τὸ Ἀνάπλι οἱ
ῥαδιοῦργοι δὲν ἔλειψαν νὰ παρασταίνουσι εἰς τὴν Κυβέρνη-
σιν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης κάμνει συνελεύσεις καὶ ἄλλαις
παρόμοιαις ψευταῖς. Ὁ Ζωγράφος ὁποῦ ἦτον Νομάρχης τῆς
Ἀρκαδίας, (τόσον καὶ ὁ Μάνος ὁποῦ ἦτον διευθυντής), καὶ
ἂν ἦτον τίποτε ἐπρεπε νὰ τὸ ἤξεیره αὐτός, ἐπῆγε εἰς τὴν
Ἀντιβασιλείαν καὶ ἐπληροφόρησε, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦτον ψεύμα-
τα. Ἐγύρισα ὀπίσω εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν
Βασιλέα, τὴν Ἀντιβασιλείαν, τοὺς εἶδα μευδιασμένους,
πλὴν δὲν ἐκατάλαβα τίποτε· ἔμεινα εἰς τὸ περιβόλι μου.
Ἐκεῖ ἦλθαν τὴν νύχτα εἰς τὰς 7 Σεπτεμβρίου, καὶ με ἐπῆ-
ρε ὁ Κλεόπας μοίραρχος με 40 χωροφύλακας καὶ μ' ἐπῆγε
εἰς τὸν Ἰτζκαλέ, καὶ μ' ἐπαράδοσε εἰς τὸν φρούραρχον, καὶ
μ' ἔβαλαν 6 μῆναις μυστικὴ φυλακὴ, χωρὶς νὰ ἰδῶ ἄνθρωπον,
ἐκτὸς τοῦ δεσμοφύλακα· δὲν ἤξευρα τί γίνεται διὰ ἕξι μῆ-
ναις, οὔτε ποιὸς ζῆ, οὔτε ποιὸς ἀπέθανε, οὔτε ποιὸν ἔχουν
εἰς τὴν φυλακὴν· διὰ τρεῖς ἡμέραι· δὲν ἤξευρα πῶς ὑπάρ-
χω, μού ἐφαίνετο ὄνειρον, ἐρωτοῦσα τὸν ἐκυτόν μου ἂν ἤμουν
ἐγὼ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος κανεὶς· δὲν ἐκαταλάβηκα διατί με ἔχουν
κλεισμένο. — Με καιρὸν ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου, ὅτι

ἴσως ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τὴν ὑπόληψιν ὁποῦ ἔχει ὁ λαὸς πρὸς ἐμένα, μὲ φυλακόνουν διὰ νὰ μού κλύουν τὴν ἐπίρροήν· δὲν ἐπίστευσα ποτὲ, ὅτι θὰ φθάσουν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν, διὰ νὰ κιάσουν ψευδομάρτυραι. Ἐπειτα ἀπὸ ἕξη μηναῖς μᾶς ἐκοινοποίησαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι τάχα ἐκάμναμεν ἀναφοραῖς· πότε ἐναντίον ὅλης τῆς Ἀντιβασιλείας, πότε ἐναντίον τῶν δύο μελῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀρμανσπέργ· ὅτι ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι ἐθγάσαμε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ ληττάς, ὅλα ἄρατα θέματα. Σὲν μ' ἐκοινοποίησαν αὐτὰ, ἐβλάβα ὑποψία εὐθὺς ὅτι εἶναι χεῖρι τῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ μᾶς χιλιάσουν· μᾶς ἐβλάβαν εἰς τὸ δικαστήριον· ἐκεῖ ἐπακρόρησιάζθησαν μερικοὶ ἄτιμοι· μικροὶ ἄνθρωποι ψευδομάρτυρες, καὶ ἔλεγον πῶς εἶδαν ἀναφοραῖς καὶ ἄλλα ψέμματα· ἤλθαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τίμιοι ἄνθρωποι, νοικοκυρατοὶ, εἶπαν πῶς ὅλα αὐτὰ εἶναι ψέμματα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι κακῆς διαγωγῆς ἄνθρωποι· πλὴν πρὸ ἤκουαν αὐτούς; ἤθελαν τὸν σκοπὸν τους, καταδίκην· ἔζηρνα μανθάνω ὅτι βιάζει ὁ Σχινᾶς μινίστρος τῆς δικαιοσύνης τὸ δικαστήριον καὶ ὑποχρεώνει τὸν πρόεδρον Πολυζαΐδην καὶ Τερτσέτην νὰ ὑπογραψοῦν μὲ βαγιονέταις. Μᾶς κατέβασαν, μᾶς ἐδιάβασαν τὴν ἀπόφασιν· εἶδα τόσας φοραῖς τὸν θάνατον, καὶ δὲν τὸν ἐροῦσθηκα, οὔτε τότε· καλλήτερον εἶναι ὁποῦ σκοτόνομαι ἄδικα παρὰ δίκαια. Τὸν Κολιόπουλο ἐλυπόμουνα δικτὶ εἶχε φαμελιὰ μεγάλη· ἐράγαμε τὸ βράδι τὴν αὐγὴ ἐκάμμε τὴν δικθῆκην καὶ ἐπροσμέναμε τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Μετὰ δύο ὥρας ἐμάχημε ὅτι ὁ βασιλέας μᾶς ἔκαμε χάρην τὴν ζωὴν μας ἀπὸ τὸ ἄδικο. Μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὸ Παλαμίδι εἰς σιγουρότερον μέρος. Ἐσταθήκαμε καὶ ἐκεῖ 11 μῆνες. Ὁ βασιλεὺς ὅταν ἀνέβηκε εἰς τὸν θρόνον ἔκαμε δικταγὴ καὶ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φυλα-

κὴν τὴν τόσον ἄδικη. Ἐκατέβηκα ἀπὸ τὸ Παλαμίδι· ἡ ὑποδοχὴ ὅπου μού ἔκαμεν ὁ λαός, μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλαις ταῖς δυστυχίαις ὅπου ἐπέρασ· ἔβλεπα ἄλλους νὰ κλαίου, ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ ὅλοι νὰ φωνάζουν ζήτη! ζήτη ἢ δικαιοσύνη καὶ ὁ Βασιλεύς! Ἐκάθησα δύο τρεῖς ἡμέραις εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἔπειτα ἦλθα εἰς τὴν Ἀθήνα· ἐπρόσφερα τὸ σέβας μου καὶ τὴν εὐχαρίστησίν μου εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Ἀρμανσπέργ, καὶ ἔπειτα ἐκάθησα ἤττοχος ἕως τούτην τὴν ὥρα ὅπου διηγούμαι αὐτά. (1).

---

(1) Τὸ καλοκαῖρι τοῦ ἔτους 1836.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Προϊδεάζεται ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ μακαρίτης Θ. Κολοκοτρώνης δὲν γράφει, ἀλλὰ διηγείται, καὶ συχνὰ διηγούμενος μικρὰ χειρονομία, ἢ ἄλλο νεῦμά του συνεπλήρως τὸ νόημα. Προστίθενται ἐνταυτῷ καὶ αἱ ἀκέλευθοι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διορθώσεις, ἀφίνοντες τὰς λοιπὰς, προερχομένας ἢ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς γραφῆς, ἢ ἐκ τοῦ τύπου, εἰς τὴν ὠριμον κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τῆς ἀπλῆς γλώσσης τὴν εἰδήσιν αὐτοῦ, π. χ. τὸ τελικὸν ν ἢ ἀπλῆ γλώσσα δὲν τὸ μεταχειρίζεται εἰς πολλὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται εἰς τὴν παρούσαν διήγησιν, καὶ ἐπομένως ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι τοῦ διηγουμένου, καὶ πρέπει νὰ ἀφαιροῦνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διὰ νὰ διαφυλάττεται ἡ ἀρμονία τῆς γλώσσης.

Αἱ σειραὶ τῶν στιγμῶν, αἵτινες ἀπαντῶνται κάποτε δηλοῦσιν ἔλλειψιν τοῦ χειρογράφου, τὴν ὁποίαν ἤλπιζε νὰ ἀναπληρώσῃ ὁ ἐκδότης ζῶντος τοῦ μακαρίτου· ἀλλὰ προέλαβεν ὁ θάνατος καὶ οὕτως ἔμεινε. — Ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ τὴν λεπτὴν εἰρωνείαν τοῦ ἱστοροῦντος εἰς πολλὰς περιστάσεις.

Διορθώσεις.

Ἐσφαλμένο.

Διόρθωσις

Σελ. 51χ.

Ἄ ν ά γ ν ω σ ε .

41. 13 εἰς τὰς ἡμέρας

εἰς τὰς ἡμέρας μου

102. 31 ἄρχισαν νὰ προχωρήσου
ρῆσου εἰς τὸν Ἄερα

ἄρχισαν νὰ προχωρήσου
εἰς τὸν Ἄερα.

Σελ. σίχ.

109 18	Τριπολιτσᾶ;	Ἄργους.
128 30	Νὰ ἰδῆ ποῖος στέλ- νει τὸν διδάσκαλον	Νὰ ἰδῆ ποῖος νικάει καὶ ζέλ- νει τὸν διδάσκαλον.
129 3	Παρακούοντας ὁ Ἄ- γαγνώσης ὁ Δελιγιάννης	Παρακινώντας ὁ Ἀναγνώ- στης ὁ Δελιγιάννης-
174 25	Τὸ διάστημα ὅμως μᾶς ἔστειλε μακρυνὸ	Τὸ διάστημα ὅμως εἶναι μακρυνὸ
— 37	Μίαν	Μισή

Σημειώσεις τοῦ ἐκδότου ἀναφερόμεναι εἰς
τὴν διήγησιν.

Σελ. 6. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀναφέρεται τὸ ἐπό-
μενον τραγούδι.

Ἐμαρθηκαν τὰ βουνὰ, μπράθηκαν καὶ οἱ κάμποι,
Μπράθηκεν ἡ Καστανιῶ, ὁ Πύργος, τῆς Καστιάνιας,
Ποῦ ἔχε τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
Ποῦ πήγαιναν στὴν Ἐκκλησιᾶ τ' ἀσήμε φορτωμένοι,
Τ' ἀσήμε καὶ τὸ μάλαμα καὶ τὰ σπαθιὰ ζωσμένα.
Κ' ἔβγαιναν κ' ἐκουβέντιαζαν τῆς ἐκκλησιᾶς στὴν πόρτα.
Καὶ ὁ Κωσωντῆς τοὺς ἔλεγε καὶ ὁ Κωσαντῆς τοὺς λέγει,
Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε μεις, θεὸς νὰ μᾶς φέρει λύπη,
Ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμούμουν,
Κ' ἐκίηκε τὸ πόσι μου, ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ μου,
Τὸ πόσι μου ἡ γυναῖκά μου, κ' ἡ φούντα τὰ παιδιὰ μου.
Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε μεις, θεὸς νὰ μᾶς φέρει λύπη.
Τ' ἀκούει ὁ Παναγιώταρος καὶ τὸν τζακᾶν τὰ γέλοια·
Τί λές κουμπάρε Κωσταντῆ καὶ σὺ Κολοκοτρώνη;
Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκε ὁ Πύργος τῆς Καστιάνιας.

Μὴ εἰδὲ πρῶτα, εἰδὲ στερνά, καὶ εἰδὲ τῶρα πατιέται,
Μὸν βγάλτε τὰ μπαϊρῆκια σας, καὶ στήσεται στὸν Πύργο
Νὰ βλέπη ὁ Καπετάνπασας μὲ τοὺς Γιανιτζαρῆους.

Σελ. 33, Τραγοῦδι χοροῦ.

Σάββατο πλιὰ στὸν πόλεμο

Μὲς τὸ μοναστηράκι,

Βίστα μωρὲ Ἄλιφαρμάκι

Μὲ τὸ Κολοκοτρωνάκι.

Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχὴ

Κολοκοτρῶνη Θεοδωρῆ.

Πόλεμο καὶ πολεμᾶνε,

Καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς νικᾶνε.

Ὁ Θεοδωράκης βάνει μιὰ φωνή.

κ. τ. λ.

Σελ. 45. Μ' ἔπιασαν αἰχμάλωτον.— Μὴ γνω-
ρίζοντές τον οἱ Ἀγγλοκέρσοι καὶ νομίζοντές τον ἐχθρόν.

Σελ. 54. Τοὺς ἀκολούθους ἀξιωματημονεύτους λόγους ἤ-
κουσα ἀπὸ τὸν Κ. Α. Μ.

«Ταῖς 28 ἀπριλίου ἐβγήκαμε εἰς τὸν Μωρέα. Δὲν ἤλ-
θαμε διὰ νὰ φύγωμε, ἀλλὰ νὰ χαθοῦμε μὲ τοὺς ἄλλους·
εἶναι γνωστόν· Εἴμεθα τάμματα τῆς πατρίδος.» Τὸ τάμ-
μα τῆς πατρίδος ἐνθυμίζει τὸ *devo neo me pro Repu-
blica* γενναίου στρατάρχου τῆς Ῥώμης εἰς τοὺς καλοὺς
της καιροῦς, ὡς ἦσαν οἱ ἑλληνικοὶ τότε εἰς τὸ 1821.

Σελ. 101. Ἀλέξιος Λουκόπουλος· ἀπὸ τὴν κωμόπολιν
Γαργαλιάνου, ἐμπορεύετο εἰς Ζάκυνθον ὄπου καὶ ἀνετράφη.
ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος οὗτος πολίτης ζῆ ἰδιωτεύων εἰς Γαρ-
γαλιάνους.

Σελ. 118. Νικόλαον ἀνεψιὸν μου. Ἐνοεῖ τὸν
ἀδελφὸν τοῦ Νικηταρᾶ.

Σελ. 124. Τὰ ἀκόλουθα σημειώματα με ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν
 μηκαρίτην Κολιὸν Κολοκοτρώνην, τὰ ὅποια φαίνεται εἶχεν
 ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του. «Τῆς Ἐπιδαύρου ἡ συνέλευσις
 ἦτο συνθεμένη ἀπὸ τοὺς προὔχοντας· οἱ Αἰγαιοπελαγίται
 δὲν ἦσαν ἐκεῖ, μόνον οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νήσων.
 Κρήτες δὲν ἦτον· ἕκαμην τὸ σύνταγμα. Εἰς τοῦ Ἄτρου
 τὴν συνέλευσιν ἦτον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπικρατημέλια μέρη
 τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀντέτεινε νὰ λάβουν οἱ
 ἄρχοντες πολλὴν δύναμιν· ἐπροσπαθούταν νὰ μηδενίσουν
 τὴν ἐπιβρόχην τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐπρόβαλαν νὰ κάμουν
 ἓνα ψήφισμα διὰ τὴν ἐκποίησην τῆς ἐθικῆς γῆς· ὁ ἀναγνώ-
 στης ὁ Δελιγιάννης ἔκαμε παρατήρησιν ὅτι τῶρα θὰ δώσω-
 μεν εὐκαιρίαν νὰ ὑψωθῇ ὁ Κολοκοτρώνης μεῦς αὐτὸ τὸ ψήφι-
 σμα· ἐξήγησεν τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ μέρος, τί εἶναι ἡ ἐκποί-
 ησις τῆς ἐθικῆς γῆς, καὶ ἔπικταν καὶ ἐτουρέκιζαν τὴν ἐκ-
 ποίησιν εἰς ἓνα χαρτὶ γραμμένο ἐκποίησησις· καὶ ἔτσι ἐμ-
 ποδίσθη αὐτὸ τὸ ψήφισμα. Διὰ τὴν ἐμπόδισιν καὶ ἡ κυβέρνησις
 καὶ τὸ ἔθνος πρόπει νὰ εὐγνωμονῇ. Εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς
 Τροιζηνῆς ἐβρίξαν ὅλους τοὺς τίτλους καὶ ἐμπόδισαν τὸ
 ἱερκατεῖον νὰ ἀνακητύνεται εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ὁ
 Κολοκοτρώνης ἐπρόβαλε νὰ καταργηθῶν οἱ τίτλοι· εἶπε
 «Σεβαστὴ συνέλευσις, καὶ γενναϊότατον, καὶ ἐξυγώτατον, καὶ
 ἐνδοξιώτατον, καὶ ἐλαμπρότατον, καὶ πανιερώτατον ἀκόμη
 με εἶπαν, δὲν ἄλλαξα· εἶμαι ὁ ἴδιος.»

Σελ. 144. Ὁ Κ. Πέκιος (Pechio) Ἰταλός· περιηγητὴς
 εἰς σύγγραμμά του ἐπιγραφόμενον *Ἐπίσκεψις εἰς τοὺς*
Ἑλληνας (Visita ai Greci) ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὸ μονα-
 στῆρι τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ εἰς Ὑδραν ἐντάμωσε τὸν Θ. Κολο-
 κοτρώνην καὶ ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτοῦ.

« Εὐρισκόμενος εἰς Ὑδραν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν

πρώτον τῶν δημογερόντων Ἀλέξανρον Κουντουριώτην νὰ ἰδῶ τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐπῆγα καὶ τὸν ὑῆρα καθήμενον μεταξὺ τῶν ἄλλων πολιτικῶν συναιχμαλώτων του· τὰ ἄσπρα του μαλιὰ ῥιμμένα ἀμελῶς εἰς τὴν πλάτην του, ἔσμιγαν μὲ τὴν πυκνὴν του γενεάδα· τὸ ἄγριόν του πρόσωπον, ἡ ζωηρότης τῶν ὀρθαλμῶν του καὶ τὸ πολεμικὸν ἠῆός του, τὸν παρωμοιάζαν μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς δισκορπισμένους εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Τὸν ἐχαιρέτησα ἐκ μέρους τῆς Μπουμπουλίνας, καὶ τοῦ ἀνήγγειλα, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ ἦναι ἐλεύθερος. Μὲ εὐχαρίστησε διὰ διερμηνεύως καὶ μὲ ἐζήτησε νεωτέρως εἰδήσεις. Τοῦ εἶπα, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν εἰς τὴν στιγμήν νὰ κυριεύσουν τοὺς Ναυαρίνους, καὶ ἐπρόσθετα ὅτι εἶναι φοβεροὶ, ὄχι μόνον διὰ τὴν προσωπικὴν τους ἀνδρείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τακτικὴν τους καὶ τὸ ἱππικόν τους. Ἀπεκρίθη ὅτι διὰ νὰ νικηθοῦν οἱ Αἰγύπτιοι φθάνει νὰ ἔχη τις ἀνθρώπους νὰ ῥίχνουν, καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐβλάθη εἰς θέσιν ἀνθρώπου ὁποῦ σημαδεύει. Γνωρίζω τοποθεσίας εἶπε, εἰς τὰς ὁποίας οὔτε ἡ τακτικὴ τους, οὔτε τὸ ἱππικόν τους παντελῶς δὲν θὰ τοὺς ὠφελοῦσαν. Ἠξέυρεις τί ἔφερε τὴν νίκην τῶν Αἰγυπτίων, ἡ ἐνότις τῆς πολεμικῆς δυνάμεως (l'unité dans le commandement), ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀφρνίζονται ἀπὸ τὴν μακίαν τοῦ νὰ θέλουν νὰ κχιτανεύουν χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένην ἐμπειρίαν. Καθὼς ἐσῆκωσε τὸ χέρι του παρετήρησα μίαν σπαθιὰν ὁποῦ εἶχε· τὸν ἠρώτησα ποῦ ἀπέκτησεν αὐτὸ τὸ ἐντιμον παράσημον. Μὲ ἀπεκρίθη δὲν εἶναι τὸ μόνον.

Ἐνῶ μοῦ ὠμίλει ἔτρεχε μὲ τὰ δάκτυλα τὰ κλονιὰ ἐνός κομβολογιοῦ καὶ μικρὰν νὰ δείχνη τὴν Γουρρικὴν ἐκείνην σοβαρότητα τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες, ἐκίνει τοὺς ὀρθαλμούς του μὲ

φλογερὸν καὶ ἄγριον κίνημα· ἐσηκόνετο, ἐκάθετο, ἐπεριπά-
 τει μὲ ὄλην τὴν ἀθημονίαν κλέφτου, ὅστις φοβεῖται χω-
 σιὰ καὶ προστοιμάζεται εἰς τὸν πόλεμον. Εἶναι βέβαιον ὅτι
 ὁ στρατηγὸς Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος. Ὁ-
 λίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνέντευξίν μας ἀπελύθη, ὑποδεχ-
 θείς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ναυπλίου μὲ μεγάλας τιμάς.
 Ἐνας βουλευτὴς τοῦ ἀπεύθυνε μίαν ἐμιλίαν, καὶ αὐτὸς ἀπε-
 κρίθη ἀπροστοίμαστος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν εὐρίσκετο
 ἡ ἀκόλουθος ἀξιωμαθμόνευτος περικοπή. « Ἐρχόμενος ἐδῶ
 ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἐπνίξα εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πάθη μου.
 Πνίξετε καὶ σεῖς τὰ δικά σας· θάψετε εἰς αὐτὴν τὴν ἄβυ-
 σσον ὅλας τὰς ἐριδας καὶ τὰς διχονοίας· αὐτὸς εἶναι ὁ θη-
 σαυρὸς ὁποῦ θὰ βρῆτε. » Ὁμίλει εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν
 τοῦ Ναυπλίου ὅπου οἱ κάτοικοι ἐσκαφταν διὰ πολλὰς ἡμέ-
 ρας μὲ τὴν ιδέαν νὰ εὗρουν θησαυρὸν θαμμένον.

Σελ. 166. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις μὲ ἐδόθη ἀπὸ τὸν
 μακαρίτην Κολῖνον, ἥτις ὡς νομίζω, τοῦ ὑπαγορεύθη ἀπὸ
 ἀξιότιμον στρατιωτικὸν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πύργου.

Νοέμβριος 1825, Γαστούνη.

Ἄφ' οὗ τὸ ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ διέβη τὸν Ἀλφειὸν ποτα-
 μὸν καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸν Πύργον διεμοιράθη καὶ ἐσκόρπι-
 σεν εἰς τὰ χωρία τῶν πεδίων· καὶ τὴν ἐνάτην τοῦ ἐνεσῶτος
 μηνὸς ἐξημερώθησαν οἱ ἵππεῖς εἰς τὰ χωρία Δερβιοτσελεπὶ,
 Καρδαμᾶ, Σιβάλια, Ῥοδιάται, Καραγιούζη, Σελιμ-Γσαού-
 ση, Ἀνδραβίδα καὶ Βαρθολομοῖο καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ
 χωρία τῶν πεδιάδων τῆς Γαστούνης, εἰς τὰ ὅποια καὶ εὐ-
 ρόντες Ἕλληνας ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοῦς, ἀλλ' ἡ νίκη ἦταν
 πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξη-

μερώθησαν εἰς τοῦ Σελήμ-Τσαούση ἕως 30 ἵπποις, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφρονεύθησαν 8 πρὸς τῶν ἡμετέρων, οἷτινες ἔλαβον καὶ τοὺς ἵππους τῶν φρονευθέντων ἐχθρῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν πολεμοῦντες ἄλλοι ἐχθροὶ εἰς τὰ Σιβάλια ἐφρονεύθησαν ἕως 80 καὶ 20 ἐκ τῶν ἡμετέρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Καπ. Ἀναγνώστης Παππαγροστόπουλος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενιζέλος· εἰς τὸ Καραγιούζη 20 ἵπποις ἐπολέμησαν πρὸς 2 Ἑλληνας καὶ ἐφρονεύθησαν 13 χωρὶς νὰ βλαφθῆ κανεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων· οἱ διασωθέντες ἐχθροὶ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς ἡμετέρους δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐκδώσωσι τοὺς φρονευθέντας καὶ ἤναγκάσθησαν νὰ τοὺς ἀφήσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν νικητῶν. Γυνή τις ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου δραμοῦσα ἔλαβε δύο χρυσοκπινησμένας πιστόλας, ἓν τουφέκιον, ἓν σπαθίον καὶ πολλὰ χρήματα ἀπὸ τῶν φρονευθέντων. Εἰς τὸ Βαρθολομιῶ ὑπῆγαν ἕως 1,200 ἵπποις, τοὺς ὁποίους ἀφ' οὗ ἐδίωξαν ἕως εἰς τὴν Γαστρούνην οἱ Βαρθολομιῶται, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον καὶ λαβόντες τὰς φημιλίξας τῶν ὑπῆγαν εἰς Χλουμούτσι, περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν 100 ἄνδρες ἐκλεκτοὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἔπιασαν τὸ χωρίον, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν, 10 τοῦ μηνός, ἐξημερώθησαν ἕως 500 ἵπποις καὶ ἕως 4,000 πεζοί, καὶ περικυκλώσαντες τοὺς ἡμετέρους ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοὺς μίαν ὥραν ἀκχάπαυττα, καὶ ἐφρονεύθησαν πολλοὶ χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ βλάψωσι τοὺς ἡμετέρους· εἰς δὲ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ κλεισθένων Ἑλλήνων ἀναβάς ἵππον πιασθέντα ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἔδραμεν εἰς τὸ Χλουμούτσι νὰ δώτῃ εἰδητιν εἰς τοὺς ἐκεῖ νὰ τρέξωσιν εἰς βοήθειαν τῶν κλεισμένων, καὶ ἀμέσως 150 ἐκλεκτοὶ στρατιῶται, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν χιλιάρχον Βέρη καὶ τὸν Κ. Γεωργάκην Βαρθολομιώτην, ἄνδρας τῷ ὄντι γενναιοτάτους, ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν εἰς Βαρθολομιῶ δύο περίπου ὥρας κλεισμένων

ἀδελφῶν των· ἀλλ' ἅμα ἰδόντες αὐτοῦς αἱ ἐχθροὶ ἐκίνησαν πρὸς αὐτοὺς ὄλοι οἱ ἱππεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτω δὲν ἠμπόρουν νὰ τρέψωσιν εἰς φυγὴν τοὺς γενναίους ἐκείνους Ἕλληνας, ἀλλὰ μάλιστα αἱ Ἕλληνες ἐπροχώρουν καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ ἀμπέλια τοῦ χωρίου περὶ τὸ ἡμισυ μίλλιον μακρὰν τοῦ χωρίου αὐτοῦ, ἀπελπισθέντες οἱ ἱππεῖς ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν πολιορκούντων τὸ χωρίον· 3000 ἐκ τῶν 4 χιλιάδων τῶν πεζῶν ἔπρεπε νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειάν των καὶ οὕτως ἔκλεισαν τοὺς 150 ἥρωας εἰς τὰ ἀμπέλια, οἵτινες ἐπολέμησαν γενναίως ἀπὸ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἕως τῆς δεκάτης, καὶ μόλον ὅτι οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν πολλάκις κατὰ τὴν συνθήειάν των ἐναντίοι τῶν ἡμετέρων, ἐπέστρεψαν κατησχυμένοι βαλλόμενοι καὶ φονευόμενοι, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάσα ῥαγδαία βροχὴ ἔπαυσε τὸν ἐκ τῶν τουφεκίων πόλεμον, καὶ οὕτως εὐρόντες εὐκαιρίαν οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν πολλότατοι πρὸς ὀλιγωτάτους, καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπρεπε νὰ ἐνδῶσωσιν εἰς τὸν πολυχέριμον ἐχθρόν· εἰς ἐκ τῶν 150 ἐσώθη, καὶ αὐτὸς πλακωθεὶς ὑπὸ τῶν πτωμάτων τῶν φονευθέντων. Ἀπέθανον οἱ ἥρωες, ἀλλ' ἀπ' οὗ ἔπεμψαν πρότερον ὑπὲρ τοὺς 1000 ἐχθροῦς εἰς τὸν ἄθην, ὡς μαρτυροῦσιν τὰ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνίτου ἐκείνης πάλης εὐρεθέντα πτώματα· οἱ δὲ περὶ τὸ Βαρθολομιὸ ἀπομείναντες ἐχθροὶ ὤρμησαν ἐναντίον τῶν ἐν αὐτῷ κλεισμέων 100 Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφρονεύθησαν 6 ἐκ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐφονεύθησαν τόσοι πολλοί, ὥστε ἀπελπισθέντες οἱ ἐναπομείναντες ἔφυγον αἰσχροῦς εἰς τὴν Γαττοῦνην περὶ τὴν ἐσπέραν, ἀφήσαντες καὶ τοὺς νεκροὺς ἀτάρους· τὴν 11 τὸ πρωτὸ ἐξεληθόντες ἐκ τοῦ Χλυμουτσίου οἱ ἡμέτεροι ἐλαφυραγωγῆσαν τοὺς φονευθέντας ἐχθροῦς· καὶ ἔλαψεν τοὺς ἐνδόξως ἀποθανόντας Ἕλληνας.

Σελ. 167—168. στίχ. 30 καὶ ἀκόλουθοι 1, 2, 3. Ἡ πλοκὴ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι σκοτεινὴ, πλὴν ἡ ἔννοια εἶναι, ὅτι ἐστάλη ὁ Φιλήμων διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι εἶχε γράμμα τοῦ Μπεϊζαντέ Γεωργάκη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Ἀραβὰ κλπ.

Σελ. 232. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη καὶ δὲν κατεχωρήθη εἰς τὸ κείμενον διότι διεκόπητο ἡ σειρὰ τῆς διηγήσεως.

Κλέφταις εἰς Γασούνη, Πάτρα, Βοστίτσα καὶ Καλάβρυτα καὶ πέρα μεριὰ τῆς Καρύταινας καὶ Φανάρι, καὶ ἐμαζόνοντο ὄλοι σ' ὄλαις ταῖς ἐπρχίαις 120, καὶ αὐτοῦνοι ἐγδεναν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἦταν τοῦ Κωσταντῆ Πετιμεζᾶ ἓνα παιδί, καὶ τοῦ Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Σουδενά, καὶ ὁ Κοντοθουσίσιος, καὶ Περამερίσιοι, τοῦ Καρχλῆ τὰ παιδιὰ, Γαστουναῖοι, καμμία δεκαπενταριά, καὶ Πάτρα οἱ Χαρπιλαῖοι, καὶ ἀπὸ Φανάρι δύο τρεῖς τέσσαρες, καὶ ἦταν βλαμμένοι ἀπὸ ἐκεῖνους ἵπῳ γυρεύουν τὰ σκάνδαλα, διὰ νὰ ἀκούωνται κλέφταις πολλοὶ, διατὶ ἦτανε ὦρα νὰ δώτουν τοὺς προσόδους καὶ νομιστροποπιάτικα τῶν ζωντανῶν, καὶ ἐπῆγαν τριάντα νομάτοι εἰς τὸ Κατάκολο ὅπου ἦτον ἓνας δεσμοτελώνης ὁ Φραγκούδης καὶ τοῦ ἐπῆραν ἐθνικὰ, φοίνικαις, . . . καὶ τοῦ ἐγδυσαν καὶ τὴν φαμελιάν του, καὶ ἐπῆραν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, καὶ ἦτανε κλερταπόδοχος ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ἀπὸ τὸν Πύργο. Καὶ ἀκούοντας ταῖς ἀκαταστασίαις τῶν Πελοποννησίων ὁ μακρίτης ὁ Κυβερνήτης μοῦ ἔδωτε μίαν διαταγὴν σφοδρὰν, ἥ νὰ τοὺς σκοτώσω, ἥ νὰ τοὺς φυλακίσω, ἥ νὰ τοὺς προσκυνήσω· διατὶ ἡ φήμη ἐδιδόθηκε ὅτι ἦταν τριακόσιοι καὶ πεντακόσιοι, ἐγὼ ἔστειλα διαταγὴ εἰς τοὺς Καπιτανεῖους ὅπου εἶχε εἰς δούλευσιν ὁ Κυβερνήτης, καὶ τοὺς ἐ-

σύναξα εἰς Τριπολιτζᾶ, ἀπὸ τὴν Μονοβασίαν τὸν καπετὰν Γεωργάκη Δρίβζ, ἀπὸ τὴν Ἰσακονιά, τὸν Πραστὸν τὸν καπετὰν Γεωργάκη καὶ ἄλλον ἕνα καπετάνιο, καὶ ἀπὸ τὸ Κρανίδι τὸν Νικόλα Λάμπρο, καὶ Σταμάτη Μίτσα ἀπὸ τὸ Καστρί, τὸν Τζόκρη καὶ τὸν Νέζο ἀπὸ τὸ Ἄργος, ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι ἕνα καπετὰν Ἀναγνώστη ποῦ ἦταν εἰς τὴν δούλευση, ἀπὸ τὴν Κόρθο τὸν Γεωργάκη τὸν Χελιώτη καὶ λοιπούς, καὶ ἀπὸ Τριπολιτσᾶ καὶ ἀπὸ Καρύταινα, καὶ ἐμαζώθησαν καμμίχ ἐκατοστὴ νομάτοι ἀζιωματικοί. Ἐδῶκα διαταγὴν τοῦ Κολιόπουλου, καὶ ἦταν καὶ ἕνα τάγμα, τὸ τάγμα τοῦ Τσαβέλα εἰς Καλάβρυτα, καὶ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Γιανούσης, καὶ ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Γενναίου καὶ ἐσύναξε τοὺς Καπιτανούς Καρυτινοὺς καὶ λοιπούς καὶ ἐπέρρασε Λαγκάδια καὶ Ἄκοβαις καὶ ἐκυνήγησε τῆς πέρη μεριάς τοὺς κλέφταις, καὶ ἐδιέταξε καὶ τὸν Θάνο Κουμανιώτη ἀπὸ τὴν Πάτρα, καὶ ἐβγήκε καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς Πάτρας τὸ σύνορον, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα καὶ εἶχα καὶ καμμιά εἰκοσάρια καθλαρέους ἀτάκτους κοντά μου ἀπὸ τὴν καθαλαρίχ. Παγενάμενος εἰς τὸ Φανῆρι ἔπιασα δύο καὶ τοὺς ἐφυλάκησα εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Καὶ ἐτράβιξα εἰς τὸν Πύργο διατι ἦταν δύο, τρεῖς, τέσσαρες κλέφταις μέσα ἀπὸ τὸν Πύργο, διατι ἦτον γιατάκι ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου, καὶ ἐπροσχάλεταν τὸν Κοντοβουνίσιο καὶ ἐγδυσαν τὸν Φρηγκούδη. Ἀκούοντας ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ὅτι ἐκατέβηκα εἰς τὸν Πύργο ἐτράβιξε νὰ πάη ἄστ' Ἀνάπλι, καὶ ἔστειλα τέσσαρους καθλαρέους, τὸν ἔπιασαν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τὸν ἔφεραν ὀπίσω στὸν Πύργο. Εἶχα μάθει ὅτι ἔσμιξε μὲ τοὺς κλέφταις πρὶν πάνε ἄστὸ Κατάκολο οἱ κλέφταις. Καὶ ἀκούοντας οἱ κλέφταις ἐμὲ τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖο, ἐδιασκοπίσθησαν. Ἐτρά-

Είξα εις τὴν Γαστούνη, ἔσφιξα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔπιασαν ἐξῆ καὶ τοὺς ἐρυλάκωσιν καὶ ἐκείνους. Καὶ ἔργεται ὁ λαὸς ἑποῦ τοὺς εἶχαν κλεμμένα βόδια καὶ ἄλογα προκλαιόμενοι εἰς ἐμὲ, καὶ τοὺς κλέφταις τοὺς ἤξευρον καὶ ἔγεινα καὶ κριτῆς, διατὶ ἡ περίστασις ἔτσι τὸ ἤθελε, καὶ ἐλάβανε ὁ καθένας τὸ δίκαιόν του. Ἔτσι ἐτραβίζαμε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Πάτρα, καὶ εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορον εἶχαν γδυμένους κατὰ πρᾶγμα τευτάδες Πυργιώταις καὶ οἱ κλέφταις ὅπου ἔγδυσαν τοὺς Πυργιώτας ἦταν ἀπὸ τὰ Ζουμπάτα ἀπὸ τοῦ Νενέκου τὸ χωριὸν, λεγόμενοι Χαρμηλαῖοι. Τότενες ἦτανε διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως σ' ὄχιον σύνορον γδυθῆ εἰς τὴν στρατὰ (δημοσίαν) στρατηλάτης, νὰ ἦναι ἀποκριζόμενα τὰ χωριὰ τὰ τριφυρινὰ ἐὰν δὲν παραδώσουν τοὺς κλέφταις. Καὶ ἔσφιξα τὰ χωριὰ ἑποῦ ἔγδυσαν τοὺς πυργιώταις πρᾶγμα τευτάδες, ἢ τοὺς κλέφταις, ἢ δέκα χιλιάδες γρόσια ἑποῦ τοὺς εἶχαν παρμένα μετὰ τὸν δευτέρου πρᾶγμα τευτῆ ἑποῦ εἶχαν ἀγοράσει στὴν Πάτρα. Καὶ οἱ γδυμένοι ἦλθαν κοντὰ μου στὴν Πάτρα. Καὶ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ διέτριβα ἐκεῖ, ἕνας Χαρμηλάς ἦτον ἀπὸ τοὺς κλέφταις καὶ ἐσυριάνιζε ἀνεγνώριστος στὴν Πάτρα μέσα· καὶ ἐκεῖ ἑποῦ ἦτον καὶ οἱ γδυμένοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ ἔτσι μου ἔδωκαν χαμπέρι καὶ ἔστειλα τὸν Καραγάλιο καὶ τὸν ἔπιασε, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ τοὺς ἄλλους ἑποῦ ἦταν ἀπὸ τὸν ἴδιον τόπον. Καὶ ἔτσι οἱ κλέφταις ἀκούοντες τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Γενναῖον ἀπὸ πᾶνω, ἔπεσαν εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορον καὶ ἔστειλα στρατεύματα, ἄλλους ἔπιασα, ἄλλους ἐκυνήγησα καὶ ἔπεσαν κατὰ τὰ Κελάρυτα. Καὶ ὁ Κολιόπουλος μετὰ τὸ τάγμα του καὶ μετὰ τοὺς Πετμεζαίους τοὺς ἐκυνήγησαν καὶ τοὺς ἔδωσαν μπέσα καὶ ἐπροσκόνησαν ἦτον 15 τὰ Πετμεζόπουλα, (ἢ νὰ προσ-

κυνήσουν, ἢ νὰ τοὺς πάρουν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχουν). Καὶ ἔτσι ἔστειλα ταχυδρόμον καὶ ἐζήτησα γνώμην τι νὰ κάμω, νὰ τοὺς στείλω ἔς Ἀνάπλι, ἢ νὰ βάλουν κερίλιδες νὰ μὴν ἀκολουθοῦν πλέον εἰς τέτοιον δρόμον. Ἐλαβα διαταγὴν ὅτι ἂν ἦναι σιγοῦροι κερίλιδες ὁποῦ νὰ μὴν μετακάμουν τρέλλα νὰ τοὺς συγχωρέσῃ ὅλους, εἰδεμὴ ὅσοι καὶ δὲν ἔχουν κερίλιδες καλοὺς νὰ τοὺς στείλω στ' Ἀνάπλι. Ἐγὼ ἐκεῖνον 'ποῦ ἔπιασα ἔσῃν Πάτρικ τὸν 'πῆρα διὰ νυκτὸς καὶ ἐξημέρωσα στὸν τόπον τοῦ με 300 νομάτους, γιὰτι οἱ Ζουμπαταῖοι τὸ εἶχαν πάρει ἀπάνω τοῦς διὰ τὸ προσκύνημα. Διὰ νυκτὸς τοῦ; ἔζωσα, τοὺς ἔπιασα καὶ ἐπῆρα τὸ πρᾶγμα 'ποῦ ἦτον ἀμοίραγον· ὁ Καπετάνιος εἶχε 'πάει νὰ εὔρῃ πραγματευτὴν νὰ τὸ πουλήσῃ διατι δὲν ἦτον χωριάτικο. Καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγα εἰς τὰ Ζουμπάτα ἀπεφάσισα νὰ κρεμάσω ἕνανε, καὶ μοῦ ἔπεσαν οἱ καπιτανεῖοι νὰ μὴν τὸ κάμω. Καὶ ἐπῆρα αὐτὸν καὶ ἕναν ἄλλον δεμένους, μαζὴ μου. Καὶ τότενες ἐπρόσβαξα εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ οἱ κερίλιδες ἔδωσαν λόγον καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἦναι φρόνιμοι. Κερίλιδες ἦταν οἱ γειτῶνοι τοῦς. Καὶ ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη καὶ ἔκαμα καὶ 500 κρίσεις, 'ποῦ ἂν ἤθελε πέτουν εἰς ἀβουκάτου καὶ κριτήρια ἤθελα κονταναρισθοῦν 300 χρόνους, καὶ ἐδιόρθωσα ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἡσύχασαν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ δύο Ζουμπατιώταις ὁ ἕνας μοῦ ἔφυγε μετὰ τὰ σίδηρα καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἔστειλα εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἔκαμα δύο χρόνους· ἔσῃν φυλακῆ, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ φευγάτου· καὶ ὅταν ἐγύρισα ὀπίσω καὶ ἐπῆγα στὴν κυβερνησιν τοῦ ἤρσαεν ὁ τρόπος τοῦ Κυβερνήτου ποῦ κατεπράυνα τὸν λαὸν καὶ ἔτσι διέλυσε τοὺς Καπιτανεῖους.

Σελ. 232. Καὶ ἡ πικρὸς σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου Θ. Κολοκοτρώνη.

Εἰς τὸν Πόρον εἶχε στείλει ἡ Κυβέρνησις στρατιώτας, ἕνα μέρος Ποριωτῶν ἠθέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὰ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως, ἔγεινε πόλεμος, ἐγαλάσθησαν οἱ Ποριώταις καὶ ἐσκοτώθη ὁ Χριστόδουλος Ποριώτης. Τότε ἐκάη ἡ ἀρμάδα. Εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔλαβη τῆς ἀδειαν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην καὶ ἔκκμα στρατιωτικὴν συνέειυσιν καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Πελοποννήτου καὶ ἐβάλαμεν ἄλλους διακοσίους εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἀξιωματικῶν.

ΡΗΤΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ΚΟΛΟΚΩΤΡΩΝΗ

ἢ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Κατὰ παράδοσιν.

Μερικὰ ὁ ἐκδότης ἤκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἡ ὀνομασία γέρος τοῦ ἐγεννήθη, ἐπειδὴ ἦτο πολὺ-ξερὸς, ἔξυπνος, εἶχε πονηρίας· ὄθεν καὶ τὸ τραγούδι τοῦ παλαιοῦ χαλασμοῦ τῶν Κολοκωτρωναίων λέγει,

Ὁ Θεομάρτης, πολὺ πονηραμένος,
Ἐγλύττωε ὁ καθμένος.

Εἰς τὰ ἔθνη ὅπου ἡ παιδεία δὲν εἶναι ἐξαπλωμένη καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν φωτίζει τοὺς νέους, οἱ γέροντες ἔχουν τὰ πρωτεῖα τῆς γνώσεως· ὁποῖος εἶδε προῖμώτερα τὸν ἥλιο, ἔχει καὶ πρᾶξιν περισσότερη τῆς ζωῆς.

Ἀπέδιδεν εἰς τρία αἰτία τὰς νίκας τοῦ Ἰβραήμ· α. ὅτι ἡ Τριπολιττὰ ἐσώζετο καὶ τὴν εἶχε κέντρον· β', εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς σκλάβους τοῦς ἐντοπίους, καὶ γ'. εἰς τὴν φυλάκισιν τῶν ὀπλαρχηγῶν.

Ὁ Μάρκο Μπότσαρης, ἔλεγεν, εἶχε παλὴν νοημοσύνην· ὁ Φῶτος Τζαβέλας ἦτον τὸ τέλειον.

Ἀπέδιδε τὴν ἐπιβρόχην του εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰς τὰ ἀκόλουθα. Οἱ ἀνδρειότεροι τῆς Πελοποννήσου δὲν ἐζοῦσαν πλέον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του. Ἡ εἶδησις ὅπου εἶχε τῶν τόπων διὰ τὴν περατμένην του κλέφτικὴν ζωὴν· καὶ τέλος ἐγνώριζε καὶ ὠμιλοῦσε εἰς τοὺς ἐντοπίους τὴν γλῶσσάν των. Ἄν ἐζοῦσαν ἔλεγεν οἱ παλαιοί, ἠθέλαμεν κυριεύσει μὲ εὐκολίαν τὴν Πελοπόννησον τὸν πρῶτον χρόνον.

Ἐδιηγείτο πολλὰ θαύματα τῆς πλατομαντείας, καὶ ἐπίστευε κάποτε εἰς τὰ ὄνειρατα. Ὅταν ὠνειρεύετο ὅτι βλέπει συνοδίαν γάμου ἐξῆγα τὸ ὄνειρον ὅτι εἶναι Τοῦρκοι, καὶ εἰ μὲν ἐπροχωροῦσαν, ἐστήμαιεν ὅτι δὲν ἐμελλαν νὰ πολεμήσουν, εἰ δὲ καὶ ἔστεκαν καὶ ἐχώρευε μαζύ τους παίζοντας τὰ ταβούλια ἐσήμαιεν ὅτι εἶχε πόλεμον, καὶ ἔκαμνε τὰς ἀναγκαίαις προετοιμασίας.

Ἐδιηγείτο μὲ πολλὴν χάριν τὸν ἀκόλουθον μῦθον. Ἐνας Σουλτάνος μίαν φορὰν ἠθέλησε νὰ περιηγηθῆ τὸ βασίλειόν του, νὰ μάθῃ τὰ διάφορα ἦθη τῶν ὑπηκόων του, καὶ νὰ τοὺς διοικῆ ὅπως πρέπει. Οἱ αὐλικοί του ἐναντιόνοντο εἰς αὐτὴν του τὴν ἀπόφασιν παρασταίνοντές του ὅτι εἶναι ἄμαθος εἰς ταῖς κακοπάθειαις καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ ταξειδίου. Ὁ Σουλτάνος ἐπέμενε. Τότε ἕνας γέρος Τοῦρκος, μὲ μεγάλην ὑπόληψιν, εἶπε τοῦ Σουλτάνου, εἶναι τρόπος νὰ περιηγηθῆς καὶ νὰ μάθῃς τὰ ἦθη τῶν ὑπηκόων σου χωρὶς νὰ ταξειδεύῃς· κάμε νὰ σοῦ φτιάσουν τσατήρια ὅπου ὅλα, ἀπὸ τὸ χῶμα ἕως τὰ ξύλα ὅπου ἔχουν νὰ τὸ σκεπάζουν, νὰ ἦναι ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου ἐπιθυμεῖς νὰ μάθῃς· κοιμᾶσαι ἔπειτα εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ μίαν νύ-

κατα και εις τον ὕπνον σου θα σου παρουσιασθῆ ὁ τόπος ἀπ' ὅπου εἶναι τὸ τσατήρι μὲ τοὺς κατοίκους του και μὲ τὰ ἔργα ὅπου συνειθίζου, και ἔτσι ἡμπορεῖς νὰ μάθης ὅ,τι ἐπιθυμοῖς, χωρὶς νὰ κακοπάθης ταξιδεύοντας. Ὁ Σουλτάνος ἐκατακείσθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ γέρου, και ἔκαμε και τοῦ ἐφίτασαν τσατήρια ὅπως ὁ γέρος τῷ εἶχε παραστήσει. Τῷ ἐφίτασαν τσατήρια ἀπὸ κερσετέ τῆς Ῥούμελης, ἄλλο ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἄλλο ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, και ἄλλο ἀπὸ τοῦ Μωρέως, και εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἐκοιμήθη μίαν νύκτα. Κοιμώμενος εἰς τὸ τσατήρι τῆς Ῥούμελης εἶδε πολέμους, ἄτια νὰ χλιμωτροῦνε. Ἐκοιμήθη εἰς τὸ τσατήρι τῆς Ἀνατολῆς και ἐκοιμήθη γλυκὰ ὡτάν νὰ πῆ ἀφίονι. Ἐκοιμήθη εἰς ἐκαῖνο τῆς Αἰγύπτου και εἶδε τὸ Νεῖλο νὰ χύνη πλημμύρα θησαυροῦ, ἀλλὰ πλούτη τυφλά. Ἐκοιμήθη και εἰς τὸ τσατήρι τοῦ Μωρέως, και εἶδε τρεῖς χιλιάδες διαβόλους μὲ δαυλοὺς ἀναμένους σιτὸ χέρι νὰ τρέχουν και νὰ κάνουν ταραχὴ ἀνυπόφερτη.

Μοῦ ἔλεγεν ὁ Νικηταρᾶς, ὅτι ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης ἐρωτήθη μία φορὰ ποῖος ἤξεύρει περισσότερα, ὁ διάβολος ἢ ὁ ἄνθρωπος; και αὐτὸς ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἂν καλολογαριᾶτης ζῆ (και τὸ ἀπέδειχνε) μόνον εἴκοσι χρόνους και ἤξεύρει τόσα, και ὁ διάβολος εἶναι ἀπέθαντος (λέξις τοῦ Νικηταρᾶ). Ἡ ἀπάντησις τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φανερώνη τὸ πλοῦτος τῶν κεφαλαίων τὰ ὅποια ἐπισωρεύει ἢ παράδοσις τῶν αἰώνων.

Εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ εἶχον γράψει σάτυραν ἐναντίον
18*

τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τὴν ἐτοιχοκόλλησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἦτο Κυριακὴ καὶ ἐσυναχθῆ κόσμος καὶ ἐδιάβαζεν. Ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης ἐπήγαιεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ λειτουργηθῆ, καὶ ὅταν εἶδε τὸν κόσμον συμμαζωμένον, ἐσταίλε τὸν Γραμματικόν του νὰ ἰδῆ τί τρέχει. Ὁ Γραμματικὸς ἐπέστρεψε καὶ ἐμούδιαζε νὰ τοῦ εἰπῆ. Ἔμαθε τέλος πάντων τί εἶναι. Τότε ἐπῆγε, τὴν ἐξεκόλλησε καὶ τὴν ἐπῆρε στὸ χέρι καὶ ὅταν ἀπόλυσεν ἡ ἐκκλησία, τὴν ἔδωκε τοῦ παπᾶ καὶ τὸν ὑποχρέωσε νὰ τὴν διαβάσῃ μεγαλοφώνως εἰς τὸν λαόν. Ἔπειτα, εἶπε, κρίνετε ἂν μὲ βρίζουν δίκαια· καὶ τινὲς λέγουν, ἐπρόσθεσε « ὁ κάλπικος παρᾶς μένει στὸ νοικοκύρη του ».

Ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Σκούρτης ἐκλέχθη στρατάρχης, εἶπε, τώρα δὲν λείπει παρὰ νὰ διορίσουν καὶ τὸν Γέρο Νοταρᾶ ναύαρχον ἀντὶ τοῦ Μιαούλη.

Τὸ ἂν, ἔλεγεν, ἐσπάρθη πολλαῖς φοραῖς ἀλλὰ δὲν ἐφύτρωσε.

Εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Μαρδούκου θὰ πῆγαινα νὰ πολεμήσω, ὄχι ἀλλοῦ, εἰς τόπον χριστιανικόν. Ὡς τὸν αἰτὸν ποῦ πάγει ψηλότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα πουλιὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀγναντεύει πάντοτε τὴν φωλιά του, ἐκύταζα καὶ ἐγὼ τὴν Πελοπόννησον.

Ἀνέγνωσα, ἔλεγε, τὸν βίον τοῦ Σκεντέρμπεη, ἐσυλλογούμενον τὰ ἔργα του, δὲν ἐκλείσθη ποτὲ εἰς τὴν Κρόγια.

Ὅσαις φοραῖς καὶ ἂν ἐγράφθη εἰς ξένην στρατιωτικὴν

ὕπηρεσίαν δὲν ἐκρέμασε ποτὲ φούντα εἰς τὸ σπαθί τοῦ, ἐ-
ξηγῶν κατὰ γράμμα τοὺς στίχους τοῦ πολεμητηρίου ἄ-
σματος τοῦ Ῥήγα.

Κάλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ,
Ἴη νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον σὶ τὸ σπαθί.

Ὁ συνταγματάρχης Κ. Πορὴ δὲ Σαιν Βενσάν εἰς τὴν ἐκ-
θεσίην του τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκστρατείας τῆς Πελοποννή-
σου λέγει, ὅτι ὁ Κυβερνήτης δείχνοντάς του μίαν φορὰν
τὸν Γέρο Κολοκοτρώνη τοῦ εἶπε, ἰδοὺ ὁ Ὀδυσσεὺς τῆς νέας
Ἑλλάδος, καὶ τοῦ ἀνέφερε καὶ στίχους τοῦ Ὀμήρου πρὸς
ἀπόδειξιν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ κατὰ τρία πράγματα ὁμοιά-
ζουν πολὺ οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, κατὰ τὸ πνεῦμα, τὸν πα-
τριωτισμὸν καὶ τὴν ἀκοίμητον πάλην μὲ τὰς μυστηριώ-
δεις δυνάμεις τῆς τύχης, — καὶ οἱ δύο ἔζησαν τόσον ὥστε
ἐγήρασαν καὶ ἐχαίροντο εἰς τὸ δεῖλι τους ταῖς ὥραις τῆς
αὐγῆς τους.

Ὁ Θεὸς, ἔλεγε, ἔδωκε τὴν ὑπογραφή του διὰ τὴν ἑλευ-
θερίαν τῆς Ἑλλάδος· δὲν τὴν πέρνει ὀπίσω.

Εἰς ἀπεσταλμένον ἀπὸ φίλον του στρατιωτικὸν ἐπίσημον
ὁ ὁποῖος τοῦ ἐμνηοῦσε νὰ σκοτώσῃ τὸν Α. Δ., νὰ βγάλῃ
ἀπὸ τὴν μέση τὸν Ζαίμη, εἰτεμὴ τὸ γένος δὲν βλέπει σω-
τηρίαν, ἔλεγε, ἀκούοντας τὴν παραγγελίαν, εὐ! νὰ χαθῆ,
θαρρῆεῖ πῶς εἶναι μύγες, εἶναι ἄνθρωποι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὸ
φύσημα τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζᾶς ἕνας ἀξιωματικὸς
του τοῦ λέγει φοβισμένος, τοῦ ἔδειχνε καὶ τὸ μέρος, εἰ

βλέπει στράτευμα ἀρραδιασμένο, τί στράτευμα εἶναι, ὑποπτο, τάχα φιλέλληνας) τακτικοὶ ἢ Τοῦρκοι; — Τηράει καλὰ ὁ στρατηγός, ἔπειτα λέγει τοῦ ἀξιωματικοῦ, Ὅρνειο, εἶναι ὄρνεια· ἀροῦ ἐφιλεύθησαν τὸν Χατζῆ Κουλελέ ἀναπαύονται ἀρραδιασμένα, ὡς εἶναι συνήθειο τους, νὰ τὸν χωρεύσουν. — (Ὁ Χατζῆ Κουλελὲς Τοῦρκος πολεμικὸς σκοτωμένος).

Πηγαينάμενος μίαν φοράν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅταν ἐρωτήθη τί νεώτερα εἶδεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶπε » εἶδα πρᾶγμα ὁποῦ δὲν τὸ εἶδα ἄλλη φορά τὸσων χρονῶν ὁποῦ εἶμαι, ἢ γυναῖκες ὡς τὰ τῶρα ἤξευρα πῶς ἐφούσκοναν ἀπ' ὀμπρός, εἰς τὰς Ἀθήνας εἶδα διὰ φουσκόνουν ἀπὸ πίσω ». Ἀπέβλεπεν ὁ λόγος του τὸ ἀδιάντροπον τῶν τότε γυναικείων φορεμάτων.

Εἰς τὸν Μισιτρά, ἂν δὲν σφάλω, τοῦ ἐκπαύδωκαν δύο γυναικας ἀτίμου διαγωγῆς, αἱ ὁποῖαι ἐξέκλιναν τοὺς στρατιώτας του. Ἐκαμε καὶ τοῦ ταῖς ἔφεραν καὶ βλέποντας ἕνα χωράφι μὲ τσουκνίδαις ἔκαμε καὶ ταῖς ἐγύμνωσαν καὶ ταῖς ἐκύλισαι εἰς ταῖς τσουκνίδαις.

Ἐνας ἀνεψιὸς τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη, ὅταν ἦσαν κλεισμένοι εἰς τὸν πύργον τοῦ θείου του, ἔλεγε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη, κρίμας ὁποῦ δὲν εἶσαι Τοῦρκος· μέγας ἀρέντης θὰ γίνουσουν. — Ἄν γένω Τοῦρκος θὰ μὲ σουνετεύσουν:— Βέβαια. — Ἐμᾶς ὅταν μᾶς βαπτίζουν μᾶς κόβουν ἀπὸ τὰ μαλια τῆς κεφαλῆς μας τρίχαις καὶ ταῖς βάζουν εἰς τὸ εἰκόνισμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄν γίνω Τοῦρκος, εἰς τὸν ἄλλον κόσμον θὰ μὲ τραβοῦν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰ μαλια καὶ ὁ

Μωάμεθ από την . . . και δὲν θέλω νὰ βάλω εἰς πα-
ρόμοια διαφορά δύο τέτοιους προφητάδαις.

Ὅταν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον τὸν ἐπήγαιναν εἰς τὴν Ὑδρα,
εἰς τὸν δρόμον τὸν ἀπήντησε ἕνας καὶ τὸν ὕβριζε καὶ ἔ-
πτυε. Στρεφόμενος τότε πρὸς τοὺς στρατιώτας οἱ ὁποῖοι
ἦσαν τριγύρω του καὶ εἰς τὸν κόσμον εἶπε, «κρίνετε σεῖς
ἂν μοῦ πρέπη τοιαύτη κατασχύνη ». Οἱ στρατιῶται καὶ
οἱ λοιποὶ ἐδίωξαν τὸν ὕβριστὴν κακὴν κακῶς.

Ὅταν σαράντα χωροφύλακες μὲ τὸν Μοίραρχον ἐπῆ-
γαν, νύκτα, νὰ τὸν πάρουν ἀπὸ τὸ περιβόλι του, εἰς τὸ Ἄ-
νάπλι, ἐπὶ Ἀντιβασιλείας, εἶπε: ἔρθανε νὰ μοῦ στείλουν
ἕνα σκυλι μαλιαρὸ ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ κάνουν θελήματα, μὲ
ἕνα γράμμα νὰ πάω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ μὲ ἕνα φανάρι εἰς
τὸ στόμα του νὰ μᾶς φέγγῃ καὶ τῶν δυσυνῶν μας.

Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταδίκην του τοῦ ἐδόθη εἶδη-
σις ὅτι ὁ Βασιλεὺς τοῦ χαρίζει τὴν ζωὴν καὶ μόνον τὸν
ἀφίνει εἴκοσι χρόνους φυλακὴν εἶπε « θὰ γελάσω τὸν βα-
σιλέα, δὲν θὰ ζήσω τόσους ».

Εὐρισκόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας ἔβγαλε εἰς τὰ ὀπίσθια ἕνα
σπειρί. Διὰ νὰ μάθῃ πόσον ἦτο μεγάλο ἔκραξεν ἕναν νὰ
τοῦ τὸ ἰδῇ, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη, εἶναι ἴσ' ἂν βεθύθῃ κρᾶ-
ζει ἄλλον ἔπειτα τὸν ῥωτᾷ, καὶ τοῦ λέγει εἶναι ἴσ' ἂν κα-
ρύδι· κρᾶζει τρίτον, καὶ τοῦ λέγει, εἶναι ἴσ' ἂν αὐτό. Περιέργον,
ἔστράφη τότε καὶ εἶπε, ἀπὸ τὸ κεφάλι μου ὡς τὸν κ. . μου,
καὶ δὲν μπορῶ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν.

Ἀγαποῦσε νὰ φορῆ περικεφαλαίαν, ὡς σημεῖον ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Τὴν ἐφόρει καὶ εἰς τὰ ἀποβατήρια τοῦ Βασιλέως εἰς Ναύπλιον, καὶ ἦτον ὁ μόνος μὲ τὴν περικεφαλαίαν του. Δὲν μετεμορφώθη ὁμοῦς ἀπὸ Θεόδωρος εἰς Σόλωνα, ἢ Ἐπαμινώνδα· εἶχεν ἀρκετὸν νοῦν καὶ πατριωτισμὸν διὰ νὰ μὴν σιέρξῃ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν, εἶχε καὶ ὑπόληψιν εἰς τὸ βάπτισμά του.

Εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον ὅταν ἀπέθανεν ἡ γυναϊκά του, εἰς τὸ μνημόσυνόν της ἐπῆρε εἰς τὸ κεφάλι του τὸν δίσκον μὲ τὰ κόλυβα ἀπὸ τὸ σπῆι του ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σημεῖον τῆς ἀγάπης του.

Ἐσυνῆθιζε καὶ ἔπερνε τὸν Κουλίνον μικρὸν τὴν ἡλικίαν καὶ ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴν Παναγίαν τοῦ Πικρίδη τὸν δρόμον τοῦ κάστρου, εἰς Ζάκυνθον, τοῦ ἔδειχνε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ βουνά της καὶ τοῦ ἔλεγε, ἐκεῖ ἔζησαν οἱ προπάτορές μας, τὴν γῆ ἐκείνη στενάζει εἰς τὸν ζυγὸν κτλ.

Εἰς τὴν αὐτὴν νῆσον ὑβρίζομενος ἀπὸ συντοπίτισαίς του, ἐνῶ συνέτρωγε μὲ ἄλλους φίλους εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐθύμωσε καὶ ταῖς ἐκτύπησε μὲ τὸ σπαθί. Δὲν ἐπαρηγορεῖτο ἔπειτα διὰ τὸ ἀγενές ἔργον του.

Γέλωτα ἄσβεστον τοῦ ἐπροξενούσεν ἡ ἐνθύμησις τῆς ἐπιστολῆς φίλου τινὸς ὅστις τοῦ ἔγραφεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, «ὃ νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἢ νὰ χαθῆτε».

Ἡ φιλοσοφία εἶναι παρατήρησις τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ.

Διὰ τὰ δείξη τὸ φιλοπαλίκαρον τῶν Τούρκων ἀνέφερε μίαν φορὰν, ὅτι ἀφ' οὗ ἐσκοτώθη ὁ ἀνδρεῖος Ζαχαριάς καὶ τοῦ εἶχαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τροπολιτσᾶ, ἓνας Τούρκος διὰ περιγέλον τὸ ἐστόλισε μὲ ἓνα τριαντάφυλλον, καὶ ἄλλοι Τούρκοι, ἐκεῖ παρόντες, ἔδειραν κακῶς τὸν χορατατζή.

Πλαγιάζοντας μίαν φορὰν εἰς ἓνα ὄντι μὲ τὸν Κύριον Ν. Πονηρόπουλον τὸν ὁποῖον φιλικῶς πῶς ἔλεγε Πονηρὸν, ἐδασκάλευσε τὸ μικρὸν του ἐγγόνι ὅταν θὰ ἔλεγε τὸ Πάτερ ἡμῶν, φθάνοντας εἰς τὸ, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, μεταξὺ τοῦ πονηροῦ καὶ τοῦ Ἀμὴν νὰ εἴπῃ Νικολάκη οὕτω καὶ ἔγεινε, καὶ ἐγέλασαν πολὺ καὶ οἱ δύο.

Ἐνας ἔτυχε διερμηνεὺς μεταξὺ τοῦ Ῥώσσου Ναυάρχου Ῥικόρδου καὶ τοῦ Γέρου Κολοκοτρώνη, καὶ ἐπειδὴ ἦλθε λόγος διὰ τὸ κάψιμον τῆς φεργάδας εἰς τὸν Πόρον, εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης, τὸ φταίξιμον τὸ ἔχει ὁ γενεράλ Κουτουζόφ, καὶ ὄχι ἄλλος. Ὁ Ῥικόρδος μὲ ἀπορίαν εἶπε, τί ἔχει νὰ κάμη ἐδῶ ὁ Κουτουζόφ; ἔχαμογελοῦσεν ὁ Γέρος πρὸς αὐτὸν καὶ ἔβλεπε νὰ πειράζεται ὁ Ῥικόρδος· ὁ διερμηνεὺς τότε ἐξήγησεν εἰς τὸν Ῥικόρδον, ὅτι παίζει μὲ τὴν λέξιν Κουτου-ζω-φ μὴ θεωρῶντας τὴν πράξιν τοῦ Μισούλη πρᾶξιν ἀνθρώπου γνωστικοῦ καίοντος τὸ σπῆτι του.

Εἰς τὸ πείσμα τοῦ Ῥικόρδου ὁ Κουτουζόφ φτᾶει εἰς πολ-
λὰ ἀκόμη σήμερον, μάρτυς μου ὁ Πάρκερ.

Εἰς τὴν θαντὴν τοῦ μακαρίτου Α. Ζαίμη, ἀκολουθῶντας τὸ λείψανον ὁ Κολοκοτρώνης ἐκλεγεν ἀπαρηγόρητα. Ὁ Κύριος Τ. Ζηλωτῆς νὰ ἀκούσῃ τὴν καρδίαν του, τοῦ λέγει, δὲν ἐνθυμεῖσαι ταῖς διχονοιαῖς σας; ἀπεκρίθη, ἵσταθήκαμεν συ-

χινά ἐχθροὶ ἀνάμετόν μας, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐμίσησα ποτέ· δείχοντάς του συγχρόνως ἄλλον ἔξοχον ἀγωνιστὴν τῆς πατριδος τοῦ εἶπεν, ἐσταθήκαμεν συχνὰ φίλοι, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγάπησα ποτέ.

Ὁθωμανὸς Πελοποννήσιος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1836. Ἔφερε καὶ ἓνα ἄτι, δῶρον τοῦ Κολοκοτρῶνη ἀπὸ τοὺς Συχεντζιμπέδες. Ὁ Κολοκοτρῶνης ἐφιλοξένησε τὸν Τοῦρκον συντοπίτην του· εἰς τὸ γεῦμα ἤκουσεν τὸν λέγει, «Νὰ εὕρησ ἀράδα καὶ νὰ εἰπῆς εἰς τὸν Ἰμβραήμ Πασᾶ, νὰ ἔχη χάριν πῶς ἐγὼ καὶ ἄλλοι στρατιωτικοὶ τῆς Πελοποννήσου ἤμεθα φυλακισμένοι, εἰτεμὴ πιθαμὴ γῆς δὲν ἐκέρδιζεν εἰς τὴν Πελοπόννησον». Μὲ τόσην πεποίθησιν ὠμιλοῦσεν, ὅπου ἴσως καὶ ἔλεγεν ἀλήθειαν, καὶ ἀνάθεμα ταῖς διχόνοιαις. Ἦλθε καὶ ἔπνευ τὰ λοίσθια ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία ὅταν ὁ Ἰμβραήμης ἀλώνιζε τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπερτε τὸ Μεσολόγγι κολεμούμενον ἀπὸ τοὺς δύο στρατάρχας. Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαιζῶν ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλὰ πόσον ἐκατέβη ἡ ἀξία τῆς!

Ὁμιλῶντας διὰ τὸν Ναπολέοντα, ἔλεγεν «ὁ Θεὸς τοῦ πολέμου».

Ἐδιάβαζεν ὁ Κολοκοτρῶνης, ὄντας εἰς Ζίκυνθον, τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἔκδοσιν τὴν Ἀγγλικὴν, τὴν ἐμποδισμένην ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν. Ἐτυχε παρῶν ὁ Δικαῖος Φλέτσαρ, τότε νέος καὶ ἀναγνώστης. «Μὴν διαδάζεις, τοῦ λέγει, δὲν πρέπει, ἔχει ἀφορισμὸν ὁ Πατριάρχης· ἐστὶν ποῦ διαβάσεις εἶσαι καταραμένος, ὠργισμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, » τοῦ τὸ διου-

τεροεῖπε. Ἄναψεν ὁ γέρος· σοῦ ἀρπάζει τὸν Δικαῖον ἀπὸ τὰ μαῦρα περίσσια μαλλιά του, τὸν βάνει κάτω, καὶ ἐτρόμαξαν οἱ φίλοι νὰ τὸν γλυτώσουν ἀπὸ τὰ χέρια του.

Ὁ Κολοκοτρώνης μοῦ φαίνεται, ἐνθυμήθη τὸ Πατριαρχικὸ ἀφοριστικὸ τοῦ ἔτους 1804, μὲ τὸ ὁποῖο βέβαια δὲν ἦτον εἰς ἀρμονίαν. Ὁ νέος ἀναγνώστης ἔστυρεν ἀθέλητα τὸ δοξάρι τοῦ σὲ χορδὴν μεστήν ἀπὸ παλαιαῖς λύπαις τῆς καρδίας του· ἡ δοξαριὲς τοῦ ἐπόνεσαν διότι ἐνθυμήθη τὸ αἷμα τῶν συντρόφων, καὶ τὸ Παπαζίστικο Συνοδικό. Καὶ ἴσως ἀκόμη αὐτὰ τοῦ ἐθασάνιζαν τὸν νοῦν, ὅταν 30 ἔτη ἔπειτα εἰς τὸ φαινότερο φῶς τῆς ἐλευθερίας, ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τοῦ Δημοσθένους, μὲ δύναμιν ἢ ὄργην Δημοσθενικὴν ἐδημοσίευσεν τὴν τρομερὰν ἀπόφασιν. «Αὐτὸς (ὁ Πατριάρχης) ἔκανε ὅ,τι τοῦ ἔλεγεν ὁ Σουλτάνος».

Τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἄσωμάτων ἐξεφώνησεν ὁ Κολοκοτρώνης τὸν λόγον, ὅπου σώζεται ἡ ἐκφραστικὴ του φράσις. Ἡ ἐξουσία τῶν Ἀθηνῶν ὑποπτη, ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε τί θὰ εἰπεῖ, ἀκούοντας ὅτι μέλλει νὰ βάλῃ λόγον, ἀπόλυσε τοὺς χωροφύλακας διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ μιλήσῃ. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε τελειώσει, καὶ ἐκατέβαινε. Εἰς τὸν πλάτανον τοῦ παζαριοῦ εἶδε τοὺς χωροφύλακας νὰ τρέχουν. «Μὴν πάτε τοὺς φώναξε, τὰ εἶπα· δὲν μ' εὐρίσκετε πλέον ἐκεῖ». — Ἡ δημηγορία ἐκεῖνη μὲ τόσον κάλλος φυσικὸν, εἰς τὴν θαυμαστὴν πνύκα, ἀπὸ Ἑλληνα πολεμιστὴν στεφανοφόρον τὰ ἄθλα τῆς νίκης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἦτον ὡς μία νεκρανάστασις τοῦ ἄμβωνος τοῦ Δημοσθένους, καὶ τί φαινότερον φῶς ἐλευθερίας; Εὐγέ σου, ἴσως θὰ μοῦ ἔλεγεν ὁ γέρος, φαινότερον, πῶς τὸ λές, φαινότερον φῶς ἐλευθερίας, διατι ἐγλυτώσαμε τὰ ἀρχεῖα, διατι ἐμουρμούρισα καὶ ἐγὼ κάμποσα λακρεντιὰ μὲ τοὺς μαθητάδες τοῦ Γενναδίου.

Πολλά λείπουν ἀκόμη, θά μᾶς ἔλεγε, καί τότε καί τώρα διὰ νά ριζωθῆ καί νά λάμψη εἰς τὴν Ἑλλάδα βασιλεία καί ἐλευθερία.

Μέ ποίαν καρδίαν οἱ ἐκλεκτοὶ ἄνδρες τοῦ ἀγῶνος, οἱ μακαρίτιδες, καί οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι ἤκουσαν τάχα τὸν Πάρκερ εἰς τὰ νερά τῆς Σαλαμῖνος νά κρᾶτῃ ὅσα εἶδα μεν !

Κτύπα τὸ ποδάρι σου, εἶται Βασιλέας, λέγουν διε εἶπε μία φορὰ εἰς τὸν Βασιλέα.— Μὲ αὐτὸν τὸν λόγον εἶδιδε πιστοποιητικὸ τῆς δυνάμεως αὐτῆς τῆς θεσμοθεσίας (τῆς βασιλικῆς) εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κάνει ὅσο καλὸ θέλει, ἂν θέλῃ.

Προγνώστης τοῦ θανάτου του καί ἄνθρωπος ἀγάπης καί χριστιανικῆ ψυχῆ ἐσυγχωριώτανε μὲ ὅσους εἶχε πειραχθῆ, ἢ ἐχθρευθῆ εἰς τὴν ζωὴν του· ὅθεν καί ἐταξίδευσεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Ὑδραν τὸ ἔτος 1839 διὰ νά ἀνταμώσῃ τὸν γέροντα, ὡς αὐτὸν, Λάζαρον Κουντουριώτην τὸν ὁποῖον ὑπολήπιετο πολὺ διὰ τὰς θυσίας του εἰς τὸν ἀγῶνα. Οὕτως ἔπραξε καί μὲ ἄλλους, φίλους καί ἐχθρούς. Ἐσυγχώρησε καί τὸν Σχινᾶν, ὡς μὲ εἶπεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βουλῆς κατὰ τὸ 1849 ὁ ἴδιος Σχινᾶς.

Ὅταν ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος ἐνυμφεῖθῃ τὴν ἐγγονὴν τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καραντζᾶ εἶπε, «ἐσυμπεθέρευσεν ἢ κάπα μὲ τὴν γοῦνα».

Ἐγίνετο λόγος εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους νά καταργηθῆ ἡ γκιλωτίνα· ὄχι, δὲν θέλω, εἶπε, γελῶντας, ἀλλὰ

νά δοκιμάσετε και ἐσεῖς πρῶτα τὴν τρομάρᾳ της· ἐγέλασαν και οἱ ἄλλοι συναδελφοί του.

Ὅντας κουρσάρος μὲ τὸν καπετᾶν Ἀλεξανδρῆ, εἰς τὸ μοίρασμα τῶν λαφύρων ἔβαλε κατὰ μέρος κάτι ὀποῦ τοῦ ἤρεσε. Ὁ καπετᾶν Ἀλεξανδρῆς τὸ ἐνόησε και τοῦ εἶπε, Μὴν χαλᾶς τὴν τιμὴν, τὸ ἴσιο τῆς τέχνης, θέλοντας προνόμια. Τὸ ἐδιηγείτο ὁ ἴδιος.

Ἐδιηγείτο ἀκόμη μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ὅτι ἐδανείσθη ἀπὸ φίλον του ποσότητα χρημάτων χάριν φιλίας και τοῦ τὰ ἀπέδωκε μὲ τὸ κεφάλαιον και ποσὸν ἀνώτερον τοῦ μεγαλύτερου τόκου· τοῦ ἔδωκε τὴν ἀναλογίαν τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

Ὁμπρός εἶμαι γέροντας, ὀπίσω νεοῦτσικας, βρέφος σάν τὸ πουλί τῆς Ἀθηνᾶς — σοβαρὸ, γέρικο ὀμπρός, ὀπίσω δρᾶ μικρῆ, ἀσκόπουλο. Τὰ ἔλεγεν εἰς Ἀθῆνας ὅταν ἦλθεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον και ἐλογάριαζε παίζοντας τοὺς μὴνάς του, ὡς νὰ εἶχε γεννηθῆ ὅταν ἐξεφυλακίσθη ἀπὸ τὸ Παλαμίδι.

Ὅταν εἰς τὸ Βουλευτικὸν (δικαστήριον) τοῦ ἀνεγνώσθη ἡ ἀπόφασις θανάτου (τῶν τριῶν) εἶπε : «Μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Τὸ εἶπε μὲ φωνὴν ἀτρεμνῆ, ἔκαμε τὸν σταυρόν του και ἐπῆρε μία πρέζα ταμπάκ.

Εἰς τὸν σκοτωμὸν τοῦ Κυβερνήτου ἐπλασεν ἡ ἐνθυμήθη,

ἀν σώζεται εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ, τὸν μῦθον τοῦ Σαμαριζῆ. Ἡ ἔννοιά του εἶναι αὕτη. Τὰ γαῖθούρια ἔκαμαν συνομωσίαν καὶ ἐσκότωσαν τὸν ἐπιτήδειον Σαμαριζῆ τους καὶ ἐχοροπηδοῦσαν. Ἐνας γέρος γαῖθαρὸς τὰ ἐμάλωτε λέγοντάς τα, μὴ χαίρεσθε, θὰ εἶδετε τὶ μᾶς ἄξιζε, ὅταν τὰ σαμάρια τῶν ἄλλων θὰ μᾶς πληγόνου, τὴν βράχην.

Δὲν ηὐτύχησα νὰ ἀκούσω ταιριασμένον ὡς πρέπει εἰς τὴν περίστασιν τὸν μῦθον τοῦ φιδιοῦ, τὸν ὁποῖον ὡς λέγει ὁ μακαρίτης ἐδιηγήθη εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Τριπολιτσιᾶς.

Ἡ συλλογὴ τῶν μῦθων τοῦ Γέρου Κολοκοτρώνη θὰ ἦτον ἔργον χρήσιμον· θὰ ἐφαίνετο ἡ συγγένεια τοῦ πνεύματός του μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Αἰσώπου. Τὸ ὅμοιον τοῦ τρόπου καὶ τοῦ πνεύματος ὁμολογεῖ καὶ ὁμοιότητα κοινωνίας. Ὁ φιλόλογος καὶ ὁ πολιτικὸς τῆς νέας Ἑλλάδος θὰ ὠρελεῖτο πολὺ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κοινωνικὸν παραλληλισμὸν τῆς αὐτῆς φυλῆς, μέγα εἰς τὸσον χάσμα αἰώνων. Οἱ μῦθοι τοῦ γέρου φωτίζουν μὲ πολλὴν δύναμιν χρωμάτων συμβεβηκότα ἱστορικὰ, εἶναι διηγήματα κρεατωμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ καιροῦ του· θὰ ἐχρητίμευον ὡς τύπος καὶ πλεῖτος τῆς ἐθνικῆς γλώσσης. Φθάνει μόνον ὁποῖος ἐπιχειρισθῆ τὴν συλλογὴν νὰ ἀκροάζεται ἀνθρώπους ἀπλοῦς καὶ ὄχι πεπαιδευμένους· οἱ πρῶτοι καὶ πιστότεροι εἶναι εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη διὰ τὸ περισσότερο σέβας τους πρὸς τὸν ἴδιον, καὶ πιστότεροι εἰς τὴν φράσιν του, μὴ γνωρίζοντες ἄλλην γλῶσσαν, καὶ τέλος εἰδημονέστεροι τῆς ἰδίας. Ἐγὼ δὲν κατώρθωσα ἕως τῶρα ν' ἀπολαύσω τὸ σκοπούμενον· ἄλλος εὐτυχέστερός μου ἂς ἀριερωθῆ εἰς τὸ ἔργον καὶ ἂς πάρῃ τὸν ἔπαινον.

Εἰς τὸ 1821 Ἰουλίου 20 συνέτρωγαν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τοὺς ἴσχιους τῶν δένδρων τοῦ Ἄστρους τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὅπου ὁ Ὑψηλάντης εἶχε φθάσει. Γίδια ψητὴ στρωμμένη εἰς φύλλα, ἄσκι μὲ βρεττινόκρασο, μισὸ φλατκι διὰ ποιτῆρι καὶ ψωμί ὄχι πρώτης ποιότητος, ἦτον ἡ ἐτοιμασία τοῦ γεύματος. Ὅταν ἐκάθισαν, κόβοντας ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ψητὸ μὲ τὰ χέρια του εἶπε εἰς τὸν Ὑψηλάντην « Αὐτὰ εἶναι τὰ χρυσᾶ πιρούνια καὶ τὰ χρυσᾶ μαχαίρια τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸ τὸ βρεττινόκρασο τὰ πολύτιμα κρυσιά της. » Ἄρσεν εἰς τὸν φιλόπατριν Ὑψηλάντην τὸ γεῦμα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπειδὴ ἐνόησε τὸ πνεῦμά του. Ἦθελε νὰ τὸν προλάβῃ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ μάθημα, αὐτὸν ἀναθρεμμένον μὲ ὄλην τὴν πολυτέλειαν τῆς εὐζωίας, καὶ νὰ τοῦ εἰκονίσῃ τὰς δεινοπαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅτι μὲ τὰ μέσα τοῦ τόπου, ἂν καὶ ἀτελεῖ, πρέπει νὰ γενναιοψυχοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Καπετᾶν Γ. Χελιώτης Κορίνθιος μὲ διηγῆθη κατὰ τὸ 1847, ὅτι ἐδιατάχθη ἐπὶ Κυβερνήτου ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν Κολοκοτρώνην νὰ καταδιώξῃ μερικοὺς κλέπτας· ὑπῆγε πρὸς καταδίωξιν, συναπαντήθη μὲ αὐτοὺς καὶ τοῦ ἐπρόβχλαν νὰ προσκυνήσουν ζητῶντες ἀσφαλείας τινάς. Ὁ Χελιώτης ἀντάμωσε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῦ τὸ εἶπε. Αὐτὸς τοῦ ἀπήντησε αὐρὲ νὰ τοὺς κυνηγήτης, καθὼς εἶναι τὸ χρέος σου, καὶ ἡ Κυβέρνησις δὲν κάνει πάντα (α) μὲ λη-

---

(α) Αὐτολεξεὶ ὅπως μὲ τὰ εἶπεν ὁ Χελιώτης.

στάς, είτεμή δὲν εἶναι Κυβέρνησις». Ὁ Χελιώτης ὑπή-
 ρεν, ἄλλους ἐπίασεν, ἄλλους ἐσκότωσεν· Ὁ λόγος τοῦ
 γέρου Κολοκοτρώνη περιέχει ἀξιοσημεῖωτα τὸν ἐλεγχον
 κατὰ τοῦ Χελιώτη, ὅτι ἐστέρξεν εἰς τοιοῦτου εἶδους συνομι-
 λίας, τὴν προσωποποίησιν τῆς Κυβερνήτως ἢ τοῦ Κράτους
 ὡς δύναμιν ἠθικότητος, δικαιοσύνης καὶ αὐστηρότητος, καὶ
 διὲ Ἐξουσία ὅπου συνθηκολογεῖ κερύμοια π ἄ τ α, δὲν εἶναι
 Κυβέρνησις.

Ἦκουσα διὲ εἰς τὸν σκοτωμὸν τοῦ Καραϊσκάκη μανθά-
 νοντάς τον ἐμυρολόγησε ὡσάν γυναῖκα.

Ἐνας παπᾶς ἀσπρογένης εἰς τὸ Σπραβάλι (1844), δεί-
 χνοντας μὲ τὸ δάκτυλό του, μᾶς ἔλεγε (εἴμεθα διάφοροι φί-
 λοι), ἐκεῖ ἔθανε ὁ γέρο Κολοκοτρώνης κατὶ λόγους ὅπου
 ἔκαναν τρομάρα. Καὶ ὁ Κύριος Α. Λουκόπουλος μοῦ ἐξή-
 γησε πολλάκις τὴν μεγάλην ἐντύπωσιν ὅπου τοῦ ἔκαμεν ὁ
 Κολοκοτρώνης ὀρθὸς εἰς μίαν πέτραν, βάνοντας λόγον πρὸς
 ἐμφύχωσιν τότε εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη. Ἄν δὲν
 λανθάνωμαι μοῦ ἔχει εἰπεῖ, ὅτι ἀφοῦ ἤκουσε τὴν ὀμιλίαν
 τοῦ Γέρου ἐπρόσπερε τοὺς 1200 μαχμουτιέδαις. — Ὅταν
 κατὰ πρώτην φορὰν συναπαντήθη ὁ Α. Ζαΐμης μὲ τὸν Κο-
 λοκοτρώνη τόσον ἐγλυκάνθη καὶ αἰχμαλωτίσθη ἀπὸ τὴν
 ὀμιλίαν του, ὅπου ἐκήρυττε νὰ τὸν κάμουν στρατάρχην ἀ-
 νεξέταστον, κτλ.

Εἶπε μίαν φορὰν εἰς τὸν Κυβερνήτην, μοῦ ἔχάλασε τὴν
 Ἑλλάδα. — Γιατί; τοῦ ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. — Γιατί ἔπρεπε
 νὰ τὸ κάμη; πέντε φράγκικο καὶ 15 νὰ τὸ ἀφήτης Τούρ-
 κικο, μετὰ 20 χρόνους νὰ τὸ κάμη; 10 φράγκικο καὶ νὰ

τὸ ἀρίσθης 10 Τούρκικο, καὶ πάλιν μετὰ 20 νὰ τὸ κάμῃς 15 φράγκικο καὶ νὰ τὸ ἀρήσῃς 5 Τούρκικο, ὥστε μετὰ 20 ἄλλους τότους χρόνους νὰ γένη ὄλο φράγκικο.

Ὁ Ἀναγνώστης ἄς λάβῃ γινῶσιν καὶ τῶν δύο ἀκολούθων ἀνεκδότων.

Περιηγητὴς Ἄγγλος, εὕρισκόμενος εἰς τὸν Πόρον, εἶπεν εἰς τινα χωρικὸν Ποριώτην: νὰ ἤξευρες τί ἄνθρωπος κοιμᾶται ἐδῶ (ἐννοοῦσε τὸν Δημοσθένην); ὁ χωρικὸς ξυπητῆς τοῦ ἀπεκρίθη· δὲν εἶναι ἐδῶ, λείπει. — Ποῦ λείπει; — Εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα τὸν περιμένομεν.

Ἄλλος περιηγητὴς εἶδε βοσκὸν μὲ τὸ κοπάδι του, καθήμενον εἰς τὸ πεζούλι ἐνὸς Ἑωκλησίου καὶ τὸν ἐρώτησε· τί πιστεύεις; — Ὁ βοσκὸς κτυπῶντας μὲ τὴν μαγκούρα του τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας εἶπεν, ὅ,τι πιστεύει ἐτούτη. Καὶ ὁ περιηγητὴς τοῦ εἶπε· καὶ τί πιστεύει ἐτούτη; — Ὁ,τι πιστεύω ἐγώ.

Τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου τοῦ Γέρου Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ χωρικοῦ τοῦ Ποριώτου συμφωνοῦν, ἀναγνωρίζουν τὴν Δύσιν, ὡς ἐστὶν πολιτισμοῦ, ἐπιθυμητοῦ καὶ σωτηρίου διὰ τὴν Ἑλλάδα· ὁ Ποριώτης μάλιστα τὴν ἐπαινεῖ, ὡς φαίνεται, καὶ σαρκωμένην τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Σκεπτόμενος τινὰς βαθέα εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ τρίτου, ἐννοεῖ τί ἐστὶ καθαρὸς ἀνατολισμός.

Αὐτὰ τὰ τρία ἀνέκδοτα εἰκονίζουσι τὰ δύο συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀτελῶς πῶς διεγοῦν, ἢ βασιλεύουσι τὴν νεάν Ἑλλάδα. Ποῖος δικαστὴς μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων; Ἕνας μέγας ἄνθρωπος τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Μέγας Πέτρος. Ἀφοῦ ἡ Ῥωσσία ἔλαβεν ὡς ἀνεκτίμητον θηταυρὸν, ὡς οὐράνιον φυλακτὸν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἦλθεν ἔπειτα καὶ ὁ Μέγας Πέτρος ὁ ὁποῖος ἔ-

στρέψε τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν σοφίαν τῶν Δυτικῶν ἐθνῶν, καὶ ἔστησε τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορίας του. Ὁ Μέγας Πέτρος ναυπηγὸς εἰς τὰ ναυπηγεῖα τῆς Ὀλλανδίας εἶναι ἡ ὠραιότερα σελὶς τῆς ἱστορίας τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλπίζω οἱ ἀναγνώσται τοῦ βιβλίου τοῦ Γέρου Κο-
λοκοτρώνη δὲν θέλουν δυσαρεστηθῆ καὶ εἰς τὴν ἀνάγνω-
σιν τῶν ἀκολούθων ἀνεκδότων, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ση-
μειόνων ἐρύναξεν ὁ ἐκδότης.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1835 ἠκούσαμεν τὸν Κύριον . . . .
νὰ εἶπῃ εἰς φιλικὴν συναναστροφὴν τὰ ἀκόλουθα. « Τρία
πράγματα ἔβλαψαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ σύντροφος τῆς ἐξου-
σίας φθόνος, ἄδικος δυσαρέσκεια πολλῶν, καὶ ἡ ἐλευθερο-
στομία καὶ τὸ αὐστηρὸν τοῦ ἀνθρώπου· οἱ ἀδελφοί του πο-
λὸν τὸν ἔβλαψαν. Ὁ Κυβερνήτης ἐπροσκάλεσε διαφόρους
γερουσιαστάς, μέσα Ἰουλίου τοῦ 1831, διὰ νὰ τοὺς παρα-
κινήσῃ νὰ φέρουν εἰς τέλος μερικὰ νομοσχέδια, τὰ ὁποῖα
τοὺς εἶχε καθυποβάλει, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτιον καὶ τὸ
περὶ διανομῆς γῆς· ἐκρατοῦσεν εἰς τὸ χέρι μίαν ἐφημε-
ρίδα ξένην καὶ μᾶς εἶπε, « ἓνα ἄρθρον περὶ Βολιβάρ μου
ἔδωκεν αἰτίαν νὰ σᾶς κράξω. Ὁκνεύετε εἰς τὸ νομοσχέ-
διον περὶ διανομῆς γῆς, διότι δὲν θέλετε τὴν διανομὴν,
ὅπως τὴν ἔχω, διότι δὲν ἀγαπᾶτε τὴν ἰσότητα. Θέλετε
ἡ διανομὴ νὰ κατεβαίη ἀπὸ τοὺς μεγάλους εἰς τοὺς μι-
κροὺς ἐνῶ τὸ σχέδιόν μου ἀποβλέπει τῶρα τοὺς μικροὺς. Θὰ

ἔλθῃ καὶ ἡ ἴδική σας ἀράδα· ἐνεργεῖτε, ἐνεργεῖτε, ὅσον εἶμαι ζωντανός· ἡμπορεῖ νὰ ἐλθῆτε μίαν ἡμέρα καὶ νὰ μὲ ὄρῃτε χρύσο κουφάρι. Θὰ ἔλθῃ ἄλλος καὶ μὲ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔχετε τὴν εὐκολίαν νὰ ἐξηγεῖσθε καθὼς μὲ ἐμένα. Εἰς αὐτὸν θέλω νὰ σᾶς παραδώσω ὡς ἐλεύθερα καὶ λογικὰ ὄντα, τούτέστιν ἰδιοκτητίας. Ὁφελήθητε ἀπὸ τὸν καιρὸν ». — Ἐξηγεῖ εἰς τὸν ἴδιον Κύριον . . ὁ Κυβερνήτης τὸ σχέδιόν του, πῶς ἔχει νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σύραν « κάμμία ἐκδικητικὴ ἢ ἐθνικὴ συνέλευσις ἔχει νὰ σκεπάζῃ ὄλους καὶ ἔλα· πρόκειται περὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἔθνους ».

Περὶ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ θετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὸ νὰ διανεμηθῇ ἡ ἐθνικὴ γῆ εἰς τὸ ἔθνος ἑνωμένως, οἱ Κύριοι Ῥήγας Παλαμίδης καὶ Νικόλαος Πονηρόπουλος εἰς ἀξιομνημοεύτους συζητήσεις τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐπρόσφεραν τὰς κλίον βεβασίας ἀποδείξεις.

Εἰς τὰ 1838 εὐρισκόμενος εἰς Περσιόους μὲ τὸν μακαρίτην Κ. . . . μού εἶπε « Ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔκκαμε τὸ πᾶν, οἱ στρατιωτικοὶ ἦτον τυφλὰ δργηνα· ὅπου ἐμειναν μόνοι τους, ἀπέτυχαν. Οἱ γραμματικοὶ εἰς τὰ στρατόπεδα ἦτον μέσῃ ἰσχυρὰ διὰ τὰ θελήματα τῆς Διοικήσεως ». — Ἐνα ἔσπέρας μετὰ τὸ γεῦμα, ἔλεγε, « παρατηρῶ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ ὅσους ἔγιναν μέτοχοι εἰς τὰς σφαγὰς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως, ἐχάθησαν κακῶς, εἶδα τὸν Βενιαμὶν ἀγωνιῶντα εἰς τὸ Ναύπλιον »· ἐξήγησεν ἀκολουθῶς πῶς οἱ πρωτεύοντες διὰ νὰ ἐνοχοποιήσουν τὸν λαὸν καὶ τοῦ ἐμπνεύσουν σταθερότητα εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν παρεκλίνουσαν νὰ φονεύῃ τοὺς αἰχμαλώτους Τούρκους. Ἐλεεινολογοῦσε πόσοι ἦσαν εἰς τὸ 1821, καὶ πόσοι

εἶχαν μείνει τότε. Θλίβεται διὰ τοῦ; ὄσους ἀπέθαναν καὶ δὲν εἶδαν τὴν πατρίδα ἐλευθερωμένην. Παρέσταινε τὴν ἡθοντὴν τῆς ψυχῆς του· ὄτε τὸ ἐσπέρας εἰς συναναστροφὰς ἐπισημῶν ἀνδρῶν προηγγέλειτο « ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ». — Ἐλεγεν, ὁ Κολοκοτρῶνης ἦτον ἀνανδρος, ὠφέλιμος εἰς τὸ προσκύνημα· τὸ ἐμπόδισε. — Ὅταν ὁ Κολοκοτρῶνης ἀμνηστευθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Νάυπλιον, καὶ ἔγεινε τελευτὴ καὶ οἱ ἀμνηστευθέντες ἔπρεπε νὰ δώσουν ὄρκον, ὁ Κολοκοτρῶνης τὴν ὥραν τοῦ ὄρκου, στρέφω· βλέμμα σταρεὸν εἰς τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, εἶπεν « ἐμεῖς μόνοι θὰ ὀρκισθοῦμεν; » τότε αὐτὸς ἀπεκρίθη, καὶ ἐμεῖς. — Ἐνας στερεοισλαδίτης ἔλεγεν, ὅτι ὁ Σαμουὴλ ὁ Καλόγηρος τοῦ Σουλίου ἔλεγεν ὡς προφητείας πολλὰ, τὰ ὅποια ἐν μέρει καὶ ἐκπληροῦνται. Ἐρωτηθεὶς ὁ μακαρίτης πῶς τὸ ἐξηγεῖ, ἀπεκρίθη χαμογελῶν « ὁ Σαμουὴλ ἦτο βίβαια μαγνητισμένος ».

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1835 ἤκουσα τὸν μακαρίτην Ζ. . . νὰ ἀπαριθμῆ, ὡς βοθητικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως; τὴν ἡμερον κυβέρνησιν τοῦ Βελῆ Μπέη ἧτις ἄρτηεν εὐτυχίαν (ὁ Βελῆ Πισᾶ; ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας φοβισμένους ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπανάστασιν), τὸν χαλασμόν τοῦ Ἀλῆ Πισᾶ καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πικαρηγοπούλου ὡς ἐταιριστοῦ. Ἐὼς ὁποῦ ἦλθεν ὁ Ὑψηλάντης, ἔλεγεν, ἦτον ἄκρα δμόνοια· ἦτον ἀδυνάτου νοός· ἔβαλε διχόνοιαν μεταξὺ ἀρχόντων καὶ πολεμικῶν· ἐπροτιμοῦσε τοὺς δευτέρους. — Ὁ Κυβερνήτης, ἔλεγεν, ἐκέρδισε πολὺ ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του· ἂν ἤκούετο ζωντανός εἰς καμμίαν ἄκρα τῆς Ἑλλάδος ἤθελε τρέξει ὅλη ἡ Ἑλλάς νὰ τὸν προσκυνήσει.

Ὁ Στρατηγὸς Γ. . . μοῦ εἶπεν ὅτι φοβούμετος μήπως ὁ στρατηγὸς Κῆτσος Ἰζαβέλας κατοπάθῃ ἀπὸ τὰ

στρατεύματα τῆς ἐπταμελοῦς διοικήσεως τὰ ὁποῖα ἐπήγαιναν ἐναντίον του εἰς Πάτρας, ἔβιασε πολὺ καὶ ἔπεισε τὸν Γέρο Κολοκοτρῶνην, ὅστις ἐπέμενε νὰ μὴ θέλῃ, νὰ κάμῃ προκηρύξεις μὲ τὰς ὁποῖας ἐφάνερονεν, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἐπταμελῆ διοικητικὴν ἐπιτροπὴν.

Ἦκουσα ἀπὸ τὸν Νικηταζᾶν τὰ ἐξῆς· εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἑνας Τσοπάνης ἀποκοιμήθη ἀπὸ τὴν λύπην του, ὁ λύκος τοῦ ἔφαγε τὰ πρόβατα· καλὰ ἔκαμε· τῶρα ὁποῦ ἐχάθη καὶ ὁ σκύλος, ἃς τὰ φάγῃ· ἂν δὲν τᾶτρωγεν αὐτὸς, ἄλλος θὰ τᾶτρωγε.

Ἦκουσα ἀπὸ τὸν Κύριον Π. . . . ποτὶ ὑπέλληλον τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας ὅτι ὁ Κυβερνήτης εἶπεν εἰς τοὺς Μανιάτας « ἐγὼ εἶμαι θυρωρὸς, φυλάττω τὴν παρθένο (ἰννοοῦτε τὴν Ἑλλάδα), ἔχω χρεῖα τῆς συνδρομῆς σας, δὲν φθάνω μόνος· ἢ παρθένος ἔχει πολλοὺς ἐραστὰς ».

Τὰ ἔλεγεν εἰς Μανιάταις, καὶ Μανιάταις ἐσχότισαν τὸν θυμὸν εἰς τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας! — Ὁ Κυβερνήτης ἦτον λυτρωτὴς τοῦ λαοῦ, τῆς φυλῆς, ἀλλ' ὁ λαὸς, ἡ φυλὴ δὲν ἐσιάθη λυτρωτῆς του. Παράδειγμα ὁ Τσοπάνης ἀμέριμος, ὡς φαίνεται, ἀφίνει καὶ ὁ λύκος τοῦ τρώει τὸν σκύλο, ἔπειτα ἀντὶ νὰ τροχίσῃ τὸ σπαθὶ του, νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του νὰ κυνηγήσῃ τοὺς λύκους, νησιάζει, τοῦ ἔρχεται ὕκνος, κοιμᾶται καὶ πλακώνει ὅλο τὸ κοπάδι τῶν λύκων καὶ τοῦ τρώει καὶ τὰ ἐπίλοιπα πρόβατα.

Οἱ Πετρομπεῖδες πᾶνε ἀκόμη μακρύτερα· σκοτώνουν καὶ τὸν φύλακα, τὸν θυρωρὸ, τὸν Μίσσια, ἢ διὰ νὰ μὴ κει-

ραχθῆ ἡ ὀρθοδοξία κανενός, τὸν προφήτην τρίτης, τετάρτης τάξεως. Μεσσίας ὅμως εἶναι ὁ μεσίτης τῆς καλῆς ἰδέας τοῦ σμίγει γῆν καὶ οὐρανόν, ποῦ ἀνοίγει τὰ μάτια τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἀλήθειαν. Τὰ ἀνοίγει ὁ Κυβερνήτης ;

Εἰς τὰ 1828 εἰς τὴν Αἴγινα ἐπῆγεν ὁ Γεώργιος Μαυρομηχάλης νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Κυβερνήτη. Ἐφόρεσε τὴν λαμπρότερη ἐνδυμασία του, βουτημένη εἰς τὸ μάλαμα· ἐγελοῦσαν τὰ φορέματά του, ἐγελοῦσε ἡ καρδιά του, διατι ὁ νέος εἶχε κλίσει πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὸν ἐδέχθη αὐτὸς ὡς πατέρα τὸν υἱόν, ἀλλὰ τοῦ εἶπε: Δὲν σ' ἐπιπινῶ διὰ τὰ φορέματά σου· καὶ πρὶν πατήσω τὰ χῶματα τὰ Ἑλληνικά, καὶ ἀφοῦ ἦλθα καὶ εἶδα τὸ ἐθεβαιώθηκα, εἶναι καιροὶ τοῦ πρέπει νὰ φοροῦμεν ὅλοι ζῶνι δερματένια, καὶ νὰ τρῶμεν ἀκρίδαις καὶ μέλι ἄγριο·—εἶδα πολλὰ εἰς τὴν ζῶνι μου, ἀλλὰ ὅταν τὸ θέαμα ὅταν ἐρθατα ἐδῶ εἰς τὴν Αἴγινα, δὲν εἶδα τί παρόμοιο ποτὲ, καὶ ἄλλος νὰ μὴν τὸ ἰδῆ· προσεῖδα μεγάλα δυστυχήματα διὰ τὴν πατρίδα, ἀν ἐσεῖς δὲν θὰ εἴσθε σύμφωνοι μαζί μου καὶ ἐγὼ μὲ ἐσᾶς. Ζήτω ὁ Κυβερνήτης ὁ σωτήρας μας, ὁ ἐλευθερωτῆς μας, ἐφῶναζαν γυναῖκες ἀναμαλιάραις, ἄνδρες μὲ λαβωματιαῖς πολέμου, ὄρφανὰ γδυτὰ, κτεβατμένα ἀπὸ ταῖς σπηλαιῖς· δὲν ἦτον τὸ συναπάντημά μου φωνὴ χαρᾶς, ἀλλὰ θρήνος· ἡ γῆ ἐβρέχετο ἀπὸ δάκρυα, ἐβρέχετο ἡ μερτιὰ καὶ ἡ δάφνη τοῦ στολισμένου δρόμου ἀπὸ τὸν γιάλον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀνατρίχιαζα, μοῦ ἐτρεμαν τὰ γόνατα, ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ ἐσχίζε τὴν καρδίαν μου· μαυροφορεμέναις, γέροντες μοῦ ἐζητοῦσαν νὰ ἀναστήσω τοὺς ἀπεθαμένους τοὺς, μανάδες μοῦ ἐδειχναν εἰς τὸ βυζὶ τὰ πικιδιά τους, καὶ μοῦ ἔλεγαν νὰ τὰ ζήσω, καὶ ὅτι δὲν τοὺς ἀπέμειναν πρᾶ ἐκεῖνα καὶ ἐγὼ, καὶ μὲ δίκαιο μοῦ ἐζητοῦσαν ὅλα αὐτὰ, διότι ἐγὼ

ἤλθα καὶ ἐσεῖς μὲ προτκαλέσετε νὰ οἰκοδομήσω, νὰ θεμελιώσω κυβέρνησιν, καὶ κυβέρνησις καθὼς πρέπει, ζῆ, εὐτυχεῖ τοὺς ζωντανούς, ἀναστίνει τοὺς ἀπεθαμένους· διατι διορθώνει τὴν ζημίαν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀδικίας· δέ, ζῆ ὁ ἄνθρωπος, ζῆ τὸ ἔργον του, καρποφορεῖ, αἱ ὁ δικικητῆς εἶναι δίκαιος, ἀν τὸ κράτος ἔχει συνείδησιν, εὐσπλαγχνίαν, μέτρα σοφίας. Δύνωμαι νὰ κάμω ἐγὼ ὅλα αὐτὰ, καὶ νὰ δικαιολογήσω τὴν παντοχὴν τοῦ κόσμου; δύναμαι νὰ πράξω μηδὲν, χωρὶς τὴν σταθερὰν ὁμοφροσύνην τῶν πρώτων τοῦ τόπου; δὲν εἶναι κίνδυνος, ὅτι τὰ ἀγαθοεργήματά τους εἰς τὸν ἀγῶνα ἔχυσαν πλητμονὴν ὀρέξεων, ἀπαιτήσεων εἰς τὰ στήθη τους; — πλητμονὴ ἀφιλίωτη μὲ τὸ γενικὸ καλὸ, μὲ τὸ κύρος τῆς ἐξουσίας καὶ μὲ τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ· ἀν εὐρεθῶμεν εἰς ἀντιλογία, ἀντίμαχοι εἰς τὸ φρόνημα, ποῖος θὰ μονομῆρῃσει; ἐγὼ ἢ ἐκεῖνοι; — Υἱὸς τοῦ Μαυρομηχάλη, δὲ νὰ μὲ τιμήτης ἤλθης εὐμορφοτισμένος· τὸ ἐννοῶ καὶ σὲ ἀγαπῶ, ὅθεν καὶ σοῦ ἀνοίγω τὴν καρδίαν μου. Ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα σας ἕνας ὁμογενὴς περισσότερος, δὲν ἤφερα ξένους ὀπλοφόρους, συνοδίαν μου ἔχω μόνον τὴν παιθῶ, τὸ φίλεργον, καὶ τίμια γηρατεία· ὅχι ἐσὺ ποῦ εἶσαι νέος, ἀλλὰ οἱ πλέον, πλέον γέροντες δὲν ἔχετε γνῶσιν λευκαμένην ἀπὸ παλαιότητα κειροῦ. Ὡς ψάρι εἰς τὸ δύκτι σπαράζει εἰς πολλοὺς κινδύνους ἀκόμη ἢ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία. Μοῦ ἐδόσατε τοὺς χαλινοὺς τοῦ κράτους· τίνος κράτους; μετροῦμε εἰς τὰ δάκτυλα τὴν ἐπικράτειάν μας, τ' Ἀνάπλι τὴν Αἴγινα, Πόρον, Ὑδρα, Κόρινθον, Μέγαρα, Σπλαμῖνα· Ὁ Ἰβραῖμος κρατεῖ τὰ κάστρα καὶ τὸ μεσόγειον τῆς Πελοποννήσου, ὁ Κιουτάγιας τὴν Ῥούμηλη, πολλὰ νησιὰ βραχνίζονται ἀπὸ αὐτεξούσιον στρατιώτην καὶ ἀπὸ πειρατείαν, τὰ δύο μεγάλα καρδιά σας, εἶναι ἀραμμένα ἔαρμάτωτα

εις τὸν Πόρο, ἢ Ἀθήνα φαγε πέρυσι τοὺς ἀνδρειοτέρους τῶν Ἑλλήνων. Πρὸ τὸ θητχυροφυλάκιον τοῦ ἔθνους; Ἀκούω, ἐπουλήτατε καὶ τὴν δεκαεὶα τοῦ φεινοῦ ἔτους πρὶν ἀκόμη σπαρθῆ τὸ γέννημα· ὁ τόπος εἶναι χέρσος, σπάνιοι οἱ κάτοικοι, σκόρπιοι εἰς τὰ βουνά καὶ εἰς τὰ σπήλαια· τὸ δημόσιον εἶναι πλετωμένον ἀπὸ δύο ἑκατομύρια λίρας στεργλίαις χρέος, ἄλλα τόσα ζητεῖτε οἱ στρατιωτικοί, ἢ γῆ εἶναι ὑποθηκευμένη εἰς τοὺς Ἀγγλους δανειστιάς· ἀνάγκη νὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν μετὰ τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν, ὡς θὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα τοῦ Κιουτάγια καὶ τοῦ Αἰγυπτίου. — Δὲν λυποῦμαι, δὲν ἀπελπίζομαι· προσιμῶ αὐτὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ πόνου καὶ τῶν δακρύων παρὰ ἄλλο· ὁ θεὸς μου τὸ ἔδωκε, τὸ πέρω, θέλει νὰ με δοκιμάσῃ· εἶμαι ἀπὸ τὴν φυλὴν σας, εἰς εἶα μνημα μαζὺ μετὰ ὅσας θὰ θαρτῶ· ὅ,τι ἔχω, ζωὴν, περιουσίαν, φιλίαις εἰς τὴν Εὐρώπην, κεφάλαια γνώσεων ἀποκτημένα ἀπὸ τόσα θεάματα καὶ ἀεροάματα συμβάντων τοῦ κόσμου τῆς ἡμέρας μου, τὰ ἀφιερῶ εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, ἃς ὑψώσωμεν τὸ μεγαλεῖόν της, ὥστε ὅποιος θελήσει, δυσκόλως νὰ τὸ ταπεινώσῃ, στερημένον εἰς ῥίζαις ἀρετῆς εἶναι ἀκαταμάχητον.

Ἐκάμειτε ἔργα πολεμικὰ ἀθάνατα· Βασιλεῖς καὶ Ἔθνη σὰς ἐπαίνεσαν, ἀλλὰ πιστευτέ μου, διὰ πολυετίαν ἀκόμη ἡ ζωὴ τοῦ προδρόμου πρέπει νὰ ᾔηται στολισμός μας, ὄχι χρυσοῦραντῆ χλαμύδα. Ὡς οἱ παλαιοὶ ἤρωες ἢ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ φυτεύωμεν δένδρα, νὰ ἀνοίγωμεν δρόμους, νὰ παλεύωμεν μετὰ τὰ θηρία τοῦ δάτους, νὰ δέσωμεν τὴν κοινωνίαν μας μετὰ νόμους συμφώνους μετὰ τὸ ἔθνος μας· οὔτε ὀπίσω οὔτε ἐμπρὸς τοῦ καιροῦ μας· μὴ μῶν ζητεῖτε ζωγραφίαις πολύτιμας εἰς οἰκοδόμημα ἀκόμη ἀτελείωτον. Μέτρον μας καὶ ἄστρο· εἰς δεξιὰ Ἑλληνικὰ θε-

ραπεία Ἑλληνική. Μὲ τὸ στόμα μας, ὄχι ὡς οἱ χειροῦρ-
γοὶ τῆς Εὐρώπης κόφτοντας, ἀλλὰ μὲ τὸ στόμα μας νὰ
βυζαίνωμεν τὸ ἔμπυρ τῆς πατρίδος, διὰ νὰ τὴν γιάνωμεν.

Ἄν δὲν μᾶς ἀποστραφῇ ὁ Μεγαλοδύναμος καὶ ἀξιω-
θοῦμε τὴν εὐλογίαν του, τὰ ἀκροθαλάσσια μὲς θὰ στολι-
σθοῦν ἀπὸ εὐμορφαῖς πολιτείας, ἡ σημαία ἡ Ἑλληνική
θὰ δοξάζεται εἰς τὰ πελάγη, ἡμερὰ δένδρα θὰ ἀνθίζουν
εἰς τὰ ἄγρια βουνά, καὶ ἡ ἐρημιαίς θὰ πληθύνουν ἀπὸ κα-
τοίκους—καὶ ὄχι εἰς ταῖς ὄψιμαῖς ἡμέραις τῶν ἀπογόνων
ἦσα σοῦ προλέγω, ἀλλὰ ἐσύ θὰ τὰ ἰδῆς· ποῦ ἔσαι νέος,
θὰ ζῆτης καὶ θὰ γεράτης. Ἐνα μόνον φοβέσθαι πολὺ καὶ
μὲ δέρνει ὑποψία, τρέμω τὴν ἀπειρίαν σας. Ἄν ἡ νέα κυ-
βέρνησις τύχῃ νὰ συγκροτηθῇ μὲ συμφέροντα ξένων δυνά-
μεων — ἐπειδὴ κάθε τόπος ἔχει χωριστὰ τὸ μυστήριον τῆς
ζωῆς του, τὸν νόμον τῆς εὐτυχίας του, — ἂν πλανηθῇ ὁ ἑλ-
ληνισμὸς σας καὶ σηκωθῇ σκοτάδι μεταξὺ μας ὥστε ἐσεῖς
νὰ μὴ διαβάξετε εἰς τὴν καρδίαν μου, θολοθοῦν καὶ μὲ
εἰ ὀφθαλμοί, πῶς ἠξεύρει; . . . ποῦ θὰ ἴκῃμε, τί θὰ γε-
νοῦμε; ἐτινάξετε τὸ καθοῦκι τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλ' ἡ
πλεικιάναις τῆς διπλωματίας ἔχουν κλωστὰς πλανήτριας
φαρμακερταῖς, κλωστὰς θανάτου, ἄφρανταις, καὶ ἐσεῖς δὲν ταῖς
ἐννοεῖτε. Κατεβαίνω πολεμιστῆς εἰς τὸ στάδιον, θὰ πολε-
μήσω ὡς Κυβέρνησις, δὲν λαθεύωμαι, τὸν ἔρωτα τῶν προνο-
μίων ποῦ εἶναι φυτευμένος εἰς ψυχαῖς πολλῶν, τὰ ὄνειρο-
πολήματα τῶν λογιστάτων, ξένων πρακτικῆς ζωῆς, τὸ
φιλόποστο, κυριαρχικὸ καὶ ἀήμερον ἀλλοειθῶν ἀν-
δρῶν. Ἡ νίκη θὰ ᾔηαι δική μας ἀ βασιλεύῃ τῇ καρδίαν
μας, Θεὸς ζηλότυπος, μόνον τὸ αἶσθημα τὸ Ἑλληνικὸ ὁ
φιλήκοος τῶν ξένων εἶναι προδότης.

Εἶθε οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος νὰ ᾔηαι βοηθά
μου καὶ πρῶτος ἐσύ· μὴ φορῆς πολυτελεῆ φορέ-

ματx ἀτίριαστα μὲ τὴν ἔνδειαν τῶν πολλῶν καὶ κεφάλαισθ βαμένο, ἀχρησίμευτο· ἡ ἀφορμὴ, ἡ ἀπόκτησις του, κακῶν ὀρέξεων καὶ πράξεων· μὴ θέλεις ἄλλο στολίδι καὶ καύχημα εἰμὴ ὅτι εἶται ἀπὸ οἰκογένεια δοξαζμένη, ποῦ τόσο ἔχουσε αἷμα ἀνδρειωμένο διὰ τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος v.

Ὁ φιλαλήθης διηγητῆς τῆς συνομιλίας τοῦ Κυβερνήτου μὲ τὸν Μαυρομηχάλη μού ἐπρόσθεσε ἀκόμη, ὅτι σμίγοντας ὁ νέος τὴν ἡμέραν ἐκείνην φίλον του τοῦ εἶπε « σήμερον ὁ Κυβερνήτης μὲ ἔκαμε νὰ ἐντραπῶ ». Θεὶα ἐντροπή, θυρωρὲ πολλῶν ἀρετῶν! διατὶ νὰ μὴ προφυλάξης τὸν Γεώργιο Μαυρομηχάλη ταῖς 27 Σεπτεμβρίου, καὶ ἀντὶ νὰ σκύψη νὰ φονεύσῃ τὸν ἄνδρα, νὰ ἤθελε σκύψη νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι! Ἄξιζαν τὰ χέρια τοῦ πατρός σου! Πλοκὴ σκοτεινὴ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων! ἡ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων ἂς ὁμολογήσῃ, ποῖος ἦτον μᾶλλον ἐραστῆς τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας τοῦ Γεωργίου Μαυρομηχάλη, ὁ φονευμένος, ἢ οἱ σύμβουλοι τοῦ φόνου; Ποῖοι οἱ σύμβουλοι; Κριτῆς Θεὸς τοὺς γνωρίζει. — Δὲν ἐσέβητο, δὲν ὑπολήπτετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομηχαλέων; ἀλλὰ τὴν ἀντιμάχετο μόνον εἰς θελήματα μὴ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους καὶ μὲ τὰ δίκαια τῆς κοινότητος.

Βλασφημία ἐναντίον τοῦ πνεύματος ἦτον ἡ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτου, ἀπὸ τὴν ὅποιαν βλάβημον ἀμαρτίαν δὲν εἶναι ἄλλη χειρότερη καὶ ἀενάως τιμωρούμενη. Δὲν εἶναι τὸ πνεῦμα ποῦ ἐγέννησε σώζει καὶ φιλιώνει τὰ πάντα, πηγὴ ὑγείας καὶ κάλλους, σύνθρονος Θεοῦ. Καταστρέφεται ἡ κτίσις, μαινεται ἡ κοινωνία ἀν λείψῃ ἡ ἀγιωσύνη τοῦ πνεύματος. Πρακτικῆς τῆς χάριτος τοῦ νοῦ εἰς

τὴν Ἑλλάδα ἐπαινέθη ἀπὸ εἰδήμονας ὁ τριετής Κυβερνήτης! Ἦλθε εἰς τὰ 1828, ἐρονεύθη εἰς τὰ 1831. — Σύντομον, αἰνίδιον ἔργον ὁ σκοτωμὸς ἀόπλου ἀνδρός· ψιλὴ ἢ κλωστή, τὸ μαχαῖρι κορτερό, ἀλλὰ δυσκολοκτιόρθωτον νὰ λούσης τὴν ἀνομίαν, νὰ ἀφανίσῃς τὴν δυσφημίαν, νὰ ἀποφύγῃς τὰ βιτανιστήρια τῆς τμωρίας. Καὶ ὁ ἄψυχος κόσμος μίχεται συχνά, ἐκδικητὴς τοῦ ἀθώου αἵματος· σὲ καταποντίζουσι ἢ βροχαῖς καὶ τὰ χαλάζια τοῦ οὐρανοῦ, — σὲ τιμωρεῖ τὸ σπαθὶ τοῦ ἔχθροῦ. —

Τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων ὡς μνημεῖον κα-
θαρισμοῦ, ὡς δεῖγμα σεβασμοῦ, εὐγνωμοσύνης, ἐψή-
φισεν ἀνδριάντα εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ δὲν τοῦ ἐ-
γίνει ἀκόμη μὴ κάμειτε, μὴ τοῦ στήσειε τὸν ἀν-
δριάντα ὥραιοι ὥραιοι θὰ βλέπωμε νὰ ἀνοίγουν ἢ πληγαῖς
του, νὰ τρέχουν αἷμα, ὑδρωτα καὶ αἷμα θὰ ῥέῃ τὸ μαρ-
μαρένιο ἀγαλμα· καὶ ἠξέυρειτε πότε; ὅταν ἡμεῖς μὲ τὴν
ἐλευσιότητα ἐσωτερικὴν, καὶ ἐξωτερικὴν ἀνυποληψίαν, παλι-
κρευώμεθα νὰ πέρωμε κάστρα, χώραιοι καὶ βασιλεία, καὶ
ἀν συνείδησις καὶ ἀλήθεια μᾶ; ζετυφλόνοι τὰ μάτια, τότε
ἀλλάζομε φύλλο καὶ ὑπερήρτικοι τὰ ζητοῦμε διακονιὰ ἀπὸ
ξένους δυνατοῦς. Αὐτὰ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔμμερονος ἀν-
δρός εἶναι μαρτύριον βρύτερον ἀπὸ τὸ μολύβι τῶν Μαυ-
ρομηχαλέων. — Τινὲς λέγουσι, καὶ δὲν ἐκστράτευσε ὁ Ἀ-
λέξανδρος τῆς Μακεδονίας μὲ μόνον 35 χιλιάδες στρα-
τευμα καὶ μὲ μισθὸν ἑκατομμύριον φράγκα καὶ ἐθριάμβευσε
τὴν ἀπέραντον βασιλείαν τῶν Περσῶν; ναί, ἀλλ' ὁ Ἀλέ-
ξανδρος εἶχε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, πνεῦμα·
δὲν ἐνοῶ πνεῦμα διαπρωφῆς, φθόνου, φόνου, διχονοιδῶν, πνεῦ-
μα ῥηχὸ ἀτεχνίας, διατι ἀπὸ τέτοια πνεύματα εἰμεθα πνευ-
ματοδέττατοι· ἀλλὰ πνεῦμα συνέσεως, μεγαλοψυχίας. Ὁ

Ἄλεξανδρος εἶχε εἰς τὰ φυλλοκάρδιά του τὴν λατρείαν τῶν παιδιῶν ἡμερῶν καὶ πόθον δόξης· ὄθεν εἰς ταῖς παιδιά-
 δαις τῆς Τρωάδος ἔστησε γυμνικούς ἀγῶνας καὶ ἔσυρε χο-
 ρὸν μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς του γύρω εἰς τοὺς τάφους τῶν
 ἡρώων, καὶ ἑμακάριζε τὸν Ἀχιλλέα, διατι ἔλαβε Ὅμηρον ἐ-
 παινέτην, καὶ ὡς ἕνας τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἐπολεμοῦσε
 εἰς ταῖς μάχαις· εἶχε τὴν σοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν
 ποίησιν τοῦ Πινδάρου εἰς τὰ ἔργα του. — Τὸ ἱερὸ θεμέ-
 λιον τῆς μεγάλης ιδέας ἔστεινε μὲ ἀλήθειαις ὁ ἀτυχῆς
 τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ἥμισυ τῆς τριετίας του
 ἐκινουῦσε εἰς τὴν ἐπικράτειαν σιράτευμα ἐντόπιον δεκατριῶς
 χιλιάδες, καὶ πέντε χιλιάδες τακτικῶν, καὶ πενήντα ὀκτώ κα-
 ράβια τοῦ πολέμου, καὶ ἐδημιούργησε εἰς τὸ στενὸν τῆς ὥρας
 τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ τὸ ἐκκλη-
 σιαστικὸν εἰς τὸν Πόρον, καὶ ναυπηγεῖον καὶ ἀγροκήπειον,
 καὶ τὸ Γυμνάσιον εἰς τὴν Αἴγινα, καὶ ἀλληλοδιδακτικὰ διὰ
 τὸν λαὸν παντοῦ, φτερά ὀσίων ἐλπίδων, καὶ εἰς τὰ χέρια
 τοῦ ὁποῖου τὸ δάνειο θὰ ἀνθίζε, ὡς ἀνοιξη καλῆς χρονιάς.
 Ὁ θεμελιωτῆς τῶν Εὐελπίδων δὲν προώριζε τὸ σπαθὶ τῶν
 φιλοπολέμων καὶ εὐπατρίδων νέων, ἀκονισμένο ἀπὸ τὴν ἐ-
 πιστήμην νὰ κοιμᾶται εἰς τὴν θήκην του, ἀλλὰ κράτος ἐσω-
 τερικῶς εὐτυχησμένο, τότε καὶ ὡς ἐκ θείας μοίρας δοξά-
 ζεται ἐξωτερικῶς, κρατεῖ ψηλὰ τὴν ἐθνικὴν σημαίαν, καὶ τὴν
 φέρει νικητήρια εἰς τὸν Κόσμον.

Σοφὴ ἡ τέχνη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ ἀνδρὸς ὡς ὄλων
 τῶν ἀξίων ἀνδρῶν, ἡ 27 Σεπτεμβρίου ἐισόχικτε τὸν φιλό-
 πατρι τεχνίτην, τὸν ἄμισθον ἐργάτην, καὶ μετὰ θάνατον
 ἐδοκιμάσθη καὶ ἐμαρτυρήθη ἐντελέστερα τὸ προορατικὸν του.

Νυμφίος τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ πνεῦμα· ὅταν αὐ-
 τὸς ὁ νυμφίος συζευχθῇ μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀ-

ριστοτέλη, τὰ σὴπτρα τῆς φιλοσοφίας βασιλεύουν τὸν κόσμον, κρατούμενα ἀπὸ χέρια Ἑλληνικά· ὅταν μὲ τὸν Ἀλέξανδρον, φθάνομεν τροπαιοφόροι ἕως εἰς τὸν Γάγγη ποταμόν.—ὅταν πάλαι ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ κάμη διαζύγιον ἀπὸ τὸν εὐμορφον νυμρίον τῆς καὶ σκοταδιάζῃ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τότε ἡ αἰχμαλωσία τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ εἰς μελίσι βρβάρων τῆς Δύσεως, καὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, καὶ, διὰ νὰ μὴ μακρολογῶ τὸ πικρὸν ἡμερολόγιον τοῦ διαζυγίου, εἰς ταῖς ἡμέραις μας καίμε τὰ κρῆβιά μας εἰς τὸν Πόρο μὲ δαυλὸ Ἑλληνικὸ, σκοτόνομε τὸν Κυβερνήτην, σέρνομεν ὡς ἐγκληματίαν ἐσχάτης προδοσίας τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὴν γκιλωτίνα, καὶ ἀράζομε τὸν Πάρκερ εἰς τὰ Ἀμπελάκια.

Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου εἶναι τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ λυτρώσῃ πρέπει νὰ τὸ δοξολογῆς καὶ νὰ τὸ ἀσπάζεσαι ὡς ταῖς εἰκόνας τῶν Ἀγίων εἰς ταῖς Ἐκκλησίαις.

Τὸν μακαρίτην Ἰωάννην Καποδίστριαν δὲν ἀντεπληρώσαμεν μὲ πνεῦμα ὥστε νὰ σωθοῦμε καὶ νὰ συνδοξασθοῦμεν ἡμεῖς καὶ ἄλλοι.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ .

Σελίς 301. Τὸ προορατικόν του. — Τὰς 2 Δεκεμβρίου 1830 ἔγραφε πρὸς τὸν Μαιζὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. « Licencier 2, ou, 3000 soldats sans leur faire un sort . . . ce serait compromettre la sureté interieure du nouvel etat. κτλ. Δὲν τὸ βλέπομεν; δὲν εἶπε καὶ ἄλλα πολλὰ ὡς προφήτης; Τὰ στρατοδικεῖα δὲν ἄρεσαν εἰς τὴν ἡμερότητα τῆς ψυχῆς του, οὔτε εἰς τὸν πατριωτισμὸν του, οὔτε ἡ πολιτικὴ του ἐπιστήμη τὰ θεωροῦσε σωτήρια. Μὴ πῦρ καὶ σίδηρο, ἀλλὰ μὲ τὸ στόμα σου βύζανε τὴν πληγὴν, θεάρεστο καὶ τεχνιότερο ἂν προλάβης τὸ μόλυσμα, ὅθεν ὁ Κυβερνήτης εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν λέγει ἀκόμη « Ayant une proprietè respecteraient la proprietè. Hors de cette combinaison je n'en connais aucune autre. — Ces hommes qui sont aujourd'hui consommateurs deviendraient producteurs.

Πρόνοια καὶ ἀπόφασις τοῦ Κυβερνήτου ἦτον νὰ μοιράσῃ τὰ Τουρκικὰ κτήματα Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν δύο ἐπαρχιῶν, νὰ τοὺς φιλιώσῃ μὲ τὴν γῆν τους, νὰ ἦναι ὑπέρμαχοι αὐτῆς κτλ. — Οἱ φιλοτάτορες θέλει εὐχαριστηθοῦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τεμαχίου κοινοποιήσεως εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Γαλλίας τὸ ἔτος 1831, 8 Φεβρουαρίου διὰ μέσου τοῦ ἀξιοτίμου

φιλέλληνος 'Ευνάρδου. — Εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τοῦ ἐγγράφου ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης τὸ κονδύλι τοῦ Κυβερνήτου.

Il ne faut plus accorder de fonds comme une charité, d'abord parce qu'ils seraient perdus pour les puissances, ensuite parce que des sommes trop minimes ne peuvent servir à une organisation positive et solide. Ces demi-secours ne font qu'humilier la Grèce sans la consolider ; il faut l'aider efficacement en revenant au mode d'un emprunt assez considérable pour servir à son entière régénération.

Voici quelques explications à cet égard.

L'emprunt demandé aux puissances ne sera point dépensé de suite, mais servira en très-grande partie à tout organiser, et à mettre en produit les ressources à venir de la Grèce.

Une partie sera placée dans une banque hypothécaire; qui prêtera aux cultivateurs et aux marins sur l'hypothèque de leurs biens et de leurs vaisseaux; cet établissement fournira encore des bœufs, des semences, des outils aux pallicari, qui recevraient en récompense des terres nationales; toutes ces avances porteraient l'intérêt de huit pour cent. (Actuellement les cultivateurs empruntent jusqu'à vingt et vingt-cinq pour cent.)

Une partie servira à acheter les biens des Turcs et des mosquées dans l'Attique et dans l'Eubée; ces biens s'obtiendront au quart de leur valeur.

Une partie servira à rembourser les dernières avances faites au gouvernement grec par les trois puissances.

Un quart seulement servirait aux dépenses de l'administration pour les années 1831, 1832 et 1833 ; dans les années suivantes les revenus de la Grèce, augmentés par les dîmes payées sur les terres cultivées et par le produit des douanes, suffiront, et au-delà, aux besoins du nouvel État. Ses revenus actuels vont net à quatre millions de francs. Or, si la Grèce, sans l'île d'Eubée, sans l'Attique, avec la plus grande partie des terres incultes, sans commerce, enfin dans un état provisoire qui ne permet aucune organisation fixe, a déjà quatre millions de rentes ; n'a-t-on pas l'assurance que, protégée et aidée à faire valoir ses nombreuses ressources, elle sera promptement en état, non-seulement de se suffire à elle-même, mais encore de payer ses dettes ; surtout si l'on considère qu'en donnant des terres aux troupes, elle pourra en licencier une grande partie qu'elle est obligée de nourrir, faute de pouvoir leur fournir le moyen de s'établir comme cultivateurs ?

Pour sûreté de l'emprunt, la Grèce donnera :

1° L'hypothèque sur tous les fonds versés à la banque hypothécaire ;

2° L'hypothèque sur les biens achetés des Turcs ; ces biens tripleront, ou quadrupleront de valeur aussitôt que la Grèce sera organisée ;

3° Enfin la Grèce donnera l'hypothèque sur les revenus de la douane, qui montent actuellement à 1800 mille francs par année.

Les intérêts de l'emprunt, plus un amortissement de 1 pour cent, seront payés avec l'intérêt de 8 pour cent reçu de la banque hypothécaire, et avec les rentes des biens rachetés des Turcs. Si ces divers revenus ne suffisaient pas, le surplus serait fourni sur le produit des douanes.

A mesure de vente des biens nationaux provenant de l'Attique et de l'Eubée, les produits seront versés en déduction de l'emprunt.

Les résidents des trois puissances, ou des agents particuliers des gouvernements, recevront directement des divers établissements chaque mois les revenus qui auront été affectés à l'emprunt.

Avec de pareilles hypothèques les puissances ne peuvent courir aucun risque. Leurs agents suivront pour ainsi dire journellement l'emploi des fonds, qui ne seraient livrés qu'au fur et à mesure des besoins de la Grèce, et de sa caisse hypothécaire ; *il est même probable* que la somme entière de 60 millions ne sera pas nécessaire, car plusieurs personnes ont déjà offert d'acheter des biens nationaux. Le gouvernement grec a dû refuser de vendre, parce que les prix offerts n'étaient pas en proportion avec la valeur réelle des terres.
